

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

"HARATCH,,

JOURNAL ARMÉNIEN PARAISSANT TROIS FOIS PAR SEMAINE

Directeur-Propriétaire: SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction et Administration / Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն — 208 bis, Rue Lafayette PARIS (10e).

Հեռաձայն՝ Nord 57-82

Մէթրօ.— Louis Blanc կամ Jaurès

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ	Եռամսեայ	Վեցամսեայ	Տարեկան
Ֆրանսա և գաղութներ	20 ֆր.	38 ֆր.	75 ֆր.
Անգլիա և » Եգիպտոս, Իրան		10 շ.	20 շ.
Ամերիկա	—	3 տ.	5 տ.
Ուրիշ երկիրներ	—	50 ֆր.	100 ֆր.

Հասցէի փոփոխութեան համար 2 ֆր. վճարել անհրաժեշտ է:

ԿԻՐԱԿԻ 2 ՄԱՅԻՍ 1926

2 MAI 1926

On reçoit des annonces en français et en arménien.

Ա. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 118 — Կը հրատարակուի ԿԻՐԱԿԻ, ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ և ՈՒՐԲԱԹ — ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ՕՐԷ ՕՐ ԱՒԵԼԻ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ ԿԸ ԳՐԱՒԵՆ ՕՏԱՐԱԿԱՆՆԵՐՈՒՆ ՇԱՐԺՈՒՄՆԵՐԸ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԿԵՆԴԱՆԻ ԴԻԱԿՆԵՐ

Այլասերման և հոգեկան չքաւորութեան պատկեր մը պարզուեցաւ, նորէն, Ապրիլ 11/24ի տարեդարձին առթիւ:

Տարին մէկ անգամ — այն ալ կիսկատար — համախմբումներ տեղի կ'ունենան 1915-16ի զոհերու յիշատակին: Տարրական պարտք մը: Մեռելներու հանդէպ յարգանքը՝ ամէն բանէ առաջ բարեկրթութեան պահանջ է: Փողոցէն դագաղ մը անցած ատեն, մարդիկ չեն հարցներ թէ ո՛վ է, ի՛նչ ազգի կամ դաւանանքի կը պատկանի, ինչէ՛ն մեռած է.— գլխարկը կը հանեն ակնածանքով և կ'անցնին:

Մեր փետրաթափ անծեղները այսքան կենցաղագիտութիւն ալ չունին:

Անոնք ոչ միայն չեն հասկնար յարգանքի հարկը, այլ եւ կ'անարգեն սգատօնը: Մինչեւ անգամ պիտի փորձեն խափանել, եթէ ուժ ունենան: Այդ ուժը գտեր են Հայաստանի մէջ—, ինչպէս առանց գամբռի մնացած գիւղի մը մէջ. եւ Ապրիլ 11/24ի անունն անգամ չեն արտասաներ: Այնտեղ գոյնզգոյն «Օր»եր սահմանուած են, բոնի պարտադրուած, եւ կը տօնուին դղրդագին ցոյցերով: Այնտեղ, մեր դժբախտ հայրենիքին մէջ, մարդիկ իրաւունք չունին յիշելու հայաջինջ սարսափները, բայց պարտաւոր են օրերով սուգ պահել, կասկածելի Նարիմանոֆի մը կամ գազանային Աթարբէգովի մը համար: Այնտեղ թափօրներ կը կազմեն մօլլաներու եւ հասարակ ջարդարարներու մասնակցութեամբ, Ապտիւլ Քէրիմի կամ Սուլթան էլ Աթրաշի դատը պաշտպանելու համար: Բայց կ'ամչնա՛ն ոգեկոչել ամբողջ ժողովուրդի մը մէկ երրորդին ոչնչացման յիշատակը:

Ուրիշ բան չեն ապացուցաներ այն գարշելի Թուրքիկներն ու ճամարտակութիւնները, որ լոյս կը տեսնեն տարուան այս եղանակին: Ուրիշ բան չապացուցաներ նաև իրենց տմարդի ձեռնպահութիւնը՝ կատարուած սգատօններուն մէջ: «Բանուոր ընկեր, ձեր տեղը այդ սգահանդէսներուն մէջ չէ»: Եւ ի՛նչ վախկոտ, խարդախ միջոցներով կը ցրուեն Թուրքիկները, անկիւն մը կծկտած, աջ ու ձախ սողոսկելով: Հայրենակից մը կը պատմէր թէ՝ անցեալ շաբաթ գիշեր, մեթրոյէն դուրս ելած ատեն, տղայ մը մօտեցաւ և հայ կոմկուսի խմբակին Թղթիկը ստհեցուց, փսփսալով. «ֆրանսական քաղաքացի ըլլալու օրէնքները կը բացատրէ»... Արդարեւ ի՛նչ լաւ կը բացատրէր.— «Դարձեալ հայ ազգայնական կուսակցութիւններու ներկայացուցիչները բեմ պիտի բարձրանան, գրգռելու զիրենք ունկնդրող հասարակութեան շովինիստական զգացումները, ոխ եւ ատելութիւն քարոզելու եւ վրէժ սերմանելու հայ-թուրք ժողովուրդներու մէջ»: Եւ իբրեւ եզրակացութիւն. «Եկէք, միացէք մեր շարքերուն. պատրաստուեցէք ընկերային մեծ յեղափոխութեան»:

Շատ բան լսեր էինք զանազան կապիկներու սովորութեանց և հոգեբանութեան մասին. բայց այս մէկը, հայ կարմիրկանանչ կապիկներու այս ցեղը կը գերազանցէ բոլորը: Տեսեր ենք աւստրիացի, ֆրանսացի, գերմանացի, անգլիացի կոմունիստներ, պարկեշտ յեղափոխականներ, որոնք երկու խօսքով կը հասկնան հայկական իրականութիւնը, մեր տագնապը, և անոր համեմատ կը դատեն: Իսկ լեռնակուտակ հատորներ տակաւին բաւական չեն մեր կարմիր-կտուց շոշորթներուն և Ներկուած պառաւներուն համար. բաւական չեն զանոնք համոզելու թէ երկու երկու ալ չորս կ'ընէ: Անոնք մասնաւոր ճիգ մը ունին դահիճները զոհերուն հետ շփոթելու, թէեւ կ'արտայայտուին շատ զգոյշ, ծամծմելով, մանաւանդ այս տարի: Անոնք շատ լաւ գիտեն հայ ժողովուրդին և անոր վարիչներուն պատասխանատուութեան աստիճանը — քանի որ իրենք ալ միասին էին, մինչեւ երէկ: Բայց ի՞նչպէս խոստովանին. պէտք է «նոր խօսք» ըսել: Օրակարգը՝ կեղծել է: Ստէ՛, սողա՛ որքան կրնաս: Ուրացի՛ր ամբողջ անցեալդ, սկսած այն օրէն երբ Եւրոպա կ'ապրէիր, Եւրոպան կը ճանչցնէիր սա դիւրահաւան ժողովուրդին:

Անոնք ներկայ էին ամբողջ ողբերգութեան, դեր ունէին, քաղաքականութի՛ւն կը վարէին, մանաւանդ 1908էն յետոյ. եւ գիտէին որ տեղահանութիւնները ծրագրուած էին դեռ 1911-12ին, պալքանեան պատերազմին, համաձայն Ռօրպախի ծրագրին: Ի՛նչ փոյթ: Աճուրդի հանուած ես. եւ պէտք է արժեցնես, նոյն իսկ զոհերը նախատելու գնով: Գրիչդ սեւանը թաթխէ եւ գրէ. «Մենք օրինաւոր պատրուակներ տուինք օսմանեան պետութեան, դաժան միջոցով զսպելու պետութեան դէմ դաւաճանող եւ ըմբոստ տարր մը»: Կամ, «Թշնամին ոչ միայն ի վիճակի չէր ջոկելու պատասխանատուն անպատասխանատուէն, այլ եւ այդպիսի տրամադրութիւն ալ չունէր («Երեւան» 25 Ապրիլ):

Եւ տակաւին գանգատողներ կան որ մենք հրապարակաւ անբարոյական պօռացինք Զապէլ Եսայեաններու հասցէին: Ի՛նչ տժգոյն բառ այդ կենդանի դիակներուն համար, որոնք Արշակաւան մը կազմեր են իրենք իրենց համար, և յստակատեսութեան մարզանքներ կը կատարեն յիսունէն յետոյ, զուարճանալով իրենց իսկ սերունդին ոսկորներուն հետ...

Թշուա՛ռ երիտասարդութիւն որ «նոր» ճամբայ պիտի գտնես բարոյական աւերակներու մէջէն, վարձու լապտերներու առաջնորդութեամբ:

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ԲԱՐԻ ՎԱՅԵԼՈՒՄ

Էնկիւրիի ռուսական դեսպանատան բացման առթիւ, սիրալիր բաժակաճառեր արտասանեցին ռուս և թուրք ներկայացուցիչները: Այս առթիւ նորէն շունչ առաւ թուրք մամուլը, իմանալով որ բարեկամութիւնը անխախտ կը մնայ երկու դրացի երկիրներուն միջեւ: Աղա օղլու Ահմէտ, համաթուրանականութեան փաստաբանը, կը գրէ այս առթիւ.

«Թուրքիա եւ Ռուսիա դարերէ ի վեր իրարու դէմ թշնամական դիրք բռնած էին: Ասոր պատճառն էր մէկ կողմէ ռուսական ցարիզմը, իսկ միւս կողմէ սուլթանական բռնակալութիւնը: Սակայն Ռուսիա խորտակեց ցարիզմը եւ անոր տեղ ժողովրդավար իշխանութիւն մը հաստատեց: իսկ Թուրքիա սուլթանութեան հետ մէկտեղ արեւելեան դրութիւններն ալ մէկդի նետեց եւ հանրապետական վարչաձեւը ընդունեց: եւ այդ օրէն սկսեալ երկու ազգերու մերձեցման համար ոչ մէկ արգելք մնաց:»

ԲԱՑԱՏՐԱԿԱՆ ԲԱՌԱՐԱՆ ՀԱՅԵՐԷՆԻ

Բանասէր-լեզուաբան Պ. Ստեփան Մալխասեան, որ ծանօթ է իբրեւ հակառակորդ նոր ուղղագրութեան, հետեւեալ տեղեկութիւնները կը հաղորդէ «Մարտակոչ»ի, իր կազմած բացատրական բառարանի մասին.—

Հայ լեզուի բացատրական բառարան կազմելու միտքը շատոնց յղացած եմ. սակայն նիւթական հնարաւոր միջոցներ ու պայմաններ չկային: 1921ի վերջերը մտադրութիւնս յայտնեցի Խորհրդային Հայաստանի լուսժողկոմին, որ իր Վրաստանի ներկայացուցչին միջոցով պայմանաւորուեցաւ ինձ հետ, տալով ապրուստի միջոցներ: 1922 Յունուար 1ին սկսայ բառարանը կազմելու աշխատանքները:

Թէեւ խոստացեր էի հինգ տարիէն վերջացնել բոլոր աշխատանքները, սակայն քանի մը արտաքին հանգամանքներ խանգարեցին կանոնաւոր աշխատանքի ընթացքը, որով կրցայ մինչեւ այժմ կազմել մէկ վեցերորդ մասը միայն: Այժմ «Ա» տառը վերջացուցած եմ և «Բ» տառն եմ սկսեր:

Բառարանը պիտի պարունակէ 80 հազարի չափ բառ:

Միմիայն «Ա» տառը կ'ըլլայ Դաղբաշեանի հայերէն ռուսերէն բառարանին չափ, քիչ պակաս:

Բառարանին մէջ կը մտնեն գրաբար, աշխարհաբար բառեր, գաւառաբարբառներ, եւրոպական եւ արեւելեան (թուրք եւայլն) բառեր, աշխարհաբարն ու եւրոպական բառերը, մանրամասն բացատրութիւններով եւ օրինակներով: Օրինակները կը կազմեմ ես ինքս: Կան նաեւ օտար ազգերէ փոխ առնուած բառերու ծագումը եւ այդ լեզուի մէջ այժմ գործածուող ձեւերը:

Առայժմ ոչ մէկ տառ կամ հատոր տպագրութեան չպիտի յանձնուի, որովհետեւ յետագայ բառերը կազմելու ժամանակ փոփոխութիւններ եւ ուղղումներ կը կատարուին նախորդներու մէջ:

ՆՈՐ ԽՍՏՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ՕՏԱՐԱԿԱՆՆԵՐՈՒՆ ԴԷՄ

Մայիս 1ի առթիւ, ներքին նախարար Պ. Ժան Տիւրան նահանգապետներուն ուղղուած երկրորդ շրջաբերականով մը հետեւեալ հրահանգները կուտայ.—

Կասկած չկայ որ օտարականները կը վայելեն Հանրապետութեան օրէնքով ճանչցուած եւ երաշխաւորուած բոլոր ազատութիւններն ու հանրային իրաւունքները, սակայն ֆրանսական ասպնջականութիւնը չարաչար գործածելով, չեն կրնար իրենց երկրի քաղաքական վէճերն ու կռիւները մեր հողին վրայ փոխադրել եւ անկարգութիւններ ստեղծել, բուռն շարժումներ եւ գրգռիչ ցոյցեր ընելով:

Ոստիկան. իշխանութիւնը օտարականներու զանազան խմբակցութեանց հանդէպ պարտի արդար անկողմնակալութիւն պահպանել. ի հարկին իրեն կը պատկանի անոնց յիշեցնել այն պարտականութիւնը զոր ունին իրենք, այսքան վեհանձնօրէն ասպնջականութիւն ցոյց տուող երկրին հանդէպ:

Պէտք է խստիւ հսկ տանիլ գործադրութեանը այս հրահանգներուն, որոնք կը ճշդեն անխտիր բոլոր օտարականներուն հանդէպ ձեռք առնուելիք միջոցները, կ'որոշեն անոնց իրաւունքները եւ կը սահմանեն անոնց պարտաւորութիւնները:

Այս հրահանգները պէտք է մասնաւոր խնամքով գործադրուին այն բոլոր վայրերուն մէջ, ուր իրարու ներհակ ձգտումներով օտարականներու մեծ բազմութիւններ կան: Ի հարկին, պատշաճ է արգիլել այն բոլոր հրապարակային ցոյցերը, որոնք կրնան նկատուիլ իբրեւ գրգռիչ կամ անկարգութեան փորձ:

Կառավարութիւնը բոլոր օտարականներէն կը պահանջէ որ հանրապետական օրէնքները խստիւ գործադրեն եւ բացարձակապէս յարգեն: Բնաւ չպիտի հանդուրժէ որ անոնք որ եւ է ձեւով խանգարեն կարգն ու հանրային ապահովութիւնը:

Վարչական պատիժներու պիտի ենթարկուին այն բոլոր օտարականները, որոնք կը թերանան կառավարութեան հանդէպ իրենց պարտականութեանց մէջ եւ չարաչար կը գործածեն մեր հիւրասիրութիւնը, մասնակցելով խռովարարական ձեռնարկներու, որոնք կրնան հանրային խաղաղութիւնը խանգարել,

Պ. ՊՕՂՈՍ ՆՈՒՊԱՐ, որ առողջութիւնը դարմանելու համար Գան գացած էր, առջի օր Փարիզ վերադարձաւ ապաքինած:

— ՀԱՅԻՆ քիլօն մինչեւ Յունիս 1 պիտի արժէ 1.95:

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԱՆԳԼԻԱ ԵՒ ԹՈՒՐՔԻԱ ԿԸ ՀԱՄԱՁԱՅՆԻՆ

Այլ եւս տարակոյս չկայ թէ խաղաղութեամբ պիտի լուծուի Մուսուլի վէճը: Բանակցութիւնները կը շարունակուին Էնկիւրիի մէջ: Վերջին լուրերու համաձայն, Թուրքերը արդէն հրաժարած են Մուսուլի նահանգէն, փոխառութեան մը գնով, բայց կը պահանջեն որ Անգլիա երաշխաւորութիւններ տայ Մուսօլինիի և Փանկալօսի սպառնալիքներուն դէմ: Անգլիա խուսափելով այդ յանձնառութենէն, կը թելադրէ որ Թուրքերը Ազգերու Դաշնակցութեան մէջ մտնեն, բայց անոնք կը դժկամակին:

⁂ Մուսուլի խնդրին մասին բանակցութիւնները կը շարունակուին Էնկիւրիի մէջ: Անգլ. դեսպանը նոր հրահանգներու կը սպասէ Էնկիւրիէն: Անգլիա կը պահանջէ որ Թուրքիոյ տրուելիք փոխառութեան գումարը ծախսուի Անգլիոյ մէջ երկաթուղիի կազմածներ գնելու:

Վիթխարի գործադուլ Անգլիոյ մէջ

Շաբաթներով բանակցելէ վերջը, Անգլիոյ հանքագործները չկրցան համոզել հանքատէրերը և գործադուլ յայտարարեցին: Առջի օր կէս գիշերին պաշտօնապէս հաղորդուեցաւ թէ բանակցութիւնները խզուած են: Ուրիշ յայտարարութիւն մը կ'ըսէր թէ գործադուլը պիտի սկսի կէս գիշերին: Վարչապետ Պօլտուին և իր ընկերները քանի ժամ շարունակ ճգնեցան միջոց մը գտնել, վէճը հարթելու համար, բայց անօգուտ: Բանուորները ոչ միայն կը պնդէին իրենց հին պահանջներուն վրայ, այլ և վճռապէս կը մերժէին աշխատանքի ժամերը աւելցնելու առաջարկը: Վերջին պահուն վէճին միջամտեց Արհեստակցական Միութիւններու ընդհ. ժողովը, որ կը սպառնար դադրեցնել աշխատանքները բոլոր ճարտարագործութեանց մէջ, և անդամալուծել երկրին ամբողջ կեանքը:

Կացութիւնը այնքան ծանր է որ, պատերազմի մռայլ օրերը կը յիշեցնէ: Վարչապետը հեռաձայնով Լոնտոն կանչեց Թագաւորը, որ նախագահեց արքունի ժողովի մը: Նախարարները զանազան հրովարտակներ ստորագրել տուին, կացութեան համապատասխան միջոցները ձեռք առնելու համար: Կ'ըսուի թէ ի հարկին Լոնտոնի ամբողջ ոստիկանութիւնը պիտի ղրկուի Հիւսիսային Անգլիոյ հանքերը աշխատելու, իր տեղը տալով ուրիշ պաշտօնեաներու:

Պարտքի խնդիրը կարգադրուած

Ապրիլ 29ի գիշերը վերջնական համաձայնութիւն գոյացաւ Ֆրանսայի պարտքի մասին: Այս կերպով կը կարգադրուի նաև կարեւոր խնդիր մը, որ եօթը տարիէ ի վեր առկախ կը մնար: Ըստ այս համաձայնութեան, Ֆրանսա իր ամբողջ պարտքը պիտի վճարէ 62 տարիէն. առաջին երկու տարիներն պիտի վճարէ տարեկան 30 միլիոն տոլար, յաջորդ տարիներուն այս գումարը պիտի բարձրանայ 32,50 միլիոն տոլարի և 1942էն սկսեալ տարեկան 125 միլիոն տոլար պիտի վճարուի: Ֆրանսայի ամբողջ պարտքն է 6,847 միլիոն տոլար:

Անցած տարի Ամերիկա 7,500 միլիոն տոլար կը հաշուէր այս պարտքը, Պ. Քայեօ 6,200 առաջարկած էր. հիմա միջին ճամբայ մը գտնուած է:

Այս առթիւ յիշենք որ Իտալիա յաջողած էր իր պարտքին երեք չորրորդը զեղչել տալ: Ֆրանսա միայն կէսը կրցաւ ջնջել տալ:

Գալով առեւտրական պարտքին, որուն ընդհանուր գումարն է 407 միլիոն տոլար և որուն պայմանաժամը կը լրանայ 1929ին, պիտի միացուի քաղաքական պարտքին և անոր պէս 62 տարուան մէջ պիտի վճարուի:

Կացութիւնը Սուրիոյ մէջ

Սուրիոյ մարզպանը եւ սուրիական պետութեան վարչապետ Ահմէտ Համի պէյ Դամասկոս գացին առջի օր: Այս առթիւ վարչապետը ճառ մը խօսելով ըսաւ. «կանդ չպիտի առնեմ որ եւ է զոհողութեան առջեւ, վտանգները անհետացնելու համար: Մենք ամէն բան պիտի ընենք հայրենիքի խաղաղութեան եւ բարօրութեան համար: Ամէնուն պարտականութիւնն է աշխատիլ անդորրութիւնը ապահովելու, որպէս զի կարելի ըլլայ բանակցիլ Ֆրանսայի հետ եւ կնքել դաշնագիր մը, նման Անգլիոյ եւ Միջագետքի միջեւ եղածին: Ատոր շնորհիւ կարելի պիտի ըլլայ ունենալ տեւական խաղաղութիւն եւ ազատ Սահմանադրութիւն մը:»

Մատնութիւնները կը շարունակուին

Առջի օր Աթէնքէն հեռագիր մը կը հաղորդէր թէ քանի հոգի պիտի աքսորուին:

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ դ. էջ)

ԴՔՍՈՒՀԻ ՏԸ ՌՕՀԱՆ

Անոնք որ բախտը ունեցած էին այս ազնուական տիկինը ճանչնալու, անշուշտ չզարմացան սուգի այն անսովոր արտայայտութեան համար որ տեղի ունեցաւ անցեալ Երկուշաբթի առտու, ժամը տասնումէկին։

Ինչ որ կը համրէր Փարիզը մտաւորական, քաղաքական, առեւտրական դէմքեր, ամբողջ արքայականութիւնը, ամբողջ դիւանագիտական մարմինը, բոլորը հոն ժամադիր եղած էին Սէն Ֆրանսուա Քսավիէ եկեղեցին, յարգանքի վերջին խոնարհութիւն մը ընելու համար տը Ռօհանի մեծ դքսուհիին դագաղին։

Մեծ՝ իր գիրքով, դաստիարակութիւնով եւ հոգիով։ Իր համեստութիւնը առասպելական էր։ Չկայ արուեստագէտ մը, գրագէտ մը, որուն օգտակար եղած չըլլար։ Ակադեմականներ, իրենց յաջողութիւնը շատ անգամ նուիրագործած են Պուլվար տէ Ա'Էնվալիտի պատմական պալատին հիւրանոցներուն մէջ։ Խոնարհներու բարեկամուհին էր ինք եւ պարզ զուգադիպութիւնով մը չէր որ կարծես իր բնակարանին առջեւ կանգնուած էր խոնարհներու բանաստեղծին՝ Ֆրանսուա Գոփէի արձանը։

Հակառակ իր 73 տարիներուն, դքսուհի տը Ռօհան միշտ աշխոյժ, միշտ խանդավառ, միշտ անխոնջ կը վազէր հոն, ուր իր ձայնին կը սպասէին։ Ցանեւակ ընկերութիւններու կ'անդամակցէր ու հազուադէպ պարագաներու մէջ միայն կը բացակայէր նիստերէն։ Իր բնակարանին մէջ էր որ կ'որոշուէր ծանօթ մրցանակը. Femina-Vie Heureuseի, որուն բախտին կը նախագահէր։

Պատուոյ Լեգէոնի ասպետ, ֆրանսացի Գրագէտներու, Բանաստեղծներու, Արուեստագէտներու Միութիւններու անդամ, օտար եւ ֆրանսական ամէնաբարձր շքանշաններու արժանաւորապէս տիրացած, արքայական սերունդի այս մեծ տիկինը ինքզինքը նուիրած էր գրականութեան, նկարչութեան եւ բարեգործութեան։

1872ին ամուսնացած էր Լէոն Իշխանին հետ, որ հօրը մահէն յետոյ, 1893ին, եղաւ դուքս Ռօհանի։

Իր ազնուական ծագումը եւ կեանքը արգելք մը չեղան որ քաշուի իր փղոսկրէ աշտարակին մէջ ու հեռուէն մասնակցի իր սերական շարժումներուն։ Իր սալօններուն դուռները բաց էին բանաստեղծներու եւ նկարիչներու առջեւ. հրատարակած է գիրքեր եւ ցուցադրած նաեւ կարգ մը գեղեցիկ նկարներ՝ ֆրանսացի Արուեստագէտներու Սալօնին մէջ։

Պատերազմի ատեն, դքսուհի տը Ռօհան, տարիէ մը ի վեր այրի, իր բնակարանը վերածեց իր իսկ ծախքով հիւանդանոցի մը, ուր խնամեց երկու հազարէ աւելի հիւանդներ, վիրաւորներ. հազաւ հիւանդապահուհիի ճերմակ համազգեստը եւ հսկեց Ահաւոր Տարիին անժառանգներուն վրայ։

Իր ամուսնութենէն ունեցաւ հինգ զաւակ, որոնցմէ իշխան Լէոն, որ իր հօրը յաջորդած էր իբրեւ Մորպիհանի երեսփոխան, Սօմի մէջ մեռաւ 1916ին եւ որուն՝ դքսուհին նուիրեց իր վերջին բանաստեղծական գիրքը, Le chant du Cygne. Մինչեւ վերջը պահեց իր զաւկին սուգը, ու, ընդհակառակը, ինքզինքը աւելի նուիրեց խոնարհները եւ տկարախտները երջանկացնելու ազնիւ գործին։

Իր համեստութիւնը, որուն ակնարկեցի, այնքան աւելի նշանակելի կը դառնայ, որքան կը յիշեմ շատ մը պաշտօնեաներու մեծամտութիւնն ու միջակ հոգիներու ամբարտաւան կեցուածքը։

Երբեք չեմ կրնար մոռնալ այն ընդունելութիւնը զոր կ'ընէր իր սալօնները յաճախողներուն։ Պարբերական ընդունելութիւններէն զատ դքսուհին տարեկան մեծ ցերեկոյթ մը կը սարքէր հրաւիրելով Փարիզի ամէնէն նշանաւոր արուեստագէտները, քաղաքական անձերը, գրագէտները եւ դիւանագիտական մարմինը։ Հոն էր որ բախտը ունեցայ օրուան ամէնէն յայտնի անձերուն ծանօթանալու։ Անգամ մը, երբ իր աշխատանոցին մէջ քանի մը հոգիներու ցոյց կուտար Արեւելքէն բերած իր առարկաները, ինծի դառնալով ըսաւ.—

«Բարկացած եմ ձեզի. դուք Հայ պիտի ըլլաք եւ չէք տեսած Արարատը, Էջմիածինը, Երեւանը որոնցմէ հիանալի յիշատակներ կը պահեմ»։

— «Փափաքը չէ՛ որ կը պակսի, տիկի՛ն դքսուհի, պատասխանեցի, բայց օտար մը աւելի դիւրութեամբ կրնար մեր երկիրները ճամբորդել քան Հայ մը. դուք ինձմէ աղէկ գիտէք մեր պատմութիւնը...։

Երբ գլուխս կը խոնարհեցնէի ամօթահար ձեւով մը, որուն պատասխանատուն չէի ապահովաբար, դքսուհին ուսիս կը զարնէր.

— «Իրաւունք ունիք, գիտեմ. բայց հրաշալի երկիր մըն է Հայաստանը. յարգը գիտցէ՛ք։»

Ցանձնարարեց ինծի որ կարդամ իր Les Dévoilées du Caucase վերնագիրով հատորը, զոր, աւա՛ղ, միայն իր մահուընէն վերջը կրցայ թղթատել...

Ուրիշ օր մը ինծի ցոյց տուաւ պատկերազարդ գեղեցիկ մէկ յայտագիրը Salle Gaveauի մէջ 1919 դեկտեմբեր 11ին իր նախագահութեան տակ կազմակերպուած հայկ. գեղարուեստական մեծ երեկոյթին, ուր առաջին անգամ ըլլալով կը ներկայացուէր Արշալոյս Մարտիկեանի կեանքէն քաղուած ամերիկեան ծանօթ շարժանկարը, Մարտիրոս Հայաստան»։

*
* *

Դքսուհի տը Ռօհան նուրբ եւ զգայուն բանաստեղծութիւններու շարք մը հրատարակած է. Lande Fleurie, Les Lucioles, Poésies, Armor, Souffles D'Océan եւ ամէնէն վերջը՝ Chant du Cygne, պատճառաւ մըն էր իր քերթուածներուն մէջ եւ դասական մը՝ երբ արձակ կը գրէր։ Վերջերս սկսած էր իր կեանքի յիշատակները ամփոփել։ Կը խորհէր զանոնք հրատարակութեան տալ, երբ մահը կիսատ թողուց իր ծրագիրները։ Ռօհան ընտանիքը, որ գրականութեան ու արուեստի սէրը ունեցած է միշտ, ապահովաբար պիտի յարգէ իր մեծ անդամներէն մէկուն յիշատակը, անոր գրական գեղեցիկ էջերը լոյս ընծայելով։

*
* *

Թէ ինչո՞ւ կը ծանրանամ այս բարձր տիկնոջ կեանքին ու մահուան վրայ։ Որովհետեւ անիկա եղաւ հայ ժողովուրդի ամէնէն մաքուր ու անշահախնդիր բարեկամներէն մէկը։ Համոզուած հայասէր մը, հակառակ իր դասակարգի մարդոց երբեմն այլամերժ արտայայտութիւններուն։ Երբ պատերազմի ընթացքին ու անկէ յետոյ, շատերուն հայասիրութիւնը գոյն ու ձայնը կը փոխէր շահերու ազդեցութեան տակ, դքսուհի տը Ռօհանի դէմքը մեզի համար կը մնայ յիշատակելի ու շատ յարգելի։

Ի՜նչ յուզումով կը վերյուշեմ հիմա նամակները, որոնց մէջ իր նայուածքին քաղցրութիւնը եւ հոգիին պարզութիւնը կը տեսնեմ։

Les Dévoilées du Caucase ի մէջ ամէն առթիւ Հայերուն յիշատակութիւնը ըրած է համակրանքի շեշտով մը։ Հայաստանին նուիրած է գլուխ մը, եւ նկարագրած՝ մեր գեղեցիկ երկիրը, պատկերազարդելով զայն։ Ոչ մէկ նկարագրութեան մէջ այնքան բանաստեղծութիւն դրուած է, որքան Արարատի նուիրուած էջերուն մէջ. այս ճամբուն նօթերը կարդալով, միտքով հետեւեցայ իրեն։ Ի՜նչ եղած են արդեօք Երեւանի մէջ, պարսիկ սարտարներու պալատին հոյակապ մօզայիքները եւ փայլուն զարդանկարները, զորս հիացումով կը նկարագրէ դքսուհին։

Երբ Էջմիածին կը պտտէր իր աղջկան հետ, հանդիպած է Պ. Ֆրէտէրիք Մաքլէրի, որ գացած էր այդ միջոցին հայկական արուեստի նօթեր հաւաքելու։ Ինչ որ Հայերէն կուգայ, հիացումով կ'ընդունի։ «Հայերը, կը գրէ, շատ ճարպիկ՝ գործի մէջ, բնականաբար հաշտ աչքով չեն նայուած դրացիներէն, որոնք կը նախանձին եւ կը չարանան»։

Անգամ մը, միայն, Անիի մօտերը, առաջնորդը կը կորսնցնէ իր ճամբան, այն ատեն դքսուհին երկիւղածութեամբ կը գոչէ.

— «Ո՛վ Բագրատունեաց թագաւորներ, դո՛ւք որ իշխեցիք Անիի վրայ երկարօրէն, դո՛ւք որ կը հանգչիք այս հողերուն տակ, ներշնչեցէք մեզ, գտնել տուէք մեզի Անի տանող ճամբան, դաշտերու եւ գետակներու միջէն»։

Ամենամեծ հաճոյքով մըն է որ իր մահէն յետոյ կը կարդամ այս գիրքը եւ յուզումով կը հետեւիմ իր ուխտագնացութեան դէպի մեր հայրենի վայրերը։ Ու կը յիշեմ իր բարի դէմքը, իր ազնուական ձայնը որ մարելու մօտ, օր մը ըսաւ.

— «Հրաշալի երկիր մըն է Հայաստանը. յարգը գիտցէ՛ք»։

Մ. Պ.

Ե. ՅԱԿՈԲԵԱՆ ԿՏԱԿ ԵՒ ԴԱԼՎՈՐԻԿ

Բարեգործականի գրասենեակէն կը հաղորդեն մեզի.—

Հօկի հետ համաձայնելով, Բարեգործականը այս օրերս Երեւան փոխադրեց Ե. Յակոբեան նուիրատուութենէն մինչեւ 1925 դեկտեմբեր 31 գոյացած գումարը, որ է 415 անգլ. ոսկի։ Այս գումարով Դալվորիկի մէջ վարժարան մը պիտի կառուցուի Ե. Յակոբեանի անուան։

Երուանդ Յակոբեան մեռաւ 1922ին Ֆրանսայի մէջ։ 1919ին գրուած կտակով մը իր բոլոր հարստութիւնը, 3-400,000 Ֆր., կտակած է «Հայաստանի պետութեան պետին», որբանոցներ կառուցանելու համար։ Ժառանգորդներուն կողմէ յարուցուած դժուարութեանց եւ ուրիշ իրաւական հարցերու հետեւանքով, կտակը մինչեւ հիմա առկախ կը մնայ։

** Բարեգործական Միութիւնը մինչեւ հիմա 798 անգլ. ոսկի ղրկած է ի նպաստ Սուրիոյ վերջին դէպքերէն վնասուած Հայերուն։ Այս գումարը բաժնուած է հետեւեալ կերպով.— 200 ոսկի Դամասկոս ղրկուած, 87 ոսկի Պէյրութ՝ Դամասկոսի գաղթականներուն բաժնուած հագուստեղէն, 10 ոսկի Դիզորայ.ք՝ Դամասկոս, 200 ոսկի Պէյրութ՝ Դամասկոսի գաղթականներուն, եւ 300 ոսկի՝ Հալէպի գաղթականներուն։

ՀԱՅԵՐԷՆԸ ՊԵՐԼԻՆԻ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆԻՆ ՄԷՋ

Պերլինէն կը գրեն մեզի.—

Պերլինի համալսարանին կից, իբրեւ ինքնավար հիմնարկութիւն մը, երկար տարիներէ ի վեր գոյութիւն ունի, կենդանի լեզուներու վարժարան մը՝ «Արեւելեան լեզուներու ճեմարան» անունով։ Այստեղ կ'աւանդուին սակայն ոչ միայն արեւելեան, այլ եւ եւրոպական գրեթէ բոլոր լեզուները։ Ճեմարանին նպատակն է լեզուներու գործնական ուսուցումը։ Անոր դասընթացքներուն կը հետեւին թէ՛ համալսարանէն ուսանողներ եւ թէ կողմնակի անձեր, որոնք կը պատրաստուին դառնալ դասատու, թարգման, հիւպատոս եւայլն։ Դասախօսները մէկ մասով համալսարանին փրոֆէսօրներ են, մէկ մասով ալ ուսուցիչներ՝ աւանդուող լեզուին ազգէն իսկ։ Կան լեզուներ, որոնք մէկէ աւելի դասախօսներ ունին, այդ պարագային համալսարանին մասնագէտ փրոֆէսորը կ'աւանդէ համապատասխան լեզուին տեսականը, զուտ գիտական կողմը, իսկ բնիկ ուսուցիչը՝ նոյն լեզուին գործնականը։ Ուրիշ խօսքով «Արեւելեան ճեմարանը» կենդանի լեզուներու վարժարան մըն է, Փարիզի նոյնանուն հիմնարկութեան նման, միայն թէ՛ աւելի գործնական առաջադրութեամբ։

Ճեմարանին մէջ, ինչպէս ըսինք բացի եւրոպական լեզուներէն կ'աւանդուին Արեւելքի գրեթէ բոլոր կենդանի լեզուները չինարէնէն եւ ճափոներէնէն մինչեւ արաբերէնը, տաճկերէնն ու պարսկերէնը. նոյն իսկ ափրիկեան լեզուները կ'աւանդուին հոն։ Պատերազմէն անմիջապէս առաջ, 1914ին, ճեմարանին ծրագրին մէջ առնուած է նաեւ վրացերէնին ուսուցումը, զոր կ'աւանդէ վրացագէտ գերման մը։

Արեւելքի լեզուներէն միայն հայերէնն էր որ մինչեւ այժմ չէր աւանդուեր ճեմարանին մէջ։ Համալսարանին մէջ գայն (գրաբարը) կը դասախօսէ ծանօթ հայագէտ փրոֆ. Մարքվարթ, որ միեւնոյն ատեն պարսկերէնի դասախօսն է համալսարանին մէջ։

Հայերէնի դասեր եւս յատկացնելու մասին անցած տարի Փրուսիոյ կրթական նախարարին դիմեց մեր հայրենակից եւ աշխատակից Տոքթ. Արտաշէս Աբեղեան, որ քանի մը տարիներէ ի վեր Պերլին հաստատուած է եւ կ'աշխատակցի նաեւ գերման թերթերու եւ հանդէսներու։ Իր գրաւոր դիմումին մէջ Պ. Աբեղեան պարզած էր արդի հայերէնի դերն եւ նշանակութիւնը Արեւելքի կենդանի լեզուներու շարքին մէջ, որով եւ՝ անոր դասաւանդման անհրաժեշտութիւնը ի թիւս ճեմարանին մէջ աւանդուող ուրիշ լեզուներու։ Այս դիմումին ուժ տուած էր նաեւ փրոֆ. Մարքվարթ։ Նոյնիմաստ ձեռնարկներ կատարած էին նաեւ Հանդուցեալ Տոքթ. Լէփսիուս, եւ Մարպուրկի համալսարանին փրոֆ. Հայասէր Ռատէ։

Ուրախ ենք այժմ հաղորդելու որ դիմումը ընդունուած է։ Փրուսիոյ կրթական նախարար փրոֆ. Պէքէր հրամայած է ճեմարանի տնօրէն փրոֆ. Միթվոխի՝ այս իսկ (գարնանային) կիսամեակէն արդի հայերէնին ուսուցումը մտցնել վարժարանին ծրագրին մէջ, յատկացնելով անոր առ այժմ շաբաթական երեք ժամ։ Նոյն հրամանագրով նախարարը ճեմարանին հայերէնի դասախօս կ'անուանէ Տոքթ. Աբեղեանը, որ արդէն պաշտօնի կոչուած է։ Այս կիսամեակին հայերէնի դասերը յատկացուած են սկսնակներու։

Այս տեղէն կրնան օգտուիլ նաեւ պերլինաբնակ այն Հայ երիտասարդները, որոնք չեն գիտեր իրենց լեզուն։

ԱՆՁՐԵՒԻ ԿԱԹԻԼՆԵՐԸ

Պատուհանիս ապակիներն լալիս են այս իրիկուն...

Ջուր անձրեւի կաթիլները փայլփլուն, թափւում են վար լուռ ու ճանդարտ.

Պատուհանիս ապակիներն լալիս են այս իրիկուն.— վառ շիթերով, կաթիլներով ծերացած, մերթ շողշողուն ու մերթ խամրած արցունքներով շաղախուած..

Այն մէկը, որ ապակուն կպած ձողին երկաթեայ դողդողում է սառը քամուց, ներս է նայում վարանած։

Մի ուրիշը այնքան ջինջ, թափանցիկ, մի կերպ կառչած ապակուն, տխուր բացւում ու խփւում է կամացուկ։

Մեծ մի կաթիլ, կարծես վշտից կորացած, գլուխը կախ, լուռ ճոսում է դէպի ցած։

—Սեւ անդունդն է ներքեւ բացւած ու չեն ուզում ցած ընկնել, ճանաչում են խաւարը էն, ա՛խ, չեն ուզում վար իջնել։

Կան եւ մանրիկ—մանրիկ շիթեր, որ կողք—կողքի կուզ եկած, դողդոչում են, թրթռում ցրտից, բայց եւ ժպտում ակամայ . . .

Ու ճոսում են, ճոսում անվերջ արցունքները անձրեւի.— մերթ թափւում են գլուխ գլխի, իրար գրկում ու լալիս,

մերթ բաժանւում, կլկլալով ներքեւ ճոսում ու լալիս...

Ու ճոսում են, ճոսում անվերջ արցունքները անձրեւի...

Ու յիշեցի

Այս անձրեւի շիթերի պէս առատ-առատ վար թափած,

Էն մեծաշուք տների լուսամուտները թակած,

Մեծ ու փոքր խրճիթների երդիքները ճեղքած,

Բոլոր ճամբ ու զսպուած ցիչերի ,

Բոլոր անձայն մռնչացող սրտերի,

Տեր Եփրատի յորձանքների մէջ խեղդուող օրհասական ճիչերի,

Ու ճեռաւոր անապատում մորթոտուած, ողջ-ողջ թաղւած նահատակների, արիւնախառն արցունքները յիշեցի,

Որ անձրեւի շիթերի պէս, առատ-առատ թափւեցին..

Պատուհանիս ապակիներն լալիս են այս իրիկուն...

Շիթերն վայրագ, մռնչացող, զարնւում են շառաչով.

Ու ճոսում են, ճոսում անվերջ արցունքները անձրեւի։

Սեղանիս վրայ խունկ է ծխում պալատներով ոլորուն...

Ու, լուռ չոքած, նայում եմ իր կապոյտ լոյսին, երկիւղած։

Լ.Ա.Ս.

ՖԱՔԻՐԸ ԼՈՆՏՈՆԻ ՄԷՋ

Լոնտոնէն կը հեռագրեն թէ ֆաքիր Թահրա պէյ Ապրիլ 28ի գիշերը Անգլիոյ մայրաքաղաքին մէջ տուած է իր առաջին հրապարակային ներկայացումը, որուն ներկայ եղած են պետական դէմքեր, բժիշկներ եւ բարձր դասակարգէ ընտիր բազմութիւն մը։ Ֆաքիրը Փարիզի մէջ կատարած փորձերը կրկնած է հոն. այտերուն եւ վիզին ասեղներ ու դանակներ խոթած է, առանց ցաւ զգալու։ «Շիքակօ Թրիպիւն»ի թղթակիցը կ'ըսէ թէ Անգլիացի հանդիսատեսները աւելի սկեպտիկ գտնուած են քան փարիզցիները։

Օր մը առաջ Թահրա պէյ միայն գիտնականներու առջեւ փորձեր ըրած էր։

** Ֆաքիրականութեան մասին հրապարակային վիճաբանութիւն մը տեղի պիտի ունենայ վաղը, երկուշաբթի գիշեր ժամը 8.30ին Սալ Վակրամի մէջ, 39 ավընիւ տը Վակրամ, նախագահութեամբ Քլէման տիւ Ֆոսուրի։ Պիտի խօսին Տօքթ. Վաշէ եւ ուրիշ յայտնի գիտնականներ, որոնց պիտի պատասխանէ Ֆաքիր Թահրա պէյ։

ՍՈՒՏԵՐ ԵՒ ԴԱՒԵՐ

Վառնա, 25 Ապրի[լ]

Փարիզի ռամկավար օրկա[ն] Ապրիլ 17ի թիւին մէջ Վառնա[յի] թղթակցութիւն մը կար, որ ... փակութեան եւ ստախօսութ[եան] գլուխ գործոց մըն էր։

Միջանկեալ ըսեմ որ վեր[ջերս] տեղի ունեցած հոգաբարձ[ական] ընտրութիւններուն կը մաս[նակ]ցէին միայն պուլկարահպատա[կ]ները, որով ամբողջ գաղութ[ի] ձայնը չէին ներկայացներ. ... եւ այնպէս, խեղաթիւրուած ընտրութեան արդիւնքները։

ՎԱՌՆԱ, ռամկավար-հնչ... եւլն. խմբակը (պլոք) շահա[ծ] ոչ թէ 4, այլ երեք թեկնա[ծու]. ընտրութիւնները սակայն դա[տա]րանի կողմէ բեկանուած են, ... մաթիւ ապօրինութիւններու ... տեւանքով։

ՇՈՒՄԼԱ, նոյնպէս ոչ թէ ... այլ միայն 2 թեկնածու ... խմբակը։

ՊՈՒՐԿԱՋ, ոչ թէ 4, այլ ... միւս 3ը դաշնակցական եւ ... զոք։

ՖԻԼԻՊԷ, ազանները ... շահեցաւ միայն 3, իսկ ժողովրդա[կա]նը 2։ Ուրիշ տարիներ այս վեր[ջի]ն հոսանքը 55 ձայնով ... թեկնածու կուտար, այս տար[ի] 160 ձայնով 2 թեկնածու ... ցուց։

ԽԱՍՔՕՎՕ մէջ Դաշնակ[ցու]թիւնը թեկնածու չդրաւ, որով ... տեւ պուլկարահպատակ թեկ[նա]ծու չունէր։

ՍՕՖԻԱ, Դաշնակցութիւնը ... հնցաւ 3 թեկնածու, խմբակը ...

ՌՈՒՍՃՈՒՔ վերջին պաշ[տօնական] ընտրութիւնները յետաձգուեցա[ն] ... խմբակի դաւերուն շնորհիւ։ Արդ[էն] թաղականի ընտրութիւնն ալ ... տաձգուած էր, որովհետեւ յայ[տ]նապէս համոզուած էին որ խմբ[ա]կին պարտութիւնը անխուսափ[ելի] էր։ Սլիվէն, Այթօս, Եամպօլ ... լորն ալ կը պահեն իրենց ... նակցական մեծամասնութիւնը։

Ընպատկառ սուտ մըն է ... այն խօսքը թէ Դաշնակցութիւ[նը] «մինակ կառավարութեան հ... կօմունիստական տրամադրութ[իւն] ... փորձեց օգտագործել եւլն.։»

Ընդհակառակը, երկու տա[րի]է ի վեր իրենք են որ այդ ... թեամբ կեղտոտ գործեր կա[տա]րեցին։ Թուենք քանի մը հա[տ]...

Ա.— Ռուսճուգի մէջ անցեա[լ] տարի թաղ. ընտրութիւնները ... ջաղցան դաշնակցականներու ... ջախիչ յաղթութեամբ։ ... տապէտ խմբակը՝ ճերմա[կ] գլխաւորութեամբ, բեկանել ... այդ ընտրութիւնը. բայց որպէ[ս] յաջորդ ընտրութեան դաշնակ[ցու]թիւնը փոքրամասնութեան ... ձգեն, մաքսատան հայ աշխա[տա]ւորները ամբաստանեցին ... հողագործական կուսակցութ[եան] անդամ եւ կեղծ պուլկարահ[պատակ] ... տակ։ Քաղաքապետութիւնը ... նութիւն կատարեց եւ 20 ... պուլկարահպատակութիւնը ... ռաւ։ Անկէ զատ, քիչ մնաց ... հայ բանուորութիւնը ... գործէն, իբրեւ հողագործ... Սօֆիայի մէջ կատարուած ... ներու հետեւանքով, կարելի ... անօթութենէ փրկել 40-50 ... տանիք։ Այս տարի եւս նոյն ... րոնները 140 հոգիին պուլկ[արա]հպատակութիւնը կասկածելի ... կայացուցին, որպէսզի յետաձ[գ]... տան ընտրութիւնները եւ ... եռանդամներով մասնակցին ... գումարներու։

Բ.— Սթ. Զակօրայի մէջ ... 2-3 ամիս առաջ եռանդամի ... մութեան առթիւ, ռամկավ[ար] ... աղանները համոզեցին քաղ...

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

ՀԱՍԿՑՈՂԻՆ ՇԱՏ ԲԱՐԵԻ

Ու վեր կացայ ես, որ մեր հայրենի օրէնքովը հին՝
Վերջին հանգիստը կարդամ իմ ազգի անբախտ զոհերին,
Որ շէն ու քաղաք, որ սար ու հովիտ, ծովից մինչեւ ծով,
Մարած են մեռած, փռւած ու ցրւած հազար-հազարով:

Ու կրակ առայ Հայոց հրդեհի կարմիր բոցերից,
Էն խաղաղ ու պաղ երկնքի ծոցում վառեցի նորից
Մասիսն, Արագածն, Սիփան ու Սրմանց, Նեմրութ, Թանդուրէք.
Հայոց աշխարհի մեծ կեդրոնները, վառեցի մէկ մէկ:

Կանգնեցի խոժոռ մենակ ու հաստատ Մասիսի նման,
Կանչեցի թշւառ էն հոգիներին խոցւած յաւիտեան,
Մինչեւ Միջագետք, մինչեւ Ասորիք, մինչեւ Ծովք Հայոց,
Մինչեւ Հելեսպոնտ, մինչեւ Պոնտոսի ափերն ալեկոծ,
Հանգէք իմ որբե՛ր... ի զու՜ր են յուզմունք, ի զո՛ւր եւ անշահ,
Մարդակեր գազան մարդը՝ դեռ երկար էսպէս կ՚մնայ:

Անցիցս եփրատ, ձախիցս Տիգրիս աջեղ ձէներով,
Սաղմոս կարդալով անձայն գնացին խոր խոր ձորերով,
Ամպերն էլ եկան ծէրափի ձորից հսկայ բուրվառից
Ժամապարհ ընկան Ծաղկանց Սարերից Հայկական Պարից
Բոյլ բոյլ բուրաւէտ շարժւեցին դէպի կողմերը հեռու
Գոհար ցօղելու, ծաղկունք բուրելու, բուրմունք խնկելու,
Մինչեւ Միջագետք, մինչեւ Ասորիք, մինչեւ Ծովքն Հայոց,
Մինչեւ Հելեսպոնտ, մինչեւ Պոնտոսի ափերն ալեկոծ,
Հանգէք ի՛մ որբե՛ր... ի զուր են յուզմունք ի զուր եւ անշահ
Աշխարհը՝ ոչ ում, ոչ մնացել է, ոչ էլ կը մնայ...

ՅՈՎՀ. ԹՈՒՄԱՆԵԱՆ

պետը թէ դաշնակցականները կո-մունիստ են: Այս վերջինն ալ նա-հանգապետին մօտ նոյնը կրկնեց եւ հին եռանդամը վերահաստա-տեցին:

Գ.— Շումէնի մէջ ոստիկա-նապետը պահանջեց ժողովրդական հոսանքէն՝ անպատճառ թեկնա-ծուներու ցանկին մէջ մտցնել ամկավար Արամ Սահակեանը, այլապէս պիտի հետապնդուէին իբրեւ հակակառավարական:

Դ.— Ֆիլիպէ 2000 ընտրող կայ, որուն միայն 400ը պուլկա-րահպատակ է: Ընտրութիւններուն կը մասնակցին միայն ասոնք եւ ատէ կ՚օգտուի սեւ խմբակը: Այս տարի Ֆիլիպէի հին բնակիչներէն 150 օտարահպատակ Հայեր նէօյյիի դաշնագրի մէկ յօդուածի հիման վրայ խնդրագիր տուին պուլկարահպատակ ըլլալու: Խմբա-կին գաղտնի գործակալներէն փաստաբան Ս. Հինդլեան քաղա-քապետութեան խորհուրդի ան-դամներէն զանազան կուսակցա-պետներուն գնաց եւ ամէն մէ-կուն զատ զատ բանսարկութիւն-ներ ըրաւ, որպէսզի չընդունին խնդրանքը: Քաղաքապետութիւնը, սակայն, ընդունեց եւ վկայա-կանները պիտի տար, երբ մեր բանսարկու հերոսները դիմեցին դատական նախարարին եւ անկէ հեռագիր մը բերել տուին: Հիմա վէճ ծագած է քաղաքապետու-թեան եւ նախարարութեան մի-ջեւ:

Եւ այս ամէնը անոր համար որ, կը վախնան թէ 150 հոգի պուլկարահպատակ ըլլալով իրենք պիտի կորսնցնեն իրենց արհես-տական մեծամասնութիւնը եւ ալ չպիտի կրնան շարունակել իրենց չահատակութիւնները:

Իսկ Սօֆիայի մէջ, խմբակին նախագահ Պ. Ճէրահոֆի բասար-կութիւնները եւ մասնութիւնները «Մարմարա»ի, Դաշնակցութեան եւ Դաշնակցականներու մասին, որ ցորեկով կատարուած են եւ բացի քանի մը պնակալէզներէ, զզուանք պատճառած են ժողովուրդին: «Մարմարա»ն բաւական ատենէ ի վեր գրաքննութեան ենթակայ է, ինչ որ չէ տեսնուած մինչեւ հիմա:

1926Ի ԵԼՄՏԱՑՈՅՑԸ

Ամիսներով վիճաբանութեան ենթարկուելէ, եւ չորս անգամ Ե-րեսփ. Ժողովէն Ծերակոյտ երթալ գալէ յետոյ, 1926ի ելմտա-ցոյցը վերջապէս վաւերացուեցաւ առջի գիշեր, առտուան ժամը 3.30ին: Երեսփ. Ժողովի մէջ վա-ւերացումը տեղի ունեցաւ 151ի դէմ 393 քուէով, իսկ Ծերա-կոյտին մէջ 7ի դէմ 272 ձայնով:

1926ի ելմտացոյցը կարելի եղաւ հաւասարակշռել հետեւեալ կերպով.—

Հասոյթ՝ 37.498 միլիոն ֆր., ծախք՝ 37.338 միլիոն ֆրանք. Հասոյթը մօտ 160 միլիոն ֆր. աւելի է:

ՊԱՏԱՍԽԱՆ «ՅԱՌԱՋ»Ի ՀԱՐՑԱՐԱՆԻՆ

11.— ՅԱՄՐԱԲԱՐ ԿԸ ՀԻՒԾԻՆ

Համեստօրէն կուգամ ներկա-յացնել մեր շրջանի հայրենա-կիցներու վիճակը, այն վստահու-թեամբ թէ մեր վարիչ մարմինենե-րը միջոցներ պիտի խորհին չարի-քը մեղմացնելու:

Մեր հայրենակիցները ցրուած զանազան գիւղերու ու քաղաքնե-րու մէջ, իրենց ապրուստը կը ճա-րեն գործարանային ծանր աշխա-տանքով: Բնակութեան անյարմա-րութիւնն ալ մեծ վնաս կը պատ-ճառէ: Շատ մը սենեակներու մէջ 4—6 հոգի կ՚ապրին, յաճախ ա-ռանց փոքրիկ նայող պատուհանի: Սնունդը անբաւական է, քանի որ ստիպուած ենք խնայել: Հիւծախ-տը լրջօրէն կը սպառնայ: Անցեալ տարուան կարմիր երեսները այս տարի դեղնած են: Հանգանակու-թեան ձեռնարկած ենք այդպի-սիներու համար: Լեզուի պակասն ալ մեծ արգելք է: Վերջ եօթը ծանր հիւանդներ կան հիւանդա-նոցը, 20—25 հոգի ալ ոտքի վրայ: Տէրտէրպէտք չէ մեզ, բժիշկ ղրկեցէք որ թոքերը դարմանեն...

Ս. Էթիէն Գ. Գաբրիէլօ

12.— 14 ՀԱՅԵՐ ԴԱՐՄԱՆԱՏԱՆ ՄԸ ՄԷՋ

Փարիզի 16րդ թաղամասի Clinique Médicaleին մէջ կան 14 Հայեր, որոնք կը զբաղին զանա-զան գործերով: Վճարումները գրե-թէ հաւասար են: Միայն հինգ հոգի հաստատութեան մէջ տե-ղաւորուած ըլլալով, բնակութեան վարձքը կը զեղչուի:

Դարմանատան վարիչները լաւ կը վարուին մեզի հանդէպ: Խտրու-թիւն չկայ տեղացիի եւ օտարնե-րու միջեւ: Ամիսներ առաջ աշխա-տաւորներէն մէկը բաւական կարե-ւոր գործողութեան մը ենթար-կուեցաւ, որ շատ յաջող անցաւ, շնորհիւ տնօրէնութեան, վիրա-բոյժին եւ օգնականներուն մար-դասիրական ջանքերուն: Այժմ կատարելապէս ապաքինած եւ վերսկսած է իր գործին:

Քանի մը ամիսներ առաջ դժբախտութիւնը ունեցանք կոր-սնցնելու Պ. Պետրոս Բարաղամեանը (բնիկ Սարտարապատցի):

Իրազեկ

13.— ՊՈԼԷՆԻ ՄԷՋ

Պօլէնի հայ գաղութը որու մասին յաճախ գրուած է «Յա-ռաջ»ի մէջ, հաստատուած է 1923ի կէսէն վերջ. կը բաղկանայ Մալա-թիացիներէ. Երզնկացիներէ, Պար-տիզակցիներէ, Սեբաստացիներէ եւայլն:

Այրերը մեծ մասով կ՚աշ-խատին աղիւսի հինգ գործարան-ներուն մէջ. օրավարձքն է 14 ֆր. իսկ գործ գլուխ ֆիզիքապէս կա-րողները 20-25 ֆր. կը շահին:

Իբրեւ արհեստաւոր կայ մէկ կօշկակար եւ մէկ դերձակ որ կ՚աշխատին իրենց գլխուն, իսկ ա-տաղձագործ մը եւ ներկարար մըն ալ՝ իրենց վարպետներուն մօտ:

Տուները ընդհանրապէս խո-նաւ են, խոշոր պատուհաններ չու-նին փողոցի վրայ, ոչ ալ ելեկտրա-կանութիւն: 2, 3, 4 սենեակնոց տուն մը կը վարձուի 15—50 ֆրանքի ամսավճարով: Բարեբախ-տաբար քաղաքին օդը առողջ ու ջուրն ալ մաքուր է:

Իբրեւ սնունդ միշտ արեւել-եան կերակուրներ կը պատրաս-տուին ընտանիքներու մէջ, իսկ ա-մուրի երիտասարդները իրենք ի-րենց կը պատրաստեն բոլորը. Ճա-շարան գացող չկայ: Երիտասար-դութիւնը առ հասարակ կը զգու-շանայ մոլութիւններէ, հիւան-դութիւն չկայ, բոլորն ալ գրեթէ առողջ են. միայն գործին ծանրու-թիւնն է որ կը մաշեցնէ.

Ամուսնութիւններ ու նշան-տուքներ միշտ անպակաս են. վերջին շաբթուս տեղի ունեցան երկու ամուսնութիւններ, մէկը՝ Մարսէյլի որբանոցէն օրիորդի մը հետ: Քաղաքապետարան արձա-նագրուած են 16 ամուսնութիւն, 22 ծնունդ ու 6 մահ: (Մեռնող-ներն են երկու մանուկ, երկու կին, եւ երկու աշխատանքի արկածեալ:)

Երկու երեք ամիս առաջ կազ-մուած էր Ազգ. միութիւն մը որ մինչեւ այժմ դեռ չէ յաջողած մատուռ մը բանալ, տեղի անյար-մարութեան պատճառաւ:

Ո՛չ մէկուն միտքէն կ՚անցնի դպրոց մը բանալ: Գաղութը պակ-սելու վրայ է միշտ:

14.-ՊՕԼԷՆ-ԼԱ-ՔՐՈՒԱԶԻԷՐի մէջ կան 4 ամուրի երիտասարդներ ո-րոնք կ՚աշխատին աղիւսի գործա-րանը: Իրենց յատկացուած են սեն-եակներ: Բոլորն ալ առողջ են, մինչեւ գիւղը Պօլէնի կայարանն է, 3ուկէս քիլօմեդր հեռու:

15.-ՊԷՏԱՐԻՏ.— Կը գտնուի Պօ-լէնէն դէպի Մարսէյլ 35 քիլօ-մէթրի վրայ կայ մաքարօնիի գործարան մը, ուր կ՚աշխատին 5 հոգի, երկու այրի, աղջիկ մը ու այր ու կին մը: Կիները կը ստա-նան 10ֆր. օրավարձք, իսկ այրերը 15 ֆր.: Ասոնք Պօլէնէն գացած են 1925 Նոյեմբերին: Շատ ալ նախանձելի վիճակ մը չունին. կ՚աշխատին օրական 10 ժամ:

Գ. Զ.

Հ. Յ. Դ. ՏՕՆ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Մարսէյլ, 29 Ապրիլ

Հ. Յ. Դ. Շրջանային կոմիտէն ընդառաջ երթալով շրջանի եւ Մարսէյլի կոմիտէներու ցանկու-թեան, որոշած է հիմնել Հ. Յ. Դաշնակցութեան Տունը: Այս առ-թիւ բացուած հանգանակութիւնը քանի մը օրուան մէջ հասած է տասը հազար ֆրանքի եւ յոյս կայ որ կրկնապատկուի շուտով:

Ինչպէս կը շեշտէ կոչն ալ, ծրագրուած Տունը պիտի ըլլայ «օջախ մը տաքուկ եւ փեթակ մը լեցուն ազգային շունչի, կեանքի. աղբիւր մը փսեմ յուշերու, նորե-րուն համար ակը ներշնչումի եւ նուիրումի, կեդրոն մը հայկա-կան արժէքներու պահպանման, ժամադրավայր մը բոլորին, բոյն մը ամէնուն: Հայրենակից, ընկեր կամ բարեկամ, աղիւս մըն ալ դուն դիր անոր պատին վրայ»:

Անշուշտ արտասահմանի դաշ-նակցական մարմիններն ալ պիտի փութան բարոյապէս եւ նիւթա-պէս օժանդակել, որպէսզի ամէն կերպով յաջողի այս ծրագիրը:

Վ.ՐՈՅԸ

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌՆԵՐԷՆ

ԿԵԱՆՔԸ ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Հայ Ժողովրդային Լսարանի հերթական դասախօսութիւնը տե-ղի ունեցաւ Ապրիլ 25ին: Դասա-խօսեց ընկեր Հ. Ռըզունեան, նիւթ ունենալով Հօկերը: Ընկերը փաս-տերով պարզեց թէ որդի Հօկերը փոխանակ հայրենիքի օգնութեան ծառայելու, դարձեր են դիմակ այս կամ այն հոսանքին եւ հե-տեւաբար կը կատարեն քանդումի գործ:

Ժամանակ տրուեցաւ հար-ցերու, որոնց պատասխանեց դա-սախօսը: Ժողովը փակուելէն յե-տոյ Դաշնակցութեան շարքերուն վրայ աւելցան երեք նոր ըն-կերներ:

*** Ազգ. Միութիւնը շաբաթ-ներէ ի վեր կ՚երկարաձգէ ընտ-րութիւնները: Կը լսենք որ ծրա-գիր կը մշակէ քուէարկելու փասկալի կողմը բնակող հայու-թիւնը: Մենք որքան գիտենք, այդ կողմը բնակող Հայերը ա-մէն անգամ առատաձեռնօրէն բե-րած են իրենց նիւթական եւ բա-րոյական օժանդակութիւնը: Ցե-տոյ կը լսենք թէ այս մարմինը ինքը պիտի հրաւիրէ ժողովուրդը Ազգ. Միութեան ընտրութիւնը կատարելու, ինչ որ սխալ է: Համարատու մարմին մը չի կրնար միեւնոյն ատեն համա-րառուի դեր կատարել: Պէտք է առնուազն շաբաթ մը առաջ հրա-ւիրել ընտրական յանձնախումբ մը կազմելու: Այս առթիւ պէտք է քննել նաեւ Ազգ. Միութեան հաշիւները եւ պատրաստել եռա-պատիկ ցանկ մը:

*** Առկէ առաջ շատ անգամ-ներ գրուած է գաղութիս մասին, բայց «Յառաջ»ի հարցումներուն անգողակի կերպով պատասխանենք որ Վիէն իր շրջականերով այ-սինքն Վիէն, Փօնթէվէկ եւ Սթ-րալիա, ուր կարելի է թաղեր նկատել, կը կազմէ մօտաւորապէս եօթը հարիւր հայութիւն: Ժողո-վուրդին մեծ մասը այր թէ կին կ՚աշխատին երկու գործարաններու մէջ, Փէլէի կօշիկի գործարանը եւ Փասկալի կերպասի գործարանը, իւրաքանչիւրին մէջ մօտաւորա-պէս երկու հարիւրական հոգի: Մնացեալ մասը ցրուած է զա-նազան գործարաններ տասնով, քսանով եւ երեսունով: Օրական-ները առ հասարակ լաւ են. հի-ւանդներ քիչ ունինք. մահեր նմանապէս, իսկ ծնունդ եւ ա-մուսնութիւններ յաճախ կ՚ունե-նանք: Եօթը-ութը հարսնիքներ պիտի կատարուին:

Վիշապ

ՄԻԼԻԱՌԱՏԷՐ ՃՆ Ռօքֆէլ-լըր 10 միլիոն տոլար յատկա-ցուցած էր Եգիպտոսի թագաւո-րին՝ Գահիրէի մէջ հնագիտական թանգարան մը բանալու համար, միջազգ. մարմնի մը հսկողութեան տակ: Ֆուատ թագաւոր պնդած ըլլալով որ այդ մարմնին մէջ գերակշիռ դերը Եգիպտացիները պէտք է ունենան, Ռօքֆէլլըր հրաժարեցաւ նուիրատուութենէն:

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ՓԱՐԻԶԻ Հայ Սկաուտներու համդէսը, որ յետաձգուած էր, տեղի կ՚ունենայ այսօր, Կիրակի Մէօտօնի անտառը:

Փօն Միրապօէն (մէթրօ Ժա-վէլ) կամ Էնվալիտէն շոգեկառք առնել եւ իջնել Մէօտօն, Վալ Ֆլէօրի, ուր մինչեւ ժամը 2 սկաուտներ պիտի սպասեն, ե-կողները առաջնորդելու համար:

"ՅԱՌԱՋ,,Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (1)

ՅԻՇԱՏԱԿ ՄԸ
ՄԵՐ ԳԻՒՂԱՔԱՂԱՔԷՆ

(ԸՆԿԵՐՈՋՍ ՄԸ ՊԱՏՄԱԾԸ)

I

Ու նորէն քեզի կը նուիրեմ այս խոնարհ պատմութիւնը պզտիկ ու սիրելի քոյրիկ, խոշոր ու անուշ աչքերով, քեզի՝ որ մեռար Թշնամի անապատին մէջ՝ առանց սիրոյ ու գուրգուրանքի... գիտնա՛ս, ես քեզ չեմ մոռցած բնաւ . . .

Տարիներ յետոյ ես կը յիշեմ միշտ անոր տժգոյն ու շնչտուած դիմագիծը: Խոշոր ու բարբարոս աչքերը: Զայնը որ ծանր էր միշտ ու խորունկ. բայց մանաւանդ կը յիշեմ ձեռքերը՝ պզտիկ, փափուկ, երկար ու միշտ տաք...

Մեր քաղաքին մէջ մինչեւ այն տարին ձեռք թօթուել չէին գիտեր (պարզ բարեւ մը, որ ըսել է բարի ըլլայ վրադ), բայց ան երկար ատեն պանդխտած ըլլա-լով հեռաւոր երկիրներ, հայրենա-կան անկեղծութեան ու բացոր-դութեան կը միացնէր քաղաքի հորհը: Ամէն հանդիպումի, դաշտի ճամբուն վրայ ըլլար թէ իրենց տունը, ուղիղ կուգար վրաս ու ձեռքս կը սեղմէր իր բարի ու փա-փուկ ձեռքով...

Ձեռք մը որ կ՚ըսէին թէ տասնեակներով մարդիկ տապա-լած է կէս ճամբուն վրայ... Ի՞նչ փոյթ, մենք կը սիրէինք իրար՝ ան բնազդաբար, ես՝ յանկարծօրէն, ինչպէս աղջիկ մը կը սիրեն. ու երբ օր մը կործանեցաւ իր հա-սակը, ամբողջ գիւղաքաղաքին հետ ես ալ լացի...

Ամրան ծանր ու յամրընթաց իրիկուն էր. խոշոր արեգակ մը կ՚արիւնէր փշատի ծառին վրայ, խոր ու սեւ փոսին քով բարձրացող գերեզմանի մը մարմարին վրայ կը շողար եղերական ու մեծիմաստ «Աստ հանգչի» մը. վարի ճամբէն կ՚անցնէր թաղին նախիրը ու ծղ-րիթները կը ձայնէին ցորենի ար-տերու քովերէն, երբ թաղեցին զայն...

Բայց օրերը կ՚անցնին տխուր թէ երջանիկ, պայծառ թէ մութ: Ծագող առաւօտը ուսերուդ ծանր կշռէ թէ թեթեւ: Ժամերը սենեա-կիդ մէջ թէ ճամբուդ վրայ՝ խուլ տառապանք մը բերեն թէ գորշ ձանձրոյթ մը: Մէկ է: Ժամանա-կը կը շտապէ, իր յորձանքին խառ-նելով բոլորը: Շուրջը կը ծերանայ ու կը մաշի ամէն բան ու ներկան կը դառնայ յիշատակ...

Յիշատակ դարձաւ նաեւ մեր գիւղաքաղաքը ու ամէն անգամ, մանաւանդ գիշերամուտին երբ հեռուն մշուշը կը փարատի, ես կը նայիմ տրտում սրտով մեր կոր-ծանած տուներուն աւերակ պար-տէզներուն...

Ապրիլի իրիկուան խաղաղու-թեան մէջէն կը հնչեն եկեղեցիին զանգակները ու շքառատ ու բարձրագագաթ աքասիաներուն տակ՝ սրճարանները կը լեցուին գոր-ծէ դարձող դաշտուորներով ու ե-րեկոն կը յառաջանայ դանդաղօ-րէն ու քաղցրութեամբ: Անկիւնէ մը արեւելեան մեղամաղձոտ ու նուաղուն կաղէլ մը կը փրթի ու կը ծաւալի բուրումնաւէտ միջոցին մէջ:

Ու ան հոն է փայլատակող աչքերով՝ օղիին բաժակը առջեւը ու հայհոյանք մը շրթունքին, կորիճ ու գինով տղոց խումբի մը մէջտեղը, հպարտ ու տիրական, կը-գակը խրած արմունկին...

II

Մեր գիւղաքաղաքին մէջ մարդիկ իրար կը սպաննէին աւելի յաճախ քան մեծ քաղաքներուն մէջ, բայց որովհետեւ սիրոյ ցաւը՝ վրէժը կամ տառապանքը (երեք սրբութիւններ) կը մղէր զիրենք, գիւղաքաղաքը յաճախ կը ներէր իրենց ներկայութիւնը:

Այդ պատահական մարդասպանները ընդհանրապէս կ՚ունենա-յին լայն ու կարմիր գօտի որ կը հասնէր մինչեւ կուրծքին վերի մասը եւ որուն ծալքերուն մէջ ծը-խախոտի մետաղեայ տուփին հետ կը կորսուէր նախշուն ու սատա-փեայ կոթով դաշոյն մը, (առրճա-նակը շատ յարգի չէր այն ժա-մանակ): Երբ փողոցներէն կ՚անց-նէին, երիտասարդ աղջիկները կը փակէին դուները ու կը փախէին ներս. այդպէս էր սովորութիւնը, թէեւ այդ դաժան, խստա-սիրտ մարդիկը՝ մեղմ, մանուկ ու քաղցրաբարոյ կը դառնային կի-ներուն առջեւ:

Այսու հանդերձ, այն տղան որուն առջեւէն սարսափը կը քա-լէր եւ որուն ծանր ու տրտում նայուածքին տակ թուրք արկա-ծախնդիր սայլապանները ու կաս-կածելի ժակուկավարները կը խո-նարհէին իրենց պղտոր աչքերը՝ ո՛չ կարմիր գօտի ունէր, ո՛չ ալ դաժան դէմք: Գիւղաքաղաքի ճամբաներէն կ՚անցնէր առանց աճապարան-քի, հանդարտ ու ամուր քայլե-րով, գլուխը ծռած մէկ ուսին՝ կար-ծես թէ մեծ տառապանք մը զար-կած ըլլար զայն: Կ՚անցնէր նա-յելով բոլորին վրայ տրտում ու լայն նայուածքով մը ու իր խո-շոր ու բարբարոս աչքերը կը նե-տէր գետին, ամէն անգամ որ երի-տասարդ աղջկան մը ներկայու-թիւնը զգար:

Մաքուր բաճկոն մը ու սիրուն փողկապ մը զոր կապել գիտէր վարժ ու շնորհալի կերպով (գիւ-ղաքաղաքին մէջ անսովոր է ատի-կա) հասակը ամուր ու բարեձեւ: Ուժեղ ու դուրս ձգուած կզակ մը որ կ՚ըսեն թէ նկարագրի տոկու-նութիւն կը նշանակէ ու տարա-պայման տրտմութեամբ ուժով լեցուն աչքեր, մեծ, տիրապետող ու մութ...

Կը խօսէր առանց աճապա-րանքի, կարծես իւրաքանչիւր բա-ռի գլխին մուրճով զարնելով՝ ինծի հետ գրական մաքուր ու հոսուն հայերէնով մը, իր ընկերներուն հետ. մեր գիւղաքաղաքին հում ու կարծր լեզուով որ հայհոյանքնե-րուն անգամ մասնաւոր ուժ ու համ կուտայ եւ ի՛նչ առոյգ երի-տասարդութեամբ, ինչ կրակով...

Արկածներով ու վտանգներով լեցուն ասպատակութիւններու ամ-բողջ ցանց մը խորհուրդով ու գրաւչութեամբ կը պահէր մեր աչքերէն անոր անձնաւորութիւնը երբ պզտիկ էինք: Մեր մտածու-մին մէջ ան հսկայ էր ու գեղե-ցիկ: Լայն ու սպառնական պեխե-րով, աւանդական ու անպայ կարմիր գօտիով ու աչքերով որ կը փայլատակէին:

(Շար.) ՎԱԶԳԷՆ ՇՈՒՇԱՆԵԱՆ

Պոլսոյ թերթերէն կ'իմանանք թէ Մաքլըմեան եպսկ. քսան հոգինոց ցուցակ մը տուած է Նախագահ Փանկալոսի, իբրեւ խռովարար ամբաստանելով զանոնք։ Ասոնց մէջ են խմբապետ Արամ Կայծակ, «Նոր Օր»ի խմբագիրները եւ ուրիշ մտաւորականներ եւ աշխատաւորներ։

Լուրեր Հայաստանէն

Խորհրդային թերթերը կը գրեն թէ յարմար դատուած է այսուհետեւ վառելանիւթի փոխարէն քարածուխ գործածել կարգ մը պետական հաստատութիւններու մէջ։ Պետական բոլոր հաստատութիւններուն համար տարեկան 30 հազար փութ քարածուխ պէտք է։ Հանքածուխ պիտի գործածուի նաեւ կիրի հնոցներու, ինչպէս եւ Երեւանի ալիւրի, կղմինտրի և գաճի գործարաններուն մէջ։

⁂ Որոշուած է ընդարձակել ձիաբուծութիւնը Հայաստանի մէջ։ Պիտի գնուին ազնուացեղ ձիեր եւ էշեր, բոլոր գաւառներուն համար։ Ձիերու եւ էշերու արտադրութեան համար կայաններ պետի բացուին տասը գաւառներու մէջ։

⁂ Այս տարի մասնաւոր պայքար պիտի մղուի ճահճատենդին դէմ, Երեւանի մէջ, որուն չարիքի գլխաւոր աղբիւրը կը կազմեն քաղաքէն ոչ շատ հեռու Սարվանլար գիւղի ճահիճները։ Միջոցներ կը խորհուին այդ ճահիճները չորցնելու, որով հարիւրին 90 պիտի պակսի հիւանդութիւնը։ Քինին պիտի ճարուի Յունաստանէն Արագդայան փոխադրուած գաղթականներուն, որոնց առողջապահական վիճակը վտանգի տակ է։ Էջմիածնի գաւառին մէջ, որ ամէնէն աւելի վարակուած է, հիւանդութիւնը բաւական պակսած է։

Թղթակից մը վտարուած

Ուժասպառ վիճակի մէջ Լոնտոն հասաւ «Տէյլի Նիւզ»ի թղթակիցը, որ Մոսկուայէն վտարուած էր Ապրիլին։ Ձերբակալուած էր Յունուար 28ին, իբրեւ լրտես։ Քանի մը շաբաթ բանտարկուելէ յետոյ, դատուեցաւ և մահուան դատապարտուեցաւ։ Ձեկան չվաւերացուց վճիռը։ Ապրիլ 9ին թղթակիցը սահմանագլուխ առաջնորդուեցաւ, առանց կոպէկ մը ունենալու գրպանը։

Ի՛նչ կ'անցնի կը դառնայ Ռուսիոյ մէջ

Կը ծանուցուի թէ Զինովիէվ, որ աչքէ ինկաւ վերջերս, կովկաս պիտի երթայ բուժուելու։ Իր խմբակէն էվտոքինով ալ կորսնցուցած է դիրքը, իսկ ուրիշ կուսակից մը, հայազգի Սարգիս, պաշտօն ստացած է... Քանթօնի մէջ։ Կը հաւաստեն թէ Սոքոլնիքօֆ, ելմտական նախորդ գործավարը, Փեքին պիտի փոխադրուի Քարախանի տեղ, որ չկրցաւ կարմրցնել Զինաստանը.

Նախկին եռապետութեան տեղ, հինգ հոգինոց յանձնախումբ մը կը վարէ Խորհրդային Միութիւնը։ Այդ հնգեակին անդամներն են Սթալին, Պուխարին, Թոմսկի, Ռիքօֆ և Բուխալեշէֆ։

«Պ ո ւ վ է» զ ր ա հ ա ւ ո ր ը

Մեծ պատերազմին Տարտանէլի մէջ ընկղմած էր ֆրանսական «Պուվէ» զրահաւորը, 700 նաւաստիներու հետ մէկտեղ։ Ֆրանսական կառավարութիւնը որոշած ըլլալով այդ այդ զրահաւորին մնացորդները ծախել Թուրք կառավարութեան, տեղական թերթերը բուռն կերպով կը բողոքեն։ «Փըթի Փարիզիէն»էն վերջ այս անգամ ալ «Լիպէրթէ»ի մէջ խմբագրապետ Պ. Փիէռ Թէթէնժէ կ'ըսէ թէ 700 զոհերուն աճիւնները պէտք չէ վրդովել՝ իրենց թշնամիին ձեռքը յանձնելով զանոնք։ Ո՛չ մէկ կառավարութիւն կրնայ սակարկութիւն ընել այս մասին։ «Ամօթ է նախատել մեր մեռելները և դրամի վերածել անոնց նահատակումը։ Թոյլ չպիտի տանք որ Թուրքերը այդ մարտանաւին մէջէն խլեն կմախքները անոնց, որոնք զայն պաշտպանեցին մինչև վերջին շունչը, որովհետև կը նախընտրէին տեսնել անոր ընկղմիլը, քան թէ թշնամիին ձեռքն իյնալը։

«Պուվէ»ի հերոսները ինկան իրենց ռազմական դիրքին վրայ, թող յաւիտեան հոն մնան։»

Ածուխին տակ մեռնողները

Ալժէրէն Մարսիլիա մեկնող «Սիտի Ֆէրուխ» շոգենաւը նստած էին 31 Մարոքցիներ, առանց տոմսակի, մեղսակցութեամբ շոգենաւի պաշտօնեաներուն, որոնք իւրաքանչիւր փախստականէ 200էն 500 ֆրանք կը գանձէին։ Երբոր շոգենաւը Մարսիլիա հասաւ, ոստիկանութիւնը տեսաւ որ 15 Արաբներ, որոնցմէ մէկուն սրունքը կոտրած էր, տոմսակ չունէին։ Հարցաքննութեան պահուն հասկցուեցաւ որ դեռ ուրիշներ ալ կային իրենց հետ, պահուած շոգենաւի ածուխի մթերանոցին մէջ, սակայն ճամբան փոթորիկի հետեւանքով ածուխի դէզերը փլած և իրենց ընկերները տակը մնալով մեռած էին։

Կատարուած քննութիւններու հետեւանքով ածուխի մթերանոցէն հանուեցան 11 դիակներ և 6 վիրաւոր։ Ձերբակալուեցան չորս հոգի։ Նախապէս փախստականներու թիւը 41 հոգի կը կարծուէր, սակայն քննութիւնը հաստատեց թէ 31 հոգի էին միայն։ «Սիտի Ֆէրուխ» Մարսիլիայէն Ֆիլիփվիլ մեկնեցաւ։ Ընկերութիւնը կը հաւաստէ թէ շոգենաւին մէջ ուրիշ դիակ մնացած չէ։

Այս դէպքը մեծ զայրոյթ առաջ բերած է պաշտօնական շրջանակներու մէջ։ Երեսփոխան զօրավար Ժիւրօ այս մասին պիտի հարցապնդէ ծովային նախարարը։

Թղթատարական նոր սակերը

Մայիս 1ին փոխուեցան թղթատարական սակերը։ Պարզ նամակ՝ 40 սանդիմ փոխանակ 30ի, ապահովագրեալ՝ 1.40, քարդ՝ 30, փնէօմաթիկ՝ 1.50 եւլն.։ Արտասահմանի սակերը աւելի առաջ փոխուած էին։

Ֆրանքը փրկելու համար

Նոր կոչ մը խմբագրուած է, հանգանակութեան ուժ տալու համար։ Վերջին խոշոր մասնակցողներուն մէջ կը յիշուին Քաղաքապետութեան վաճառատունը 100,000 ֆրանք, կալըրի Լաֆայէթ, Լուվր, Պօն Մառշէ, Փոէնթան, Սամարիթէն 200,000ական ֆրանք։

ՕՐ. ԽՍԿՈՒՀԻ ՔԻՐՔՃԵԱՆ

Պ. ՅԱԿՈԲ ՃՕՐԹՈՒԵԱՆ

Ն Շ Ա Ն Ո Ւ Ա Ծ

Քլամար — 18 Ապրիլ 1926

ԱՅՍՕՐՈՒԱՅ ՄՐՑՈՒՄԸ

Հ. Մ. Ը. Մ. — LA GARENNE

Նախորդ կիրակի անձրեւոտ օդին պատճառաւ յետաձգուած մրցումը տեղի կ'ունենայ այսօր ժամը 9ուկէսին, La Folieի մարզարանը։

Եղանակին սկիզբը երկու խումբերն ալ հաւասար մնացած են 1—1ով։ Այսօրուայ խաղը խիստ հետաքրքրական պիտի ըլլայ։

La Folie երթալու համար Gare St. Lazareէն առնել 2.20ին մեկնող շոգեկառքը։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԲԱՐՁՐ ՀԱՅՔԻ Հայրենակցական Միութեան ընդհ. ժողովը այսօր կիրակի, կէս օրէ յետոյ ժամը 3ին «Ռոստոմ»ի սրահը, 131 Faubourg du Temple, խիստ կարեւոր օրակարգով։

ՏԱՐՕՆ-ՏՈՒՐՈՒԲԵՐԱՆ Հայրենակցական Միութեան ընդհ. ժողովը այսօր 2 Մայիս ժամը 2.30ին 131 Rue Fbg. Temple։

Տիար Գարուն Ս. Չիլինկիրեան, Տիար Հայկ Ա. Չիլինկիրեան, Օր.ք Պերճուհի, Գարուհի եւ Արմենուհի Ա. Չիլինկիրեան, Տէր եւ Տիկին Արտաշէս Մինասեան եւ իրենց որդին Պերճիկ, Տէր եւ Տիկին Վարդ Շապանեան, Տիկին Վերգինեա Մուրատեան, ինչպէս նաեւ համայն Չիլինկիրեան ընտանիքներն ու ազգականք, իրենց խորին շնորհակալութիւնը կը յայտնեն ամէն անոնց որ՝

ԱՅՐԻ ՏԻԿԻՆ

ԶԱՊԷԼ ԱՐՇԱՄ ՉԻԼԻՆԿԻՐԵԱՆԻ

դառնաղէտ մահուան առթիւ անձամբ կամ գրաւոր իրենց ցաւակցութիւնը յայտնեցին։

ՄԱՐՍԻԼԻՈՅ ՄԷՋ

«Յառաջ»ի ցրուիչն է Պ. Գեղամ Ծերիկեան.— Հասցէ Cuchman Tzerikian, Poste Restante, Marseille.

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ԽՄԲԱԳՐԱԿԱՆ ՊԱՏԱՍԽԱՆԻ ՓՈԽԱՐԷՆ

Պ. ՀՐԱՉ ԵՐՈՒԱՆԴԻՆ.— Նոր հէքեաթներ կը հիւսէք ձեր օրկանին մէջ (Մայիս 1), միշտ առանց ստորագրելու, եւ դիմելով այլապէս արգահատելի աճպարարութեան մը։ Շ. շատոնց տուած է ձեր յուզած «Չախչախիչ» հարցերուն պատասխանը, սկսելով «Ճակատամարտ»էն (1923)։ Աթէնքի դաշնակցականները կարգ մը սխալներ գործեր են, մղուած իրենց հակացողութենէն եւ տեղական պահանջներէն, իսկ ձեր սպասեալը՝ ոճիրներ, որոնց կծիկը դեռ նոր կը քակուի։ Նախ վարժուեցէք ճիշդ գրել պատմութիւնը, յետոյ ձեռնոց կը նետէք ուրիշներուն։

ՍԷՆԹ-ԷԹԻԷՆ, Վ. Ն.— Չարժեր գրաղիլ։ Տեղեկութիւններ հաղորդեցէք։ —Պ. Ս.— Նոյնպէս։ ՓՕԼԷՆ, Գ. Չ.— Ղրկեցէք, ՎԱԼԱՆՍ, Ս. Բ.— Չարժեր զբաղիլ։

ՎԱՐՁԱԿԱՆ

ՄԱՐՍԷՅԼ, Գ. Կ.— Ստացանք նամակնիդ։

ՄԱՐՍԷՅԼ, Ն. Ն.— Ստացանք նամակնիդ։

ԼԸ ՄԻԼ, Գ. Տ.— Ստացանք 20 ֆրանք։

ՆԷՕՅԻ, Մ. Տ. Օ.— Ստացանք 50 ֆրանք։

ՊՈՒԼՕՆԵԼ, Հ. Ա.— Ստացանք 70 ֆրանք. 50ը կը յատկացնենք նպատակին։

ՄԱՐՍԷՅԼ, Օ. Է.— Ստացանք նամակնիդ։

ՎԻԼՖՐԱՆՇ, Ա. Խ.— Ստացանք 24 ֆրանք։

ՄՈՆԹԷՎԻՏԷՕ.— Ստացանք 12 տոլար. կը ղրկուի նշանակուած հասցէներուն։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Ազգերու դաշնակցութեան Սուրիոյ Որբախնամէն գրասենեակէն.— Մանուէլ Տալգրանեան, հայրը Արիստակէս, մայրը Հռիփսիմէ, 18-19 տարեկան, Զիլէցի, կը փնտռէ իր չորս եղբայրներէն միակ վերապրողը Կարապետ Տալգրանեանը, որ գինադադարէն վերջ Պէյրութի մէջ տեսնուած է եւ անցած է արտասահման։ Կը կարծուի Փարիզ է։ Տեղեկացնել Հալէպ, Mlle Karen Jeppeի, Commission de la Société des Nations, pour la protection des femmes et des enfants dans le Proche Orient, Alep (Syrie).

— Վանի Թիմար գաւառի Կիւսնենց գիւղացի Աւետիս Գրիգորեանը, որ 1924 թուի Օգոստոսին Պաղտատէն գացեր է Մարսէյլ, ուր եւ կ'ապրի այժմ։ Փնտռողն է յիշեալ Աւետիսի քեռին, Բէօչանիս գիւղացի Արամ Յովասափեանը։ Գրել Յառաջի միջոցով Haïg Adjemian, Tauris (Prese),

ԳՈՐԾԱՒՈՐ Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Ռընոյի գործարանները (Usines Renault, Billaneourt) պէտք ունին ուժեղ եւ ժիր բանուորներու։ Դիմել 57, Քէ տը Պիյյանքուր։ 3—1

ՎԱՐՁՈՒ Է

Մէկ սենեակ, խոհանոցով, ջուր, կազ. ելեկտրականութիւն։ Դիմեցէք անմիջապէս Նշանեանի 221 Rue de Tolbiac, Paris (13e) Մէթրօ Corvisart։ 3—1

ՍԱԿԱՐԱՆ

1 Մայիս 1926

Դ Ր Ա Մ Ն Ե Ր

Սթերլին,	L. St.
Տոլար,	Dollar
Մարք (ոսկի)	Mark
Թրքական թղթ.	L. Trq.
Թրք. ոսկի	» or
Մէճիտիէ	Médjidié
Լէվա 100 հատր	Léva
Տրախմի »	Drachme
Լիր »	» Lire
Պելժ. ֆրանք	» Frc. Belge
Զուից. »	Frc. Suisse
Լէյ 100 հատր	Ley
Չերվոնեց	(10 Roubles or)

Ա Ր Ժ Ե Թ Ո Ւ Ղ Թ Ե Ր

Եգ. Քր. Ֆօնսիէ	I Cr. Fonc. Eg.	338
»	II »	208
»	III »	200
Թուրքիոյ երկթղ.	Lots turcs	13

Comptoir Parisien de change et de Crédit
80, Rue Lafayette

Le Gérant : H. TEURNIER

Impr. MASSIS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

"HARATCH,,

JOURNAL ARMÉNIEN PARAISSANT TROIS FOIS PAR SEMAINE
Directeur-Propriétaire: SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction et Administration / Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն — 208 bis, Rue Lafayette PARIS (10e).

Հեռաձայն՝ Nord 57-82
Մեթրօ.— Louis Blanc կամ Jaurès

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ	Եռամսեայ	Վեցամսեայ	Տարեկան
Ֆրանսա եւ գաղութներ	20 ֆր.	38 ֆր.	75 ֆր.
Անգլիա եւ » Եգիպտոս, Իրան	—	10 շ.	20 շ.
Ամերիկա	—	3 տ.	5 տ.
Ուրիշ երկիրներ	—	50 ֆր.	100 ֆր.

Հասցէի փոփոխութեան համար 2 ֆր. վճարել անհրաժեշտ է:

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
5
ՄԱՅԻՍ
1926

5 MAI 1926

On reçoit des annonces en français et en arménien.

Ա. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 119 — Կը հրատարակուի ԿԻՐԱԿԻ, ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ և ՈՒՐԲԱԹ — ԳԻՆ 50 ՍԱՆԴԻՄ

ԿԵՑՑԷ ԿԱՐՄԻՐ-ԿԱՆԱՉ ԿՈՄԲՋԻՋԸ ՈՐ ԵՂԲՕՐ ԱՐԻՒՆ ԹԱՓԵՑ ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ...

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՄԻ ՍՊԱՌԷՔ ՄԵՐ ՀԱՄԲԵՐՈՒԹԻՒՆԸ

Արիւնը թափեցաւ, վերջապէս, իբրեւ հետեւանք յատկապէս կազմակերպուած դաւադրութեան մը, որուն կեդրոնական զսպանակը Երեւանի ձեռքն է:

Թող հրճուին բուն ոճրագործները, ոճիրին բարոյական հեղինակները:

Մասնակի դէպք մը չէ Լիոնի ողբերգութիւնը: Ահարոնեան. ները պտըտակ են այլ եւս, յառաջ տանելու համար կազմալուծման, խառնակչութեան, եղբայրասպանութեան պայքարը, որ մասնաւոր սաստկութեամբ կ'արծարծուի քանի մը ամիսէ ի վեր: Ճակատը շատոնց յարդարուած է, եւ ազդանշաններ կը տրուին զանազան առիթներով: Առաջին փորձը կատարուեցաւ Մարսիլիոյ մէջ, բարեբախտաբար առանց արիւն թափելու: Ահարոնեան տակաւին Լիոն չգացած, (Ապրիլ 30ին մեկնեցաւ Փարիզէն), գրգռիչ եւ գռեհիկ թռուցիկներ շրջան կ'ընէին, յայտնապէս հնչեցնելով մարտակոչը: Նախ, երկտող ազդարարութիւն մը. «Մի երթար գողը եւ դաւաճիրը լսելու»: Յետոյ, Ապրիլ 25 թուակիր ազդարարութիւն մը, յատուկ հրահանգներով.

«Խորհրդային Հայաստանի հակառակորդներուն տեղ չկայ այլեւս մեր մէջ:

«Լիոնահայ աշխատաւորութիւնը թոյլ չի կրնար տալ որ հոս, ուր ամենափառաւոր կերպով տօնուեցաւ խորհրդային Հայաստանի 5րդ տարեդարձը եւ Ալ. Միասնիկեանի սգահանդէսը, կոյր աշուղը իր լալկան ոռնոցը ձգէ.

«... Այդ թշուառականը պէտք չէ որ կարենայ խօսիլ:

«Հայրենիքի դաւաճանները իրենց հակաշխատաւորական բրոբականտը պէտք չէ անարգել կերպով կատարեն:

«Լիոնի եւ շրջականերու գիտակից բանուորութիւնը Մայիս 2ին պիտի գիտնայ իր պատիւը անաղարտ պահել եւ խորհրդային Հայաստանի բարեկամի իր լաւ համբաւը արժեցնել:»

Իսկապէս, շատ լաւ արժեցուցած են ոչ միայն համբաւը, այլ և բաժնուած տոլարները: Առաջին թափով իսկ, տակաւին բանախօսութիւնը չսկսած, խուժեր են բեմին վրայ, հերոսա՛բար տակնու վրայ ընելով սրահը: «Տասը վայրկեան խուճապ տիրեց», կը հեռագրէ մեր թղթակիցը: Այսքանը բաւական է, ամբողջ անցուդարձը հասկնալու համար, բեմէն մինչեւ փողոցը: Կը մնայ որ «յեղափոխական» արժանիքի շքանշան մըն ալ ղրկուի Երեւանէն, կամ անոր Փարիզի գործակալներուն կողմէ, որպէսզի քաջալերուին եւ ուրիշ աւելի աւելի բուռն գրոհ մը փորձեն, քանի մը դիակ միանգամայն փռելով: Եկածը Մայիս 28 է, եւ պէտք է սրել ախորժակները...:

Երի՜ցս երանեալ թշուառականներ:

Ուրեմն, չեն գիտեր թէ որո՛ւ հետ կը խաղան: Չեն զգար թէ համբերութիւնն ալ սահման ունի: Զարաչար կը գործածեն մեր լրջութեան, վեհանձնութեան, պատասխանատուութեան զգացումը:

Ապարէ՛զ իջեր են քոսոտ քուռակներով, ճամբայ փակելու համար:

Երեւանի մէջ, «բահով եւ բրիչով շանսատակ ընելու» սպառնալիքներ կը տեղան կ ո մ ի ս ա ր Աշոտ Յովհաննիսեաններու բերնով, կռնակ տուած Չեկային եւ ռուսական թնդանօթին: Կը լրտեսեն եւ կը հետապնդեն, կը բանտարկեն ու կ'աքսորեն: Այստեղ — եւ ուրիշ գաղութներու մէջ — թեւ թեւի կուտան օտար անտեղեակ բանուորներու հետ, որպէս զի անոնց սարսափ ստեղծեն եւ ապարէզէն քշեն «ֆաշիստ» Դաշնակցութիւնը:

Որո՞ւ հետ կը խաղան, կը հարցնենք նորէն: Եւ կը հարցնենք ոչ թէ Մարսէյլի, Լիոնի կամ Փարիզի միամիտ բանուորներուն, որոնք զոհեր եւ գործիքներ են, այլ ուղղակի իրենց, Հայաստանի կոմկուսի կենդկոմին, բոլոր տեսակի կոմիսարներուն և արտասահմանի մեծ ու փոքր գործակալներուն, որոնք դանակ սրել կուտան վարագոյրին ետեւէն, խարդախ դիմակներ անցուցած իրենց երեսին:

Մենք պաղարիւն ենք նորէն և շատ լուրջ: Մեզի համար ամէն բանէ վեր է այս թափառական բազմութիւններուն հանգիստը: Մեզի համար մեծագոյն նուաստութիւնը պիտի ըլլար չափուիլ ողորմելի շոշորթներու հետ, որոնք չեն գիտեր թէ ի՛նչ կ'ընեն, որոնք դաշոյն մխել կուտան եղբօր սրտին, զոհերու անէծքին և բուն ոճրագործներու լկտի քրքիջներուն արժանանալով:

Եւ պաղարիւնութիւն կը յորդորենք բոլորին, ամէն տեղի համար: Այս փոքրոգի և կսկծալի խաղերը,— կսկծալի՝ քանի որ արիւն թափած է— ուրիշ բան չեն ապացուցաներ, եթէ ոչ դաւաճիրներուն սնանկութիւնը, անոնց հոգեկան բռնութիւնը: Եւ անոնք ուրիշ բանի չեն ծառայեր, եթէ ոչ աւելի ոգեւորելու և ամրապնդելու «թշնամի»ն.— Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը,— իրենց մղձաւանջը:

Ո՛ւր պիտի յանգին այս արիւնոտ մարզանքները:

Շ.

ԵՂԲԱՅՐԱՍՊԱՆ ԿՌԻՒ ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

ԿԱՐՄԻՐՆԵՐԸ ԺՈՂՈՎԸ ԿԸ ԽԱՆԳԱՐԵՆ ԵՒ ԱՐԻՒՆ ԿԸ ԹԱՓԵՆ

Հ. Յ. Դ. Լիոնի Շրջանային Կոմիտէն Մայիս 2ի Կիրակի օր կազմակերպած էր գեղարուեստական ցերեկոյթ մը, որու ընթացքին պիտի խօսէր ընկեր Ա. Ահարոնեան: Քանի մը կարմիր սրիկաներ, վերէն բխած հրահանգներու համաձայն եւ Փարիզի մէջ խմբագրուած ու տպուած կրկնակ թռուցիկներով, օրերէ ի վեր կը հրաւիրէին Լիոնի եւ շրջականերու «գիտակից բանուորութիւն»ը. որ Մայիս 2ին «գիտնայ իր պատիւը անաղարտ պահել եւ խորհրդային Հայաստանի բարեկամի իր լաւ համբաւը արժեցնել: Այն թշուառականը որ սարսուներ անուանեց Հայաստանի վարիչները, գերի հռչակեց մեր փառապանծ Խորհրդային Հայաստանը, ոռնոցներ համարեց Հօկի պատուիրակներու հայրենաշէն կոչերը, այդ թշուառականը, կ'ըսենք, պէտք չէ որ կարենայ խօսիլ:» Ազդանշանը տրուած էր...

Լիոնի մեր թղթակիցէն երկուշաբթի առտու ստացանք հետեւեալ հեռագիրը.—

«Հայ եւ օտար կարմիրներ ուզելով խանգարել Ահարոնեանի բանախօսութիւնը, բեմին վրայ յարձակեցան: Տասը վայրկեան խուճապ առաջ եկաւ սրահին մէջ, որմէ յետոյ ընկեր Ահարոնեան շարունակեց խօսիլ: Բանախօսութիւնը քաղաքական բնոյթ չունէր երբեք: Տեղական թերթերը կը գրեն թէ մէկ հոգի մեռած եւ երկու հոգի վիրաւորուած են: Մանրամասնութիւնները նամակով:»

Նոյն առտուն ֆրանսական թերթերն ալ ունէին իրենց սեփական լուրերը:

«Ժուռնալ»ի թղթակիցը, այսպէս կը պատմէ դէպքը.—

Լիոնի եւ արուարձանի Հայերը, թիւով քանի մը հազար, այսօր կէսօրէն վերջ Պուալօ փողոց, Ինիթէնի սրահին մէջ հանդէս մը կուտային, նպատակ ունենալով համախմբել Ռօնի նահանգին մէջ գտնուող բոլոր Հայերը: Այս հանդէսին պահուն, որ երաժշտական մաս մը ունէր եւ որու ընթացքին պիտի խօսէր Հ. Հ. նախկին նախագահ Պ. Ահարոնեան, հակաֆաշիստ Հայերու խումբ մը ուզեց բռնի ներս մտնել սրահէն: Աթոռ վրայ կռիւ մը ծագեցաւ եւ ատրճանակներ պարպուեցան օդին մէջ, մինչ կիներ ու մանուկներ խելայեղ կը փախչէին: Սրահը արագօրէն պարպուեցաւ, բայց դուրսը ֆաշիստ եւ հակաֆաշիստ Հայերու միջեւ կարգին ճակատամարտ մը տեղի ունեցաւ: Բազմաթիւ վիրաւորներ կան եւ մէկ սպանեալ, Մխիթար Պաղտասարեան, 23 տարու, Տեսինաբնակ, որ մեռաւ սրտին մխուած դաշոյնէ մը: Դանկն ալ ջախջախուած էր՝ մետաղեայ գաւազանի հարուածէ մը:

Ոստիկանութիւնը զանազան անձեր ձերբակալեց: Նախկին նախագահը, որ լեցուն ատրճանակ մը ունէր, ոստիկանատուն տարուեցաւ: Վերջապէս, իրիկունը Մօլիէր փողոց ժողովրդային տան մէջ կատարուած խուզարկութեան մը ընթացքին, գտնուեցաւ հայ վիրաւոր մը, որ հոն ապաստանած էր:

«Թան» կը գրէ.— ... *Այն պահուն, ուր Պ. Ահարոնեան բեմ կը բարձրանար, երեսուն հայ համայնավարներ սրահ խուժեցին եւ ուժգին կռիւ մը սկսաւ: Ոստիկանները դուրս հանեցին խռովարարները. բայց փողոցին մէջ կռիւը շարունակուեցաւ համայնավարներու եւ իրենց հակառակորդներուն միջեւ: Ատրճանակներ պարպուեցան: Ոստիկանական տեսչութիւնը անմիջապէս ղրկեց օգնական ուժեր, որոնք զատեցին կռուողները եւ վերցուցին վիրաւոր մը, Մ. Պաղտասարեան, 23 տարու, Տեսինի բնակիչներէն, որ սրտին դաշոյնի հարուած մը ստացած էր եւ քանի մը վայրկեան վերջ մեռաւ Օթէլ Տիէօ հիւանդանոցին մէջ: Իրիկուան դէմ, ոստիկանութիւնը ժողովրդային տան մէջ ձերբակալեց այն համայնավարը, որ կը կարծուի թէ ոճիրին հեղինակն է:*

Փըթի փարիզիէն «*Հայ կոմունիստներ ծանր կռիւ մը կը յարուցանեն Լիոնի մէջ*» խորագրին տակ կը հաստատէ վերի գրուածները, յանցանքը նետելով համայնավարներուն վրայ:

Քօթիտիէն *կը պատմէ թէ յարձակողները «անկցի՜ ֆաշիզմը» կը պոռային եւ թէ հարիւրաւոր մարդիկ իրար կը ծեծէին: Կը յայտնէ նոյնպէս թէ Ահարոնեանի քաղաքական հակառակորդները նախապէս ծրագրած էին խափանարար դեր բռնել:*

Իւմանիթէ (*համայնավար*) *ալ գրեթէ նոյն ձեւով կը պատմէ դէպքը:*

Մաթէնի *թղթակիցը նոր հեռագրի մը մէջ կ'ըսէ թէ Պ. Ահարոնեան, որ ատրճանակ կրելուն համար ոստիկանատուն տարուած էր, անմիջապէս ազատ ձգուած է: Թղթակիցը կ'աւելցնէ թէ հակառակորդներն էին Հօկի անդամները, որոնք կ'ընդունին սովետներու նպատակութիւնը եւ թէ զոհը՝ Մխիթար Պաղտասարեան՝ Հօկի գլխաւոր վարիչներէն էր: Ձերբակալուած չորս անձերէն երկուքը միայն բանտարկուած են՝ Խանճեան Վալատ (?) եւ Մկր Ալնաճեան (?):*

*** *Պ. Ահարոնեան երէկ առաւօտ վերադարձաւ Փարիզ:*

Լրացուցիչ տեղեկութիւններու համաձայն, երբ դուրսը կռիւ տեղի կ'ունենար, հանդէսը շարունակուած է հանդարտութեամբ մինչեւ վերջ: Հանդէսէն ետք Պ. Ահարոնեան ներկայացած է ոստիկանատուն, բացատրութիւններ տալու համար, եւ յայտնած է թէ զէնք կը կրէ, քանի որ 1921էն ի վեր արտօնութիւն ունի:

ՀԱՅ ՄԸ ԲԱՆՏԱՐԿՈՒԱԾ

Սէն Շամօնէն կը գրեն մեզի.—

Կիրակի առտու առաւօտեան ժամը 8ին քանի մը ոստիկաններ Սէնթ Էթիէնի բանտը տարին Հաճի գիւղացի հայ երիտասարդ մը, ձեռքերուն շղթայ անցուցած:

Մանրամասնութիւնները յաջորդով:

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԳԱՂՏՆԻ ԶՕՐԱՇԱՐԺ ՊՈԼՍՈՅ ՄԷՋ

Պոլսէն գրուած անհատական նամակէ մը կը քաղենք հետեւեալ տեղեկութիւնները.—

Վերջերս բերնէ բերան կը խօսուէր թէ 1314ի եւ 1315ի ծնունդները ճամբան կը դարձնեն եւ ուղղակի Թրակիա կը ղրկեն: Նախ չհաւատացի, բայց յետոյ տեսայ որ կը դարձնեն և խումբ խումբ կը ղրկեն: Զինուորագրութիւնը տեղի կ'ունենայ առանց լրագրական աղմուկի, ձեռքի տակէ: Մուխթարներն ու իմամները թաղէ թաղ պտտելով կ'ազդարարեն որ նշանակուած թուականներու զինուորցուները դիմեն իրենց յատուկ ճիւղերուն, այլապէս ծանր պատիժ պիտի կրեն: Շատ մը տուներ խուզարկուելով, պահուած զինուորցուները ուղղակի «շիւպէ» և անկէ Թրակիա ղրկուած են: Բազմաթիւ երիտասարդներ ժողվեցին եւ դեռ կը հաւաքեն: Այս կացութեան մէջ կ'ուզէք Պոլի՞ս գալ...:

ԱՆՕՐԻՆԱԿ ԳՈՐԾԱԴՈՒԼ ԱՆԳԼԻՈՅ ՄԷՋ

4,800,000 ԳՈՐԾԱՒՈՐՆԵՐԸ ԱՇԽԱՏԱՆՔ ԴԱԴՐԵՑՆԵԼՈՎ ԿԸ ԿԱՍԵՑՆԵՆ ԱՄԷՆ ՇԱՐԺՈՒՄ

Վերջին փորձերն ալ ձախողած ըլլալով, Երկուշաբթի գիշեր պաշտօնապէս սկսաւ գործադուլը Անգլիոյ մէջ: Աննախընթաց տագնապ մըն է որ կը պայթի բրիտանական կայսրութեան գլխուն, ստորերկրեայ յեղափոխութիւն մը:

Նախապէս միայն հանքագործներէն կը վախցուէր, բայց արհեստակցական միութեանց գերագոյն ժողովը որոշեց գործադուլը հռչակել բոլոր կազմակերպուած միութեանց մասնակցութեամբ: Մեքենավարներու, մետաղագործներու, փոխադրութեանց միութիւնները արդէն իրենց աջակցութիւնը խոստացած էին հանքագործներուն, մասնաւոր պայմանագրութեամբ. բայց գերագոյն ժողովը աւելի քան հինգ միլիոն ձայնով վճռեց որ շարժումին միանան նաեւ երկաթուղիի պաշտօնեաները, տպագրիչները, գրաշարները և մամուլի, շինութեանց, ելեկտրականութեան, կազի բոլոր աշխատաւորները: Բացառութիւն կը կազմեն միայն առողջապահական և պարենաւորման պաշտօնեաները:

Ամէն յոյս կորսուած էր արդէն Ուրբաթ օր, բայց կառավարութիւնը վերջին փորձ մը կատարեց, աղէտը կանխելու համար, միեւնոյն ատեն արտասովոր միջոցներ ձեռք առնելով:

Վարչապետ Պ. Պօլտուին Հինգշաբթի օր երեսփ. ժողովին ներկայացուց խնդիրը: Երկարօրէն պատմեց տագնապին ծագումը, հանքագործներուն պահանջները, կառավարութեան դիմումները և աւելցուց թէ պատրաստ էր դեռ 15 օր ալ շարունակելու պետական նպաստը, եթէ յաջողութեան յոյս ունենար: Ցաւ յայտնեց որ արհեստակցական միութիւնները յանկարծ ընդհ. գործադուլի հրաման տուին: «Չեմ կարծեր որ բոլոր աշխատաւորական վարիչները, այդ հրամանը տուած ատեն, լիովին ըմբռնած էին թէ որքան կը սպառնան որ և է կազմակերպուած կառավարութեան հիմքին, քաղաքացիական կռիւ պատրաստելով: Թերեւս անոնք չէին ուզեր ճնշում բանեցնել կառավարութեան վրայ. բայց այլեւս իրենց ձեռքը չէ դէպքերու ընթացքը: Այժմ աշխատավարձքերը չեն որ վտանգի տակ են, այլ սահմանադրութեան ազատութիւնը: Ես երկու տարի ամբողջ կարողութեամբս աշխատեցայ մէկ բանի համար, — խաղաղութիւն: Մինչեւ այսօր ձախողեցայ: Ինչ որ ունէի ձեռքս կտոր կտոր եղաւ: Բայց հաւատքս ու քաջութիւնս անվթար կը մնան: Ես պիտի հաւաքեմ կտորները և պիտի վերսկսիմ:»

Պ. Թօմըս պատասխանեց Աշխատաւորական կուսակցութեան կողմէ: «Պէտք է յիմար կամ ապուշ ըլլալ, կարծելու համար թէ երկրին տնտեսական կացութիւնը չի կրնար չծանրանալ, գործադուլ ըլլայ թէ ոչ: Յեղափոխականներ, հայրենիքի թշնամիներ չեն որ գործադուլի հրաման տուին. անոնք այդ հրամանը տուին, որովհետեւ ուրիշ ելք չկար: Գիտեմ որ մէկ կամ միւս կողմէն, կան մարդիկ որոնք չեն կշռեր իրենց քայլերուն հետեւանքը և ուրախութեամբ կ'ողջունեն ապստամբութիւն մը: Բայց անոնք չնչին փոքրամասնութիւն մը կը կազմեն: Սակայն ուշ չէ կանխելու համար աղէտ մը որ ամենամեծը պիտի ըլլայ Անգլիոյ պատմութեան մէջ»

Լօյտ Ճօրճ համերաշխութեան յորդոր կարդաց, առաջարկելով վերսկսիլ բանակցութիւնները: Մաքտօնալտ, նախորդ վարչապետը, մեղադրեց կառավարութիւնը, բայց խոստովանեցաւ որ կարելի չէր անվերջ շարունակել նպաստի դրութիւնը: Հրաւիրեց բոլոր կուսակցութիւնները՝ կռիւը վարել ոչ թէ տաքգլուխով, այլ պաղարիւնութեամբ:

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ԼՈՆՏՈՆԷՆ

ՀԱՐՈՒՍՏ, ԲԱՅՑ ԿՔԱԾ ՏՈՒՐՔԻ ՏԱԿ

Անցեալ շաբթու խորհրդարանը քննեց Անգլիոյ պետական ելմտացոյցը։ 1924ի ընտրութիւններէն ետք իշխանութեան գլուխ եկող պահպանողական կառավարութեան երկրորդ ելմտացոյցն է այս։

Հակառակ երկու տարիէ ի վեր կատարուած փորձերու, շօշափելի խնայողութիւններ չկան։ Ելմտական նախարարը կը նախատեսէ 820,641,000 ոսկիի ծախք մը 1926-1927 տարեշրջանին համար։ Ասոր փոխարէն ընդհանուր հասոյթ կ'ենթադրուի 824,750,000 ոսկի։

Գաղափար մը տալու համար թէ ժողովուրդը որքան ծանրաբեռնուած է տուրքերով, յիշենք քանի մը թիւեր, որոնք կը կազմեն պետութեան հասոյթներուն գլխաւոր մասը.—

Շահատուրք	254,800,000
Բացառիկ տուրքեր	73,500,000
Մաքսային, հողային կալուածական	363,350,000
Գումար	691,150,000

Այս հսկայական գումարին վրայ պէտք է բարդել միայն 132,600,000 ոսկին որ տուրք չէ եւ կը բաղկանայ զանազան եկամուտներէ, ինչպէս 59 միլիոն թղթատարական վարչութենէն, 73 միլիոն այլ եւ այլ աղբիւրներէ եւ 950 հազար ոսկին՝ ազգային կալուածներէ։

Ելքի գումարներն են.—

Պարտքերու վճ.	364,000,000
Ճամբաներու համար	17,500,000
Զանազան վճ.	21,900,000
Բանակ	42,500,000
Նաւատորմ	58,100,000
Օդային ուժ	16,000,000
Պաշտօնէութիւն	234,257,000
Մաքս. եւ Թղթ. ծախքեր	66,384,000
	820,641,000

1925-1926 տարեշրջանի ելմտացոյցէն յառաջ եկած բացն է 14,038,000։ Շատ բացառիկ պարագաներու տակ միայն Անգլիոյ ելմտացոյցը կորսնցուցած է իր հաւասարակշռութիւնը։ Այս անգամուանը ուղղակի արդիւնք է հանքածուխի ճարտարարուեստին համար պետութեան տուած նպաստին՝ մօտ 20 միլիոն ոսկին, որ սուր տագնապ յառաջ բերած է ներկայիս։

Պէտք է յիշել որ զինադադարէն ի վեր ծախքերը նուազած են զգալապէս, ինչպէս կ'երեւայ հետեւեալ թիւերէն.—

1919ին	ընդհ. ելք		2,972,197,000
1920ին	»	»	1,434,910,000
1921ին	»	»	1,184,102,000
1922ին	»	»	1,136,728,000
1923ին	»	»	910,069,000

Աշխատաւորական կառավարութեան օրով ծախքերը իջան 790 միլիոն ոսկիի եւ միայն վերջին երկու տարուան մէջ է որ այդ թիւը անցաւ 800 միլիոն ոսկին։

ՀԱՅԱՍՏԱՆՆ ԱԼ ՊԱՐՏԱԿԱՆ...

Ինչ կը վերաբերի պահանջներուն, անոնք կը ներկայացնեն հետեւեալ պատկերը.—

ԲՐԻՏ. ԳԱՂՈՒԹՆԵՐԷՆ.—

Աւստրալիա	86,866,000	ոսկ.
Նոր Զելանտա	28,348,000	»
Հրյին. Ափրիկէ	11,884,000	»
Ուրիշներ	1,140,000	»
	128,238,000	»

ԴԱՇՆԱԿԻՑՆԵՐԷՆ.—

Իտալիա	274,750,000	»
Ռումանիա	31,250,000	»
Ռուսիա	794,505,000	»
Ֆրանսա	647,106,000	»
Սերպիա	31,400,000	»
Յունս. եւ փոքր.	44,900,000	»

Ասոնցմէ զատ, զանազան երկիրներու տրուած են նաեւ հետեւեալ գումարները, նպաստ կամ վերաշինութեան ձեւին տակ.—

Պելճիքա	9,000,000	ոսկ.
Պելճ. Գոնկօ	3,600,000	»
Լեհաստան	4,770,000	»
Ռումանիա	2,200,000	»
Էսթոնիա, Հունցեխօսլօվաքիա	0,799,000	»
Նոյն երկիրներէն ուրիշ պահանջներ	3,344,000	»
Աւստրիա	11,887,000	»
Լիթուանիա	348,000	»
Սերպիա	2,720,000	»

Այս գումարներուն կարգին պէտք է մանաւորաբար յիշել Հայաստանի պարտքը, որուն տեղ տրուած է Չըրչիլի ելմտացոյցին մէջ։

Համաձայն Նախարարին հաշիւներուն, Հայաստանի նախորդ կառավարութիւնը կը պարտի 118,000 ոսկին՝ իբրեւ նպաստ եւ 953,000 ոսկին իբրեւ վերաշինութեան համար փոխ տրըւած գումար։ Անցողակի ըսեմ որ այս 1 միլիոն 71 հազարի գումարը, միայն 786,517 ոսկին էր 1922 Մարտ 31ին, հետեւեալ հաշիւներով.—

Դեղօրայք	23,426	ոսկ.
Զէնքեր	39,446	»
Զանազան	723,644	»

Անցեալ տարի Հայաստանի պարտքը նշանակեր էին միայն 908,000 ոսկին։ Չմոռնանք, սակայն, որ ամէն տարի հարիւրին հինգ տոկոս կը բարդուի մայր գումարին վրայ։

Այն իրողութիւնը որ մեր պարտքը մինչեւ հիմա չէ անցած «կորսուած առնելիքներու» ցանկին մէջ, ցոյց կուտայ թէ անգլ. կառավարութիւնը վճռած է ուշկանուխ գանձել զայն, անշուշտ իբրեւ վարձատրութիւն դաշնակիցներու փառքին համար թափուած արիւնին։

*
* *

Ուշագրաւ նորութիւններ չկան Չըրչիլի ելմտացոյցին մէջ, բացի քանի մը նոր տուրքերէ, որոնք պիտի դրուին ձիարշաւներու, բեռնատար ինքնաշարժերու եւ ծրարի թուղթերուն վրայ։ Ֆրանսա պիտի վճարէ չորս միլիոն ոսկի ներկայ տարուան համար, անկախաբար պարտքերու խնդրին վերջնական կարգադրութենէն։

Մամուլը ընդհանրապէս գոհ է ելմտական նախարարի յայտարարութիւններէն, սակայն խնայելու անհրաժեշտութիւնը կըշեշտուի ամէն կողմէ։ Իր ճառին մէջ, Չըրչիլ շեշտեց երկրին տնտեսական տագնապը, առանց մեղմացնելու անոր լուրջ հանգամանքը։ Եթէ պէտք ըլլայ, ըսաւ, նոր տուրքեր պիտի հաստատենք, որպէսզի կանոնաւոր ճամբու մէջ դնենք մեր հասոյթները։ Մեր ճարտարարուեստը ծանր տագնապի մը մէջ է այժմ. աչքի առջեւ ունենալով հանրային կարգ մը հիմնարկութեանց մատակարարութիւնը, հիմակուհիմա չենք կրնար թեթեւցնել մեր ծախքերը։

Ազատական օրկանները կը քննադատեն ելմտական նախարարին ծրագիրը, ըսելով թէ փոխանակ պակսեցնելու ծախքերու գլուխը, ընդհակառակը քանի մը միլիոն ոսկին ալ բարդած է անոնց վրայ։ Մասնաւորապէս դիտել կը տրուի թէ նաւատորմի եւ բանակի պիւտճէները շատ մեծ են, իսկ պետական պաշտօնէութեան ծախքը 12 միլիոն աւելի է քան անցեալ տարի։

«Տէյլի Էքսփրէս» զայրացած է Ֆրանսայի վճարելիք 4 միլիոն ոսկիի չնչին գումարին համար։ «Ֆրանսա, շատ յառաջադէմ ժողովուրդ մըն է, ֆրանքին անկումը կապ չունի երկրին իսկական հարստութեան հետ. տուրքերը շատ թեթեւ են բաղդատմամբ Անգլիոյ եւ անգործութիւն չկայ։ Չըրչիլ հաւանած է ընդունիլ այդ փոքրիկ վճարումը, ի հաշիւ հսկայական պարտքի մը։ Ասիկա ներկայ կառավարութեան «գլուխ գործոց մէկ յիմարութիւնն է»։

Ընկերվարականներն ալ նոյնպէս պատճառներ չեն տեսներ շնորհաւորելու ելմտացոյցին հեղինակը, «որովհետեւ վերոյիշեալ միլիոններու բեռը ամէնէն աւելի կը ծնշէ աշխատաւոր զանգուածը»։

Բայց արդէն աւելի ծանր տագնապ մը կայ, հանքագործներու գործադուլը որ սուր հանգամանք առաւ քանի մը օրուան մէջ։

ԺԻՐԱՅՐ

Ո՛ՒՐ ԿԱՆԳ ՊԻՏԻ ԱՌՆԵՆ...

Մօրուքի դէպքը.— «Նոր Օր»ի խմբագիրն ու արտօնատէրը կը ձերբակալուին եւ անպարտ կ'արձակուին.— Նոր մատնութիւններ եւ նոր ձերբակալութիւններ Ազգ. վարչութեան կնիքով.— Օրէ օր կը սպասուի ուրիշ մատնանշումներու եւ ձերբակալութիւններու.— Ամբողջ գաղութը տագնապի մէջ.— Հանրագրութիւններ եւ բողոքագրեր։

(ՄԱՍՆԱՒՈՐ ԹՂԹԱԿՑՈՒԹԻՒՆ)

ԱԹԷՆՔ, 27 Ապրիլ

Հին Յունաստանի գաղութը մեծ տագնապ մը կ'անցընէ, շնորհիւ մաքսանենգ «վարչութեան» մը եւ նախագահութեամբ տխրահռչակ Մազլըմեան եպիսկոպոսի։

Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը «թաղելու» պատգամ ստացեր են տխմարները, եւ միջոցներու մէջ խտրութիւն չեն դներ, իրենց հաւատարմութիւնը ապացուցանելու համար։

Ժամանակէ մը ի վեր բոլոր արուարձաններէն եւ շրջաններէն բողոքներ կը լսուէին, պաշտօնապէս եւ մամուլի միջոցաւ։ Բայց «վարչութիւն»ը կը շարունակէր իր շահատակութիւնները։

Եւ վերջապէս կիրքերն ու արգար ցասումը այնքան զարգացան որ առիթ տուին Մօրուքի ծանօթ դէպքին։

Ու ահա ազդանշան մը գեհենիկ զրպարտութեանց եւ քսութեանց։

Մազլըմեան եպիսկոպոս իրեն հետ առնելով «վարչութեան» անդամներէն իրեն բոլորովին արժանի փոքրաւոր մը, Յովհ. Եսայեանը, պահականոցէ պահականոց կը վազէ կէս գիշերէն վերջ, եւ դէպքին կազմակերպիչ կը ներկայացնէ «Նոր Օր»ի արտօնատէր Գ. Լազեանը եւ խմբագիր Ա. Կազէլը։

Յաջորդ առաւօտուն կը ձերբակալուին երկու խմբագիրները։ Ու մինչ մէկ կողմէն կը շարունակուին մատնութիւնները, դէպքին ընդհանուր դաւադրական հանգամանք մը տալու համար, միւս կողմէ շրջաններէն եւ արուարձաններէն բողոքի հանրագրութիւններ կը հասնին։

Այս կացութիւնը կը տեւէ քանի մը օր միայն։ Հելլէն դատարանը խորապէս քննելէ վերջ խնդիրը, անպարտ կ'արձակէ երկու խմբագիրները, անսպասելի յուսախաբութեան մը մատնելով զրպարտիչները, որոնց ամբողջ նպատակն ու ձգտումն է փակուած տեսնել «Նոր Օր»ը։

Իրենց այս նպատակին հասնելու համար, նախապէս ուրիշ ամբաստանութիւն մը եւս ըրած էին մամլոյ դիւանին, «Նոր Օր»ը ներկայացնելով իբրեւ «հակահելլէն» թերթ մը։

Այս ամբաստանութիւնն ալ ջուրը ինկաւ, քանի որ մէջտեղն էր «Նոր Օր»ի չորս տարուան հաւաքածոն։

Երկու փորձերն ալ ձախողած էին, ջուրը ձգելով խոշոր գումարներ։ Պէտք էր մտածել նոր միջոցներու մասին։

Եւ ահա, հազիւ ամիս մը անցած, յանկարծ կէս գիշերէն յետոյ կը ձերբակալուին Ֆիքսի գաղթակայանէն՝ Պ. Պ. Մ. Բարթիկեան (Հրայր Պարթեւ), Մ. Թօփճեան, Հ. Նալպանտեան, Գ. Գաբրիէլեան եւ Յ. Աթոռակալեան, ինչպէս նաեւ նոյն կայանէն Պ. Արամ Կայծակ։

Նոյն առաւօտուն կանուխէն կը ձերբակալուի նաեւ «Նոր Օր»ի խմբագիրը Անտոն Կազէլ, ու կը փնտռուի Գ. Լազեանը։

Ժողովուրդին յուզումը իր գագաթնակէտին կը հասնի։ Ոչ ոք կրնայ ո եւ է ձեւով բացատրել եղած ձերբակալութիւնները։

Կէս օրի ատենները միայն կը հասկցուի որ Մազլըմեանի ստորագրութիւնը կրող եւ «Վարչութեան» կնիքով նոր «ժուռնալ» մը ներկայացուած է թէ' Փանկալօսի եւ թէ ներքին նախարարութեան՝ 25 հոգի մատնանշելով իբրեւ «խռովարար, խառնակիչ եւ անբաղձալի»։

Այս «ժուռնալ»ին վրայ ներքին նախարարութիւնը առանց ո եւ է ձեւականութեան կը հրահանգէ մատնանշուած անձերը ձերբակալել եւ աքսորել Հանիա կղզին։

Ու ձերբակալութիւնները կը սկսին։

Աքսորի հրամանագիրը նոյն օրուան համար գործադրելի էր։ Սակայն, անմիջապէս ձեռք առնուած միջոցներուն եւ դիմումներուն շնորհիւ, կարելի եղաւ յետաձգել տալ։

Մինչեւ երէկ՝ 926 Ապրիլ 26 կացութիւնը բաւական մխիթարական կ'երեւար։

Մազլըմեան եւ իր բոլոր արբանեակներու կարգին սմսղուկ Վահան Տէյթունցեանը (Ուլնեցի), սակայն, ժողով մը գումարելով «Յաղթանակ»ի խմբագրատան մէջ, կ'որոշեն նոր ցոյցեր եւ նոր մատնութիւններ ընել, վանելով ազգային մնացուկէն, ազգին համար զրկուած եգիպտական ոսկիները։

Ու յունարէնի թարգմանել տալով, Սելանիկի շրջանի գործիչ ընկ. Յ. Սիմօնիի՝ (որ այժմ հոս կը գտնուի) ստորագրութեամբ անհիմն յօդուած մը, Վ. Տէյթունցեան եւ Մազլըմեան կը տանին Նախարարութեան՝ ձերբակալութեան հրաման ստանալով նաեւ Սիմօնիի համար։

Արդարեւ երէկ, կէսօրէն վերջ ոստիկաններ կը ներկայանան «Նոր Օր»ի խմբագրութեան եւ կը փնտռեն Յ. Սիմօնին, որ նոյն պահուն չէր գտնուեր։ Կ'ազդարարեն մինչեւ ժամը 7ը յանձնուիլ անպայման, հակառակ պարագային թերթը փակելու սպառնալիք ընելով։

Ընկ. Յ. Սիմօնին տեղեկանալէ վերջ, կը յանձնուի անմիջապէս։ Քիչ վերջ կը փնտռուի նաեւ ընկ. Գ. Լազեան. մինչդեռ՝ զայն բնաւ չէին փնտռած, բացի առաջին օրէն։

Միեւնոյն ատեն, «Յաղթանակ»ի խմբագրութեան մէջ, կը մշակուին նոր սադրանքներ։

Առ այժմ կացութիւնը անորոշ է։ Ցրոյցի մը համաձայն, կրկին աքսոր պիտի ըլլան քանի մը ամսուան համար։ Ամէն ջանք եւ միջոց կը գործադրուի զրպարտութեան զոհերը ազատելու համար։

Ամէն կողմէ բազմաթիւ հանրագրութիւններ եւ բողոքագրեր կը հասնին ներքին նախարարութեան եւ հանրապետութեան նախագահին, անոնց արձակումը խնդրելով։

Կասկած չունինք որ մօտ ատենէն հելլէն արդարադատ կառավարութիւնը շուտով պիտի ճանչնայ իր թշնամին եւ բարեկամը։

Մանրամասնութիւնները հետոյէ։

ՄԱՐԳՈՒՍ

ԿԵԱՆՔԸ ԹԱՒՐԻԶԻ ՄԷՋ

(Մեր մասնաւոր թղթակցէն)

ԹԱՒՐԻԶ, 16 Ապրիլ

Վերջին օրերս կայացաւ «Կուլտուրական Միութեան» հերթական դասախօսութիւնը, որուն նիւթն էր «Քաղաքակրթութիւն եւ անոր արդիւնքները»։

Դասախօսը — Պ. Արսէն Խաչիկեանը — նախ պարզեց քաղաքակրթութեան բարիքները հին դարերէն մինչեւ 20րդ դարու առաջին քառորդը, շեշտելով որ 20րդ դարը մարդկային յառաջդիմութեան տեսակէտէն ամէնէն աւելի արդիւնաւորն է եղած մանաւանդ նորանոր միքենագիտական գիւտերով եւ բազմատեսակ հրաշալիքներով։

Ապա ծանրացաւ քաղաքակրթութեան չարիքներուն վրայ, որոնցմէ յիշեց յատկապէս մարդկային ցեղի անբարոյացումը, ոճիրներու բազմութիւնը, պատերազմներու արհաւիրքներն ու անոնց կործանարար ազդեցութիւնը մարդոց վրայ։

*** Հին Բայազէտի ողբացեալ Բենօի կինը դեռ բանտարկուած կը մնայ։ Բոլոր փաստերը, վկայութիւնները, Բենօի մարմնի զննութիւնը եւայլն հաստատեցին թէ Բենօն թունաւորուած է իր կնոջ ուղարկած «սթրիքնին»ով, բայց դեռ կառավարութիւնը կը քննէ խնդիրը։

*** Ներկայ տարւոյ սկիզբներուն Ղարադաղի մէջ սպաննուեցաւ հայ գիւղացի մը, Սարաբի մօտերն ալ սպաննուեցան երկու Հայեր, որոնք Թաւրիզէն գացեր էին թրքական գիւղերը աղուէսներու մորթեր գնելու համար։ Կ'ըսուի որ Հայ մըն ալ սպաննուած է Շարաբխանէի մէջ։

Այս բոլոր ոճիրներու մասին առաջնորդարանը բողոքեց կառավարութեան, որ անշուշտ պիտի ձերբակալէ եւ պատժէ բոլոր ոճրագործները։

*** Երկու օր առաջ մեռաւ տիպար եւ տնարար Հայ մայր մը — տիկին Շողակաթ Մելիք Սարգիսեանը, որու զաւակները Պ. Պ. Սմբատ եւ Աշոտը, հոգեհացի փոխարէն, 110 տոլարի գումար մը նուիրեցին Թաւրիզի ազգային դպրոցներուն։ Յուղարկաւորութեան ներկայ էր առաջնորդը, որ հանգուցեալի բարեմասնութիւնները յիշատակելէ յետոյ, յորդորեց հասարակութիւնը որ նման պարագաներուն, փոխանակ աւելորդ ծախքեր ընելու, դրամական նուէրներ յատկացնեն դպրոցներուն, եւ սանոր պահեն մեռնողներու յիշատակին։

— Զատկական շնորհաւորութեան առթիւ Հայոց առաջնորդին առաջին անգամ ըլլալով այցելեց ռուսական հիւպատոս Պ. Տուպ[...] իր օգնականին հետ։ Առաջնոր[դը] ու հիւպատոսը մտերմական [...]սակցութիւն մը ունեցեր [...] (մօտ 40 րոպէ) քաղաքակ[...] հարցերու շուրջ։

Առաջնորդին այցելեցին նա[եւ] ֆրանսական եւ տաճկական հ[իւ]պատոսները, ամերիկեան մի[սիո]նարներ եւ պետական բարձր[ա]տիճան պաշտօնատարներ։

ՄԱՍ[...]

ԹՇՈՒԱՌՈՒԹԻՒՆԸ ՍՈՒՐԻՈՅ Մ[...]

Հալէպէն նամակ մը շատ գ[...] նկարագրէ քէսրիկցիներու [...]սական վիճակը։ Ասկէ առաջ [...] գոնէ կրնային գէշ աղէկ իրենց [...] բուստը ճարել, մասամբ ալ հա[...] բենակցական միութիւնները [...] Ամերիկայի իրենց բարեկամն[երը] կ'աջակցէին. մանաւանդ [...] բերդի հայրենակցական մի[ու]թիւնը մեծ դեր կը կատարէր [...] լէպի մէջ, ուր կային նաեւ [...] ղական մասնաճիւղերը։ Քէսրի[կ]ցին ալ ունէր իրեն յանձնախում[բ] կ'օգնէր կարօտ հայրենակիցներ[ուն] որոնց մէջ նաեւ 20 դեռատի [...] կերտներու։ Կը լսենք որ յանձն[ա]խումբը քայքայուած է։

1923—24ի շրջանին Հալէ[պի] մէջ ունէինք մօտաւորապէս 22[...] հայրենակիցներ, որոնք զանազա[ն] գործերով կը զբաղէին, մնա[ց]ալ անգործ էին։ Ասոնք գա[...] թեցին դէպի Մարսիլիա, [...] րովհետեւ այս քաղաքը [...] նպաստաւոր պատկերացուած [...] իրենց քան Հալէպն ու Պէյր[ութ]։ Ճանապարհածախս մը ունեն[...] անյապաղ շոգենաւ կը վ[...] այնպէս որ մէկ տարուան ընթ[աց]քին 120էն աւելի քէսրիկցի[...] եկան Ֆրանսա։ Հիմա Մարսիլ[իա] եւ Ֆրանսայի միւս քաղաքներ[ու] գտնուող քէստիկցիները աւելի [...] թիւ կը կազմեն քան Սուրիոյ [...] րեք գլխաւոր քաղաքները [...] ցողները։ Մեր վրայ կը ծանրա[նայ] մեծ պարտականութիւն մը. [...] մախմբուինք, գլուխ գլխի [...] եւ խորհրդակցինք։ Հոս Մարսիլ[իա]յի մէջ Երիտասարդաց միութիւ[ն] ունինք 32 անդամներով։ Եթէ [...] նակ մեր շրջանակին մէջ հան[...] նակութիւն մը կատարենք, կ[...] պիտի ըլլայ շօշափելի գու[մար] մը ձեռք բերել։ Օգնենք [...] եղբայրներուն քանի որ հոս ապ[...] հորիզոնի տակ կ'ապրինք եւ [...] ապրուստի միջոցներն ալ թոյլ[ատ]րելի են։ Ինչ կը վերաբերի Ա[մե]րիկայի Կարօտելոց Նպա[...] յանձնախումբին, այն ալ [...] է ասպարէզ նետուի եւ աջակց[...]

Մարսիլիա Պ. Ն[...]

ՊԱՏԱՍԽԱՆ «ՅԱՌԱՋ»Ի ՀԱՐՑԱՐ[ԱՆԻՆ]

16.- ՔԱՍԹԷԼ ՍԱՐԱԶԷՆԻՆ[...]

Այստեղ Հայեր եկած [...] 1923ին։

Բոլորս, միայն մէկ գոր[...]րանի մէջ կ'աշխատինք, C. F. [...] որ տրամադրած է գոհացո[ւցիչ] բնակարաններ երկու եւ 4 [...] եակնոց, գրեթէ ձրի։ Փոքր[իկ]ներուն համար ամսավճար կ[ու] մէկ զաւկին՝ 20 Փր., երկ[րորդին] 50 Փր., երրորդին՝ 100 Փրանք [...] այսպէս շարունակ։ Բանւոր[...]ներէն չորսը կ'առնեն օրական [...] այրերէն 11 հոգի 20 Փրանք [...] որ անբաւական է։ Մեծ մաս[...] խորհի հեռանալ ուրիշ վայր[...] մասնաւորապէս Փարիզ։ [...] փոքրիկները Ֆրանսական դ[պրոց] կը յաճախեն։ Ունինք առողջ[...] բնակարաններն ալ մաքուր [...] Թէեւ շատեր վարակուեցան «կր[...]փ»է, բայց շուտ առողջացան։

Ա. ՍԷՖԷՐԵԱՆ

ԱՊՐԻԼ 11Ի ՍԳԱՏՕՆԸ ՀՕՄԻՆ ՄԷՋ

Հօմը, միշտ բաբախուն տոհմիկ կեանքով, չմոռցաւ Ապրիլ 11(24)ի սգատօնը:

Շաբաթ իրիկուն աշակերտութեան եւ պաշտօնէութեան մասնակցութեամբ տեղի ունեցաւ հանդէս մը:

Պ. Վ. Թաթուլ օրուայ նշանակութիւնը բացատրելէ վերջ, պատմեց կարգ մը անձնական յիշատակներ, եւ յետոյ ամփոփ վերլուծում մը ըրաւ Զարդարեանի, Զօհրապի, Սիամանթոյի եւ Վարուժանի, գործերուն մասին, որոնցմէ լաւագոյն էջեր կարդացուեցան տղոց կողմէ:

Պ. Ե. Գաւիթեան յիշեց Ռ. Սեւակի կողմէն պատմուած դրուագ մը.— Թէ ինչպէս ան իր ուսանողական շրջանին Զուիցերիա առիթը ունեցած է հանդիպելու հայ թոքախտաւոր երիտասարդի մը. որ կամքի լարուած ճիգերով յաջողած էր յաղթել իր հիւանդութեան. Սիամանթօ:

Պ. Փ. Սանասար յիշեց որ Ապրիլ 24ը որքան մտաւորականութեան, նոյնքան եւ նահատակուած ժողովուրդին օրատօնն է, եւ աւելցուց թէ օր մը մենք ալ պիտի ունենանք հայրենի հողին վրայ անծանօթ հայ նահատակին դամբանը որ պիտի խորհրդանշէ մեր ամբողջ մարտիրոսագրութիւնը:

Խօսողներն ալ ալ շեշտեցին թէ զոհերը՝ մեռած չեն համարուիր, որքան ատեն որ նոր սերունդը գիտնայ գուրգուրալ անոնց թողած հոգեկան ժառանգութեան վրայ:

Ապրիլ 28ի իրիկունը Հօմը ընտանեկան սրտառուչ հաւաքոյթով մը տօնեց նաեւ մահուան տարելիցը Տօքթ. Գաւիթեանի եւ Հօւըրտի:

Թղթակից

«ԼՔԵԱԼ» ԳՈՅՔԵՐՈՒ ԱՒԱՐԸ.— «Լքեալ» գոյքերու վարչութիւնը գրաւած է Մահմուտ փաշա, Քիւքճի խան փախստական Վերժին Չագրեանի սեփական 4 խանութները:

ԿՈՒՍԱԿԱԼՈՒԹԵԱՆՑ ՋՆՋՈՒՄ.— Քաղաքային բաժանման օրինագծին համաձայն որոշուած է ջնջել Սկիւտարի, Բերայի, Չաթալճայի եւ Կէլիպօլուի կուսակալութիւնները:

ՊԱՏԳԱՄ. ԺՈՂՈՎ ԵՒՐՈՊԱՅԻ ԹԵՄԱԿԱՆ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ

Կաթող. պատուիրակութեան դիւանէն հաղորդուած շրջաբերականէ մը կը տեղեկանանք թէ Եւրոպայի թեմական կազմակերպութեան համար պատգամաւորական ժողով պիտի գումարուի յառաջիկայ Յունիս 20ին, Փարիզի մէջ: Այս առթիւ շրջաններուն հաղորդուած է հետեւեալ հրահանգը.—

Ա.— Պատգամաւորական ժողովը պիտի գումարուի ներկայ տարւոյ յառաջիկայ Յունիս 20-27: Ժողովը պիտի տեւէ առ առաւելն 7 օր:

Բ.— Պատգամաւորական ժողովին պիտի մասնակցին պատուիրակներ հետեւեալ թիւով.— Փարիզ 6, Մարսէյլ 5, Լիոն 4, Պրիւքսէլ 1, Անվերս 1, Լոնտոն 2, Մանչեսթր 2, Պերլին 1, Վիեննա 1, Միլան 2, Ժընեւ եւ Լօզան 1, Փրակա 1, Պուքարեշտ 1, Պելկրատ 1, Վարշաւա 1, ընդամէնը 30 պատուիրակ:

Գ.— Իւրաքանչիւր գաղութ կրնայ ընտրել իր պատուիրակները իր մէջէն եւ ծախքերը հոգալով ղրկել Փարիզ, եւ կամ ընտրել Փարիզ գտնուող իրենց քաջածանօթներէն:

Դ.— Պատգամաւորական ժողովին ղրկուելիք պատուիրակները կ'ընտրուին սոյն ժողովին մասնակցելու իրաւունք ստացող Եւրոպայի Հայոց նորակազմ թեմին գաղութներու մէջ արդէն գոյութիւն ունեցող եկեղեցական եւ գաղութային բարձրագոյն ընդհ. ժողովներէն քուէի բացարձակ մեծամասնութեամբ, եկեղեցական եւ աշխարհական այն անձերէն, որոնք գաղութին ծանօթ են իրենց հայրենասիրութեամբ, ազգային կեանքի բազմամեայ փորձառութեամբ եւ արժանացած են ընդհանուրին անայլայլ վստահութեան:

Ե.— Ներփակ կ'ուղարկուի Եւրոպայի Հայոց Թեմական կանոնագրին նախագիծը, արտօնելով իւրաքանչիւր գաղութ որ իր ընդհանուր ժողովին ենթարկէ զայն առ ի քննութիւն: (Պիտի հրատարակենք յառաջիկային. ԽՄԲ.):

Զ.— Մինչեւ Մայիս 30 պէտք է նշանակուած ըլլան իւրաքանչիւր գաղութի կողմէն գալիք պատգամաւորներու անունը, մականունը, տարիքը, ինչ զբաղում ունենալը եւ բնակած քաղաքին մէջ որոշ հասցէն:

ՕՐԱԿԱՐԳ.—

Ա.— Վերջնական մշակում Եւրոպայի Հայոց Թեմի կանոնագրութեան: Բ.— Ուսումնասիրութիւն Հայ Եկեղեցւոյ բարեկարգութեան ծրագրի մը, համաձայն Հոգեւոր գերագոյն ժողովի հրահանգին: Գ.— Քուէարկութիւն Եւրոպայի Հայոց Նորակազմ առաջնորդական թեմին եկմտացոյցին: Դ.— Ընտրութիւն Եւրոպայի Հայոց Կեդր. Թեմական վարչութեան. Ե.— Ընտրութիւն Եւրոպայի Հայոց Թեմակալ առաջնորդին: Զ.— Քննութիւն իւրաքանչիւր գաղութներու ընդհ. ժողովներէն պատգամաւորական ժողովին յղեալ առաջարկներուն եւ ազգօգուտ հարցերու: Է.— Եւրոպայի Հայոց պատգամաւորական սոյն ժողովին պարտականութենէն դուրս ըլլալով քաղաքական հարցեր, միայն պիտի կրնայ զբաղիլ Եւրոպայի հայ գաղութներուն եկեղեցական, կրթական ու վարչական հարցերով:

*** Այս առթիւ ղրկուած շրջաբերական-նամակին մէջ կը կարդանք.—

ՇՐՋԱԲԵՐԱԿԱՆ

Գաղութիդ բարձրագոյն պատգամաւորական ժողովիդ լուրջ ուշադրութեան կը յանձնենք Եւրոպայի Հայոց Թեմական կազմակերպութեան նուիրական այս գործը. որ նպատակ ունի Եւրոպայի II զանազան երկիրներու մէջ հաստատուած անչափ հայ գաղութները, ներքնապէս պահելով հանդերձ իւրաքանչիւրին ինքնուրոյն կազմակերպութիւնը, իրար զօդել իբր մէկ մեծ շղթայի մը օղակները եւ ներքին համագործակցութեամբ մը զօրացնել եւ ընդառաջ երթալ Եւրոպայի զանազան երկիրներու մէջ 80,000է աւելի հայ գաղթական ցան ու ցրիւ ժողովուրդին ապազգայնացման եւ ձուլման, քանի դեռ ուշ չէ:

ԴԷՊԻ ՀԱՊԷՇԻՍՏԱՆ.— Գրած էինք որ փաստաբանի եւ գեղագործի համար ասպարէզ կայ Հապէշստանի մէջ: Ընթերցող մը կը տեղեկացնէ թէ Մայիս 7ին Մարսէյլէն ճամբայ կ'ելլեն երկու գեղագործ, ծանօթ հայ բժիշկի մը ընկերակցութեամբ, իրենց հետ տանելով բժշկական գործիքներ եւ մեծ քանակութեամբ դեղ:

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

ՀԱՐՑՈՒՄ ՄԸ ԲԺԻՇԿՆԵՐՈՒՆ

Ամէն անգամ որ ճաշարան մը կամ սրճարան մը երթամ, հետեւեալ հարցումը կը լսեմ. «Գինի՞ խմեմ թէ ջուր»: Շատերը կ'ըսեն թէ Փարիզի ջուրը վնասակար է եւ տեղացիները միայն գինի կը խմեն. ոմանք գիտել կուտան թէ կարմիր գինին բոլորովին ներկ է. ուրիշներ ալ կը պնդեն թէ ճերմակ գինին կը դրդուէ թոքերը, որովհետեւ ալքոլ կը պարունակէ: Մէկ խօսքով, քիչերը գիտեն ո՞րը օգտակար է կամ վնասակար: Անցեալները հայաշատ թաղի մը մէջ հետեւեալ խօսքերը լսեցի. «Կնի՛կ, հազար անգամ ըսի քի սա «չօճուխին» գինի մի խմցներ միտէն պէրպատ պիտի ըլլայ»: Անշուշտ այսպէս շատեր կան որ տեղացիներէն օրինակ առնելով իրենց փոքրիկներուն գինի կը խմցնեն:

Կարելի՞ է հարցնել, բժիշկներուն, կամ Բժշկական Միութեան, վերոյիշեալ ըմպելիներուն ո՞րը օգտակար է, ո՞րը վնասակար եւ մինչեւ ո՞ր տարիքէն կրնան խմել:

Ե. Գրիգորեան

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

Հ. Մ. Ը. Մ. ՅԱՂԹԵՑ GARENNEԻ 4-3

Քանի մը հարիւր հոգի փութացած էին La Folieի մարզարանը հակառակ կասկածելի օդին: Խաղի սկիզբը Ֆրանսացիները արագօրէն անցան մեր բերդին առջեւ, եւ հինգ վայրկեան չանցած շահեցան առաջին նշանակէտը, օգտուելով մեր աջ միջնապահին մէկ սխալէն:

Ասոր վրայ հայ յառաջապահները քանի մը վայրէջքներ ըրին եւ քառորդ ժամ խաղէ վերջ Հ. Մ. Ը. Մ.ը հաւասարեցաւ: Խաղը հանդարտեցաւ բայց Հ. Մ. Ը. Մ.ը քիչ մը սեղմուեցաւ:

Կիսախաղին Հ. Մ. Ը. Մ. եւ Garenne հաւասար 1—1ով:

Վերսկսելէն հինգ վայրկեան վերջ, մեր յառաջապահները կը տիրապետէին եւ Ս. Կարապետեան երկրորդ անգամ ըլլալով գնդակը Ֆրանս. բերդէն ներս ձգեց: Հակառակ լաւօրէն տիրապետելուն, Հ. Մ. Ը. Մ.ը չկրցաւ փոխել «սքօրը»:

Ս. Կարապետեանի լաւ քաշած մէկ քօռնըրին վրայ Սաստուր նշանակեց գլխով երրորդ կօլը, որուն Ֆրանսացիները պատասխանեցին «փախուստ»ով մը ուրկէ երկրորդ կօլը ըրին:

Վերջանալուն մօտ «բէնալթի»ով Հ. Մ. Ը. Մ.ը շահեցաւ չորրորդ նշանակէտը, Մ. Մկրտիչեանի միջոցաւ: Հակառակ խաղը վերջանալէն երկու վայրկեան անցած ըլլալուն Ֆրանսացիները շահեցան երրորդ նշանակէտը Քօրնըրով, որուն վրայ վերջացաւ խաղը Հ. Մ. Ը. Մ.ի 3ի դէմ 4 յաղթանակով:

Հ. Թ.

ԿՌՓԱՄԱՐՏ
ՀԱՅ ԿՌՓԱՄԱՐՏԻԿՆԵՐԸ ՊԱՐՏՈՒԱԾ

Շաբաթ երեկոյ Central Sportingի երեկոյթին մասնակցող ութը հայ կռփամարտիկներն ալ պարտուած դուրս ելան: Իրաւ է թէ ութէն միայն չորսը արժանի են կռփամարտիկ անունին: Միւսները դեռ վարժութեան պէտք ունին:

Բարեբախտաբար գլխաւոր մրցումներէ Ճէն Մաք եւ Աթաեան պատուաւոր պարտութիւնով դուրս եկան, իսկ միւս բոլորը կամ K. O. (նօք-աութ) կամ «ապանտօն» ըրին:

Ներկայ էր խուռն բազմութիւն մը: Մրցումը սկսաւ Մասիսի եւ Հիպերթի միջեւ: Վեց շրջանը չլրացած, չորրորդին իսկ Մասիս «ապանտօն» ըրաւ, չկրնալով տոկալ, քանի որ Ֆրանսացին մարմնով եւ ծանրութեամբ գերակշիռ էր:

Ութը րաունտի վրայ Պարժօլէն (Ֆրանսացի) K. O. ըրաւ Զարպհանելեանը երրորդ շրջանին: Զարպհանելեան կրնայ առարկել ձեռքին վիրաւորումը: Բայց իրական պատճառը զօդ չխաղալն է:

Նոյնպէս ութը շրջանին վրայ, Ճէն Մաքի եւ Վէյրէ ի միջեւ, մրցումը խիստ հետաքրքրական եղաւ, եւ եթէ ժիւրին Հայը պարտուած նկատեց—կէտերով— սրահին մեծամասնութիւնը հակառակը պնդեց: Մաք լաւ կռփամարտիկ մըն է եւ Աթաեանին հետ առայժմ լաւագոյն ներկայացուցիչը հայ գոյներուն Փարիզի մէջ:

Պէշիրեանի եւ Ֆիլլամիի միջեւ մրցումը լրացաւ Ֆրանսացիին յաղթանակով: Մեր հայրենակիցը չորրորդ րաունտին լքեց մրցումը, աչքը վիրաւորուած ըլլալով:

Պէրտ բնաւ դժուարութիւն չունեցաւ յաղթելու Մելքոնեանին որ իրապէս անարժէք է իբր կռփամարտիկ, բացարձակապէս ոչինչ: Այս ալ վերջացաւ ապանտօնով, երկու անգամ գետին ինալէ վերջ:

Սերլեան հայ ապագայ խոստացող երիտասարդ մը խիստ գեղեցիկ մրցում՝ մը ըրաւ Մօմօնի դէմ, բայց առաջին չորս շրջաններուն տիրապետելէ վերջ հինգերորդին նօք-աութ եղաւ, ստամոքսին ծանր հարուածով մը:

Իտալացի Վիթօտիօ, շատ դիւրութեամբ յաղթեց Թորոսեանին: Այս վերջինն ալ նօք-աութ եղաւ երրորդին:

Ամէնէն մեծն էր Աթաեանի եւ Պէքի մրցումը: Ճէն Մաքի մրցումէն ալ աւելի հետաքրքրական եղաւ այս խաղը, ուրկէ կէտերով պարտուած ելաւ մեր հայրենակիցը: Աւելին կը սպասուէր Աթաեանէն որ, երեւի դեռ չէ մոռցած բաց խաղալուն վտանգները: Հակառակ այս պարտութեան, Աթաեան կրնայ լաւ կռփամարտիկ մը դառնալ, շարունակելով իր սկսած կանոնաւոր մարզանքներն ու վարժութիւնները:

Հ. Թ.

— Կիրակի օր Մէօտօնի մէջ տեղի ունեցաւ հայ արիներու հանդէսը: Նկարագրութիւնը յաջորդ թիւով:

ՕՐ. ՀՌԻՓՍԻՄԷ ՊԱԼԱՊԱՆԵԱՆ
ԵՒ
Պ. ՄԿՐՏԻՉ ԹԱԳԸՄՃԵԱՆ
(ԵՌԻՑԱՆՑ)
ԱՄՈՒՍՆԱՑԱԾ
Վիրօֆլէ 2 Մայիս 1926

ԳԵՐՄԱՆ ԵՒ ՌՈՒՍ ԴԱՇՆԱԳԻՐԸ

Ռուսեւգերման դաշնագիրը կը շարունակէ զբաղեցնել պետութիւնները: Կը վախցուի որ այդ համաձայնութեան միանան նաեւ Թուրքիա, Աւստրիա, Հունգարիա, Պուլկարիա, Աֆղանիստան եւ Պարսկաստան: Այս դաշնագիրը մեծ կասկածով կը դիտեն Լեհաստան, Ռումանիա, Չեխօսլովաքիա, Ֆրանսա եւ Անգլիա: Վերջին վիճակագրութիւններու համաձայն, պատերազմի մը պարագային, Գերմանիա եւ Ռուսիա անմիջապէս ճակատ կրնան ղրկել տասը միլիոն զինուոր: Եւրոպայի մէջ քաղաքական հաւասարակշռութիւնը, որ խախտուած էր զինադադարէն ի վեր, այս կերպով կը վերահաստատուի

Թուրք թերթերը երկարօրէն կը զբաղին այս խնդրով եւ կը ջատագովեն Թուրքիոյ միացումը այս նոր զինակցութեան: Մասնաւորաբար Մուսոլինիի սպառնալիքները կը ստիպեն Թուրքիան քաղաքական ամուր կապերով կապուիլ աւելի զօրաւոր պետութիւններու հետ:

ԻՏԱԼԻՈՅ մէջ նոր տպուելիք 1000 լիրնոց թղթադրամները Մուսոլինիի պատկերը պիտի կրեն: Մենաշնորհ տրուած է «Պանքա տ'Իթալիա»յի, հին հազարնոցները քաշել հրապարակէն եւ տեղը տպել նորերը:

"ՅԱՌԱՋ,,Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (2)

ՅԻՇԱՏԱԿ ՄԸ
ՄԵՐ ԳԻՒՂԱՔԱՂԱՔԷՆ

(ԸՆԿԵՐՈՋ ՄԸ ՊԱՏՄԱԾԸ)

II

Դողդոջուն ու տժգոյն մտիկ կ'ընէինք մեզմէ մեծերուն որ կը պատմէին անոր դաժանութիւնները: Ժողովուրդին հոգիին մէջ ան վեհանձն էր տկարներուն հանդէպ ու աններող ու շատ բարբարոս հզօրներուն հետ: Կ'ըսէին որ անոր բազուկը երբեք չի տկարանար որ եւ է արդար ոճիրի առջեւ ու կը բաւէ որ ամէնէն արիւնարբու ոճրագործին աչքերուն նայի զայն ընկճելու համար:

Անգամ մը միայն ձեռքը թաթխած էր հայ արիւնի մէջ: Պալքանեան պատերազմին հայ կամաւորներու գունդ մը անցաւ մեր գիւղաքաղաքէն: Ինքն ալ կամաւոր էր: Իր ընկերներէն մէկը հայոց եկեղեցիին մեծ կասկեռնին տակ մութէն օգտուելով ուզած է բանի համբուրել երիտասարդ աղջիկ մը: Ան բռնած է իր մեղապարտ ընկերակցին կոկորդէն ու դաշունած՝ տեղն ու տեղը:

— Գա՛զանը, կ'ըսէին ցաճիկները, բնաւ չի վրիպիր:

III

Մինչեւ զինադադարը ես զայն չէի տեսած: Կը ճանչնայի իր փոքր եղբայրը որ դպրոցական ընկերս էր. լակեաց ու խիստ տղայ մը որբացաւոր յատկութիւններ ունէր մաթեմաթիքի մէջ:

Կը ճանչնայի նաեւ իր փոքր քոյրը որ տասներեք տարեկան վայրենի ու գեղեցիկ աղջիկ մըն էր: Միատեղ ամէն առաւօտ դպրոց կ'երթայինք: Անգամ մը աշունի անձրեւոտ իրիկունով, դպրոցէն դարձին, միասին խանութ մը մտանք շաքարեղէն գնելու: Բարձրահասակ ու գեղեցիկ երիտասարդ մը որ գիւղին հարուստներէն էր, յամառօրէն կը նայէր ընկերուհիիս: Մօտեցաւ ու փորձեց գգուել անոր թուշը:

Հարուստ տղուն փորձը վիրաւորեց նոր արբունքի հասնող աղջկայ արժանապատուութիւնը ու այնպէս ուժեղ կից մը զարկաւ անոր փորին որ, երիտասարդը ինկաւ: Վազելէն դուրս ելանք: Եօթը տարի յետոյ ինծի ըսին՝ որ այդ երիտասարդը, հակառակ աղջկան ու իր ընկերային դիրքերուն աններեւ տարբերութեան, ամուսնացած էր հետը՝ սիրելով անոր յանդուգն նկարագիրը ու վայրենի գեղեցկութիւնը:

Ես գիտէի նաեւ իրենց տունը: Գերեզմանը տանող ճամբուն վրայ, ընդարձակ թթաստանի մը կուշտը, կորսուած երկու սպիտակ կաղամախիներու շուքին տակ: Վերի յարկէն կ'երեւէր եկեղեցիին զանգակատունը, աւելի հեռուն լայն, բարի ու կապոյտ մեր ծովը, իսկ դէմը ցորենի արտերը կը հրէին իրար մինչեւ հեռուն, կարմիր ապառաժներուն ոտքին տակը:

Յաճախ երեկոները իր եղբօրը հետ կ'երթայի իրենց, բայց բնաւ չէր խօսուեր բացակայ արկածներու մասին ու ինչ որ տպաւորիչ էր, ընտանիքին բոլոր անդամներն ալ իր անունը կ'արտասանէին պատկառանքով եւ երկիւղածութեամբ:

Իր ծերունի հօրը աչքերը արտասուքով կը լենային, քրոջը դէմքը կը շողշողար հպարտութենէն, իր մայրը կը խաչակնքէր դէմքը դարձուցած արեւելք ու պարտէզին մէջ նորածաղիկ նշենիներուն վրայ սարեակները խռովիչ սիրերգ մը կ'եղանակէին:

Դուրսը գիւղաքաղաքին մէջ հետզհետէ կը մեծնար համբաւը այդ արկածախնդիր տղուն...

IV

Իր մարդասպանի եւ հերոսի կեանքը սկսած էր տասներեօթը տարեկանին, յանդուգն արկածով մը: Ամրան լուսնկայ գիշերով իրենց ձմերուկի արտը հսկած ատեն, կը ծարաւի ու առանց տատանելու կուշտի թուրքի գիւղին մօտ «Չորս ընկուզենիներ»ու տակի աղբիւրը կ'երթայ սափորը լեցնելու, փոխանակ աւելի հեռաւոր բայց ապահով Յոյներու «Ակնաղբիւր»ը երթալու: Այն օրերուն ոչ ոք գիշերանց կը խիզախէր այդ կողմերը: Դիպուա՞ծ է: Հազիւ սափորը լեցուցած աղջկայ սուր ու ցաւալից ճիչ մը անակնկալի կը բերէ զինքը: Առանց վարանելու կ'երթայ ձայնին ուղղութեամբ: Վայրի զղեարներու թաւուտի մը ետեւ չորս տաճիկ տղաք կը պղծէին թուրք աղջիկ մը: Աղջկան ձայնը ու յուսահատութիւնը կը յուզէ զինքը: Վայրկեան մը կը մտածէ շունչը բռնած, թաւուտին ետին, ձեռքը դաշոյնին կոթին վրայ: Օր մը, տարիներ յետոյ, պատմեց ինծի գիշերային այդ արկածը. ամրան առաւօտ մըն էր բուրումներով ծանր ու մեղմ: Նստած էինք ճամբու մը դարձուածքին: Քովը ցորենի արտը կը խշխշար առաւօտեան զեփիւռէն ու վարի ծայրէն կը լսէինք հնձող կիններուն մանգաղներուն ձայնը— շըխը՛ր, շըխը՛ր, մեր կուշտէն անցաւ ոչխարներու հօտ մը մեզ փոշիին մէջ թաթխելով, ու ան կը խօսէր յուզումէն ծանր ու խուլ ձայնով:

— Աղջիկը խածած էր աւազակներէն մէկուն ձեռքը ու իր ազատ ձեռքերով կը կռուէր միւսներուն հետ: Հագուստը պատառ պատառ եղած էր ու իր ներքին վարդագոյն շապիկը բացուած ճիշտ նոր բուսնող ծիծին վրայ, ու կը ճչար: Ձեռքս դաշոյնիս կոթին վրայ. վայրկեան մը մտածեցի: Սիրտս չեղաւ ու նետուեցայ վրանին . . .

Վայրագ ու վճռական շարժումով մը կը յարձակի բռնաբարողներուն վրայ ու երկուքը դաշոյնով կը փռէ գետին, միւս երկուքը կը փախին՝ սարսափելով իր ահաւոր աչքերէն: Կը բռնէ աղջկան ձեռքէն ու կ'առաջնորդէ թուրքի գիւղը: Պատերազմէն առաջ տակաւին մարդիկ ազնիւ էին: Զայն կը հիւրընկալեն գիշերը ու առաւօտը կուգայ գիւղաքաղաք:

Միւս օրը օտար երկիր:

Բայց անկէ յետոյ մէջ ընդմէջ փախստական, կուգար հայրենիք: Յանկարծ առաւօտ մը՝ կը տեսնես, դպրոցին տղաքը խորհրդաւոր կերպով կը հաւաքուէին եղբօրը շուրջը ու կը սկսէին հարցումները:

(Շար.) ՎԱԶԳԷՆ ՇՈՒՇԱՆԵԱՆ

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ ղրկել հին բաժնեգինները, առանց ազդի սպասելու:

ժողովէն յետոյ նոր փորձ մը կատարուեցաւ, բայց ապարդիւն։

⁂ Կառավարութիւնը ամէն միջոց ձեռք առած է օրուան պէտքերը հոգալու համար։ Ամիսներէ ի վեր, կամաւորներու կազմակերպութիւն մը պատրաստուած է։ Երկու հարիւր հազար ինքնաշարժ կառքեր կրնան շարժման մէջ դրուիլ ո և է ատեն։ Լոնտոնի մէջ հարիւրաւոր բեռնակառքեր կաթ պիտի փոխադրեն։ Հազարաւոր կամաւորներ կը դիմեն մասնաւոր գրասենեակները։ Անգլիա այս պայքարն ալ կը վարէ նոյն լրջութեամբ և պազարիւնութեամբ ինչպէս պատերազմը։ Օդային սպասարկութիւնը մեծ դեր պիտի կատարէ ներկայ տագնապին մէջ, ոչ միայն թղթատարը փոխադրելով, այլ և հսկելով երկաթուղիի գիծերուն վրայ։

⁂ Առջի օր ելմտական նախարար Պ. Չըրչիլ արտաքին պաշտօնատունէն դուրս ելած ատեն, շրջապատուեցաւ ամբոխին կողմէ, և հարկադրուեցաւ ներքին նախարարութեան շէնքը ապաստանիլ։

ԼՈՆՏՈՆ ԱՌԱՆՑ ԼՐԱԳՐԻ

Երկուշաբթի օր իրիկուան թերթերը չհրատարակուեցան, բացի մէկէն։ Երէկ առտու ալ միւս թերթերը կարելի չեղաւ հրատարակել։ Բացառութիւն կը կազմէ «Տէյլի Հերըլտ», որուն գրաշարները որոշած են աշխատիլ։ Կ'ըսուի թէ մեծ թերթերու գրաշարները դժգոհ են գործադուլէն, որովհետև իրենց մէջ կան աշխատաւորներ, որոնք շաբաթը 10-12 ոսկերլին կ'առնեն. մինչդեռ հիմա 30 շիլին պիտի ստանան, իբրև գործադուլի նպաստ։

Կառավարութիւնը թերթ մը հրատարակել սկսաւ, օրուան լուրերը տալու համար։

Ստորերկրեայ երկաթուղին ալ (մէթրօ) չի բանիր։

⁂ Գործադուլին մասնակցող արհեստակցական միութիւններու անդամներուն թիւն է 3,703,440. հանքագործներու թիւը՝ 1,100,000. համագումար՝ 4,803,440։ Առաջին տագնապը ծագեցաւ 10 ամիս առաջ, երբ կառավարութիւնը յանձն առաւ մինչև 20 միլիոն ոսկերլին վճարել հանքագործներուն, ինը ամսուան համար, որպէսզի իրենց վնասը գոցեն և միևնոյն ատեն ուսումնասիրուի վերջնական ծրագիր մը, երկու կողմերն ալ գոհացնելու համար։ Բայց կարելի չեղաւ համաձայնիլ ոչ աշխատավարձի, ոչ ալ աշխատանքի ժամերու մասին։

⁂ Ֆրանսայի հանքագործներու միութիւնը, որ 310,000 հանքագործներուն 40 առ 100ը կը ներկայացնէ, ժողով գումարեց երէկ երկաթուղիի և նաւահանգիստի աշխատաւորներու պատուիրակներուն հետ, Անգլիոյ աշխատաւորներուն օգնելու համար։ Որոշուեցաւ ամէն միջոց ձեռք առնել, որպէսզի Ֆրանսայի հանքագործները չկարենան ածուխ ղրկել Անգլիա։ Հրաման տրուած է հանքագործներուն օրական ութը ժամէն և շաբաթը վեց օրէն աւելի չաշխատիլ, խուսափիլ արտադրութիւնը աւելցնելու փորձերէն և օգնել իրենց ընկերներուն։

Խրիմի Հայերուն հաւաքումը

«Մարտակոչ»ի մէջ կը կարդանք.—

Խրիմահայ իրականութեան աւենէն ցաւոտ կողմը գիւղացիներու ցրուած վիճակն է։ Մօտ 5000 գիւղացիներ ցրուած են Խրիմի գրեթէ բոլոր շրջանները. իսկ միևնոյն շրջանի սահմաններուն մէջ տասնեակ գիւղեր։

Համախրիմեան հայկական համագումարը անհրաժեշտ համարեց յատուկ բանաձևով խնդրել համապատասխան խորհրդային մարմիններէն, միջոցներ ձեռք առնել ցրուած հայ գիւղացիները համախմբելու, հողաբաշխման միջոցաւ։ Այդ բանաձևը հաստատուեցաւ Խրիմի կեդր. գործադիր կոմիտէի կողմէ ու ներկայիս արդէն աստիճանաբար կը կիրարկուի։ 2500 տեսիադին ընտիր վարելահող տրամադրուած է Ճանկոյի շրջանին մէջ ուր պիտի կեդրոնանան Թեոդոսիայի, Գարասուբազարի Սուդակի ու Ճանկոյի շրջաններուն ցրուած հայ գիւղացիները,—մօտ 160էն 200 ընտանիք։ Ասկէ զատ տրամադրուած է 2000 տեսիադին հող Սիմֆերոպոլի շրջանին մէջ, Սիմֆերոպոլի, Սեւաստոպոլի ու Եւպատորիայի շրջանները ցրուած մօտ 100-120 ընտանիքներու համար։ Խնդիրը դրուած է նաև Կերչի շրջանին մէջ 3000 տեսիադին հողամասի մը մասին, որ հնարաւորութիւն կուտայ համախմբելու շրջանի ամբողջ հայ գիւղացիութիւնը։

ՍՈՒՐԻՈՅ ԿԱՑՈՒԹԻՒՆԸ

Սուէյտայի գրաւումէն վերջ ապստամբական շարժումը կանգ չէ առած եւ հոս հոն աւազակութեան դէպքերը անհանդարտ վիճակի մէջ կը պահեն երկիրը։ Նոր տեղեկութիւններու նայելով, Սուլթան էլ Աթրաշ կը պատրաստուի մեծ պատերազմի մը եւ կոչ ուղղած է բոլոր Արաբներուն մինչեւ իրենց վերջին մարդը կռուիլ։ Նոր հրոսախումբեր սկսած են կազմուիլ եւ շուտով կը վերսկսին մեծ կռիւները։ Գահիրէի կեդրոնը նոր գործակալներ ղրկած է, որոնք համիսլամական զգացումին առաջ բերելու պաշտօն ունին։

Դամասկոսի զինուորական կառավարիչ Զօր. Վալիէ կոչ մը ուղղած է Շուէյպայի բնակիչներուն, ուր կ'ըսէ.— «Ցաւ ի սիրտ պիտի ստիպուիմ ձեռնարկել զինուորական գործողութիւններու, որոնք անհրաժեշտ դարձած են Շահպէնտէրի արարքներուն պատճառաւ։ Այս վերջինը Տիւրզիներու դժբախտութեան պատճառ դառնալէ ետք, մեր զինուորներու մօտենալուն վրայ, հիմա անկարգութիւն եւ մահ կը սերմանէ ձեր գեղեցիկ եւ բարգաւաճ շրջանին մէջ։ Եթէ բնակիչները չյանձնեն Շահպէնտէրը եւ իր հրոսախումբը, պատասխանատու պիտի բռնուին։ Կը հրաւիրեմ Շուէյպայի գիւղերը, որ կազմակերպուին վերջ տալու համար կռիւներուն։ Հակառակ պարագային, չպիտի վարանիմ զէնքի ուժով վերահաստատել կարգը»։

ԽՈՐՀՐԴԱՒՈՐ ՀԻՒԱՆԴՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

Սէն Շամօնէն կը գրեն մեզի.—

Բաւական ժամանակէ ի վեր հիւանդութիւն մը կը տիրէ Սէն Շամօնի մէջ, անխտիր հարուածելով մեծն ու պզտիկը, բայց մանաւանդ երիտասարդները։

Հիւանդութիւնը, որ կը ծաւալի օրէ օր։ Շատ գէշ ազդեցութիւն կը գործէ, երկու օրուան մէջ կ'այլակերպէ եւ կը հիւծէ առողջ երիտասարդներ։ Դէմքերը ճիշդ դեղին եւ տանձի գոյն կ'առնեն։

Հիւանդները ոչ անկողին կը պառկին եւ ոչ ալ կ'աշխատին. չեն պառկիր՝ որովհետեւ ցաւ չեն զգար. չեն աշխատիր, քանի որ ուժ չունին։ Բժիշկները կ'ըսեն. «Օդափոխութեան գացէք, եթէ ոչ չէք բժշկուիր»։ Սէն Շամօնի հայութիւնը տխուր վիճակ մը կը ներկայացնէ այս հիւանդութեան հետեւանքով։

Տէր եւ Տիկին Մարտիրոս Խէրպէկեան (Պոլիս եւ Փարիզ), Այրի Տիկին Ազնիւ Խէրպէկեան (Պոլիս), Տիկին Արուսեակ Համամճեան (Պոլիս), Տէր եւ Տիկին Խոսրով Խէրպէկեան-Քուտան (Փարիզ), Մայր Աղաւնի Քէօսէեան (Պոլիս), Քոյր Մարիամ Քէօսէեան (Պոլիս), Տէր եւ Տիկին Արշակ Մանկասարեան (Փարիզ), Տէր եւ Տիկին Գազանճեան եւ զաւակները (Ամերիկա), Տիար Մ. Խէրպէկեան (Փարիզ), Տիկին Աննա Սիրունեան (Պոլիս), Տէր եւ Տիկին Տ. Սիրունեան (Փարիզ), Տիար Ա. Մալխասեան (Փարիզ), Օր. Նուրիցա Գարապաճաքեան (Փարիզ), Տիար Տ. Խէրպէկեան (Ամերիկա), Տիար Հրանտ Խէրպէկեան (Սուտան), Տէր եւ Տիկին Մեսրոպեան (Գահիրէ), Նիհարեան ընտանիք (Ռումանիա), եւ բոլոր պարագաները ցաւօք սրտի կը ծանուցանեն մահը իրենց զաւկին, ամուսնոյն, եղբօր եւ ազգականին՝

ՏԻԱՐ ԽՈՐԷՆ ԽԷՐՊԷԿԵԱՆԻ

որ տեղի ունեցաւ երկուշաբթի Մայիս 3ին։

Յուղարկաւորութեան տխուր արարողութիւնը պիտի կատարուի վաղը, հինգշաբթի 6 Մայիս, առաւօտեան ժամը 9ին, 41 Bld. de la Chapelle, ուրկէ մարմինը պիտի փոխադրուի Pantinի գերեզմանատունը։

---

9 ՄԱՅԻՍ ԿԻՐԱԿԻ ԵՐԵԿՈՅ ԺԱՄԸ 8.30ին

Salle des Ingénieurs Civils, 19, Rue Blanche. Métro Trinité ou Blanche

Թատերական երեկոյթ ի պատիւ դերասան ՇԱՀԱՆ ՍԱՐԵԱՆԻ

Պիտի ներկայացուի հայ բեմի վրայ առաջին անգամ ըլլալով

Ա. ՏԸ ՎԻՆԵԻԻ "ՇԱԹԷՐԹՕՆ„ 3 արար

եւ մէկ վարագոյր անմահն Շէյքսփիրի «ՀԱՄԼԷԹ»էն

Տոմսերու գիներն են 20, 15, 10 և 5 ֆրանք։

Տոմսերու համար դիմել Շահան Սարեանի, 5 Rue Dr. Paquelin, Paris 20

ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ

Հ. Յ. Դ. Ռւս. Միութեան հերթական ժողովը վաղը, Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 9ին Floria ճաշարանին վերնայարկը։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի «Քրիստափոր» կոմիտէին ընդհ. ժողովը Մայիս 8ին Շաբաթ իրիկուն, ժամը ճիշդ 8.ին, ծանօթ հաւաքատեղին։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Հ. Յ. Դ. Պատանեկան Միութեան դասախօսական ժողովը տեղի կ'ունենայ այս կիրակի 9 Մայիս առաւօտեան ժամը ճիշդ 9ին միութեանս սրահը 63 Rue de la République։

Կը հրաւիրուին միութեանս բոլոր անդամները եւ դաշնակցական բոլոր ընկերները եւ համակիրները։ Դասախօս ընկ. Վազգէն Շուշանեան։

ՓԱՐԻԶԻ ՀԱՅ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴԱՑ միութեան ընկերային վիճաբանական երեկոյթը վաղը հինգշաբթի գիշեր, ժամը 9ին Bosphoreի ճաշարանը, 16 rue du Sommerard։

Վիճաբանական նիւթն է՝ «Ամուսնութիւնը օտարներու հետ,» Սալօնի հաճելի խաղեր։ Մուտքը ազատ է։

— Զափաճաս Որբերու Միութեան ընդհ. ժողովը յառաջիկայ կիրակի կէս օրէ վերջ ժամը 2ուկէսին 40, Rue de Belleville, Métro: Belleville. Ներկայ պիտի ըլլայ Պ. Ներսէս Օհանեան։

Հաճընցի Սիմոն Չալեան կը փնտռէ եղբօրը ընտանիքը Զարուհի Չալեան եւ զաւակները Զաւէն, Շուշանիկ, Վահէ, Անահիտ եւ Գրիգոր, որոնք 1923ին Յունաստան կը գտնուէին։ Տեղեկացնել 204 rue Lafayette Paris։ 3—1

— *Վանի Թիմար գաւառի* Կիւմենց *գիւղացի* Աւետիս Գրիգորեանը, *որ 1924 թուի Օգոստոսին Պաղտատէն գացեր է Մարսէյլ, ուր եւ կ'ապրի այժմ։ Փնտռողն է յիշեալ Աւետիսի քեռին, Բէօշանիս գիւղացի Աբրամ Յովասափեանը։ Գրել* Յառաջ*ի միջոցով* Haïg Adjemian, Tauris (Perse),

ՄԱՐՍԻԼԻՈՅ ՄԷՋ

«Յառաջ»ի ցրուիչն է Պ. Գեղամ Ծերիկեան.— Հասցէ Cuchman Tzerikian, Poste Restante, Marseille.

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Ազգերու Դաշնակցութեան Սուրիոյ Որբահաւաքէն գրասենեակէն.— *Մանուէլ Տալգրանեան, հայրը Արիստակէս, մայրը Հռիփսիմէ, 18-19 տարեկան, Զիլէցի, կը փնտռէ իր չորս եղբայրներէն միակ վերապրողը Կարապետ Տալգրանեանը, որ զինադադարէն վերջ Պէյրութի մէջ տեսնուած է եւ անցած է արտասահման։ Կը կարծուի Փարիզ է։ Տեղեկացնել Հալէպ,* Mlle Karen Jeppe*ի*, Commission de la Société des Nations, pour la protection des femmes et des enfants dans le Proche Orient, Alep (Syrie).

— Գարեգին Գորգոյեան կը փնտռէ իր հօրեղբօրորդին Մարտիրոս Գորգոյեան Տիվրիկիյի Սինճան գիւղէն, որ 5-6 տարի է որ Փարիզ է եղեր։ Տեղեկութիւն ունեցողներէն կը խնդրուի տեղեկացնել «Յառաջ» թերթի գրաշարներէն Հրանտ Սրապեանի։

ԳՈՐԾԱՒՈՐ Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Ռընոյի գործարանները (Usines Renault, Billancourt) պէտք ունին ուժեղ եւ ժիր բանուորներու։ Դիմել 57, Քէ տը Պիյյանքուռ։ 3—1

Գ. ԵՐԱԺՇՏԱԿԱՆ ԵՐԵԿՈՅԹ

Օր. Մ. Բաբայեանի, այս անգամ առաւելապէս նուիրուած հայկական երաժշտութեան. տեղի կ'ունենայ 8 Մայիս Շաբաթ գիշեր ժամը 9ին Salle Erard, 13 Rue du Mail։ Երգչախումբը կ'երգէ հայկական գեղջուկ երգեր։ Մուտք՝ 20, 15, 10 եւ 5 ֆր.։

ՕՐ. ԶԱՌԱՓԵԱՆԻ ՆՈՒԱԳԱՀԱՆԴԷՍԸ

Տեղի կ'ունենայ այս գիշեր Pleyel*ի սրահը, 22* rue de Rochechouart*։ Կը յուսանք թէ հասարակութիւնը պիտի երթայ քաջալերել հայ արուեստագիտուհին, որ մեծապէս գնահատուած է օտար շրջանակներէ եւ որ միշտ իր սիրայօժար մասնակցութիւնը բերած է հայկական բոլոր հանդէսներուն։*

ԿՈՐՍՈՒԱԾ

Շաբաթ գիշեր Mairie du 6eի սրահի պարահանդէսին մէջ կորսուած է կնոջ պայուսակ մը։ Գտնողէն կը խնդրուի դրամը եւ նոյն իսկ պայուսակը իրեն պահել ու մէջի պաշտօնական թուղթերը վերադարձնել խմբագրութեանս կամ տիրոջը 12 Bld. Magenta Mme. Renée Durandի։

Կ'ՈՒԶՈՒԻՆ

Քիչ թէ շատ ասեղնագործութիւն (ռօգօգօ) գիտցող հայ աղջիկներ։ Առաջին օրէն լաւ վճարում։ Դիմել Տիկին Արապաճեանի, 94 Avenue du Centenaire, Pré St Gervais, մէթրօ Ցանիւպ։

ԼԱՒ ԿԱՀԱՒՈՐՈՒԱԾ

Երկու սենեակներ վարձու են Մայիս 1էն երկու հոգիի համար։ Դիմել Տիկ. Շահպազի 5, Rue Gay-Lussac (5) *Լիւքսէնպուրկ պարտէզին դիմաց։*

ՍԱԿԱՐԱՆ

4 Մայիս 1926

ԴՐԱՄՆԵՐ		Ֆր.	
Սթերլին,	L. St.	148	20
Տոլար,	Dollar	30	59
Մարք (ոսկի)	Mark	7	25
Թրքական Թղթ.	L. Trq.	15	90
Թրք. ոսկի	» or	135	—
Մէճիտիէ	Médjidié	12	—
Լէվա 100 հատը	Léva	21	75
Դրախմի »	Drachme	38	—
Լիր » »	Lire	123	—
Պելժ. ֆրանք »	Frc. Belge	100	—
Զուից. »	Frc. Suisse	592	—
Լէյ 100 հատը	Ley	11	10
Ջերվոնեց	(10 Roubles or)	153	50

ԱՐԺԵԹՂԹԵՐ

Եգ. Քր. Ֆօնսիէ I	Cr. Fonc. Eg.	3250	—
» II	»	2080	—
» III	»	2000	—
Ռումելիի երկթղ.	Lots turcs	120	—

Comptoir Parisien de change et de Crédit
80, Rue Lafayette

Le Gérant: H. TEURNIER

Impr. MASSIS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)

խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

"HARATCH,,

JOURNAL ARMÉNIEN PARAISSANT TROIS FOIS PAR SEMAINE

Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction et Administration / Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն — 208 bis, Rue Lafayette PARIS (10e).

Հեռաձայն՝ Nord 57-82

Մէթրօ.— Louis Blanc կամ Jaurès

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ	Եռամսեայ	Վեցամսեայ	Տարեկան
Ֆրանսա և գաղութներ	20 ֆր.	38 ֆր.	75 ֆր.
Անգլիա և » Եգիպտոս, Իրան		10 շ.	20 շ.
Ամերիկա	—	3 տ.	5 տ.
Ուրիշ երկիրներ	—	50 ֆր.	100 ֆր.

Հասցէի փոփոխութեան համար 2 ֆր. վճարել անհրաժեշտ է:

ՈՒՐԲԱԹ 7 ՄԱՅԻՍ 1926

7 MAI 1926

On reçoit des annonces en français et en arménien.

Ա. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 120 — Կը հրատարակուի ԿԻՐԱԿԻ, ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ և ՈՒՐԲԱԹ — ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԱՄԲՈՂՋ ԱՇԽԱՐՀ ԱՆՀԱՄԲԵՐ ԿԸ ՍՊԱՍԷ ԱՆԳԼԻՈՅ ԳՈՐԾԱԴՈՒԼԻ ԵԼՔԻՆ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԲՐԻՏԱՆԱԿԱՆ ԵՐԿՈՒՆՔԸ

Սպառնագին փոթորիկի մը պէս կը թուալի բրիտանական գործադուլը, որ պայթեցաւ Երեքշաբթի, 4 Մայիս, մէկ ագգանշանի վրայ:

Կանգ առած է Մեծն Բրիտանիոյ ամբողջ կեանքը: Ընդհատուած, ջլատուած են արտադրութեան եւ շարժումի բոլոր երակները,— հանք, երկաթուղի, նաւ, գործարան, ճարտարարուեստ, տպարան: Լոնտոնը, միջազգային գործունէութեան այդ վիթխարի հնոցը, կը նմանի անդրատլանտեան նաւի մը որ քարափին կապուած կը սպասէ, այս կամ այն ուղղութեամբ շարժելու համար: Մօտաւորապէս հինգ միլիոն աշխատաւոր բազուկներ պատերազմ հրատարակած են դրամատիրութեան դէմ, առանց սուրի եւ թնդանօթի, առանց մեքենայ մը քանդելու, բայց նոյնքան եւ աւելի ահեղ ու չարաշուք, որքան սովորական պատերազմը:

Արդէն չորրորդ օրն է որ ճակատ ճակտի են երկու կազմակերպուած ուժերը, — գործատէրերն ու միլիոնատէրերը՝ կրթնած կառավարութեան, եւ աշխատանքի բանակները՝ ապաւինած իրենց բազուկին:

Զարհուրելի մենամարտ մը, յեղափոխական երկունք մը որ իր նմանը չունի պատմութեան մէջ:

Աւելորդ է գուշակութիւններով զբաղիլ: Կը բաւէ հետեւիլ տագնապին ելեւէջներուն, իմանալու համար շարժումին խորութիւնն ու տարողութիւնը: Մինչեւ իսկ եթէ պարտուի, Անգլիոյ Արհեստակցական միութեանց այս կռիւը պիտի ձգէ խոշոր հետքեր, մարդկութեան բարիքին համար: Քաղքենի դրամատիրական ոստանին մէջ ասպարէզ եկած հինգ միլիոն բազուկները կը գործեն ու կը խօսին և՛ իրենց և՛ ուրիշ տասն անգամ հինգ միլիոններու անունով: Եւ արդէն շահած են բարոյական յաղթանակը: Ապացոյց՝ այն ընդհանուր համակրանքը որ կ'արտայայտուի աշխարհի ամէն կողմէն, նիւթական աջակցութեան յանձնառութիւններով: Ապացոյց այն ակներեւ մտահոգութիւնը, որուն մատնուած են Եւրոպայի դրամատիրական ուժերը, ան, համբեր սպասելով երկունքի ելքին:

Մեծն Բրիտանիոյ պահպանողական կուսակցութիւնը ինք չի ծածկեր պայքարին լրջութիւնն ու համաշխարհային արժէքը: Եւ պարզապէս ինքնապաշտպանութեան համար է որ այս ճակատագրական կէտին հասցուց կռիւը: Չեն ուզեր նախընթաց մը ստեղծել, տեղի տալով յեղափոխական սպառնալիքի մը: Իբրեւ թունդ սահմանադրական երկիր, Անգլիա ունի աւանդութիւններ, որոնք դարերով չեն փոխուիր,— Ո՛չ մէկ զիջում կամ ձեռնարկ, բռնի ուժի տակ: Գործադուլը դադրեցուցէք, և կը շարունակենք բանակցիլ,— սկզբունքի խնդիր մըն է այս Լոնտոնի վարիչներուն համար:

Նոր չէ պայքարը, ոչ ալ պարզ աշխատավարձքի կամ աշխատանքի ժամերու խնդիր: Վերջին հինգ-վեց տարուան ընթացքին, զանազան ձեւերով արտայայտուեցաւ տագնապը, որուն հիմքը հանքերու ազգայնացման պահանջն է: Անգլիոյ մէջ ածխահանքեր կան որոնք տարիներով որ եւ է բարեփոխում չեն կրած, եւ կը բանին նախնական մեքենաներով: Սեփականատէրերը ոչ կը բարւոքեն զանոնք, ոչ գոհացում կուտան, ոչ ալ ձեռնթափ կ'ըլլան: Ընդհակառակն, կ'ուզեն դեղչել աշխատավարձերը, իրենց վնասը պատրուակելով: 1919ին քննիչ յանձնախումբ մը առաջարկեց կա՛մ ազգայնացնել հանքերը, կամ բանեցնել սեփականատէրերու, աշխատաւորներու եւ պետական ներկայացուցիչներու խառն վարչութեամբ, բայց Լօյտ Ճօրճ մերժեց: 1920ին, Արհեստակցական Միութիւններու ընդհ. ժողովին տարուեցաւ ազգայնացման առաջարկը, բայց մերժուեցաւ 1,100,000ի դէմ 3,700,000 ձայնով: Տարուան վերջերը, նոր փոթորիկ մը պայթեցաւ, որ բաւական երկար տեւեց, բայց վիժեցաւ, որովհետեւ միւս Արհեստակցական Միութիւնները չէզոք մնացին եւ հանքագործները հարկադրուեցան իրաւախոհութեան գալ: 1924ին նորէն յարձակողականի սկսան, որոշ գոհացումներ ստանալով: 1925 Յուլիսին, երբ անխուսափելի էր գործադուլը, Պոլտուինի կառավարութիւնը միջին ճամբայ մը գտաւ, յանձն առնելով պետական սնտուկէն վճարել հանքատէրերուն վնասը, մինչեւ 20 միլիոն ստերլին, որպէսզի աշխատավարձերը չդեղչուին: Ամբողջ ինը ամիս ուսումնասիրութիւններ կատարուեցան, բանակցութիւններ եղան,— բայց անօգուտ: Գործատէրերը կը սպառնային փակել հանքերը,— և ահա բանուորները իրենք ձեռնոց կը նետեն . . .

Երկու ճակատներն ալ ամուր են առ այժմ, եւ կը խուսափին ցնցումներէ: Բայց, քանի երկարի տագնապը, այնքան պիտի պղտորի մթնոլորտը, մանաւանդ եթէ կառավարութիւնը շարունակէ արհամարհել Արհեստակցական Միութիւնները, կրթնած երկրի զինուորական ուժերուն:

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ՎԱՅՐԵՐԱՆ ՊԱՌԱՒՆԵՐ

«Դող' սիրտը դող»: Փոխանակ իր մեղքերուն ծանրութեան տակ խոնարհելու եւ պատեանին մէջ քաշուելու, Երեւան կը ճչայ յանցանքի վրայ բռնուած տղու մը պէս, եւ գարշելի վայնասուն մը կը փրցնէ Լիոնի դէպքին առթիւ: Կը մոռնա՛յ ամխաներէ ի վեր ճերմակ թուղթի վրայ սեւ մելանով թափած թոյնը, կը մոռնայ արիւ՛բար հրապարակ նետուած թուցիկները. «այդ թշուառականը պէտք չէ որ կարենայ խօսիլ», եւ, վայրերան պառաւներու պէս, կը կարծէ թէ որքան պօռայ, այնքան իրաւունք պիտի շահի:

Հայաստանի մէջ հարիւրաւոր մարդիկ բանտը կը նետեն, կ'ուռանան. այստեղ, օրը ցերեկով դաւեր կը սարքեն, սպառնալիքներ կը տեղան, «գամե՛ր գամել» կուտան խեղճ, միամիտ բանուորներու սորպգրութեամբ, եւ երբ կուգայ ճակատագրական վայրկեանը, գնչուի կանչեր կ'արձակեն:

Ստրուկնե՛ր: Գոնէ ձեր հաւաքածոն թղթատէիք եւ հպարտանայիք. ինչո՞ւ կը մռմռաք, սուտ արցունքներ թափելով:

«Այլ եւս կասկած չկայ որ Դաշնակցութիւնը յատկապէս եւ զինուորական յատակագծով կազմակերպած էր Լիոնի իր ուժերը»: Իրա՞ւ: Իսկ դո՞ւք, պէտք եղած պատրաստութիւնը տեսած չէի՞ք մարտակոչը հնչեցուցած ատեն: Չըլլա՛յ թէ սա 50 օտար բանուորներն ալ Դաշնակցութիւնը կանչած ըլլայ... անոնց կապարէ գաւազաններուն տակ հայրենակիցներ սպաննել տալու համար:

«Յիսունի մօտ տոմսակ ունեցող ունկնդիրներու արգիլուեցաւ սրահ մուտքը»: Ինչո՞ւ: Դուք լապտերով մարդ կը փնտռէք համդէսի սրահներ լեցնելու համար. ի՞նչպէս կ'ըլլայ որ Լիոնի Դաշնակցականները մէկ անգամէն կը մերժեն յիսուն հոգի, այն ալ տոմսակ ունեցող:

Բայց հերիք է որքան զբաղեցանք այս փոքրոգի «հերոս»ներով եւ անոնց անպատկառ վայրահաչութիւններով: Ամբողջ Լիոնը գիտէ դէպքին ծագումն ու ելքը: Դէպքը պատահած է այնպէս ինչպէս առաջին անգամ հեռագրեցին բոլոր ֆրանսական թերթերը, ինչպէս գրեց մեր թղթակիցը, եւ ինչպէս կը պատմէ այսօր Ահարոնեան ինք: Ճշտենք միայն մէկ սուտ եւս, — ընկեր Ահարոնեան հարուած մը ընդունած է դէմքին, իրարանցումի պահուն, երբ մինակ էր բեմին վրայ, բայց բոլորովին սուտ է թէ մարեր ինկեր է: Մարած-ինկած մարդ մը ի՞նչպէս կը շարունակէ ճառը, քանի մը վայրկեան յետոյ...:

Մարած-ինկած դժբախտ մը կայ — յարձակողը և դարձեալ ձեր գոհը: Հետաքրքրուեցա՞ք անոր վիճակով:

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ՔԱՅՔԱՅՈՒՄԸ

Իգտամի մէջ, Ահմէտ Ճէվտէթ պէյ կը շարունակէ ողբալ Թուրքիոյ տնտեսական քայքայման վրայ.—

«Օրէ օր կը փճանան մեր անտառները, որոնց նմանը դժուար թէ ուրիշ երկիրներու մէջ գտնուին:

Քանի մը օր առաջ Անատոլուէն եկող անձ մը ըսաւ թէ, երկրագործները այս տարի գետնախնձորէն շատ վնասուած են:

Մեր երեսփոխանները, արձակուրդը սկսելուն պէս, պտոյտի կ'ելլեն. մանաւանդ Պոլիս եկողներուն հաշիւը չկայ:

Այս տարի ժողովուրդը մեծապէս վնասներ կրած է Անատոլուի մէջ: Կ'ըսուի թէ վնասը հարիւր հազար ոսկիի կը հասնի:

Պարոնա՛յք երեսփոխաններ, եթէ կը կարծէք թէ պիտի կրնաք եղածին վրայէն աւելորդ տուրքեր գանձելով, ծախքերը հանել, շատ կը սխալիք:

Օգնութեան հասէք սա Անատոլուի հողագործներուն: Հասկցէք թէ ինչո՞ւ համար չեն ցանած»:

ՆՈՐ ՏՈՒՐՔԵՐԸ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՄԷՋ

Մայիս 1էն Թուրքիոյ մէջ սկսան գործադրել սպառման տուրքը, որ նոր հաստատուեցաւ, դանձեան տակառը լեցնելու համար: Տագնապը ծայր տուաւ առաջին օրէն իսկ: Թերթերը կը գանգատին թէ սպառումը հարիւրին 30 աղեց մէկ օրէն միւսը:

Տուրքի ենթակայ արհեստաւորները խռնուեցան հարկահաւաք ճիւղերը, 5, 10, 20 եւ 40 փարանոց դրոշմաթուղթ գնելու համար: Գէշ վիճակի մը մատնուած էին փոքր արհեստաւորները եւ պահ մը առուտուրը դադրեցուցին: Սպառման տուրքի տնօրէն Հիլմի պէյ հետեւեալ յայտարարութիւններն ըրաւ.

«Ձեր ծախած ամէն ապրանքին դրոշմաթուղթ մի՛ փակցնէք: Մինչեւ իրիկուն ձեր ըրած առուտուրը կանոնաւորաբար արձանագրեցէք ձեր տետրակներուն մէջ: Խանութը գոցած ատեն, ձեր ըրած ծախքին ընդհանուր վաճառման գումարին վրայէն 2ուկէս առ հարիւր հաշուեցէք: Ինչ որ ելլէ, այն արժէքով դրոշմաթուղթ կտրեցէք: Դրոշմաթուղթերուն կէս մասերը դուք կրնաք ոչնչացնել:»

Թուրք թերթերը կը գրեն թէ առիթէն օգտուելով, կարգ մը արհեստաւորներ շահագիտութեան սկսած են: Գաւաթ մը ջուրը մինչեւ 50—60 փարա բարձրացած է եւ 100 փարայի կազէօզները 5 ղրուշի: Ոմանք իրենց խանութներուն մէջ նշանատախտակներ կախած են, ուր կ'ըսեն թէ, նոր գիներուն մէջ սպառման տուրքն ալ մտած է: Մսավաճառներէն եւ նպարավաճառներէն շատեր ալ գիներու վրայ հարիւրին 30 յաւելում մը ըրած են: Բաղնիքներուն մէջ լուացման փոխարժէքը 30էն 50 ղրուշի բարձրացեր է:

Մայիս 1ի առտուն առեւտրական աշխարհին մէջ կատարեալ թոհուբոհ մը կը տիրէր:

Հարկահաւաք ճիւղերուն դիմողներուն թիւը 300 հազարը կ'անցնի:

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՄԻԼԻՈՆՆԵՐՈՒ ԳՈՐԾԱԴՈՒԼԸ

ԵՐԿՈՒ ԿՈՂՄՆ ԱԼ ԱՄՈՒՐ ԿԸ ՄՆԱՆ

Անգլ. խորհրդարանը որոշեց ամէն օր նիստ գումարել մինչեւ գործադուլին վերջանալը: Առջի օրուան նիստին մէջ նախկին աշխատաւորական նախարար Հէնտըրսըն յայտարարեց որ եթէ կառավարութիւնը մերժէ բանակցիլ գործադուլը վերջացնելու միջոցներու մասին, այն ատեն երկրին մէջ կացութիւնը պիտի ծանրանայ երեւակայուածէն աւելի: Լօյտ Ճօրճ ըսաւ թէ ժողովուրդը կը դատապարտէ գործադուլը: Նախկին նախարար Թոմըս բանակցութեան խզման պատասխանատու նկատեց կառավարութիւնը:

Վարչապետ Պոլտուին յայտնեց թէ այն օրը ուր ընդհանուր գործադուլը առանց պայմանի դադրեցնեու հրաման տրուի, կառավարութիւնը պատրաստ է վերսկսելու բանակցութիւնները, յուսալով լաւ եզրակացութեան մը յանգիլ: Բանակցութիւններեանց խզման պատճառը կը նկատուի «Տէյլի Մէյլ»ի գրաշարներուն գործադուլը, որուն հետեւանքով յիշեալ թերթը լոյս չտեսաւ:

Ամբողջ Անգլիա լուրի աղբիւրներէ գրեթէ կտրուած է եւ պատերազմի շրջանէն աւելի գէշ վիճակի ենթարկուած: Այն ատեն գրաքննութիւնը անվտանգ լուրերու հրատարակումը կը թոյլատրէր, իսկ հիմա երկիրը զրոյցներով եւ բսի—բսաւներով կ'ապրի:

⁂ Գերմանիոյ հանքային շրջաններուն մէջ բազմաթիւ միթինկներ գումարուած են՝ համակրութիւն յայտնելու համար. եւ ամէն օր հեռագիրներ կը տեղան Լոնտոն, այս իմաստով:

⁂ Կառավարութիւնը պաշտօնական զեկոյցով մը կը հաղորդէ որ ամէն միջոց ձեռք առնուած է ժողովուրդին հանգիստը ապահովելու համար. լոյսի եւ ուժի սպասարկութիւնները կը շարունակուին, շաբաթներով երկրի ապրուստին բաւելիք պաշար կայ, երկաթուղիի սպասարկութիւնը հետզհետէ կը կանոնաւորուի, երկրին ամէն կողմէն կամաւորներ կը հասնին խումբերով. ժողովուրդը հանդարտ եւ վստահ՝ համբերութեամբ կը տանի այս ազգային տագնապը:

Շաբթուս վերջը ծանր խռովութիւններէ կը վախցուի, երբ բանթողները չկարենան այլեւս նպաստ ստանալ: Արհեստակցական միութիւնները վեց միլիոն ստերլին ունին, սակայն հնչուն դրամ ըլլալով 120,000 ստերլին միայն կայ մէջտեղը, մնացածը պատերազմական փոխառութեանց արժեթուղթեր են: Դրամատուները առաջարկած են այդ արժէթուղթերը գնել 100ին 20 զեղչով, բայց չէ ընդունուած:

⁂ Արհեստակցական միութեանց կեդրոնը հասած տեղեկութիւններու համաձայն, ամբողջ Անգլիոյ մէջ գործադուլը 100էն 99 համեմատութեամբ յաջողած է: Գաւառներէն առնուած լուրեր կ'ըսեն թէ բոլոր աշխատաւորներու ցոյց տուած համերաշխութիւնը ամէն ակնկալութենէն վեր է:

⁂ Փարիզի արհեստակցական միութիւնը իմացած ըլլալով որ «Տէյլի Մէյլ» Փարիզի մէջ պիտի տպուի, կոչ կ'ուղղէ բոլոր տպագրիչներուն և լինօթիփի գրաշարներուն, որ չմասնակցին անգլիերէն լեզուով հրատարակուելիք ո և է թերթի կամ գիրքի տպագրման: «Մեր անգլիացի ընկերներու սքանչելի շարժումը, կ'ըսէ, մեր կողմէ համերաշխութեան և աջակցութեան պէտք է արժանանայ, և այն բանուորները, որ պիտի խզեն այդ համերաշխութիւնը, իրական ուրացողներ պիտի նկատուին»:

⁂ Ֆրանսայի ընկերվարական և համայնավար արհեստակցական միութիւնները ուժ կուտան Անգլիոյ իրենց ընկերներու շարժումին: Միութենական աշխատանքի համադաշնակցութիւնը Անգլիոյ արհեստակցական միութեանց կեդրոնը հեռագիր մը ուղղելով, կ'ըսէ թէ իրենց տրամադրութեան տակ կը դնէ իր կէս միլիոն անդամները և պօյքօթ կը կազմակերպէ արգիլելու համար ֆրանսական ապրանքներու Անգլիա արտածումը: Համայնավար կուսակցութեան կեդրոնական գործադիր մարմինը եւս համերաշխութեան հեռագիր մը ուղղած է: Նաւահանգիստներու և առեւտրական նաւերու աշխատաւորն ալ նոյն պատրաստակամութիւնը կը յայտնեն: Բոլորը իրենց կարգախօս ըրած են՝ «Ո՛չ մէկ քիլօ ածուխ դէպի Անգլիա:»

⁂ Ռոթէրտամի նաւահանգիստի հոլանտացի բանուորները որոշած են ոչ մէկ բեռ ածուխ բեռցնել շոգենաւերը, Անգլիա ղրկուելու համար:

⁂ Անգլիական կառավարութիւնը շարժման մէջ դրած է մարտանաւերն ու զինուորները: Երկու մարտանաւեր հասած են արդէն Մըրսէյ. երկու վաշտ հետեւակազօրք ցամաք ելած է Լիվրփուլ: Բոլոր զինուորները պատերազմական հագուստ կը կրեն: Օլտէրշաթէն չորս վաշտ զինուոր ճամբայ ելած է ան-

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՌՈՒՍԳԵՐՄԱՆ ՆՈՐ ԴԱՇՆԱԳԻՐԸ

(ՄԱՍՆԱՒՈՐ ԹՂԹԱԿՑՈՒԹԻՒՆ)

ՊԵՐԼԻՆ, 3 Մայիս

Քանի մը շաբաթ առաջ լուր տարածուեցաւ քաղաքական աշխարհին մէջ, թէ Գերմանիա եւ Ռուսիա բանակցութիւններ կը վարեն նոր դաշնագիր մը կնքելու համար։

Անսպասելի լուրը հրապարակ հանեց «Թայմզ»ի պերլինեան թղթակիցը, իր տեղեկութիւնը քաղելով բրիտանական դեսպանատունէն։ Այս պարագան ինքնին նշանակալից էր։ Դաշնագրի մասին տեղեկութիւն չունէին ոչ գերման մամուլը, ոչ ալ խորհրդարանային եւ քաղաքական շրջանակներէն շատեր. մինչ «Թայմզ»ի թղթակիցը կը յայտնէր, թէ առաջադրուած դաշնագիրը իր ստորագրման նախօրէին կը գտնուի։ Պարզուեցաւ նաեւ, որ գերման կառավարութիւնը հարկ է սեպեր բանակցութիւններու մասին նախապէս տեղեկութիւն տալ Անգլիոյ, Ֆրանսայի եւ Լօքարնոյի դաշնագիրը ստորագրող միւս կառավարութիւններուն։ Այդպէսով գերման կառավարութիւնը կ'ուզէր վստահացնել թէ նոր դաշնագիրը չպիտի հակասէ ո՛չ Լօքարնոյի եւ ոչ ալ Ժընեւի քաղաքականութեան։

Դաշնագիրը ստորագրուեցաւ Պերլինի մէջ, Ապրիլ 24ին։ Բնագիրը անմիջապէս հաղորդուեցաւ Փարիզ եւ Լոնտոն, իսկ Պերլինի մամուլը այսօր միայն հրատարակեց զայն։

Բուն դաշնագիրը կը բաղկանայ չորս յօդուածներէ։ Առաջին իսկ յօդուածին մէջ կը շեշտուի, որ գերման-ռուսական յարաբերութիւններու հիմքը ինչպէս մինչեւ այժմ, այսուհետեւ ալ պիտի կազմէ Ռափալլօի դաշնագիրը։ Եւ իսկապէս, այս նոր դաշնագիրը հիմնական նորութիւն չի պարունակեր, այլ տեսակ մը երկրորդ տպագրութիւնն է Ռափալլօի դաշնագրին, որով նորէն կը շեշտուի երկու պետութեանց մէջ եղած բարեկամութիւնը։ Նոր դաշնագրին էական իմաստը կը գտնուի երկրորդ յօդուածին մէջ, ուր կ'ըսուի. «Եթէ դաշնագիր կողմերէն մէկը, հակառակ իր խաղաղասէր ընթացքին, յարձակման ենթարկուի երրորդ պետութեան կամ պետութեանց կողմէ, միւս դաշնագիր կողմը վէճի ամբողջ ընթացքին չէզոքութիւն պիտի պահէ»։ Յաջորդ յօդուածով կը պարզուի, որ դաշնագիր կողմերը չէզոքութիւն պիտի պահեն նաեւ այն պարագային, երբ յարձակումը ունենայ տնտեսական կամ ելմտական պօյքօթի մը հանգամանքը։

Դաշնագրին կցուած են նաեւ այս երկու երկիրներուն միջեւ փոխանակուած դիւանագիտական երկու ծանուցագիրները, իբրեւ տեսակ մը լուսաբանութիւն։ Գերմանիոյ կողմէ Շթրեզէման կը վստահացնէ Ռուսիոյ կառավարութիւնը, թէ Գերմանիոյ անդամակցութիւնը Ազգերու Դաշնակցութեան՝ արգելք չպիտի ըլլայ ռուս-գերման բարեկամական յարաբերութիւններուն։ Շթրեզէման կը յայտարարէ նաեւ, թէ Գերմանիա իրեն կը վերապահէ վճռել թէ Ռուսիոյ եւ ուրիշ պետութեան մը կամ պետութեանց միջեւ ծագելիք բախումի մը պարագային Ռուսիան յարձակո՞ղ կողմ է, թէ՞ յարձակման ենթակայ կողմ։ Ինչ կը վերաբերի Ազգերու Դաշնակցութեան կանոնագրին 16րդ եւ 17րդ յօդուածներուն, որոնց համաձայն Դաշնակցութեան ոեւէ անդամ պարտաւոր է իր մասնակցութիւնը բերել ընդհանուր զսպողական միջոցներուն եւ թոյլ տալ որ իր հողամասերէն անցնին զսպող զօրամասերը, այդ մասին ալ Շթրեզէման բառացի կը կրկնէ իր այն յայտարարութիւնը, զոր ըրած էր արդէն Լօքարնոյի մէջ, եւ որոնք գոհացուցիչ նկատուած էին։ Այսինքն Գերմանիա զինաթափ ըլլալով, չի կրնար որ եւէ մասնակցութիւն բերել նման ձեռնարկի մը։

Երկու կողմերը կը հաւաստեն — ընդհանուրի համոզումն ալ այն է — թէ դաշնագիրը ոեւէ գաղտնի կէտ մը չի պարունակեր։

Պերլինի դաշնագիրը, ինչպէս ըսինք, ոեւէ նորութիւն չի բերեր։ Ռուսերը դեռ տարի մը առաջ սկսեր էին բանակցութիւնները եւ սկզբնապէս կը ջանային քաղաքական նոր խմբակցութիւն մը առաջ բերել, հարկադրելով զայն Ազգերու Դաշնակցութեան։ Գերմանիա, սակայն, վճռապէս մերժեց այդ առաջարկը։ Ներկայ դաշնագիրը ուրիշ բան չէ, եթէ ոչ Ռուսիան հանդստացնող նոր վաւերագիր մը եւ կամ բարեկամական պարզ «ժէսթ» մը, ինչպէս բնորոշեց համայնավար պատգամաւոր Շթէօքէր։ Գերմանիա իր եւ Ազգերու Դաշնակցութեան կողմէ կը վստահացնէ Ռուսիան, թէ իրեն հանդէպ չար դիտումներ չկան։ Ընդհակառակն, կը շեշտէ Շթրեզէման, «Ազգերու Դաշնակցութեան հիմնական նպատակն է՝ խաղաղութեամբ եւ արդարութեամբ հարթել միջազգային հակամարտութիւնները»։ Այս կէտը ուղղակի ժխտումն է այն քաղաքականութեան, զոր ունի Ռուսիա Ազգերու Դաշնակցութեան հանդէպ։

Ուշագրաւ է նաեւ «փոքրիկ» պարագայ մը — թէ՛ դաշնագրին (յօդ. 2) եւ թէ Շթրեզէմանի ծանուցագրին մէջ «չէզոքութեան» պահպանումը կը խոստացուի միայն այն պարագային, երբ Ռուսիան չէ յարձակողը, իսկ եթէ վերջինը, ընդհակառակը, ինք յարձակի երրորդ պետութեան մը վրայ, ինքնին կը ջնջուի չէզոքութեան պահպանումը։ Այս կէտը մէկ կողմէ նախազգուշացումն է, ուղղուած Ռուսիոյ, միւս կողմէ ապահովութիւն մը, տրուած Լօքարնոյի պետութեանց։ Ինքնին շատ բան կ'ըսեն այս վերջին երկու կէտերը։ Եւ բնաւ անհաւանական չէ, ինչպէս կը պնդեն Գերմանիոյ մէջ քաղաքական որոշ շրջանակներ, թէ Պերլինի դաշնագիրը եւս առանց Անգլիոյ նախնական գիտութեան եւ համաձայնութեան — նոյն իսկ փափաքին — չէ որ կնքուած է։ Այս արդէն կը վերաբերի նենգ Ալպիոնի դիւանագիտական բաւիղներու ծիւղին։ Նոյն այս ձեւով չէ՞ որ Անգլիա կ'օգտագործէ Մուսոլինին, քանի մը ճակատներու վրայ միանգամայն։

Ռայխսթակին բոլոր խմբակցութիւնները իրենց հաւանութիւնը յայտնեցին կնքուած դաշնագրին։

ԹՂԹԱԿԻՑ

ԹՈՒՐՔԵՐԷՆԸ ՏԱՐԱԾԵԼՈՒ ՀԱՄԱՐ

Պոլսոյ Ուսումն. Խորհուրդը որոշեց դասընթացքներ հաստատել բոլոր թաղերուն մէջ, թուրքերէն ուսուցանելու համար ուսուցիչներուն անխտիր։ Դասընթացքները բաժնուած են ութը շրջանակներու։

ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐՈՒՆ ՀԱՆԴԷՍԸ

Կիրակի օր երկրորդ տարեդարձն էր Փարիզի հայ արիներու կազմութեան։ Այս առթիւ հանդիպում մը կազմակերպուած էր բնութեան ծոցին մէջ՝ Մէօտօնի անտառը, ուր կարգ մը հանդիսաւոր արարողութիւններու առիթով հասարակութեան պիտի ներկայացուէր արիներուն մէկ տարուան աշխատանքին եւ գործունէութեան պատկերը։

Սպասուած բազմութիւնը չկար. երեւի մռայլ ու փոփոխական օդն էր պատճառը։ Ասիկա չարդարացներ սակայն Հ. Մ. Ը. Մ.ի վարչութեան ու յանձնախումբերու մէկ մասին, ինչպէս եւ անդամներու մեծ մասին բացակայութիւնը։ Այսուհանդերձ այն քանի մը տասնեակ ընտանիքները մեծ մասը ծնողները սկաուտներուն, որոնք ուզած էին հաճելի օր մը անցընել իրենց փոքրիկներուն մօտ, լիուլի կը գոհացնէին այսպիսի հանդիսաւոր օրուան մը վկաներու պէտքը։ Ոչինչ այնքան գրաւիչ ու մխիթարական է որքան մեր պատանի տղոց լուրջ աշխատանքը։ Տոհմային դպրոցը գլխաւոր ազդակն է մեր ազգային շունչի պահպանման. հայ արիներու խումբերը կրնան որոշ չափով կատարել այդ պարտականութիւնը հոն, ուր հնարաւոր չէ դպրոց ունենալ։ Միայն թէ պէտք է աւելի ընդարձակել անոր գործունէութիւնը։

Փարիզի հայ արիները՝ ամէնը 25 հոգի, որոնք ամբողջութեամբ ներկայ էին, շատ աննշան թիւ մը կը կազմեն համեմատելով ներկայ հոծ գաղութին հետ։ Չենք պնդեր որ մեր ծննդավայրին դիւրութիւններն ու յարմարութիւնները ունինք։ Բայց անտարբերութիւնն ալ շատերը հեռու կը պահէ այսքան գեղեցիկ շարժումէ մը։ Հանդիպեցանք հայ մայրերու, որոնք իրենց տղաքը երկուքով — երեքով սկաուտ արձանագրած են եւ սակայն անկեղծ ցաւով մը կը յայտնեն թէ տղաքը հնարաւորութիւն չունին կատարեալ պարտաճանաչ արիներ ըլլալու, որովհետեւ չեն կրնար հետեւիլ սկաուտական ամէն մէկ շարժումի։ Երթեւեկի ծախքերը, հեռաւորութիւնը եւ այս կարգի անյարմարութիւններ մեծապէս կը դժուարացնեն սկաուտական խումբին կանոնաւոր աշխատանքը։

Այս պայմաններուն մէջ, ինչ որ ձեռք բերուած է, արժանի է, ուրեմն, գուրգուրանքի ու գնահատութեան։

Խումբը իր բանակետղը հաստատած է դաշտին մէկ անկիւնը։ Գոյքերով ալ համեստ՝ իրենց թիւին նման։ Ազգային ու սկաուտական դրօշները միջին մասին մէջ, վրան մը եւ պզտիկ «պիւֆէ»ի ու «պազար»ի բաժիններ անոնց շուրջ։

Որոշեալ ժամուն խմբապետին մէկ հրամանին վրայ մեր պզտիկ բարեկամները քառանկիւնի ձեւով կուգան շարուիլ մեր դիմացը։ Ամէնքն ալ պատանիներ են, 10—15 տարեկան, խելացի ու վառվռուն աչքերով։ Առջեւի շարքը կը կազմեն չորս պճլլիկ ու գնդլիկ գայլուկներ, հազիւ 5—6 տարեկան, կ'ըսես չորս գառնուկներ՝ ոչխարի հօտին խառնուած։ Տպաւորիչ լռութեան մը մէջ վարչութեան ատենապետ Պ. Յ. Դանոնի կը կատարէ նախ արիներու դրօշին յանձնումը ու ապա մրցանակներու բաշխումը կէտերու առաւելութիւն շահող արիներուն։

Խումբին լաւագոյն սկաուտը կը յայտարարուի Միքայէլ Յակոբեան, որ առաւելագոյնը ըլլալով կը շահի 22 կէտ եւ կը ստանայ արձանիկ մը։ Երկրորդ եւ երրորդ կը հանդիսանան Հրանտ Պերձակեան եւ Մելքոն Սահակեան։

Իսկ խմբական գործունէութեան մէջ Ագուէս խմբակն է որ կը շահի առաջնութիւնը։

Հինգ սկաուտ առաջնորդներ ու փոխ առաջնորդներ, ու ապա չորս գայլուկներ հանդիսաւորապէս կ'արտասանեն սկաուտական դաւանանքի խոստումը։

Ամէնէն վերջ մեր սկաուտը՝ Պ. Թ. Մեծատուրեան, կը խօսի իր փոքրիկ բարեկամներուն, հայրական շեշտով մը։

Այս հանդիսաւոր արարողութենէն վերջ, խումբին վարիչը Պ. Ա. Պէրպէրեան շնորհակալութիւն կը յայտնէ ներկաներուն ու կը հրաւիրէ զանոնք աչքէ անցընել արիներու «պազարը» որ կը կազմէ ամբողջութեամբ սկաուտներու կողմէ շինուած այլազան ու գոյնզգոյն առարկաներու ցուցադրութիւն մը։ Ամէն տղայ իր նախասիրութեան ու ձիրքերուն համաձայն ձեռակերտով մը մասնակցած է անոր։ Մարտանաւեր, օդանաւեր, շոգեմակոյկներ, նկարներ, թուղթէ, խաւաքարտէ եւ փայտէ շինուած զանազան առարկաներ, ամէնքն ալ մասնաւոր ճարտարութեամբ մը պատրաստուած, կը մատնեն ցեղին շինարար ոգին։ Ո՞վ պիտի չուզէր իրեն հետ յիշատակելի օրուան մը կենդանի մէկ յիշատակը տանիլ, գնահատելով միեւնոյն ատեն յամառ աշխատանքի մը արդիւնքները։ Ու անմիջապէս խումբին ամէնէն յարատեւ սկաուտներէն Գուրգէն Մեծատուրեան աճուրդ մը կը կազմակերպէ, ճշմարիտ վաճառորդի մը ճարտարութեամբ։ Կէս ժամուայ կարճ ժամանակի մը միջոցին, առարկաները ձեռքէ ձեռք կը խլուին։ Այս աճուրդը խումբին կ'ապահովէ մօտաւորապէս 400 Ֆր.ի կլորիկ գումար մը։

Կարգը եկած էր խաղերուն ու մարզական բաժնին։ Պ. Շահինեան հազիւ իր ծրագիրը գործադրութեան պիտի դնէր, երբ տեղատարափ մը վերիվայր շրջեց ամէն ինչ։ Ծրագրին այս մասը ձգելով աւելի բախտաւոր օրուան մը, ներկաները ակամայ թողուցին փոքրիկներու կեանքին այս քաղցրութիւնը, ապաստան փնտռելու համար մօտակայ սրճարան մը։ Ժամ մը վերջ տեղատարափը դադրեցաւ ու ցիրուցան խումբը նորէն միացաւ։ Հակառակ ամպամած ու խոժոռ երկինքին, ամէնուն դէմքին վրայ յայտնապէս կ'երեւար գոհունակութեան ու ժպիտի արտայայտութիւն մը։

Սկաուտական խումբը խոստացաւ կրկնել այս հաճելի վայելքը։

Գ. Ճ.

*** Շաբաթ իրիկուն տեղի ունեցաւ Մարսէյլի մարմնակրթարանի մրցանակաբաշխութեան հանդէսը։

Հակառակ տեղատարափ անձրեւին, ընտրեալ բազմութեան մը ներկայութեամբ բացումը կատարեց պատուոյ վարչութեան անդամ Պ. Սահաթճեան։ Տեղի ունեցան սկաուտական եւ մարմնակրթական կենդանի պատկերներ ու երեք կոփամարտ։

Գեղարուեստական մասին հաճելի էր լսել Պ. Ս. Գարամեանի ջութակի եւ Պ. Մ. Անանիկեանի ֆլիւթի նուագածութիւնը որոնք կրկնակ ծափեր խլեցին հանդիսականներէն։ Բեմադրուեցաւ «Երկու խուլեր» կատակերգութիւնը։ Տօք. Քէչեան մասնաճիւղին բարոյական եւ նիւթական հաշուետուութիւնը ըրաւ քիչ մը շատ երկարելով, մինչդեռ աւելի օգտակար պիտի ըլլար թերթի մը միջոցաւ հրատարակել հաշուեկշիռը։ Դիտելի է որ ելքը՝ շատ է, համեմատելով մուտքին եւ գործունէութեան հետ։

Կը յուսանք թէ այս տարուայ փորձառութիւնը բարերար պիտի ըլլայ ու նոր վարչութիւնը պիտի ջանայ կարելին ընել, աւելի բարձր մակարդակի մը հասցնելու համար մասնաճիւղը։

Մարսէյլ — Ստ. Միլտոնեան

ԳՈՐԾԱԴՈՒԼԸ ԿԸ ԶԱՐԳԱՆԱՅ ՕՐ Է ՕՐ

ԱՄԲՈՂՋ ԱՇԽԱՐՀ ՀԵՒԻ Ի ՀԵՒ ԿԸ ՍՊԱՍԷ ԵԼՔԻ

Արդէն իրականութիւն է Անգլիոյ վիթխարի գործադուլը որ հռչակուեցաւ Երեքշաբթի օր, իբրեւ հետեւանք բանակցութեանց խզման։ Միջազգային մամուլը հեւ ի հեւ կը հետեւի այս հսկայական, իսկապէս յեղափոխական շարժման անցուդարձերուն։ Կարելի չէ նախատեսել գործադուլին հետեւանքները, բայց պէտք է շեշտել որ՝ Մեծն Բրիտանիա մատնուած է զարհուրելի տագնապի մը։

Բոլոր բանուորները տառապէս հետեւած են Արհեստակցական Միութեանց հրահանգին։ Երեքշաբթի առտու անսովոր երեւոյթ մը կը պարզէր Լոնտոն։ Առտուան օրաթերթերէն «Տէյլի Թէլէկրաֆ», «Տէյլի Մէյլ» եւ «Տէյլի Միրըր» լոյս չտեսան։ Միւսները, ինչպէս «Թայմզ», կրճատուած, այն ալ անոր համար որ կէս գիշերէն առաջ շարուած եւ տպուած էին։

Հաղորդակցութեան միջոցները բոլորովին կանգ առած են։ Երբեք այսքան խիստ եւ բացարձակ դադար տեսնուած չէր։ 1921ի մեծ գործադուլին, երկաթուղիներու մէկ մասը միայն անգործութեան դատապարտուած էր։ Փողոցներուն մէջ, հանրակառքի կարգ մը գիծեր կը բանէին։

Այս անգամ այդպիսի բան չկայ։ Ոչ մէկ բանուոր ներկայացաւ գործը վերսկսելու։ Այս միաձայնութիւնը ջախջախիչ դաս մը եղաւ Անգլիոյ քաղքենի-պահպանողական շրջանակներուն համար։ Նորէն սարսափելի խճողում կայ փողոցներուն մէջ, բայց բոլորովին տարբեր երեւոյթներով։ Անհամար բազմութիւններու մէջէն կ'անցնին անհամար հեծելանիւով կամ նախնական կառքերով։ Կառատուններէն դուրս հանուած են ամբողջ հին դրութեամբ ինքնաշարժներ, չորս կամ վեց ձիով ինչպէս եւ էշերու լծուած կառքեր։ Աղիկ կիներ կծկուած էին բեռնասայլերու ետեւը, ուրիշներ՝ հեծելանիւներու բեռան յատուկ մասերուն վրայ։ Մանկամարդ աղջիկներ սիրուն ժպիտով մը կ'աղաչէին ինքնաշարժ ունեցողներուն որ իրենց գործատեղին առաջնորդեն զիրենք։ Ոստիկանութիւնը ուրիշ պաշտօն չունի, եթէ ոչ վարել հետիոտն բազմութեան հոսանքը։

Երբեք այսքան խոր գիտակցութեամբ արտայայտուած չէին բանուորները։ Բայց բոլորն ալ արժանավայել դիրք մը կը բռնեն իրենց անհաշտ կռիւին մէջ, եւ պատասխան չեն տար գրգռութիւններու։

Բազմամբոխ թաղի մը մէջ, ժողովուրդը խռնուեցաւ գլխաւոր պողոտային վրայ եւ թոյլ չտուաւ տապալել այն ինքնաշարժները որոնք կը շարունակէին բանիլ։

Ուրիշ թաղի մը մէջ, յարձակեցան բեռնասայլերու վրայ, կարգ մը փնասներ տալով։ Իրազեկներ կ'ըսեն թէ առանք բ թողներ չեն, այլ անօպայ մ դիկ որոնք առիթէն օգտուիլ կ զեն։

Արհեստակցական միութ ները իրենք կազմակերպած պարենաւորումը։ Ամէն օր բ մաթիւ բանուորներ կ'արձանա այս գործին համար։ Հայտ փ վերածուած է պարենաւորման կ յանի։ Հեռաձայն եւ հեռա անգամ հաստատուած է ծառ մէջէն։ Զինուորներ կը սպաս բոլոր կարեւոր կէտերուն վր Կառավարութիւնը եւ արհեստ ցական միութիւնները իւրաքա չիւրը իրեն համար տեղեկա գրասենեակներ բացած է։ Կառա վարութիւնը օրական հինգ ա գամ զեկոյցներ կը հաղորդէ ա թելով, եւ կը հրատարակէ օրա թերթ մը, «Պրիթիշ Կազէթ», որը մէկ միլիոն օրինակ տպ «Մօրնինկ Փօսթ»ի տպարանին մ

Կասկածներ կան թէ Համա նավարները պիտի ուզեն օգտ առիթէն, խռովութիւններ յար ցանելու համար։ Կառավարութի բազմանուն ցանկ մը պատրաստ է եւ կը յայտարարէ թէ խմբա պիտի ձերբակալէ եւ աքսորէ տար համայնավարները եւ բոլո անոնք որ վտանգաւոր կրնան ըլ լալ։ Աքսորը պիտի կատարուի Նե քին նախարարին մէկ հրամանո

Առաջին հարուածին փ գործադուլ ըրին հետեւեալ խ սերը,— հանքագործներ՝ 1 մի 100,000 հոգի, երկաթուղիի ծ ռայողներ (շըմինօ) 700,00 պաշտօնեաներ՝ 250,000, մեք նավար եւ հնոցպան՝ 75,00 հանրակառքի պաշտօնեաներ՝ հարիւր հազար, երկաթի եւ պող պատի ճարտարագործութեան բանուորներ՝ 350,000 հոգի, թու թի եւ տպագրութեան աշխատ ւորներ՝ 250,000, ելեկտրագէ ներ՝ 100,000, համագում 3,425,000 հոգի։

*** Արհեստակցական միու թեանց Միջազգային Դաշնակց թիւնը (Ամսթերտամ), որուն ա դամ են 23 երկիրներու արհե տակցական միութիւնները եւ 200 միլիոն ֆիօրին դրամ մեծապէս ուժ պիտի տայ Անգլի ընկերներուն։ Արդէն իսկ նամա ներ գրուած են զանազան ազգա յին մասնաճիւղերու։ Կը կարծ թէ բրիտանական սէնտիքան կրնան 4—5 շաբաթ տոկալ ռանց արտաքին օգնութեան. տակէ աւելի չի կրնար տեւ գործադուլը։

Ու այժմ դժուար է հաշ գործադուլին պատճառած փ բայց իրազեկներ կը հաւաստ թէ օրական չորս միլիոն ստեռլ կ'արժէ, ինչ որ հաւասար է Անգ լիոյ օրական միջին եկամուտի երրորդին։ Եթէ գործադուլը շ րունակուի, այս գումարը պի աւելնայ օրական 6—8 մի ստեռլինի։

*** «Պրիթիշ Կազէթ»ը ռավարութեան թերթը, որ տպուի ոստիկաններով շրջապա ուած տպարանի մը մէջ, կը բ կանայ չորս էջէ։ Առաջին թեր ներսի երկու էջերը պարապ Առաջին էջը կը պարունակէր խմ բագրական մը եւ տագնապ պատմութիւնը՝ կառավարութեա տեսակէտով, վերջին էջը յատկաց ուած էր արտաքին եւ ներք լուրերու։

Կառավարութիւնը կամաւոր ներ կը հրաւիրէ հանրակառքեր եւ մեթրօն բանեցնելու համա

դեռ գործադուլը չծաւալած, շատ մը թերթերու գրաշարները մեր-ժեցին շարել այս կոչը: Էտին-պուրկի մէջ ուսանողները կը վա-րեն թրամուէյները եւ օմնի-պիւսները:

Բոլոր ձիարշաւները յետա-ձգուած են, բայց թատրոն-ները բացուեցան Երեքշաբթի գի-շեր:

*** Բրիտանական խորհրդա-րանի պատմութեան մէջ առաջին անգամ ըլլալով, որ եւ է օրա-կարգ չտպուեցաւ եւ չբաժնուե-ցաւ երեսփոխաններուն, Երեք-շաբթի օր: Միայն մէկ օրինակ փակցուած էր մատենադարանին եւ քուէարկութեան սրահին մէջ: Նիստը բացուեցաւ մոայլ մթնո-լորտի մը մէջ: Վարչապետը ա-ռաջարկեց որ մինչեւ արձակուրդ բոլոր նիստերը յատկացուին օր-ւան տագնապին եւ կառավարու-թեան բերելիք խնդիրներուն: Ըն-դունուեցաւ: Յետոյ քուէարկուե-ցան քանի մը տուրքեր, որոնք մաս կը կազմեն նոր նիմուտացոյ-ցին:

*** Լորտերու ժողովը հաւա-նութիւն յայտնեց կառավարու-թեան տեսակէտին, երբ Լորտ Սալզպրի տագնապին ծագումը պատմելով, եզրակացուց. «Երբ կառավարութիւնը տեսաւ որ ընդհ. գործադուլ կը սպառնան, իրեն ու-րիշ բան չէր մնար ընել ոչ յայ-տարարել. թէ չի կրնար բանակցիլ այդպիսի սպառնալիքի մը տակ»:

*** Ընդհ. համայնավար ե-րեսփոխան Սաքլաթվալա, ձերբա-կալուեցաւ իբրեւ գրգիչ ապս-տամբութեան, բայց արձակուե-ցաւ երաշխաւորութեամբ, խոստա-ցած ըլլալով յարգել կարգ կա-նոնը:

*** Շատ մը լրագրապետներ որոշեցին Ֆրանսայի մէջ տպել իրենց թերթերը: Այդ թերթերէն ոմանք Փարիզի, ուրիշներ Մանշի եզերքի զանազան քաղաքներու — Փա տը Քալէ, Պուլօնե եւլն.— մէջ պիտի տպուին: Մարտանաւեր եւ օդանաւեր Անգլիա պիտի փո-խադրեն զանոնք:

*** Միջազգային Բանուորու-թեան Օժանդակ Մարմինը կոչ կ'ուղղէ ամբողջ աշխարհի աշխա-տաւորութեան՝ օգնութեան հաս-նելու անգլիացի բանթորնե-րուն:

*** Իրազեկներ կը հաւաստեն թէ առնուազն 15 օր պիտի տեւէ գործադուլը:

ԼԻՈՆԻ ԵՂԲԱՅՐԱՍՊԱՆ ԿՌԻՒԸ

Ի՛ՆՉ Կ'ԸՍԷ Ը. ԱԻԵՏԻՍ ԱՀԱՐՈՆԵԱՆ

Փարիզ նստած բախտախնդիր-ները Լիոնի եղբայրասպան կռիւը սարքելէ յետոյ, հիմա ելեր կո-կորդիլոսի արցունքներ կը թա-փեն եւ օդին մէջ նիզակ կը ճօ-ճեն, սուտ խենդ ձեւանալով, դե-րերն ու դէպքերը վերիվայր շր-ջելով:

Մեր վերջին թիւով մէջբե-րումներ ըրինք այն թռուցիկնե-րէն, որոնք օրեր առաջ հրապարակ հանուած էին, հրաւիրելով ժողո-վուրդը խափանել Ահարոնեանի բանախօսութիւնը: Այդ շոշորթները մեծ գործի վրայ էին, կարգ մը դատարկապորտներ ու միջազգային արկածախնդիրներ ալ վարձելու համար:

Բայց անցնինք դէպքին պատ-մութեան:

***

Ընկեր Ա. Ահարոնեան, որ ինչպէս գրեցինք, Երեքշաբթի առաւօտ Փարիզ վերադարձաւ, հետեւեալ կերպով պատմեց մեզ դէպքը.—

Ապրիլ 30ի կէսօրէն վերջ Փա-րիզէն մեկնելով գիշերը Լիոն հասայ: Հոն ամէն մարդ կը խօսէր Մայիս 2ին տեղի ունենալիք հանդէսի մասին: Զանազան գրոյց-ներ ալ կը շրջէին այս առթիւ: Մանաւանդ կ'ըսուէր թէ հակառա-կորդները լրջօրէն կը պատրաս-տուին խանգարելու հանդէսը:

Առանց կարեւորութիւն տա-լու բսի-բսաններուն, հանդէսի կազմակերպիչները բաւականացան միայն կարգապահական սովորա-կան միջոցներ ձեռք առնելով: Միայն երկու ոստիկան կեցեր էին դուրսի դրան առջեւ: Մուտքը տոմսակով էր: Ներս չառնուեցան մօտ 50 երիտասարդներ, որոնք հայերէն չէին կրնար խօսիլ: Ա-սոնք ֆրանսացի, իտալացի եւ սպանիացի համայնավարներ էին: Նոյնպէս ներս չեն առնուած ծա-նօթ կարմիրներ: Այս բոլոր ետ ճամբուողները սրահին յարակից սրճարան մը հաւաքուելով, հոն կը խմէին եղեր մինչեւ միջադէպին սկիզբը, ինչպէս ետքէն իմացանք:

Հանդէսը պիտի սկսէր ժամը 2,30ին: Երբ ներս մտայ, արդէն սրահը լեցուած էր հազարէ աւելի բազմութեամբ, եկած Լիոնէն, Ցէսինէն, Վիէնէն, Վալանսէն, Սէնթ Էթիէնէն եւ շրջակայ հա-յաբնակ բոլոր աւաններէն: Ընդու-նելութիւնը եղաւ շատ խանդա-վառ: Հանդէսին առաջին մասը գեղարուեստական բաժնին յատ-կացուած էր եւ անցաւ շատ յա-ջող: Բոլոր մասնակցողները սիրող-ներ էին: Երգուեցան հայկական երգեր, արտասանութիւններ եղան Վարուժանէն եւ այլ բանաս-տեղծներէ, Արսէն Աճէմեան կար-դաց իր գրած քանի մը սիրուն քերթուածները. ամէնէն վերջ հայկական պարեր պարեցին 10-12 աղջիկներ, գեղջկական տարազ հագած: Ստեղծուած էր շատ լաւ մթնոլորտ մը եւ բոլորը փոխա-դրուած էին հայրենիք:

Ամէն մարդ մոռցած էր հա-կառակորդները, այն աստիճան, որ երբ կարգը եկաւ բանախօսու-թեան, բեմը բոլորովին պարապ էր. ոչ ոք մտածած էր պաշտպանողա-կան միջոցներ ձեռք առնելու մա-սին: Ես ելայ խօսելու եւ ըսի թէ հայրենիքի խօսք պիտի ընեմ, ոչ անձի եւ ոչ կուսակցութեան մա-սին պիտի խօսիմ: Այսօր լուսաւոր փաստ մըն է այն թէ մէկ միլիոն ժողովուրդ կ'ապրի Հայաստանի մէջ եւ այդ կը պարտինք առաւե-լապէս Հ. Յ. Դաշնակցութեան: Հայերու ուրիշ հօծ մէկ զան-գուածը կ'ապրի գաղութներու մէջ: Ինչպէս հայրենիքը, ժողովուրդն ալ այսպէս կտորակուած է: Գա-ղութի հայութիւնը պէտք չէ ինքզինքը իբր գաղթական նկատէ, այլ պէտք է սրտովին կապուի հայրենիքին հետ, որովհետեւ հայրենիքը միայն հողը չէ, այլ մարդն է իր բոլոր զգացումներով, իտէալներով, աւանդութիւններով եւ ձգտումներով: Յետոյ յիշեցի Ժօռէսը եւ ըսի թէ իր անունը եր-կու թերթերու ճակատը կ'երեւայ, մէկը «Փռօ Արմէնիա»ի եւ միւսը համայնավար «Իւմանիթէ»ի: Չեմ կարծեր թէ Ժօռէսի անունով փառաւորուող կուսակցութիւն մը լքէ հայկական դատը:

Հազիւ այս խօսքերը արտա-սանած էի, երբ դրան կողմէն ֆրանսերէն լեզուով բացագանչու-թիւն մը լսուեցաւ, ազդանշան մը տալու պէս, «A bas le fascisme» (Անկցի՛ ֆաշիզմը:)

Կ'երեւի թէ ասիկա իրենց կարգախօսն էր. որովհետեւ ճիշտ այդ պահուն քովի սրճարանին մէջ գինովցած հայ եւ օտար կար-միրները բռնի ներս մտան: Կար-գապահութեան հսկողները ուզե-ցին արգիլել զանոնք: Վարէն եւ վերէն կռիւները սկսան: Ընդհա-նուր խուճապ տիրեց: Կիներ եւ մանուկներ սկսան դուրս փախ-չիլ: Ես կանգնած կը դիտէի անց-ուդարձը, սպասելով որ իրարան-ցումը վերջանայ եւ խօսքս շա-րունակեմ:

Այդ պահուն յանկարծ երկու հոգի բեմ ցատկեցին. կարծեցի թէ մէկը միւսը կը հալածէր. սա-կայն յանկարծ անոնցմէ մէկը վրաս յարձակեցաւ. առջեւի կար-գը նստող կիներ սաստիկ ճիչեր արձակեցին եւ անմիջապէս կար-գապահութեան հսկողները բեմէն վար նետեցին յարձակողները: Այդ վայրկեանին դրան կողմէն ատր-ճանակներ պայթեցան, անկաս-կած հանդէսը խանգարողներու կողմէ. խուճապը աւելցաւ, հետզ-հետէ կռիւը փոխադրուեցաւ դուրսը:

Քսան վայրկեան վերջ սրահը հանդարտած էր, դուրս ելլողները կրկին սրահ եկան եւ շարունակեցի խօսիլ հանդարտութեան հրաւիրե-լով ժողովուրդը:

Ինձմէ վերջ խօսեցան նաեւ ընկ. Մ. Գույումճեան եւ Լիոնի քահանան: Ներսը լուր տարածուե-ցաւ թէ սպանութիւն կատարուած է դուրսը: Ոստիկանական տեսչու-թեան կողմէ ղրկուած օգնական ուժեր սրահը փակեցին ամէն կողմէ եւ յայտնեցին որ բոլորը խուզարկութեան պիտի ենթար-կուին եւ առանց արտօնութեան զէնք կրողները ոստիկանատուն պիտի տարուին: Երբ կարգը ինծի եկաւ, յայտնեցի թէ զէնք ունիմ: Թուղթերս վրաս չէին. ոստիկան-ները խնդրեցին որ առաջին առթիւ ոստիկանութեան ներկայացնեմ զանոնք: Ժամը 7ին ներկայացայ ոստիկանատուն: Ոստիկանապետը հազիւ թէ կարդացած էր դիւա-նագիտական անցագրիս առաջին բառը, հազար ներողութիւն խնդ-րեց զիս անհանգիստ ընելուն հա-մար եւ կառք մը ապսպրելով քօմիսէրի մը ընկերակցութեամբ պանդոկ ղրկեց զիս: Ճամբան, կառ-քին մէջ, ոստիկանը յայտնեց ին-ծի թէ մէկը սպաննուած է, եւ կը կարծէ թէ «Թուրք» է, երեւի ինքնութեան թուղթը այդպէս գրուած ըլլալով:

Երկուշաբթի առաւօտ Հօթ Սավուա մեկնեցայ աղջիկս տես-նելու եւ Երեքշաբթի առաւօտ Փարիզ հասայ: Սպանութեան եւ ձերբակալութեանց մասին բան չեմ գիտեր:

Այս բոլորին մէջ ամէնէն մեծ ցաւը որ զգացի, ոչ ինծի դէմ ե-ղած ցոյցերն էին, ոչ ալ կատար-ուած յարձակումները, այլ սպա-նութիւնը հայ երիտասարդի մը, որ զոհ գնաց կարգ մը բախտա-խնդիրներու ոճրագործ գրգռու-թեանց:

*** «Յառաջ»ի կողմէ աշխատա-կից մը Լիոն մեկնեցաւ երէկ, տե-ղին վրայ քննութիւն կատարե-լու համար:

***

ՕՏԱՐՆԵՐՈՒՆ ԱԼ ՏՈՄՍԱԿ ԿԸ ԲԱԺՆԷՆ

Լիոնի մեր թղթակիցը կը գրէ թէ Մայիս 2ի ցերեկոյթին համար ծախուած տոմսակները ՀՕԿի դրամներով կը գնուէին եւ կը բաժնուէին ֆրանսացի եւ ի-տալացի համայնավարներու: Կ'առ-նէին առաջին կարգի տոմսերը, որպէս զի այդ օտարները առաջին շարքերը գրաւեն եւ դիւրաւ գոր-ծադրեն իրենց դիւային ծրա-գիրը: Մուտքին առջեւ լաւ հսկո-ղութիւն կը կատարուէր, եւ բոլորը կը հարկադրուէին հայերէն խօ-սելու: Այս կերպով երեւան ելան օտարները, որոնց տոմսակները առնուելով դրամները ետ տրուե-ցան:

Այս մարդիկը ետքէն, հան-դէսի ընթացքին, քանիցս եկան խմբովին եւ փորձեցին դուռը խորտակելով ներս մտնել: Ի վեր-ջոյ յաջողեցան առաջ բերել իրենց ծրագրած խուճապը եւ թափեցին եղբօր արիւնը:

Ոստիկանութիւնը խիստ քննու-թիւն կը կատարէ:

Այս դէպքը մեծ յուզում ա-ռաջ բերած է ամբողջ քաղաքին, մանաւանդ հայ գաղութին մէջ: Ամէնէն պարզամիտներն անգամ հասկցան որ այս ոճրագործու-թիւնը սարքուած է Փարիզէն:

Համաշխարհային յեղափո-խութեան համար արիւն պէտք է. ահա՛ իրենց մէկ նոր զոհն ալ: Թո՛ղ հրճուին դահիճները:

*** Սէնթ Էթիէնի մեր թղ-թակիցը կը գրէ թէ Ահարոնեանի դէմ հրատարակուած թռուցիկնե-րը այնտեղի Հայերուն եւս բաժ-նուած են, հանդէսէն օրեր առաջ:

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ բոլոր աշխատա-կիցներէն գրել թուղթին մէկ Ե-ՐԵՍԸ ՄԻԱՅՆ:

ՖՐԱՆՔԸ ՓՐԿԵԼՈՒ ՀԱՄԱՐ

Կամաւոր Տուրքերու Ազգա-յին Կոմիտէն Ֆրանս. ժողովուրդին ուղղեց յուզիչ կոչ մը, ուր կ'ըսէ.—

Ֆրանսա, պատերազմներու ա-մէնէն ահռելիէն վերջ քաջաբար վերսկսաւ վերաշինական աշխա-տանքի: Սակայն կը տուայտի այն պարտքին տակ, զոր կնքած էր իր գոյութիւնը պահպանելու եւ իր վէրքերը դարմանելու համար: Չի բաւեր որ ելմտացոյցը հաւա-սարակշռուած ըլլայ: Այդ հա-ւասարակշռութիւնը պէտք է ա-պահովել ապագային ալ, ինչպէս ներկային: Պէտք է որ հետզհետէ թեթեւնան հանրային պարտքը եւ ներքին այլ պարտքերը:

Կամաւոր տուրքը պարտակա-նութիւն մըն է բոլոր քաղաքա-ցիներուն համար:

Ատով է որ պիտի սկսի Ֆրան-քին փրկութիւնը:

Ֆրանսա յաղթեց յարձակողին դէմ մղուած կռիւին մէջ. պիտի յաղթէ նաեւ իր վարկը պաշտպա-նելու համար մղած կռիւին մէջ:

Այնտեղ եւս ցոյց պիտի տայ նոյն տոկունութիւնը եւ կոհա-բերութեան նոյն ոգին, որ դէպի յաղթանակ առաջնորդեցին զինքը:

Ֆրանսա կ'ուզէ ապրիլ, եւ ինչ-պէս անհատներուն, նոյնպէս ազ-գերուն համար կեանքը կորովի եւ վստահութեան գործ մըն է:

Թափուելիք ջանքը պիտի հա-ւասարի գործի մեծութեան, գործ՝ հանրային բարօրութեան, որ ա-ռանց կարծիքի եւ դաւանանքի խտրութեան իր շուրջը պիտի հա-մախմբէ բոլոր Ֆրանսացիները:

*** Մաթիէօ խան Նըրսէսեան 10 հազար ֆրանք նուիրած է հանգանակութեան:

*** Թէեւ հանգանակութիւնը շատ յաջող կ'երթայ եւ Անգլիոյ մէջ գործադուլ կայ, սթերլինը կը շարունակէ բարձրանալ: Առջի օր 156ի բարձրացաւ: Ասոր իբր պատճառ ցոյց կը տրուի այն որ Անգլիացիները օտար երկիր կը փոխադրեն իրենց դրամագլուխը: Ասոր համար կը ծախեն դրամ-ները այն երկիրներուն, որոնք Անգլիոյ պարտական են — Ֆրանսական եւ պելժիական ֆրանք, լիր — եւ այդ դրամով Նիւ Եօր-քի հրապարակէն սթերլին կը գնեն:

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ ղրկել հին բաժ-նեգինները, առանց ազդի սպա-սելու:

"ՅԱՌԱՋ,,Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (3)

ՅԻՇԱՏԱԿ ՄԸ
ՄԵՐ ԳԻՒՂԱՔԱՂԱՔԷՆ

(ԸՆԿԵՐՈՋ ՄԸ ՊԱՏՄԱԾԸ)

IV

— Եկա՞ւ,— գիշերը ու՞ր պառ-կեցաւ (որովհետեւ կառավարու-թիւնը կը հալածէր զայն, կը պառկէր դաշտը կամ սրճարանի մը անկիւնը եւ կամ ընկերոջ մը քով):

Անունը չէին տար, կ'ըսէին, Ա՛ն:

Ու ի՛նչ հարցումներ դեռ: Ա-տրճանակին ձեւը, փողին երկարու-թիւնը: Քանի՞ հատ փամփուշտ ունի, փամփշտակալը քա՞նի փամփուշտ կ'առնէ: Փոքրիկ տը-ղոց երեւակայութիւնը ընթացք կ'առնէր՝ եկեղեցիին սօսիներուն տակ...

Այսպէս էր ան մինչեւ զինա-դադարը:

V

Ես զայն տեսայ առաջին անգամ զինադադարի յաջորդ տարին: Գացած էր հայրենիք քա-նի մը ամիսով: Գիւղաքաղաքին ընդհատուած կեանքը նորէն իր նախկին թափը կը ստանար: Պար-տէզները նորէն կը բարգաւաճէին ու տուները կը խնդային գարնան արեւին մէջ: Միայն երբեմն փո-ղոցներէն կ'անցնէին հասակաւոր-ները, կքած ուսերով: Կարծես թէ ամէն մէկը մեռել մը ունենար միշտ իր ուսին: Գիւղաքաղաքին ամէնէն ուրախ օրերուն իսկ անոնք չմոռցան իրենց սուգը, մինչդեռ ե-րիտասարդները կը ժպտէին նոր սէրերու ու ցորենի արտերուն մէջ համբոյրները աւելի ազատու-թեամբ կը թռչէին շրթունքէ շր-թունք:

Լսած էի որ ան եկած էր ու ազատօրէն կը պտտէր փողոցները: Իրիկուն մը եղբօրը հետ գացի ի-րենց տունը, բայց ինք բացակայ էր: Դուրսը բարի ու տաք արեւ մը կար: Ապրիլի իրիկունը մեր վրան կը ծանրանար բուրումներով բեռ-նաւորուած եկեղեցիի մը առաս-տաղին նման ու հեռուէն կը լս-ուէր մեր անուշ ծովին հանած աղ-մուկը աւազուտ ափին վրայ ու յիշատակներ կը զարնուէին ինծի, ալիք, ալիք կարծես թէ մեր ծովը աւազներուն վրայէն կուգար ու մարմինիս վրայ կը հասնէր:

Փողոցը խաղաղ էր օրուան այդ ժամուն: Աքաղաղները սկսան կանչել: Դուրս ելանք ու կուշտ-կուշտի ու լիացած երեկոյեան քաղցրութենէն՝ կը քալէինք հան-դարտօրէն: Թաղին աղբիւրը կը կարկաչէր տարածական ու չքա-ռատ աքասիայի մը տակ: Աղջիկ մը սափորով անցաւ մեր քովէն՝ աչքերուն տակէն վրանիս ձգելով քաղցր ու մելամաղձոտ նայուածք մը: Եկեղեցիին զանգակը հնչեց ու երկուքս ալ լուռ էինք:

Հասանք սրճարաններուն առ-ջեւը: Դպրոցէն արձակուած տը-ղաքները վէգ կը խաղային աղ-բիւրին քով, ցորենի դուռին առ-ջեւ: Անորոշ ու քաղցր յուզում մը սեղմեց կոկորդս: Յանկարծ դպրո-ցին բոլոր ստահակները խուժեցին հանդիպակաց փողոցին անկիւնը ու յարձակեցան այդտեղէն անցնող երեք թուրք տղոց վրայ: Գիւղա-քաղաքին մէջ ո՛չ միայն հասակա-ւորները, հապա նաեւ տղաքները իրենց տիրապետութեան շրջանակը ունէին: Ո՛չ մէկ հայ տղայ կը համարձակէր թուրքի փողոցէ անցնիլ մինակը (ու փոխադարձա-բար) եթէ չէր ուզեր գլուխը ա-րիւնթաթախ տուն դառնալ: Շու-կան երբ մեծերու ներկայութեան կռուիլ կարելի չըլլար, իրարու կը սպառնային:

— Մեր փողոցէն անցիր ու քեզի կը ցուցնեմ...

Ու հայհոյանքներու տարա-փը կը սկսէր: Անմեղ բայց ուժեղ շեշտով, մեծերէն քաղուած ատե-լութեամբ մը որ դանդաղօրէն արմատ կը նետէր հոգիներուն մէջ:

Թուրք տղաքը կը ճչային, բայց հայ ստահակները կը հար-ուածէին զանոնք անգթօրէն, կա-պարէ մասնաւոր պատրաստուած գունդերով: Կից կուտային անոնց փորերուն, կը քաշէին անոնց մա-զերէն, կը թքնէին երեսնին ու կը հայհոյէին:

Մենք կը դիտէինք զանոնք հեռուէն, առանց մօտենալ հա-մարձակելու, որովհետեւ այն օրե-րուն դժուար էր պզտիկներուն աղ-գային կիրքը զսպել: Այսու հան-դերձ սիրտս կը զարնէր ուժգին: Երեկոյեան խաղաղութիւնը ու այդ տեսարանին աններդաշնակու-թիւնը անհանգիստ հոգեկան վի-ճակ մը ստեղծեցին մէջս: Կ'ուզէի վազել ու փրկել թուրքի տղաքը, բայց չէի կրնար: Ներքին ձայն մը կը զսպէր զիս:

Ընկերս կը նայէր մեծ ու լայնցած աչքերով: Քանի մը դա-տարկապորտ մարդիկ ձեռքերնին գրպաննին կը դիտէին տղաքը ու կը քաջալերէին զանոնք: Թուրք տղոց մէկուն գլուխը պատռեցաւ: Արիւնը կը թրջէր դէմքը, կ'իջնէր շրթունքներուն անկիւնէն մինչեւ կզակը ու տակաւին դատարկա-պորտները կը խրախուսէին տղաքը: Սիրտս կը կծկուէր: Ուզեցի յար-ձակիլ ու զսպել զանոնք, բայց ընկերս քաշեց թեւէս ու բռնա-ցրտութեամբ, առանց նայուածքը բարձրացնելու:

— Չգէ՛ թող սատկցնեն շան լակոտները, չորս տարի չարչարած են հայ տղաքը, մեռնիները ինչ ալ ընեն, քիչ է ...

Այսու հանդերձ ծանր ու խուլ տառապանք մը կը վիրաւորէր սիրտս: Կը զգայի որ կը տժգունիմ յուզումէս ու զգացած ցաւս կը խառնուէր նաեւ վիրաւորուած ար-ժանապատուութեանս պատճառած անհանգստութիւնը: Կ'ուզէի մի-ջամտել ու չէի կրնար. բայց յան-կարծ տեսայ միջահասակ տժգոյն դէմքով երիտասարդ մը, գլխա-բաց ու վայրենի դիմագծերով որ կողքի սրճարանէն դուրս եկաւ: Ձեռքերը գրպանը վայրկեան մը նայեցաւ տղոց եւ զօրաւոր ու տի-րական ձայնով պոռաց.

— Ծե՛, լա՛կոտներ . . .

Վայրկեան մը լռութիւն տի-րեց ու հայ ստահակները հազիւ տեսած անոր տժգոյն դէմքը, ձգեցին թուրք տղաքը ու փորձե-ցին փախչիլ, բայց անոր ձայնը բաւեց որ մնան իրենց տեղը, գու-նատ ու ընկճուած:

Թուրք տղաքը կը տապլտկէին փոշիին մէջ, մօտեցաւ ու բարձրա-ցուց զանոնք ու բարի ձայնով մխիթարեց:

(Շար.) Վ. ԱԶԳԷՆ ՇՈՒՇԱՆԵԱՆ

ծանօթ ուղղութեամբ: «Հուտ» գրահաւորը Փլիմութէն հալածեալով մեկնած է անծանօթ ուղղութեամբ:

.·. Խորհրդային միութեան բանւորական միութեանց ընդհ. ժողովը որոշած է երեքուկէս միլիոն րուպլի նպաստ ղրկել, զեղչելով ռուս բանւորներու օրավարձէն: Արդէն ղրկուած է 250,000 ֆրանք:

Ծանր կռիւներ

Չորեքշաբթի կէսօրէ վերջ 2000 անգլիացի և օտար բանթողներ Լոնտոնի Իսթ Ինտիա Տօք Րօտ փողոցին մէջ ընդհարում մը ունեցան ոստիկաններու և հեծեալ զինուորներու հետ: Այս վերջինները վեց անգամ կրակ բացին ամբոխին վրայ և վիրաւորեցին 30-40 հոգի: Նոյն տեղը ուրիշ բանթողներ յարձակեցան ինքնաշարժ կառքերու վրայ, անոնցմէ 20ը անգործածելի վիճակի ենթարկեցին և 3-4ը այրեցին. մէջի մարդիկ չվնասուեցան:

Առջի գիշեր ժամը 8ին խումբ մը բանթողներ ձեռնարկեցին այրել «Թայմզ»ի մեծ շէնքը, որովհետև նոյն օրը յիշեալ թերթը յաջողած էր փոքրիկ ծաւալով հրատարակուիլ երկու անգամ և գործադուլի մասին տեղեկութիւններ հաղորդած էր: Վիքթորիա փողոցին շուրջը ոստիկանական խիստ զօրաւոր շղթայ մը կազմուած ըլլալով, կարելի եղաւ շէնք փրկել: Հրձիգները երկու թիթեղ կազօլին և տակառ մը տաշեղը թափեցին գետնայարկի պատուհանի մը մէջ: Ոստիկանները վրայ հասնելով, հրձիգները հազիւ կրցան փախչիլ, օգտուելով մթութենէն:

Ոստիկանութիւնը կը փակէ շատ մը գինետուններ, որպէսզի բանթողները չզինովնան և հասարակաց այդ վայրերը խռովութեան բոյն չդարձնեն:

Սիթրօէնի 2000 գործաւորները փողոց նետուած

Սիթրօէնի Սէնթ Ուէնի գործարանը Երեքշաբթի իրիկունէ ի վեր փակուած է և մօտ 2000 բանուորներ անգործ կը մնան: Շաբաթներ առաջ բանուորները գործարանի տնօրէնութեան ներկայացուցած էին կարգ մը պահանջներ, մասնաւորաբար օրավարձքի յաւելում: Կարգ մը ճիւղերու մէջ այս յաւելումը կատարուեցաւ, սակայն ուրիշ ճիւղերու մէջ յաւելում տեղի չունենալէ զատ, խստութիւնները աւելցան և նոյն օրավարձերը պահելով հանդերձ, պահանջուեցաւ որ աւելի շատ գործ արտադրեն: Այս պահանջը գէշ ազդեց բանուորներուն վրայ, մանաւանդ որ դանդաղ աշխատաւորները հետզհետէ ճամբու դրուեցան և անոնց տեղ նորեր առնուեցան: Երկուշաբթի օր ինը բանուորներ ևս արձակուեցան: Այս պարագան մեծ դայրոյթ առաջ բերաւ բանուորներուն մէջ, որոնց կողմէ պատուիրակներ ներկայացան տնօրէնութեան, խնդրելու համար իրենց ընկերներուն վերադարձը, սակայն ժխտական պատասխան ստացան: Երեքշաբթի կէս օրէ վերջ ցոյցեր տեղի ունեցան գործարանին մէջ և աշխատանքը կասեցաւ: Տնօրէնութիւնը քառորդ ժամ պայմանաժամ տուաւ աշխատանքը վերսկսելու համար, հակառակ պարագային սպառնալով գործարանները փակել: Բանուորները յամառած ըլլալով իրենց տեսակէտին վրայ, գործարանը փակուեցաւ: 2000 բանուորներ դուրս ելան գործարանէն և միթինկ մը գումարելով որոշեցին աւելի խիստ պայմաններ ներկայացնել:

ՍՈՒՐԻՈՅ ԿԱՑՈՒԹԻՒՆԸ

Պէյրութէն կը հեռագրեն թէ Տիւրզիները ո եւ է յարձակում չփորձեցին Սուէյտայի վրայ: Քանի մը հրոսակներ երեք օր շարունակ կրակ բացին ամրոցի հիւսիսային ճակատին վրայ, սպաննելով լեգէոնական տեղակալ մը: Հինգ օրէ ի վեր հրացանաձգութիւնը դադրած է: Զինուորները կը կազմակերպուին եւ միջնաբերդը պաշտպանողական վիճակի մէջ կը դնեն: Պիրքէթ գիւղը բոլորովին մաքրագործուած է: Ջրամբարներն ու աղբիւրները առատ ջուր կը մատակարարեն: Ղազալէ գացող կարաւանը առանց միջադէպի տեղը հասաւ: Աթիլ, Սէլիմ, Վէլուհա եւ Նաֆայի գիւղերու երեւելիները հպատակութիւն յայտնեցին: Զինուորներու առողջական վիճակն ու բարոյականը շատ լաւ են: Մեծ յոյս կայ որ ներկայիս կատարուող գործողութիւնները յաջողութեամբ պիտի պսակուին:

Լէճայի Պէտէվինները, որոնք Տիւրզիներու դաշնակիցներն էին, անոնցմէ զատուելով միացան Հաւրանցիներուն:

Պուրաքի շրջանին մէջ, Ֆրանսացիները պարտութիւն մատնեցին տիւրզի կարաւան մը: Սուէյտայէն եզրաա մեկնող ֆրանս. զօրախումբ մը ճամբան Տուր, Թարա եւ Սամիա գիւղերուն հպատակութիւնը ընդունեց:

Սուլթան էլ Աթրաշ յայտարարութիւն մը հրատարակած է, որուն մէջ կ'ըսէ թէ անձնական գոյքերը պիտի գրաւէ բոլոր անոնց, որոնք բանակցութեան մէջ կը մտնեն Ֆրանսացիներուն հետ: Զօրավար Անտրէա եօթը վաշտէ բաղկացած եւ գնդացիրներով զինուած զօրագունդով մը եւ հեծելազօրքերով մաքրագործեց Մէզրաայէն անցնող ճամբան: Պաշար փոխադրող կարաւան մը Էզրաայէն ճամբայ ելաւ դիմաւորելու համար Անտրէայի զօրագունդը, որ ճամբան շարունակ աջ կողմէն Տիւրզիներու յարձակումին ենթարկուեցաւ: 17 Ֆրանսացիներ թեթեւօրէն վիրաւորուեցան: Տիւրզիները շատ նպաստաւոր դիրքի մէջ էին, որովհետեւ ո՛չ գնդացիրներէն կ'ազդուէին, ոչ ալ թնդանօթներէն:

Արտակարգ նախարարական խորհուրդ

Ֆրանքի գահավէժ անկումին առաջքն առնելու համար, երէկ առաւօտ արտակարգ նախարարական խորհուրդ մը գումարուեցաւ: Վարչապետ Պ. Պրիան իր ծննդավայրը Քօշրէլէն, ելմտական նախարարն ալ Վիէնէն հալածեալով Փարիզ վերադարձան այս առթիւ:

Պելժիական ֆրանքն ու իտալական լիրն ալ թաւալգլոր անկում ունեցան. պելժիականը, որ ֆրանսականէն բարձր էր, հիմա 95ի իջաւ, իտալականը նոյնպէս:

Թուրքիոյ պատրաստութիւնները

Մասնաւոր աղբիւրէ կը տեղեկանանք թէ մինչեւ 28 տարեկան երիտասարդներուն արգիլուած է մեկնիլ Պոլսէն:

9 ՄԱՅԻՍ ԿԻՐԱԿԻ ԵՐԵԿՈՅ ԺԱՄԸ 8.30ին
Salle des Ingénieurs Civils, 19, Rue Blanche. Métro Trinité ou Blanche
Թատերական երեկոյթ ի պատիւ դերասան ՇԱՀԱՆ ՍԱՐԵԱՆԻ
պիտի ներկայացուի հայ բեմի վրայ առաջին անգամ ըլլալով
Ա. ՏԸ ՎԻՆԵԻԻ "ՇԱԹԷՐԹՕՆ,, 3 արար
եւ մէկ վարագոյր անմահն Շէյքսփիրի «ՀԱՄԼԷԹ»էն
Տոմսերու գիններն են 20, 15, 10 և 5 ֆրանք:
Տոմսերու համար դիմել Շահան Սարեանի, 5 Rue Dr. Paquelin, Paris 20

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

Հ. Մ. Ը. Մ.-RED STARի դէմ

Կիրակի օր խիստ կարեւոր մրցում մը տեղի պիտի ունենայ Հ. Մ. Ը. Մ.ի և Red Star Clubի խառն խումբերու միջեւ ժամը 4ին, Stade de Parisի մէջ (Porte de Clignancourt):

Ցաւալի է որ Հ. Մ. Ը. Մ.ի խումբը կը զրկուի իր պաշտպանողականէն, Մկրտիչ, Ռուբէն և Տէվէճեան հրաժարած ըլլալով Հ. Մ. Ը. Մ.էն:

Մանրամասնութիւնները կիրակի:

ՊՈԼՍՈՅ ՄԷՋ

Աշոտ Մամիկոնեան շահած է իր կազմակերպած հեծելանիւի մրցումը Շիշլիէն Սուլթան Սույը և վերադարձ — մօտ 45 քիլօմեդր — 1 ժամ 20 վայրկեանէն: Երկրորդն ալ Հայ մըն է՝ Քօլթաքճեան որ Աշոտէն 6 երկվայրկեան վերջ հասած է.

սրահին մէջ, առաջին յարկ: Բոլոր Ամասիացիները կը հրաւիրուին մասնակցիլ սոյն կարեւոր ժողովին:

Սէնթ- Էթիէնի Ազգ. Միութեան վիճակախաղէն շահած են հետեւեալ թիւերը.— 29, 116, 169, 421, 251: Վերջին թիւը ունեցողէն կը խնդրուի դիմել քարտուղար Վ. Նորիկեանի, ստանալու համար պայուսակը:

ՄԱՐՍԻԼԻՈՅ ՄԷՋ

«Յառաջ»ի ցրուիչն է Պ. Գեղամ Ծերիկեան.— Հասցէ Cuchman Tzerikian, Poste Restante, Marseille.

Տէր եւ Տիկին Երուանդ Հիւսիսեան (Խարթում), Տէր եւ Տիկին Նազարէթ Սարեան եւ զաւակունք (Նիւ Եօրք), Տիար Լեւոն Թօփալեան (Փարիզ), Տէր եւ Տիկին Գրիգոր Սէֆէրեան (Միլան), Տէր եւ Տիկին Եդուարդ Սէֆէրեան (Սաօ Պաուլո), Տիար Վահրամ Սէֆէրեան (Սօֆիա), և բոլոր ազգականներն ու պարագաները ամենախորին ցաւով կը ծանուցանեն դառնաղէտ մահը՝

ՏԻԱՐ ԿԱՐԱՊԵՏ Գ. ՀԻՒՍԻՍԵԱՆԻ

իրենց եղբօր, մօրեղբօր եւ ազգականին, որ կնքեց իր մահկանացուն յետ կարճատեւ եւ ծանր հիւանդութեան, 54 տարեկան հասակին մէջ:

Յուղարկաւորութեան տխուր արարողութիւնը պիտի կատարուի Կիրակի, 9 Մայիս:

Հանգուցեալին մարմինը պիտի փոխադրուի ժամը 2.30ին Ամպուազ Փառէ հիւանդանոցէն (թիւ 82 փողոց Սէն Դընի, Պիյանքուր) եւ պիտի ամփոփուի Պիյանքուրի գերեզմանատան մէջ:

Մասնաւոր մահազդ ղրկուած չըլլալով, կը խնդրուի ներկայս իբր այն նկատել:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Խէրպէկեան ընտանիքը եւ պարագաները իրենց խորին շնորհակալութիւնները կը յայտնեն բոլոր անոնց, որոնք ներկայ գտնուեցան

ՏԻԱՐ ԽՈՐԷՆ ԽԷՐՊԷԿԵԱՆԻ

յուղարկաւորութեան եւ անձամբ կամ գրաւոր իրենց ցաւակցութիւնը յայտնեցին:

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՓԱՐԻԶ, Յ. Կ.— Կը պարտիք 22 ֆրանք:

ՎԻԼԺԻՒԻՖ, Վ. Վ.— Ձենք դադրեցուցած:

ԳԼԵՐՄՈՆ-ՖԷՐԱՆ Վ. Մ.— Ստացանք 20 ֆրանք:

ՓԱՐԻԶ, Մ. Ե.— Նոյնպէս:

ՏԻԹՐՈՅԹ, Գ. Ա.— Ստացանք 136 ֆրանք:

ՄԱՐՍԷՅԼ, Բ. Մ.— Ստացանք նամակն:

ՓԱՐԻԶ, Գայա.— Ստացանք 20 ֆրանք:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Հաճընցի Սիմոն Չալեան կը փնտռէ եղբօրը ընտանիքը Չարուհի Չալեան եւ զաւակները Չաւէն, Շուշանիկ, Վահէ, Անտահիտ եւ Գրիգոր, որոնք 1923ին Յունաստան կը գտնուէին: Տեղեկացնել 204 rue Lafayette Paris: 3—2

— Վանի Թիմար գաւառի կիւմնենց գիւղացի Աւետիս Գրիգորեանը, որ 1924 թուի Օգոստոսին Պաղտատէն գացեր է Մարսէյլ, ուր եւ կ'ապրի այժմ: Փնտռողն է յիշեալ Աւետիսի քեռին, Բէօշանիս գիւղացի Աբամ Յովսափեանը: Գրել ցառաջի միջոցով Haïg Adjemian, Tauris (Perse),

— Տիկին Հռիփսիմէ Պատեհեան կը փնտռէ իր եղբօրորդի Գրիգոր Պատեհեանը՝ Մշեցի: Իմացնել Տիկին Պատեհեանի 4 Passage St. Hyppolite.

— Տիկին Աղաւնի Սէֆէրեան կը փնտռէ իր եղբայրը, Մարտիկ Սէֆէրեանը (նախկին հաւաքիչ Իզմիրի Սիվրիհիսարեան Տան), որ անցեալ տարի Յունաստան կը գտնուէր: Կ'ըսուի թէ Եգիպտոս գացած է: Տեղեկացնել «Յառաջ»ի միջոցաւ: Կը խնդրուի Եգիպտահայ թերթերէն արտատպել:

— Գարեգին Գորգոյեան կը փնտռէ իր հօրեղբօրորդին Մարտիրոս Գորգոյեան Տիվրիկի Սինեան գիւղէն, որ 5-6 տարի է որ Փարիզ է եղեր: Տեղեկութիւն ունեցողներէն կը խնդրուի տեղեկացնել «Յառաջ» թերթի գրաշարներէն Հրանտ Սրապեանի:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի «Քրիստափոր» կոմիտէին ընդհ. ժողովը Մայիս 8ին շաբաթ իրիկուն, ժամը ճիշտ 8.ին, ծանօթ հաւաքատեղին:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Հ. Յ. Դ. Պատանեկան Միութեան դաստիարակչական ժողովը տեղի կ'ունենայ այս կիրակի 9 Մայիս առաւօտեան ժամը ճիշտ, 9ին Միութեան սրահը 63 Rue de la République:

Կը հրաւիրուին Միութեան բոլոր անդամները եւ դաշնակցական բոլոր ընկերները եւ համակիրները: Դաստիարակ ընկ. Վազգէն Շուշանեան:

ՉԱՓԱՀԱՍ Որբերու Միութեան ընդհ. ժողովը յառաջիկայ կիրակի կէս օրէ վերջ ժամը 2ուկէսին 40, Rue de Belleville, Métro: Belleville. Ներկայ պիտի ըլլայ Պ. Ներսէս Օհանեան:

ՄԱՐՍԻԼԻՈՅ Ամասիացիներու Հայրենակցական Միութեան Ա. ընդհ. ժողովը տեղի կ'ունենայ յառաջիկայ Կիրակի 9 Մայիս, կէս օրէ վերջ ժամը ճիշտ 2ին, 63 Rue Républiqueի Barի

ԳՈՐԾԱՒՈՐ Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Ռընոյի գործարանները (Usines Renault, Billancourt) պէտք ունին ուժեղ եւ ժիր բանուորներու: Դիմել 57, քէ տը Պիյանքուր: 3—3

Գ. ԵՐԱԺՇՏԱԿԱՆ ԵՐԵԿՈՅԹ

Օր. Մ. Բաբայեանի, այս անգամ առաւելապէս նուիրուած հայկական երաժշտութեան. տեղի կ'ունենայ վաղը 8 Մայիս Շբ. գիշեր ժամը 9ին Salle Erard, 13 Rue du Mail: Երգչախումբը կ'երգէ հայկական գեղջուկ երգեր: Մուտք՝ 20, 15, 10 եւ 5 ֆր.:

ՎԱՐՁՈՒ Է

Մէկ սենեակ, խոհանոցով, ջուր, կազ. ելեկտրականութիւն: Դիմեցէք անմիջապէս Նշանեանի 221 Rue de Tolbiac, Paris (13e) Մէթրօ Corvisart: 3—3

ԲԱՑԱՌԻԿ ԱՌԻԹ ՄԸ

Rue Faubourg St. Martinի մէջ, յարկաբաժին մը entresolի վրայ, երկու ընդարձակ սենեակներով, որոնցմէ միոյն մէկ մասը բաժանումով մը փոքրիկ խոհանոցի մը վերածուած է, երկու մեծ տօլապներ եւ chambre de débarras մը, ջուր, կազ, տարեկան վարձք 1100 ֆրանք: Pas de porte կ'ուզուի 15.000 ֆր.: Շատ յարմար է թէ փոքր ընտանիքի մը համար, թէ վաճառականական գրասենեակի կամ dépotի համար:

Հետաքրքրուողներ դիմեն խմբագրատունս, կանխաւ rendez vous մը նշանակելով:

ՍԱԿԱՐԱՆ

6 Մայիս 1926

ԴՐԱՄՆԵՐ

Սթերլին,	L. St.	[illegible]
Տոլար,	Dollar	[illegible]
Մարք (ոսկի)	Mark	[illegible]
Թրքական թղթ.	L. Trq.	[illegible]
Թրք. ոսկի	» or	[illegible]
Մէճիտիէ	Médjidié	[illegible]
Լէվա 100 հատը	Léva	[illegible]
Տրախմի »	Drachme	[illegible]
Լիր »	» Lire	[illegible]
Պելճ. ֆրանք »	Frc. Belge	[illegible]
Զուից. »	Frc. Suisse	[illegible]
Լէյ 100 հատը	Ley	[illegible]
Չերվոնեց	(10 Roubles or)	[illegible]

ԱՐԺԵԹՈՒՂԹԵՐ

Եգ. Քր. Ֆոնսիէ I	Cr. Fonc. Eg.	3300
» II	»	2100
» III	»	1950
Թուրքիոյ երկթղ.	Lots turcs	125[illegible]

Comptoir Parisien de change et de Crédit
80, Rue Lafayette

Le Gérant : H. TEURNIER

Impr. MASSIS
208bis, Rue Lafayette Paris(10)

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

"HARATCH,,

JOURNAL ARMÉNIEN PARAISSANT TROIS FOIS PAR SEMAINE

Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction et Administration / Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն — 208 bis, Rue Lafayette PARIS (10e).

Հեռաձայն՝ Nord 57-82

Մեթրօ.— Louis Blanc կամ Jaurès

ԲԱԺՆԵԳԻՆ	Եռամսեայ	Վեցամսեայ	Տարեկան
Ֆրանսա և գաղութներ	20 ֆր.	38 ֆր.	75 ֆր.
Անգլիա և » Եգիպտոս, Իրան	—	10 շ.	20 շ.
Ամերիկա	—	3 տ.	5 տ.
Ուրիշ երկիրներ	—	50 ֆր.	100 ֆր.

Հասցէի փոփոխութեան համար 2 ֆր. վճարել անհրաժեշտ է:

ԿԻՐԱԿԻ 9 ՄԱՅԻՍ 1926

9 MAI 1926

On reçoit des annonces en français et en arménien.

Ա. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 121 — Կը հրատարակուի ԿԻՐԱԿԻ, ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ և ՈՒՐԲԱԹ — ԳԻՆ 50 ՍԱՆԴԻՄ

ՀԱՅ ԿՈՄԿՈՒՍԸ ԿԸ ՇԱՐՈՒՆԱԿԷ ՀՐԱՀՐԵԼ ԿԻՐՔԵՐԸ, ԿՐԹՆԱԾ ԻՐ ՕՏԱՐ ԸՆԿԵՐՆԵՐՈՒՆ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՃԱԿԱՏ ՃԱԿՏԻ

Խելագար խուճապի մը մատնուած են Լիոնի դաւադրութեան կազմակերպիչները:

Խուճապի մատնուած է մանաւանդ իրենց օրհնեալ բերանը, «Երեւան», որ թերխաշ բառակոյտեր, լկտի ածականներու կարաւաններ կը շարէ քով քովի, կարծելով թէ դատ պիտի շահի ստով, խարդախութեամբ և բանսարկութեամբ:

Փորձուած է որ ոճրագործները իրենց արարքէն անմիջապէս յետոյ, յաճախ կը սլքտան այն կէտին շուրջը ուր արիւն թափեցին: Այդպէս և մեր տխմար ու փոքրոգի հակառակորդները: կը դառնան, կը դառնան, և բնազդաբար կուգան հոն ուրկէ սկսան դաւը: Իրենք զիրենք կը մատնեն դիմացինը ամբաստանած ատեն: Երկու օրէ ի վեր շարժման մէջ դրած են թուրք ջարդարարի մը յատուկ բոլոր զէնքերը, կը ստեն, կը հայհոյեն, իրար կը խառնեն պատճառն ու հետեւանքը:

Եւ սակայն, իրենց պատմելու եղանակն իսկ իրենց դէմ կը խօսի: «Ցխունի մօտ տոմսակ ունեցողներու արգիլուեցաւ սրահին մուտքը»: «Լռէ՛, դաւաճան» *պօռաց ունկնդիր մը,— գրեր էին և անմիջապէս* «անխնայ ծեծուեցաւ մեր ընկերը», *կը պատմէ իրենց խմբագիրը Լիոնի «Լը Փրոկրէ» թերթին:* «Մէկը զոր կը ճանչնամ, — եւ որ չէզոք է այս գործին մէջ — ըմփոլվէր արձակեց օդին մէջ, խենլայեղ», *կը շարունակէ շոշորթը:* «Քանի մը ֆրանսացիներ ալ պոռացին. «Անկցի՛ ֆաշիսմը» — («ֆաշիսմ» բառը հայերէնի մէջ ալ միեւնոյն հնչումն ունենալով, ֆրանսացիները կը հասկնային ցոյցին իմաստը, — Le Progrès, 6 Մայիս): *Դեռ ո՞ր մէկը: Դժբախտ զոհը, Մխիթար Պաղտասարեան, «չէզոք» էր Դշ. օրուան «Երեւան»ի մէջ, իսկ յանկարծ «ընկեր» կը դառնայ յաջորդ օրը, քառասունեւութ ժամ չանցած: Եւ յուղարկաւորութիւնը կը կազմակերպէ Ֆրանսայի կոմունիստ կուսակցութիւնը, իր բոլոր հատուածներով եւ սէնտիքաներով, այլ եւ «Մոմբր»ի մասնակցութեամբ (հալածական պոլշեւիկներու օգնութեան սընտուկ, «Սըքուր Ռուժ»): Այս բոլորին վրայ աւելցուցէք Ապրիլ 25ի հռչակաւոր թռուցիկը, որ շրջան ըրած է ամբողջ հարաւային Ֆրանսայի մէջ.* «Հայրենիքի դաւաճանները իրենց հակաշխատաւորական բրոքակատը պէտք չէ որ անարգել կերպով կատարեն»:

Բայց թողունք այս բոլորը: Դաւադրութիւնը կը ծաւալի, եւ կը փոխադրուի օտար, միջազգային հողի վրայ,— *Ահա՛ վտանգը հայ ժողովուրդին համար: Հայ կոմկուսի վիժուկները, անոպայ եւ անպատիւ, քաջութիւն չունին իրենց սեփական ուժերով կռուելու, ճակատ ճակտի գալու, եւ կը դիմեն եղբայրասպանութեան ամէնէն ստոր եւ զզուելի մեթոտին,— ֆրանսացի, իտալացի, սպանիացի կամ չինացի բանւորին աջակցութեան, անոնց կապարէ մտրակին: Այդպէս ըրին իրենց վարպետներն ալ, ռուսական թնդանօթին եւ թրքական եաթաղանին առաջնորդութեամբ խորտակելով Հայաստանը եւ բազմելով հայ ժողովուրդի կուրծքին վրայ: Եւ մինչեւ այսօր ալ կ'իշխեն անոնց շնորհիւ, կը շփանան ու կը սպառնան անո՛նց ապաւինած, կը բանտարկեն ու կ'աքսորեն անո՛նց խարազանին տակ:*

Այդպէս եւ Լիոնի մէջ: Հատընտիր հաւաքածոյ մը զինուորագրեր են միջազգային բանուորութենէն, եւ առաջնորդեր են սրահ, «ֆաշիսմ»ին դէմ կռուելու: Ահաւասիկ միթինկ մը, որուն մարտակոչն է՝ «Մա՜հ միջազգային ֆաշիսմին»: Եւ ֆաշիսմին մա՛ս կը կազմէ եղեր Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը: Եւ զարմանալի չէ որ օտար կոմունիստները սպառնալիքներ կը տեղան Լիոնի գաղթականներուն: «Ֆաշիսմ» և «կոմունիսմ» երկու ծայրեր են, մէկը մահացու թշնամի՝ միւսին: Ուրեմն պէտք է զգետնել, զարնել բոլոր ֆաշիստները, ինչ ազգի ալ պատկանին, — և առաջին փորձը տեսանք արդէն: Բոլոր երեւոյթներն ալ ցոյց կուտան թէ Լիոնի փողոցային կռիւին մէջ գործօն մասնակցութիւն ունեցած են նա՛եւ օտարները, որոնք նոյնպէս կը հետապնդուին, սպանութեան հեղինակը կամ մեղսակիցները գտնելու համար:

Ուրեմն, արձակուա՛ծ է նոր նշանախօսքը,— ձեռք ձեռքի կոմկուսին խայտառակ և այլացեղ հատուածներուն հետ, Դաշնակցութիւնը անհարեկե՛լու, գաղութները շերտաւորելու, տե՛ղ բռնելու համար:

Մենք հրապարակաւ կը քրքջանք այս ցածոգի թզուկներու և խլուրդներու երեսին, և նորէն ու նորէն, զգաստութեան հրաւէր կ'ուղղենք, յանուն հայ ժողովուրդի գերագոյն շահերուն:

— Օտարը մի խառնէք եղբօր սրտին դաշոյն խրելու համար: Քա՞ջ էք-ասպարէզ եկէք ձեր ուժերով, ճակատ ճակտի:

Մեզմէ ոչ մէկը կռիւ կ'ուզէ: Մենք ոչ իսկ կը հետաքրքրուինք ձեր ժողովներով եւ տօներով: Մեզի համար ամէն բանէ վեր է ուժերու տնտեսումը եւ ինքնամփոփումը: Ազատ երկրի մէջ ենք եւ իւրաքանչիւրը իր ճամբան կ'երթայ: Մի փորձէք տիրապետութիւն հաստատել ահուսարսափով, կրթնած կարմիր-կանանչ հարիւրեակներու, որոնք ոչ մեր պատմութիւնը գիտեն, ոչ ալ այս ժողովուրդին իրական կացութիւնը: Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

"ԽԱՅՏԱՌԱԿՈՒԹԻՒՆ ՄԸ,,

Այս խորագրով հատուածի մը մէջ, չէզոք թերթ մը, Մարսիլիոյ «Հայ Սիրտ»ը, կը գրէ (7 Մայիս).—

«Անցեալ շաբթու Լիոնէն ստացած էինք հայ համայնավարներու կողմէ հրատարակուած թռուցիկ մը ընդդէմ Տ. Ա. Ահարոնեանի որ, ինչպէս կը հասկցուէր, Լիոնի Դաշնակցական կոմիտէին կողմէ հրաւիրուած էր բանախօսելու: Թռուցիկի աղտոտ ոճէն իսկ կ'երեւէր թէ մեր որդնոտ կարմիրները հանդիստ չպիտի մնային. այդպէս ալ եղաւ: Կիրակի կէս օրէ վերջ. իրարանցում, ծեծ, կռիւ, ատրճանակ, դանակ, սպանութիւն, ձերբակալութիւն. ահա մարդոց հանգստին ու ազատութեան համար քարոզող վարդապետներուն շնորհը:»

Դէպքին մանրամասնութիւնները տալէ յետոյ, մեր պաշտօնակիցը կ'եզրակացնէ.—

«Թերեւս աւելորդ է երկար խորհրդածել այս դէպքին վրայ: Քանդելու, մնասելու վարդապետութիւնը ի զօրու է եւ ի պատուի այժմ: Ուրեմն, թող հրճուին բոլոր անոնք որ այդ դրօշակը կը կրեն:

Նման դէպքեր մեզ Հայերուս համար ներելի չեն նոյն իսկ մեր երկրին մէջ, ո՜ւր կը մնայ հիւրընկալ երկրի մը մէջ. սա ցոյց կուտայ միայն մէկ բան, որ հայ ժողովուրդը թաւալգլոր կը գահավիժի դէպի անդունդ, դէպի անկում ու կորուստ:»

ՕՏԱՐ ԹԵՐԹԻ ՄԸ ՎԿԱՅՈՒԹԻՒՆԸ

Լիոն րէփիւպլիքէն *թերթը հետեւեալ կերպով կը պատմէ Լիոնի դէպքը.—*

... Նուագահանդէսը կազմակերպողներու քաղաքական հակառակորդները տեղեկացած ըլլալով որ Պ. Ահարոնեանը պիտի գայ, որոշեցին սիսթէմաթիք օպսթրիւքսիոն *մը ընել եւ հաւաքոյթը խանգարել: Թաղին ոստիկանապետը, խնդրոյն տեղեկանալով, երկու ոստիկան ղրկած էր: Հակառակ անոր որ կազմակերպիչներէն երկու լաւատեղեակ անձեր լուրջ զտում մը կը կատարէին դրան առջեւ, հակառակորդ կուսակցութեան քանի մը ներկայացուցիչները յաջողած էին սրահ սպրդիլ: Ասոնք դուրս վտարուեցան եւ կը կարծուէր թէ բանախօսութիւնը համակիր ունկնդիրներու առջեւ տեղի պիտի ունենար: Սակայն ինչպէս զինուորական արուեստի, նոյնպէս ալ քաղաքականութեան մէջ թաքթիք կայ: Երեսուն երիտասարդ համայնավարներ, սիկառէթը շրթունքներնուն վրայ, հանդարտօրէն թուղթ կը խաղային սրահին կից կապելային մէջ:*

Նախապէս որոշուած ազդանշանի մը վրայ, *այս խաղաղ մարդիկը միահամուռ ոտքի ելան, կապելան սրահին միացնող դրան նիգը քաշեցին եւ երբ բանախօսը բեմին վրայ էր, սրահ արշաւեցին: Լսուեցան սուլիչի սուր ձայներ, որոնց անմիջապէս հետեւեցան«* անկցի՛ ֆաշիսմը *աղաղակներ եւ օտար լեզուով հայհոյանքներ: Այն ատեն ընդհանուր կռիւ սկսաւ, սրահին ժողովուրդը փորձեց փողոց նետել խանգարիչները: Սպառնական բռունցքներ բարձրացան, ատրճանակ մը պարպուեցաւ եւ այս դժոխային խառնիճաղանճին մէջ խեղճ ոստիկանները՝ ճզմուած եւ հրմշտկուած՝ չէին կրնար կարգը յարգել տալ եւ բանականութեան ձայնը լսելի ընել: Ի զուր իրենց ձեռքերը ատրճանակին տանելու ձեւեր ըրին. քիչ յետոյ իրենք ալ փողոց նետուեցան, քշուելով այս մարդկային յորձանքէն: Երկու հարիւրէ աւելի մարդեր իրական ճակատամարտ մը մղեցին փողոցին մէջ, մտահոգ ակնարկին տակ թաղին բնակիչներուն, որոնք բնաւ չէին երեւակայեր ա՜յսքան վայրենութիւն: Քիչ վերջ ատրճանակի հարուածներ թնդացին, խուճապ եւ անկարգութիւն առաջ բերելով կռուողներու շարքին մէջ: Ոստիկանական տեսչութիւնը խոշոր բեռնակառքով մը և հեծելանիւով ոստիկաններ ղրկեց, որոնք պաշարեցին կռուողները եւ հակառակ իրենց աղմուկներուն, բռնի ուժով ցրուեցին զանոնք: Վիրաւոր մը մնաց սակայն գետինը, Մխիթար Պաղտասարեան, որ հիւանդանոցի կառքով մը Օթէլ Տիէօ ղրկուեցաւ, ուր քանի մը վայրկեան վերջ մեռաւ: Դէպքին վայրը գացին ապահովութեան տնօրէն Սարպաշ, Պրօթօ թաղի ոստիկանապետ Ժիւլիէն եւ ուրիշ բազմաթիւ գաղտնի ոստիկաններ: Կարճ հարցաքննութենէ մը վերջ հասկցուեցաւ որ ոճրագործը ապաստանած էր Ժողովուրդին Տունը (Համայնավարներու կեդրոնը, Ծ. Խ.): Երկու քոմիսէրներ, բազմաթիւ ոստիկաններու ընկերակցութեամբ հոն գացին, բայց նախ ի զուր փորձեցին բակը մտնել. այնտեղ գտնուողները բացարձակապէս ընդդիմացան ոստիկաններու ներս մտնելուն եւ երաշխաւորեցին իրենց ընկերոջ անմեղութիւնը: Բայց Պ. Ժիւլիէն խաղ կլլող մարդ չէ: Քանիցս ազդարարելէ վերջ, սպառնաց դիմել բռնի ուժի եւ օրէնքին տրամադրած բոլոր միջոցներուն: Մարդը առնուեցաւ իր ընկերներու ձեռքէն եւ տարուեցաւ ապահովութեան տնօրէնութեան, ուր հարցաքննուեցաւ փոխ-տնօրէն Օզէրօի կողմէ:*

Այս կռիւը յուզումի ենթարկած էր երկու թաղեր: Խնդիրը հաղորդուեցաւ նաեւ դատական իշխանութեան եւ հարցաքննիչ դատաւոր Պ. Ռէյնօ կը կատարէ քննութիւնը: Իրիկուան դէմ երրորդ մըն ալ ձերբակալուեցաւ: Սրահին մէջ կոտրած թափած բան չկայ:

ԾՆՈՒՆԴՆԵՐԸ ԵՒ ՄԱՀԵՐԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

Փետրուար ամսուան ընթացքին ամբողջ Հայաստանի մէջ ծնած են 4562 հոգի, որոնց 2429ը մանչ, 2133ը աղջիկ: Մեռած են 1391 հոգի, որոնց 717ը այր, 674ը կին: Ամուսնացած՝ 1091 զոյգ. ամուսնալուծուած 51 զոյգ:

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԿՈՄԿՈՒՍՈՎ ԿԸ ՍՊԱՌՆԱՆ...

(Լիոնի մեր մասնաւոր թղթակցէն, հեռաձայնով)

Ուրբաթ գիշեր կոմունիստները հակաֆաշիստ ցոյց մը կատարեցին: Այս առթիւ պատերուն վրայ խոշոր յայտարարութիւններ փակցուած էին որոնց մէջ կ'ըսէին թէ կիրակի օրուան հանդէսը կազմակերպուած էր միջազգային ֆաշիստներու կազմակերպութեան անդամ Հայերու կողմէ եւ հակախորհրդային հանգամանք ունէր:

Ոստիկանութիւնը կը հետապնդէ ցոյցին հեղինակները: ՏԵՂԱՑԻ ՕՏԱՐ ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐՆԵՐԸ ԿԸ ՍՊԱՌՆԱՆ ՀԱՅԵՐՈՒՆ: Մեր կարմիրներն ալ ետ չմնալու համար, նման խօսքեր կ'արտասանեն:

Այսպէս ոմն Գաբրիէլ Գավլաքեան սպառնացած է Տիկին Յակոբեանի:

⁂ Վալանսէն մեզի կը գրեն թէ հայ եւ օտար կարմիրները գրգռութիւններ կը սերմանեն իրենց ընդդիմադիրներուն դէմ:

ՀՕԿԻՆ ՏԵՏՐԱԿՆԵՐԸ ԿԸ ՓՃԱՑՆԵՆ

Քննութիւնները կը շարունակուին, ծանօթ դէպքին հեղինակները երեւան հանելու համար: Մեր մատնուած ընկերներէն Պօղոս Թիւլպէնտճեան տակաւին բանտը կը մնայ: Յարութիւն Նիկողոսեան, Ստեփան Թիրեաքեան, եւ Ճանկէօզեան որոնք բարեկարգութեան կը հսկէին հանդէսի պահուն, հարցաքննուելէ յետոյ ազատ արձակուեցան: Ձերբակալուած է Կարօ Գամճեան անուն մարդ մը որ բեմին վրայ խուժած էր եւ որ բանտարկուած կը մնայ դեռ:

Իբրեւ հետեւանք իրենց իսկ բախտախնդրութեան, Հօկը քանդուած է: Գանձապահը փճացուցած է բոլոր ստացագիրները եւ տետրակները:

Լիոնի Foyer Lyonnaisի հիմնադիր երէց Էմիլ Պրէյս նամակ մը հրատարակելով Լիոնի թերթերուն մէջ, կը պահանջէ ֆրանսայէն վտարել Հօկի վարիչները, որպէսզի խաղաղ մնայ գաղութը:

Դէպքէն առաջ ուղղակի փարիզէն խմբագիր-խառնակիչ մը եկած է Լիոն, անշուշտ յարձակումը կազմակերպելու համար, եւ հիմա կը շարունակէ «գործել», եւ սուտեր թխել, օգտուելով իր ֆրանսահպատակութենէն:

ՖՐԱՆՔԸ ՓՐԿԵԼՈՒ ՀԱՄԱՐ

Խորհրդակցութիւնները կը շարունակուին, ֆրանքը փրկելու համար: Ի հարկին կառավարութիւնը պիտի գործածէ Մորկան դրամատան տրամադրուած հարիւր միլիոն տոլարը, որ անձեռնմխելի կը մնար, ֆրանքին գինը պահելու համար:

Ելմտական Նախարարը կը յայտարարէ թէ տագնապը առժամեայ է եւ թէ ներքին պատճառներէ չի բխիր, այլ արտաքին ազդեցութիւններէ: Կառավարութիւնը դիմած է դրամատուններուն, որպէս զի աջակցին, հսկողութեան ենթարկելու համար բոլոր սեղանաւորական գործառնութիւնները: Բոլոր անոնք որ օտար դրամ կը գնեն կամ կը ծախեն դրամատուններու մէջ, պարտաւոր պիտի ըլլան յայտնելու իրենց անունը, ազգութիւնը եւ բնակարանը: Դրամատունները մանրամասն տեղեկագիրներ պիտի տան այս գործառնութեանց մասին: Միեւնոյն ատեն խիստ հսկողութիւն պիտի կատարուի արտածման գործողութիւններուն վրայ: Տուգանքի եւ բանտարկութեան պիտի դատապարտուին օրէնքը խախտողները:

⁂ Ֆրանքը փրկելու համար Պոլսոյ մէջ ալ հանգանակութիւն բացուած է ֆրանսական դեսպանին կողմէ, որ 5000 ֆրանք արձանագրուեցաւ:

ԲՐԻՏԱՆԱԿԱՆ ԳՈՐԾԱԴՈՒԼԸ

Կացութիւնը անփոփոխ է տակաւին

Լոնտոնի մեր թղթակիցը այսօր մանրամասնօրէն կը նկարագրէ Անգլիոյ գործադուլին ծագումն եւ պատճառները:

Վերջին լուրերը ծանրակշիռ իրողութիւններ կը յայտնեն:

Կառավարութիւնը իր չորրորդ օրուան զեկոյցին մէջ կը յայտարարէ թէ ո՛չ մէկ ծանր դէպք պատահած է եւ թէ երկրին պարէնաւորումը, լուսաւորութիւնը եւ կենսական հաղորդակցութիւնները ապահովուած են: 2000 կառախումբ երթեւեկած են Ապրիլ 6ին: Փոխադրութեանց եւ երկաթուղիներու Արհեստակցական Միութիւնները հրամայած են ամէն բան ընել, որպէսզի ջլատուի եւ խափանուի պարէնաւորումը:

«փորձ մը կ'ըլլայ ազգը սովամահութեան մատնելու եւ երկիրը կործանելու համար: Օրինական եւ սահմանադրական տեսակէտով, կացութիւնը նոր փուլի մը մէջ կը մտնէ», կ'ըսէ զեկոյցը:

Երկու կողմն ալ կը շարունակեն խորհրդակցիլ և նոր միջոցներ ձեռք առնել: Աշխատաւորականներուն օրկանը հերքեց այն լուրերը թէ դիմում եղած է կառավարութեան, բանակցութիւնները վերսկսելու համար: Առաջին քայլը պէտք է կառավարութիւնը առնէ, կ'ըսեն բանուորները:

Ամէն օր նոր բազմութիւններ կը միանան գործադուլին: Խորհրդարանի զանազան աշխատաւորներն ու պաշտօնեաներն ալ ձգեցին իրենց գործը, հնազանդելով սէնտիքայի հրամանին: Երեսփ. ժողովին ատենապետը այս լուրը հաղորդելով, աւելցուց թէ ի հարկին նիստ պիտի գումարեն առանց ելեկտրական լոյսի:

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ԼՈՆՏՈՆԷՆ

ԱՆՆԱԽԸՆԹԱՑ ԳՈՐԾԱԴՈՒԼԸ

Լոնտոն անշարժութեան դատապարտուած. — Միլիոնաւոր ստերլին վնաս. — «կ'ուզէ՞ք կառք նստիլ». — գործադուլին հիմնական պատճառները. — երկու հակառակորդները դէմ դիմաց կը սպասեն։

(ՄԱՍՆԱՒՈՐ ԹՂԹԱԿՑՈՒԹԻՒՆ)

ԼՈՆՏՈՆ, 7 Մայիս

Անխուսափելի գործադուլը որուն կը պատրաստուէր երկիրը շաբաթներէ ի վեր, սկսաւ Երեքշաբթի առտու։ Աննախընթաց է դէպքը իր սաստկութեամբ ու նիւթական անհաշուելի կորուստով։ 1912ի կամ 1921ի ամրան ժամանակի գործադուլները, որոնց երկրորդը արժեց 300 միլիոն ստերլին, ոչ մէկ կերպով կարելի է բաղդատել այսօրուան ձեռնարկին հետ։

Ութը միլիոն բնակչութեամբ այս վիթխարի քաղաքը, ուր հաղորդակցութեան այլայլան միջոցները օրական 3-4 միլիոն մարդ կը փոխադրեն, զրկուած է այսօր ամենէն էական անհրաժեշտութիւններէն։ Դադրած են երկաթուղիները երկրին մէկ ծայրէն միւսը։ Դադրած են նոյնպէս մայրաքաղաքին ստորերկրեայ երկաթուղիները, օթօպիւսները եւ հանրակառքերը։ Գրեթէ ոչ մէկ թերթ կը հրատարակուի եւ ժողովուրդը լուրերուն կը հետեւի շնորհիւ անթել հեռաձայնին կամ ելեկտրական հաղորդագրութիւններու, որոնք զետեղուած են քանի մը հրապարակներու վրայ։ Պատկերը ամբողջական պիտի ըլլայ, եթէ գործադուլին մասնակցին նաեւ ելեկտրական ուժի եւ օդային կազի աշխատաւորները. թէեւ այդ հաւանականութիւնը կանխելու համար արդէն իսկ միջոցներ ձեռք առած է կառավարութիւնը։ Ճիշդ է որ կամաւոր աշխատաւորներու ստուար ուժ մը կայ կառավարութեան տրամադրութեան տակ, ամէն գոյնէ եւ ամէն ասպարէզէ. սակայն անոնց բերած ծառայութիւնը շատ չի կրնար մեղմացնել չարիքը որուն ենթարկուած են ժողովուրդին բոլոր խաւերը առհասարակ։

Հետաքրքիր է տեսարանը փողոցներուն մէջ, մանաւանդ առտուն եւ իրիկունը ժամը 6էն յետոյ։ Կը տեսնէք հազարաւոր մարդիկ որոնք հեւ ի հեւ կը քալեն, մղոններ կը կտրեն տունէն մինչեւ գրասենեակ։ Բոլորին ցաւը մէկ է — ինչպէ՞ս պիտի վերադառնանք իրիկունը։ Կը խառնուիս բազմութեան մէջ ու կը քալես մայթին երկայնքէն. յանկարծ շքեղ ինքնաշարժ մը կ'անցնի մօտէդ։ Անգլիացի «ճէնթլմէն»ը կամ «լէյտի»ն, պաղարիւն՝ սովորական ատեն, կը բանայ կառքին դուռը ու կը հարցնէ թէ «կ'ուզէ՞ք տեղ առնել իր կառքին մէջ»։ Ինչո՞ւ այս բարութիւնը. — որովհետեւ կառավարութիւնը մասնաւոր կոչ ըրաւ ինքնաշարժի տէրերուն, որպէս զի օգնեն հանրութեան ու «Նորին Վեհափառութեան» կառավարութեան կոչը նուիրական է Անգլիացիին համար։

Գործադուլին կը մասնակցին ճարտարարուեստի այն բոլոր ճիւղերը որոնք անդամ են Արհեստակցական Միութեանց։ Եւ այդ պատճառաւ է որ բանթողներու բանակին մէջ քով քովի կեցած են գրաշարն ու հանքագործը, հասարակ որմնադիրը կամ նաւահանգստի պաշտօնեան։

Արդարեւ վէճին բուն առանցքը կը դառնայ հանքածուխի արդիւնաբերութեան շուրջ, սակայն արհեստակցական միութիւնները այնպէս զօրաւոր կազմակերպուած են ու ներքին համերաշխութիւնը այնքան ուժեղ է որ, չորս միլիոն աշխատաւորներ մէկ հրամանի վրայ լքեցին իրենց աշխատանքը։

Վէճին պատճառներուն վրայ խօսելէ առաջ, պէտք է ըսել որ ինչպէս ամէն գործադուլի ատեն, այս ձեռնարկէն ալ ուղղակի տուժողը ժողովուրդն է, այսինքն այն հսկայ զանգուածը որուն իրաւունքներուն պաշտպանութեան համար հրապարակ իջած են վարիչները։ Փոխադրութեան միջոցներու չգոյութիւնը միայն մղոններով ճամբայ կտրելու չարիքով չի սահմանափակուիր։ Պարենաւորման գործին համար մեծ դժուարութիւններու պիտի բախի երկիրը, մանաւանդ եթէ երկար տեւէ ներկայ վիճակը։ Կառավարութիւնը մեծապէս շահագրգռուած է այդ հարցով։ Արտասահմանէն ուտելիք չի կրնար գալ, որովհետեւ դադրած է նաւերու երթեւեկը, իսկ ներքին փոխադրութեան միջոցները որոնցմէ միայն շատ չնչին մաս մը շարժման մէջ է շնորհիւ կամաւորներու, անբաւական են գոհացնելու ժողովուրդին պէտքերը։

Կացութիւնը իսկապէս լուրջ է եւ օրուան վարիչները անկարելին կը փորձեն, բնականոն կեանք մը ստեղծելու համար։

Հակառակ շատերու ենթադրութեանց կամ տաքգլուխ սպառնալիքներու, գրեթէ ոչ մէկ լուրջ խառնակութիւն պատահեցաւ ամբողջ շաբթուան ընթացքին, որովհետեւ ժողովրդական բոլոր հատուածները պաղարիւնութեամբ կը հետեւին դէպքերուն։ Վստահութիւնը մեծ է կառավարութեան ուժին վրայ եւ բոլորը համոզուած են որ միութիւնները վերջ ի վերջոյ տեղի պիտի տան։

* * *

Ի՞նչ է գործադուլին շարժառիթը։ Ծանօթ է որ Մեծն Բրիտանիա ճարտարարուեստական ամենէն մեծ երկիրներէն մէկն է եւ հանքածուխի հարստութիւնը մեծ չափով նպաստած է իր յառաջդիմութեան։ Արդիւնաբերութեան բոլոր ճիւղերուն համար առաջին անհրաժեշտ նիւթն է ան։ 1923ին Անգլիոյ հանքերը արտադրած են, համաձայն պաշտօնական վիճակագրութեանց, 276,650,000 թօն հանքածուխ, որուն մօտ 105 միլիոնը գնած են օտար երկիրները, 136 միլիոնը գործածուած է ճարտարարուեստի մէջ եւ 36 միլիոն թօնը սպառած է ժողովուրդը։ 1,200,000 Անգլիացիներ կ'աշխատին այդ արդիւնաբերութեան մէջ։ Վերջին 14 տարուան մէջ հանքածուխի խնդիրը կարեւոր տեղ գրաւած է ներքին տնտեսական բարդութեանց մէջ եւ անկարելի եղած է հաշտեցնել հանքատէրերու եւ բանուորներու պահանջները։

Բանուորները կը գանգատին որ օրավարձերը որոշուած են քմահաճօրէն եւ համաձայն երկրորդական հանքային շրջաններու սակացոյցին. այնպէս որ հարուստ հանքի մը բանուորը միեւնոյն գործին համար կը ստանայ այնքան օրավարձ, որքան պիտի ներէր դրացի նահանգի հանքատիրոջ պիւտճէն իր աշխատաւորներուն համար։ Հետեւաբար հարուստ շրջանները կը շահագործեն կերպով մը, իրենց արհեստակիցներու վիճակը եւ անհամեմատ աւելի կը շահին։ Այս անհաւասարութիւնը դարմանելու համար, բանուորները կ'առաջարկեն որ նուազագոյն եւ ապրուստի ներկայ սղութեան համապատասխան օրավարձ մը նշանակուի բոլոր նահանգներուն համար։ Իսկ այդ իրականացնելու համար, կ'ըսեն թէ անհրաժեշտ է պետականացնել հանքերը եւ միանգամ ընդ միշտ վերջ տալ սեփականատէրերուն յատկացուած պետական նպաստին (*)։

Ինչ կը վերաբերի հանքատէրերուն, անոնք նոյնպէս դժգոհ են ներկայ վիճակէն, բայց բոլորովին տարբեր պատճառներով։ Անոնք կ'ըսեն որ հանքածուխի ճարտարարուեստին յառաջդիմութեան առջեւ շատ մը խոչընդոտներ կան, որոնցմէ գլխաւորներն են ընկերվարական ծայրայեղ վարդապետութիւններու յառաջ բերած ազդեցութիւնը աշխատաւորներու հոգեբանութեան մէջ, երկրին տնտեսական անկայուն վիճակը եւ բանուորական միութեանց անվերջ վէճերը։ Բայց այդ հանքատէրերու դժուարութիւններուն մաս կը կազմէ նաեւ այն իրողութիւնը որ շատ մեծ թիւով հողատէրեր կան երկրին մէջ (մօտ 4000) որոնք նպաստ կը ստանան պետութենէն եւ դիւրին չէ հասկացողութեան եզր մը գտնել անոնց միջեւ։

Հարցը քննելով ժողովուրդի շահերուն տեսակէտէն, պէտք է ըսել որ պատկերը փայլուն չէ։ Հանքածուխի արտածումը հետզհետէ կը նուազի եւ կացութիւնը փրկելու միակ միջոցն է, կ'ըսեն, աժանցնել գիները։

Խնդիրը այս փուլերուն մէջ էր 1925ի գարնան, երբ հանքատէրերը առաջարկեցին զեղչել բանուորներու օրավարձերը, որովհետեւ իրենք շատ մեծ վնասներու կ'ենթարկուէին։ Երկար բանակցութիւններէ ետք, կառավարութիւնը անցեալ Յուլիսին որոշեց 10 միլիոն ոսկիի նպաստ մը տալ հանքատէրերուն որպէսզի, քաշքշեն մինչեւ ինը ամիս, որուն ընթացքին կառավարութիւնը խոստացաւ հիմնական կարգադրութիւն մը ընել։ Բանուորներու օրավարձերը մնացին ինչպէս որ էին եւ հանքատէրերը փոխանակ 10 միլիոնի, ստացան 20ուկէս միլիոն ստերլին։

Մարտին ներկայացուեցաւ հանքածուխի յանձնաժողովի տեղեկագիրը, որ կ'առաջարկէր հիմնական բարեփոխումներ մտցնել ճարտարարուեստի կազմակերպութեան մէջ եւ անմիջապէս զեղչել օրավարձերը։ Հանքային բանուորներու Դաշնակցութիւնը մերժեց ընդունիլ որ եւ է զեղչ, պնդելով թէ մինչեւ որ բարեփոխումները չսկսին, իրենք չեն կրնար առաջին քայլը առնել եւ զոհել աշխատաւորներու շահերը։

Բանակցութիւնները շարունակուեցան ամբողջ Ապրիլ ամիսը։ Կառավարութիւնը եւ դրամատէրերը մէկ կողմէն, աշխատաւորութիւնը միւս կողմէն մնացին անդրդուելի իրենց տեսակէտներուն վրայ եւ Ապրիլ 30ի իրիկունը — այսինքն պետական նպաստի վերջին օրը — Հանքագործներու Դաշնակցութիւնը հռչակեց ընդհանուր գործադուլը։ Թէ ինչու կառավարութիւնը տեղի չտուաւ այս հարցին մէջ, շատ պարզ է։ Ցարակոյս չկայ որ վէճը առաջին ակնարկով տնտեսական հանգամանք ունի։ Բայց Արհեստակցական Միութիւններու ներկայ միակամ կեցուածքը քաղաքական վտանգ մըն է երկրին համար, ու եթէ պահպանողական դահլիճը զիջողութիւններ ընէ այս կարեւոր հարցին մէջ, շատ մը անակնկալներ կրնան ծնիլ, մօտաւոր ապագային, պայքարէ մը ուր ճակատ ճակատի կեցած են աշխատաւորն ու դրամատէրը։

Ազատականները կը մեղադրեն կառավարութիւնը այս հարցին մէջ, ընկերվարականները ցնծութեան մէջ են իրենց մօտաւոր յաղթանակին համար, իսկ պահպանողական Անգլիացիները գիտեն իրենց ըրածն ու ընելիքը։

ԺԻՐԱՅՐ

(*) Հանքատէր մը տարեկան կը ստանայ 423,000 ստերլին, իսկ ուրիշներ տարեկան 100,000 ստերլին։

ԻՏԱԼԱԿԱՆ ԲԱՆԱԿԸ ԵՒ ՕԴԱՅԻՆ ՏՈՐՄԻՂԸ

Անցած շաբաթ տեղեկութիւններ տուինք Իտալիոյ նաւային նոր քաղաքականութեան մասին, պարզելով թէ ինչպէս Մուսոլինի ուժ կուտայ նաւատորմի զօրացման։

Միեւնոյն աղբիւրին հետեւելով տեղեկութիւնները կը քաղենք Իտալիոյ բանակին եւ օդային տորմիղին մասին։

Իտալիա մեծ պատերազմին հետեւանքով տիրացաւ բնական լաւ սահմաններու. հսկայ լեռներու կիսաշրջանակ մը կը պաշտպանէ Լոմպարտիոյ եւ Փիէմօնթէի դաշտերուն մուտքը։ Սակայն հոն յանգող երկաթուղագծերը թիւով աւելի քիչ են քան Աւստրիոյ մէջ։ Ու թէեւ Աւստրիա այլեւս ոեւէ վտանգ չի ներկայացներ Իտալիոյ համար, սակայն 50 քիլոմեդր անդին, Պրէննէրի կողմը կեցած է Գերմանիան։

Իտալիա ցամաքային մեծ բանակի պէտք չունի։ Իրեն համար վտանգը աւելի շատ օդին եւ ծովին մէջ է։

Այդ պատճառով ալ, ամենէն աւելի ուժ տուած է իր օդային եւ ծովային տորմիղներուն, իսկ նուազագոյն ծախքերով ճկուն եւ լաւ սպառազինուած բանակ մը ստեղծած է։

Զինուորական ծառայութեան շրջանն է մէկուկէս տարի։ Բայց շատեր վեց ամիս միայն կը ծառայեն։ Մեծ է թիւը այն ֆաշիստներուն, որոնք կամաւորապէս վեց ամիս զինուորական մարզանք կ'ընեն, սեւ շապիկներու քաղաքապահ զօրագունդին մէջ։

Իտալական բանակը կը բաղկանայ երեսուն զօրաբաժիններէ եւ երրեակ դրութեան վրայ հիմնուած է. իւրաքանչիւր բաժին կը բաղկանայ երեք գունդէ, իւրաքանչիւր գունդ՝ երեք վաշտէ, իւրաքանչիւր վաշտ՝ երեք գումարտակէ։ Կայ նաեւ հրետանիի զօրաբաժին մը։

Ամենէն աւելի ուժ տրուած է ինքնաշարժ զէնքերու, մանաւանդ թեթեւ գնդացիրներու, որոնք կը բանին երեք հոգիով։ Իտալական հրամանատարութիւնը կը ձգտի դէպի հրացանի բարձումը։ Իտալական բանակը երկրին մէջ ստիպուած է միշտ պաշտպանողական դիրքի վրայ մնալ, ատոր համար ալ պէտք ունի առատ ռազմանիւթի։

Ուրիշ էական փոփոխութիւն մըն է իտալական բանակին մէջէն ձիուն գրեթէ ջնջուիլը։ Բոլոր թնդանօթները ինքնաշարժերով կը փոխադրուին։ Պահուած են միայն հեծելազօրքի 12 գունդեր, որոնք պիտի օգտագործուին հակայարձակման կամ նահանջի պարագային, բաց դաշտի վրայ։

Փոխադրական բոլոր կառքերը ինքնաշարժով են եւ անթել հեռաձայնի գործիքներ կը կրեն, այնպէս որ ամէն վայրկեան կրնան հաղորդակցիլ հրամանատարութեան հետ։

Թնդանօթաձիգները բաժնուած են զանազան զօրաբաժիններու մէջ։ Աւելի շատ ուժ տրուած է լեռնային հրետանիին, որ դիւրատար է։ Այս մասին յիշատակութեան արժանի են Ալպեան երեք զօրաբաժինները։

Յատուկ նախարարութիւն մը կազմուած է, բոլորովին ինքնավար, եւ կը վարէ բանակին ինչպէս նաեւ նաւային ու ծովային տորմիղներու մատակարարական, առողջապահական, թղթատարական եւ տեղեկատու սպասարկութիւնները։ Մասնաւոր ուժ կը տրուի քիմիական նիւթերու օգտագործումին։ Մասնաւորաբար օդանաւային նախարարութիւնը կը զբաղի այս գործով եւ մեծ ճիգեր կ'ընէ՝ գտնելու համար ամենէն գէշ կազերը։ Թնդանօթներն ու հրացանները բարեփոխուած են։ Հրասայլերը ֆրանսականէն աւելի արագաշարժ են։

Օդանաւերու համար եղած աշխատանքները աւելի կարեւոր են։ Կառավարութիւնը մասնաւոր ուշադրութիւն կը դարձնէ որ բոլոր օդանաւերը իտալական գործարաններէ ելած ըլլան։ Արդէն իտալական ճարտարարուեստը կ'արտադրէ ամէն կարգի մօթէօրներ։ Մեծ գումարներ յատկացուած են օդանաւերու վայրէջքի դաշտեր պատրաստելու եւ կեդրոններ կառուցանելու համար։ Մէկ տեսակ օդանաւ կը գործածուի բանակին, նաւատորմին եւ գաղթավայրերու համար։ Զինուորական օդանաւի եւ ջրօդանաւի տորմիղներէն զատ կան նաեւ քաղաքային օդանաւերու սպասարկութիւններ։ Երեք գիծեր կը գործեն Ճենովայէն Փալերմօ, Միլանոյէն Թրիեսթէ եւ Միլանոյէն Պրինտիզի։ Մօտ օրէն պիտի բացուին նաեւ հետեւեալ մեծ գիծերը. — Ճենով-Պարսելոնա (ջրօդանաւ), Միլանօ-Փրակա (օդանաւ), Պրինտիզի-Աթէնք-Պոլիս (ջրօդանաւ), Փալերմօ-Տրիպոլիս (ջրօդանաւ)։

Իտալացիները վարպետ են նաեւ ղեկաւոր օդանաւ շինելու մէջ։ Ամունտսէն ներկայիս դէպի հիւսիսային բեւեռ կը ճամբորդէ իտալական ղեկաւոր օդանաւով մը, որուն տարածութիւնն է 19,000 քառակուսի մեդր։ Ճաբոնի տրուածները աւելի փոքր են։ Հիմա պիտի շինուի 51,000 քառակուսի մեդրնոց մը։

Իտալական բանակին մէջ քաղաքապահ զօրքին դիրքը շատ կարեւոր է։ Իտալիա խաղաղութեան ժամանակ եւ շատ քիչ ծախքով կը հասցնէ պահեստի բանակ մը, որուն օգուտը անուրանալի է։ Իտալիոյ բոլոր նահանգներուն մէջ մասնաւոր գրասենեակներ կան, ուր նորագիր կամաւորներ կ'արձանագրուին։ Անոնց ամբողջ թիւն է 200-300 հազար հոգի, 17էն 20 տարեկան, որոնց բարոյականը շատ բարձր է։ Ասոնք երկրին ներսը խաղաղութիւնը կը պահպանեն եւ պատերազմի պահուն ճակատին ետեւը ճամբաներու եւ նաւահանգիստներու պահպանութիւն պիտի ընեն։

Ասոնք բաժնուած են լեգէոններու, ունին իրենց հրասայլերն ու թնդանօթները։ Երկաթուղիներու, նաւահանգիստներու եւայլն համար կան մասնաւոր քաղաքապահներ։

ՊՈԼՇԵՒԻԿՆԵՐՈՒ ԴԱՒԵՐ ԱՌԱՋՆՈՐԴԻ ՄԸ ԴԷՄ

Խորհրդային Հայաստա վարիչները 1921էն մինչեւ հիմ ամբողջ հինգ տարի է, որ յար տեւ եւ կանոնաւոր աշխատա կը կատարեն, հեռացնելու համ Ատրպատականի առաջնորդ Ն սէս արքեպ. Մելիք-Թանգեան

Իրենց նպատակին հաս համար, պոլշեւիկները ամէն սակ ստոր միջոցներու դիմած Բայց մինչեւ այժմ չեն յաջ ղած։ Վերջերս ալ, Հնդկաստ առաջնորդ Մեսրոպ եպիսկ նումը արտօնելու համար, միածնի պայման դրին որ Մելի Թանգեան արքը հեռացնէ Թա րիզէն...

Առաջին անգամ բարոյակա եւ տնտեսական բազմատես ճնշումներ ի գործ դրին Էջմիած եւ Ամենայն Հայոց կաթողիկ վրայ, որպէսզի Մելիք-Թանգեա նը հեռացնեն Թաւրիզէն։ Չաջ ղեցան։ Այնուհետեւ իրենց մա մուլը, մասնաւորապէս Թիֆլիս «Մարտակոչ» եւ Երեւանի «Խո հրդային Հայաստան» օրաթե թերը, հինգ տարի շարունակ բա մաթիւ գրգռիչ լրութիւնն հրատարակեցին, ջանալով ազդե Էջմիածնի վրայ եւ պղտորել ժո ղովուրդին միտքը։ Անօգուտ։

Բայց չեն յուսահատած, եւ այժմ ալ արտասահմանի մէջ շարունակեն իրենց աղտոտ պա քարը, Ներսէս արքեպ. յոբելե առթիւ։ Եւ ի՞նչ է պատճառ Ատրպատականի առաջնորդը խ պէս հակախորհրդային պրոպա կա՞նտ կը մղէ։ Ո՛չ։ Այդ հայ պոլշեւիկները եւ պնակալէզները յերիւրած են.

Մելիք-Թանգեան Ատրպա տականի մէջ կը վարէ զուտ հա ազգային քաղաքականութիւն, ե պաշտպան կը հանդիսանայ հա եկեղեցիի, ժողովուրդի եւ հա րենիքի շահերուն։ Անոր ազգա յին գործունէութիւնը տհաճ թիւն կը պատճառէ պոլշեւի ներուն։

Ատրպատականի հայ ժողովու դին ջախջախիչ մեծամասնութ հակախորհրդային է եւ առա նորդն ալ անոր զգացումներ արտայայտիչը։ Կարմիր տի ցուները իրենց նպատակին հասն լու համար, ամէնէն առաջ սկս բանութիւններ ի գործ դնել Էջ միածնի վրայ։ Էջմիածինն ալ հար կադրուեցաւ ենթարկուիլ Երեւ խորհուրդներուն եւ ամէն (1921էն մինչեւ այժմ) պաշ նական թէ անպաշտօն նամակնե կը տեղան Թաւրիզ։

Հրահանգներ, առաջարկն սպառնալիքներ. բայց Ատրպա տականի Թեմական Պատգամ ղովը միշտ ալ մերժողական պա տասխան է տուած։ Պատգամ ղովը իր 1921 Յունիս 25, 19 Մայիս 2, 1923 Դեկտ. 3 1924 Օգոստոս 15, 1924 Դեկ 21 եւ 1925 Օգոստոս 2 թուա պաշտօնական նամակներով մե ժած է Էջմիածնի պահանջը Մե լիք-Թանգեանը հեռացնե մասին։

Վերջին անգամ, կաթողիկ 1925 Յուլիսի 5ին, անձնակ նամակի մը մէջ կը գրէր Մելի Թանգեան արք ի. —

«Ձեր այդտեղ մնալը առի տուել որ խորհրդային կառավա րութիւնը իր վերաբերմունք խստացնէ Էջմիածնի հանդէպ։ Ց կամայից գրում եմ, որ կամ թողնէք թեմը եւ Էջմիածին վե րադառնաք եւ կամ անցնէք Ե րուսաղէմ»։

Այս նամակը կը կարդացու

պատգամ. Ժողովին մէջ որուն Մելիք Թանգեան արք. կը ներկայացնէ իր հրաժարականը: Ժողովը կը քննէ կաթողիկոսին նամակը եւ կը կազմէ մանրամասն ատենագրութիւն, որմէ կը քաղենք հետեւեալ մասերը.—

«Պատգամաւորական ժողովը միաձայն մերժեց ընդունիլ Նրա հրաժարականը, վերահաստատեց նրան իր առաջնորդական պաշտօնում եւ պնդեց, որ Նա շարունակէ վարել Թեմիս գործերը:

«Ժողովը անկասկած յարգում է կաթողիկոսի կամքը, այնչափով ինչքան որ Նա չի բռնադատուած կողմնակի ոյժի կողմից եւ բղխում է ժողովուրդի եւ եկեղեցու շահերից: Ահա նրան է, որ մենք հաւատարիմ ենք մի ամբողջ Թեմի ժողովուրդի կամքը, որ մենք համարում ենք գերիվեր:

«Ժողովս գտաւ ուրեմն, որ ոչ մի իշխանութիւն չպիտի միջամտէ մեր Թեմի ինքնավար իրաւունքներին. մի Թեմի մանաւանդ, որ նրա (ակնարկը պոլշեւիկների մասին է) քաղաքական տիրապետութեան սահմաններից դուրս է, մի Թեմ՝ որ ունի իր ներքին ազգային եկեղեցական սահմանադրութիւնը, գրուած եւ յարգուած տասնեակ տարիներ առաջ Մայր Աթոռի գահակալներից:

«Ուրիշ Առաջնորդ Ատրպատականի հայ ժողովուրդը եւ Նրա պատգամաւորական ժողովը չի ընտրելու եւ չի ընդունելու. ահա թէ ինչո՛ւ համար է, որ Նա, այս քանիերորդ անգամ լինելով, աւելի անգամ այս հարցը երեւան գալիս, խնդրել է վեհափառ Հայրապետից չխախտել մեր եկեղեցու եւ այս Թեմի ժողովրդավար սկզբունքները եւ ինչպիսի զոհաբերութեան գնով էլ լինի, մերժել այս անգամ էլ ամէն մի արտաքին միջամտութիւն, մեր Թեմի ներքին գործերում:

«Ապա միանգամ ընդ միշտ փակել Ատրպատականի առաջնորդութեան խնդիրը, թողնելով առաջնորդ Ներսէս արքեպիսկոպոսին իր պաշտօնում, շարունակելու ի շահ ժողովուրդին այն բեղուն գործը, որ Նա կատարում է 13 տարուց ի վեր այս կարեւոր Թեմում»:

* * *

Հայ պոլշեւիկները թէ երկրի եւ թէ արտասահմանի մէջ ունին վարձուած գրիչներ եւ գրչակներ որոնք արդի ծառայութիւն կը մատուցանեն, մանաւանդ հիմա, յոբելեանին առթիւ, վերի վայր շրջելով պատմութիւնը:

Մելիք-Թանգեանը միշտ ալ հնազանդ է կաթողիկոսի հրամաններին եւ կատարած է Էջմիածնի բոլոր կարգադրութիւնները: Ընդունած է Էջմիածնի առաջարկը հեռանալու մասին, բայց միշտ հրաժարականը միաձայն մերժուած է Ատրպատականի հայութեան կողմէ:

Ատրպատականի Թեմն ունի իր սեփական կանոնադրութիւնը, որ հաստատուած է Խրիմեան Հայրիկի կոնդակով: Այդ կանոնադրութեան համաձայն, Ատրպատականի հայութիւնը իրաւունք ունի ընտրել եւ հրաժարեցնել իր Առաջնորդը:

Նոյնիսկ Էջմիածին իրաւունք չունի (ըստ այդ կանոնադրութեան) Ատրպատականի Հայոց առաջնորդը ետ կանչելու կամ հրաժարեցնելու, եթէ ժողովուրդը համաձայն չէ:

Հայ պոլշեւիկները շատ բան կրնան ուզել, բայց միթէ արտասահմանի հայութիւնը ծունկի պիտի գայ անոնց բոլոր դաւերուն եւ պահանջներուն առջեւ:

Բարոյազուրկ, դիմակաւոր գրիչներն ու պնակալէզ գրչակները թող իրենց նոյն ու խոռոցը խորհրդային երկիրներու սահմաններէն դուրս չհանեն: Լրբութիւնն ալ սահման ունի: Ս.

ԲԺՇԿԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Բժշկական Միութեան առաջին հրապարակային դասախօսութիւնը տեղի ունեցաւ Ապրիլ 28ին: Դասախօսութեան նիւթն էր Փրանկախտը: Տօքթ. Քօլօլեան ընդհանուր ակնարկ մը նետեց վեներական հիւանդութիւններու եւ մասնաւորապէս Փրանկախտի վրայ: Տօքթ. Գրիգորեան մանրամասնօրէն բացատրեց այդ հիւանդութեան բնոյթը, փոխանցման կերպերը, ախտանիշերը եւ անոր ահաւոր հետեւանքները անհատին, ընտանիքին եւ ցեղին վրայ ու շարժանկարով բազմաթիւ պատկերներ ցոյց տուաւ, իրական կեանքէ: Ցաւալի էր միայն որ մեր երիտասարդութեան համար կենսական նիւթի մը շուրջ եղած այս դասախօսութեան հազիւ 50-60 հոգի ներկայ էին, որոնցմէ մէկ մասը տիկիններ եւ օրիորդներ:

Յառաջիկայ դասախօսութիւնը տեղի կ'ունենայ Մայիս 12ին, դարձեալ սեռական հիւանդութեանց մասին եւ շարժանկարով:

* * * Բժշկան Միութիւնը իր վերջին նիստը նուիրեց հայ բժշկ. մարմնի երիցագոյն անդամին՝ հանգուցեալ Տօքթ. Մաթէոսեանի յիշատակին: Տօքթ. Քօլօլեանի յարգանքի խօսքերէն ետք, Տօքթ. Թորգոմեան, հանգուցեալին մտերիմ բարեկամը, անոր կենսագրականը ըրաւ, պարզելով անոր բժշկական եւ ազգային բազմամեայ գործունէութեան գլխաւոր գիծերը: Տօքթ. Մաթէոսեան 1866ին շղթաներէ ազատած է Ազգ. Հիւանդանոցի յիմարները, եւ զանոնք խնամած է իբր սովորական հիւանդներ, հետեւելով աշխարհահռչակ յիմարաբոյժ Բրօֆ. Բինէլի տեսութիւններուն եւ թելադրութիւններուն, որոնք այդ թուականին դեռ փարանումով կը գործադրուէին եւրոպական յիմարանոցներու մէջ: Տօքթ. Մաթէոսեան յաջողած է նաեւ, երկար պայքարներէ վերջ, Լիսթըրի հականեխական դրութիւնը կիրարկել տալ Ազգ. Հիւանդանոցին մէջ եւ հետեւաբար առաջինը ըլլալով զայն ներմուծած է Թուրքիոյ մէջ: Անդամ էր Կայս. Բժշկական Միութեան, հիմնադիրը՝ Պոլսոյ Հայ Բժշկական Միութեան եւ պատուակալ անդամ Փարիզի Հայ Բժշկական Միութեան:

ՊԱՏԱՍԽԱՆ «ՅԱՌԱՋ»Ի ՀԱՐՑԱՐԱՆԻՆ

17.- ՇԵՐԻՔՈՒՐԻ ՄԷՋ

Այժմ Շէրիքուրի (Հօթ Սօն) հայ գաղութին թիւը բարձրացած է 140ի, —40 այր, 80 կին, 10 մանչ ու 10 աղջիկ՝ 8 տարեկանէն վար: Բոլորը ընտանիքով, բացի 1—2 երիտասարդներէ:

Անցեալ տարուան Մայիսի վերջերէն մինչեւ Դեկտեմբերի սկիզբները հետզհետէ, կէս խումբերով եկած ենք հոս: Մեր պայմանագրութիւնները մէկ տարուան համար են: Բոլորս կ'աշխատինք Շվօպ եղբայրներու ջուլհակի գործարանը: Կը ստանանք 15րդ օրը, 98 ժամ աշխատանքի փոխարէն 130—170 փրանք, կարողութեան համեմատ (այր թէ կին նոյնն է). 8-12 տարեկանները՝ 80-90 փրանք: Մեր բնակարանները գործարանատիրոջ սեփականութիւնն են: Ընտանիքի անդամներու թիւին համեմատ տրուած է մէկ կամ երկու սենեակ, խոհանոց, փայտանոց, ջուր եւայլն: Սենեակները ընդարձակ են, լուսաւոր եւ օդաւէտ, 1500—2000 քառակուսի մեթր ալ մշակելի հող՝ իւրաքանչիւր ընտանիքի, կանանչեղէնի համար: Յետոյ, կահ-կարասի, քիչ մը ամանեղէն, անկողինի կազմածներ եւայլն: Այս բոլորին համար վարձք կը գանձուի, իւրաքանչիւր անձի համար 6 Ֆր. ամսական (ընտանիքի աշխատաւոր անդամները միայն հաշուելով), երկու փրանք ալ բժիշկի ու դեղի համար:

Ինչպէս կը տեսնուի, քիչ դրամ կը ստանանք, բայց վերեւ յիշուած պայմաններով մասամբ կը պակսին մեր ծախքերը, որով ուզողը կրնայ լաւ սնանիլ: Շեշտուած սղութիւն չկայ. օրինակ, հացը 1,85 է, եղի միսը 9—12, հաւկիթը 50—55 սանթիմ եւայլն:

Ազգային ոեւէ կազմակերպութիւն չունինք, ոչ ալ դպրոց: Քանի մը փոքրիկներ Ֆրանսական դպրոց կը յաճախեն, իսկ մանուկները մանկանոց կը դրուին: Մինչեւ 6—7 տարեկան փոքրիկներուն համար կառավարութիւնը կը վճարէ ծնողքներուն 25 Ֆրանք ամսական, որ կը բաւէ մանկանոցի կամ դպրոցի ծախքերուն:

Երկու ծնունդ, մէկ մահ (տարեց կին մը) եւ մէկ ամուսնութիւն ունեցած ենք: Ծանր հիւանդութիւններ չենք ունեցած...

Այս օրերս միայն փոքրիկներու մէջ կարմրուկ ծագեցաւ, որմէ վարակուած է մէկ հայ երեխայ:

Մեր գաղութին առաջուան խաղաղ կեանքը եւ օրինակելի համերաշխութիւնը չմնաց: Զուտ անձնական հաշիւներու եւ զանազան կիրքերու պատճառով վէճեր անպակաս են, մանաւանդ որ խառնակչութիւնը իրենց բան գործ ընողներ կան: Միւս կողմէ գինին ալ ի պատուի դառնալ սկսած է:

Ոստիկանատան հետ գրեթէ գործ չէինք ունենար, բայց ատենէ մը ի վեր այդ ճամբան ալ սկսաւ քիչ մը բանուկ դառնալ:

Քիչ մը զգաստանանք, քանի դեռ ուշ չէ:

Թղթակից

18.- ՄՕՆԲԱՐԺԻԻ ՄԷՋ

Հոս Հայերս խիստ փոքր թիւ կը կազմենք, ընդամէնը 40 հոգի, 18 այր, 14 կին եւ 8 երկսեռ մանուկներ, որոնցմէ միայն քանի մը հոգի կը յաճախեն Ֆրանսական դպրոց: Բոլորս կ'աշխատինք ռետինի գործարանին մէջ. այրերը կը ստանան 20—25 Ֆր. իսկ կիները 14—15 Ֆր. 10 ժամ աշխատելով:

Ութը ամիսէ ի վեր ոչ հիւանդութիւն ունեցած ենք, ոչ մահ, ոչ ալ ծնունդ. ժոտերս նշանախօսութիւն մը պիտի ունենանք: Ցեղացիները կը յարգեն մեզ. միայն թէ անտարբեր ենք ազգային ոգին վառ պահելու տեսակէտէն:

Մ. Գրյըճեան

Փարիզի հայ արիներու խումբը որ իր դաշտային հանդէսը տուաւ անցեալ կիրակի:
Լուս. Գ. ՃՕԼՕԼԵԱՆ

ԱՆԳԼԻՈՅ ՎԱՐՉԱՊԵՏԻՆ ՈՐԴԻՆ ԿԸ ԽՕՍԻ ՀԱՅԿ. ԺՈՂՈՎԻ ՄԸ ՄԷՋ

Լոնտոնէն կը գրեն մեզ ի.—

Անցեալ կիրակի օր Միացեալ ընկերութիւնը ժողով մը սարքած էր, ուր խօսեցաւ վարչապետի որդին, պ. Օլիվըր Պոլտուին (Դաշնակցական):

Ժողովը տեղի ունեցաւ Միացեալի սենեակին մէջ, ուր միայն 30 հոգի կրնան նստիլ, բայց հրաւէրով մը 60 հոգի սեղմուած էին:

Ժողովին նախագահեց պ. Յակոբեան, որ ջանաց անգլերէնով բացատրել պ. Պոլտուինի գործունէութիւնը: պ. Պոլտուինի առաջին խօսքն եղաւ «բարե՛ւ», որ բուռն ծափահարութեան արժանացաւ:

Բանախօսութիւնը տեւեց գրեթէ մէկ ժամ, որու ընթացքին պ. Պոլտուին պատմեց իր տեսածները Հայաստանի մէջ եւ մեր կարմիր աղբարիկներուն փորձած «բարեկարգումները»:

Ըսաւ թէ հպարտ է Հ. Յ. Դաշնակցութեան պատկանելուն եւ այդ մեծ կազմակերպութեան օգտակար ըլլալուն համար:

Յետոյ շեշտելով Խտալիոյ վերանորոգումը Մուսոլինիի շնորհիւ, յայտնեց թէ Անգլիոյ մէջ ալ մեծ բարեփոխութիւններ տեղի պիտի ունենան եւ թէ յաղթութեամբ պիտի պսակուի ներկայ գործադուլը: Խորհուրդ տուաւ որ հայ ժողովուրդը բնաւ յոյս չդնէ Եւրոպացիներուն վրայ եւ ջանայ զարգացնել իր ազգային յատկութիւններն ու լեզուն եւ միութեան մէջ փնտռէ ազգին փրկութիւնը:

Յետոյ խօսեցաւ պ. Ա. Րաֆֆի, նոյնպէս անգլերէն, շնորհակալութիւն յայտնելով բանախօսին եւ զայն բաղդատեց Լորտ Պայրընի, Կլատսթոնի եւ Լորտ Պրայսի հետ:

Վերջին բանախօսն էր պ. Մամուլեան, որ շնորհակալութիւն յայտնեց հայերէն: Հաւաքոյթը փակուեցաւ հայ երիտասարդներու կողմէ երգուած «Մեր Հայրենիք»ով: ԱՐՏԱՇԷՍ

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

ԿՈՉ ՀԱՅՐԵՆԱԿՑԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆՑ

Փարիզի Հայրենակցական Միութիւններու ներկայացուցչական ժողովը իր Մայիս 2ի նիստին մէջ, քննելով Միութեանց գործունէութիւնը աւելի կանոնաւորելու եւ ներդաշնակելու խնդիրը, ընտրեց առժամեայ կեդր. Մարմին մը, որ պիտի վարէ գործերը մինչեւ վերջնական կարգադրութիւնը:

Այս առթիւ կը հրաւիրենք բոլոր Հայրենակցական Միութիւնները՝ ուղղակի յարաբերութիւն հաստատել առժամեայ կեդր. Մարմին հետ, միեւնոյն ատեն հաղորդելով իրենց թելադրութիւնները, լաւագոյն կազմակերպութեան համար: Այն բոլոր հայրենակիցները որ դեռ չեն կազմակերպուած, թող փութան համախմբուիլ եւ կազմել իրենց միութիւնները, գործակցելու եւ կենդանի ուժ մը ստեղծելու համար:

Թէ հին եւ թէ նոր Միութիւններէն կը խնդրուի իրենց հասցէները ղրկել առժամեայ կեդր. Մարմին:

Հայր. Միութեանց կեդր. Մարմին:

Հասցէ՝ T. Médzadourian. 3, Rue Gustave Tricard. Bagneux (Seine).

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ բոլոր աշխատակիցներէն գրել թուղթին մէկ ԵՐԵՍԸ ՄԻԱՅՆ:

ՅԻՇԱՏԱԿ ՄԸ

ՄԵՐ ԳԻՒՂԱՔԱՂԱՔԷՆ

(ԸՆԿԵՐՈՋ ՄԸ ՊԱՏՄԱԾԸ)

V

Անոր դէմքին գիծերը այլանդակուած էին ու աչքերէն դուրս կը ցայտէր մեծ ու անզուսպ զայրոյթ մը: Բռնեց թուրք տղոց ձեռքէն ու տարաւ աղբիւրին քով: Անոնցմէ մէկուն պատռուած գլուխէն դեռ արիւնը կը հոսէր դանդաղօրէն: Տղան կը ճչար ցաւէն ու տխուր ձայնով, ուր վէրքէն ստացած ցաւէն աւելի վախն էր որ զգալի էր: Լուաց տղուն գլուխը ու ծխախոտ դրաւ վէրքին բերանը: Ու յետոյ կապեց իր սպիտակ թաշկինակով:

Ես ու ընկերս կը դիտէինք տեսարանը: Մեծ յուզում մը կը դրաւէր մարմինս:

Այն դատարկապորտ մարդիկը որ կը քաջալերէին տղաքը, կեցած էին տակաւին իրենց տեղը, շուարած ու նեղուած: Յայտնապէս կ'ուզէին մեկնիլ ու չէին կրնար: Հայ տղաքը սեղմուած էին իրարու եւ կը նայէին անոր, վախէ ու զարմանքէ լայնցած աչքերով:

Երբ վերջացաւ, բարձրացուց իր նայուածքը դիտող մարդոց վրայ: Բոլորը խոնարհեցին իրենց աչքերը: Ան հանդարտօրէն ու առանց աճապարանքի մօտեցաւ անոնց: Աչքերը կը շողային ու ձեռքերը կը դողային ջղաձգօրէն: Իր մազերէն խուրձ մը ինկած էր ճակտին վրայ: Երկվայրկեան մը նայեցաւ անոնց ու յանկարծ տեսայ որ ուժեղ ու շառաչուն ապտակ մը իջեցուց անոնցմէ մէկուն դէմքին: Կը հայհոյէր առանց կանգ առնելու ու կը ծեծէր զանոնք: Մարդիկը կ'ուզէին փախչիլ, բայց չէին համարձակեր: Տժգոյն դէմքերով ու ամօթահար կեցած էին իրենց տեղը, ենթարկուած անոր զայրոյթին:

Դունատ ու դողդոջուն, ան կը կրկնէր — Կը սպաննեմ ձեզ եթէ շարժիք, կը սպաննեմ ձեզ, սրիկաներ:

Ու անոնք կը զգային որ ան ընդունակ է իր սպառնալիքը իրագործելու...

— Եղբայրս է, ըսաւ դողդոջուն, ընկերս:

Ու ես տեսայ իր դէմքը որ սպիտակ էր յուզումէն: Ի վերջոյ յոգնեցաւ զանոնք ծեծելէն բայց կը հայհոյէր անդադար: Բռնեց անոնցմէ ամէնէն երիտասարդին օձիքէն ու բերաւ թուրք պզտիկներուն մօտ: Պատուիրեց որ դիմացի խանութէն ուտելիք գնէ ու անոնց տայ եւ առաջնորդէ զանոնք մինչեւ թրքական թաղը:

Յետոյ դարձաւ հայ տղոց ու զանոնք կանչեց քովը. Տղաքը կը դողային վախէն, այսուհանդերձ եկան: Նստաւ ցորենի գուռին վրայ ու հաւաքեց զանոնք իր շուրջը: Հանդարտ ու տրտում ձայնով բացատրեց իրենց ըրածին տգեղութիւնը: Ձեռքը զոր դրած էր անոնցմէ մէկուն գլխուն վրայ, յուզումէն կը դողդղար:

— Նայեցէք, կ'ըսէր քաղցրութեամբ, դուք տասնըմէկ հոգի էք, անոնք երեք: Եթէ քաջ էք, գացէք իրենց թաղը ու ծեծեցէք այնտեղ: Քաջութիւնը ձեր թաղին մէջ 11 հոգիով 3 հոգի ծեծելուն մէջ չէ: Աղջիկներն ալ կրնան ընել ատիկա...

Տղաքներէն ոմանք կուլային, միւսները կը նայէին անոր խոնաւ ու մեծ աչքերով: Սրճարանին դուռը հաւաքուած էին ահագին թիւով գիւղացիներ ու կը դիտէին տեսարանը:

Դանդաղօրէն արեգակը կը թեքէր հեռուն ու իր ծիրանի պաստառը կը քաշէր փողոցներուն սալայատակներէն: Շուկային արհեստաւորները կը դառնային: Լսուեցաւ կովի մը բառաչը ու ան դեռ կը խօսէր պզտիկներուն: Յետոյ հանդարտութեամբ բարձրացաւ, ղրկեց զանոնք ու ուղղուեցաւ սրճարանը: Տղաքը կորսուեցան փողոցին մէջ, գլխիկոր ու լուռ: Ան կը նայէր անոնց վճիտ ու խոշոր աչքերով:

Մենք կեցած էինք աքասիայի մը տակ, լուռ ու յուզմնահար: Յանկարծ ան տեսաւ մեզ: Նայեցաւ եղբօրը տժգոյն ու խիստ դէմքին:

—Հա՛, դուն այստեղ ես, ըսաւ տրտում...

— Այո՛, հծծեց, ընկերս, չոր:

— Սկիզբէն հո՞ս էիր...

— Այո:

— Ինչու գլուխ, չէի՛ր կրնար թող չտալ որ այդ լակոտները...

Ու ձայնը խեղդուեցաւ զայրոյթէն. կը նայէր եղբօրը դէմքին: Յառաջացաւ ու կը թուէր թէ պիտի զարնէ: Ընկերս անոր աչքերուն կը նայէր առանց վախի ու ցրտութեամբ:

— Սըւոր նայեցէք, լակո՛տ քեզի, չը խօ՞սիս, ծօ, շանորդի շուն, սրիկայ... բողի բերած...

— Դուն չես գիտեր, պատասխանեց ընկերս, առանց աճապարանքի ու առանց պաղարիւնութիւնը կորսնցնելու, չորս տարի այդ շան լակոտները չարչարած են մեր տղաքը, հիմա ալ մերիններուն օրն է... եթէ հայ տղաքը, նոյնիսկ հիմա, իրենց փողոցէն անցնին, ոչ թէ մէկուն, հապա բոլորին ալ գլուխը կը պատռեն:

Ան վայրկեան մը մտածեց: Եղբօրը խօսքերը անշուշտ յուզեցին զինքը: Աչքերը պղտորեցան: Ձեռքը դրաւ եղբօրը ուսին ու հծծեց, շատ ցած ձայնով, կարծես ամչնալով ինքզինքէն:

— Իրաւունք ունիս, ես չի մտածեցի ատիկա...

Ու գնաց, գլուխը ծռած մէկ ուսին վրայ, կարծես թէ մեծ ցաւ մը կը նեղէր զայն: Սրճարանէն ներս չմտած, բայց մը գլուխը դարձուց ետ ու մեր աչքերը հանդիպեցան իրարու:

Մենք շարունակեցինք մեր ճամբան: Մութը դանդաղօրէն կը տեղաւորուէր գիւղաքաղաքին վրայ:

Երկու օր յետոյ ես զայն տեսայ կրկին: Շաբաթ երեկոյ մըն էր: Առաւօտը տեղատարափ անձրեւ եկած էր: Փողոցները ցեխոտ էին, բայց արեգակը անուշ էր: Հեռուէն կը լսուէր կիրակմուտքի զանգակներուն ձայնը: Երիտասարդ ազգականուհի մը ու ես կ'անցնէինք «Հրեաներու զաւիվեր»էն: Նաւամատոյցի բեռնակիր մը ոտքը սահած ու ինկած էր սալայատակին վրայ, ցեխին մէջ ու իր բեռի հակովը: Անցորդներէն կը խնդրէր որ օգնեն իրեն:

(Շար.) ՎԱԶԳԷՆ ՇՈՒՇԱՆԵԱՆ

կառավարութիւնը կը շարունակէ Թախանձագին կոչեր հրատարակել, կամաւորներ գտնելու համար։ Խիստ հրամաններ տուած են անխնայ արգիլելու աշխատանքը խափանող ո և է ձեռնարկ։

⁂ Աշխարհի չորս կողմերէն համակրական հեռագիրներ կը հասնին Լոնտոն։ Տանըմարքայի սէնտիքաներու միութիւնը որոշեց գործադուլ մը կազմակերպել, իբրև համակրանք Անգլիոյ աշխատաւորներուն։ Գերմանիոյ սէնտիքաներու միութիւնը որոշեց ամէն կերպով օգնել գործադուլին։ Նոյն իմաստով որոշումներ տուած են նաև Ամերիկայի Աշխատանքի Դաշնակցութիւնը, հարաւային Ափրիկէի, Քանատայի մինչև իսկ Պուլկարիոյ, եւն. աշխատաւորական կազմակերպութիւնները։

⁂ Լոնտոնի Մամուլի Ընկերակցութիւնը ժողով մը գումարելով, բողոքեց Արհեստակցական Միութեանց դէմ որոնք կը փորձէին «խեղդել ազգային մամուլին ձայնը, կը խափանեն կարծիքներու ազատ արտայայտութիւնը եւ սուտ ու երկիւղալի լուրեր կը տարածեն։»

Առ այժմ կանոնաւորապէս կը հրատարակուին միայն երեք թերթեր, «Պրիթիշ Կազէթ», պաշտօնական օրկան, «Պրիթիշ Ուըրքըր», Արհեստակցական Միութեանց օրկանը, եւ «Թայմզ»ը ողորմելի ծաւալով։ Ուրբաթ օր «գործադուլի թիւեր» հանեցին «Տէյլի Մէյլ» եւ «Տէյլի Թէլէկրաֆ»։

⁂ Համայնավար երեսփոխան Սաքլաթվալա երկու ամիս բանտարկութեան դատապարտուեցաւ, խռովայոյզ ճառ մը խօսած ըլլալով։

⁂ Խորհրդարանը կը շարունակէ բացառիկ օրէնքներ քուէարկել։ Նոր օրէնքի մը համաձայն, ի հարկին պիտի գրաւէ բոլոր ստացուածքները եւ ինք պիտի բանեցնէ հանքերը։ Աշխատաւորականները փոթորիկ յարուցին այս առթիւ, բայց օրէնքը անցաւ։ Ընդհանուր դատախազը յայտարարեց թէ ամէն մարդ իրաւունք ունի շարունակելու իր գործերը, հակառակ Արհեստակցական Միութեանց հրամանին։

⁂ Բանակը մեկուսի կը մնայ դեռ։ Բայց կառավարութեան օրկանին մէջ հրատարակուած զեկոյց մը կ՚ըսէ թէ կառավարութիւնը միաձայն հաւանութեան պիտի արժանանայ բանակին կողմէ որ ո և է ձեռնարկ քաղաքային իշխանութեան պարկեշտօրէն օգնելու համար։

⁂ Մոսկուայէն կը հեռագրեն թէ կարմիր սէնտիքան երկու միլիոն րուբլի ղրկեց Արհեստակցական միութեանց, իբրև երկրորդ վճարում։ Հանգամանքութիւնը կը շարունակուի Խորհրդային Միութեան բոլոր սահմաններուն, հետեւաբար Հայաստանի մէջ։

Ա.թէնքի ձերբակալութիւնները

Ինչպէս հաղորդած էր մեր թղթակիցն ալ, Մազլմեան եպսկ. և իր արբանեակները իրենց ընդդիմադիրներէն ցանկ մը ներկայացուցած են զօր. Փանկալօսի և կառավարութեան, իբրև «խռովարար»։ Զոհերը որոնց մեծ մասը Դաշնակցականներ են, անմիջապէս պիտի աքսորուէին Հանեա և Նաքսոս կղզիները։ Վերջին թղթաբերով հասած «Նոր Օր»ի մէջ կը կարդանք.—

Բանտարկեալներուն կողմէ Նախարարութեան ներկայացուած աղերսագիրները անմիջական արդիւնք տուին և ցնոր տնօրինութիւն աքսորը յետաձգուեցաւ։

Մեր քաղած տեղեկութեանց համաձայն, Մազլըմեան, Թորգոմ և «վարչութիւն» ներքին Նախարարին ներկայացած են և խնդրած որ կարգ մը «խռովարարներ» հեռացուին, գաղութին հանգիստը ապահովելու համար։ Գործը աւելի հաստատուն հիմի վրայ դնելու համար, ներկայացուցած են 17 Դաշնակցականներու ցանկ մը, ամբաստանելով իբրեւ «խռովարար»։

Նախարարութիւնը յենլով իրեն ներկայացուած տեղեկագրին վրայ, կ՚որոշէ աքսորել։

Ներքին շատ մը մանրամասնութիւններ զանց կ՚ընենք, դժոխային ծրագիրներու վրայ քաշուած վարագոյրը չբանալու եւ մեր ընթերցողներուն խնայելու համար զզուելի արարքի մը դառնութիւնը, որուն հեղինակները հայանուն մարդիկ են։

Այս առթիւ յետեւեալ գլուխ-գործոց լրբութիւնը կը հնարէ քուրջի կտոր մը Յաղթանակ, որուն խմբագրին անունն իսկ արտասանելը մեծ պատիւ պիտի ըլլար.—

«Անցեալ շաբաթ Մազլմեան սրբազանին կը ներկայանան երկու երիտասարդներ ու նամակ մը յանձնելէ վերջ կը հեռանան։ Նամակը սպառնագիր մըն էր եւ մօտաւորապէս կ՚ըսէր.—

«Մենք քանիցս ձեզի ազդարարեցինք եւ թերթի միջոցաւ հայհոյեցինք որպէսզի հեռանաք Յունաստանէն։ Քու մօրուքդ կտրեցինք եւ դուն մեր բոլոր ընկերները բանտ առաջնորդեցիր։ Եթէ երբեք մեր ընկերները բանտէն դուրս չելլեն, այս անգամ գլուխդ պիտի կտրենք։ Ահա Դաշնակցութեան վերջին խօսքը»։

Այս նամակը յանձնուած է պաշտպան փաստաբանին, որպէսզի պէտք եղած միջոցները ձեռք առնուին։»

Ողորմելիները տակաւին չեն գիտեր թէ դաշնակցական ո եւ է մարմին պէտք չունի այդպիսի յիմարութիւններ գրի առնելու. իսկ եթէ ուզէ գործել, Հմայեակ Արամեանցներու եւ Արշաւիր Եասեաններու գործակիցներէն չէ որ պիտի սորվի ձեւը…։

Երբեմնի չէն Պարտիզակը

«Իգտամ»ի մէջ կը կարդանք.—

Կարելի չէ անտարբեր մնալ Իզմիթի ամէնէն գեղեցիկ գիւղախումբը եղող Պարտիզակի մէջ գաղթականներու ցաւալի վիճակին առջև։ Անձամբ կատարած քննութեանս համեմատ, այս գիւղախումբին մէջ իբր թէ գետեղուած գաղթականները տակաւին թափառական վիճակէ ազատած չեն։ Երէկ Հայերուն, այսօր կառավարութեան և ազգին պատկանող այն գեղեցիկ շէնքերը քանդուելու վրայ են։ Գիւղախումբը 30 գիւղ ունի, որոնց մեծ մասը աւերուած են՝ գրաւումի հետեւանքով։

Կացութիւնը Սուրիոյ մէջ

Պէյրութէն կը հեռագրեն թէ ապստամբներուն հետ ընդհարում մը տեղի ունեցաւ Դամասկոսի այգիներուն մէջ։ Հօմսի մէջ աւազակները յարձակեցան ոստիկանական պահականոցի մը վրայ եւ յանկարծակիի գալով, բուռն կռիւ մը տեղի ունեցաւ։ Ճէպէլը Տրիւզի մէջ հպատակութիւն յայտնած գիւղապետները պատանդներ նշանակած են որոնք պիտի պահուին Սուէյտայի մէջ, մինչեւ որ հպատակութեան պայմանները գործադրուին։

⁂ Ընդհարման մը միջոցի 50 աւազակներ սպաննուեցան Մէյտանի մէջ (Դամասկոս)։

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ԱՅՍՕՐՈՒԱՅ ՄՐՑՈՒՄԸ
Հ. Մ. Ը. Մ. — RED STAR

Հ. Մ. Ը. Մ.ի խումբը այսօր խիստ կարեւոր մրցում մը կը կատարէ, ժամը 4ին Stade de Parisի մեծ մարզարանին մէջ, (Porte de Clignancourt)։ Իր հակառակորդը պիտի ըլլայ համբաւաւոր Րէտ-Սթարը, եօթն անգամ Փարիզի եւ երեք անգամ ալ Ֆրանսայի ախոյեան։

⁂ Պահեստին և «Ծրծեռնակ»ները կը մրցին հրէական Macabiին դէմ։ Բ. խումբն ալ U. S. Asnièresի դէմ։

ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՉԱՓԱՀԱՍ Որբերու Միութեան ընդհ. ժողովը յառաջիկայ կիրակի կէս օրէ վերջ ժամը 2ուկէսին 40, Rue de Belleville, Métro: Belleville. Ներկայ պիտի ըլլայ Պ. Ներսէս Օհանեան։

«ՆՈՐ ԵՐԿԻՐ».— Մեզի կը հաղորդեն թէ Փարիզի մէջ մօտերս լոյս պիտի տեսնէ այս անունով շաբաթաթերթ մը, խմբագրութեամբ Բ. Վարազդատի։ Հասցէ. 227. Bld. Raspail, Paris.

ՇԱՊԻՆ-ԳԱՐԱՀԻՍԱՐՑԻՆԵՐՈՒ «Ռազմիկ» Հայրենակցական Միութեան ընդհ. ժողովը՝ յառաջիկայ Կիրակի, 16 Մայիս, կէս օրէ յետոյ ժամը 2.30ին, 40 rue de Belleville. Métro Belleville.

ԳՈՐԾԱՒՈՐ Կ՚ՈՒԶՈՒԻ

Ռընոյի գործարանները (Usines Renault, Billancourt) պէտք ունին ուժեղ եւ ժիր բանուորներու։ Դիմել 57, Քէ տը Պիյանքուռ։ 3—3

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՆԻՍ, Գործ.— Ստացանք 92 ֆր. 40 սանդիմ։

ՎԻԼՆԷՕՎ, Հ. Խ.— Ստացանք 20 ֆրանք։

ԼԻՈՆ, Յ. Զ.— Նոյնպէս։

ՄԱՐՍԷՅԼ, Ա. Ա.— Ստացանք 58 ֆրանք։ Նոր բաժանորդին ղրկուեցաւ։

ԼԸ ՄՈՒԼԻՆՕ, Պ. Թ.— Ստացանք 20 ֆրանք։

ՍԷՆԹ-ԷԹԻԷՆ, Ա. Թ.— Նոյնպէս։

ՄԱՐՍԷՅԼ, Ս. Պ.— Ստացանք 20 ֆրանք, Լ. Պ.ի բաժնեգինը։

ՎՕ ԱՆ ՎՕԼԷՆ, Ս. Բ.— Ստացանք 38 ֆրանք։ Հասցէն փոխեցինք։

ԼԻՕՆ, Ա. Ե.— Ստացանք 20 ֆրանք։

ՖԻԼԻՊԷ, Գործ. Թ. Հ.— Ստացանք 120 ֆրանք։

ՊՈՒՔՐԵՇ, Յ. Ճ.— Ստացանք 50 ֆր.ի հաշիւ Յ. Շ.ի։

ՓԱՐԻԶ, Յ. Ֆ.— Ստացանք եռամսեան։

ՄԱՐՍԻԼԻՈՅ ՄԷՋ

«Յառաջ»ի ցրուիչն է Պ. Գեղամ Ծերիկեան.— Հասցէ Cuchman Tzerikian, Poste Restante, Marseille.

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Սեբաստացի Խաչիկ Մընճուկեանը կը փնտռէ իր հօրեղբօրը կինը՝ Ազնիւ Մընճուկեանը, որ կարծիքով ասկէ երկու տարի առաջ Մարսէյլ կը կենար։ Տեղեկացնել Hatchik Mentchoukian 4 Allée Victor-Hugo. Le Raincy (S. et Oise).

ՄԵԾ ՀԱՄԵՐԳ

Որուն հրաւիրուած են Փարիզի բոլոր ազգութեանց բանուորները։ Տոմսերու գինն է 3,50։ Կարելի է ստանալ ռուսական թերթերէն «Տնի»ի և «Պօսլէդնի Նովօսթ»ի խմբագրատուններէն։

ՍԱԿԱՐԱՆ

8 Մայիս 1926

ԴՐԱՄՆԵՐ

Սթեռլին,	L. St.	[illegible]
Տոլար,	Dollar	[illegible]
Մարք (ոսկի)	Mark	[illegible]
Թրքական Թղթ.	L. Trq.	[illegible]
Թրք. ոսկի	» or	[illegible]
Մէճիտիէ	Médjidié	[illegible]
Լէվա 100 հատր	Léva	[illegible]
Տրախմի »	Drachme	[illegible]
Լիր » »	Lire	[illegible]
Պելժ. ֆրանք »	Frc. Belge	[illegible]
Զուից. »	Frc. Suisse	[illegible]
Լէյ 100 հատր	Ley	[illegible]
Չերվոնեց	(10 Roubles or)	[illegible]

ԱՐԺԵԹՈՒՂԹ

Եգ. Քր. Ֆօնսիէ I	Cr. Fonc. Eg.	3350
» II	»	2100
» III	»	2000
Թուրքի երկթղ.	Lots turcs	[illegible]

Comptoir Parisien de change et de Crédit
80, Rue Lafayette

Le Gérant: H. TEURNIER

Impr. MASSIS
208bis, Rue Lafayette Paris (10e)

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

"HARATCH,,

JOURNAL ARMÉNIEN PARAISSANT TROIS FOIS PAR SEMAINE

Directeur-Propriétaire: SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction et Administration / Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն — 208 bis, Rue Lafayette, PARIS (10e).

Հեռաձայն՝ Nord 57-82

Մէթրօ.— Louis Blanc կամ Jaurès

ԲԱԺՆԵԳԻՆ	Եռամսեայ	Վեցամսեայ	Տարեկան
Ֆրանսա և գաղութներ	20 ֆր.	38 ֆր.	75 ֆր.
Անգլիա և » Եգիպտոս, Իրան		10 շ.	20 շ.
Ամերիկա	—	3 տ.	5 տ.
Ուրիշ երկիրներ	—	50 ֆր.	100 ֆր.

Հասցէի փոփոխութեան համար 2 ֆր. վճարել անհրաժեշտ է:

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 12 ՄԱՅԻՍ 1926

12 MAI 1926

Ա. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 122 — Կը հրատարակուի ԿԻՐԱԿԻ, ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ և ՈՒՐԲԱԹ — ԳԻՆ 50 ՍԱՆԴԻՄ

ՉՈՐՍ ԱՄԻՍ ԾԱԾԿԵԼԷ ՅԵՏՈՅ, ԿԸ ԽՈՍՏՈՎԱՆԻՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՁԵՐԲԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԾԻԾԱՂ ԻՆՉՊԷՍ ՊԱՊԸ ԱԼԻՆ

Լման չորս ամիս ք'ար լռութիւն պահելէ յետոյ, Երեւանի վարիչները բարեհաճեր են, վերջապէս, հրապարակաւ խոստովանիլ Հայաստանի ծանօթ ձերբակալութիւնները:

Այդ հրաշքը կ'իմանանք «Խորհրդային Հայաստան»ի Ապրիլ 25 թուակիր թերթէն, ուր թերթօնի ձեւով հէքեաթ մը թխեր են, իբրեւ յառաջաբան: Ինչպէս կ'երեւայ, հայ մարդպանները չափազանց ազդուեր են արտասահմանի դաշնակցական մամուլին հանած աղմուկէն, եւ «անհրաժեշտ» կը գտնեն «մի քիչ զբաղուել այս խնդրով եւ լուսաբանել»:

Այս շնորհին ալ փառք տանք...:

Փառք տանք մանաւանդ սա «լուսաբանութիւններ»ուն, որոնք առանձին ուսումնասիրութեան նիւթ պիտի կազմեն:

Երեւանի պաշտօնաթերթը կը յայտնէ թէ կալանաւորները 110 հոգի են, որոնց 40ը մուսաւաթական, 70ը Դաշնակցական: Երբ մէկը սուտ խօսիլը արհեստ ըրած է, մինչեւ վերջն ալ այդպէս պիտի շարունակէ:

Մեր տեղեկութիւնները բոլորովին ուրի՛շ բան կ'ըսեն: Ձերբակալութիւնները սկսած են Յունուար 5-9ին: Առաջին առիթով միայն Երեւանի մէջ ձերբակալուած են 89 հոգի, Շիրակի շրջանէն՝ 42 հոգի: Ուրեմն, միայն այս երկու քաղաքներու առաջին զոհերուն գումարը կ'ընէ 131, բոլորն ալ Հայ: Պատմե՞նք նաեւ միւս քաղաքներու մանրամասնութիւնները: Առաջին հարուածէն յետոյ, քանի մը անգամ վերսկսած են հալածանքները, եւ մինչեւ անգամ ձերբակալութիւններ կատարուած են Երեւանի զինուորական վարժարանին, Քանաքեռի եւ Դիլիջանի զօրանոցներուն մէջ: Մաս մը խոստովանեցաք. հոգ չէ. քանի մը ամիս վերջն ալ մնացածը կը պատմէք, անշուշտ ձեր հասկցած եղանակով, եւ զոհերը դահիճներուն հետ խառնելով:

Օսմ. Սահմանադրութեան շրջանին, Պապը Ալին պատուիրած էր Մամուլի Տեսչութեան՝ հերքել գաւառներէն հասած գէշ լուրերը: Անգամ մը Մուշէն «Ազատամարտ»ի կը հեռագրէին թէ Թուրք պաշտօնեաներ Հայու մը տունը մտնելով, վայրագօրէն ծեծած են տանտէրը, իսկ անոր յղի կինը յուզումէն վիժեր է: Զուշացաւ սովորական հերքումը: Տեղական իշխանութիւնը ոչ միայն կ'ուրանար դէպքը. այլ եւ կը բացատրէր. «Ակնարկուած կինը վիժած է ոչ թէ յուզումէն, այլ որովհետեւ վիժելու ընդունակութիւն ունէր, ինչպէս հաստատուած է բժշկական քննութեամբ»:

Այսպէ՛ս ալ «Խորհրդային Հայաստան»ը, իր բոլոր ձեռնասուններով: «Բանտարկուածների նախնական քննութիւնները պարզել են որ Դաշնակցականները շատ սերտ համագործակցելով մուսաւաթականների հետ, լուրեր են տարածել տաճկական յարձակումների մասին»: Եւ իբրեւ գերագոյն փաստ, կը յիշէ նախկին Նախարար Սահակ Թորոսեանի զղջումը: Վատութիւնը եւ տխմարութիւնը յատկանշական գիծեր են բռնաւորներուն համար: Սահակ Թորոսեանը քանի մը անգամ բանտարկած եւ արձակած են: Տարիներով տառապած, յուսակտուր՝ ամէն արդարութենէ, վհատած՝ նոր բանտի կամ աքսորի հեռանկարէն, կալանաւորը կը տկարանայ, տեղի կուտայ Չեկայի սպառնալիքին, եւ կը ստորագրէ իրեն տուն տրուած թուղթ մը, յայտնելով թէ «Դաշնակցութիւնը պատմութեան է պատկանում, այլ եւս անելիք չունի»: «խնդրում եմ բաւական համարել իմ կրած պատիժները, ներել ինձ, ազատել կալանքից (բանտ), որպէս զի կարողանամ ազնուօրէն ծառայել իմ հայրենիքին»:

Խորհրդային իշխանութիւնը և մամուլը այս խեղճուկ իրողութիւնն ալ աւետեցին իբրև յաղթանակ, առանց կարմրելու: Եւ չէ գտնուած մէկ թրքահայ պոլշեւիկ, որ դիտել տար թէ Թուրքիոյ մէջ ալ այսպէս կ'ընէին, բանտէն կամ ջարդէն ազատելու համար: կ'առաջարկէին տաճկնալ, «հագցը տի՛ն»ը ընդունիլ, և շատեր, վեհերոտներ, տեղի կուտային...

Եթէ Հայաստանը շատ հեռու է անցուդարձերու մասին որոշ գաղափար կազմելու համար,— ահաւասիկ Լիոնը: Տարբեր միջավայր, տարբեր մարդիկ,— բայց նոյն հոգեբանութիւնը, նոյն բռնութիւններն ու խարդախութիւնները, նոյն սուտերն ու մատնութիւնները: Ժողով կը խանգարեն, կրթական օտարներու, և աջ ու ձախ դրամ բաժնելով: Մարդ կը վարձեն հակառակորդները ծեծելու համար, բայց չարաչար կը պարտուին և խայտառակուելով, հրապարակաւ մատնութիւն կ'ընեն — Դաշնակցութիւնը ներկայացնելով սպառազէն բանակ մը որ հարիւրաւոր զինուած տղաք (դաշոյնով և դանակով) հաւաքեր է Լիօն: Ֆրանսացի բանւորներ ծեծել կամ գործարանէն հանել կուտան, Դաշնակցականներու ձեռքով: Պահականոցէ պահականոց կը պտտին, կոմունիստ երեսփոխաններ և փաստաբաններ շարժման մէջ կը դնեն, միթինկներ սարքել կուտան, թունաւորելով ամբողջ սթմոլորտը, և Ֆրանսայի անգիտակ բանւորները լարելով հայ ժողովուրդի մեծ մասին դէմ, ամբաստանելով զայն իբրև «ֆաշիստ»:

Բայց ինչո՞ւ կը յոգնինք:

Թող ամէն մարդ դատէ իրեն համար, նոյն իսկ մեր հակառակորդներուն ըրածներն ու գրածները կարդալով: Շ.

Նոր յայտնութիւններ եւ խոստովանութիւններ

Շատ շատ ծեծ կը սպասեն եղեր...

(Մեր մասնաւոր թղթակցէն)

ԼԻՕՆ, Երեքշաբթի, 11 Մայիս

Եղբայրասպան կռուին գլխաւոր կազմակերպիչ մը պաշտօնատունէ պաշտօնատուն կը վազէ, նորանոր ցուցմունքներ կատարելով: Երէկ գիշեր հանդիպումի մը պահուն խոստովանեցաւ իր մատնութիւնները եւ յայտնեց թէ իր համոզումով եւ կատարուած քննութիւններով հաստատուած է թէ Մխիթար Պաղտասարեանի սպանութիւնը քաղաքական ոճիրի հետեւանք չէ, այլ պարզ մարդասպանութիւն մը, կատարուած սպաննուողին անձնական մէկ հակառակորդին կողմէ, որ օգտուած է եղեր տիրող խուճապէն, իր ծրագիրը գործադրելու համար: Խոստովանեցաւ նաեւ թէ իրենք յատուկ կազմակերպած էին դաւադրութիւնը, բայց շատ շատ աչք առած էին ծեծ ուտել. այսպիսի ողբերգական ելքի չէին սպասեր բնաւ: Պարոնը յայտնած է եղեր ոստիկանութեան թէ իւրաքանչիւր հայ կարմիրի քով հինգ Դաշնակցական դրուած է, եւ սակայ հետեւցուցած է այն խօսքերէն, որոնք կ'արտասանուէին կիշէէն. «հինգ թիւին դրէք». մինչ այդ բացատրութեան իրական իմաստն էր «հինգ փրանքնոց տեղը նստեցուցէք», այսինքն առաջին կարգը, քանի որ Հօկի դրամներով առաջին կարգի տոմսակ առնուած էր բոլոր կարմիրներուն, հայ թէ օտար:

Տէսինէն ձերբակալուած Մշեցի Յարութիւն Մուրատեան եւ Ադամ Սարգիսեան հարցաքննուելով ազատ արձակուեցան:

Ահարոնեանի վրայ յարձակողներն էին, իրենց իսկ խոստովանութեամբ Յակոբ Տօղրամաճեան եւ Արսլանպէկեցի Կարապետ Գամճեան: Այս վերջինը Մարսիլիայէն յատուկ բերուած է. կռուի պահուն բոլոր թուղթերը կորսնցուցած ըլլալով, բանտարկուած կը մնայ: Այս էր որ ապաստանած էր Ֆրանսացի կոմունիստներու կեդրոնը:

⁂ Բացարձակապէս սուտ է «Երեւան»ի խմբագրին շինած այն լուրը թէ Պէրլիէ գործարանէն քանի մը Ֆրանսացի համայնավար գործաւորներ դուրս հանուած են, Դաշնակցականներու դիմումին վրայ: Սուտ է նաեւ թէ Ֆրանսացի գործաւոր մը ծեծուած է Դաշնակցականներու կողմէ:

⁂ Լիօնի Հ. Մ. Ը. Մ.ի մասնաճիւղը խմբագրութեանս ուղղուած նամակով մը խստիւ կը բողոքէ «Երեւան»ի Կիրակի օրուան թիւին մէջ հրատարակուած այն սուտին դէմ, թէ անցած Կիրակիի եղբայրասպան կռուին մասնակցած են նաեւ Հ. Մ. Ը. Մ.ի արիները: Ի՞նչ կրնային ընել 10—12 տարեկան տղաքներ կանանչ-կարմիր համայնավարներու դէմ, որոնք մետաղեայ գաւազաններով զինուած, կատաղի կռիւ կը մղէին: Լիօնի հայ արիները ո և է քաղաքական հոսանքի չեն պատկանիր եւ ամէն զոյնի հանդէսներու իրենց աջակցութիւնը բերած են, կարգը պահպանելու համար:

Ծրագիրները լաւ, իսկ դրա՞մը

Ազգերու Դաշնակցութեան գաղթականներու յանձնաժողովին մասնագէտներէն Պ. Մակինթօշ, որ չորս ամիսէ ի վեր Երեւան կը գտնուէր, ոռոգման ծրագիրները ուսումնասիրելու համար, հետեւեալ յայտարարութիւններն ըրած է «Խ. Հայաստան»ի խմբագրին.

— «Ազգերու Դաշնակցութիւնը արտասահմանի հայ գաղթականներուն տրամադրուելիք հողերու ոռոգման համար փոխառութիւն պիտի ընէ, բայց դրամ չի տար, մինչեւ որ չծանօթանայ ոռոգման ճշգրիտ ծրագիրներուն ու նախահաշիւներուն:

Պատրաստուած ծրագրին ամենագլխաւորը Ղոխի ոռոգման ծրագիրն է: Ղոխի ոռոգուելիք հողերու տարածութիւնն է 16,000 դեսիատին, և Նախահաշուով նախատեսուած է 1,198,771 րուբլի ծախք: Յետոյ կուգան Զանգիբասարի և Գարասուի շրջանները, որոնց առաջինին տարածութիւնն է 7,950 դես. և նախատեսուած է 1,668,136 ռ. ծախք, իսկ երկրորդինը՝ 11,500 դես. և Նախատեսուած է 1,782,190 ր. ծախք: Ուրեմն, երեք շրջաններու հողերու տարածութիւնն է 35,450 դեսիատին և նախատեսուած է 4,647,097 ր. ծախք: Այս գումարը, որ դեռ կրնայ փոխուիլ, չի պարունակեր գաղթականներու տեղափոխութեան համար անհրաժեշտ երեք միլիոն րուբլին:

Դէպի քեւեռ՝ 15 ժամէն

Ամերիկացի հրամանատար Պիրտ Մայիս 9ին հիւսիսային բեւեռ մեկնեցաւ եւ իր մեկնած տեղը վերադարձաւ 15ուկէս ժամէն: Երեք հարիւր տարուան մէջ, երկրորդ անգամն է որ յաջող փորձ մը կը կատարուի, աշխարհի ճիշտ գագաթը հասնելու համար: Ուրիշ չորս բեւեռախոյզներ ալ, որոնց մէկը հռչակաւոր Ամունտսէնը, կը փորձեն բեւեռ հասնիլ տարբեր ձեւերով:

300 Վանեցի Քիւրտեր աքսորուած

300ի չափ Վանեցի Քիւրտեր Պոլիս փոխադրուեցան, Արեւմտեան նահանգներու մէջ հաստատուելու համար: Անոնց մեծագոյն մասը, որ դեռ Պոլիս կը մնար ոստիկանական հսկողութեան տակ, Մայիս 6ին իրենց համար որոշուած տեղերը ղրկուեցան:

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԳՈՐԾԱԴՈՒԼԸ ԿԸ ՇԱՐՈՒՆԱԿՈՒԻ ՀԱԿԱՌԱԿ ՀԱՇՏԱՐԱՐ ՋԱՆՔԵՐՈՒ

Գործադուլի երկրորդ շաբաթն ալ կը բոլորուի նոյն սաստկութեամբ: Հաշտարար ձեռնարկներ կը փորձուին ամէն կողմէ: Քէնթրպըրիի արքեպիսկոպոսէն եւ Եորքի եպիսկոպոսէն յետոյ, Նախկին Նախարար Սըր Հէրպըրթ Սէմուէլ, որ կապ ունի թէ հանքատէրերուն եւ թէ բանուորներուն հետ, լրջօրէն գործի ձեռնարկած է, գործադուլը դադրեցնելու համար:

Անցեալ օր լուր կար թէ բանթողները որոշած են դադրեցնել նաեւ ելեկտրականութեան եւ կազի սպասարկութիւնները, իբրեւ երկրորդ վճռական քայլ. բայց երեւի յետաձգած են: Եթէ ելեկտրական հոսանքը ընդհատուի, կառավարութիւնը ընդծովեաններու ուժը պիտի գործածէ:

Լոնտոն ընդհանրապէս հանդարտ է, բայց գաւառներու մէջ խռովութիւնները յաճախադէպ կը դառնան: Փրէսթընի մէջ ամբոխը պաշարելով ոստիկանական պահականոցը, պահանջեց ազատ արձակել երկու կալանաւորներ: Հազարաւոր մարդիկ քար, աղիւս եւն. նետեցին պատուհաններուն: Ոստիկանութիւնը կրակ ընելով ցրուեց ցուցարարները: Հըլի մէջ 41 հոգի վիրաւորուեցան եւ բազմաթիւ ձերբակալութիւններ կատարուեցան: Նոյնը և Գլասկոյի մէջ: Նիւքէսըլի մէջ ամբոխը աւարի տուաւ ուտելիքի շուկան:

Մանչէսթըրի աղօրիքներու բանուորներն ալ միացան գործադուլին: Քէմպրիճի համալսարանէն 300 ուսանողներ Հըլ գացին, նաւերէն ուտելիքի բեռներ պարպելու համար: Շաբաթը չորս միլիոն ստերլին նպաստ կը վճարուի բանթողներուն:

Երեսփ. ժողովին մէջ մեղադրեցին ելմտական նախարար Չըրչիլը թէ գրաւած է բոլոր տպագրական թուղթերը, պաշտօնաթերթին համար, որպէսզի միւս թերթերը չկարենան հրատարակուիլ:

Կառավարական շրջանակներու մէջ կը կարծուի թէ գործադուլը տակաւին 10—15 օր ալ կրնայ տեւել: Այս առթիւ կը խորհին օգտագործել այն մէկ միլիոն անգործ բանուորները, որոնք նպաստով կ'ապրին:

Արդէն իսկ երկաթուղիի երեք արկածներ պատահեցան, կամաւոր մեքենավարներու անփորձութեան հետեւանքով:

Երեսփ. ժողովին մէջ գանգատ յայտնուեցաւ թէ ոստիկանները վայրագօրէն կը վարուին ժողովուրդին հետ եւ բիրով կը ծեծեն:

⁂ Լոնտոնէն կը հեռագրեն թէ Արհեստակցական Միութեանց Խորհուրդը ետ վերադարձուց Մոսկուայէն ղրկուած հազարաւոր ստերլինոց չէք մը, յայտնելով թէ Անգլիոյ բանթողները պէտք չունին ռուսական օգնութեան:

⁂ Գործադուլին սկզբնաւորութենէն ի վեր 300 հոգի ձերբակալուած են, բացառիկ օրէնքին համաձայն: Ձերբակալուեցան նաեւ երկու յայտնի պետեր:

⁂ Ամէն օր աշխատաւորներու նոր միութիւններ կը խառնուին հոսանքին, սաստկացնելով տագնապը:

⁂ Քէնթըրպըրիի արքեպիսկոպոսը, (Անգլիոյ կաթողիկոսը) առաջարկեց որ բանւորները ետ առնեն գործադուլի որոշումը, իսկ գործատէրերը՝ իրենց գործերը փակելու որոշումը, և հարցը լուծուի բանակցութիւններով: Կառավարութիւնը թոյլ չտուաւ որ արքեպիսկոպոսին կոչը տարածուի անթելով, առարկելով թէ բանթողները կը քաջալերուին: Արքեպիսկոպոսը «Թայմզ»ի ղրկեց կոչը, բայց այս թերթը հազիւ քանի մը հարիւր օրինակ կը տպուի: Զյուսահատելով, հոգեւորականը կիրակի առտու գնաց Ս. Մարթէն եկեղեցին, որուն արարողութիւնները մաս կը կազմեն անթել հեռախօսի ընկերութեան յայտագրին: Արքեպիսկոպոսը խօսեցաւ եկեղեցիէն, անթելով, և կարելի չեղաւ արգիլել:

Դամասկոս կը ռմբակոծուի 15 ժամ

«Շիքակօ Թրիպիւն»ի Թղթակիցը Դամասկոսէն կը հեռագրէ Մայիս 9 թուականով.—

Տասնըհինգ ժամ ռմբակոծելէ յետոյ, որու ընթացքին օդանաւերն ալ ռումբեր կը տեղային, Ֆրանսացիները գրեթէ ամբողջովին քանդեցին Դամասկոսի Մէյտան թաղը: Այնտեղ ապաստանած և ամրացած էին տիւրզի ապստամբները, պարտէզներու ետին և տուներու մէջ: Այս ռմբակոծութիւնը կը գերազանցէր անցեալ հոկտեմբերի թնդանօթաձգութիւնը, թէ տեւողութեամբ և թէ արձակուած ռումբերու քանակով: Որքան կարելի եղաւ ստուգել, օտար կեանքի և ստացուածքի վնաս չկայ, քանի որ Մէյտանը բոլորովին բնիկներու յատուկ թաղամաս մըն է: Ֆրանսացի սպաներ կ'ըսեն թէ 56 ապստամբներու դիակները համբած են փողոցներուն մէջ, իսկ տեղացիները 300 կը հաշուեն իրենց զոհերուն թիւը: Թաղը մոխրա-

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ դ. էջ)

ԼԻՈՆԻ ԵՂԲԱՅՐԱՍՊԱՆ ԿՌԻՒԸ

(ՄԱՍՆԱՒՈՐ ԹՂԹԱԿՑՈՒԹԻՒՆ)

Մատնութիւնները կը շարունակուին.— Բոլոր դաշնակցականները ազատ արձակուած.—

Տեղական թերթերը 3—4 օրէ ի վեր այլեւս չեն գրաղիր Լիոնի ոճիրով: Ինչպէս ամէն «ոճիր եւ արկած», այս մէկն ալ իր թարմութիւնը կորսնցուցած ըլլալով, մոռացութեան մատնուած է: Կացութիւնը նոյնը չէ սակայն Ապահովութեան Տնօրէնութեան համար, որ կը շարունակէ մեծ գործունէութիւն ցոյց տալ, տխրօրէն սաւոր մատնիչի մը ցուցմունքներուն շնորհիւ: Այս մարդը, որ «ուղղափառ մարքսիստ» էր եւ Փարիզի կոմկուսին վարիչն է, տեղւոյս «Փրոկրէ» թերթին ըրած յայտարարութեան մը մէջ պարծենքով կը յիշէ թէ «պատերազմական շքանշան»ի արժանացած է եւ թէ Հօկի վարիչներուն մէջ շատ մը պատուոյ Լեգէոնի ասպետներ կան: Փարիզի իրենց օրկանին մէջ սկսուած մատնութեան շարքը, այդ թերթին մէջ ալ կը շարունակէ եւ օր ցերեկով կը ստէ, երբ կ՚ըսէ թէ Ահարոնեան վալանսի մէջ խօսելու արտօնուած չըլլալով, յիշեալ քաղաքէն հետը 35 պահակներ բերաւ Լիոն: Մինչդեռ ամէն մարդ գիտէ թէ Ահարոնեան վալանս չգնաց երբեք, քանի որ այնտեղի բանախօսութիւնը հինգ օր առաջուընէ որոշուած էր յետաձգել: Կը ստէ նոյնպէս փոն տը Շէռիէն, Վիէնէն, Պօրփիէրէն եւ Սէն Շամօնէն եկած հետաքրքիր հասարակութիւնը ցոյց տալով իբրեւ կռուելու նպատակով եկած «փաշիստ»-ներ: Աւելի առաջ տանելով մատնութիւնը, Պօղոս Թիւլպէնտճեանը կը մատնանշէ իբրեւ փաշիստ լեգէոնականներու պետ եւ պաղտասարեանի մահուան պատճառ: Ներկայիս ալ մութին մէջ կը շարունակէ իր խլրդային գործունէութիւնը եւ ստորագրութիւն հաւաքել կուտայ, իբրեւ մարդասպան մատնանշելու համար անմեղ դաշնակցականներ:

Այսօր ամբողջ Լիոն գիտէ թէ ինչպէս կազմակերպուած էր դաւադրութիւնը: Կոմկուսի եւ Հօկի դրամները առատօրէն ծախսուած էին, մինչեւ Մարսէյլէն եւ Վալանսէն վարձկան զինուորներ բերել տալու համար. հոս ամէնքը կը խօսին թէ Ահարոնեանի վրայ յարձակում գործողին 400 ֆր. խոստացուած էր...

Տեղական թերթերը առաջին օրէն դէպքը ներկայացուցին իր իսկական գոյնին մէջ եւ բացէ ի բաց յայտարարեցին թէ համայնավարները օրեր առաջ կազմակերպած էին ամէն բան: Այս տպաւորութիւնը անհետացնելու համար, «Երեւանի աշխատակից»ը, որ հեռաձայնի գլուխէն չի բաժնուիր սուտ լուրեր թխելու համար,— շարժման մէջ դնել փորձեց տեղւոյս համայնավար կազմակերպութիւնները: Հինգշաբթի օր Լիոնի բանուորական թաղերուն մէջ փակցուած կարմիր ու ճերմակ կրկնակ մեծադիր ազդեր, Մայիս 7ի գիշերուան համար մեծ միթինկի կը հրաւիրէին Լիոնի ամէն ազգի բանուորները՝ հայ փաշիստներու «ոճիր»ին դէմ բողոքելու նպատակով: Սրահին կէսը լեցուած էին փաշիստները. այնպէս որ երբ փաշիզմի հակառակ խօսք մը ըսուէր, ամբողջ սրահը «կեցցէ փաշիզմը» կը թնդար: Այս միթինկը կատարեալ ձախողութիւն մը եղաւ՝ գայն կազմակերպողներուն համար:

Լիոնի դաշնակցականներէն հարցաքննութեան համար կան-

չուածները բոլորն ալ ազատ ձգուեցան, հասկցուած ըլլալով որ սպանութեան գործին մէջ ոեւէ պատասխանատուութիւն չունին: Հարցաքննութեանց պահուն ֆրանսերէն չգիտցողներուն համար թարգմանի պաշտօնը կը վարէ Պ. Արեւեան, նշանակուած Ազգային Միութեան խորհուրդով: Եղած ցուցմունքներու իբրեւ հետեւանք, մասնաւոր խստութիւններու ենթարկուած են Սեւիան Թիրեաքեան եւ եղբայրը, Մելիք Գէորգեան (Մշեցի) եւ Պօղոս Թիւլպէնտճեան: Պարզ հարցաքննութեան համար կանչուեցան Եր. Ճանկէօզեան եւ Յարութիւն Նիկողոսեան:

Շաբաթ օր Ցէսինէն Լիոն բերուեցան Մշեցի Յարութիւն, Ադամ եւ ուրիշ մը: Ոստիկանութիւնը համոզուած է որ հանդէսին կազմակերպիչները ոճիրին հետ ոեւէ կապ չունին: Մխիթար Պաղտասարեան Ցէսինաբնակ ըլլալով, քննութիւնները հիմա այդ ուղղութեամբ առաջ կը տարուին: Ցուցմունք եղած ըլլալով որ Մելիք Գէորգեան (Մշեցի) երկրէն անձնական հակառակութիւն ունէր Մխիթարի դէմ, խիստ հարցաքննութեան ենթարկած են. սակայն այդ սուտը ջրուած է մէկ վայրկեանի մէջ. Մելիք Գէորգեան 14 տարիէ ի վեր Ֆրանսա կը գտնուի եւ ծառայած է լեգէոնի մէջ, Մխիթար 23 տարեկան էր եւ Մուշի գիւղերէն, որով 9 տարեկան պատանի մը ի՞նչպէս կրնար ճանչցած ըլլալ եւ հակառակութիւն ունենալ անոր դէմ: Ապահովութեան տնօրէնութեան մօտ կը գտնուին Ցէսինաբնակ երեք Հայեր:

Ոստիկանութիւնը կը հետապնդէ նաեւ օտար համայնավարները: Ասոնց հարցաքննութիւնը դեռ չէ վերջացած:

Աւելցնենք նաեւ թէ տեղւոյս դաշնակցական կազմակերպութիւնը պաշտօնապէս վաւերացուած է տեղական իշխանութեան կողմէ եւ հանդէսին համար ալ կանխաւ արտօնութիւն ստացուած եւ կարգապահական ուժ խնդրուած է, որով հակառակորդներու զրպարտութիւնները ոչ մէկ արժէք կը ներկայացնեն:

Ժողովուրդի Տան մէջ կատարուած հայ համայնավարին ձերբակալութեան շուրջ բաւական մեծ աղմուկ յարուցուեցաւ. նոյն իսկ Նահանգային ժողովի մէկ նիստին մէջ բողոքեցին ոստիկաններու ոտնձգութեան դէմ. սակայն Պ. Էռիօի միջամտութեամբ բողոքը անհետեւանք ձգուեցաւ:

Աւջի օր Ժողովուրդի Տունը ստիպուեցաւ թերթի մը մէջ յայտարարել թէ այդ տունը համայնավար չէ, այլ բոլոր միութեանց առջեւ բաց է: Լիոն, 9 Մայիս

ՁԵՂԾԱՐԱՐՆԵՐԸ ՀՐԱՑԱՆԻ ԿԸ ԲՌՆՈՒԻՆ

Ռուսիոյ ելմտական գործավարութեան բարձր պաշտօնատարներէն երեք հոգի, Լէոն Վալէն, Աբրահամ Չէփէլէվսքի եւ Լէոն Ռապինովիչ Հրացանի բռնուեցան Չորեքշաբթի օր, քաղաքական ոստիկանութեան հրամանով: Ասոնք ամբաստանուած են թէ՝ խմբակի մը գլուխն անցնելով, խարդախութեամբ կը բարձրացնէին օտար դրամներու գինը եւ կը վարկաբեկէին պետական արժեթուղթերը: Ուրիշ բազմաթիւ մեղսակիցներ ալ բանտարկութեան դատապարտուեցան:

ԱԶԳԱՅԻՆ ԻՐԱՒՈՒՆՔՆԵՐԸ ՎՏԱՆԳՈՒԱԾ ՊՈՒԼԿԱՐԻՈՅ ՄԷՋ

(Մեր մասնաւոր Թղթակցէն)

Սօֆիա, 7 Մայիս

Որոշ խմբակի մը սարքած ապօրինութիւնները, որոնք յանգեցան Ապրիլ 11ի «Համագումար»ին, կը սպառնան վտանգել պուլկարահայ գաղութին իրաւունքները:

Նախ ըսեմ որ «Համագումար»ին հրաւիրուած անդամ մը ուզեց համերաշխութեան գետին մը գտնել եւ հարթել պառակտումը:

Առաջարկուեցաւ հետեւեալ ձեւը.— Սօֆիայի թաղականութեան միջնորդութեամբ պայմանագիր մը կը ստորագրուի, որու հետեւանքով երկու թեմականները կը դադրին. կը նշանակուի 7 հոգինոց նոր յանձնախումբ մը որուն պիտի մասնակցին Դաշնակցական, Հնչակեան եւ Ռամկավար մէկ-մէկ հոգի եւ չորս չէզոք: Թէեւ արդար չէր Հնչակեաններուն եւ Ռամկավարներուն առանձին ձայներ տալ, քանի որ անոնք միացած էին եւ կը ներկայանային մէկ ճակատ, բայց Դաշնակցականները խնդիր չհանեցին եւ ընդունեցին առաջարկը, պայման դնելով որ չէզոքներու մէջ չմտնէ ոգէտ եւ քինախնդիր ձերախումբը:

Այս վերջինը չուզեց տեղի տալ: Անոնք ատեն Դաշնակցականները, յանուն գաղութի խաղաղութեան, ըրին գերագոյն զիջումը. պնդելով ձերախումբի հեռացման վրայ, իրենք ալ հրաժարեցան մէկ ձայնէն եւ յայտարարեցին թէ իրենց տեղը կուտան չէզոքի մը եւ չէզոքներու մասին ալ խնդիր չեն ըներ, ընտրութիւնը ձգելով միւսներուն: Նոյնպէս խօսք տուին մամուլի մէջ ոեւէ ակնարկ չընել ձերախումբի հեռացման մասին:

Բայց պուլկարահայ Աբխազոմ աղան, «Համագումարը գիս կ՚ուզէ» ըսելով, չուզեց բաժնուիլ եւ վերջ գտան հաշտութեան փորձերը:

«Համագումար»ին եկողները իր արբանեակներն ըլլալով, չհամարձակեցան վշտացնել աղան եւ նոր կուսախնձոր մը եւս աւելցնելով եղածներուն վրայ — Առաջնորդի ընտրութեան փափուկ խնդիրը — հեռացան գացին:

Պուլկարահայութեան մեծագոյն մասը դէմ է այս խեղկատակութեան, որ կրնայ ողբերգութեան վերածուիլ, եթէ ձերախումբի ոտքերը լզող երկու խմբակցութիւնները չսթափին:

*** Շատ գէշ նախընթաց մը եղաւ Առաջնորդի եւ թեմական ժողովի խորհուրդի ընտրութեան մասնակից ընել եռանդամ յանձնաժողովները: Այդ եռանդամները կը նշանակուին կառավարութեան կողմէ, երբ Թաղ. խորհուրդ մը լուծուի կամ կառավարութիւնը լուծէ կամ անոր ընտրութիւնը անվաւեր հռչակուի: Մինչեւ անցեալ տարի աւագ քահանայի ներկայացուցած ցանկի վրայէն կը նշանակուէին եռանդամները: Այդ իրաւունքը անցեալ տարի եռ առնուեցաւ ձերախումբի մեղսակցութեամբ եւ հիմա պարզապէս Դաւանութեանց Տեսուչը կը նշանակէ իր ուզած մարդիկը:

Անցեալ տարի Դաւանութեանց Տեսուչը մերժեց իբրեւ պուլկարահայութեան ներկայացուցիչ ընդունիլ Ֆիլիպէի Համագումարը, առարկելով թէ անոր մասնակցած են եռանդամ յանձնաժողովներ: Եւ նոր ընտրութիւն նշանակեց, որուն

սակայն մասնակցելու իրաւունք ունէին միայն պուլկարահպատակները: Ձերախումբ իր հետ ունենալով Սօցիալ-դէմօկրատ Հնչակեան երկու թեմական անդամներ, գաղտագողի որոշում տուաւ այնպիսի «Նկատի ունենալով» մը, որու տակ պէտք չէ ստորագրէին ոչ թէ Սօցիալ-դէմօկրատներ, այլ ամէնէն ապականուած Հայերն անգամ:

Ի՞նչ կ՚ըսէր այդ որոշումը.—

«Նկատի ունենալով որ դրսէն եկած Հայեր կրնան խանգարել բնիկ պուլկարահայերու եւ տիրող ազգի յարաբերութիւնները եւլն., նոյնութեամբ ընդունիլ կառավարութեան ընտր. նաւ. (հրահանգ-կարգադրութիւնը) այն է միայն պուլկարահպատակ Հայերը մասնակցին ընտրութեան»: Այդ հրահանգով վերջ կը տրուէր նաեւ եռանդամները թեկնածու ներկայացնելու իրաւունքին:

Անցեալ տարուան Սօֆիայի եւ Ռուսճուքի Թաղ. խորհուրդները թէեւ օրինական պայմաններու մէջ ընտրուեցան, բայց որովհետեւ սեւ խմբակի գործին չէին գար, բեկանուեցան ի գին ծանր բամբասանքներու, որոնց մէջ գլխաւոր տեղը կը բռնէ «Հակապուլկար» զրպարտութիւնը:

Այս տարի դարձեալ մեծ դաւեր լարեցին, բողոքներ տեղացուցին, բայց Սօֆիայի եւ Շումնի Թաղ. ընտրութիւնները վաւերացուեցան, իսկ Ռուսճուքը մնաց եռանդամ, որովհետեւ մեր հերոսները նոր զրպարտութիւններ բարդեցին, որպէսզի Ապրիլ 11ի խեղկատակութեան իրենց հետ ունենային Ռուսճուքի վարկաբեկուած եռանդամին երկու ձայները:

Անցնինք աւելի մեծ վտանգին: Ինչպէս կը լսենք, դաւանութեանց տեսչութիւնը կը պատրաստէ երկու օրինածեր հրեայ եւ հայ համայնքներու համար: Հաւանաբար գանոնք պիտի ենթարկէ նոյն համայնքներու հաւանութեան կամ աւելի, ճիշդը սակարկութիւն մը տեղի պիտի ունենայ կառավարութեան եւ համայնքներու միջեւ. ո՛ր համայնքը որ օգտուի պուլկար հիմնական օրէնքներէն եւ խելացի ձեւով պաշտպանէ իր իրաւունքները, անշուշտ առաւելագոյն ինքնավարութիւնը պիտի վայելէ իր ներքին եկեղեցական-վարչական գործերու մէջ: Հրեաները ունին այդ յատկութիւնները: Ո՞վ պիտի ներկայացնէ սակայն հայութիւնը, որ երկու ճակատի բաժնուած է... եւ որուն մէկ թեւը կը շարունակէ պղտորել ու դաւել:

Յիշեմ քանի մը օրինակ.

1.— Անցեալ տարի հրահանգ ընդունեցին եւ երբ երկու դաշնակցական անդամները առաջարկեցին խնդրագիր մը ներկայացնել նախարարութեան, անոնք ընդդիմացան եւ վերոյիշեալ դաւաճան որոշումը հանեցին. իսկ երբ չէզոք Պ. Անդրէաս Յակոբեան յայտարարեց որ այդ մատնութիւն է, ձերախումբ պաղարիւնութեամբ պատասխանեց,— Աւելի լաւ, թող կառավարութիւնը գիտնայ որ իր շահերը պաշտպանող Հայեր կան:

2.— Անցեալի տարի Զատիկը Պուլկարներուն հետ տօնելու եւ չտօնելու անտեղի խնդիրը հանեցին եւ երբ չյաջողեցան, ընդդիմադիրները եւ առաջն. փոխանորդը Հակապուլկար ներկայացուցին կառավարութեան եւ հակահայ թօյն ներարկեցին պետական շրջանակներու մէջ:

3.— Պուլկարներու պարտութեան օրը Հ. Հ. հիւպատոսարանի վրայ դրօշակ պարզելու սուտ մը գլորեցին եւ արտաքին նախարարին ականջը հասցուցին, որուն վրայ հիւպատոսարանը անմիջապէս փակուեցաւ: Այդ պատմութիւնը շատ գէշ ազդեց եւ մինչեւ այսօր ալ չէ դարմանուած թիւրիմացութիւնը:

4.— Դաշնակցութեան «յեղափոխական» բառը իբրեւ պոլշեւիկ բացատրեցին եւ թեմականի միւս անդամները հարցաքննութեան կանչել տուին այս տարի փետրուարին:

5.— «Մարմարա»ի մէջ իբր թէ հակապուլկար յօդուածներ հրատարակելու զրպարտութիւնը ըրին, որպէսզի թէ թերթին Պուլկարիա մուտքը արգիլեն եւ թէ անոր թղթակիցները արտաքսել տան Պուլկարիայէն:

6.— Հայ փաստաբանի մը ամուսնալուծական խնդրին միջամտեցին եւ որպէսզի կրօնական ժողովին աննպաստ որոշումը չէզոքացնեն, կողմերէն մէկը —կինը— դաւանափոխ ընել տուին եւ պուլկար սինոդին պաշտպանութիւնը խնդրեցին:

Պուլկար կառավարական շրջանակները շատ բարեացակամ են հայ գաղութին հանդէպ, եւ պուլկար ազգը շատ համբերատար է: Հայութիւնը ոչ մէկ վտանգ կը ներկայացնէ իբրեւ փոքրամասնութիւն: Կարելի է շատ դժուարութիւններ հարթել եւ ստեղծել բնականոն եւ սիրալիր յարաբերութիւններ: Բայց ո՞վ է հասկցողը...

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԸ ՓՐԱԿԱՅԻ ՄԷՋ

(Մասնաւոր թղթակցութիւն)

Փրակա, 10 Մայիս

Փրակայի հայ ուսանողութիւնը, չնայած իր կեանքի առանձնայատուկ պայմաններուն, իր կուսակցական եւ անկուսակցական կազմակերպութիւններու միջոցով կը մասնակցի համազգային բոլոր մեծ տօներուն եւ միաժամանակ՝ տարագիր այլ եւ այլ խմբակցութիւններու հետ քաղաքական-մշակութային աշխատանքներու:

Այս տարուայ Մարտ ամսուն Փրակայի մէջ տեղի ունեցաւ արտասահմանեան տարագիրներու գրական ցուցահանդէսը: Շատ մը ազգութիւններու կողքին հանդէս եկաւ եւ հայ ուսանողութիւնը, ցուցադրելով 58 հայերէն գրքեր, 18 ֆրանսերէն (հայկական հարցին վերաբերող), 4 գերմաներէն (նոյնպէս) եւ 1 ռումաներէն (հայոց պատմութիւն), նաեւ շարք մը հանդէսներ ու բազմաթիւ օրաթերթեր, — բոլորն ալ հրատարակուած վերջին տարիներս արտասահմանի մէջ:

Ցուցահանդէսին հայկական բաժինը մեծ հետաքրքրութիւն առաջ բերաւ եւ չեխական ու ռուսական մամուլին մէջ յատուկ յիշատակութեան արժանացաւ: Ռուսականէն յետոյ՝ հայկական բաժինը երկրորդ տեղ կը բռնէր Լեռնականներու, Վրացիներու եւ ուրիշ ազգութիւններու գրականութեանց կողքին:

*** Ապրիլ 11(24)ի համազգային սգատօնի 11րդ տարեդարձը ուսանողութեան կողմէ տօնուեցաւ «Ուսանողական Տան» սրահներէն մէկուն մէջ: Խօսող ընկերները իրենց ճառերով շեշտեցին թէ մենք չպիտի սգանք ու ողբանք, այլ ներշնչուինք ու զինուինք նոր եռանդով ու ջանանք իրականցնելու այն վսեմ գաղափարները, որոնց համար զոհ գացին հարիւր հազարները:

*** Արձագանգելով Թաւրիզի կեդրոնական յանձնաժողովի կոչին, հայ ուսանողութիւնը որոշած է Փրակայի մէջ եւս տօնել Ներսէս արքեպսկ. Մելիք-Թանգեանի ազգային գործունէութեան քառասնամեայ յոբելեանը: Այդ նպատակով կազմուած է յանձ-

նաժողով մը՝ ուսանողութեան եւ տեղւոյս հայ գաղութի ներկայացուցիչներէն, որ գործի ձեռնարկած է: Հանդէսի ծրագիրը կազմուած արդէն: Նկատի առնելով իր տնտեսական պայմանները, Ուսանողական Միութիւնը եւ փոքրաթիւ հայ գաղութը միասին միայն հանդէս մը պիտի գրկեն բելեարին, իրենց անկեղծ շնորհաւորանքներով ու բարի ցանկութիւններով:

*** Քանի մը ամիս է, որ ուսանողական Միութեան կից կազմուած է նաեւ «Փրակայի Հայ Գիւղատնտես Ուսանողներու Միութիւն»ը: Այդ բաժնի ուսանողութիւնը ամենամեծ թիւը կը կազմէ մեր ուսանողութեան մէջ: Մեր երկիրը բացառապէս գիւղատնտեսական վայր է եւ պահանջ ունի նման մասնագէտներու:

Միութեան նպատակն է, կապ ստեղծել արտասահմանեան բոլոր վայրերու համանման միութիւններու եւ անհատ մասնագէտներու հետ, միահամուռ ուժերով օժանդակել Հայաստանի համալսարանի գիւղատնտեսական բաժնին, արհեստագիտական նաղան անհրաժեշտ գործիքներ, գիրքեր եւ այլն ուղարկելով:

Միութիւնը կազմած է իր գրադարանը, զոր պիտի հարստացնէ եւ պիտի փոխադրէ Հայրենիք, խմբական աշխատանքով պիտի կատարէ թարգմանութիւններ եւ, իր ուժերու ներածին չափով, հայ հասարակութիւնը հաղորդակից պիտի ընէ նորութիւններու: Չեխական գիտական համանման միութիւններու հետ պիտի խորացնէ իր ծանօթութիւններն ու բարեկամական յարաբերութիւնները, հող ստեղծելով յարատեւ բարեկամութեան եւ ծանօթացնելով մեր երկրի իրական վիճակն ու պատմութիւնը:

Իր աշխատանքները արդիւնաբեր դարձնելու համար՝ պիտի կազմակերպէ վիճակահանութիւն, հրապարակ հանելով շատ սահմանափակ թուով տոմսեր, 300 (մէկ—մէկ տոլար արժէքով) եւ յոյս ունի, որ քաջալերութիւն պիտի գտնէ:

*** Այս տարւոյ Յունիս 28էն մինչեւ Յուլիս 3ը Փրակայի մէջ տեղի պիտի ունենայ «Համաշխարհային գրական ցուցահանդէս»: Հայ ուսանողութիւնը որոշեց մասնակցիլ այդ ցուցահանդէսին, բայց շարք մը նիւթական դժուարութիւններ եւ այլ պատճառներ արգելք եղան:

Այս ցուցահանդէսին մասնակցելու համար, անհրաժեշտ էր որ հանդէս գային այլ հիմնարկութիւններ, ինչպիսին են օրինակ՝ Մխիթարեան միաբանութիւնները (Վիէննա, Վենետիկ), որոնք ունին հարուստ գրադարաններ. այլապէս մասնակցութիւնը անիմաստ կը դառնայ: Այդ կապուած է ահագին ծախքերու հետ:

Ցուցահանդէսի կեդրոնական վարչութենէն տեղեկացանք, մասնակցելու հրաւէր ուղարկուած է Մխիթարեան միաբանութեան, բայց չգիտենք՝ պիտի մասնակցի թէ ոչ:

Չեխօսլովաք կառավարութիւնը որոշ դիւրութիւններ կ՚ընծայէ ցուցահանդէսին մասնակցելու համար:

Ցուցահանդէսին պիտի մասնակցին Ամերիկայի եւ Եւրոպայի գրեթէ բոլոր երկիրներու ամենահին եւ խոշոր մատենադարաններ ու գրադարանները: Հայ մատենագրութիւնը, եթէ հնարաւորութիւններ ստեղծուէր մասնակցելու, կասկած չկայ, որ մեծ հետաքրքրութիւն պիտի շարժէր:

Այս ցուցահանդէսին կը

ՀԱՅ ԿԵԱՆՔԸ ԹԱՒՐԻԶԻ ՄԷՋ

(մեր մասնաւոր թղթակցէն)

ԹԱՒՐԻԶ, 24 Ապրիլ

Ապրիլ 20ի առտուն ժամը 9ին Թաւրիզէն դէպի Թէհրան ճանապարհ ելաւ Ատրպատականի առաջնորդ Ներսէս արքեպ., Րիզա Շահի Թագադրութեան ներկայ ըլլալու համար։

Ուղերթի գացին, քաղաքէն 4 ժամ հեռու մինչեւ Վասմինջ գիւղը ազգային հիմնարկութեանց ներկայացուցիչներ եւ հայ վաճառականները։

Ներսէս արքեպ. քանիցս հեռագրով հրաւիրուեցաւ Թէհրան, համայնական վարչութեան եւ հայկական պատգամաւորութեան կողմէ, որոնց հրաւէրին զուգադիպեցան նաեւ զինուորական նախարար Աբտուլլահ խան Թահմասպի եւ Ներքին նախարարի հեռագիր հրաւէրները։

Առաջնորդը Ապրիլ 22ին հասած է Թէհրան, ուր թէ պետութեան եւ թէ գաղութին կողմէ արժանացած է հանդիսաւոր ընդունելութեան։

*** Ինչպէս յայտնի է, փետրուարի 18ին Ալաշկերտցի Վաչան խանամիրեանը, հոգեպէս հիւանդ, յարձակեցաւ ընկեր Եղիշէ Իշխանեանի վրայ եւ դաշոյնի երկու հարուածներով վիրաւորեց կողէն։ Այս արարքէն յետոյ Վաչանը յանձնուեցաւ ոստիկանութեան եւ բանտարկուեցաւ։ Բանտին մէջ հիւանդացաւ, երաշխաւորութեամբ տարուեցաւ Ամերիկեան հիւանդանոցը, յետոյ իր ազգականներէն մէկուն տունը փոխադրուեցաւ։ Իր հոգեկան վիճակը երթալով ծանրացաւ. ինքզինք կորսնցուց։ Ամբողջ 21 օր հաց կամ այլ ուտելիք, ոչ մէկ բան չկերաւ։ Հետզհետէ հիւծուեցաւ, դարձաւ կենդանի կմախք։ Յետոյ տունէն գաղտնի փախչելով քաղաքէն դուրս Լալա գիւղի լճին մէջ ձգեց ինքզինք խեղդուելու համար։ Թուրք ջաղացպան մը ազատեց զայն։ Քաղաքը բերին, նորէն բանտը տարին, ուր ծանր հիւանդացաւ եւ վերջապէս Ապրիլի 20ի առտուն մեռաւ։

Այս դժբախտ երիտասարդը զղջացած էր իր գործած արարքէն, որու հետեւանքով կը տանջուէր հոգեպէս եւ մարմնապէս։ Թաղումը եղաւ անշուք։ Քանի մը տարագիր ընկերներ կը հետեւէին դագաղին։

Տարագրութեան հետ Թաւրիզ եկած էր 1921ի ամրան։ Այս ամբողջ հինգ տարուայ ընթացքին իր կեանքը իսկական ողբերգութիւն մըն էր։

*** Այսօր 11/24 Ապրիլ Մայր եկեղեցւոյ մէջ կատարուեցաւ պատարագ եւ հոգեհանգիստ, եւ յետոյ Արամեան թատերասրահին մէջ տեղի ունեցաւ ազգային մեծ սուգի օրուայ առթիւ. բանախօսեց Պ. Գ. Յակոբեանը։ Երգեր եւ արտասանութիւններ ալ եղան։

*** Կուլտուրական միութեան դասախօսութիւնները կանոնաւորապէս կը շարունակուին։ Վերջերս խօսեցաւ Պ. Լեւոն Գէորգեանը «Յիշողութեան զարգացման միջոցներու մասին» եւ Պ. Մարտին Շաթիրեանը «Նութը քաղաքակրթութեան մէջ» նիւթի մասին։

«Կուլտուրական միութիւնը» ձեռնարկած է նաեւ գրական դատավարութիւն մը սարքել Լեւոն Շանթի «Շղթայուած» եւ կամ «Ինկած բերդի իշխանուհին» թատերախաղերու մասին։ Միութեան գլխաւոր ձեռնարկներէն մէկն ալ այն է որ կազմակերպած է «աբիներու միութիւն» մը, որու պահանջը շատ զգալի էր Թաւրիզի հայ մատաղ սերունդին համար։ Ցանկալի էր, որ Կուլտ. միութեան վարչութիւնը առանձին ուշադրութիւն դարձնէր հայ պատանիներու եւ երիտասարդներու մարզական կեանքի վրայ, կազմակերպելով բազմազան ձեռնարկներ, իրականացնելու համար «առողջ հոգին առողջ մարմնի մէջ» նշանը։

ՄԱՍԻՍ

...ադիպլին համալսարանին ողիմպիական խաղերը, որ 7 տարին մէկ անգամ տեղի կ'ունենան Փրակայի մէջ։ Այս տարի խաղերը պիտի կատարուին առանձին շուքով։ ...ըննէ ի վեր պատրաստութիւններ կը տեսնուին։ Կը սպասուին կէս միլիոնէն աւելի մասնակցողներ եւ հիւրեր։

Այդ պատճառով բարձրագոյն վարժարաններու աշխատանքները պիտի դադրին սովորականէն կանուխ, որպէսզի շէնքերը յատկացուին հիւրերուն բնակութեան։

Յ. Գ.

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ բոլոր աշխատակիցներէն գրել թուղթին մէկ ԵՐԵՍԸ ՄԻԱՅՆ։

ՆՈՐ ԿՏԱԿՆԵՐ

Բարեգործականի գրասենեակէն կը ծաղորդեն մեզի.—

ՆԻՒ ԵՈՐՔԷՆ Տքթ. Յովհաննէս Արշակունիի ծանօթ կտակին տրամադրութեան համաձայն, հանգուցեալին գրքերն ու վիրաբուժական գործիքները ղրկուած են Հայաստան։ Երեւանի համալսարանին համար, դեղօրաններու մթերքը փոխադրուած է Ֆիլատէլֆիա, Հանըման հիւանդանոցին համար, իսկ դրամատան մէջ ունեցած աւանդը, 6000 տոլար, ծախքերը զեղչելով, շուտով կը յանձնուի Միութեան Նիւ Եորքի Յանձնաժողովին գանձապահ Պ. Յարութիւն Կիւլպէնկեանի։ Կտակին տրամադրութիւնն է որ այս դրամը գործածուի Հ. Բ. Ը. Միութեան ձեռքով հայ որբերուն համար։

Ուրիշ հայրենակից մը, Սիմօն Գարեգին Փաշաքարեան եւս, դրամատան մէջ ունեցած 4000 տոլարի աւանդը կտակած էր Հ. Բ. Ը. Միութեան, պայմանաւ որ այդ գումարէն 1500 տոլար յանձնուի իր երկու ազգականներուն, որոնց մին, դեռահաս աղջիկ մը, Մարսիլիա կը գտնուի։ Մնացածը, ծախքերը զեղչելով, պիտի մնայ Բ. Միութեան, անոր ձեռքով որբերու խնամատարութեան եւ դաստիարակութեան գործածուելու համար Հայաստանի եւ Մերձաւոր Արեւելքի մէջ։ Դժբախտաբար կտակակատարը, որ հանգուցեալին եղբօրորդին է եւ միանգամայն 1000 տոլարին կտակընկալը, ինչ ինչ դժուարութիւններ հանած է, օրինակ բազմածախս մահարձան մը կանգնել կը պահանջէ, եւ Միութեան Նիւ Եորքի Յանձնաժողովը ստիպուած է դատարան դիմելու։

ՀԵՌԱՒՈՐ ԳԱՂՈՒԹ ՄԸ.— Արժանթինի մէջ Գորտովա իբր 200 հազար բնակչով քաղաք մըն է, ուր առաջին անգամ 25 տարի առաջ գացած են մէկ քանի Հայեր, որոնց սերունդը օտարացած է այժմ։ Իբր 12 տարի առաջ հոն գաղթած են բաւական թիւով Կեսարացի եւ Քէֆէցի (Սիս) Հայեր։ Այս վերջինները կօշկակարութեամբ եւ փերեզակութեամբ բաւական լաւ դիրք մը շինած են, իսկ առաջինները կը շարունակեն քաղաքապետական աւելածուի համեստ գործը։ Զինադադարէն յետոյ, Պուէնոս Այրէսէն հոն գացած են բազմաթիւ Հաճընցի եւ ուրիշ ընտանիքներ եւ ամէնքն ալ համեստ դիրք մը շինած են եւ կ'ապրին։ Օրէ օր Պուէնոս Այրէսէն նոր Հայեր գալու վրայ են, եւ գաղութին թիւը, մեծ ու փոքր, այր եւ կին, հազարը կ'անցնի։

Գաղութը միշտ կը պահէ իր հետաքրքրութիւնը ազգին համար։ Հ. Բ. Ը. Միութեան մասնաժողովը հաստատուած է 1918ին եւ ունի 50 անդամ։ Այդ շրջանին բաւական եռանդով աշխատած ու նպաստներ հասցուցած է։ Մասնաժողովին նախաձեռնութեամբ, բայց անկէ անկախ, երկու տարի առաջ կազմուած է Հայ գաղութային կեդրոն մը, որ կրցած է մեծկակ հող մը գնել եւ ներկայ տարուան փետրուար 21ին հանդիսաւորապէս հիմը դնել շէնքի մը, որ առ այժմ պիտի ծառայէ իբր եկեղեցի, իբր դպրոց եւ իբր հաւաքավայր կամ հանդիսասրահ։ Ատով Բարեգործականին մասնաժողովն ալ մնայուն եւ ձրի կեդրոն մը պիտի ունենայ, մինչդեռ ցարդ բաւական բարձր վարձք մը կը վճարէր։

ՉԱՓԱՀԱՍ ՈՐԲԵՐՈՒ ԺՈՂՈՎԸ

Կիրակի օր տեղի ունեցաւ Չափահաս Որբերու Միութեան ընդհ. ժողովը։

Շատ մը օրակարգերու շարքին կային Near East Reliefի եւ Կաթ. պատ. Պալաքեան եպիս.ի հետ եղած տեսակցութեանց զեկուցումները։

Տեղեկացանք թէ Պալաքեան եպիսկ. կը խոստանար կարելին ընել, նիւթապէս եւ բարոյապէս թեւ ու թիկունք դառնալ որբերու Միութեան եւ հոգալ դասախօսութեան ուսուցչի եւ սրահի վարձքը։

Այս բարեացակամութիւնը մեծապէս խանդավառեց ժողովականները որոնք առաջարկեցին որ վարչութիւնը խնդրէ կաթ. պատուիրակէն յատկացնել որոշ գումար մը, որպէսզի մենք ունենանք մեր մնայուն սրահը։

Նիր Իսթ կը խոստանար իր պաշտպանութեան տակ գտնուող որբերը անդամագրել միութեան։

Ընթացիկ հարցերէն վերջ, դիւանը հրաւիրեց Պ. Ներսէս Օհանեանը, որ անցեալէն սրտաշարժ դրուագներ պատմեց, ու հրաւիրեց իր սաները որ ամէնէն առաջ իրենց առողջութեան հոգ տանին։ «Տղաքս, կը տեսնէք շատ պարզ կը խօսիմ. Շաթօպրիանը այսպէս ըսած է, ուրիշ մը այնպէս խօսած է չեմ ըսեր. ես ձեզ կը խօսիմ այն ինչ որ կեանքը եւ բնութիւնը ինձ կը թելադրեն, պահեցէք որբ անունը. ան ձեզ պիտի տայ գոյութեան լաւագոյն իրաւունքը, ինչպէս ես կը պահեմ եւ պարծանք կը զգամ այդպէս ըլլալուս իմ ալեւոր տարիքիս մէջ։»

Վ. Պ.

ՊԱՏԱՍԽԱՆ «ՅԱՌԱՋ»Ի ՀԱՐՑԱՐԱՆԻՆ

19.— ԼԱ ՖՈՒԷԴԻ ԵՒ ՀԷՐՊԼԷԻ ՄԷՋ

Փարիզէն 30-35 վայրկեան հեռու, Փարիզ-Մանդ գիծին վրայ կը գտնուին Լա Ֆուէդ եւ Հէրպլէ, երկու գիւղեր, ամառնային սքանչելի զբօսավայրեր, Սէն գետակին ընդարձակ անտառին դիմաց, Սէնի աջ ափը։

Լա Ֆուէդի մէջ կը գտնուին 4 հայ ընտանիքներ, ընդամէնը 13 հոգի, որոնցմէ 6ը երկսեռ երիտասարդներ։ Դպրոց գացող պզտիկներ չունինք։ Բնակարանները առողջապահական լաւ պայմաններու մէջ են, ամարանոցներ։ Օդն ալ առողջ է։ Մինչեւ հիմա ամուսնութիւն կամ ծնունդ, հիւանդութիւն կամ մահ պատահած չէ։ Գործի համար ամէնքն ալ Փարիզ կ'երթան, ոմանք արհեստաւոր, ոմանք ալ բանուոր։ Ընտանիքի մէջ արեւելեան կեանք մը կ'անցընեն։ Չկայ ազգային ո եւ է կազմակերպութիւն. կայ միայն Դաշնակցական մը եւ համակիր օրիորդ մը։

*** Հէրպլէի մէջ կան 8-9 հայ ընտանիքներ, մօտ 30 հոգի, որոնցմէ 10-12ը երիտասարդներ են։ Դպրոց յաճախող պզտիկներ չկան։

Հոս Հայերը երեք տարիէ ի վեր հաստատուած են, եւ այս քիչ ժամանակին մէջ 4 ընտանիքներ կրցած են իրենց սեփական հողի եւ տունի տէր ըլլալ։ Տեղացիներու համակրութիւնը կը վայելեն։ Մօտերս հարսնիք մը պիտի ըլլայ Հէրպլէի եւ Լա Ֆուէդի Հայերուն միջեւ։ Ազգային ո եւ է կազմակերպութիւն չկայ։ Դաշնակցութեան երեք համակիրներ կան։ Գիւղին մէջ գործ չըլլալով ուրիշ տեղեր կ'երթան աշխատելու։

Յ. Սէօյլէմէզեան

*** Լուառէի շրջան, Orléansէն 14-16 քիլոմեդր հեռու, Meung Sur-Loire գիւղը կայ ընտանիք մը չորս անդամով, Պրուսայի կողմերէն, մայր եւ զաւակ մը Էնկիւրիցի, եւ ամուրի մը, բոլորը 7 հոգի։ Այսերը կ'աշխատին Entreprises Evzatի գործարանը։ Բնակութիւնը ձրի ոչ-առողջապահիկ, օրականները գոհացուցիչ են։ Թրքախօս են։ 8 ամիս առաջ միեւնոյն տեղն էին. այժմ հաւանաբար մնացած են։

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

Հ. Մ. Ը. Մ.Ը ՅԱՂԹԵՑ I—ՅՈՎ

Նախապէս եղած կարգադրութեան մը համաձայն, մրցումը տեղի ունեցաւ «խառն» կոչուած խումբերու միջեւ, եւ հակառակ երկու կողմին ալ լաւ կազմով դաշտ ելլելուն, չտուաւ . սպասուած արդիւնքը, թէ նիւթական եւ թէ մարզական տեսակէտով։ Հ. Մ. Ը. Մ.ի խումբը առաջին կիսախաղը տասը հոգիով խաղաց, որոնցմէ երեք հոգի ալ պահեստիէն։ Իսկ երկրորդին Տէվէճեան, Մկրտիչ եւ Ռուբէն վերադրաւեցին իրենց տեղը։ Րէտ Սթարի խումբին մէջ նշմարեցինք առաջինէն խաղացող Թուրք Համտին, չեհ Հօլապէք և Բրօշասքա, Դասթէն եղբայրները եւայլն։

Առաջին կիսախաղը շատ պաղ անցաւ։

Երկրորդին Հ. Մ. Ը. Մ.ը դաշտ եկաւ լման կազմով բացի Կ. Կարապետեանէ, սակայն առով խաղը չփոխուեցաւ։ Նշանակելու ալ աւելի առիթներ ներկայացան եւ Արծիւեանի ջանքերուն շնորհիւ Հ. Մ. Ը. Մ. բացաւ «սքօր»ը, նշանակելով առաջինը։ Ֆրանսացիներն ալ հինգ վայրկեան վերջ հաւասարեցան, մեր վերջապահներէն մէկուն փոքր մէկ սխալին վրայ։ Բայց խաղին առաւելութիւնը Հայերուն կողմն էր, եւ Հրայրին քաշած մէկ «գօրնըր»ին վրայ Ս. Կարապետեան նշանակեց երկրորդ կոլը։ Վերջանալուն Արծիւեան առանձինն խիստ գեղեցիկ նշանակէտ մը շահեցաւ։ Որմէ վերջ Հ. Մ. Ը. Մ.ը տիրապետեց առանց «սքօր»ը փոխելու եւ խաղը վերջացաւ Հ. Մ. Ը. Մ.ի յաղթականով 1ի դէմ 3,

*** Պահեստին որմէ վեց հոգի պակաս էին պարտուեցաւ Macabiի առաջինէն 1ի դէմ 2ով։ Ծիծեռնակը յաղթեց նոյն խումբին պահեստի-առաջին խումբին 0ով 4։ Գ.ը պարտուեցաւ Անիէրի առաջին խառնէն 0ով 5։

*** Ֆրանսայի ազգ. բաժակի վերջնական մրցումը տեղի ունեցաւ Սթատ տը Գօլօմպի մէջ, մօտ 25,000 հոգիի ներկայութեան։ Օլէմբիք տը Մարսէյլ, կրկնելով 1924ի իր յաջողութիւնը Ֆրանսայի ախոյեան տիտղոսը առաւ, յաղթելով Վալանթիէնէի, 1ի դէմ 4 կոլով։

Հ. Թ.

„ՅԱՌԱՋ,,Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (5)

ՅԻՇԱՏԱԿ ՄԸ
ՄԵՐ ԳԻՒՂԱՔԱՂԱՔԷՆ

(ԸՆԿԵՐՈՋ ՄԸ ՊԱՏՄԱԾԸ)

V

Մինակ չէր կրնար բեռան տակ [մտ]նել, բայց բոլորն ալ կ'անցնէին [առ]անց կարեւորութիւն տալու, ...ները օրօրելով ու կարծես ...նելով զայն։ Հակը ցեխոտ էր ...ոչ ոք կ'ուզէր աղտոտիլ։

Մենք կեցած էինք պատի մը տակ ու կը դիտէինք։ Արեւի ճառագայթ մը կը խաղար բեռնակրին ...դնած դէմքին վրայ ու աչքերուն մէջ կը թանձրանար ծանր տրտմութիւն մը։ Ես հագած էի կիրակնօրեայ արդուկուած հագուստ ու թէեւ կը զգայի որ պարտաւոր եմ օգնել այդ մարդուն, բայց անհնար էր ատիկա։ Հագուստս ամբողջ պիտի աղտոտէր։ Յետոյ ինչպէս շուկայէն պիտի անցնէի ընկերուհիիս տունը երթալու համար։

Բեռնակիրը յուսահատած, ...օգնութիւն չէր խնդրեր անցորդներէն։ Յայտնապէս կը սպասէր արհեստակցի մը։ Ինծի ծանօթ գիւղացի մը անցաւ դանդաղ քայլերով։ Առօրեայ աշխատանքի հագուստ հագած էր ու կրնար օգնել եթէ ուզէր։ Բեռնակիրը անվստահ ձայնով կանչեց զայն։

— Ես քու հօրդ ծառա՞ն եմ ինչ է, պատասխանեց գիւղացին։

Յանկարծ ես տեսայ Ան որ կեցած էր պատի մը տակ, դէմը, ձեռքերը գրպանը ու ծխափողը շրթունքին։ Տրտմօրէն կը նայէր բեռնակրին ու գիւղացիին։ Յետոյ մեր աչքերը հանդիպեցան իրարու։ Ձեռքերը միշտ գրպանը մօտեցաւ բեռնակրին։ Գիւղացին կեցած էր դեռ։ Վայրագ ու կատաղի շարժումով կից մը տուաւ անոր փորին եւ ձգեց գետին, յետոյ ծըռեցաւ ու օգնեց բեռնակրին։

Հինգ վայրկեանի ճիգէ յետոյ, հազիւ բեռնակիրը կրցաւ իր բեռանը հետ բարձրանալ ու ճամբան շարունակել։

Անոր մաքուր հագուստը՝ ամբողջ ցեխոտեցաւ բայց դէմքը հանգիստ էր ու աչքերը պայծառ։ Բեռնակրին ընկերացաւ մինչեւ փողոցի մը դարձուածքը ու երբ վստահ եղաւ թէ պիտի կրնայ երթալ առանց կրկին իյնալու՝ դարձաւ ետ։ Այդ հագուստով չէր կրնար ճամբան շարունակել։

Մեր աչքերը հանդիպեցան ի րարու ու ան բարեւեց գլխու ու գընաց, դանդաղ ու հաստատ քայլերով, գլուխը ծռած մէկ ուսին վրայ ու ձեռքերը գրպանը։ Նուրբ ժպիտ մը շրթներուն երկու անկիւններուն բերանը որ ինծի հեգնական թուեցաւ...

Ան գիշերը հազիւ առաւօտեան դէմ կրցայ քիչ մը քնանալ։ Մութին մէջէն կը ցայտէր անոր դէմքը՝ մեղմ տժգոյն, հանդարտ ու տրտում, մեղմ բոցավառ ու փայլատակող...

VI

Յաջորդ առաւօտ բարձրացայ անկողնէս յոգնած ու նկուն։ Գըլուխս ծանր կը կշռէր ուսերուս վըրայ։ Հագուեցայ ու հակառակ որ դեռ շատ կանուխ էր, ուղղուեցայ հայկական դէմի թաղը։ Երկու թաղերը իրարմէ կը բաժնուէին շուկայով ու թրքական թաղամասով։ Մէկէն միւսը երթալու համար ես ընդհանրապէս կ'անցնէի թրքական թաղէն, որուն վերջաւորութեանը բանջարանոցները կ'երկննային գարնան արեւուն տակ մինչեւ, հեռուն ժայռերուն ոտքը...

Բանջարանոցներուն ու հայկական թաղին միջեւը կար ալիւրի ջրաղացք մը։ Ջուրը վարի ձորակէն կ'անցնէր աղմուկով ու արագ։ Ջրաղացքին ետեւը բաւական ընդարձակ եռանկիւնի մը մէջ կը սեղմուէր յունական թաղը։

Փողոցներէն կ'անցնէին դաշտուորներն ու դաշտուորուհիները։ Հատիկ հատիկ սկսան հնչել բոլոր եկեղեցիներուն զանգակները։ Նախ «Սար»ի հայկական եկեղեցիին հնչեղ ու ծաւալուն ձայնով զանգակը, որուն աղմուկը, տա՜նկ, տա՜նկ, տա՜նկ, տան՜կ, կ'երկարաձգուէր մինչեւ հեռուն ու կը կորսուէր կապոյտ մշուշին մէջ... Հասած էի ջրաղացքին առջեւ որ դեռ չէր աշխատեր։ Ջրաղացքի պարտէզին եղրեւանիները, որոնց հասկերը ցանկապատէն դուրս կախուած էին կը բուրէին խռովիչ կերպով։ Քիչ մը վարը, ձորին գլուխը կը խաղային քանի մը դատարկապորտ տղաք, որոնց մայրերը անտարակոյս գործի գացած էին։

Ճամբաս կը շարունակէի երջանիկ ու գինով առաւօտեան բուրումէն, թէեւ անորոշ կերպով անհանգիստ նախընթաց օրուան դէպքին ազդեցութեան տակ։

Նկատեցի որ պզտիկները հետաքրքրութեամբ կը նային ձորին մէջ ու քար կը նետեն։

Մօտեցայ ու հարցուցի թէ ի՞նչ կայ։ Մատով ցուցուցին։ Վարը՝ թաց հողին վրայ, ջրեզերքը, փռուած էր զինուորական համազգեստով մարդու մը դիակը։ Դէմքը չէր երեւար բայց հագուստները արիւնոտ էին։ Արագարանքով հեռացայ, պզտիկներուն խորհուրդ տալով որ իրենք ալ հեռանան։

Ժամ մը յետոյ ամբողջ գիւղաքաղաքը յուզումի մէջ էր։ Կ'ըսէին որ գիշերը, ջրաղացքին մօտ Թուրք, սպայ մը սպաննած են Հայերը։ Կը փսփսային փողոցէ փողոց դէպքին մանրամասնութիւնները, բայց ոչ ոք որոշ բան մը գիտէր։

Բնազդաբար գացի ընկերոջս տունը։ Ներսէս ձայն մը կ'ըսէր թէ Ան է։ Պատմեցի պատահածը տնեցիներուն։ Պարտէզն էինք։ Ան կրթնած էր երկճղի թզենիի մը բունին ու արեւին մէջ կը ծըխէր։ Ծիծաղեցաւ հնչուն ու լիահագագ ձայնով։ Յետոյ մօտեցաւ ինծի, ձեռքը դրաւ ուսիս ու նայեցաւ աչքերուս, երկար ու տրտում նայուածքով ու հարցուց։

— Ի՞նչ կ'ըսես, երիտասարդ լաւ չեն ըրած...

— Չեմ գիտեր, պատասխանեցի դողդոջուն։

Մտքիս մէջ կը յապաղէր սպային հասակը ու արիւնոտ հագուստը ու սիրտս տրտմութեամբ լեցաւ։

— Լաւ են ըրած, ըսաւ տիրական ու ծանր ձայնով։ Նայեցաւ շուրջը։ Մայրն ու քոյրը ներս գացած էին տնական գործերով։

(Շար.) ՎԱԶԳԷՆ ՇՈՒՇԱՆԵԱՆ

կոյտի վերածուեցաւ, որովհետեւ ջուր չկար կրակը մարելու համար: Այրած տուներուն թիւը 500ը կ'անցնի:

Կ'ըսուի թէ ապստամբութեան նոր վարիչն է Տօքթ. Շահպէնտէր, որ վերջերս Ամերիկա կը գտնուէր: Այս մարդը կ'աշխատի Տիւրզիները միացնել իսլամական հրոսախումբերու հետ: Վերջերս Ֆրանսացիները երեւան հանեցին կարգ մը ընկերներ որոնք նախապէս հաշտութեան առաջարկներ բերած էին Սուրիոյ մարզպանին: Ասոնք պատմեցին թէ իրենց ձախողումէն յետոյ, դատուեցան իբրեւ դաւաճան և Տօքթ. Շահպէնտէր եթեր տալով իրենց, կտրեց իրենց ձեռքերը:

⁂ Նոր տեղեկութիւններու համաձայն, ապստամբներէն 57 հոգի սպաննուած և 71 հոգի գերի բռնուած են: Ֆրանսական թերթերը կ'ըսեն թէ յարձակում մը գործուած է գնդացիրով, հեծելազօրքով և հրասայլերով (թանք): Կրօնապետ Ապու-Ֆաքիր հպատակութիւն յայտնեց և Սուէյտա պիտի բնակի իբրեւ գաւառ: Ուրիշ երեք ազդեցիկ պետեր ալ անձնատուր եղան:

⁂ Մայիս 10ին, ումբակոծութենէն յետոյ կատաղի կռիւ մը տեղի ունեցաւ Դամասկոսի մէջ: Ապստամբները 50 սպաննեալ ունեցան:

⁂ Մարզպան Ժուվընէլ հաւանած է որ 30 տարուան համար հոգատարութեան դաշնագիր մը կնքուի Սուրիոյ եւ Ֆրանսայի միջեւ, ինչպէս կայ Անգլիոյ եւ Իրագի միջեւ:

Լրտեսական գործ մը Թուրքիոյ մէջ

Պալըքէսիրի մէջ ձերբակալուած և Էնկիւրիի անկախութեան դատարանին յանձնուած են չորս անձեր, որոնք հսկողութեան տակ էին ամիսներէ ի վեր:

Ասոնց մասին լրտեսութեան կասկածը անկէ առաջ կուգայ որ, իրենց պարագլուխը, Հավարի սերտ յարաբերութեան մէջ էր կարգ մը շրջանակներու հետ: Թէեւ կ'ըսեն թէ Հավարի Պլունուար, որ ֆրանս. բանակին մէջ ծառայեր է, երկու տարիէ ի վեր Պալըքէսիրի մէջ վաճառականութեամբ կը զբաղի: Անկէ զատ ուշադրութիւն գրաւած էր Հավարիի կասկածելի գործունէութիւնը ֆրանսացի տեղակալ Ահմէտի հետ, որ զօրավար Կուրօի տեղեկատու դիւանին մէջ աշխատած է: Կայ նաեւ ուրիշ պարագայ մը: Հավարի քանի մը օր առաջ լուր մը կը հանէ, թէ Պալըքէսիրէն Իզմիր պիտի երթայ: Մինչդեռ պահ մը իր հետքը կորսնցնելէ յետոյ, փոխանակ Իզմիր երթալու Պալըքէսիր կը վերադառնայ, ինչ որ իր մասին եղած կասկածները կը զօրացնէ:

Ճիշդ այս միջոցին, ներքին գործավարութեան ցոյց տուած պէտքին վրայ, Պոլսոյ ոստիկանութիւնը խնդիրը ձեռք կ'առնէ եւ Հավարին ու Ահմէտը իրենց երկու ընկերներով Պոլիս կը բերուին: Քննութեամբ կարգ մը փաստաթուղթեր ձեռք կ'անցուին, ուրկէ յայտնի կ'ըլլայ թէ, ձերբակալուածները օտար պետութեան մը հաշւոյն լրտեսութիւն կ'ընէին:

Թուրք-պարսիկ դաշնագիր մը

Ապրիլ 22ին չէզոքութեան դաշնագիր մը կնքուեցաւ Թեհրանի մէջ, Թուրքիոյ եւ Պարսկաստանի միջեւ: Այս դաշնագրին համաձայն, երկու կողմերէն իւրաքանչիւրը յանձն կ'առնէ չէզոք մնալ, եթէ միւս կողմը պատերազմի բռնուի. թոյլ չտալ որ իր հողին վրայ համախմբումներ եւ ձեռնարկներ կատարուին՝ միւսին անդորրութիւնը խանգարելու կամ պետական հարուած մը փորձելու համար. արմատական միջոցներ ձեռք առնել այն ցեղերուն դէմ որ կը փորձեն խռովութիւններ յարուցանել միւսին հողին վրայ: Դաշնագիրը կնքուած է հինգ տարուան համար եւ, ինչպէս կ'երեւի, ծանր հարուած մըն է քիւրտ ապստամբներուն դէմ:

Բուռն կռիւներ Մարոքի մէջ

Բանակցութիւնները ձախողած ըլլալով, ֆրանսական եւ սպանիական բանակները բուռն յարձակողականի մը սկսան Ապտիւլ Քէրիմի դէմ: Առաջին թափով 12 քիլոմեդր յառաջ խաղացին:

Ծանր դէպքեր Ժան տ'Արքի տօնին առթիւ

Այս տարի ալ (կիրակի) ծանր դէպքեր պատահեցան Ժան տ'Արքի տօնին առթիւ: Աւելի քան հարիւր — կամ աւելի ճիշդ 118 ոստիկան — վիրաւորուեցան և 220 հոգի ձերբակալուեցան, ցոյցերուն հետեւանքով:

Նորէն արգիլուած էին թափօրները, և հեծեալ ու հետիոտն ոստիկաններու շղթաներ բռնած էին այն գլխաւոր փողոցները որոնք դէպի Փիրամիտի հրապարակը, Ժան տ'Արքի արձանին առջեւ կը տանին: Առաջին ընդհարումը ծագեցաւ ոստիկանութեան և 400 արքայականներու միջեւ, որոնք չէին ուզեր հպատակիլ դրուած պայմաններուն: Ցուցարարները քանի մը անգամ խզեցին շղթան, «կեցցէ՛ թագաւորը» պոռալով: Խռովութեանց մէջ ամէնէն մեծ դերը կատարեցին բռունցքներն ու գաւազանները:

Հազարէ աւելի ամբաստանեալ

Անկախութեան դատարանի անդամներէն Ալի պէյ, ի մէջ այլոց հետեւեալը յայտարարած է. «Դատարանը մօտ օրէն Մալաթիայէն Տիարպէքիր պիտի երթայ՝ դատելու համար Հազօի և Միտիաթի ապստամբները, որոնց թիւը 1000ը կ'անցնի: Նոյն շրջանէն մինչեւ հիմա գրաւուած զէնքերուն քանակը 60,000էն աւելի է: Արեւելեան նահանգներու մէջ թէքքէներու ջնջումէն յետոյ, «միւթէկալլիպ»ներն ալ վերջ գտան:

«Արեւելեան նահանգներուն մէջ ամէնէն աւելի աչքի կը զարնէ այն որ, հոն ժողովուրդը հող չունի: Այդ նահանգներուն մէջ աշխատողները պարզապէս Ռուսիոյ մէջ եղած ճորտերուն կը նմանին: Այս ալ ըսեմ որ Արեւելքի մէջ քրտախօս Թուրք ցեղեր կան: Ինչպէս Ուրֆայի կողմը Պատէլի ցեղը: Մարտինի շրջակայքն ալ արաբախօս Թուրքեր, որոնք Լէնկթիմուրի հոն բնակեցուցած 70,000 Թուրքերու թոռներն են: Ջանք կը թափուի որպէսզի ասոնք իրենց մայրենի լեզուին վարժուին: Վարչական կարգադրութեամբ կարգ մը անձեր, որոնց արեւելեան նահանգներու մէջ բնակութիւնը յարմար չի դատուիր, արեւմտեան նահանգները կը փոխադրուին»:

ՕՐ. ԱՐՄԵՆՈՒՀԻ ԱՆՄԱՀԵԱՆ
ԵՒ
ԸՆԿ. ԶԱՐԵՀ ԴԵՐՁԱԿԵԱՆ
ՆՇԱՆՈՒԱԾ
25 Ապրիլ 926 Վալանս

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Տէր եւ Տիկին Երուանդ Հիւսիսեան (Խարթում), Տիար Լեւոն Թօփալեան և ազգականներն ու պարագաները իրենց խորին շնորհակալութիւնները կը յայտնեն բոլոր անոնց, որոնք ներկայ գտնուեցան

ՏԻԱՐ ԿԱՐԱՊԵՏ Գ. ՀԻՍԻՍԵԱՆԻ

յուղարկաւորութեան եւ անձամբ կամ գրաւոր իրենց ցաւակցութիւնը յայտնեցին:

ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ

Հ. Յ. Դ. «ԻՇԽԱՆ» խումբի ժողովը տեղի կ'ունենայ յառաջիկայ կիրակի երեկոյ ժամը 8,30ին 2 Rue des Vieux Colombiers, Metro St. Sulpice: Անդամներուն ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

Հ. Յ. Դ. Փարիզի ընկ. ընդհ. ժողովը տեղի կ'ունենայ յառաջիկայ Չորեքշաբթի երեկոյ (19 Մայիս) ժամը 8,30ին 2 Rue des Vieux Colombiers. Métro St. Sulpice.

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Հ. Յ. Դ. Պատանի Միութեան Ա. դաշտային պտոյտը տեղի պիտի ունենայ յառաջիկայ Կիրակի, 16 Մայիս և պիտի տեւէ առաւօտէն մինչև երեկոյ:

Միութեան բոլոր ընկերները պէտք է ներկայ գտնուին առաւօտեան ժամը 8,30—9 Gare Noailles թիւնէլին առջեւը, մեկնելու համար 12 թիւ հանրակառքով Camoines les Bainsի կողմերը: Կէսօրուայ ճաշը միասին առնելու է:

Հ. Յ. Դ. Խաժակ խումբի ժողովը յառաջիկայ Շաբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին, 13 Rue de Londres.

Հ. Յ. Դ. Արմէն-Գարօ խումբին ընկերները ընդհանուր ժողովի կը հրաւիրուին վաղը, Հինգշաբթի 13 Մայիս կէս օրէն վերջ ժամը 2.30ին, 131 Fbg. du Temple Ռոստոմի սրահը: Մէթրօ Պէլվիլ:

Հ. Յ. Դ. Զաւարեան խումբին ժողովը Ուրբաթ ժամը 8.30ին Պլյանքուռ, ծանօթ հաւաքատեղին:

Հ. Յ. Դ. Փարիզի Ուսանող. Միութեան հերթական դասախօսական ժողովը վաղը, Հինգշաբթի, 13 Մայիս երեկոյեան ժամը 8.30ի, Floria ճաշարանին վերնայարկը, Rue Mr. le Prince: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է:

Հ. Յ. Դ. ԼԻՕՆԻ Ենթակոմիտէի բոլոր ընկերները ստիպողաբար անդամական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրուին յառաջիկայ կիրակի 16.. Մայիս առաւօտեան ժամը ճիշդ 8,30ին Café du Centre թիւ 7ի սրահը:

ՇԱՊԻՆ-ԳԱՐԱՀԻՍԱՐՑԻՆԵՐՈՒ «Ռազմիկ» Հայրենակցական Միութեան ընդհ. ժողովը՝ յառաջիկայ Կիրակի, 16 Մայիս, կէս օրէ յետոյ ժամը 2.30ին, 40 rue de Belleville. Métro Belleville.

ՓԱՐԻԶԻ Հայ Երիտասարդաց Միութեան շաբաթական ընկ. հաւաքոյթը տեղի կ'ունենայ վաղը, Հինգշաբթի 13 Մայիս, գիշերուան ժամը 9ին Ֆլօրիա ճաշարանին սրահին մէջ, 61 ռիւ Մօսիէօ լը Փռէնս, վիճաբանութեան նիւթ ունենալով «Հայ նկարագրին առաւելութիւնները եւ թերութիւնները»:

Մուտքը ազատ է: Ծախքերու մասնակցութեան համար մուտք 1 ֆրանք:

ԱԶԳ. ՄԻՈՒԹԻՒՆ ԼԻՕՆԻ

Յառաջիկայ Յունիս 20ին Փարիզի մէջ գումարուելիք ընդհ. պատգամաւորական ժողովին մասնակցող պատգամաւորներէն չորսը Լիոնի վիճակէն պիտի ընտրուին: Այս ընտրութիւնը պիտի կատարուի յառաջիկայ Կիրակի, Մայիս 16, կէս օրէ վերջ ժամը 3ին, Լիոնի հայ մատրան մէջ: Ազգային տուրք վճարողները միայն պիտի կրնան մասնակցիլ:

Վնիք

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՓԱՐԻԶ, Ա. Պ.— Ստացանք 20 ֆրանք:

ՓԱՐԻԶ, Ե. Մ.— Ստացանք վեցամսեան:

ՍԷՆԹ ԷԹԻԷՆ, Ս. Տ.— Ստացանք 20 ֆրանք:

ՍԷՆ ՇԱՄՕՆ, Յ. Բ.— Ստացանք 20 ֆրանք:

ՔՈՒԼՈՆ, Ս. Զ.— Ստացանք 20 ֆրանք:

ՀԵՌՈՒԲՈՒԱ, Ա. Պ.— Ստացանք 40 ֆրանք: Կարգադրեցինք:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Սեբաստացի Խաչիկ Մընճուկեանը կը փնտռէ իր հօրեղբօրը կինը՝ Ազնիւ Մընճուկեանը, որ կարծիքով ասկէ երկու տարի առաջ Մարսէյլ կը կենար: Տեղեկացնել Hatchik Mentchoukian 4 Allée Victor-Hugo. Le Raincy (S. et Oise).

— Սարըճուքցի (Պրուսա) Յարութիւն Յովսէփեան կը փնտռէ նոյն գիւղացի Մկրտիչ Տէրտէրեանը, որ Փարիզ ըլլալ կը կարծուի: Տեղեկացնել 4 Quai de la Révolution, Alfortville.

— Ազշէհիրցի Կարապետ Մաթէոս կը փնտռէ իր ազգականներէն Յակոբ Մարտիրոսեանը, որ հարաւային Ամերիկա կը գտնուէր նախապէս: Կը խնդրուի Արժանթինի թերթերէն արտատպել: Տեղեկացնել 4 Quai de la Révolution, Alfortville.

— Եալովայի Բարձի գիւղէն Մուշիկ Քեալամեան կը փնտռէ եղբօրորդին, Կարապետ Գէորգեանը, որ Նիւ Եօրք էր 1922ին: Կը խնդրուի Ամերիկայի թերթերէն արտատպել: Տեղեկացնել 117 Emile Zola, Asnière Paris.

— Աղաւնի Դանիէլեան կը փնտռէ Կարապետ եւ Պաղտասար Կարապետեանները, Ակնայ Կարուշլա գիւղէն, հօր անունը Տագէս, մօր անունը Հայկանոյշ: Մարսիլիա ըլլալ կը կարծուին: Տեղեկացնել Յարութիւնեան Աբրահամի, 14 Bld. de la Pologne, Lancey (Isère).

Ատափազարցի Հրանտ Տիքպըլըքեան կը փնտռէ իր քոյրը Տիկին Ամբակումեանը, որ կը բնակէր 326 East 26 St. New-York: Չորս ամիսէ ի վեր նամակ չէ առած: Գրել խմբագրութեան:

Ամերիկայի թերթերէն կը խնդրուի արտատպել: 3-2

Հաճընցի Սիմոն Չալեան կը փնտռէ եղբօրը ընտանիքը Զարուհի Չալեան եւ զաւակները Զաւէն, Շուշանիկ, Վահէ, Անահիտ եւ Գրիգոր, որոնք 1923ին Յունաստան կը գտնուէին: Տեղեկացնել 204 rue Lafayette Paris: 3—3

ԼԻՕՆԻ ՄԷՋ

«Յառաջ»ի և «Մարմարա»ի գործակալն է Յովհաննէս Դերձակեան, 34 Rue Dunoir, Lyon.

ՄԱՐՍԻԼԻՈՅ ՄԷՋ

«Յառաջ»ի ցրուիչն է Պ. Գեղամ Ծերիկեան.— Հասցէ Cuchman Tzerikian, Poste Restante, Marseille.

ՍԱԿԱՐԱՆ

10 Մայիս 1926

ԴՐԱՄՆԵՐ		Ֆր.	
Սթերլին,	L. St.	155	—
Տոլար,	Dollar	31	85
Մարք (ոսկի)	Mark	7	55
Թրքական Թղթ.	L. Trq.	16	30
Թրք. ոսկի	» or	141	—
Մէճիտիէ	Médjidié	12	50
Լէվա 100 հատը	Léva	23	—
Տրախմի »	Drachme	34	—
Լիր » »	Lire	127	15
Պելժ. ֆրանք »	Frc. Belge	99	50
Զուից. »	Frc. Suisse	616	—
Լէյ 100 հատը	Ley	12	15
Չերվոնեց	(10 Roubles or)	158	—
ԱՐԺԵԹՈՒՂԹ			
Եգ. Քր. Ֆօնսիէ I	Cr. Fonc. Eg.	3320	—
» II	»	2150	—
» III	»	2000	—
Թուրքելի երկթղ.	Lots turcs	127	50

Comptoir Parisien de change et de Crédit
80, Rue Lafayette

Le Gérant : H. TEURNIER

Impr. MASSIS
208bis, Rue Lafayette Paris(10e)

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

"HARATCH,,
JOURNAL ARMÉNIEN PARAISSANT TROIS FOIS PAR SEMAINE
Directeur-Propriétaire: SCHAVARSCH MISSAKIAN
Rédaction et Administration / Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն) 208 bis, Rue Lafayette PARIS (10e).
Հեռաձայն՝ Nord 57-82
Մեթրօ.— Louis Blanc կամ Jaurès

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ	Եռամսեայ	Վեցամսեայ	Տարեկան
Ֆրանսա եւ գաղութներ	20 ֆր.	38 ֆր.	75 ֆր.
Անգլիա եւ » Եգիպտոս, Իրան		10 շ.	20 շ.
Ամերիկա	—	3 տ.	5 տ.
Ուրիշ երկիրներ	—	50 ֆր.	100 ֆր.

Հասցէի փոփոխութեան համար 2 ֆր. վճարել անհրաժեշտ է:

ՈՒՐԲԱԹ 14 ՄԱՅԻՍ 1926
14 MAI 1926

On reçoit des annonces en français et en arménien.

Ա. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 123 — Կը հրատարակուի ԿԻՐԱԿԻ, ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ և ՈՒՐԲԱԹ — ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ՔԱՆԻ ԿԸ ՊԱՐՏՈՒԻՆ, ԱՅՆՔԱՆ ԿԸ ԲԱԶՄԱՊԱՏԿԵՆ ՍՈՒՏԵՐՆ ՈՒ ՔՍՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԱՊՐԻԼ ՏԱՍՆԸՄԷԿԻ ՍԱՆԵՐ

Կ'առաջարկէինք այս անունով կոչել, այսուհետեւ, այն սերունդը որ տարիներէ ի վեր ծանօթ է իբրեւ «որբ»։

Թրքական բարբարոսութեան եւ պատերազմի առաջին զոհերը չեն անոնք։ Շատ ենք ունեցեր որբերու պատմութիւններ, սկսած 1895էն, երբ առաջին որբանոցները բացուեցան Անատօլուի խորերը, հարիւրաւորներ պատսպարելու համար։ Բայց անոնք ընտանիքի տէր են արդէն, կամ իրենց կարգին որբերու բազմութիւններ ձգած իրենց ետին։ Ինչ որ ունինք այսօր, գրեթէ ամբողջութեամբ մնացած է 1915—16ի սարսափներէն։ Անոնց մեծ մասը չափահաս են արդէն, արձակուած՝ որբանոցներէն, ցիրուցան՝ աշխարհի ամէն կողմը, եւ առ հասարակ ինքնապահ։

Այս բազմութեան գիտակից տարրերն են որ գլուխ գլխի տուած, միութիւններ կը կազմեն Ֆրանսայի, Յունաստանի, Սուրիոյ մէջ եւ այլուր, իբրեւ «Չափահաս Որբերու Միութիւն»։ Տակաւին նոր ձեւ ու մարմին կ'առնէ գործը։ Չափահասները իրենք դեռ լրացուցած չեն ամէնէն տարրական գործը,— իրենց համրանքին ստուգումը։ Բայց յուսատու են սկզբնական աշխատանքները, կը բաւէ որ զգուշանան որոմ ցանողներէ, եւ անկեղծօրէն հետեւին իրենց սերունդին պահանջներուն, իրենց խղճմտանքին թելադրութեան։ Փորձութիւններ անպակաս են իրենց ճամբուն վրայ. խայծերը բազմազան։ Առտուն կանուխ արթնցնող լեզուանիներ կան։ Հայրենիքի դուռներն անգամ աճուրդով— կամ բարոյական նուազուրդով— կը բացուին։ Գիտենք. իրենցմէ շատերը վարժուած ըլլալով զարհուրելի տառապանքներու, ջարդի տեսարաններէն մինչեւ անապատի չարչարանքները, բաւական կորով ունին դիմանալու։ Սակայն ինկած են այնպիսի տարածութիւններու վրայ եւ այնպիսի շրջանի մը, ուր սայթաքումները անխուսափելի են։ Չափազանց լպրծուն է գետինը, Ֆրանսայէն մինչեւ Սուրիա, ընդհանուր կամ տեղական պատճառներով։

Այս դիտողութիւններն ընելու հարկադրուեցանք, աչքի առջեւ ունենալով կարգ մը կասկածելի երեւոյթներ։

Ուրեմն, չափահաս որբերը պիտի կազմակերպուին իբրեւ առանձին սերունդ, այնպէս ինչպէս աշխատաւորական միութիւն մը, ամէնէն առաջ իրենք իրենց համար։ Տեսակ մը շրջանաւարտներ են անոնք։ Հայ ժողովուրդը եւ օտար մարդասէրները կատարեցին իրենց պարտքը, համաձայն պարագաներուն։ Եթէ աւելին չկրցան ընել, պատճառները գաղտնիք չեն որբերուն, գոնէ չափահասներուն համար։ Կը մնայ որ «շրջանաւարտ»ներն ալ իրենց ինկած բաժինը կատարեն, թէ հանրութեան եւ թէ իրենց ետեւէն հասնողներուն համար, որոնք մէկ օրէն միւսը կրնան արձակուիլ։

Առաջարկելով այս չարչրկուած սերունդը կոչել «Ապրիլ 11ի սաներ», կ'ուզէինք անոնց միտքէն հանել «որբ» բառին հասարակ, անբաւական տպաւորութիւնը։ Այդ բառը չի խտացներ անոնց պատմութիւնը, որ եղերական շրջան մը կազմէ։ Միեւնոյն ատեն, կարծես հեռաւոր յիշատակի մը ազդեցութիւնը կ'ընէ։ Մինչդեռ, մենք պիտի ուզէինք որ ամէն մարդ գիտնար — եւ «որբերը» իրենք յիշէին — թէ իրենց անունն իսկ ամբողջ նշանախօսք մը կ'ամփոփէ, իր ողբերգական թէ հերոսական դրուագներով։

Ուրիշները, պետութիւնները ունին «պատերազմի որբեր», որոնք բոլորովին տարբեր են սովորական կեանքի ծնողազուրկներէն։ Աւելի բովանդակից պիտի ըլլար մեր բացատրութիւնը։ «Ապրիլ 11ը» շատ աւելի պերճախօս է եւ խոր, քան ո եւ է պատերազմ։ Այդ անունը կրելով, հայ ժողովուրդի սաները ընազդաբար պիտի մղուին իրենց հետ պատցնել կարգ մը առաքինութիւններ, ինչպէս Անգլիայէն Ամերիկա ապաստանած «Ուխտաւորները» ունէին իրենց յատուկ աւանդութիւնները, թէեւ ուրիշ խառնուածքով։

Ամէն սերունդ արտայայտութիւնն է որոշ ժամանակաշրջանի մը։ Ապրիլ 11ի սաներն ալ ներշնչման անսպառ աղբիւրներ կրնան գտնել այդ պատմական իրողութեան մէջ, իբրեւ մանիկները իրենց հայրենիքին, եւ ժառանգորդները՝ ազատութեան համար մեռած հարիւր հազարներուն։ Ի հարկէ քարացած աւանդամոլութիւն չէ որ կը քարոզենք։ Շա՛տ ենք տուժած աւանդաւորներու երեսէն։ Ապրիլ 11ը լայն, շատ լայն հորիզոն մը կը բանայ ամէնուն առջեւ, եթէ միայն հասուն գիտակցութեամբ եւ պայծառ աչքերով նային դէպքերուն։

Մեր առաջարկած անունին պէս կարճ եւ սեղմ պէտք է ըլլայ Չափահաս Որբերու Միութեան գործունէութիւնն ալ։ Անոնք չպիտի մոռնան որ միեւնոյն ատեն մաս կը կազմեն օրուան երիտասարդութեան, հետեւաբար շատ ալ պէտք չունին ուռուցիկ ծրագիրներ մշակելու։

Ճամբան հարթուած է։ Իրենց կը մնայ զօրացնել հիմքերը, զարգանալ ու զարգացնել, իբրեւ թարմ եւ առոյգ ազդակ մը մեր հանրային կեանքին մէջ։

Շ.

ՍՈ՛ՒՏ, ՍՈ՛ՒՏ, ՍՈ՛ՒՏ...

Բոլորն ալ ազատ արձակուած են

(Մեր մասնաւոր թղթակցէն)

Լիոն, 13 Մայիս

Եղբայրասպան կռիւին առաջ բերած յուզումն ու զայրոյթը գրեթէ մեղմանալու վրայ էին, երբ տրցակներով նոր թռուցիկներ հասան Կոմկուսի Փարիզի կեդրոնէն, ուղղուած «Ֆրանսայի գործաւոր ու աշխատաւոր ընկերներուն։» Փարիզ նստած գաւառիկները եւ ստախօսները ֆրանսահայ աշխատաւորին կեանքին հետ կը խաղան, եւ իրենց թափած արիւնէն վերջ փոխանակ զգաստանալու, կիրքերը կ'արծարծեն եւ խրամատը կը լայնցնեն գաղթական երիտասարդութեան միջեւ։ Այդ թռուցիկներուն այլ եւս մարդ կարեւորութիւն չի տար այս շրջանին մէջ։ Մայիս 2ի հանդէսին ներկայ 1200 բանուոր-բանուորուհիները այլ եւս զզուանքով կը պատռեն կը նետեն ձրի բաժնուող «Երեւան»ը, քանի որ փաստացի հաստատեցին անոր սուտերը վերջին դէպքին առթիւ ալ։ Երբ իրենց աչքին առջեւ կատարուած դէպք մը այնքան խեղաթիւրուած կը նկարագրուի, այլ եւս ոչ ոք կը հաւատայ անոր միւս գրածներուն։

Ընդհանուր ապահովութեան տնօրէնութիւնը վերջացուց իր հարցաքննութիւնները։ Փոխ-տնօրէն Պ. Օզըրօ վերջին անգամ հարցաքննեց Տէսինէն բերուած Մշեցի Սարգիս Յակոբեանը (չէզոք) եւ ազատ ձգեց զայն միւս երկու Տէսինցիներուն հետ՝ Յարութիւն Մուրատեան եւ Ադամ Սարգիսեան։ Ազատ արձակուեցաւ նաեւ ընկ. Ահարոնեանին վրայ յարձակող Կարապետ Գամճեանը։

Այժմ բոլոր թուղթերը յանձնուած են հարցաքննիչ դատաւոր Պ. Ժուրտէնին, որ Մխիթար Պաղտասարեանի սպանութեան պարագան պիտի ուսումնասիրէ եւ եթէ պէտք տեսնէ, նախապէս հարցաքննուածներու վկայութեան պիտի դիմէ։

Ինչպէս անցեալ օր գրեցի, տեղական մամուլը այլ եւս չզբաղիր։ Ֆրանսացի համայնավարներն ալ «հակաֆաշիստ» միթինկի ձախողութենէն ի վեր խառնակիչներուն հետ իրենց ձայնը կտրեցին եւ իրենց պատեանին մէջ քաշուեցան։

Խառնակիչ-խմբագիրը, երբ իմացաւ որ Հայաստանի ձերբակալութիւնները հաստատուեցան իր իսկ թերթին միջոցաւ, զայրացաւ եւ «թերթը տղաներու ձեռքը մնաց» ըսելով, շնչասպառ մեկնեցաւ Լիոնէն։ Այստեղի իր տխուր գործունէութիւնը որ եւ է արդիւնք չտուաւ, քանի որ մատնուածները բոլորն ալ ազատ ձգուեցան։ Հոկի անդամները իրենց տետրակները պատռելով կը նետեն, տեսնելով որ իրենց վճարած անդամատուրքերը համայնավարական պրոպագանտի կը յատկացուին եւ օտար կարմիրներու կը տրուին, զանազան ձեւերու տակ։

Ազգային կեանքը.— Ազգային Միութեան ատենապետ Պ. Ս. Փափազեան հրաժարած ըլլալով, տեղը նշանակուած էր Պ. Աբրահամ Զաքմաքեան, որ ձեռնհասօրէն կը վարէ իր պաշտօնը։ Փարիզի թեմական վարչութիւնը, սակայն, անոր անունին ղրկած է չորս պատգամաւորներու ընտրութեան առթիւ գրի առնուած շրջաբերականները։ Ընտրութեան օր որոշած են Մայիս 16ի Կիրակին։ Այս մասին յայտարարութիւնները դեռ օր մը առաջ հրապարակ հանուեցան, եւ շատեր տեղեկութիւն ալ չունին։ Ազգային Միութիւնը հրահանգ ղրկած է նաեւ Լիոնի շրջակայ քաղաքները՝ Սէն Շամօն, Սէնթ Էթիէն, Վալանս, Վիէն, Տէսին եւլն., որպէս զի այնտեղի Հայերն ալ մասնակցին ընտրութեան, երկրորդ կարգի ընտրողներ ղրկելով։ Ու այս բոլորին համար քանի մը օր պայմանաժամ միայն տրուած է։ Չենք հասկնար այս աճապարանքը, քանի որ դեռ ժամանակ կայ։ Այս առթիւ հանրագրութիւն մը պատրաստուած է, պահանջելով ընտրութիւնները յետաձգել մինչեւ ամառու վերջը։ Ունեւոր մը պայման դրած է որ պատգամաւորները իրենց ծախքով երթան Փարիզ։ Այս ալ հասկնալի է....։

Աւելցնեմ որ Ազգ. Սահմանադրութեան նախագիծը եւ ընտրութեանց առթիւ եկած շրջաբերականները շատ արգահատանք շարժեցին այստեղ, իրենց խաւարեալ եւ հակաժողովրդավար սկզբունքներով։

925,546 ԲՆԱԿԻՉ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

Խորհրդային թերթերը կը գրեն թէ մինչեւ 1926 Յունուար 1 Հայաստանի բնակչութեան թիւն էր մօտաւորապէս 925,546, որոնցմէ 745,884 հոգի կը բնակին գիւղերու, 25,799 աւաններու եւ 153,863 հոգի քաղաքներու մէջ։

17,452 գաղթական առած են.— Ներքին գործավարութեան գաղթականներու բաժնի տեղեկագրին համաձայն, 1922ի սկիզբէն մինչեւ 1925ի վերջը արտասահմանէն Հայաստան գացած են 17,452 գաղթական։

Գործազուրկներու թիւը.— Մինչեւ Ապրիլ 1 Լէնինականի աշխատանքի սակարանին մէջ արձանագրուած էին 1659 անգործներ, որոնց 1084ը այր եւ 575ը կին։ Գործի ղրկուած են 70 հոգի. իսկ Երեւանի մէջ՝ 5622, որոնց 3721ը այր, 1901ը կին։ Գործ գտնուած է 586 հոգիի։

Անասուններու թիւը.— Համաձայն վիճակագրական տեսչութեան տեղեկագրին, 1925ին Հայաստանի գիւղական տնտեսութիւնները ունէին ձի՝ 27,153, խոշոր եղջիւրաւոր անասուն՝ 643,646, ոչխար՝ 966,873, այծ՝ 193,480, խոզ՝ 34,010, ուղտ՝ 521 (գիւղական թերթերը կը հաշուեն 170), էշ՝ 22,849, ջորի՝ 6945։ Համագումար՝ 1,895,477։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԳՈՐԾԱԴՈՒԼԻ ՀՐԱՄԱՆԸ ԵՏ ԱՌՆՈՒԱԾ

Հանքագործները կը շարունակեն պայքարը

Իբրեւ հետեւանք զանազան միջնորդութեանց, Չորեքշաբթի օր Անգլիոյ Արհեստակցական միութեանց վարիչները, որոնք առտուն տեսակցեր էին վարչապետին հետ, ետ առին ընդհ. գործադուլի հրամանը։ Ամբողջ գործը կարգադրուեցաւ կէս ժամուան մէջ։ Այս լուրը մեծ խանդավառութիւն պատճառեց երեսփ. ժողովին մէջ, մանաւանդ երբ տարբեր դուռներէ, բայց միեւնոյն ատեն ներս մտան Պ. Պօլտուին եւ Պ. Մաքտօնըլտ։ Բոլոր երեսփոխանները, պահպանողական եւ ընկերվարական, ոտքի ելան եւ ծափահարեցին երկու վարիչները։

Վարչապետը խօսք առնելով ըսաւ.— «Արհեստակցական Միութեանց խորհուրդը այս առտու ինծի գալով յայտնեց որ որոշած են ջնջել գործադուլի հրամանը։ Յայտնեցի թէ անմիջապէս գործի պիտի ձեռնարկենք ես եւ պաշտօնակիցներս, վերսկսելու համար բանակցութիւնները։ Ես կը կարծեմ թէ հասած է խաղաղութեան ժամը, եւ թէ յաղթանակը մէկ կամ միւս կողմինը չէ, այլ բովանդակ Մեծն Բրիտանիոյ ողջմտութեան։ Խիստ կարեւոր է որ բրիտանական ժողովուրդը դէպի ետ չնայի, այլ դէպի յառաջ։ Պէտք է վերսկսինք մեր աշխատանքը գործակցութեան ոգիով, մէկդի դնելով ամէն չարամտութիւն եւ քինախնդրութիւն»։ Այս խօսքերուն պատասխանեց Պ. Մաքտօնըլտ, յոյս յայտնելով որ անմիջապէս պիտի գործադրուին վարչապետին հաւաստիքները։

Գործադուլի դադարման առաջին լուրը ստացաւ թագաւորը, որ այս առթիւ հրատարակուած յայտարարութեան մը մէջ, կը յորդորէ միանալ, դժուարութիւնները հարթելու համար եւ մոռնալ վերջին օրերու դառնութիւնները։

⁂ Գործադուլի դադարման մէջ մեծ դեր կատարեց նախկին նախարար Սըր Հըրպըրթ Սէմուէլ, որ նախագահն է կառավարութեան կողմէ նշանակուած յանձնաժողովին։ Ան պատրաստած է բանակցութեանց հիմերը, որոնք են. 1. Հանքերու մէջ աշխատանքի պայմաններու մասին կատարուած բանակցութիւնները պէտք է վերսկսիլ եւ պետական նպաստը շարունակել, 2. Պէտք է կազմել ազգային յանձնաժողով մը, աշխատավարձքերու համար, բաղկացած հանքատէրերու եւ բանուորներու ներկայացուցիչներէն, չէզոք անդամէ մը եւ անկախ նախագահէ մը՝ 3. Այս յանձնաժողովը իրաւունք պէտք է ունենայ յարուցանելու աշխատավարձքերու վերաբերեալ ո՛ր եւ է խնդիր, 4. Պէտք չէ վերաքննել աշխատավարձքի ո՛ր եւ է ցուցակ, մինչեւ որ բաւարար հաւաստիքներ չտրուին թէ յատուկ յանձնաժողովին վերակազմութեան առաջարկները իրապէս պիտի ընդունուին։

Հանքագործներու վարչութիւնը տակաւին չէ ընդունուած գործադուլի դադարման որոշումը եւ առանձին ժողով պիտի գումարէ։ Արդէն սկիզբէն ի վեր շատ ներդաշնակ չէին Արհեստակցական Միութեանց եւ հանքագործներու գործադիր մարմնին յարաբերութիւնները։

⁂ Գործադուլը վերջացած ըլլալով, «Բրիթիշ Կազէթ», թերթը իր վերջին թիւը հրատարակից Մայիս 12ին։

⁂ Բրիտանական սէնտիկա մը 5000 սդերլին ղրկեց բանթողներուն, արհեստակցական միութեանց միջազգային դաշնակցութիւնը՝ 1000 սդերլին, անհատ մը՝ 500 սդերլին. ուրիշ բրիտանական սէնտիկա մը՝ 3000 սդերլին։ Քանատական սէնտիկա մը հանգանակութիւն բացաւ, առաջին առթիւ իսկ 5000 տոլար ղրկելով։ Կառավարութիւնը միջոցներ, ձեռք առած է որպէսզի բանթողները չկարենան խոշոր գումարներ ստանալ արտասահմանէն։

Դաւադրութիւն Գերմանիոյ մէջ

Յետադիմական դաւադրութիւն մը երեւան հանուեցաւ Պերլինի մէջ։ Կասկածի տակ են շատ մը ծանօթ անձեր՝ ծայրայեղ ազգայնական կուսակցութենէն։ Ոստիկանութիւնը խուզարկեց ծովակալ Շրօդէրի բնակարանը, հայրենասիրական ընկերութեանց կեդրոնը, համագերման խմբակցութեան նախագահին տունը եւ «Տոյչէ Ցայթունկ»ի խմբագրապետին բնակարանը։ Բռնուած թուղթերէն կը հաստատուի որ այս կազմակերպութիւնները եւ անձերը քաղաքական գործերով կը զբաղէին։ Մասնաւոր հրահանգ մը կը ճշդէր Պերլինի վրայ յարձակման մը մանրամասնութիւնները։ «Օլիմբիա» մարզական ընկերութեան վարիչը, գնդապետ մը, որ Պերլինի վրայ պիտի քալէր, խիստ հարցաքննութեան ենթարկուեցաւ։

⁂ Վերջին լուրերու համաձայն, դաւադրութիւնը ծանրակշիռ հանգամանք ունի եւ ամէնէն լուրջ փորձն է Քափի ձեռ-

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ դ. էջ)

Ի՛ՆՉՊԷՍ ԿԸ ԳՐԵՆ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆԸ

"ՊԱՐՈՆ ԴՐՕՇԱԿ,,

Սահմանադրութեան նախօրեակին, Պ. Անտրէ Պար կը հրատարակէր գիրք մը, որ մաս կը կազմէ Collection d'Histoire Contemporaine մակագրուած մատենաշարին, եւ իբրեւ խորագիր ունի ՍՊԻՏԱԿ ԳԵՐՈՒԹԻՒՆԸ (Հայաստան եւ Մակեդոնիա)։ Այս գիրքին մէջ կ'երեւին Պ. Մինաս Չերազի կենսագրութիւնը, Պերլինեան պատուիրակին տպաւորութիւնները, մանրամասն, Պ. Տիգրան Զաւէն եւ շատ մը ծիծաղելի բաներ։ Ոճը տեղ տեղ կը տարբերի, եւ օտար ոճ մը յաճախ կը խոչէ ֆրանսական ոճ մը։ Կը հետեւի որ այդ խեղկատակ պատմութեան շարադրութեան մէջ մեղաւոր մը կայ մեզմէ։ Միասին կարդանք եւ ծիծաղինք ու ցաւինք որ ի՛նչպէս կը գրեն պատմութիւնը։ Շ. Ն.

(Էջ 86) . . . Գերման արծիւը Թուրք խեղդամահութեան օժանդակ կեցած է. Քայզէրն ու փատիշահը արեան մէջ կը հաղորդուին իրարու հետ։ Ռուսիա բոլորովին Հայոցմով չի հետաքրքրուիր։ Ամենասոսկալի ջարդերուն պահուն, իշխան Լոպանոֆ կը յայտարարէր Անգլիոյ դեսպանին. «Ռուսիա երբեք զինեալ միջամտութիւն չպիտի փորձէ Թուրքիոյ դէմ, երբեք, չուզեր որ Ասիոյ մէջ նոր Պուլկարիա մը ստեղծուի»։ Անգլիա կը լռէ. անոր հոգը ուրիշ տեղի վրայ է։ Ֆրանսա կը վարանի, ան իր շուրջը արեան կասկածելի խնդիրներ ունի։ Հայերուն կը մնայ անձնական գործունէութեան դիմել։ Շա՜տ հաւատացին քաղաքակրթութեան անունին տակ ուսուցուած միջոցներու ազդեցութեան, դիւանագիտութեան բարեբար գործունէութեան, տէրութեանց անմիջական պաշտպանութեան։ Եւ Հայերը կ'որոշեն արմատական գործելակերպ մը գտնել։ Կուսակցութիւններ կը կազմեն։ Բայց դեռ կայ. այդ 4 կուսակցութիւններուն մէջ, կուսակցութիւն մը, որ, հակառակ հին փորձառութեանց եւ դասերուն, կը մերժէ հաւատալ Եւրոպայի անտարբերութեան։ Անիկա կը շարունակէ այն քաղաքականութիւնը, զոր սկսաւ Պերլինեան պատուիրակութիւնը։

Այդ կուսակցութիւնը կը կոչուի Վերակազմեալ (réformiste)։

Անիկա կը կարծէ թէ Հայերը երբեք այնքան զօրաւոր չպիտի կրնան ըլլալ որ կարենան կռուիլ, մէկ մինակ, Թուրքիոյ դէմ։ Իր կարծիքով, որպէս զի յեղափոխութիւնը արդիւնաբեր ըլլայ, պէտք է կարող ըլլալ քաղաք մը գրաւելու եւ տասը տարի պահելու Թուրք բանակներուն դէմ։ Այն ատեն պետութիւնները պիտի հաճէին գրաւել Հայաստանը։ Մինչդեռ, հիմակ, Հայերը ոչ մեծ թիւ մը կը ներկայացնեն, ոչ ալ կազմակերպուած են։ Աւելի լաւ է սպասել։ Ուշ կամ կանուխ, Եւրոպա պիտի կատարէ Հայաստանի համար այն, զոր ըրաւ Կրետէի եւ Մակեդոնիոյ համար, որովհետեւ, ճակատագրապէս, արեւմտեան քաղաքականութեան մէջ փոփոխութիւն մը տեղի պիտի ունենայ։ Պաղտատի երկաթուղիին բացումը պիտի ստիպէ Եւրոպան, որ, փրկելու համար իր շահերը, ապահովէ խաղաղութիւնը փոքր Ասիոյ մէջ։ Ուրեմն 50 տարի չանցած, հայկական հարցը լուծուած պիտի ըլլայ։ Զորս միլիոն Հայերը ոչինչ կ'ուզեն անկարելի. անոնք անջատողական չեն եւ. եւ կ'ուզեն պարզապէս Սահմանադրութիւն մը, որ նմանը ըլլայ Լիբանանի վարչաձեւին։ Ուրեմն, իրենց փրկութեան խնդիրը պարզ ժամանակի եւ համբերութեան խնդիր է։ Առանց խաղաղ ճամբէն շեղելու իսկ, կրնան գտնել երջանկութիւնը։

Միւս կուսակցութիւնները համաձայն չեն այս «խոհեմութեանց»։ Անոնք յեղափոխութիւն կը քարոզեն։

Ամէնէն հին կուսակցութիւնը, Հնչակեան (1887), այժմ անկման մէջ է։ Իր սկզբնական ծայրայեղ ծրագիրն իսկ անբաւական կը թուի հիմա ներկայ վայրագութեանց դէմ։ Առանց ամբողջովին կորսուելու, այս կուսակցութիւնը նուազ ներգործական կեանք մը կ'անցընէ։ Իր անդամները, մեծ մասամբ, միւս կուսակցութեանց շարքերուն մէջ կը մտնեն։ Սակայն, դեռ Փարիզի մէջ կը պահեն ամսաթերթ մը, 24 էջնոց, հայերէն լեզուով, «Հնչակ»։

Ամէնէն արդիւնաբեր եւ ամէնէն ուժեղ կուսակցութիւնը՝ ծայրայեղ կուսակցութիւններուն մէջ, կը կոչուի Դրօշակեան։

Հիմնուած՝ 1889ին հայ հայրենասէրի մը, պարոն Դրօշակի կողմէ, տարեկան մէկ միլիոնի պիւտճէ մը ունի։ Կովկասի մէջ կը պահէ բանակ մը, զօրեղապէս կազմակերպուած, որ կը բաղկանայ 40.000 զինուորներէ։ Ամբողջովին Դրօշակեան խումբերուն կը պարտին Հայերը Կովկասի այն նշանաւոր յաղթանակը, զոր տարին Թաթարներուն դէմ։ Ժընեւի մէջ այս կուսակցութիւնը կը հրատարակէ «Դրօշակ»ը, օրկան Հայ Յեղափոխական Դաշնակցութեան։ Կը պահէ, Փարիզի մէջ, «Փրօ Արմէնիա»ն, միակ ֆրանսերէն լրագիրը, որ հայկական դատը կը պաշտպանէ Ֆրանսայի մէջ։ Նոյնպէս կը քաջալերէ Ժօրէսի Humanité թերթը։

Պ. Դրօշակ այդ թերթին օրաթերթի վերածուելու համար բացուած հանգանակութեան պահուն հազար ֆրանք նուիրեց։ «Հնչակ» եւ «Դրօշակ», երկուքն ալ ընկերվարական եւ յեղափոխական օրաթերթեր են։ Անոնք կ'երազեն եւ կը պահանջեն Հայաստանի մէջ հանրապետական ինքնավարութիւն մը, որ նմանը ըլլայ Զուիցերիոյ գաւառներու կազմակերպութեան։

Չորրորդ կուսակցութիւնը, որ կը կոչուի «Թուրքօ-Հայ կուսակցութիւն», մտահոգութիւն կը պատճառէ արդէն Պապը-Ալիի։

Այս կուսակցութիւնը, նոյնպէս յեղափոխական, իր շարքերուն մէջ կը հաւաքէ Հայեր, Թուրքեր, Քիւրտեր եւ հաւանաբար մօտ ատենէն իր հետ դաշնակցին եւրոպական Թուրքիոյ, եւ Ասիական Թուրքիոյ բոլոր յեղափոխականները։ Հայերը կ'ըսեն. «որքան ատեն որ մենք Հայաստանի համար բարենորոգումներ պահանջեցինք, ոչինչ ստացանք։ Միանանք ուրեմն Թուրքերուն հետ եւ միասնաբար պահանջենք, անոնց համար ալ, մեզի համար ալ»։ Այսպէս, մարտիրոսացած Հայերը աքսորական Ժէօն-Թիւրքերուն հրաւէր կ'ուղղեն։ Միակ խնէալ մը շղթայած է Թուրք եւ Հայ միութիւնը։ «Ձեր Ճշմարիտ թշնամին, կ'ըսեն Ժէօն-Թուրքերը Թուրքերուն, Հայը չէ, այլ ռէժիմը։ Մենք կ'ուզենք սահմանադրական կառավարութեան մը, ինչպէս կայ Ռուսիոյ եւ Պարսկաստանի մէջ։ Հաշտուինք Հայերուն հետ, որոնք նոյնպէս ուրիշ աւելի բան մը չեն ուզեր։ Անոնք իրենց արիւնը թափեցին ամենուս համար»։ Այս Թուրքեւ-Հայ բարեկամութեան գաղափարը իր օրկանը ունէր Թիֆլիզի մէջ։ Այդ քաղաքին մէջ Պ. Տիգրան Զաւէն, Հայ մը, Փարիզի բարձրագոյն ուսմանց վարժարանէն շրջանաւարտ, հիմնած է օրաթերթ մը, «Երկրի Ձայն», որուն արագ յաջողութիւնը Թուրքիոյ սուլթանին համար մտաւոր սպառնալիք մը կը կազմէ։ Անիկա այդ թերթով կը ջատագովէ Թուրք եւ Հայ ընկերակցութիւնը, իբրեւ միակ ազդու դարմանը Թրքական վարչութեան դէմ։

Երբ ազատական եւ անջատողական կուսակցութեանց համաձայնութիւնը կարենայ տապալել Սուլթանին միահեծան իշխանութիւնը, Կ. Պոլսոյ մէջ խորհրդարանական վարչաձեւ մը պիտի հաստատեն։ Ցետոյ, իւրաքանչիւրը ազատ պիտի ըլլայ հետապնդելու իր ծրագիրը։ Դրօշակեանները կ'աջակցին այս քաղաքութեան։ Անոնք Վանի մէջ հազարաւոր թռուցիկներ հրատարակած են Թուրքերէն, Քիւրտերէն եւ հայերէն լեզուներով, որոնց մէջ լաւնօրէն լուսաբանած, բացատրած են «Երկրի Ձայն»ի գաղափարները։ Այս թռուցիկները ցրուած են նաեւ Թուրքիոյ գիւղերուն եւ մզկիթներուն մէջ...։

Իրենք իրենց բերնով

ԱՆԿԱՐՈՂՈՒԹԻՒՆ, ԱՆՀՈԳՈՒԹԻՒՆ ԱՆԽՆԱՅ ՄՍԽՈՒՄ

Վերջերս հիմայն Ռուսիոյ Կոմունիստ կուսակցութեան կեդրկոմիտէի լիագումար նիստին մէջ, «Հասկոմկուսի կենտկոմի պլենում», ինչպէս կը կոչեն իրենք, մեծ վիճաբանութիւններ տեղի ունեցան խորհրդային սիութեան տնտեսական քաղաքականութեան մասին։ Այս առթիւ անսովոր մերկացումներ եղան մասնաւորապէս ընդհ. քարտուղար Սթալինի կողմէ, վարչական անկանոնութեան, գողութեան, շռայլութեան եւ զեղծումներու մասին։ Իբրեւ արդիւնք, հրատարակուած է ընդարձակ հրահանգ մը, որուն գլխաւոր կէտերը կուտանք ստորեւ, քաղելով «Խորհրդային Հայաստան»էն . —

Չնայելով տնտեսական շինարարութեան ասպարէզին մէջ, մեր ըրած խոշոր նուաճումներուն, այնուամենայնիւ, մենք մինչեւ այժմ դեռ չենք կարողացած, ինչպէս հարկ է, մեր տնտեսութիւնը կառավարել։ Մինչեւ այս օրս մենք չկարողացանք անօգուտ ծախսերը եւ վերադիրները նոյնիսկ նախապատերազմական մակարդակին հասցնել։ Մենք դեռ եւս չսովրեցանք ուշադրութիւն դարձնել մանր մունր բաներու վրայ, չհասկցանք, որ ամէն մէկ չնչին կուտակում եւ խնայողութիւն մեր շինարարական ասպարէզին մէջ, ըլլայ խնայողական դրամարկղներու մէջ ազգաբնակչութեան ներմուծած խնայողութիւններով թէ ապրանքաշրջանառութեան միջոցով, արդիւնաբերութեան կամ փոխադրութեան վերադիր ծախսերը պակսեցնելով, թէ վերջապէս իւրաքանչիւր խորհրդային տնտեսական բջիջի ամենաչնչին ծախքերը խնայողաբար կատարելու ձեւով, ամէն մէկ այդպիսի խնայողութիւն մեր տնտեսութեան աճագին չափանիշով բազմապատկուած, կ'ուտայ ժողովրդական միջոցներու միլիոններու եւ տասնեակ միլիոններու խնայողութիւն։ Մենք դեռ եւս չենք սորված կտրուկ կերպով կռուիլ ակնյայտ անտնտեսագիտութեան, շռայլութեան, յանցաւոր անփութութեան, դանդաղկոտութեան դէմ եւլն., յանցանքներ որոնց շնորհիւ մեծ դժուարութեամբ կուտակուած միլիոնաւոր միջոցները կը հալին։

Բաւական է քանի մը օրինակներ բերել, որպէսզի պարզ ըլլայ թէ ի՛նչ արժած են մեզ մեր տնտեսութեան այդ թերութիւնները։

Օրինակ, միմիայն քանի մը տնտեսական հիմնարկութիւններու 1924-25 ի յայտարարութեանց ծախքերը կը կազմեն 21,000,000 րուբլի, որուն 4,000,000 րուբլին գործակալներու առնին է։ Յայտարարութեանց համար խոշոր ծախքեր կ'ընէ մանաւանդ սպառողական կօօպերացիան, մինչդեռ ըստ էութեան ան ամէնէն նուազ պէտք ունի յայտարարութեան (ռէքլամ)։

Անհրաժեշտ է նաեւ մատնանշել հիմնարկութիւններու ծառայողներու կազմի անբնականութիւնը։ Երբեմն աճագին թիւով ծառայողներ կը պահուին, եւ կազմակերպչական կառուցուածքի թերութեան պատճառով, աշխատակիցները բաւարար կերպով չեն օգտագործուիր եւլն.։

Մեր տնտեսական եւ առեւտրական մարմինները բազմաթիւ առեւտրական ներկայացուցչութիւններ ունին հրէշաւոր փքուն կազմերով, որոնց գոյութիւնը աննպատակ է, եւ հսկայական վնասներ կը պատճառէ։ Իսկ ասոնց տոկոսը կը հասնի 80ի։

Միանգամայն անթոյլատրելի անտնտեսականութիւն կը նշմարուի շինարարական գործին մէջ։ Շարք մը շինարարական գրասենեակներ մի քանի տասնեակ բաժանումներով, հարկ եղաւ բոլորովին հաշուեյարդարի ենթարկել, որովհետեւ անոնց պատճառած վնասը շրջանառութեան տասը տոկոսը կը կազմէր, ու միայն այդ գրասենեակներու պահպանութեան ծախքը 4,000,000րբ.էն աւելի էր։

Վառելիքի ծախքերուն մէջ մենք նոյնիսկ նախապատերազմեան չափերուն ալ չենք հասած։

Օրինակ, մենք մէկ փութ չուգունի համար կը ծախսենք, 13 փութ կոկ, նախապատերազմեանի 1,03 փութի փոխարէն։ Եթէ յաջողէինք կոկի ծախքը իջեցնել, այն ատեն հազարաւոր փութ կոկ տնտեսած կ'ըլլայինք։

Մեր արտածման անշահաւէտութիւնը որոշ չափով կը բացատրուի ինքնարժէքներու վրայ դրուած բարձր ծախքերով։

Արտադրութեան ասպարէզին մէջ աշխատավարձի վրայ տրուող յաւելումները 1924-25 տարուան ընթացքին կազմած են աշխատավարձի հարիւրին 33,9 ը։

Այս գործին կարգաւորման անհրաժեշտութիւնը կը պարզուի անով որ, եթէ այդ ասպարէզը ընդգրկողներու աշխատավարձի վրայ տրուող յաւելումները կրճատենք եւ միայն որոշ չափով մը տնտեսենք, կը ստանանք ոչ պակաս, քան 12 միլիոն րուբլի։

Վերջապէս պէտք է նկատել կուսակցական ու խորհրդային առանձին կազմակերպութիւններու կողմէ տնտեսական մարմիններէն լրացուցիչ միջոցներ գանձելու փաստերու անթոյլատրելիութիւնը, փաստեր, որոնք ամենավճռական դատապարտութեան արժանի են։

Բոլոր այս օրինակները ցոյց կուտան, թէ ինչպէս անխորհուրդ եւ անհաշիւ կերպով տասնեակ եւ հարիւրաւոր միլիոններ կը ծախսուին, մինչդեռ այդ գումարները կարելի էր ընկերվարական կուտակումի պահեստ դարձնել։

Կուսակցութիւնը պէտք է ամենավճռական պայքար մղէ այս երեւոյթներուն դէմ։

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ ղրկել հին բաժնեգինները, առանց ազդի սպասելու։

ԽԵՂՃՈՒԹԻՒՆԸ ԵՐՈՒՍԱՂԷՄԻ ՈՐԲԱՆՈՑՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ

Երուսաղէմ, 29 Ապրիլ

Անցածները նորեկ բարեկամի մը հետ այցելեցինք Բարեգործականի երկու որբանոցները, եւ դիտեցինք շարք մը տխուր իրողութիւններ։

Մանչերու բաժինը, որ «Արաբատեան» կը կոչուի, քաղաքին մէջ է, եւ Հայոց վանքէն ձրի տրամադրուած։ Շէնքը ցած է եւ խոնաւ, ջրամբարներով եւ կոյուղիներով շրջապատուած ըլլալուն։ Վատառողջ եւ կրթական գործին բոլորովին անյարմար վայր մը։ Փոքր բակ մը ունի որուն երկու կողմերուն վրայ կը գտնուին երկոտասանեակ մը մանր խցիկներ՝ լուսաւորուած մէկ մէկ խեղճուկ լուսամուտներով։ Այս սենեակները յատկացուած են 160 որբերուն եւ որբանոցի 6-8 պաշտօնեաներուն, իբրեւ ննջարան, հանգստավայր, դասարան, սրտողութեան սրահ. մէկ խօսքով ամէն ինչ։ Որբերը կարծես աղբանոցի մէջ կ'ապրին։ Մեր դիտողութեան պատասխանեցին թէ առտուն անգամ մը աւլուած է...։

Որբերուն հագուստ կապուստը նմանապէս չափազանց խեղճ եւ անմաքուր է։ Մեր աչքին առջեւ շատերը, շէնքին նրբանցքին թէ բակին մէջ սանձարձակ կը վազվզէին բոկոտն։ Մեզի ըսին թէ մասնաւոր խաղարան չունենալով, այդ խորունկ եւ անարեւ բակը կը գործածեն նաեւ խաղալու։ Շէնքէն ներս մտնելուդ, կը համոզուիս կարգ կանոնի բացարձակ չգոյութեան։ Մեզի ըսին թէ որբանոցի տեսուչը, որ այս տարի նոր պաշտօնի կոչուած է, իր կոչումին գիտակցութիւնը չունի։

Որբերու առողջական վիճակն ալ մխիթարական չէ։ Դժուար կը գտնէք կայտառ տղաք։ Մեծ մասը միջին հասակով, գունատ եւ նիհար են։ Ըսին թէ սնունդը բաւարար չէ, ոչ ալ լաւ պատրաստուած։ Թոքախտաւորներ ալ կան, որոնց լուրջ խնամք չի տարուիր։

Տեսուչը ամէն ինչ է։ Որբ մը մեզի ցուցուց տեղ մը որ իբրեւ բանտ կը ծառայէ եղեր եւ պատմեց թէ իրենցմէ մէկը ամբողջ երեսուն օր գիշեր ցերեկ, օդէ լոյսէ զրկուած, շապիկով մը եւ վարտիկով մը այդ մութ եւ խոնաւ բանտը նետեր են...։

«Վասպուրական»ը աղջկանց բաժինն է, քաղաքէն դուրս։ Շէնքը շատ գեղեցիկ է, օդը, ջուրը շատ մաքուր. շրջակայ տեսարանները սքանչելի են։ Հակառակ այս առաւելութեանց, որբուհիներու ֆիզիքական վիճակն ալ տխուր է. ընդհանրապէս տկարակազմ, դեղնորակ եւ խամրած տեսքով աղջիկներ են, դժգոհ՝ իրենց վիճակէն։

Հաւատա՞նք թէ պատկան մարմինը պիտի հետաքրքրուի, այս բեկորներու կացութիւնը քիչ մը բարելաւելու համար։

ԱՐԱԶ

ԴՐԱՄԱՆԵՆԳՆԵՐՈՒ ԴԱՏԸ

Առջի օր Փէշթայի մէջ սկսաւ ծանօթ կեղծարարներու դատը։ Ամբաստանեալներէն Բաբա հարցաքննուելով, խոստովանեցաւ թէ հազար ֆրանքնոց կեղծարարութեան գործէն տեղեկութիւն ունէին նախկին վարչապետ Թելէքի եւ արդի վարչապետ կոմս Պեթլէն։

Իշխան Վինտիշկրաց յայտարարեց թէ Ֆրանսացիներն ալ գերմանական թղթադրամներ կը շինէին Ռուրի մէջ։

Ուրիշ ամբաստանեալներ ալ, որոնք տեղաւորած էին կեղծ թղթադրամները, յայտնեցին թէ հայրենասիրական նկատումներով եւ հրամանի վրայ կը գործէին։

ՊԱՐՍԻՑ ՇԱՀԸ ԵՒ ՀԱՅՈՑ ԱՌԱՋՆՈՐԴԸ

(Մեր մասնաւոր թղթակցէն...

ԹԱՒՐԻԶ, 25 Ա...

Ինչպէս գրած էի, առա... Մելիք-Թանգեան Սրբ. Թէ... գնաց, ներկայ ըլլալու Շ... թագադրութեան։ Շահը յ... պէս պալատ հրաւիրելով ... նորդը, սիրալիր ընդունելութ... կը պատուէ եւ կ'ըսէ.

— Նեղութիւն քաշե... Թաւրիզէն Թէհրան եկեր էք... խաւսեցէք միշտ սերտ եւ բա... կամական պահել Հայ-պարս... կան յարաբերութիւնները։

Առաջնորդը կը պատաս...

— Այդ ուղղութեամբ միշտ աշխատած եմ. մենք բա... կամներ ենք եւ յաւիտեան ... մնանք եղբայրներ։ Կը խնդրեմ Ձեր Վեհափառութենէ շնորհ... ներ բարելաւելու բովանդա... Պարսկաստանի թէ պարսիկ եւ հայ գիւղացիներուն վիճակը։

Այս խնդիրը շատ գոհ թողու րիզա Շահը, որ կ'աւել...

— Կը լիազօրեմ Ձեր Բա... Սրբազնութեանը, որ իմ կողմէ յայտարարէք բովանդակ գիւ... ցիութեան, թէ անպայման պի... վերցնենք գոռ եւ բէգեարը(*) պիտի բարելաւենք գիւղացի... թեան վիճակը։

Կարգ մը մտերմական զրոյց... ներէ յետոյ, Հայոց Առաջնորդ... կը մեկնի պալատէն գոհ եւ ուրախ...

***

Նոյնպէս Սրբ. 24ին կը ներկայանայ Պարս... տանի զինուորական Նախա... Ապտուլլահ խան Թահմասպ... որու հետ մտերիմ բարեկամ... դեռ այն ժամանակ, երբ Ապ... լահ խանը Ատրպատականի զի... րական հրամանատարն էր։ Ա... տուլլահ խան եւս ուրախութե... եւ յարգանքով կ'ընդունի առա... նորդը, որ Պարսկայութեան ... ղաքական եւ հանրային կեան... բարելաւման մասին շարք խնդիրներ կը ներկայացնէ։ ... խարարը սիրով կ'ընդունի ... ջարկուած խնդիրները, եւ կը ... տանայ բարեյաջող լուծում ... բոլորին։

Ապրիլ 25ին, Թէհրանի ... տեղի ունեցաւ րիզա Շահի ... գադրութիւնը որուն ներկայ... յանուն բովանդակ Պարսի... յութեան, հայկական պատ... մաւորութիւնը, նախագա... թեամբ Ներսէս արքեպ...

Առաջնորդին ճամբորդութ... դէպի Թէհրան, շատ մեծ նշա... կութիւն ունեցաւ ընդհան... պարսկահայութեան համար ...

(*) Գոռ եւ բէգեարը ... սկի խաներու կողմէ գիւղացի... թեան վրայ դրուած ծանր ... քերն ու ձրի, տարապար... աշխատանքներն են, որոնք ... քայքայեն գիւղացին, ... շարունակ եւ մինչեւ այժմ...

ԽԱՌՆԱԿԻՉՆԵՐՈՒՆ Դ...

Սօֆիայի «Արաքս»ին մէ... կարդանք.—

Սոյդ աղբիւրէ կը տեղ... նանք որ Ազգ. Պատրիարք... Ապրիլ 10—11ին Սօֆիայ... «Համագումար» անուան տակ... մարուած ջերահովեան ... քոյթը», անոր տուած որոշ... ինչպէս նաեւ տեղեկագիրն... առաջման ձեւը գտնելով Աթոռ... եւ վերադարձուցած է ... թուղթերը։

Այս բարոյական գասը ... եոք պիտի սթափեցնէ այ... րոնները, որոնք տարուած ... Թայֆայական մոլուցքէն, ... նակոս կ'ընեն ժողովրդական ... բաւոր իրաւունքները եւ ... գար կը խառնակեն գաղութ... որ մեծ պէտք ունի ինքնա... աշխատանքի եւ խաղաղ ...

ՊԱՏԱՍԽԱՆ «ՅԱՌԱՋ»Ի ՀԱՐՑԱՐԱՆԻՆ

20.— ԼԸ ՓՈՒԶԷՆԻ ՄԷՋ

Լը Փուզէնի հայ գաղութը հաստատուած է 1922ի վերջերը։ Հայերը մեծ մասով ձուլարանը կ'աշխատին։ Օրականները գոհացուցիչ են։ Ամէն տեսակ աշխատանքներ կան. օրական, հերթով ու գործ գլուխ։ Պաշտօնէութեան ու բրաբերումը շատ լաւ է եւ մեքենները խիստ գնահատուած են, իբր լաւ ու պարկեշտ բանուորներ։ Ապրուստը սուղ չէ։ Օդը մաքուր է. իսկ ջուրը կարելի չէ ամէն տեղ գտնել։ Քաղաքին մէջ կայ նաեւ մետաքսի մանարան մը, ուր կ'աշխատին բաւական թիւով Հայուհիներ, 10—13 ֆրանք օրականով։ Անկէ զատ Փուզէնէն 5 քիլոմետր հեռու Լավուլդ քաղքն ալ ունի իր արուեստական մետաքսի գործարանը, ուր կ'աշխատին հայ կիներ ու այրեր։ Գործարանը մասնաւոր «օթօպիւս»ներ տրամադրած է կիներու համար։

Դժբախտաբար մեր գաղութի թիւի մասին որոշ բան մը չպիտի կրնամ գրել. կ'ենթադրուի 4-500 հոգի, հարիւրի մօտ ընտանիքով, իսկ 60-70 ամուրի երիտասարդներ։ Ընտանիքները մեծ մասով քաղաքը կը բնակին, մաս մը գործարանին կից, 2-3 սենեականոց տաղաւարներու մէջ, իսկ մաս մըն ալ քաղաքէն հինգ վայրկեան հեռու Բօնի ձախ ափը՝ օդասուն տաղաւարներու մէջ. վարձքերը՝ 30-40 ֆրանք։ Ամուրի երիտասարդները նոյնպէս կը բնակին գործարանին կից տաղաւարներու մէջ 2-3 ընկերներով։ Իրենք կը պատրաստեն իրենց կերակուրները. ամէնքն ալ գնահատելի են իրենց վարք ու բարքով։ Հիւանդութիւն չկայ։ Մինչեւ այսօր ունեցած ենք 8 մահեր միայն, 3ը կին, 2ը երախայ, 2ը պատանի եւ 1ը ընտանիքի հայր։ Ծնունդները շատ աւելի են։ Զատկի առթիւ Լիոնէն քահանայ մը եկած էր եւ 7 մկրտութիւն կատարեց։ Դեռ չմկրտուածներ կամ գալիքներ շատ կան։ Նոյնպէս եւ ամուսնութիւն ու նշանտուք յաճախադէպ են։

Դպրոց չունինք. 20-25ի չափ պզտիկներ ֆրանսական մանկապարտէզ, իսկ 10-15ի չափ պատանիներ նախակրթարան կ'երթան։ Տունը մնացողներ ալ շատ կան։ Մանկապարտէզ գացողներու թիւը հազիւ կը հասնի 40ի։

Մեր գաղութն ալ հաւաքածոյ մըն է Թուրքիոյ ամէն տեղերէն։ Կ'ապրին ու կ'ուտեն իրենց հին սովորութեանց համաձայն։ Երեք հայ նպարավաճառ, երկու մսագործ, մէկ կօշկակար եւ մէկ սրճարան ունին մեր հայրենակիցները։

Ազգ. կազմակերպութիւններն են.— 1. Փուզէնի Հայ. Ժող. Միութիւնը, որ կազմուած է 1925ի սկիզբները, եւ նախապէս բաւական եռանդով աշխատած, բայց այժմ թուլցած է։ Փուզէն եւ իր շուրջը 5-10 քիլոմետր հեռաւորութեան վրայ ցրուած են մօտ 2000 Հայեր, որոնք կը փափաքին անջատ թեմ մը կազմել։ 2. Հ. Յ. Դաշնակցութեան Ենթակոմիտէն, որ հետզհետէ զարգանալով սկսած է ստեղծել նոր կեանք եւ ոգեւորութիւն։ Նոր վարձած է ակումբ մը։ Կը պատրաստուի տօնել Մայիս 28ը։ 3. Հօկի մասնաճիւղը, որ իսկապէս չէզոք հայրենակիցներէ կազմուած ըլլալով, կը ջանայ նիւթական օգնութիւն հասցնել հայրենիքի պէտքերուն։ Կը լսեմ թէ կասկածելիները չէզոքացուցած են։ 4. Ս. Դ. Հնչակեան նոր մասնաճիւղը, որ հազիւ 7—8 հոգի կը համրէ։

Արամիս

21.— ՊՈՌՏՈՅԻ ՄԷՋ

Այստեղ Հայեր եկած են 1923էն։ Ընդհանուր թիւն է 83։ Մեծ մասով կ'աշխատին Շնայտէրի գործարանին մէջ։ Յետոյ պահածոյ անուշեղէններ եւայլն պատրաստող Ցանտիքօլ եւ Կոտին գործարանին մէջ, ուր շատ կը համակրին մեր հայրենակիցներուն։ Կան նաեւ ուրիշ տեղեր ցանցառ թիւերով։ Օրավարձերը գոհացուցիչ են, ուրիշ տեղերու հետ համեմատելով։

Մեր հայրենակիցներուն առողջական վիճակը լաւ է։ Ունեցած ենք եօթը ծնունդ եւ մէկ մահ, մէկ ամուսնութիւն եւ մէկ նշանտուք։ Երիտասարդութիւնը մոլութիւններ չունի եւ կը հետաքրքրուի ազգային կեանքով, բացի քանի մը հոգիէ որոնք անձնատուր եղած են սրճարանային ունակութիւններու։ Վերջերս կազմուած Յառաջդիմասէր Միութիւնը որոշեց ամէն կերպով պայքարիլ կարգ մը այլասերող երեւոյթներու դէմ։ Չունինք ոչ եկեղեցի, ոչ ալ դպրոց. փոքրիկները ստիպուած են յաճախել ֆրանսական դպրոցներ։ Այս առթիւ նորէն առանձնապէս կաթող, պատուիրակին եւ Թեմական վարչութեան ուշադրութեանը կը յանձնենք սա խնդիրը թէ մեր երիտասարդները հարկադրուած են ամուսնական արտօնագրի համար ամիսներով ափ առնել կառավարութեան դուռները, եւ կան պարագաներ որ պարզապէս կը յուսահատեցնեն։ Ա.

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌՆԵՐԷՆ

ՄԱՐՍԷՅԼ, 12 Մայիս.— Մարսէյլ կեդրոնն է բազմազան միութիւններու, գրեթէ բոլորն ալ համանման գաղափարներով կազմուած.— վառ պահել ազգային ոգին այս թափառական ժողովուրդի սրտերուն մէջ։

Այս միութիւններու կարգին է Յառաջդիմասէր երկս. միութիւնը որ ունի 15է աւելի գիտակից եւ եռանդուն անդամուհիներ եւ 25 անդամներ։ Մայիս 8ին տեղի ունեցաւ միութեան թատերական երեկոյթը, սալօն Միշէլի մէջ։ Հակառակ իրենց բանուորական վիճակին, այս երիտասարդները իրենց կարելին ըրած էին հանդէսին յաջողութեան համար։ Ժամը 9ին արդէն լիքն էր սրահը։ Ներկայ էին հայ քաղաքական կուսակցութիւնները եւ ֆրանսական թերթերու ներկայացուցիչները։ «Քնար» փանֆառը իր սիրայօժար մասնակցութեամբ ոգեւորեց մթնոլորտը։ Բացումը կատարուեցաւ «Յառաջ Նահատակ» քայլերգով։ Օրիորդ մը արտասանեց Սիամանթօի «Ես երգելով կ'ուզեմ մեռնիլ»ը։ Դուրեանի «Սեւ Հողերու» ներկայացման մէջ, գնահատման արժանացան դերակատար օրիորդներն ու պարոնները։

Բանախօսեց Պ. Արշակ Մահտեսեան հայ ազգի անցեալի եւ ներկայի մասին, Հայաստանը նմանցնելով հաստարմատ կաղնիի մը, որ կայծակնահար եղած էր։

Հանդէսը վերջացաւ երկու զուարճալի կատակերգութիւններով։

Մ. Նուրհան

ԽՈՐՀՐԴԱՒՈՐ ՀԱՄԱՃԱՐԱԿԸ

ՍԷՆ-ՇԱՄՕՆ, 11 Մայիս.— Ձեր թղթակցին հաղորդած հիւանդութիւնը օրէ օր կը տարածուի, մասնաւորապէս սպառնալով երիտասարդներուն։ Ուտելու ախորժակ չունին եւ օրէ օր կը դեղնին, կ'այլափոխուին։ Շատերը յուսահատեր են այս քաշքշուքէն,— օր մը լաւ, տասը օր գէշ։ Տ.

*** Քաղաքապետութիւնը խիստ կարեւոր միջոցներ ձեռք առաւ համաճարակին դէմ։ Վերջին քսան օրուան մէջ երեք յայտարարութիւններ հրատարակուեցան, որոնք ժողովուրդը կը հրաւիրեն պատուաստուիլ։

Վերջին յայտարարութեան մէջ կը կարդանք.— «Սէն Շամօնի մէջ նոր ծաղկախտ մը ծագած ըլլալով, քաղաքապետութիւնը կը հրաւիրէ բոլոր բնակիչները, թէ ֆրանսացի եւ թէ օտար, որ անպատճառ պատուաստուին։ Գործողութիւնը ձրի է։»

Որքան գիտենք, մեր հայրենակիցներէն, հազիւ քանի մը հոգի գացած են պատուաստուելու։ Անշուշտ պատճառը այն է որ ֆրանսերէն չեն գիտեր։ Այս առթիւ մասնաւորապէս միութիւններուն ուշադրութիւնը կը հրաւիրենք, որպէսզի թարգմանել տան այսպիսի ազդերը։ Իսկ այն անհատները որ ֆրանսերէն գիտեն, պէտք է տեղեկութիւն տան իրենց հայրենակիցներուն։

*** Հաճի գիւղացի երիտասարդը որուն ձերբակալումը հաղորդեր էի, մէկ ամիս բանտարկութեան դատապարտուեցաւ։

Որքան կրցայ ստուգել, պատճառը այն է որ իր ընկերներուն հետ կուսակցական վէճի մը բռնուելով, բարկացած եւ դաշոյն մը ձեռքը գացեր է սպաննելու։ Քանթօնմանի պահակը տեսնելով ոստիկաններուն յանձնած է։ Ո՛ր եւէ յարձակում չէ եղած։ Կ. Մ.

ԿԵԱՆՔԸ ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Ժողովրդային Լսարանի կողմէ տեղի ունեցաւ դասախօսական ժողով մը, ուր խօսեցաւ ընկ. Մ. Գուլումճեան, մասնաւորապէս կանգ առնելով հայ ժողովուրդի ազատագրութեան պայքարին վրայ։ «Մենք չենք լքեր եւ մինչեւ վերջ պիտի պայքարինք, վերահաստատելու մեր արդար իրաւունքը, Միացեալ եւ Անկախ Հայաստանը»։ Հարցերու ալ ժամանակ տրուեցաւ։ Մեններգեց ընկերուհի Տիկ. Ա. Ծաղիկեան։ Դաշնակցութեան շարքերուն վրայ աւելցան չորս նոր ընկերուհի եւ ընկերներ։

Անցեալ թղթակցութիւնով գրած էի եօթը ութը հարսանիքներու մասին։ Շաբաթ երեկոյ գաղութը ունեցաւ երկու նոր հարսանիքներ։

*** Ինչպէս կը լսենք քանի մը պարոններ նախապէս տեղեակ եղած են Լիոնի եղբայրասպան կռիւին եւ ցրուած ծանօթ գարշելի թռուցիկները։ Երկու խառնակիչներ, Յ. Ա. եւ Ա. Դ. եւ ուրիշներ նոյն կիրակի օրը (դէպքէն առաջ) գլուխ գլխի կը փսփսան. «Պիտի յաջողինք այս գործը գլուխ հանել», ակնարկելով ընկ. Ա. Ահարոնեանի դէմ սարքուած յարձակումին։ Ուրիշ մը կը պատասխանէ. «Այսչափ զոհողութիւն ընելէ եւ այս թռուցիկը գաղութներու մէջ ցրուելէ յետոյ, կռիւը անխուսափելի է»։ Եւ անհամբեր կը սպասէին իրենց լրաբերին, Կ. Մ.ին որ հեծելանիւով շնչասպառ Լիոնէն բերաւ «աւետաբեր» լուրը, թէ Ահարոնեանը ծեծուած ու բանտարկուած է... Անամօթնե՜ր։

Սուտերու տոպրակ «Երեւան»ը կը գրէ թէ Վիէնի մէջ եւս ֆրանսահայ Ցան համար սարքուած հանդէսին, «Դաշնակ»ները ճամբան կտրելով ժողովուրդը ետ կը դարձնէին։ Մենք պատրաստ ենք գումար մը դնելու ո՛ր եւ է ատեանի տրամադրութեան տակ, եթէ ապացուցանեն թէ մենք ժողովուրդը ետ դարձուցած ենք այդ օրը։ Իսկ եթէ ապացուցանենք որ մենք այդ օրը նոյն իսկ մեր դասախօսական ժողովը յետաձգեցինք, գո՞նէ պիտի կարմրի՞ն։

Վիէն Վիշապ

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

Զայրոյթով կարդացինք Հ. Յ. Դ. Կարտանի Ենթակոմիտէին դէմ անստորագիր զրպարտութիւն մը, «Երեւան»ի 75 թիւին մէջ։

Կը հրաւիրենք այդ լրագրին խմբագրութիւնը, որ հաստատէ թէ Դաշնակցականներու մատնութեամբ 45 Հայեր ձերբակալուած են իբրեւ համայնավար, յիշելով քանի մը անուններ, եւ կամ հետապնդէ խնդիրը, ինչ ձեւով որ իրեն հաճելի է։ Ծախքերը մենք պիտի վճարենք, եթէ հաստատէ թէ, «Դաշնակցականներու մատնութեամբ» Կարտանի մէջ ձերբակալուած են ոչ թէ 45, այլ գոնէ մէկ հոգի։

Մենք, ածխահանքի դաշնակցական բանուորներս, շատ լաւ կը հասկնանք այս կարգի գրգռութիւններուն յետին միտքը. բայց կ'ուզենք որ պատեհութիւն ունենան իրենց պարկեշտութիւնը ապացուցանելու։

Հ. Յ. Դ. Ենթակոմիտէ
ԿԱՐՏԱՆ, 9 Մայիս

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

Հ.Մ.Ը.Մ.Ը ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Հ. Մ. Ը. Մ.ի Լիոնի մասնաճիւղին տարեկան հանդէսը տեղի ունեցաւ Կիրակի օր, Ջ. Թաղամասի քաղաքապետարանի սրահին մէջ։ Հակառակ իր նիւթական անձուկ վիճակին, Միութիւնը ոչ մէկ ջանք խնայած էր հանդէսը փայլուն եւ արդիւնաւէտ ընելու համար եւ օր առաջ հրապարակ հանած էր ազդերն ու տոմսերը։

Մօտաւորապէս երկու տարի է որ գոյութիւն ունի Հ. Մ. Ը. Մ.ը Լիոնի մէջ։ Դժբախտաբար հայ գաղութը չէ կրցած գնահատել միութիւնը եւ քաջալերել անոր առաջադրած նպատակը՝ այն է հայ պատանիներուն տալ առողջ դաստիարակութիւն մը, վառ պահելով իրենց մէջ հայրենասիրական զգացումները։ Հակառակ գործաւորական անտանելի կեանքին, Միութիւնը աշխատած է առանց յուսահատելու, եւ յաջողած է կազմել եւ մինչեւ օրս պահել հայ արիներու խումբ մը, թիւով 26, ղեկավարութեամբ խմբապետ Ց. Բէքմէզեանի։ Հայ արիները բոլոր Միութիւններու եւ կազմակերպութիւններու կողմէ տրուած հանդէսներուն բերած են իրենց աջակցութիւնը, զանազան մարզանքներով ու բուրգերով եւ ծափերու արժանացած են։

Ցերեկոյթին հազիւ 200 հոգի ներկայ էր։ Պատճառը այն է որ Լիոնի հայ գաղութը տակաւին կ'ապրի յուզումի մէջ եւ չէ մոռցած նախընթաց Կիրակիի հայ կարմիրներուն խայտառակ դաւադրութիւնը։

Հայ արիները ներկայացուցին «Զավալլը»ն, «Սթէլմօնտի քաղաքապետը» եւ «5 թիւ խելագար»ը կատակերգութիւնները, մասնակցութեամբ Պ. Պ. Ց. Շիշլեանի, Ն. Պըլըքեանի, Օրիորդներ Մառի Ճերմակեանի եւ Ա. Յովհաննէսեանի։

Ս. Թիրեաքեան

Ո՛Վ ՈՐ ՉԱՇԽԱՏԻՐ ՊԻՏԻ ՊԱՏԺՈՒԻ

Իտալիոյ վարիչները կը ծանուցանեն թէ նոր օրէնք մը պիտի քուէարկուի, որուն համաձայն վերջ պիտի տրուի կամաւոր անգործութեան։ Բոլոր անոնք որ սրճարաններու կամ զբօսարաններու մէջ կ'անցընեն իրենց ժամանակը, պարտաւոր պիտի ըլլան ապացուցանելու թէ օրական առնուազն ութը ժամ աշխատած են, այլապէս խստիւ պիտի պատժուին։

"ՅԱՌԱՋ,,Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (6)

ՅԻՇԱՏԱԿ ՄԸ
ՄԵՐ ԳԻՒՂԱՔԱՂԱՔԷՆ

(ԸՆԿԵՐՈՋ ՄԸ ՊԱՏՄԱԾԸ)

VI

Ես էի, ինք ու իր եղբայրը։ Ծառերուն վրայ կը ճռուողէին թռչունները։ Մէջ ընդ մէջ կը կանչէր աքաղաղ մը դրացի հաւնոցէ մը ու արեգակը հետզհետէ կը տաքնար վրանիս։

Ես նստած էի սալլի մը մընացորդներուն վրայ, պատին տակ ու արեան մէջ։ Առջեւս կը կոկըտային զոյգ մը հաւեր իրենց վառեակներով։ Հեռուէն կը լսուէր աղջկան մը երգին ձայնը։ Բառերը կը հասնէին մեզի գրեթէ սպառած, բայց որովհետեւ երգուած երգը ծանօթ էր, ես կը վերակազմէի զանոնք մտքիս մէջ.

Եկայ երդիքը բացի, վա՜յ,
Եարըս տեսայ ու լացի, վա՜յ,
Ես սիրեցի, վա՜յ, խալխը տարան
Իմ սիրած եարս,
Թէ որ չառնեմ, վա՜յ, ես կը մեռնեմ,
Իմ սիրած եարս . . .

Ան կը նայէր աչքերուս ու կը զգայի որ ըսելիք ունի։ Նստաւ քովս ու սկսաւ խօսիլ ինծի մեծ վստահութեամբ ու մաքուր հայերէնով, խոշոր ու տրտում աչքերը վրաս։

Ես գիտէի որ ան մեր գիւղաքաղաքին ամէնէն զարգացած երիտասարդներէն էր. բայց երբեք չէի սպասեր այդքան ուժեղ տըրամաբանելու կարողութիւն ու այդքան մշակուած միտք մէկու մը մօտ, որ դաշոյնին հետ կը խաղար ամէն օր ու առանց խղճահարելու կը սպաննէր։

Խօսեցաւ ոճիրի մասին՝ ծանր ու յուզումէ թրթռուն բառերով։ Ընկերվարութեան մասին՝ եռանդուն ու կրքով։ Խօսեցաւ անիշխանութեան մասին որուն կը հաւատար եւ պատմեց օտար երկիրներէն իր տպաւորութիւնները ու ձայնը հետզհետէ կը խեղդուէր յուզումէն։ Կը զգայի որ գաղտնիք մը կ'այրի շրթներուն վրայ ու աչքերը կը պղտորին։

— Կեանքը, ըսաւ մելամաղձոտ ու ցաւով, այնպէս չէ ինչպէս որ պէտք է ըլլայ։ Մարդիկ ծնած օրերնին իսկ իրենց հետ կը կրեն իրենց երջանկութիւնն ու տառապանքը։ Այստեղ ժողովուրդը ճակատագիր կ'ըսէ։ Ես կը հաւատամ այդ բութ ու մեզմէ դուրս ուժին։ Բոլորս ալ գերի ենք մեզմէ դուրս գոյութիւն ունեցող անհեթեթ ու անտեսանելի օրէնքներու։ Մեզմէ առաջ ապրողներուն կիրքերուն ու սէրերուն։ Մեր ուսերուն վրայ ունինք բեռ մը որ կամայ թէ ակամայ պիտի տանինք մինչեւ որոշ հանգրուան մը։ «Շղթայուածներ» ենք ու մեր մօրը արգանդէն լոյս աշխարհ եկած օրերնիս իսկ, մեր մարմնին մէջ կան սաղմերը մեր կեանքի ծառին որ հասակ կը նետէ համաձայն սերմին թաքուն կարողութիւններուն եւ ոչ թէ մեր ցանկութեանց։ Անծանօթ ու տիրական ձեռք մը կը վարէ ու կը լարէ մեզ։ Մեր ամենափոքր շարժումներն իսկ դուրսէն կը պարտադրուին մեզի. այսուհանդերձ պատրանքը ունինք թէ մենք է որ կը հրամայենք մեզի. ատկէ է արդէն կեանքի եղերականութիւնը... (իր ճիշդ բառերը չեմ յիշեր, բայց իմաստը այս էր)։

Վայրկեան մը կանգ առաւ գլուխը ձեռքերուն մէջ ու տրտում

— Եւ ի՜նչ անիմաստ է կեանքը յաւիտենականութեան առջեւ, սա կապոյտ երկինքին տակէն քանի՜ սերունդներ անցած են ու կորսուած անյայտութեան խորը որ լռութեան թանձր ու մութ պաստառով կը պարուրէ անցեալը մեր տեսողութենէն... Հեթանոս Հելլէններէն յետոյ՝ հեռաւոր լեռներէ իջած այս Հայերը ու վաղը ո՞վ գիտէ ով...

Յետոյ աւելի դանդաղօրէն ու շատ տրտում ձայնով.

— Երբ մարդ կը մտածէ այս բոլորի մասին, առօրեայ կիրքերը, համակրութիւնները ու ատելութիւնները ծիծաղելի կը թուին. այսուհանդերձ մեր կեանքը կը լեցուի այս դատարկութիւններով...

— Որովհետեւ, ըսի անվստահ, հոգեկան էակի կողքին մեր մէջ կը բնակի նիւթական մարդը որ հողէ շինուած է ու հողէն կը սնանի...

— Այո՛, ըսաւ մելամաղձոտ ու հողը մեզի կը պարտադրէ իր օրէնքները։

Վայրկեան մը լռեցինք։ Ներսէն կը լսուէր իր քրոջ ձայնը որ կ'երգէր քաղցր ու թրթռուն ձայնով թրքական մեղեդի մը։

— Հայերէն երգէ կամ լռէ, պոռաց վայրագ ու աչքերը շողացին։

— Երէկ գիշեր սովորականէն աւելի գինով էինք, ես ու մեծ եղբայրս, շարունակեց նոյն տրտում ձայնով, կը վերադառնայինք միւս թաղէն։ Խոշոր լուսնկայ մը կը լուսաւորէր ճամբան։ Ջրաղացքին քովը չհասած նկատեցինք որ յունական թաղի ծայրամասէն սպայ մը կ'իջնէ։ Գեղեցիկ երիտասարդ մը։ Գինով էր մեզի պէս ու երգ մը կը մրմռար — Ձեռքերդ վեր, ըսի բնազդաբար։ Համազգեստին փայլուն կոճակները կաղեցուցին զիս։ Մօտեցանք ու խուզարկեցինք։ Վեցնոց ատրճանակ մը ու սիրուն կոթով դաշոյն մը գըտանք վրան։ — Ո՞ւրկէ կուգաս, հարցուցի։ Ըսաւ յունական թաղէն։ — Պոռնկատունէ՞ն — Այո՛։

— Շո՛ւն, ըսի կատղած ու զգացի որ դաշոյնը կ'այրի ձեռքիս մէջ։ Այսուհանդերձ ձեռքս վրայ չգնաց։ Լուսնկան պայծառ էր։ Երիտասարդին շրթունքները կը դողային ու աչքերը խոնաւ էին արտասուքէն. որոշեցի թողուլ որ ճամբան երթայ։ Ըսի, — կեցցէ՜ Հայաստան պոռա ու գնա ճամբադ։ Բայց անոր աչքերը շողացին ատելութեամբ ու շրթները չշարժեցան։ Քթին բերնին զարկի ատրճանակին կոթով։ Նորէն չպոռաց։ Դաշոյնս կոխեցի կուրծքը։ Մէ՛կ, ե՛րկու, երե՛ք։ Սատկեցաւ։ Արիւնը ցատկեց վրանիս։ Շրթունքները կը շարժէին դեռ ու կ'արտասանէր աղջկան անուն մը։ Ես բռնեցի գլխէն, եղբայրս ոտքերէն ու նետեցինք ձորը։ Եկանք տուն։

— Նայէ՛, շարունակեց, ձեռքիս մէջ դնելով դաշոյն մը. լուացի, բայց տակաւին կոթին վրայ արիւնի հետքեր կան։ Ու խնդաց, հանդարտ ու հանդիստ խնդուքով մը։ Եղբայրը կը նայէր գետին։

(Շար.) ՎԱԶԳԷՆ ՇՈՒՇԱՆԵԱՆ

նարկէն ի վեր։ Ծրագրին համաձայն, Լիւթէրի դահլիճին տապալումէն յետոյ, ճնշում պիտի բանեցնէին Նախագահին վրայ, որպէսզի ոչ-խորհրդարանական դահլիճ մը հաստատէ, նախընտրաբար զօրավար մը դնելով գլուխը։ Այս դահլիճը մեծամասնութիւն պիտի չունենար Րայխստակին մէջ, որով պիտի լուծէր զայն։ Ընտրութիւններու նախապատրաստական շրջանին մէջ, հայրենասիրական ընկերութիւնները «ազատ գունդեր» պիտի կազմէին, բոլորն ալ սպառազէն, իբրեւ թէ համայնավարներուն դէմ պայքարելու համար։ Պիտի ստիպէին Հինտէնպուրկը հրաժարիլ յօժար կամքով եւ պիտի նշանակէին խնամակալ մը, որ դիկտատորութիւն պիտի հաստատէր, կրթնելով սահմանադրութեան 48րդ յօդուածին վրայ։ Կառավարութեան գլուխը պիտի անցնէր Տօքդ. Նոյման, Լիւպէքի քաղաքապետը. մեծ գործարանատէր մը, որ քանի մը թերթ ունի ձեռքին տակ, պիտի ստանձնէր ելմտական մասը եւն.։

Խուզարկութիւններ կատարուեցան մօտ քսան կասկածելիներու տուները։ Հրաման տրուած է խուզարկել նաեւ կարգ մը մեծ գործարանատէրներու բնակարանները։ Շատ կարեւոր թուղթեր գտնուած են, մասնաւորապէս թղթակցութիւն մը Վիլհէլմ Բ.ի հետ եւ նոր դիկտատորութեան մանրամասն ծրագիրը, որ 30 յօդուածէ հրովարտակ մըն է եւ պաշարման վիճակէն զատ, մահապատիժ կը նախատեսէ ամէնէն թեթեւ յանցանքներուն համար։ 18րդ յօդուածին համաձայն, 19—45 տարեկան ամէն գերմանացի պէտք է ծառայէ օժանդակ ոստիկանութեան մէջ, 16—30 տարեկան ամէն գերմանացի, այր թէ կին, ենթակայ է տարապարհակ աշխատանքի, Գերմանիա ապրող բոլոր Հրեաներուն հարստութիւնը պիտի գրաւուի, անոնց տէրերը մասնաւոր վայր մը պիտի համախմբուին եւ ո՛վ որ փորձէ հաղորդակցիլ անոնց հետ, մահապատիժի պիտի ենթարկուի, սակարանը եւ բոլոր պերճանքի վայրերը պիտի փակուին, խնամակալը իրաւունք ունի օրէնքէ դուրս հռչակելու ո՛ եւ է քաղաքացի։ Ոստիկանութիւնը կը փնտռէ երկու յայտնի դաւադիրներ։

Դահլիճը ինկաւ

Մայիս 12ին տապալեցաւ Լիւթէրի դահլիճը, օրուն օրերը համրուած էին, այս դաւադրութիւնէն առաջ։ Պատճառը գերմանական դրօշի ծանօթ խնդիրն է, որ սուր հանգամանք առաւ վերջերս։ Մինչեւ այսօր հաւասարապէս կը գործածուէին կայսերական եւ հանրապետական դրօշները։ Խնդիրը մի անգամ ընդմիշտ պարզելու համար, դահլիճը պատրաստած էր ծրագիր մը, որուն համաձայն արտասահմանի գերմանական հաստատութիւնները սեւ, կարմիր եւ ոսկի (հանրապետական) դրօշէն զատ, պիտի կրնան գործածել սեւ-ճերմակ-կարմիր (կայսերական)։ Առաջինը պիտի երեւայ դրօշին վերի անկիւնը։ Ժողովրդական տարրերը բուռն պայքար մղեցին այս որոշումին դէմ, որ պիտի գործադրուէր Յուլիսին, յայտարարելով թէ վարչապետ Լիւթէր եւ նախագահ Հինտէնպուրկ հետզհետէ կ'ենթարկուին միապետականներու ազդեցութեան եւ աստիճանաբար պիտի ջնջեն հանրապետական դրօշը։ Բուռն վիճաբանութիւններէ յետոյ, դահլիճը ինկաւ, երբ կը ջանար միջին ճամբայ մը գտնել։

Դամասկոսի ռմբակոծումը

Արտաքին նախարարութիւնը զեկոյցով մը պաշտօնապէս հաստատեց Դամասկոսի Մէյտան թաղին ռմբակոծումը։ Զեկոյցը կ'ըսէ թէ՝ հրամանատարութիւնը լուր առած էր որ Տօքթ. Շահպէնտէր, Սուէյտայի գրաւման ազդեցութիւնը չէզոքացնելու համար, որոշած էր խռովութիւններ յարուցանել Դամասկոսի մէջ։ Այս նպատակով ռազմամթերք դիզած եւ հրոսախումբեր մտցուցած էր Մէյտան թաղին մէջ, որ կը գտնուի Դամասկոսի հարաւակողմը, մեկուսացած եւ լքուած վայր մը։ Թաղը մաքրագործման ենթարկուեցաւ երկու վաշտ հեծելազօրքի, գնդացիրներու եւ հրասայլերու կողմէ, որոնց կ'օժանդակէին օդանաւերը եւ հրետանին։ Ըմբոստները պաշտպանողական դիրքեր շինած էին որոնք գրաւուեցան բուռն գրոհով մը։ Երեւան հանուեցան մեծ քանակութեամբ հրացան, ձեռնառումբ եւ հրձիգ նիւթեր։ Տիւրզիները մտադրած էին կրակի տալ Դամասկոսը։ Գործողութեան ատեն բաւական թիւով տուներ այրեցան։

Կեղծ անցագիրներ

Մայիս 11ի առտուն ոստիկանները Լիօնի կայարանին մէջ ձերբակալեցին չորս հոգի, որոնք իտալացի եւ ուրիշ ազգէ գաղթականներու կը սպասէին, կեղծ ինքնութեան թուղթեր ծախելու համար։ Այս չորս անձերն են Ալֆրէթօ Քաւօ, Լուի Քլերիքօ, Ժիւլիէթ Պէնէտօ (իտալացի) եւ սուրիացի մը, Էլի Քորտի, որոնք արհեստ ըրած էին կեղծ անցագիրներ եւ ուրիշ վկայականներ շինել Իտալացիներու, Հայերու եւ Սուրիացիներու համար, զանոնք հարաւային կամ կեդրոնական Ամերիկա եւ Քանատա ղրկելու հաւաստիքներով։

Մուսթաֆա Քէմալի նուէրը Շահին

Երէկ երկու թրքական օդանաւեր ճամբայ ելան Էնկիւրիէն դէպի Թէհրան, թանկագին քարերով զարդարուած թուր մը տանելու համար Շահին, իբրեւ նուէր Մ. Քէմալի կողմէ։

Թուրք թերթերը մասնաւոր նշանակութիւն կուտան Թուրքեւպարսիկ դաշնագրին, որ նոր կնքուեցաւ։

Յեղափոխութիւն Լեհաստանի մէջ

Լոնտոն եւ Փարիզ հասած հեռագիրներու համաձայն, Մայիս 12ին յեղափոխութիւն մը ծագած է Վարշաւիայի մէջ եւ արիւնալի կռիւներ տեղի ունեցած են փողոցէ փողոց։ Կ'ըսուի թէ մարաջախտ Փիլզուտսքի, որ շարժումը կը վարէր, գրաւած է նախարարութիւնները։ Մանրամասնութիւնները կը պակսին։

Յունաստանի գաղթականները

Ինչպէս գրած էինք, Յունաստանի գաղթականներէն փոքր մաս մը Ղափան փոխադրուած էր։ Անոնց տրամադրուած տասը տեսեակին հողէն զատ, յատկացուեր է լաւ հող, բանջարանոցի եւ բամբակի մշակութեան համար։ Բնակութեան համար յատկացուած են Սիւնիքի գործարանները։ Գաղթականները ձեռնարկած են այնպիսի մշակութիւններու որոնք նորութիւն են Ղափանի համար։ Իրենց հետ տարած են սմբուկի (պատինճան), բամպակի եւն. սերմեր։ Գաղթականներուն մէջ կան մասնագէտ շերամապահներ։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Հ. Յ. Դ. «ԻՇԽԱՆ» խումբի ժողովը տեղի կ'ունենայ յառաջիկայ կիրակի երեկոյ ժամը 8,30ին 2 Rue des Vieux Colombiers, Metro St. Sulpice: Անդամներուն ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։

Հ. Յ. Դ. փարիզի ընկ. ընդհ. ժողովը տեղի կ'ունենայ յառաջիկայ Չորեքշաբթի երեկոյ (19 Մայիս) ժամը 8,30ին 2 Rue des Vieux Colombiers. Métro St. Sulpice.

Հ. Յ. Դ. Խաժակ խումբի ժողովը յառաջիկայ Շաբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին, 13 Rue de Londres.

Հ. Յ. Դ. Զաւարեան խումբին ժողովը Ուրբաթ ժամը 8.30ին Պիյյանքուռ, ծանօթ հաւաքատեղին։

Հ. Յ. Դ. Գոյամարտ խումբի ընդհ. ժողովը կիրակի կէս օրէ առաջ ժամը 10ին ծանօթ հաւաքատեղին: կարեւոր զեկուցում Շրջանային կոմիտէի կողմէ:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Հ. Յ. Դ. Պատանի Միութեան Ա. դաշտային պտոյտը տեղի պիտի ունենայ յառաջիկայ Կիրակի, 16 Մայիս եւ պիտի տեւէ առաւօտէն մինչեւ երեկոյ։

Միութեան բոլոր ընկերները պէտք է ներկայ գտնուին առաւօտեան ժամը 8,30—9 Gare Noailles թիւնէլին առջեւը, մեկնելու համար 12 թիւ հանրակառքով Camoines les Bainsի կողմերը։ Կէսօրուայ ճաշը միասին առնելու է։

Հ. Յ. Դ. ԼԻՕՆԻ ենթակոմիտէի բոլոր ընկերները ստիպողաբար անդամական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրուին յառաջիկայ կիրակի 16. Մայիս առաւօտեան ժամը ճիշդ 8,30ին Café du Centre թիւ 7ի սրահը:

ՇԱՊԻՆ-ԳԱՐԱՀԻՍԱՐՑԻՆԵՐՈՒ «Ռազմիկ» Հայրենակցական Միութեան ընդհ. ժողովը՝ յառաջիկայ Կիրակի, 16 Մայիս, կէս օրէ յետոյ ժամը 2.30ին, 40 rue de Belleville. Métro Belleville.

ՏԱՐՕՆ-ՏՈՒՐՈՒԲԵՐԱՆԻ Հայրենակցական միութեան ընդհ. ժողովը՝ կիրակի Մայիս 16, կէս օրէ վերջ ժամը 2ուկէսին, Fbg. Temple ծանօթ հաւաքատեղին, շատ կարեւոր օրակարգով:

ՓԱՐԻԶ հասած է յայտնի թառիստ Պ. Ժօրժիկ, որ մօտ օրէն պիտի երեւայ բեմի վրայ:

ԱԶԳ. ՄԻՈՒԹԻՒՆ ԼԻՕՆԻ

Յառաջիկայ Յունիս 20ին Փարիզի մէջ գումարուելիք ընդհ. պատգամաւորական ժողովին մասնակցող պատգամաւորներէն չորսը Լիոնի վիճակէն պիտի ընտրուին։ Այս ընտրութիւնը պիտի կատարուի յառաջիկայ Կիրակի, Մայիս 16, կէս օրէ վերջ ժամը 3ին, Լիոնի հայ մատրան մէջ։ Ազգային տուրք վճարողները միայն պիտի կրնան մասնակցիլ։

կնիք

ՄԱՐՍԻԼԻՈՅ ՄԷՋ

«Յառաջ»ի ցրուիչն է Պ. Գեղամ Ծերիկեան.— Հասցէ Guégham Tzerikian, Poste Restante, Marseille.

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՓԱՐԻԶ, ԳԱԼՖ.— Ստացանք 20 ֆրանք։

ՏԷՍԻՆ, Պ. Պ.— Ստացանք 22 ֆրանք. ղրկուած է Հոկտեմբեր 23էն։

ՊՐԻՆՍՕԼ, Խ. Լ.— Ստացանք 20 ֆրանք. ղրկուեցաւ։

ՖՕՆ Տ'ՕՊՆԱ, Յ. Յ.— Ստացանք 25 ֆրանք։ Կենսագրականը եւ թերթերը ղրկուեցան:

ՄԱՐՍԷՅԼ, Յ. Ե.— Ստացանք նամակներ։

ՌՕՄԱՆ, Մ. Թ.— Ստացանք 25 ֆրանք։

ՊՐԻՒՄԷԼ, Յ. Ճ.— Ձեր ուզած հասցէն է H. Kentouni, 49 Rue Brancion.

ՔՐԻԽԱՍ, Գործ.— Ստացանք 51 ֆրանք։

ՓԱՐԻԶ, Արմէն Սիրակ.— Կը խնդրուի խմբագրատուն հանդիպիլ։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Մշոյ Խասգիւղացի տիկ. Երանուհի Յարութիւնեան կը փնտռէ իր եղբայրը, Քերոբէ Յարութիւնեանը որ 13 տարի առաջ Ամերիկա գացած է: Երկու տարի առաջ, Սելանիկ եղած ատեն նամակ մը առինք իրմէ, բայց Ֆրանսա գալէ յետոյ ճիշդ երկու տարիէ ի վեր լուր չունինք: Տեղեկացնել Eranouhi Haroutiounian, Cantonnement de la Varizelle N. 21 St. Chamond (Loire) Կը խնդրուի «Հայրենիք»էն եւ «Ասպարէզ»էն արտատպել։

— Սեբաստացի Խաչիկ Մընճուկեանը կը փնտռէ իր հօրեղբօրը կինը՝ Աղնիւ Մընճուկեանը, որ կարծիքով ասկէ երկու տարի առաջ Մարսէյլ կը կենար։ Տեղեկացնել Hatchik Mentchoukian 4 Allée Victor-Hugo. Le Raincy (S. et Oise).

— Ասարճուքցի (Պրուսա) Յարութիւն Յովսէփեան կը փնտռէ նոյն գիւղացի Մկրտիչ Տէրտէրեանը, որ Փարիզ ըլլալ կը կարծուի։ Տեղեկացնել 4 Quai de la Révolution, Alfortville.

— Ագշէհիրցի Կարապետ Մաթէոս կը փնտռէ իր ազգականներէն Յակոբ Մարտիրոսեանը, որ հարաւային Ամերիկա կը գտնուէր նախապէս։ Կը խնդրուի Արժանթինի թերթերէն արտատպել։ Տեղեկացնել 4 Quai de la Révolution, Alfortville.

— Եալովայի Քարձի գիւղէն Մուշեղ Քելամեան կը փնտռէ եղբօրորդին, Կարապետ Գէորգեանը, որ Նիւ Եօրք էր 1922ին։ Կը խնդրուի Ամերիկայի թերթերէն արտատպել։ Տեղեկացնել 117 Emile Zola, Asnière Paris.

— Աղաւնի Դանիէլեան կը փնտռէ Կարապետ եւ Պաղտասար Կարապետեանները, Ակնայ Կարուշլա գիւղէն, հօր անունը Տագէս, մօր անունը Հայկանոյշ։ Մարսիլիա ըլլալ կը կարծուին։ Տեղեկացնել Յարութիւնեան Աբրահամի, 14 Bld. de la Pologne, Lancey (Isère).

Ատափազարցի Հրանտ Տիքպըլըքեան կը փնտռէ իր քոյրը Տիկին Ամբակումեանը, որ կը բնակէր 326 East 26 St. New-York: Չորս ամիսէ ի վեր նամակ չէ առած: գրել խմբագրութեան։

Ամերիկայի թերթերէն կը խնդրուի արտատպել: 3-2

ԼԻՕՆԻ ՄԷՋ

«Յառաջ»ի եւ «Մարմարա»ի գործակալն է Յովհաննէս Դերձակեան, 34 Rue Dunoir, Lyon.

ՍԱԿԱՐԱՆ

13 Մայիս 1926

ԴՐԱՄՆԵՐ

Սթերլին,	L. St.	[illegible]
Տոլար,	Dollar	[illegible]
Մարք (ոսկի)	Mark	[illegible]
Թրքական Թղթ.	L. Trq.	[illegible]
Թրք. ոսկի	» or	[illegible]
Մէճիտիէ	Médjidié	[illegible]
Լէվա 100 հատր	Léva	[illegible]
Տրախմի »	Drachme	[illegible]
Լիր »	» Lire	[illegible]
Պելժ. ֆրանք »	Frc. Belge	[illegible]
Զուից. »	Frc. Suisse	[illegible]
Լէյ 100 հատր	Ley	[illegible]
Ձերվոնեց	(10 Roubles or)	[illegible]

ԱՐԺԵԹՈՒՂԹ

Եգ. Քր. Ֆօնսիէ I	Cr. Fonc. Eg.	3320
» II	»	2150
» III	»	2000
Թուրքիոյ երկթղ.	Lots turcs	[illegible]

Le Gérant : H. TEURNIER

Impr. MASSIS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)

ՅԱՌԱՋ

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

"HARATCH,,
JOURNAL ARMÉNIEN PARAISSANT TROIS FOIS PAR SEMAINE
Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN
Rédaction et Administration (Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն) 208 bis, Rue Lafayette PARIS (10e).
Հեռաձայն՝ Nord 57 - 82
Մեթրօ.— Louis Blanc կամ Jaurès

ԲԱԺՆԵԳԻՆ	Եռամսեայ	Վեցամսեայ	Տարեկան
Ֆրանսա և գաղութներ	20 ֆր.	38 ֆր.	75 ֆր.
Անգլիա և » Եգիպտոս, Իրան	—	10 շ.	20 շ.
Ամերիկա	—	3 տ.	5 տ.
Ուրիշ երկիրներ	—	50 ֆր.	100 ֆր.

Հասցէի փոփոխութեան համար 2 ֆր. վճարել անհրաժեշտ է:

ԿԻՐԱԿԻ 16 ՄԱՅԻՍ 1926
16 MAI 1926
On reçoit des annonces en français et en arménien.

Ա. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 124 — Կը հրատարակուի ԿԻՐԱԿԻ, ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ և ՈՒՐԲԱԹ — ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ՄՌԱՅԼ ՀՈՐԻԶՈՆ – ԱՄԲՈՂՋ ԵՒՐՈՊԱ ՏԱԳՆԱՊԷ ՏԱԳՆԱՊ ԿԸ ԳԼՈՐԻ ԱՅՍ ՄԻՋՈՑԻՆ,

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՀՐԱԲՈՒԽԻ ՎՐԱՅ

Բովանդակ Եւրոպա սուր տագնապ մը կ'անցընէ այս միջոցին: Օրէ օր կը բազմանան փոթորիկի մը նախանշանները: Սոորերկրեայ խլրտումներ կը սպառնան քանդել այն բոլոր թումբերն ու պատուարները որ շինուեցան 1919էն ի վեր, խաղաղութիւնը ապահովելու համար: «Վերջին պատերազմը» պիտի ըլլար 1914ի աղէտը. բայց անկէ ի վեր, յաղթականները իրենք ալ կը խնդան այդ միամտութեան վրայ, եւ, երեւութապէս համերաշխելով, դաշոյն կը սրեն մութին մէջ....

Երբեք այսքան մռայլ եղած չէր քաղաքական հորիզոնը: Եւ ոչ ալ այսքան բազմազան եղած էին ատելութեան եւ սպառնալիքի պատճառները:

Առաջ՝ քաղաքական և զինուորական փառասիրութիններն էին որ պետութիւն պետութեան դէմ կը հանէին: Այսօր ալ կան այդ ախտերը. բայց կան աւելի զօրաւոր թոյներ ալ: Ճեղքեր բացուած են ներսէն և դուրսէն: Ակռայ կը կճրտեն երկրէ երկիր, հարեւանէ հարեւան, դասակարգէ դասակարգ: Ամէն պետութիւն կը դողայ իր սահմաններուն, ինչպէս և ներքին ապահովութեան վրայ: Պատերազմը դադրած է, բայց իսկապէս պատերազմի վիճակ է որ կը տիրէ: Վարիչները աւելի շատ կը տեսակցին, կը խորհրդակցին իրարու հետ, ժողովներ կը սարքեն և ծրագիրներ կ'որոճան: Բայց այդ իրողութիւնն իսկ վըտանգի ազդանշան է: Առաջ վեհապետներ և վարչապետներ յանկարծ իրարու կը հանդիպէին աշխարհակալութեան ծրագիր մը պատրաստելու, դաւեր նիւթելու համար: Այսօր տարին տասերկու ամիս պտոյտներ կը կատարեն, ակներև փոթորիկներ կանխելու մտահոգութեամբ:

Ի՞նչ կ'ըսեն օրուան լուրերը, — խառնակութիւն ամէն կողմ: Ֆրանսա կը գալարուի տնտեսական տագնապի մը տակ որ աղէտի մը համեմատութիւններն առած է: Սդերլինը 25 ֆր. էր պատերազմէն առաջ. արդէն անցած է 160ը. տոլարը՝ հինգ ֆրանքէն բարձրացաւ 33ի: Համաձայնութիւն մը կնքուեցաւ Ամերիկայի հետ, պատերազմի պարտքերուն համար, բայց արդէն իրար անցած է ֆրանսական մամուլը: «Ասերիկան անձնասպանութեան կը մղէ, կը խղդէ մեզ», կ'աղաղակեն աջէն, ինչպէս եւ ձախէն: Օրակարգի վրայ է նաեւ անգլիական պահանջքի խնդիրը, որուն համար Լոնտոն գնաց ելմտական նախարարը: Բրիտանական գործադուլն անգամ ծանր հարուած մը եղաւ Ֆրանսայի համար:

Արհեստակցական Միութիւնները ետ առին ընդհանուր գործադուլի հրամանը. բայց տագնապը չէ փարատած: Սահմանադրական տեսակէտով, Անգլիոյ վարիչները ապօրէն կը նկատէին գործադուլը, եւ կը մերժէին բանակցիլ սպառնալիքի տակ: Հրամանը ետ առնուեցաւ, որպէս զի բանակցութիւնները վերսկսին: Հիմա է որ պիտի բացուի բուն խնդիրը, եւ լուծման ձեւ մը պիտի գտնուի: Արհեստակցական Միութիւնները տուին իրենց ուժին եւ ներքին համերաշխութեան ապացոյցը, որով կրնան միշտ գործածել այդ վճռական զէնքը, ընդհանուր գործադուլը, եթէ գոհացում չգտնեն:

Այլապէս ծանրակշիռ է լեհական անակնկալը: Լեհաստանն ալ այն երկիրներէն է ուր չափազանց սուր են ներքին, կուսակցական կամ հատուածական կիրքերը: Հազիւ ազատած երեք խոշոր պետութիւններու լուծէն, Լեհաստան չկրցաւ ստեղծել ամուր իշխանութիւն մը և անհաւասիկ ամբողջ կառավարութիւնը գերի կ'իյնայ կամ փախուստի կը մատնուի մէկ հարուածով: Երեւութապէս աջի և ձախի կռիւ մըն է որ կը մղուի, բայց քաղաքական աւելի խոր պատճառներ կան: Եւ հիմնաւոր են դիւանագէտներուն վախերը: Ոչ Ռուսիա և ոչ ալ Գերմանիա չեն մարսած Լեհաստանի շահած յաղթանակները, և եթէ պայքարը երկարաձգուի, կրնայ ծնունդ տալ ուրի՛շ անակնկալներու:

Գերմանիան, թէեւ խաղաղ, ունի ախտանշաններ որոնք պարբերաբար երեւան կ'ելլեն: Միապետական ոգին վառ է տակաւին և եկող-գացող դահլիճները միջին ճամբաներով հազիւ կը յաջողին յետաձգել պոռթկումը: Այս կարգէն է դրօշի խնդիրը, որ տապալեց Լիւթէրի դահլիճը: Օրուան իշխանութիւնը չի կրնար բոլորովին մէկդի նետել կայսերական դրօշը: Միեւնոյն ատեն իրեւան հանուեցաւ դաւադրութիւն մը, որ կրնար վերիվայր շրջել ամէն բան:

Իտալիան յարատեւութեամբ կը պատրաստուի վաղուան համար, մերթ աղմկալի, մերթ լուռ ու մունջ: Մուսօլինի անդադար կը պրկէ օղակները, «խուրձ»երու վերածելով երկրին ամբողջ կեանքն ու կարգ ու սարքը: Չխօսինք Պալքաններու մասին, որոնք նաւաձիգներու կապուած մակոյկներու կը նմանին, դատապարտուած՝ այս կամ այն ուղղութեամբ քաշուելու: Չխօսինք նաեւ Խորհրդային Միութեան մասին, որ միշտ արտաքին փոթորիկէ մը կը սպասէ իր վերջնական փրկութիւնը:

Եւրոպայի ներկայ վիճակը շատ կը նմանի Վէզուվի խառնարանին, անոր պէս խաբուսիկ եւ անոր չափ վտանգաւոր:

Ձեւ գիտեր ո՛ւրկէ պիտի պոռթկայ: Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

«ՀԱՆՐԱՊԵՏԱԿԱՆ» ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՍԻՐԱՀԱՐՆԵՐԸ

Հետեւեալ տողերը կը քաղենք «Խորհրդային Հայաստան»ի մէկ խմբագրականէն (23 Ապրիլ).—

«Ռուսական խոշորապետական ազգայնականները եւ հայ բթամիտ ազգայնականները, սկսելով մեծատուն փաշաներէն, եպիսկոպոսներէն, վաճառականներէն, անոնց պնակալեզ հրապարակախօսներէն մինչեւ դաշնակցական «ընկերվարական» ղեկավարները, կուլակ խմբապետները ու ստահակ մտաւորականները —անոնք բոլորը քմծիծաղով ու լկտի հրհռոցով դիմաւորեցին Թուրքիոյ հանրապետութեան հռչակումը եւ գուշակեցին անոր մօտալուտ խորտակումը «քաղաքակիրթ» (կարդա աշխարհակալ) եւրոպայի մէկ շունչէն: Վրացեաններն ու Ահարոնեանները ամէն անգամ ուրախացած, ողջունած ու խրախուսած են անգլիական կամ ֆրանսական աշխարհակալութեան ամէն մէկ քայլը հանրապետական Թուրքիոյ դէմ ուղղուած: Վերջերս Մ. Վարանդեանը պոռնիկի պչրանքով «Հայրենիք»ի մէջ, ողջունեց Մուսոլինիի աշխարհակալ տենչերը հանդէպ Թուրքիոյ անոր համար որ «Մուսոլինիի պլպլտող աչքերը կանգ կ'առնեն Ատալիոյ եւ Իզմիրի վրայ... եթէ Իտալիա գրաւէ Իզմիրը — բան մը, որ կարծէք ճակատագրական «ըլլալիքներու» շարքն անցած է...»:

Եւ դեռ ի՛նչ սիրուն բացատրութիւններ, պաշտպանելու համար խե՛ղճ անմեղ Թուրքիան, որ հալածանքի ենթարկուած է ամէն կողմէ, և ապացուցանելու համար թէ Խորհրդային Միութիւնը, հետեւաբար և Հայաստանը Թուրքիոյ կողքին են, միշտ և յաւիտեան.

«Ողջոյն հանրապետական Թուրքիոյ, ողջոյն սուլթանականութեան, խալիֆայութեան եւ եւրոպական աշխարհակալութեան շղթաները փշրած Թուրք ժողովուրդին»:

Եւ ողջո՛յն ձեր խելքին:

ՔԻՒՐՏԵՐԸ ԿԸ ԿՌՈՒԻՆ ԵՒ ԿԸ ԿՈՏՈՐՈՒԻՆ

Պաղտատէն կը գրեն մեզի.—

Թուրքերը կը շարունակեն իրենց հալածանքները, բնաջնջելու համար քիւրտ ժողովուրդը: Բայց քիւրտ հրոսախումբերն ալ իրենց կարգին լուրջ կորուստներ կը պատճառեն: Սեւերէկի վերջին կռիւներուն մէջ (Ապրիլ 11), Քիւրտերու կողմը անցան 250 Թուրք զինուորներ իրենց հրացաններով: Ինչ որ գերի կ'իյնայ Քիւրտերուն ձեռքը, անխնայ կը կոտորուի: Քիւրտիստանի բոլոր ճակատներուն վրայ կռիւ կայ: Որովհետև Թուրքերը անխնայ կը բռնաբարեն և կը կոտորեն քիւրտ կիներն և աղջիկներն, Քիւրտերն ալ ստիպուած են անոնց օրինակին հետեւիլ:

Քիւրտ ցեղապետ Հաճօ, որուն անունը յաճախ յիշուեցաւ Նիսիպինի վերջին կռիւներուն մէջ, 300 Թուրք զինուոր գերի բռնած եւ մեծ մասը կոտորած է: Սասունի մէջ Քիւրտերը կը շարունակեն կռուիլ եւ յաջողութիւններ շահիլ: Սղերդի շրջանէն Պօհթանի Քիւրտերը կառավարութեան լուր ղրկած են թէ պիտի կոտորեն տեղին զինուորները, եթէ կառավարութիւնը նոր ուժեր ղրկէ:

Լուրերու համաձայն, Մալաթիա եւ Տէրսիմ ալ խլրտումի մէջ են: Քիւրտերը որոշած են 17էն 40 տարեկանը զինուոր արձանագրել, որպէս զի կարենան դիմանալ: Թուրք բանակէն փախստականներու թիւը կ'աւելնայ: Ասոնք կը գանգատին թէ սպաները լաւ կը հագուին եւ կը սնանին, բայց իրենք կը զրկուին:

ՖՐԱՆՔԸ ՓՐԿԵԼՈՒ ՀԱՄԱՐ

Կաթող. պատուիրակը Թեմերուն ղրկած շրջաբերականով մը կը հրաւիրէ մասնակցիլ Ֆրանքը փրկելու համար բացուած հանգանակութեան:

«Ինչպէս Ֆրանսա բնակող եւ Ֆրանսան սիրող բոլոր օտարականներուն, նոյնպէս նաեւ մեր նուիրական պարտականութիւնն է մասնակցիլ սոյն հանգանակութեան, եւ գործնական ապացոյցը տալ մեր երախտագիտութեան որ պարտինք Ֆրանսայի մէջ մեր վայելած ամենալայն հիւրասիրութեան:

«Չմոռնանք որ 1923ին, երբ Զմիւռնիոյ ահաւոր աղէտէն եւ Պոլսոյ խուճապէն վերջ տասնեակ հազարաւոր հայ գաղթականներ իրենց միայն կեանքը փրկելու համար սարսափահար սկսան ծովեր անցնիլ, բոլոր երկիրները իրենց դռները փակեցին, համաշխարհային պատերազմին իրենց անուանած «փոքրիկ դաշնակցին» բեկորներուն առջեւ, եւ միայն ազնիւ եւ ազնուական Ֆրանսան էր որ բացաւ իր պտղաբեր երկրին դռները, փրկութեան առժամեայ ճամբայ մը ցոյց տալով ահաբեկ հայ փախստական գաղթականներուն, որով այսօր աւելի քան 50,000 հայութիւն մը հիւրասիրուած է Ֆրանսայի մէջ, գտնելով իր ապրուստն իր պատուաւոր աշխատանքին մէջ:

«Ուստի ջերմապէս կը յանձնարարենք որ Ֆրանսայի մէջ հիւրասիրուած ամէն անձ, ինչ դասակարգի ու գաղափարի ալ պատկանի, փութայ կատարել առաւելագոյն չափով իր նուիրական պարտականութիւնը, մասնակցելով Ֆրանքի անկման առջեւն առնելու համար բացուած համաժողովրդային հանգանակութեան եւ այսպիսով գործնական ապացոյցը տալու համար թէ հայ ժողովուրդն երախտագէտ ժողովուրդ մըն է որ արժեցնել գիտէ իրեն եղած հիւրասիրութիւնը, որով նաեւ ապացոյց տուած պիտի ըլլայ իր բարոյական արժէքին»:

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ նախարարական խորհուրդը որոշեց, խնայողութեան համար, ջնջել ֆրանս. զինուորական եւ անգլ. նաւային մարմինները. ասոնց անդամները մօտ օրէն պիտի մեկնին:

ԴԻՒԱՆԱԳԻՏՈՒԹԻՒՆԸ ԵՒ ԻՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

Ամէն տեղ ալ, կարմիր թէ ճերմակ ճակատի վրայ, դիւանագէտը, քնքոյշ եւ ժպտուն, խաղաղութեան հաւաստիքներ կուտայ, իսկ իրականին մէջ ամէն երկիր դարանակալ կը սպասէ, մինչեւ ակռաները զինուած, վայրենի եւ սպառնալից:

Որքա՜ն համապատասխան է այս կացութիւնը եւրոպայի ներկայ վիճակին:

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԼԵՀԱՍՏԱՆ ԵՐԿՈՒՔԻ ԲԱԺՆՈՒԱԾ

Պաշտօնապէս հաստատուեցաւ լեհական ապստամբութիւնը: Մարաջախտ Փիլզուտսքի ոչ միայն գրաւած է մայրաքաղաքը, Վարշաւան, այլեւ Պէլվէտէրէ պալատը, ուր ամրացած էին օրուան կառավարութիւնը եւ նախագահը: Կ'ըսուի թէ աւելի քան 400 հոգի սպաննուած եւ եւ 1000 հոգի վիրաւորուած են քանըչորս ժամուան կռիւի ընթացքին:

Այս կէտը քաղաքին մէկ մասն էր որ ապստամբներուն ձեռքը չէր անցած: Հաղորդակցութիւնները կտրուած են Վարշաւայի հետ, այնպէս որ տակաւին կարելի չէ ճշգրիտ գաղափար կազմել այս քաղաքային պատերազմի զարգացման մասին: Ապստամբները տէր են երկաթուղիներուն, զորս կը կեցնեն սահմանին վրայ: Օդանաւեր ալ չեն պակսիր, բայց բոլոր լուրերը կը հաստատեն թէ կռիւները պիտի շարունակուին տակաւին, մանաւանդ որ երկիրը երկուքի բաժնուած է: Հաւանական է որ կառավարական զօրքը պաշարէ յաղթական մարաջախտը որ 25000 զինուոր կեդրոնացուցած է Վարշաւայի մէջ եւ օգնական ուժ կը սպասէ Վիլնայէն, Լուպլինէն եւ Լօծէն: Կառավարութեան հաւատարիմ երկու զօրավարներ իր դէմ կը քալեն արեւմուտքէն եւ հարաւէն:

∴ Եւրոպայի դիւանագէտները լրջօրէն մտահոգ են Լեհաստանի դէպքերուն առթիւ: Սեղմուած Գերմանիոյ եւ Ռուսիոյ միջեւ, Լեհաստանի կացութիւնը կրնայ չափազանց ծանրանալ, եթէ Պերլին կամ Մոսկուա առիթէն օգտուին միջամտելու եւ հին վէճեր յարուցանելու համար: Լիթուանիան ալ առիթի մը կը սպասէ, Վիլնան ետ առնելու համար: Դիտելի է որ լեհական այս տագնապը պիտի զուգադիպէր Գերմանիոյ միապետական նոր ձեռնարկին, եթէ այս վերջինը երեւան հանուած չըլլար: Փիլզուտսքի հակառուս կը նկատուի, 1906ին Սիպերիոյ մէջ բանտարկուած ըլլալով, եւ բնազդաբար բարեկամ՝ Գերմանիոյ: Միեւնոյն ատեն հիացող մըն է Բրուսիոյ զինուորական դրութեան:

∴ Լուրի մը համաձայն, Լեհաստանի հանրապետութեան նախագահը եւ նախարարները փախած են օդանաւով եւ ինքնաշարժով:

ՄՈՒՍՈՒԼԻ ՀԱՄԱՁԱՅՆՈՒԹԻՒՆԸ

Էնկիւրիէն հասած լուրերու համաձայն, Մուսուլի համաձայնութիւնը պատրաստ է ստորագրութեան համար: Անգլիական դեսպանը Էնկիւրի պիտի երթար երէկ, եւ հաւանաբար այս շաբթու ստորագրէ դաշնագիրը, վեց տարի քաշքշուելէ յետոյ: Յանձնաժողով մը պիտի կազմուի սահմանագիծ մը որոշելու համար: Որովհետեւ Թուրքիա պնդած է ապահովութեան մասին, կը կարծուի թէ համաձայնութիւնը փոխադարձ ապահովութեան դաշինք մը կը պարունակէ Անգլիոյ, Թուրքիոյ եւ Իրաքի միջեւ: Նոր դաշնագիրը կարեւոր կը նկատուի անոր համար որ, հաւանաբար պիտի ազդէ Թուրքիոյ արտաքին քաղաքականութեան վրայ, դէպի արեւմուտք դարձնելով զայն:

ԲՐԻՏԱՆԱԿԱՆ ՏԱԳՆԱՊԸ

Գործադուլի հրամանը ետ առնուելէ յետոյ, քաոսային վիճակ մը կը տիրէր Անգլիոյ մէջ, եւ շատ մը Արհեստակցական Միութիւններ կը մերժէին համակերպիլ տրուած որոշման: Բայց արդէն հարթուած է ճամբան, եւ հետզհետէ կը կանոնաւորուին հաղորդակցութիւնները եւ ուրիշ աշխատանքներ:

Վարչապետ Պօլտուին ծրագիր մը պատրաստած է, հանքատէրերու եւ բանուորներու միջեւ տեւական համաձայնութիւն մը գոյացնելու համար: Մինչեւ այդ, երեք ամիս եւս պիտի շարունակուի պետական նպաստը:

Շաբաթ առտուընէ Լոնտոնի մէջ սկսան բանիլ հանրակառքերը եւ ստորերկրեայ երկաթուղիները: Քարտիֆի, Պրիսթօլի,

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

«ԱՆԼԵԿԱԼ» ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

Հայաստանի խորհրդային իշխանաւորները չորս ամիս քար լռութիւն պահելէ յետոյ, վերջապէս հարկադրուեցան վարագոյրին մէկ ծայրը վերցնել եւ խոստովանիլ ձերբակալութիւնները, որոնց մասին շատոնց ահազանգը հնչեցուցած էր արտասահմանի սրտցաւ մամուլը։

Վարագոյրին մէկ ծայրը միայն ըսի, որովհետեւ համարձակութիւն չունին խոստովանելու ճշմարտութիւնը իր բովանդակ մերկութեամբ։

Ամէն վայրկեան դաւադրութիւն երազող եւ փնտռող իշխանաւորները, ամէն տեսակի բռնաւորներու յատուկ հոգեբանութեամբ, ինքնարդարացման միջոցներ որոնելու ժամանակ կ'իյնան այնպիսի կեղծիքներու եւ սուտերու լաբիւրինթոսի մը մէջ, որ փոխանակ զիրենք արդարացնելու, պատճառ կը դառնայ անարգութեան սիւնին գամելու։

Այդ պարոնները շարք մը ծիծաղելի իրենց էութեամբ անարժէք, ամբաստանութիւններու շարքին, կը դնեն նաեւ մեղադրանք մը, որ արդար վրդովում պիտի պատճառէ արտասահման գտնուող ամէն մէկ Հայու։

Այդ ամբաստանութեան համաձայն, «դաւադիրներ»ը «անլեկալ», այսինքն ապօրինի արգիլուած գրականութիւն կը մտցնեն եղեր խորհրդային միութեան կամ Հայաստանի չինական պարիսպներէն ներս։ Այս ամբաստանութիւնը «Խորհրդային Հայաստան»ի մէջ զետեղուած մեղադրանքներու ամէնէն մեծն է, որ նուիրուած է բանտարկեալներու հասցէին. միւսները ծիծաղելի եւ երախայական ձափռտուքներ են։

Ի՞նչ է այդ «ապօրինի գրականութիւն»ը։

Սուլթանական, ցարական կամ նման բռնապետութիւններու սահմաններէն ներս «ապօրինի գրականութիւն մտցնել» բացատրութիւնը ամէն մարդու հասկնալի էր։ Ազատ խօսքի գրականութիւնն էր ան, որմէ բոլոր տեսակի բռնապետները կը սարսափին։ Բայց անհասկնալի եւ անիմաստ է այս բացատրութիւնը այնպիսի երկիրներու համար, ուր կը տիրէ յեղափոխական եւ աշխատաւորական իշխանութիւն մը, ինչպէս կը հռչակեն ամէն կողմ։

Ի՞նչ է ուրեմն այդ ապօրինի գրականութիւնը զոր իբր թէ մեղադրեալ հարիւրաւոր բանտարկեալները մտցուցած են երկրի սահմաններէն ներս։ անբարոյականութիւն, սրիկայութիւն սորվեցնող գրականութի՞ւն մը արդեօք։

Եթէ այսպէս չշտակի դրուի հարցը, ձեզի պիտի պատասխանեն.

— Ապօրինի են արտասահմանի գաղութներուն մէջ հրատարակուած ոչ-մեծամասնական բոլոր թերթերն ու գրքերը, երբեմն նոյն իսկ այն համայնավարական հրատարակութիւնները որոնց մէջ ոչ-ուղղափառ հատուածներ կրնան սպրդած ըլլալ։

Ուրեմն խօսքի ու մամուլի ազատութեան սահմաններու մէջ քու ընթերցանութեանդ ամենօրեայ նիւթ կազմող թերթերն ու ամէն տեսակ հրատարակութիւնները «անլեկալ» գրականութիւն կը սեպուին, իրենք զիրենք յեղափոխական եւ հանրապետական իշխանութիւն համարող խումբ մը մարդոց կողմէ։

Ուրեմն, այս մարդիկը հարիւրաւոր բազմութիւն մը բանտերը կը լեցնեն անոր համար որ, ազատ խօսքն ու գրականութիւնը մտցուցած են երկրի սահմաններէն ներս...։

Այժմ ես հարց կուտամ ընթերցող հասարակութեան եւ մանաւանդ անոնց որ արտասահման նստած, անհաղորդ՝ բանտարկեալներու կրած ահաւոր տառապանքներուն, բերանաբաց գովքը կը հիւսեն այս ազատ խօսքի անողոք թշնամիներուն։—Ի՞նչ անուն կուտաք այն թշուառականներուն, որ յանդգնութիւնը կ'ունենան այս լրբութիւնը արտասահման ղրկելու իրենց այլանդակ մամուլի էջերուն միջոցով։

Ու մասնաւորապէս անոնք որ կը փքին, երբ գողին՝ գող եւ սրիկային՝ սրիկայ որակումը կ'ըլլայ, ինչո՞ւ, ի՞նչ սարսափէ բռնուած ոչ միայն ձայն-ծպտուն ու բողոք չեն բարձրացներ այս հրէշային արարքին դէմ, այլ եւ յանդգնութիւնը կ'ունենան մեղսակից դառնալու «սուտ» յայտարարելով կատարուած անորակելի ձերբակալութիւնները։ Կրնա՞ն հաւատացնել որ միամիտ էին եւ չէին գիտեր։ Ենթադրենք թէ այդպէս է. իսկ այժմ երբ Երեւանէն վարագոյրը կը բացուի, որ եւ է վրդովում չե՞ն զգար արտասահմանի «մտաւորականներ»ը։

Այս հարցին պատասխանը կը թողում իրենց։ Եթէ իրապէս պարկեշտ են ու անկողմնակալ, թող հրապարակ գան։

Այժմ դառնանք բռնութեան եւ խարդախութեան ասպետներուն, որ «յեղափոխական» պիտակը փակցուցած են իրենց ճակտին։

Հազար ու մէկ անգամ հազար ձեւերով իրենք ու իրենց արտասահմանի մունետիկները կը յայտարարեն թէ երկրի բանուորութիւնն ու գիւղացիութիւնը շատոնց հասկցած է ընդդիմադիրներու խօսքին, գործին ու քաղաքականութեան վնասակարութիւնն ու անպէտութիւնը։ Եթէ իրօք այդպէս է, այլ եւս ի՞նչ վտանգ կրնայ ըլլալ այդ «անպէտ» համարուած գրականութեան մէջ, որմէ այնքան կը սարսափին Հայաստանի իշխանաւորները։ Լաւ չէ՞ որ ժողովուրդը թողուի ազատ, կարդալու ամէն տեսակ գրականութիւն, արտայայտուելու ազատօրէն եւ ըսելու ինչ որ ինք կ'ուզէ, եւ ոչ թէ անկոչ փաստաբաններ դուրս գան անոր անունով կեղծ յայտարարութիւններ ընելու։

Ի հարկէ այդ պարագային պէտք չէր մնար գրականութիւնը գաղտնի ներս մտցնելու տաժանելի գործողութեան, եւ ոչ ալ այդ պատճառով հարիւրաւոր անձեր բանտերը թխելու։

Պիտի ըսէք թէ ժողովուրդը անգիտակից է եւ չի կրնար զանազանել բարին ու չարը, կը խաբուի հակառակորդներէն եւ կը վտանգուի բանուորական իշխանութիւնը։ Բացէք ուրեմն բռնապետական իշխանութիւններու պատմութիւնը եւ պիտի տեսնէք այդ պատասխանը նոյնութեամբ կրկնուած անոնց կողմէ։ Անոնք ալ միայն «ժողովուրդին օգտին» համար էր որ կապանք կը դնէին ազատ գրականութեան ու խօսքին վրայ։

Ի՞նչ է ուրեմն տարբերութիւնը ցարական եւ պոլշեւիկեան բռնապետութիւններուն։

Յ. ԱՄԱՏՈՒՆԻ

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ բոլոր աշխատակիցներէն գրել թուղթին մէկ երեսը միայն։

ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐՆԵՐՈՒ ՍՈՒՏԵՐԸ ՀԵՐՔՈՒԱԾ

(Մեր մասնաւոր թղթակցէն)

ԼԻՕՆ, 13 Մայիս

Այս առտուան թերթերը կը հրատարակեն երկու պաշտօնական զեկոյցներ՝ Լիօնի եղբայրասպան կռիւին մասին։ «Լիօն Ռէփիւպլիքէն» թերթը, որ Հայերու մասին աննպաստ հրատարակութիւններ ըրած էր, «Հայերու միջեւ տեղի ունեցող կռիւը վերջապէս բացատրուած» խորագրին տակ կը հրատարակէ պաշտօնական զեկոյց մը, որմէ կը քաղենք հետեւեալ մասերը.—

«Լիօնի Հայ գաղութը գրական եւ գեղարուեստական մեծ ցերեկոյթ մը կազմակերպած եւ այս առթիւ Հ. Հ. Պատուիրակութեան նախագահ Ահարոնեանը հրաւիրած էր խօսելու, հանդէսին փայլը աւելցնելու համար։ Նմանօրինակ հանդէսներ կազմակերպուած էին նաեւ Մարսիլիոյ եւ Ֆրանսայի ուրիշ քաղաքներուն մէջ։ Այս հանդէսները հաշտ աչքով չեն դիտեր կարգ մը Հայեր, Մոսկուայի վարձկաններ կամ մոլորածներ, որոնք կեղծ գրգռութիւն կ'ուզեն առաջացնել Ֆրանսայի Հայ գաղութին մէջ, երբեմն խիստ ուժգին եւ ուղղուած այն վարիչներուն դէմ, որոնք անկախ Հայաստանի վերջին մնացորդները կը ներկայացնեն եւ կը պաշտպանեն։

«Մայիս 2ի հանդէսը խանգարուեցաւ Հայ եւ օտար համայնավարներու կողմէ, կանխամտածութեամբ։ Ասիկա ո՛չ առաջին եւ ոչ ալ վերջին «ելոյթ»ն է այս տաք գլուխներուն, որոնք կը յաւակնին, նոյն իսկ ազատ Ֆրանսայի մէջ խեղդել ձայնը անոնց, որոնք իբրեւ հաւատարիմ թարգմանը Հայ ժողովուրդի զգացումներուն, կը շարունակեն բողոքել Թրքօ-խորհրդային լուծին դէմ եւ պահանջել իրենց հայրենիքին ազատագրումը»։

«Լիօն Րէփիւպլիքէն»ի խմբագրապետը մասնաւոր տեսակցութեան մը պահուն յայտնեց մեզ թէ Մայիս 2ի դէպքին առթիւ իրենց թերթին մէջ լոյս տեսած կարգ մը հակահայ հրատարակութիւնները ո՛չ մէկ չար դիտումի պէտք է վերագրել։ Իրենք մօտէն շփման մէջ չըլլալով Հայ գաղութին հետ, դժուար էր իրականութիւնը ներկայացնել այնպէս ինչպէս որ է. բաւականացած են միայն լրաբերներու հաղորդած տեղեկութիւններով։ Հիմա որ ծանօթացած են հայկական գործերուն, առաջիկային թիւրիմացութեանց զոհ չեն ըլլար։

Լիօնի ամէնէն հին եւ ամէնէն տարածուած թերթը՝ «Լը Փրօկրէ» որ նոյնպէս խառնակիչ խումբի մը չինծու յայտարարութիւններուն արձագանգ եղած էր, իր այս առտուան թիւին մէջ «Հայ ընկերվարականները կը բողոքեն» խորագրին տակ, հետեւեալը կը գրէ.–

«Այցելութիւնը ընդունեցինք բազմաթիւ Հայերու, որոնք կը բողոքեն Մայիս 2ի հաւաքոյթը «ֆաշիստական» ներկայացնելուն դէմ։ Այս առթիւ Համպուրկի Աշխատաւորական Միջազգայինին պատկանող Դաշնակցութեան կուսակցութեան քարտուղարութիւնը հետեւեալ զեկոյցը կը հաղորդէ.

«Հայ համայնավարները, իրենց ֆրանսացի, իտալացի եւ ուրիշ բարեկամներուն հետ Լիօնի մէջ Մայիս 2ի յարձակումը կանխամտածութեամբ եւ խնամքով պատրաստելէ յետոյ, ճշմարտութիւնը տնանկօրէն ընելով, իրենք զիրենք իբրեւ զոհեր կը ներկայացնեն եւ իրենց հակառակորդները «ֆաշիստ» կ'անուանեն։ Անոնք անհաշիւ կը մսխեն խորհրդային աղբիւրէ եկած դրամներ, Լիօնի փողոցներուն մէջ գրգռիչ խոշոր յայտարարութիւններ կը փակցնեն եւ «մեծ ցոյց» մը կը կազմակերպեն՝ բողոքելու համար կարծեցեալ «միջազգային ֆաշիզմ»ին դէմ։

«Բանախօս քաղաքացի Ա. Ահարոնեան եւ իր բարեկամները ընկերվարականներ են, ու մենք բացարձակապէս կը հերքենք համայնավարներու զրպարտութիւնը, որ կը ձգտի մեզի դէմ գրգռել աշխատաւոր զանգուածներն ու բոլոր ժողովրդավարները։»

Այս կերպով Լիօնի ժողովուրդը բոլորովին լուսաբանուած է հանդէսի եւ սարքուած դաւադրութեան մասին։ Արդէն սկիզբէն ի վեր տեղական թերթերը բոլորն ալ, մանաւանդ «Նուվօ Ժուռնալ» եւ «Նուվէլլիսթ», նոյն իսկ «Փրօկրէ» եւ «Լիօն Ռէփիւպլիքէն» շատ ճիշտ տեղեկութիւններ տուած էին։ Երեւանի հացկատակները փորձեցին իրենք զիրենք արդարացնելու համար կարգ մը սուտեր թխել, վերը յիշուած երկու թերթերուն մէջ. բարեբախտաբար հիմա անոնք ալ իրականութիւնը հասկցան եւ, դէպքին ճշմարիտ պատկերը ներկայացուցին։

Լիօնի ընկերվարական կուսակցութեան նախագահ եւ Ռօնի երեսփոխան քաղաքացի Վ. Տարմ, ծերակուտական Թեկնածու Ժան Վուալօ եւ ընդհանուր քարտուղար Ա. Պօնէ մօտէն ծանօթացան իրենց քոյր կուսակցութեան տեղւոյս ներկայացուցիչներուն հետ եւ խոստացան այսուհետեւ ընկերական կապ պահել երկու կուսակցութեանց միջեւ եւ աջակցիլ իրենց Հայ ընկերներուն՝ ամէն կերպով։

Լիօն այժմ համեմատաբար խաղաղ է։

Համայնավարները սակայն, հանդարտ չեն մնար։ «Գող սիրտը դող»։ Դրամը առանց հաշուելու կը ծախսեն՝ զոհերը իբր դահիճ ներկայացնելու համար։

Մէկ կողմէ կ'ուրանան երկու վկաներու ներկայութեան խոստովանուած մատնութիւնները, միւս կողմէ, շուարելով այսպիսի խօսքեր կը գրեն. «Տարակոյս չկայ որ ոճիրին հեղինակները հետապնդելու մասին մենք ջանք չխնայեցինք եւ ջանք չպիտի խնայենք։»

Ասիկա կը նշանակէ «մատնեցինք եւ պիտի շարունակենք մատնել»։ Արդէն երկու համայնավար փաստաբաններ կը շարունակեն գրգռել խնդիրը եւ շատ մը անմեղներ ոստիկանական խստութիւններու ենթարկել տալ։

Հասարակութիւնը շատ լաւ գիտէ, մանաւանդ Լիօնի մէջ, թէ ո՞վ է սուտ լուրեր դարբնողն ու հրապարակը աղմկողը։ Ոչ ժամանակ եւ ոչ սիրտ ունինք քսութիւններով զբաղելու։

ԼԻՕՆԻ մօտակայ Վիէնի Հայ Տիկնանց Կարմիր Խաչի միութիւնը կը խնդրէ որ մանկապարտէզ նախակրթարանի մը ծախքի հոգը ստանձնէ Կաթ. Պատուիրակութիւնը։ Պալաքեան եպսկ. շաբաթէ մը Լիօն պիտի երթայ, տեղին վրայ կարգադրելու համար այս խնդիրը։

ԵՐԻՏԱՍԱՐԴ ժամագործ մը Թալասցի Սեւիան Այվազեան իր հնարած նորագիւտ ելեկտրական ժամացոյցը յանձնած է Կաթ. Պատուիրակին, Հայաստանի համալսարանին ղրկելու համար։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐԸ

ԿԻՆԵՐՈՒՆ ԻՐԱՒՈՒՆՔ ՏՈՒՈՂ ԳԱՏԸՆ

Պլիտահի գատըն եւ իր մանկամարդ կինը կ'ապրէին կատարելապէս միաբան։ Գատըն կը պաշտէր կինը եւ որպէսզի չձանձրանար (կինը իբր զբօսանք ունէր քանի մը ամսու մանկիկ մը), դատասրահին միջնորմներէն մէկուն վրայ ծակել տուած էր տեսակ մը լուսամուտ, որ կը բացուէր իր բնակարանին բակին վրայ։ Անկէ, շղարշէ վարագոյրի մը մէջէն, մանկամարդ կինը կրնար ներկայ ըլլալ, առանց տեսնուելու, դատարանին բոլոր վիճաբանութիւններուն։ Ապահարզանի խնդիրները մասնաւորաբար կը հետաքրքրէին զինքը,—եւ Ալլահը գիտէ թէ՝ անոնք որքա՜ն յաճախադէպ են մեր մէջ։ Սակայն եւ այնպէս, շուտով հասկցաւ որ ամուսինը, զոր այնքան արդարադատ կը համարէին, միշտ իրաւունք կուտար կիներուն։ Այս պատճառաւ նախանձեցաւ։ «Ամուսինս բնաւ յանցանք պիտի չգտնէ՞ կնոջ կողմը։ Կինը ամէն անգամ իրաւո՞ւնք պիտի ունենայ անոր համար։» Միտքը դրաւ բժշկել զայն այս հիւանդութենէն։

* * *

Առտու մը գատըն իմացուց կնոջը թէ՝ յարգելի հիւրեր ճաշի պիտի գան։ Հարցուց թէ ինչ պէտք է գնէ.— կորկոտ՝ ամէնէն ընտիրը եւ ամէնէն սպիտակը, դդում ամէնէն թարմը, ձմերուկ, պարարտ եւ արիւնագոյն, եւ իր սեւամորթ Ամպարէքի հետ, Պապ-էլ Ռահպայի շուկան գնաց։ Անմիջապէս, մանկամարդ կինը կանչեց Ամպարքան, իր սեւուհին։

—Շո՛ւտ դէպի եւրոպական շուկան։ Գնէ ինծի կորկոտ՝ ամէնէն սեւը, դդում ամէնէն հինը, ձմերուկ՝ ամէնէն նիհարը եւ ամէնէն սպիտակը...

Ժամը վեցին, ճաշի սեղանը դրուած էր։ Գատըն, ուրախ-զուարթ եկաւ վերջին ակնարկ մը նետել ճաշասրահին մէջ։ Բայց ի՜նչ յուսախաբութիւն,– ահա աղտոտ, պղնձէ ափսէի մը վրայ, «գուսգուս» մը որ կը մխար հողի գոյն, գորշ հացեր, առանց խմորի, եւ կոտրած պնակներու մէջ քանի մը մանր չոր ձմերուկ, նոյնքան կապոյտ որքան վարունգները։

Գատըն բակին մէջտեղը ելաւ եւ կինը կանչեց.

— Մունի՛, գոչեց որոտաձայն, այս ի՞նչ չունի ուտելիք է որ կը տեսնեմ սեղանին վրայ։

— Բայց... սիրելիս... խենդեցա՞ր... այն ճաշն է զոր դուն ինքդ գնեցիր...

— Ե՞ս, ե՞ս գնեցի սուգի այս կորկոտը եւ սա ձմերուկը որ հիւանդ սոխի մը կը նմանի։ Դո՛ւն խենդ ես...

Վիճաբանութիւնը սաստկացաւ։ Դրացիները, լսելով աղմուկը, եկան հասկնալու խնդիրը։ Գատըն, զայրացած, պատմեց անոնց պատահարը։ Բոլորը ապշեցան։

Լալլա Մունին բնաւ չբողոքեց։ Խնդրեց դրացիներէն որ ներս մտնեն տեսնելու այն ճաշը որու մասին այնքան գէշ կը խօսէր գատըն։

— Ո՜հ, Սիտի... ներէ՛ մեզի... երբեք հացը այսքա՜ն ոսկեգոյն եղած չէր, ոչ ալ գուսգուսը այսքան սպիտակ...

— Դեռ անոր իրաւո՞ւնք կուտաք։ Կ'ըսէք որ հացը եւ գուսգուսը պատուակա՞ն են, պոռաց գատըն, իր կարգին ճաշարան մտնելով։ Բայց կանգ առաւ սեմին վրայ, շփոթած, աչքերը բանալով։

— Ո՜հ... բայց, հիմա... ես ալ գանո՛ք պատուական կը տես... նեմ...

— Խենդեցեր է, խենդեցեր է, մրմռացին դրացիները, քաշուելով։

Ամպարքա, իր տանտիկնոջ հրամանին վրայ, օգտուելով ... ճէն, սեղանին վրայ դրած էր ... իսկ գնած գանիլի ուտելիքներուն տեղ շքեղ ափսէ մը՝ լի ընտիր ... տադրութիւններով զորս գ... գնած էր։

* * *

Ճաշէն վերջը երբ, հիւրերը մեկնեցան, մանկամարդ կինը ... մուսնոյն հետ առանձին ... ոտքի ելաւ կախերես եւ մօտեցաւ տղուն օրօրոցին։

— Օ՜ իմ ամուսինս, ... ամենեւին պիտի չներեմ ... այն անարգանքը զոր ըրիր ... այսօր մեր դրացիներուն առջեւ... Ի՞նչպէս համարձակեցար գանգատիլ ինծի պէս կնոջմէ մը... լաւ, ես այս տղան, այս մի... կապը որ մեզ կը միացնէ, պիտի անհետացնեմ...

Առաւ տղան օրօրոցէն եւ վա... զեց նետելու հորը, որ կը գտնուէր բակին մէջտեղը։

Գատըն սաստիկ բարկացաւ։ Առաջին անգամը ըլլալով, բանեց կինը եւ վրան ինկաւ թեւերը սեղ... մելով։ Յետոյ աղաղակեց.

— Օգնութեան հասէ՛ք դրացինե՛ր։

Դրացիները վազեցին։ Պատ... րաստուեցան տղան ջուրէն հան... լու։ Սակայն Լալլա Մունի ... նոնք կեցուց։

— Դուք կը հաւատա՞ք ... որ կ'ըսէ ձեզի։ Մարդ մը որ ... քը կորսնցուցած է։ Եկէ՛ք տեսէ՛ք մեր տղան, հրեշտակի մը պէս ... քնանայ անկողնին մէջ...

Եւ իսկապէս։ Հորը նետածը հին պուպրիկ մըն էր։

Դրացիները հեռացան, արգա... հատելով դատաւորին եւ համոզուելով թէ խենդեցած է։

* * *

Իրիկունը, երկար, հոյակապ հազարագոյն ապակիներով նե... բանին մէջ... մարմարէ վարագո... ներու մէջէն կ'երեւի, խուցին ... ը, թռչնազարդ պղնձէ անօթ... մը զոր կը լուսաւորէ կապոյ... լամբի մը աղօտ լոյսը։ Խնկամա... մը կը տարածէ հեշտալի բոյ... մուշկի եւ յասմիկի։

Լալլա Մունի, թաւիշէ բա... մոյի մը վրայ երկնցած, մէկ թեւ... ծալլած ծոծրակին տակ, ձեռքե... րուն մէջ կը բռնէ խոնարհած ... ուոր աչքերը...

Շրթունքները, միշտ կախ... մերժեն պատասխանել ամու... աղաչանքին։

— Օ՛ն, կնիկ... ներէ մէկ ... ուան ջղագրգռութեանս եւ ... պառկէ...

Ինք, տակաւին հագուստ... բուրդէ լայն վերարկուն եւ ... ցիկ տաբատը։ Գլխուն վրայ ... տակաւին ելեւէլներու ժա... ւէնը ուրթը կամ տասը պատ...

— Կը պաղատիմ... ... պառկէ...

Կինը կը դարձնէ ճակատը ... ոսկի ծոպեր կը ծփան, եւ չի ... տասխաներ։

Կրկին կը պաղատի, մինչեւ ... վերջապէս, կինը կը հաճի ... բերանը,— բայց ամուսնին հ... մայելու համար. եթէ կ'ուզէ ... րում ստանալ, պէտք է առնէ ... կու մետաքս թաշկինակներ ... սկսի պարել հնդկուհիներու ... ւով, սենեակին մէկ ծայրէն միւս... միւս...։

Գատըն չիկնեցաւ ... քունքերը։

— Ի՞նչպէս, ես, գատը... կ'ուզես որ սկսիմ պարե՞լ երկ... մետաքս թաշկինակներով...

...հիմա, մեր երկուքէն ո՞րն է
...ենդը:
— Եթէ չպարես, չեմ պառ-
...իր:
Լալլա Մունի անողոք մնաց:
...Ա պայմանաւ միայն պիտի
...ամար իրիկուան անարգանքները:
...գատիժը անհեթեթ էր, բայց
...հայ եղաւ որոշում տալ: Մեր
...երուկը վար դրաւ գաւըլի բո-
...կան վեհափառութիւնը, առաւ
...մետաքս թաշկինակները,
...սրունքները պլլելով տաբատին
...կնակի վրայ իյնալու գնով,
...րթամ ժապաւէններ տակ գլու-
...ձեռնելով պարեց, անշնորհ, ծի-
...եղելի, կնոջը գինով նայուածքին
...ակ, աչագին սենեակին մէկ ծայ-
...րն միւսը…

* * *

Յաջորդ առտու, երկու ամուս-
...նիներ դատարան ներկայացան
...ապահարզանի համար: Կնոջ առա-
...ջին խօսքերուն՝ գաւըլն ընդմիջեց
...աստկութեամբ.
— Լռէ՛, անշնո՛րհ: Կինե՞րը:
Լսուած անիծէ զանոնք:
Եւ յետոյ, աչքերը խկելով հայ-
հոյանքէն, աւելցուց.
— … Բացի անկէ զոր կը
...սիրենք…

ԷԼԻՍԱ ՌԱՅՍ

Թարգմ. Ա. Խան.

ԱՐԱԲ ՀՐԱՊԱՐԱԿԱԳԻՐ ՄԸ Կ'ԱՌԱՋԱՐԿԷ ԼԻԲԱՆԱՆ ՏԵՂԱՒՈՐԵԼ ՀԱՅ ԳԱՂԹԱԿԱՆՆԵՐԸ

Արաբական եւ սուրիական կարգ մը թերթեր կը շարունակեն գրգռել հանրային կարծիքը, քանի մը հայ բախտախնդիրներու մեղսակցութեան առթիւ: «Յուսաբեր», Եգիպտոսի մեր պաշտօնակիցը, այս մասին տեսակցութիւն մը ունեցած է արաբական «Էլ Ահրամ» թերթի խմբագրապետ Տավուտ Պարաքաթեկի հետ, որ հետեւեալ յայտարարութիւններն ըրած է.—

Գիտեմ որ համակիր չէք հայ կամաւորներու մասնակցութեան եւ գիտնալով է որ քանի մը օր առաջ «Յուսաբեր»ի խմբագրականը զետեղեցի «Էլ Ահրամ»ի մէջ եւ արդէն ուրիշ կերպ չէր կրնար ըլլալ, որովհետեւ զիրենք հիւրասիրող երկրին հանդէպ հայ կամաւորներու թշնամական կեցուածքը աննուազն «Թաքթ»ի պակասութիւն մըն է, թողուլ տուաւ արաբական մամուլի հակահայ արտայայտութիւններուն: Պէտք է սակայն նշել թէ կամաւորական խնդրէն զատ դժգոհութեան այլապէս լուրջ պատճառներ կան, որ երկրի ժողովրդին համար անտանելի կը դարձնեն հայ գաղթականներուն ներկայութիւնը:

Սուրիան երկիր մըն է, ուր ասպնջականութիւն գտած են շատ մը հալածական ժողովուրդներ: Դեռ վերջին տարագրութենէն առաջ քաղաքական յանցանքներով դատապարտուած շատ մը Հայեր ապաստանած են Լիբանանի այլ եւ այլ վայրերը եւ իրենց աշխատասիրութեան շնորհիւ նախանձելի դիրքերու տիրացած: Մնաց որ, քրիստոնեայ Սուրիացիներուս համար այլապէս օգտակար է հայ գաղթականութիւնը, որուն ներկայութիւնը քրիստոնեայ տարրին թուական գերակայութիւնը կ'ապահովէ Լիբանանի մէջ: Հասկցաք ուրեմն որ հայ գաղթականներուն հեռացումը չենք փափաքիր, պայմանով որ անոնք գործակցին երկրին տնտեսական եւ բարոյական առաջդիմութեանը: Այս տեսակէտէն մօտենալով հարցին՝ ցաւով պէտք է ըսել թէ ձեր գաղթականները չարդարացուցին իրենց վրայ դրուած յոյսերը: Անոնք փոխանակ երկրի բարգաւաճման աշխատանքին լծուելու, հինգ տարի է առանձնացան վրանաքաղաքը կազմող հիւղակներու մէջ, որ առողջապահական ու բարոյական տեսակէտէն՝ ապականութեան բոյներ են պարզապէս: Դեռ անցեալ տարի այցելեցի այդ վրանաքաղաքը եւ ականատես եղայ հոն տիրող արգահատելի կացութեան:

Ինծի կը թուի թէ ձեր տարագիրներուն գործ հայթայթելու եւ զանոնք պատսպարելու հոգը օտարին վրայ ձգեցիք ամբողջութեամբ եւ զարմանալի անտարբերութեամբ մը զանց ըրիք սեփական միջոցները: Եւ տեղի ունեցաւ անխուսափելին: Ընկասկած ամերիկեան որբանոցները մեծ օգտակարութիւն ունեցան, բայց այս մարդասիրական հաս-[illegible]

Եթէ խնդիրը կը փափա-[illegible]

բարեբեր հողերուն վրայ: Պէտք է ցրուել վրանաքաղաքը՝ որ ծուլութեան կեդրոն մըն է արդէն եւ անոր բնակչութիւնը լծել կանոնաւոր աշխատանքի, որպէս զի ան ազդակ մը դառնայ երկրին բարգաւաճման:

ՊԱՏԱՍԽԱՆ «ՅԱՌԱՋ»Ի ՀԱՐՑԱՐԱՆԻՆ

22.—ՄԱՐԹԻԿԻ ՄԷՋ (Մարսէյլ)

Մինչեւ վերջերս Մարթիկէն մեկնած են զանազան վայրեր, 30—40 հոգի, ընտանիքով թէ ամուրի, եւ հետզհետէ մեկնելու հակամէտ են: Ընդհանրապէս գիշերային աշխատանքը դիւր չի գար: Իրենց վիճակէն գոհ եղողներ ալ կան: Օրավարձերը 18—20 ֆր.: Պզտիկ ունեցողներուն մէկի համար 20, երկուքի համար 50 ֆր. կը վճարեն ամսէ ամիս: Իւրաքանչիւր պզտիկի 10 ֆր. կ'աւելնայ:

Գործարանէն բնակարաններ տրամադրած են քանի մը հայ ընտանիքներու, իւրաքանչիւրին երկ-երկու սենեակ, ամսական 25 ֆր., առանց ո եւ է կահ կարասիի եւ ելեկտրական լոյսի: Այս տուները միայարկ են, բայց բլուրի մը կշտին եւ առողջ օդով, մանաւանդ ամառը:

Ընտանիքաւորներու վիճակը բաղդատաբար աւելի մխիթարական կարելի է նկատել: Անոնք կոկիկ կ'ապրին, երբեմն պզտիկ խնայողութիւններ ալ ընելով: Իսկ իրենց գլխուն մնացած երիտասարդներ, որոնք միեւնոյն օրականը կը ստանան, երբեմն 16 ժամ ալ աշխատելով, իրենց քրտինքին պտուղը կը մսխեն սրճարաններու անկիւնը եւ ուրիշ անբաղձալի վայրերու մէջ, յաճախ պարտական մնալով: Սեռային հիւանդութիւններէ տառապողներ անպակաս են 2ով 4ով, որոնք կը ստիպուին իրենց պզտիկ խնայողութիւնները մինչեւ յետին սանթիմը ծախսել, օրերով ալ գործէն ետ մնալ: Տնտեսագէտներ ալ կան, որոնք զրկանքով կ'ապրին, վստահելով իրենց դիմացկուն կազմին:

[illegible]

դպրոց կ'երթան: Համազգային մարմին չունինք դեռ: Երիտ. միութիւնը գրեթէ կազմալուծուած է:

Վերջերս գոյնզգոյն աղբարիկներ բզզալ սկսան, պարզապէս խռովութիւն սերմանելու դիտաւորութեամբ:

Հետաքրքիր

23.— ՔՈՒԼՕՆ

Լուառէի նահանգ, Փիէնէն կէս ժամ հեռու կը գտնուի Քուլօն գիւղակը, առողջ օդով:

Գիւղէն մեկուսացած թուղթի գործարան մը կայ 55—60 գործաւորներով:

Մեր հայրենակիցներուն թիւն է 29 հոգի (8 ընտանիք): Ասոնցմէ 11 այրեր՝ գործարանին մէջ կ'աշխատին 16—20 ֆր. օրականով, 3 մանկամարդ աղջիկներ 8—10 ֆր. օրականով, 9 կիներ տնական գործերով եւ երբեմն ասեղնագործութեամբ (ո.օ.ք.օ): Մնացեալ 6ը երկսեռ մանուկներ են, որոնց երկուքը միայն ֆրանսական դպրոցը կ'երթան:

Օրավարձերը բաւական չեն ապրուստը հոգալու, բայց ամէն մէկ ընտանիքի համար տրամադրուած են ձրի ընդարձակ յարկաբաժին, եւ բանջարեղէնի մշակութեան վայրեր: Ամուրիները ունին ձրի անկողին, ամէն պիտոյքով:

Մէկ ընտանիք միայն գիւղին մէջ բնակութեան համար սենեակ վարձած է: Հոս Հայերը երկար ատենէ ի վեր հաստատուած են, մէկ մասը շատ մնալու տրամադրութիւն ցոյց չի տար: Առ հասարակ կը յարգուին: Ցարդ երկու ամուսնութիւն, մէկ նշանախօսութիւն եւ երկու ծնունդ ունեցած ենք. մահ պատահած չէ: Ամէնքն ալ առողջ են: Կազանդին փոքր հանդէս մը միայն սարքուած է: Ազգային ոգին կը քնանայ շերամի քունով:

Քուլօն Ս. Զավուշեան

ՋԱՑՆԵՐ ԳԱՒԱՌՆԵՐԷՆ

ՎԱԼԱՆՍ, 14 Մայիս.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէն դասախօսութիւններու շարք մը կազմակերպած է: Առաջինը տեղի ունեցաւ արդէն, ընկերներու եւ համակիրներու ներկայութեամբ: Դասախօսեց ընկ. Ա. Աճէմեան, որ պարզեց յեղափոխական կուսակցութիւններուն գործը, եւ մէջբերումներ ըրաւ Անգլիոյ, Ֆրանսայի մեծ յեղափոխութիւններէն:

Դասախօսութենէն վերջ ինը հոգի փափաք յայտնեցին իբր ընկեր ընդունուիլ եւ հանդիսաւոր

երդում ըրին թէ հաւատարիմ պիտի մնան Դաշնակցութեան սրբազան գործին:

Երկար պրպտումներէ վերջ գտնուեցաւ տեղ մը, ուր գրադարան պիտի հաստատուի ամբողջ գաղութին համար: Յոյս կայ որ մօտ օրէն ամէն բան վերջանայ:

Ս. Ք.

Ի ՊԱՏԻՒ ՓՐՕՖ. ՌԻՇԷԻ

Չորեքշաբթի օր, ժամը 4.30ին Հայ Ուսանող. Միութիւնը Տիկնանց Միութեան նախաձեռնութեամբ թէյասեղան մը տուաւ իր պատուոյ նախագահին, փրօֆ. Շարլ Ռիշէի, Պատուոյ Լէգէոնի տիտղոսը ստանալուն առթիւ:

Տաք ու մտերմիկ մթնոլորտ մը ստեղծուած էր: Խօսք առաւ Բժշկական Միութեան նախագահը վեր հանելով փրօֆ. Ռիշէի գիտութեան մատուցած բազմադիմի օգտակարութիւններն ու հայասէրին արժէքը: Օրիորդ Ա. Թորոսեան, Ուսանողական Միութեան նախագահուհին, ուսանողներու ջերմ սէրն ու հիացումը յայտնեց իրենց պատուոյ նախագահին եւ գիտութեան մարդուն: Յետոյ խօսք առաւ փրօֆ. Ռիշէ եւ յուզուած շնորհակալութիւն յայտնեց իրեն հանդէպ եղած այս համակրական ցոյցին համար: «Քանի մը օր վերջ, ուրիշ աւելի մեծ ու բազմամարդ ցոյց մը պիտի կատարուի (ակնարկելով Մայիս 22ին կատարուելիք իր յոբելեանին) գիտութեան ծերունի ծառայիս համար ըսաւ, բայց ան չպիտի ըլլայ այս մթնոլորտին պէս յուզիչ ու սիրելի ինծի համար: Համոզուած հայասէր մը եղած եմ, եւ ամէն անգամ որ առիթը ներկայանայ իմ լաւագոյնը պիտի ընեմ տառապեալ Հայաստանին համար, որուն ջերմ հիացող մըն եմ: Ի պարծանս Հայաստանին, պէտք է ըսել որ աշխարհի առաջին կենսաբանը եղած է կալեան անուն հայ մը, որուն հետեւորդը եղած եմ ես»:

Ծերունազարդ գիտունը խանդավառ ու երկարատեւ ծափերու մէջ վերջացուց իր խօսքը: Օր.ք փափազեան եւ պարթեւեան դաշնակի եւ Օր. Երամեան ջութակի վրայ, եւրոպական գեղեցիկ կտորներ նուագեցին, ինչպէս նաեւ «Վասպուրական»ը:

Օր. Հայկանոյշ Թորոսեան երգեց «Կռունկ»ը:

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ՖՈՒԹՊՈԼԻ ՄԵԾ ՄՐՑՈՒՄ

23 ՄԱՅԻՍԻՆ ՍԹԱՏ ԷԼԻԶԱՊԷԹԻ ՄԷՋ

կազմակերպուած Հ. Մ. Ը. Մ.ի կողմէ Ռուս, Չեխ եւ Յոյն խումբերու դէմ, մասնակցութեամբ Journal Illustré Russeի, ի նպաստ ռուս պատերազմական արկածեալներու եւ նախագահութեամբ Զօր. Կուրօյի եւ Զօր. փօի:

Զինուորական նուագ եւ քազաքներու պարեր եւլն. Մանրամասնութիւնները յաջորդով:

ԱՅՍՕՐՈՒԱՆ ՄՐՑՈՒՄՆԵՐԸ

Հ. Մ. Ը. Մ.ի առաջին եւ պահեստի խումբերը այսօր կը մասնակցին Tournoi Villier le Belի: Ցիշեալ երկու խումբերուն համար ժամադրավայրն է Gare du Nord առաւօտուն ժամը 7.30ին:

Հ. Մ. Ը. Մ. (Ծիծեռնակ) կը մրցի Préfecture de Police (R)ի հետ: Ժամադրավայր ժամը 12 Porte de Vincennes:

Հ. Մ. Ը. Մ. (2) Préfecture de Police (2)ի դէմ: Ժամադրավայր ժամը 14, Porte de Vincennes:

Հ. Մ. Ը. Մ. Ը ՊՐԻՒՔՍԷԼԻ ՄԷՋ

Պրիւքսէլի Արմէնիա խումբը որ վեց ամիսէ ի վեր գոյութիւն ունի, մինչեւ այսօր կատարած է մօտաւորապէս 20 մրցումներ եւ մեծ մասամբ յաղթած:

Երրորդ մրցումին յաղթած էր 1ի դէմ 5ով, տեղական Վուայաժէօռ ֆութպոլ քլիւպի երկրորդ խումբին, չորրորդ մրցումը կատարեց նոյն խումբին Ա. խմբակին հետ խաղը վերջացաւ 1ի դէմ 1ով հաւասար:

Եղանակին վերջաւորութեան առթիւ Հ.Մ.Ը.Մ.ը Մայիս 1ի շաբաթ օր Parc Josaphatեի պզտիկ մարզադաշտին վրայ իր վերջին մրցումը կատարեց վերոյիշեալ միութեան դէմ. Ա. կիսախաղին 1ի դէմ 1ով հա՛ւասար մնացին, Բ. կիսախաղին, մերինները 2 իսկ պելճիքացիները 3 նշանակէտ զարկին, որով խաղը վերջացաւ 3ի դէմ 4ով, Արմէնիաի պարտութեամբ: Արմէնիան ապահովաբար չպիտի պարտուէր եթէ Բ. կիսախաղին իր ուժերէն Պ. Անտօնը ոտքէն չվիրաւորուէր. դժբախտաբար պահեստի խաղացող մըն ալ չկար: Յուսա՞նք թէ ուրիշ անգամ չեն կրկնուիր այսպիսի թերութիւններ:

Ց. Ճ.

ՅԱՌԱՋ,,Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (7)

ՅԻՇԱՏԱԿ ՄԸ
ՄԵՐ ԳԻՒՂԱՔԱՂԱՔԷՆ

(ԸՆԿԵՐՈՋ ՄԸ ՊԱՏՄԱԾԸ)

VII

...իմ սիրտս կը դողար ու ձեռքիս ...մէջ կ'այրէր կարծես գաշոյնին ...պղպատը:

VII

Անկէ յետոյ մենք բարեկա-...մացանք իրարու: Երկուքս ալ ...զբաղում չունէինք ու օրուան որոշ ...մասը միասին կ'անցնէինք: Երբեմն ...նոյն իսկ ամբողջ օրեր ծառե-...րուն տակ կամ սրճարանի մը ան-...կիւնը:

Հետզհետէ աւելի կը սիրէի ...զայն: Ընկերցումը իր մեծագոյն ...հաճոյքներէն մէկն էր, ինչպէս եւ ...իմս: Երեկոները կը նստէինք ի-...րենց պարտէզի աւազանին մօտ ու ...ան ինծի կը կարդար սիրոյ երգեր ...թերթուն ու յուզումէ խեղդուող ...ձայնով: Երբեմն կը խօսէր բնու-...թեան մասին ու մեր գիւղաքա-...ղաքին: Կը հանէր հասարակ

ժողովուրդը ու կը բացատրէր թէ ինչպէս իր հոգիին մէջ երկու էակ կը բնակի, մէկը որ սպունգի պէս թրջուած է ժողովրդին իմաստութեամբ, խուլ ու համր տառապանքով, թանձր բայց ազնիւ զգացումներով միւսը որ կը թափառի երկիրէ երկիր, անհանգիստ, դժբախտ, արկածախնդիր, փայլուն . . .

Օր մը նոյնիսկ երկարօրէն խօսեցաւ սիրոյ մասին՝ իմաստուն ու ճշմարիտ բառերով: Տրտում փորձառութեամբ: Ես մտիկ կ'ընէի զայն յաճախ զարմացած ու միշտ յուզումնահար որովհետեւ կը խօսէր կիրքով, ամուր ու զօրաւոր բառերով, ձայնով մը որ կը թափանցէր… Միատեղ կ'երթայինք իրենց սրճարանը ու ան կը փարձնէր գլխ մեր գիւղի ստահակ տղոց: Կը բացատրէր անոնց կեան-

քը ու գիշ կը հաւաքէր որ խաղա-պէս ժողովուրդին ամենէն ազնիւ մասը՝ ոչ թէ բարձր դասուն մէջ, հապա այդ յաճախ գող, մարդասպան ու սրիկայ կարծուած դասակարգին մէջ պէտք է փնտռել:

Գիւղաքաղաքին փողոցներէն երբ քով քովի կ'անցնէինք, աղջիկները ու կիները կը նայէին մեզի զարմացած բայց գոհ: Մեր զոյգը համակրելի էր իրենց: Իմ վրաս կը սիրէին գիւղաքաղաքին յոյսը դէպի աւելի լաւ օրերը, անոր փորձած ճիգը ետ չմնալու մեծ քաղաքներուն իմաստութենէն, իսկ անոր վրայ ուժը որ արգար է: Զօրութիւնը կը պաշտէին գիւղաքաղաքին մէջ: Քաջ տղաքը ամենէն աղուորներն էին ու ո՛չ մէկ առաքինութիւն այնքան յարգի էր այր մարդոց մօտ, որքան տղամարդութիւնը:

Գիշեր մը նստած էինք իրենց պարտէզը, թթենիին տակ: Իր քոյրը կ'երգէր սիրոյ երգ մը (սիրոյ երգերը ի՞նչ անուշ կ'ըլլան, պարտէզներու մէջ, գարնան գիշերուան մէջ): Մայրը ընթրիքը կը պատրաստէր, երբ յանկարծ ան

անունս տուաւ: Ես կորսուած էի երազի մը խորը ու իր ձայնը վրդովեց զիս: Զգացի որ վտանգաւոր բան մը պիտի ըսէ:

— Ե՛կուր, ըսաւ, քաշելով ձեռքէս ու տանելով պարտէզին մէկ անկիւնը: Նստանք: Աչքերուս նայեցաւ յամառութեամբ ու տրտմութեամբ: Վրանիս ծերծառ մը կը տատանէր իր ճիւղերը:

— Քա՞ջ ես, հարցուց կտրուկ:
— Չեմ գիտեր, ըսի շուարած:
— Մտիկ ըրէ, շարունակեց խորհրդաւոր. այս գիշեր, կէս գիշերին նաւակով կողոպտելու պիտի երթանք ծխախոտի պետական պահեստը: Ութը հոգի ենք: Եկուր քեզ ալ տանիմ: Կ'ամբռնաս: Վրտանգի առջեւ պաղարիւն ըլլալ կը սորվիս: Պզտիկ եղբայրս ալ պիտի տանիմ, կուգա՞ս…

— Աւազակութիւն է, ըսի տրտում ու անհամարձակ:

— Ո՛չ, ըսաւ վճռական, երախա՛յ, հայրդ պատերազմէն առաջ հինգ զոյգ եզ ունէր, առանց հաշուելու ձիերը, կովերը ու հայկական շարժուն հարստութիւնը, արմտիքը, երկրագործական գործիքները. ո՞ւր են այդ բոլորը,

ո՞ւր է հայրդ ինքը, մա՞յրդ, քո՞յրդ, եղբա՞յրդ… Աւազակութի՞ւն, մեր հարստութիւնը ետ առնե՛լը, պետութեան ամբողջ գանձը եթէ կողոպտենք, տակաւին մեր իրաւունքը ետ ստացած չենք ըլլար…

— Այո՛, բայց շահը պիտի բաժնէք ձեր մէջը եւ ոչ թէ ժողովուրդին, ըսի աչքերս բարձրացնելով ու նայելով անոր խոշոր աչքերուն:

— Յետոյ կը բացատրեմ քեզի, ըսաւ կտրուկ. մնաց որ քեզի չեմ ըսեր որ մասնակցիս մեր շահին, ե՛կուր տեսնելու համար թէ ի՛նչպէս կ'աշխատինք, եկո՛ւր փորձառութեան համար: Հաճելի ալ է: Նաւակով յետոյ պիտի անցնինք դէմի յունական գիւղը: Առտուան դէմ կուգանք տուն, մի վախնար, բան մը չի պատահիր, նայէ ինծի, եթէ վտանգաւոր ըլլայ, քեզի եկուր չեմ ըսեր:

— Կուգամ, ըսի վճռական:

Թթենիին տակը ընթրիքը պատրաստած էին արդէն: Ընթրեցինք ու դուրս ելանք, ես, ինք ու իր երկու եղբայրները: Գիշերը լուսաւոր էր ու քաղցր: Հասանք

Նեղ փողոց մը ու մտանք ցած ու մութ տունէ մը ներս: Արդէն մեզի կը սպասէին ուրիշ վեց հայ երիտասարդներ թուրք գիւղացիի հագուստներ հագած: Մենք ալ փոխեցինք մեր հագուստները ու սպասեցինք որ կէս գիշերը մօտենայ: Յետոյ ուղղուեցանք ծովեզերք: Երկու նաւակներ մեզի կը սպասէին: Տեղաւորուեցանք: Ան նշանը տուաւ ու նաւակները սկսան սահիլ անձայն ու հանդարտ ծովին վրայէն: Տղաքը մեղմ ու գինով ձայնով սկսան երգել սիրոյ երգ մը: Անոնց ձայնը կը նուաղէր հեռուն խառնուելով թիակներու ճողփիւնին: Երբ սկսանք պահեստին մօտենալ, լռեցին: Մեր մակոյկին թիակները ան առաւ ձեռքը ու սկսաւ թիավարել աւելի արագ: Միւս մակոյկը կը հետեւէր մեզի: Ես ու իր փոքր եղբայրը նստած էինք կող կողքի:

— Կը վախնա՞ս, ըսաւ կամաց:
— Ոչ, ըսի. բայց սիրտս կը զարնէր ուժգնութեամբ:

Հրեաներու սինակոկը երեւցաւ: Անցանք քերելով ծովեզերքի հրէական տուները:

(Շար.) ՎԱԶԳԷՆ ՇՈՒՇԱՆԵԱՆ

Լիվրփուլի, Նիւքէսլի եւ ուրիշ կարգ մը վայրերու երկաթուղիներու ծառայողները տակաւին կը շարունակեն գործադուլը, ընկերութիւնները մերժած ըլլալով հին պայմաններով ընդունիլ բանթողները։ Վերջնական համաձայնութիւն չէ գոյացած նաեւ լրագրի տէրերուն եւ գրաշարներուն միջեւ։

Ոստիկանութիւնը խուզարկութիւններ կատարելով Մանչէսդրի կողմերը, եօթը համայնավարներ ձերբակալեց։

Խալիֆայական համաժողովը

Գահիրէի մէջ բացուեցաւ իսլամական համաժողով մը, որուն նպատակն է խալիֆայութեան խնդրով զբաղիլ։ Պատուիրակներ գացած են Սուրիայէն, Պաղեստինէն, Իրաքէն, Հնդկաստանէն, Թունուզէն, Լեհաստանէն, Հար. Ափրիկէէն եւ Ճաւայէն։ Թուրքերը չեն մասնակցիր։

Օրակարգը կը կազմեն հետեւեալ հարցերը.— 1. Խալիֆայութեան դիրքը եւ խալիֆային էական ստորոգելիները. 2.— Խալիֆայութիւնը անհրաժե՞շտ է հիմա. 3.— Խալիֆայութիւնը ներկայիս կը լրացնէ՞ պահանջուած պայմանները. 4.— Եթէ երրորդ հարցումին պատասխանը ժխտական է, ի՞նչ պէտք է ընել. 5.— Եթէ համաժողովը որոշէ որ խալիֆայութիւնը անհրաժեշտ է, ի՞նչ միջոցներ պէտք է առնուին այս որոշումը գործադրելու համար։

Եգիպտոսի արաբական թերթերը մեծ կարեւորութիւն չեն ընծայեր այս համաժողովին։ Կ'ըսուի թէ համաժողովի գաղափարը յղացողները նախապէս մտադրած էին Ֆուատ Թագաւորը խալիֆա հռչակել, բայց հիմա հասկցած են որ ատիկա կարելի չպիտի ըլլայ, որով եւ պարզ ձեւակերպութեան համար կը գումարուին։

Տագնապ մը Միջագետքի մէջ

Իրաքի խորհրդարանին Նախագահը հրաժարեցաւ, ելմտական Նախարարին նախատական ընթացքին պատճառաւ։ Ընդդիմադիրները Նախագահին կողմը կը բռնեն եւ կը մերժեն մտնել խորհրդարան, ուր ներկայ երեսփոխանները չեն կրնար մեծամասնութիւն կազմել։ Կը վախցուի որ խորհրդարանը լուծուի։

Ամունտսէնէն լուր չկայ

«Նորկէ» օդանաւը, որ դէպի հիւսիսային բեւեռ տարաւ բեւեռախոյզ Ամունտսէնը, վերջին անգամ հինգշաբթի առաւօտ տեսնուած է Ալասքայի մօտերը, դէպի Նօմ։ Անկէ ի վեր լուր չկայ։ Վերջին անգամ շոգենաւ մը կը հաղորդէր թէ «Նորկէ» ամէն հինգ վայրկեանը անգամ մը Ֆէրպէնքսի, Նօմի կամ Ժիւնօի կայանները կը կանչէր, բայց չէր կրնար հաղորդակցութեան մտնել անոնց հետ։ «Նորկէ» երեսուն օրուան բաւելիք կազօլին եւ առատ պաշար ունի։

Կը կարծուի թէ օդանաւը փոթորիկի պատճառաւ ցամաք իջած է եւ այդ միջոցին անթելի գործիքները աւրուած են։ Հարիւրապետ Ուիլքինս, որ նոյնպէս դէպի բեւեռ կը ճամբորդէ, «Նօրկէ»ն փնտռելու պիտի ելլէ։

Քիւրտ ցեղապետներու աքսորը

Արեւելեան նահանգներու մէջ միւթէկալլիպներուն աքսորը կը շարունակուի։ Ասոնք ընդ հսկողութեամբ արեւմտեան Անատոլու կը ղրկուին։ Աքսորականներուն մէջ են Պայազիտէն աշիրէթապետ հազարապետ Շէյխ Սալիհ, միւլազիմ Իսա, գօլաղասը Հաճի, Տիատին գաւառակէն հազարապետ Ալի, Մէհմէտ, սպայ Համզա, գայմագամ Ապտիւլ Մէճիտ, հազարապետ Ալի, հարիւրապետ Ապտիւլ Պարի, արդի երեսփոխաններէն Սիւլէյման Սուռի պէյի եղբայր Քարաքէօսէի թաղապետութեան նախագահ Համտի, նախկին մէպուս Շէվքէթ, աշիրէթապետ Բաղըրպ Պէհճէթ, Վանայ նահանգէն հազարապետ Հագգը, գայմագամ Պէքիր Սըտըգ, Սուլթան, հարիւրապետ Արիֆ, Վանի միւֆթի Մօլլա Սայիտ Քիւրտի և ուրիշներ։

ԱԹԷՆՔԻ ՁԵՐԲԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

«Նոր Օր»ի մէջ կը կարդանք.—

Մեր աշխատակիցներէն Պ. Յ. Սիմօնի եւս ձերբակալուելով առաջնորդուեցաւ միւս Դաշնակցականներուն քով։ Մագլըմեան եպիսկոպոս օթօմօպիլով «Յաղթանակ»ի խմբագրատունը գացած է, որմէ յետոյ Վ. Զէյթունցեանի ընկերակցութեամբ Նախարարութիւն ներկայանալով Պ. Սիմօնիի ձերբակալութիւնը պահանջած են, ամբաստանելով զայն իբր խռովարար։ Միւս կողմէ կը տեղեկանանք թէ Մագլըմեան և վարչութիւն նոր դիմումներ կատարած են բանտարկուածներուն աքսորը պահանջելով։

Փանկալոս եւ Վէնիզելոս

Զօր. Փանկալոս Յունաստանի վարչապետութիւնը առաջարկած է Զօր. Փարասքէվօփուլօի, որ 1917էն 1920 վէնիզէլօսեան բանակի հրամանատար եղած է եւ որ Ֆրանսա կը բնակի ներկայիս։ Փանկալոս կ'ուզէ այս ձեւով վէնիզէլօսեանները գրկել կարեւոր աջակիցէ մը։

Կառավարութիւնը տեղական եւ օտար ընկերութիւններուն առաջարկած է անթել հեռագրի կայաններ հաստատել կարեւոր քաղաքներու մէջ։

Թրնօի 6000 գործաւորները փողոց նետուած

Սիթրօէնի երկու հազար գործաւորները տակաւին դուրսը կը մնան։ Ասոնց տեղ նոր գործաւորներ առնուեցան, մեծ մասամբ օտար։ Միւս կողմէ փոքր Թրնօի 6000 գործաւորներն ալ փողոց նետուեցան, ամսականի յաւելում պահանջած ըլլալով։ Ասոնք ամէն օր միթինկ կը գումարեն եւ կը պահանջեն որ գործատէրերը ընդունին իրենց պայմանները, այլապէս գործի չպիտի սկսին։

Բանւորները անբաւական կը գտնեն ներկայ օրավարձերը, տրուած ըլլալով ապրուստի օրէ օր սղիլը։ Ներկայ տարուայ Յունիսէն մինչեւ Մայիս, գլխաւոր ապրանքներու — ուտելիք, հագուստեղէն, տան վարձք— գիները 100ին 20 յաւելում կրած են, մինչ օրավարձերը նոյն սակին վրայ մնացած են։

Հացին գինը

Մինչեւ Յունիս 1 պիտի շարունակուի ներկայ գինը (1.95), բայց այնուհետեւ պիտի ծախուի մինչեւ 2.10ի, նկատի առնելով ցորենի գինին բարձրացումը։

Մեծ մտահոգութիւն կը պատճառէ ֆրանքին նոր անկումը։

ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ

Հ. Յ. Դ. «ԻՇԽԱՆ» խումբի ժողովը տեղի կ'ունենայ այսօր կիրակի երեկոյ ժամը 8,30ին 2 Rue du Vieux Colombier, Metro St. Sulpice: Անդամներուն ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։

Հ. Յ. Դ. Փարիզի ընկ. ընդհ. ժողովը տեղի կ'ունենայ յառաջիկայ Չորեքշաբթի երեկոյ (19 Մայիս) ժամը 8,30ին 2 Rue du Vieux Colombier. Métro St. Sulpice.

Հ. Յ. Դ. Գոյամարտ խումբի ընդհ. ժողովը այսօր կիրակի առաւօտ ժ. 10ին ծանօթ հաւաքատեղին։ Կարեւոր զեկուցում Շրջանային կոմիտէի կողմէ։

Հ. Յ. Դ. Ռոստոմ Թաղային խումբի ժողովը՝ Ուրբաթ 21 Մայիս իրիկունը սովորական հաւաքատեղին։ Կարեւոր օրակարգ։

ՎԻԷՆԻ Հայ ժողովրդային Լսարանի կազմակերպած ներկայացումը տեղի կ'ունենայ յառաջիկայ 23 Մայիս Փօնթէֆէք Սինեմայի սրահին մէջ։ Կը խնդրուի նկատի ունենալ այդ օրը։

ՇԱՊԻՆ-ԳԱՐԱՀԻՍԱՐՑԻՆԵՐՈՒ «Ռազմիկ» Հայրենակցական Միութեան ընդհ. ժողովը՝ այսօր Կիրակի, 16 Մայիս, կէս օրէ յետոյ ժամը 2.30ին, 40 rue de Belleville. Métro Belleville.

ՏԱՐՕՆ-ՏՈՒՐՈՒԲԵՐԱՆԻ Հայրենակցական Միութեան ընդհ. ժողովը՝ այսօր կիրակի կէս օրէ վերջ ժամը 2ուկէսին, Fbg. Temple ծանօթ հաւաքատեղին, շատ կարեւոր օրակարգով։

Չափահաս Որբերու Միութեան ընդհ. ժողովը Կիրակի, 23 Մայիս կէս օրէ վերջ ժամը 2.30ին։ Կը հրաւիրուին անդամներէ զատ, բոլոր չափահաս որբերը։ Ներկայ պիտի ըլլայ Պ. Ներսէս Օհանեան։

ՀՐԱՒԷՐ
ԲՈԼՈՐ ՀԱՅ ԳՐԱՇԱՐՆԵՐՈՒՆ

Փարիզի շրջանին մէջ, թէ հայ եւ թէ ֆրանսական տպարան աշխատող բոլոր հայ գրաշարները խորհրդակցական ժողովի կը հրաւիրուին խիստ կարեւոր օրակարգով, այսօր կիրակի, 16 Մայիս ցերեկէ վերջ ժամը 2.30ին, «ՆՈՐՔ» լսարանին սրահը, 166, Rue de Belleville, Métro Place des Fetes.

ՄԱՐՍԻԼԻՈՅ ՄԷՋ

«Յառաջ»ի ցրուիչն է Պ. Գեղամ Ծերիկեան.— Հասցէ Guégham Tzerikian, Poste Restante, Marseille.

ԼԻՕՆԻ ՄԷՋ

«Յառաջ»ի և «Մարմարա»ի գործակալն է Յովհաննէս Դերձակեան, 34 Rue Dunoir, Lyon.

Le Gérant : H. TEURNIER

Impr. MASSIS
208bis, Rue Lafayette Paris(10e

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՄՈՆԹԱՐԺԻ, Մ. Գ.—Թերթը փոստ կը ձգուի նախորդ իրիկունէ։

ԼԱ ՍԻՅՆ, Լ. Ս.— Ստացանք 20 ֆրանք։

ՄԱՐՍԷՅԼ, Ե. Մ.— 35 ֆր. ստացած ենք։

ՎԱԼԱՆՍ, Ն. Ս.— Ճշդեցինք։

ՑԻԼԻՊԷ, Օ. Թ.— Փոխեցինք, ղրկուած է Դեկտ. 1էն։

ՄԵԼԱ, Ս. Թ.— Ստացանք 20 ֆրանք,

ԼԻՈՆ, Ա. Վրդ.— Ստացանք 20 ֆրանք։

ՄՕՆՑԵՐՄԷՅԼ, Ա. Ն.— Ղրկեցինք. պայմանները թերթէն կը տեղեկանաք։

ՄԱՐՍԷՅԼ, Թ. Գ. — Ստացանք 20 ֆրանք, նոր բաժանորդին ղրկեցինք 2 Մայիսէն։

ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ Ի ՆՊԱՍՏ ՀՕԿԻ

Հօկի անդրանիկ պարահանդէսը տեղի կ'ունենայ Մայիս 22ի Շաբաթ իրիկուն, ժամը 2.30ին Salle d'Horticultureի մէջ 84, Rue de Grenelle։

Ամէն միջոց ձեռք առնուած է պարահանդէսը դարձնելու ոգեւորիչ եւ հետաքրքրական։

Տեղի պիտի ունենան մէջ ընդ մէջ զուարթ երգեր, հայկական եւ կովկասեան պարեր եւ ուրիշ կարգի ժամանցներ։

Նուէրներ ղրկել՝ Mr. Hovsep Pushmanի, 3, Rue Cassini (14).

ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ
Ի ՆՊԱՍՏ
ՓԱՐԻԶԱՀԱՅ ՖԱՆՖԱՌԻՆ

Նախաձեռնութեամբ հայ գեղարուեստասէրներու։ 5 Յունիս Շբ. գիշեր ժամը 9.30էն մինչեւ առաւօտ՝ Salle des Fétes, Mairie du VI. (Place St. Sulpice), վեցերորդ թաղապետութեան շքեղ սրահներուն մէջ։

Սիրուն անակնկալներով, աւանդական պիւֆէ։

Նախապէս գնուած մուտք տոմսերու գին՝ 10 ֆր. այր ու կին։

Նոյն գիշերը կիշէն՝ 8 ֆր. այր, 5 ֆրանք կին։

ՍԱԿԱՐԱՆ
15 Մայիս 1926

ԴՐԱՄՆԵՐ		Ֆր.	
Սթերլին,	L. St.	162	—
Տոլար,	Dollar	33	25
Մարք (ոսկի)	Mark	7	95
Թրքական Թղթ.	L. Trq.	16	75
Թրք. ոսկի	» or	148	—
Մէճիտիէ	Médjidié	14	—
Լէվա 100 հատր	Léva	25	—
Տրախմի »	Drachme	41	—
Լիր » »	Lire	107	50
Պելժ. ֆրանք »	Frc. Belge	99	50
Զուից. »	Frc. Suisse	630	—
Լէյ 100 հատր	Ley	12	25
Չերվոնեց	(10 Roubles or)	165	—

ԱՐԺԵԹՈՒՂԹ

Եգ. Քր. Ֆօնսիէ I	Cr. Fonc. Eg.	3480	—
» II	»	2200	—
» III	»	2100	—
Թուրքի երկթղ.	Lots turcs	130	—

խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

"HARATCH„

JOURNAL ARMÉNIEN PARAISSANT TROIS FOIS PAR SEMAINE

Directeur-Propriétaire: SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction et Administration / խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն — 208 bis, Rue Lafayette PARIS (10e).

Հեռաձայն՝ Nord 57-82

Մէթրօ.— Louis Blanc կամ Jaurès

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ	Եռամսեայ	Վեցամսեայ	Տարեկան
Ֆրանսա և գաղութներ	20 ֆր.	38 ֆր.	75 ֆր.
Անգլիա և » Եգիպտոս, Իրան		10 շ.	20 շ.
Ամերիկա	—	3 տ.	5 տ.
Ուրիշ երկիրներ	—	50 ֆր.	100 ֆր.

Հասցէի փոփոխութեան համար 2 ֆր. վճարել անհրաժեշտ է:

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 19 ՄԱՅԻՍ 1926

19 MAI 1926

On reçoit des annonces en français et en arménien.

Ա. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 125 — Կը հրատարակուի ԿԻՐԱԿԻ, ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ և ՈՒՐԲԱԹ — ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՒՐՈՊԱՅԻ ՊԱՏԳՄ. ԺՈՂՈՎԸ ԿԸ ԲԱՑՈՒԻ ՅՈՒՆԻՍ 20ԻՆ. Ի՞ՆՉ ՔԱՅԼ ԱՌԱԾ Է ՓԱՐԻԶԸ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՔԻՒՐՏԵՐԸ՛Ն ԱԼ ՑԻՐՈՒՑԱ՛Ն

1915—16ի հայաջինջ սարսափները նոյն յարատեւութեամբ եւ կատաղութեամբ կը գործադրուին Քիւրտերու գլխուն։

Այդ շրջանին Եւրոպան կցկտուր տեղեկութիւններ կ'իմանար կատարուած խժդժութեանց մասին։ Մեր հայրենակիցները իրենք հարկադրուած էին օտար աղբիւրներու դիմել, հասկնալու համար հրէշային դաւադրութեան զանազան դրուագները։ Եւ կային երանելիներ ալ որ տակաւին բան չէին գիտեր զինադադարէն քանի մը տարի յետոյ, եւ հարցումներ կ'ուղղէին շատոնց տեղահան-ջարդուած նահանգներու, կամ կախաղան հանուած դէմքերու մասին։ Դժուա՛ր էր հանդուրժել այսքան տգիտութեան, պարզաբիւն պատասխաններ տալ այս ուշ մնացած հետաքրքրութեան։

Քիւրտերը աւելի դժբախտ են այս տեսակէտէն։

Անոնք ալ, ատենէ մը ի վեր եւ մինչեւ այսօր, կը կոտորուին ճիշտ այնպէս ինչպէս Թուրքիոյ հայ ժողովուրդը։ Տեղահանութիւն եւ ջարդ, անճիտում՝ արու սերունդի եւ առեւանգում կիներու եւ աղջիկներու, Թրքացում՝ անչափահաս մանուկներու, հրկիզում՝ ամբողջ գիւղերու, աւար՝ ամէն ճակատի վրայ, — այս բոլորը տեղի կ'ունենան Քիւրտիստանի մէջ, սանձարձակ բարբարոսութեամբ, անհաշիւ եւ անվախճան։ Եւ սակայն, ո՞վ իմացաւ ամբողջ պատմութիւնը։ Տեսա՞ք եւրոպական թերթ մը որ լրջօրէն հետաքրքրուէր։ Իմացա՞ք ո՛ր եւ է դիտողութիւն, յանո՛ւն քաղաքակրթութեան...։ Պոլսոյ Թրքական թերթերուն լուրերն անգամ հազիւ քանի մը տողով կը Թարգմանուին, այն ալ պատահաբար։

Աւելի գռեհիկ են պոլշեւիկները—յեղափոխականնե՛րը։ Անոնք առաջին օրէն ճակատ կազմեցին քրտական շարժումին դէմ, և ցնծութեամբ աւետեցին Թուրք «ասկեար»ներուն յաղթական արշաւը՝ ապստամբ Քիւրտիստանի լեռներուն վրայ։ Անոնք շատ լաւ գիտէին որ դիրքի, դատի և դասակարգային ըմբռնումի տեսակէտով՝ տարբերութիւն չկայ Մարոքի Ապտիւլ Քերիմին, Սուրիոյ Սուլթան էլ Աթրաշին և Քիւրտիստանի շէյխ Սաիտին միջեւ։ Բայց վերջինը ուրացան առանց այլեւայլի, իսկ առաջին երկուքը երկիւղածութեամբ կը փառաբանեն մինչեւ այսօր, անոնց փառքին համար ժողովներ սարքելով ամէն տեղ։ Մեր երանելի Երեւանն անգամ ետ չմնաց կարաւանէն, և գիշերը ցորեկին խառնեց, քիւրտ «հակայեղափոխականները» վարկաբեկելու, և եղբայր Քէմալին ուժ տալու համար։ Այդքա՞ն միայն։ Ապրիլ 29 Թուակիր «Մարտակոչ» մը առէք և կարդացէք.

— «Հայաստանի քիւրդերի ակտիվլի խորհրդակցութիւնը դատապարտեց դաշնակցական ղեկավարների պրովակացիոն փորձերը, որոնք փորձում են Տաճկաստանում ապրող քիւրտերին վերցնել իրենց պաշտպանութեան տակ եւ ձգտում են ավտոնոմիա ձեռք բերել»։

Կրցա՞ք հասկնալ այս խայտառակ հայհոյանքին իմաստը (միայն ուղղագրութիւնը փոխած ենք).— Հայաստանի Քիւրտերը ժողով գումարեր են, եւ դատապարտեր են Դաշնակցութեան ղեկավարները, որոնք գրգռիչ փորձեր կը կատարեն, Քիւրտերը իրենց պաշտպանութեան տակ առնելու եւ ինքնօրինութիւն ձեռք բերելու համար։ Ուրիշ խօսքով, պոլշեւիկները իրենք մէկ-երկու ողորմելի Քիւրտեր կանչեր, եւ բանաձեւ մը ստորագրել տուեր են անոնց, իրենց իսկ անկախութեան կռիւին դէմ։ Մէկ քարով երկու Թռչուն. այդ բանաձեւով թէ քրտական անկախութեան դատը կը ձաղկուի, եւ թէ Դաշնակցութիւնը կ'անուանարկուի, իբրեւ պաշտպան նոյն անկախութեան...։

Բայց Թողունք շողոքորթները իրենց գլխուն, եւ դառնանք բուն հարցին։

Ինչպէս ըսինք, վայրագ հետեւողականութեամբ մը յառաջ կը տարուի քիւրտ ժողովուրդին բնաջնջումը։ Արտաքին աշխարհը շատ քիչ բան գիտէ բուն երկրին մէջ գործադրուած սարսափներու մասին։ Միայն տեղահանութիւնն է որ հրապարակաւ կը գրուի Թուրք թերթերուն մէջ, անշուշտ Թրքավարի հասկացողութեամբ։ Վերջերս քանի մը հարիւր քիւրտ երեւելիներ փոխադրուեցան Պոլիս, եւ անկէ «արեւմտեան նահանգները» (Պրուսա, Իզմիր եւն.)։ Ուրիշներ ալ ճամբան են, կամ կը սպասեն Ատանայի մէջ։

Սարսափի քաղաքականութեան հետ մէկտեղ, Էնկիւրի դիմած է նաեւ նենգ խաղերու, որպէսզի Քիւրտերը դադրեցնեն կռիւը. բայց անոնք մերժած են, եւ կը պատրաստուին նոր շարժումի մը, որ ուշ-կանուխ պիտի պայթի։ Այժմ հրոսակային կռիւներ միայն տեղի կ'ունենան, մասնաւորապէս Սասունի լեռներուն վրայ։ Շրջաններ կան ուր ոտք չի կրնար կոխել Թուրք զօրքը։ Ուրիշ վայրերու մէջ ալ, անպաշտպան բազմութիւններ կը հեւան Թրքական լուծին տակ։ Քիւրտ ժողովուրդին ողնայարը կոտրելու համար, Էնկիւրի կը փորձէ արմատախիլ եւ ցիրուցան հօտի մը վերածել զայն։

Ո՛րքան ուշանայ հակահարուածը, այնքան պիտի յաջողի Էնկիւրին։

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ԽՆԱՄԻՆԵՐԸ ԼԵԶՈՒ ԵԼԵՐ ԵՆ...

Տարիներով ամէն նախատինք լսելէ յետոյ, ռամկավարները սկսեր են տրտնջալ հայ պոլշեւիկներէն, եւ մինչեւ անգամ... պահանջներ դնել։ Ազգանշանը տուաւ իրենց տեղական օրկանը, ուր իրարու ետեւէ թթու խօսքեր կը ստորագրեն ռամկավար երեւելիները։ Չգիտենք ինչ գաղտնի որոշումներ տուած է իրենց պատգմ. ժողովը, բայց համբերութեան բաժակը յորդեցաւ այն օրէն, երբ Հօկի կեղր. վարչութիւնը հասկցուց թէ Հօկերու անդամ չեն կրնար ըլլալ նաեւ ռամկավարները, եթէ Հայաստան չփոխադրեն ազգային կտակներն ու բարեգործութիւնները։

Բայց խօսինք իրենց բերնով։ Ամերիկայի «Պայքար»ը խօսելով Հօկի մասնաճիւղերու կազմութեան մասին, գիտել կուտայ (Մայիս 1).—

«Հօկի Վարչութիւնը եւ Հ. Բ. Ը. Միութիւնը պարտաւոր էին, գոնէ Ամերիկայի համար, գտնել գործակցութեան եզր մը եւ թերեւս տակաւին ուշ չէ, այդպիսի գործակցութեան մը հիմը դնելու համար։

Բոլորովին համամիտ եմ որ Հօկի մասնաճիւղեր կազմուին այնպիսի գաղութներու մէջ, ուր գոյութիւն չունի Հ. Բ. Ը. Միութիւն. իսկ Ամերիկայի մէջ սխալ պիտի ըլլայ երեւան բերել նոյնատեսակ կազմակերպութիւն մը եւս, որ աւելորդ ծախքերու եւ անտեղի մրցակցութեանց տեղի կրնայ տալ։»

Միեւնոյն թերթը, հետեւեալ յանդո՛ւգն թելադրութիւնը կ'ընէ խորհրդային իշխանութեան.— մոռնալով որ դեռ երէկ ակռայ կը կճրտէին Դաշնակցութեան դէմ, ամէն անգամ որ այդպիսի առաջարկներ ընէր.

«Հայաստանի պաշտօնական շրջանակներուն ու մամուլին մէջ յաճախ կը ծեծուի արտասահմանի ազգային կտակներուն, հիմնադրամներուն ու գոյքերուն խնդիրը, կը պահանջուի որ անոնք իսկոյն Հայաստան փոխադրուին ու յատկացուին երկրին շինութեան ու ժողովուրդին պէտքերուն։ Այս պահանջը իրաւացի է ու մենք ալ կը ձայնակցինք բոլորով սրտիւ։ Պէտք է գիտնալ սակայն, թէ ազգային կտակներու, հիմնադրամներու ու գոյքերու համագումարը, մէկ հարիւրերորդ մասն իսկ չի կազմեր հայկական այն հսկայ հարստութեան որ բռնագրաւուած է Թուրքերու կողմէ։ Միայն Իզմիրի Հայոց ու Կ. Պոլսոյ փախստական Հայերուն իբրեւ լքեալ գոյք յափշտակուած հարստութիւնը կը բաւէ Հայաստանի առձեռն բոլոր պէտքերուն, եւ թերեւս քանի մը տարի շարունակ։ Մենք չենք ըսեր թէ խորհրդային կառավարութեան կողմէ ձեռնարկ մը կամ ազդարարութիւն մը բաւական պիտի ըլլայ, որպէս զի Էնկիւրի ճանչնայ Հայոց իրաւունքները։ Սակայն, կը խորհինք թէ Հայաստանի կառավարութիւնը պարտաւոր է չմոռնալ եւ պատեհ ու պատշաճ միջոցներով միշտ զգացնել տալ թէ չէ մոռցուած Թուրքիոյ Հայոց բռնագրաւեալ գոյքերուն խնդիրը, որու պաշտպանութիւնը իրեն կը պատկանի, քանզի տարագիրները ինք կը պատսպարէ։ Խորհրդային կառավարութիւնը Թուրքիոյ Հայոց գոյքերուն տիրութիւն ընելով հակառակ գործած չըլլար իր քաղաքական ուղղութեան ու սկզբունքներուն, ոչ ալ Թուրքիոյ հետ իր յարաբերութիւնները կը խանգարէ, այլ միայն իրաւունք մը կը պաշտպանէ։»

ՊՈԼՍՈՅ ԱԶԳԱՅԻՆ ՆՈՐ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆԸ

Շաբաթներ տեւող խորհրդակցութիւններէ, «երեւելեաց ժողով» գումարելու առաջարկներէ, եւ երեւելի ու աներեւոյթ ամէն կարգի մեքենայութիւններէ ետք, վերջապէս կարելի եղած է լուծել Բաղաքական ժողովի տագնապը։ Տեղապահը դիմած էր նախորդ Վարչութիւնը ընտրող Ընդհ. Ժողովի 42 անդամներուն, որպէս զի գրաւոր դրկեն իրենց քուէն, նոր Վարչութիւն մը կազմելու համար։ Պատասխանած են 32 հոգի, որոնցմէ երկուքը սպիտակ քուէ ղրկած, իսկ ինը հոգի ձեռնպահ մնացած են։ Քուէհամարը կատարուած է քանի մը իրաւասու ժողովականներու եւ Արշարունի ու Նարոյեան եպիսկոպոսներու ներկայութեան։ Քուէներու առաւելութեամբ Վարչութեան անդամ ընտրուած են.—

Պ. Պ. Արթիւր Մաղաքեան, Աւետիս Ասլանեան, Գէորգ Գայսէրլեան, Գրիգոր Ճէվահիրճեան, Լեւոն Տնտեսեան, Կոպեռնիկ Խաչատուրեան, Միսաք Մակարեան, Միսաք Նարլեան, Մկրտիչ Սիսլեան, Յակոբ Այճեան, Յովհ. Տէրունի, Սարգիս Գարագոչ, Սիմոն Չիլինկիրեան եւ Տիգրան Նագաշեան։

Քուէները կեդրոնացած են եղեր Տեղապահին ղրկած ցանկին վրայ։

ՖՐԱՆՔԸ ՓՐԿԵԼՈՒ ՀԱՄԱՐ

Հանգանակութիւնները կը շարունակուին մեծ եռանդով։ Ռօչիլտ եղբայրները նուիրեցին հինգ միլիոն ֆրանք, Ունիոն Փարիզիէն դրամատունը կէս միլիոն, Լազար Եղբ. դրամատունը 1,250,000, միւս դրամատուններն ալ կը մասնակցին՝ նուազագոյն 100,000 ֆրանքով։ Մինչեւ հիմա հանգանակուած գումարը 60 միլիոնը անցած է։

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՕՏԱՐ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Պոլսոյ մէջ գործող շատ մը օտար ընկերութիւններու դրամագլուխը ֆրանքէ կազմուած է։ Ֆրանքի անկումին պատճառաւ, յիշեալ ընկերութիւնները առեւտրական գործավարութեան դիմելով խնդրած են որ իրենց դրամագլուխը Թրքական կամ անգլիական ոսկիի վերածեն։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՔԻՒՐՏԵՐՈՒ ԱՔՍՈՐԸ

Թուրքերը կը շարունակեն արեւելեան նահանգներէն իրենց ձեռքը ինկած Քիւրտերը տարագրել դէպի ուրիշ շրջաններ։ Ատանայէն առնուած հեռագիր մը կ'ըսէ թէ քիւրտ գաղթականներու կարաւան մը Ատանա հասած է եւ շուտով անկէ ճամբայ պիտի հանուի դէպի արեւմտեան նահանգները։

Սուլթան Վահիտէտտինի յանկարծամահ

Սան Րէմօյէն առնուած հեռագիր մը կ'ըսէ թէ գահընկէց Սուլթան Մէհմէտ Զ. Վահիտէտտին շաբաթէն կիրակի լուսնալիք գիշեր սրտի հիւանդութենէ մեռած է Մանեօլիայի վիլլային մէջ։

Վահիտէտտին օսմանեան գերդաստանի 37րդ եւ վերջին թագաւորն էր, որդի Սուլթան Ապտիւլ Մէճիտի եւ ծնած էր 2 Փետրուար 1861ին Պէշիկթաշի մէջ։ Մէհմէտ Րէշատի յաջորդած էր 3 Յուլիս 1918ին։ Սուլթանութեան ջնջումին վրայ, 1922 Նոյեմբեր 17ին Պոլիսէն անգլիական զրահաւորով Մալթա փախաւ եւ յետոյ եկաւ Սան Րէմօ, ուր կ'ապրէր մինչեւ հիմա։

Խալիֆայութեան համաժողովը

Գահիրէի մէջ խալիֆայական համաժողովը կը շարունակէ իր նիստերը։ Վերջին ժողովին մէջ Պաղեստինի պատգամաւորը ուզեց զեկուցագիր մը կարդալ Դամասկոսի Մէյտան թաղին ռմբակոծման մասին, սակայն եգիպտացի իւլէմաները արգիլեցին անոր ընթերցումը, յայտնելով որ իրենք քաղաքականութեամբ չեն կրնար զբաղիլ։

Խալիֆայական համաժողովը, վիճաբանելէ վերջ, եկաւ այն եզրակացութեան թէ առայժմ պէտք չկայ խալիֆայութիւնը վերահաստատելու. պիտի կազմուի իսլամական ընդհ. ժողով՝ մը, որ պիտի կարգադրէ իսլամական բոլոր խնդիրները։

Սուրիոյ նոր վարչութեան ծրագիրը

Սուրիոյ նորընտիր կառավարութեան ծրագրին գլխաւոր կէտերն են՝ 1.— Հրաւիրել սահմանադիր ժողով մը, որ սահմանադրութիւն մը պիտի մշակէ ազգային գերիշխանութեան հիման վրայ։ 2.— Դաշնագիր մը կնքել Ֆրանսայի հետ։ 3.— Իրականացնել Սուրիոյ միութիւնը։ 4.— Դատական դրութիւնը միացնել։

Ծրագիրը կը նախատեսէ նաեւ ազգային բա[...] ստեղծումը, Սուրիոյ Ազգերու Դաշնակցութեան մէջ [...] ուիլը եւ քաղաքական բոլոր յանցանքներու համար ը[...] ներումը։

⁂ Մարզպան տը Ժուվնէլ Մայիսի վերջերը կա[...] սկիզբը Փարիզ պիտի գայ։

⁂ Ֆրանսական զօրախումբ մը Շահպա գիւղը [...] հակառակ Տիւրզիներու բուռն դիմադրութեան։ Սուէ[...] ջանը խաղաղ է։ Հպատակութեան շարժումը ար[...] զարգանայ դէպի Ճէպէլի հիւսիսը։

8000 հոգի ձերբակալուած

«Էքօ տը Փարի»ի Սթօքհօլմի թղթակիցը կը հ[...] մէկ ամսուան ընթացքին Փեթրոկրատի, Մոսկուայի, [...] եւ Քիեվի մէջ ձերբակալուածներու թիւն է առնուա[...] հոգի. բոլոր բանտերը լեցուն են։ Բոլոր անոնք որո[...] սահմանէն շատ նամակ կը ստանան, իբրեւ կասկածելի կը ձերբակալուին եւ կը բանտարկուին։ Պատճառ ցոյց կը տրուի այն թէ այս մարդիկը կը գործակցին չերվօնեցը կոտրելու համար։ Այդպիսիներու ինչքերն ալ կը գրաւուին։

Փանկալոսի խնայասիրութիւնը

Յունաստանի դիկտատորը երկիրը փրկելու համար սկսած է խիստ խնայողութիւններ ընել ամէն ճիւղի մէջ։ Վերջերս ճառի մը մէջ զօր. Փանկալոս կ'ըսէր թէ «ապագան ապահովելու համար հելլէն ժողովուրդը որոշ ատեն մը ցամաք հաց միայն պէտք է ուտէ։ Ամէն բանէ առաջ պետութիւնը պէտք է տայ ատոր օրինակը, ջնջելով անհրաժեշտ չեղող բոլոր ծախքերը»։ Խօսքէն գործի անցնելով զօր. Փանկալոս հրամանագրով մը կը ջնջէ մինչեւ հիմա նախարարներու տրամադրութեան տակ դրուած ինքնաշարժները։

Ռընօյի գործադուլը

Գրեցինք թէ փոքրիկ Ռընօի 6000 գործաւորները փողոց նետուած էին, գործատէրերը ընդունած չըլլալով օրավարձի յաւելման պահանջը, և թէ գործադուլները մեծ հաւաքոյթներ կ'ունենան բողոքելու համար այս երեւոյթին դէմ։ Երկուշաբթի կէսօրին մեծ Ռընոյի բանուորները Պիյեանքուր ժիւլ կէտի հր-

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՁԵՐԲԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ԵՒ ՍԱՐՔՈՒԱԾ ՄԵՂԱԴՐԱՆՔՆԵՐԸ

Ա.

Չորրորդ ամիսն է որ արտասահմանի մամուլը կը զբաղի Հայաստանի ձերբակալութեանց հարցով։

Մամուլի մէկ խոշոր մասը, գլխաւորապէս Դաշնակցական, կը պնդէր թէ Հայաստանի եւ Անդրկովկասի մէջ կատարուած են զանգուածային ձերբակալութիւններ, իսկ պոլշեւիկ եւ պաշտպանողական մամուլը յերիւրածոյ կը համարէր այդ լուրերը եւ կ'ամբաստանէր Դաշնակցական մամուլը թէ խորհրդային իշխանութիւնը վարկաբեկելու համար այդպիսի սուտ լուրեր կը հնարէ։ Վէրքերը յուզուեցան։ Դաշնակցական մամուլը նորանոր տեղեկութեանց հիման վրայ բողոքի եւ ցասումի ճիչեր արձակեց, իսկ տխրահռչակ «Երեւան»ը, «պաշտօնական հաւաստի աղբիւրէ» հեռագիր մը բերել տալով, հերքեց «զանգուածային ձերբակալութիւնները»։

Խակապէս, ի՞նչ է խնդիրը։

Եթէ Դաշնակցական մամուլը կ'ուզէ շինծու լուրերով վարկաբեկել խորհրդային իշխանութիւնը, այդ ճամբան դէպի կորուստ պիտի տանի զինքը, եւ պիտի բարձրացնէ խորհրդային իշխանութեան վարկը՝ իսկ. հակառակը, եթէ ճիշտ են Դաշնակցութեան տուած լուրերը, բայց դիտմամբ կը հերքուին պոլշեւիկ եւ պաշտպանողական մամուլին կողմէ, ուրեմն հակառակորդները չափազանց վարակուած են այլասերման ախտէն։ Կ'ընդունինք որ, մասնաւորապէս պաշտպանողական մամուլը չունենալով անմիջական կապ Անդրկովկասի հետ, խորհրդային թերթերուն մէջ չգտնելով որ եւ է ակնարկ ձերբակալութեանց մասին, կրնար վերապահ գտնուիլ։ Անոնք որ ծանօթ չեն խորհրդային բարքերուն եւ կ'ապրին ազատ պայմաններու մէջ, չեն կրնար հաւատալ թէ կարելի է հարիւրներ, հազարներ ձերբակալել կամ խոշտանգել, առանց որ եւ է բացատրութիւն տալու մամուլի կամ կառավարական յայտարարութեանց մէջ։ Աստիճան մը հասկնալի է անոնց քար անտարբերութիւնը հանդէպ հարիւրաւոր անմեղ զոհերու, հանդէպ իրենց եղբայրներուն եւ նոյնիսկ համախոհներուն, որոնցմէ շատերն ալ կը տառապին պոլշեւիկ քմահաճոյքէն։ Բայց սոնք անգամ ոճիրը ծածկել փորձեցին, առանց բան մը գիտնալու։ Իսկ ի՞նչ ըսել արտասահմանի եւ երկրի պոլշեւիկ մամուլի մասին, որոնք ոճիրը ծածկեցին գիտակցաբար։ Թերեւս փարիզի ներկայացուցիչները եւ իրենց թերթը մոլութեան՞ մէջ էին խնկած իրենց ընկերներուն «պաշտօնական» սուտերուն պատճառով, բայց անհնար է արդարացնել Հայաստանի թերթերուն չորս ամսուայ լռութիւնը։ Այդ լռութիւնը, կամ պաշտօնական հերքումները մէկ նպատակ ունէին.— ծածկել մութին մէջ կատարուած գործը, քաղաքացիական քաջութիւնը չունենալ բաց ճակատով խոստովանելու ձերբակալութիւնները։ Եթէ հարիւրներ բանտը կ'առաջնորդուին առանց բացատրութեան, շատերու մահուան գնով, այնպիսի ձեւով մը որ մարդ չիմանայ, այդպիսի արարք մը կը կոչուի ոճրագործութիւն։ Ոճիր չպիտի համարէինք, եթէ բանտերը լեցնէին աւազակներով, մարդասպաններով եւ կաշառակերներով։ Ուրախ պիտի ըլլար ամբողջ հայ ժողովուրդը այդպիսի քայլերու համար։ Արդ, եթէ ձերբակալուածները աւազակներ, կամ պետական անցանկալի տարրեր են, ինչո՞ւ քաշուելով պահեցին լուրը եւ ուրացան անպատկառ ձեւերով։

Դժբախտաբար խնդիրը ոչ աւազակներու մասին է, ոչ ալ դաւադիրներու։ Զոհերը իրենք ալ չեն գիտեր թէ ինչո՛ւ բանտարկուած են։ Եթէ մօտէն քննենք պոլշեւիկներու հոգեբանութիւնը, այնքան ալ դժուար չէ գտնել պատճառը։ Բոլոր բռնակալները, անոնք որ կը զգան ժողովրդական հակակրութիւնը, կը դառնան վախկոտ եւ ջղագար։ Իսկ վախկոտներն ու ջղագարները միշտ դաւեր եւ դաւադիրներ կը տեսնեն իրենց շուրջը, ահաբեկիչներ կ'երեւակայեն աջ ու ձախ։ Այդպիսիները ընդունակ են ամէն խելագարութեան։ Գործին հիմքը այս է, եւ աւելորդ կը դառնայ երկար պրպտումներ կատարել, լուսաբանութիւններ գտնելու համար։

Արտասահմանի մամուլին բողոքներուն առջեւ, տեսնելով որ այլ եւս կարելի չէ ծածկել իրողութիւնը, «Խորհրդային Հայաստան» ասպարէզ կ'իջնէ (Ապրիլ 25, թիւ 97) եւ կը գրէ.

— «Դաշնակցականներին հետաքրքրում է, ի դէպ, ձերբակալութեան մանրամասնութիւնները։ Սիրով հաղորդում ենք։ Ձերբակալուածները 110 հոգի են, որից 40 հոգի մուսավաթական 70 դաշնակցական»։

Շնորհակալ ըլլանք որ ամիսներ յետոյ այս թիւերը կը յայտնէ պոլշեւիկ թերթը։ Այդ ալ առաջադիմական քայլ մըն է։ Բայց դժբախտաբար թերթը չի ճշդեր թէ այդ 110 հոգին այժմ բանտը եղածներն են, աքսորականներէն, սպաննուածներէն կամ ազատուածներէն զատ, թէ ընդամէնը 110 հոգի եղած են։ Ի զուր կը պակսեցնէ ձերբակալուածներու թիւը։ Պէտք է երկրորդ քայլն ալ առնէ եւ պարզէ ձերբակալութեանց ամբողջ պատկերը։ Մեր գիտցածը, Յունուար 5էն մինչեւ 25 երեք անգամ ընդհանուր ձերբակալութիւններ են կատարուած։ Առաջին անգամ, մէկ ազդանշանի վրայ, Հայաստանի մէկ ծայրէն միւսը ձերբակալուած են 286 հոգի. երկրորդ անգամին մօտ 150։ Երրորդ անգամին եւ մասնակի ձերբակալութեանց մասին ստոյգ թիւեր չենք կրնար տալ։ Ամէն պարագայի մէջ, 110 հոգիէն շատ ու շատ աւելի է մինչեւ Ապրիլ 25ը ձերբակալուածներու թիւը, միայն խորհրդային Հայաստանի սահմաններուն մէջ։ Պէտք է ընդունիլ որ այդ փոքրիկ երկրին համար մէկ հարուածով, «հարուածային կարգով» այդքան մարդոց բանտարկութիւնը ուրիշ կերպ չենք կրնար որակել, եթէ ոչ զանգուածային։ Խորհրդային թերթը այդ կալանաւորները կը մկրտէ իբրեւ Դաշնակցական, մինչդեռ անոնք մեծ մասով 90 առ հարիւր նոր պիտի դառնան Դաշնակցական, իբրեւ հետեւանք իրենց բանտարկութեան։ Ենթադրենք թէ բոլորն Դաշնակցական են։ Այդ պարագային պոլշեւիկները պիտի խոստովանի՞ն թէ Հայաստանի ժողովուրդը նորէն փարած է Դաշնակցութեան, քանի որ միայն կալանաւորները թիւով գրեթէ հաւասար են Հայաստանի ամբողջ կոմունիստներու թիւին։ Ուրեմն, պէտք է ուրիշ միջոց խորհիլ Հ. Յ. Դաշնակցութեան հաշուեյարդարը կատարելու համար։ Ինչո՞ւ է որ ռուսական սուիններով երկրէն եւ ասպարէզէն քշուելէ յետոյ, այդ կուսակցութիւնը նորէն կը ծլի ու կը ծաղկի, ի հաշիւ ձեր իսկ շարքերուն։

Դաշնակցական մամուլը բարեբախտաբար չինկաւ ձեր այդ սխալին մէջ. ան ճիշտ կերպով որակեց, անուանելով «ժողովրդական ձերբակալումներ»։ Որպէս զի մեր շարքերը չափազանց ինքնավստահութեան մէջ չիյնան, պիտի համոզուինք որ կալանաւորներն են հայ ժողովուրդի զաւակները բացի կոմունիստներէն։ Սուտ դատողութիւնը կորսնցուցած եւ շարունակ դաւեր երեւակայող բռնակալ իշխանութիւն մը չի կրնար զատել սեւն ու ճերմակը։ Ան ենթադրութեամբ ղեկավարուելով, յաճախ իր իսկ աչքը կը հանէ տեղէն։

Միւս կողմէ պէտք է գիտնան թէ՝ իրենց ուժէն վեր է զանգուածային ձերբակալութեամբ մաքրել «անլեգալ» կուսակցութիւն մը որ ունի լայն փորձառութիւն, իբրեւ հետեւանք դաժան ռեժիմներու։ Աներեւոյթ է ան եւ անհասանելի, քանի ազատ պայմաններ չեն հաստատուած։

Մնաց որ, Դաշնակցականները չեն ուզեր շատ լայն կազմակերպութիւն ունենալ Հայաստանի մէջ, երբ վստահ են ժողովուրդի ձգտումներուն վրայ։ Անոր հոգին մեզի հետ է. այդ կը խոստովանինք եւ հպարտ ենք ատով, իսկ եթէ կալանաւորները չեկա կամ սպանդանոց կ'առաջնորդուին իբրեւ Դաշնակցական հոգեբանութեամբ վարակուած, այդ պարագային չեկիստ Յովսէփեանները ինչո՞ւ կը բաւականանան հարիւրներով։ Խնդիրը լուծելու արմատական միջոցն է հայ ժողովուրդը ամբողջութեամբ պատժել եւ գնդակահարել...

ԿՈՎԿԱՍՑԻ

ԸՆԿԵՐՈՋ ՄԸ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Ճիշտ մէկ տարի է անցեր այն օրէն, երբ ընկերներու եւ բարեկամներու խումբ մը կը հետեւէր մինչեւ Սէն փիէռի գերեզմանատունը, Կիլէսէրեանի դագաղին։

Դեռ 1902ին շատ երիտասարդ, կը թողու իր ծննդավայրը, Տրապիզոն, եւ կ'երթայ Ամերիկա։ Մթնոլորտը իր սրտին մօտիկ չգտնելով, կը վերադառնայ երկիր ու յետոյ Պուլկարիա, Վառնա, ուր կը մտնէ Հ. Յ. Դ. շարքերուն մէջ։ 1908ին կը հաստատուի Մարսէյլ, հետեւելով առեւտրական կեանքի, եւ 1913ին ընկ. Շահլամեանի եւ ուրիշ մէկ երկուքի հետ կը հիմնեն Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի մարմինը։

Ուղղամիտ առեւտրական, յարգանք կը վայելէր ամբողջ գաղութին մէջ։ Աներաւօրէն անյաջողութեան մատնուելով, 1921ին կը ստիպուի երթալ Պոլիս, ուր տեղի ունեցած շրջանային ժողովին Մարսէյլէն ներկայացուցիչ կը նշանակուի։ Յետոյ կրկին կ'անցնի Պուլկարիա, Պելճիգա, Փարիզ եւ վերջապէս իր սիրած վայրը, Մարսէյլ ուր սակայն այդ առոյգ երիտասարդը լեարդի հիւանդութեամբ մը կարճ ատենէն կը հալի ու հոգին կ'աւանդէ 40 տարեկան։

Իր ընկերները պսակ մը տարին Սէն փիէռի գերեզմանատունը, նորաշէն թաղի մէկ ծայրը, իբր յարգանք։

Ց. Թ.

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ ԲՈԼՈՐ ԱՇԽԱՏԱԿԻՑՆԵՐԷՆ ԳՐԵԼ ԹՈՒՂԹԻՆ ՄԷԿ ԵՐԵՍԸ ՄԻԱՅՆ։

ԶԻԿՄՈՒՆՏ ՖՐՈՅՏ

Վերջին երեսուն տարուան ինքնատիպ հանճարներէն մէկն է Վիէննացի բազմահմուտ հոգեխոյզ Զիկմունտ Ֆրոյտ։ Անոր եօթանասունամեակին առթիւ միջազգային մամուլի մէջ դարձեալ երեւան եկան այն թէր ու դէմ կարծիքները որոնք արդէն մօտաւոր անցեալին մէջ բժշկագիտական բուռն բանավէճերու տեղի տուած էին։ Որքան ալ Ֆրոյտիսմի հակառակորդները այս խիզախ վարդապետութեան մէջ ենթադրական ու քմածին կէտեր գտնելու կարող ըլլան, հարկ է դարձեալ ընդունիլ թէ Ֆրոյտ թանկագին ծառայութիւն մը մատուցած է բնական գիտութեանց, իբրեւ հեղինակ իր կողմէ «Հոգեքննութիւն» (Psychoanalyse) կոչուած դրութեան։

Ինչպէս ծանօթ է, դասական հոգեբանութիւնը կ'ուսումնասիրէ մասնաւորաբար մարդկային «գիտակցութեան» ենթակայ հոգեկան երեւոյթները, բնազդը, կամքը եւլն։ Ֆրոյտ իր ուշադրութիւնը կը դարձնէ մարդկային «ենթագիտակցութեան» (Unterbewusstsein), որ իր բնոյթովը կը խուսափի հոգեբաններու ուսումնասիրութեանց շրջանակէն։ «Ենթագիտակիցը գիտակցութեան սահմանէն ներս մտցնելու համար Ֆրոյտ հոգեքննական մեթոտը գտած է։

Սակայն որո՞նք են մարդուս ենթագիտակցութեան մէջ խորասուզուած այն հոգեկան երեւոյթները, զորս Ֆրոյտ հարկ կը տեսնէ այդ մութ շրջանէն ազատել ու բանականութեան անողոք լոյսին յանձնելով վերջ տալ ջղային բազմատեսակ խանգարումներու։ Ահաւասիկ Ֆրոյտի վարդապետութեան մեկնակէտը։ Ջանանք զայն պարզել համառօտիւ։

Ենթագիտակցութեան մէջ խորասուզուած երեւոյթները պարզապէս մարդու մը իր մանկութենէն ի վեր զսպած, խափանած, «մեղքի հրած» փափաքներուն, ըղձանքներուն, գրգիռներուն այլափոխուած հաւաքածոն է։ Այս բաղձանքները ամբողջովին սեռային հանգամանք ունին զորս ընկերային ու պայմանադրական պահանջներու հետեւանքով մարդ խեղդելու, մոռնալու կ'աշխատի եւ որոնք սակայն իրենց գոյութիւնը չեն կորսնցներ, որքան ատեն որ յագեցում չեն գտած։

Ֆրոյտ՝ հոգեկան բոլոր երեւոյթները սեռային կեանքի ենթակայ դարձնելով, իր ամենայանդուգն գաղափարներէն մէկը կը յայտնէ ու միանգամայն կը հաստատէ Hormonentheorie կոչուած հրապուրիչ տեսութիւնը։ Ըստ այս տեսութեան՝ մարդկային գործունէութեան, ձեռներէցութեան, զգացումներու առիթ տուողը սեռային գեղձերու կողմէ շարունակաբար արեան մէջ ուղարկուած քիմիական, մղիչ, գրգիչ մասնիկներն են (Hormun) որոնք արեան շրջագայութեան ընթացքին ջնջերակային ջիղերու վրայ յարձակում գործելով, ուղղային դրութիւնը շարունակ իրենց ազդեցութեան տակ կը պահեն։

Այս տեսութեան վրայ յենլով ու իր երեւակայութեան զօրաւոր թռիչք մը տալով Ֆրոյտ մարդկային պէտքերը գոհացնող գրեթէ բոլոր իրերուն մէջ սեռային բնոյթ մը կը գտնէ ու մարդկային արարքներն ալ այդ նոյն բնազդէն մղուած այսինքն «փաւաշաբար» կատարուած ցոյց կու տայ։ Օրինակի համար հայելիի գործածութիւնը նարկիսականութեան մղումով, ծխախոտի պէտքը մանաւանդ կիներու պարագային բուռն տափականութեամբ մը կամ արբունքի հասած պատանիներու շաքարի չափազանց փափաքը սեռային զգայնականութեան զարթնումով կը մեկնաբանուի։

Խափանուած, սանձուած բաղձանքներու իսկութեան հետ ծանօթանալու համար, Ֆրոյտ նախապէս քնէածութեան միջոցին կը դիմէ, սակայն շատ քիչ թիւով մարդիկ այս վիճակին ենթակայ ըլլալուն, շուտով կը թողու այս ճամբան եւ ուշադրութիւնը կը դարձնէ շատ աւելի ընդհանուր հանգամանք ունեցող ենթագիտակցային երեւոյթի մը, «երազին»։ Արդարեւ, ըստ Ֆրոյտի, երազը կը ներկայանայ ամբողջովին իբրեւ զսպուած բաղձանքներու այլափոխուած արտայայտութիւնը, որոնք մատաղ տարիքէն ի վեր խճողուած են ենթագիտակցութեան մէջ։ Հոս կարեւոր է աւելցնել թէ անցեալի պատահարները, փափաքներն ու գոհացում չգտած բաղձանքները երբեք իրենց իսկութեամբ երեւան չեն գար, այլ միշտ իռէալացած, գեղեցկացած ու յաճախ խորհրդապատկերներու քօղին տակ ծածկուած կը յայտնուին երազի մէջ։ Կը մնայ միայն այդ խորհրդապատկերները մեկնաբանել, զորս Ֆրոյտ յանդուգն ժտասեւեռմամբ անխուսափելիօրէն կը բերէ կը կապէ սեռային կեանքի հետ առնչութիւն ունեցող պատահարներու կամ ուղղակի սերնդագործական անդամներու հետ։

Երազի այս նորօրինակ մեկնաբանութեան շնորհիւ, Ֆրոյտ կը յաջողի սերնդագործական սեռականութիւնը զանազանել սեռային մանուկի մղումներէ։ Հոս անմիջապէս կը բացուի սեռային մոլութիւններու հարցը եւ միանգամայն բացատրութիւնը։ Մարդկային էակը իր մէջ կը պարունակէ բնազդային մղիչ ուժեր, որոնք մանկութենէն իսկ զսպուելով կ'այլափոխուին ու ի վերջոյ իբրեւ սեռային ծայրայեղութիւններ երեւան կու գան։ Ֆրոյտի վարդապետութենէն առաջ միայն սերնդագործական արարքը իբրեւ բնական տարփանքի մը արտայայտութիւնը կը նկատուէր, մինչ Ֆրոյտի կոչած մանուկի գրգիռները իբրեւ սեռային սայթաքումներ կը նկատուէին։ Սակայն Ֆրոյտ «տափականութեան» սահմանը սանձարձակ ընդլայնեց ու նորատեսակ վախճանաբանութեամբ մը շղկապեց բնականն ու մոլորեալ սեռականութիւնը։

Ֆրոյտ իր վարդապետութիւնը հոգեբանական եւ ընկերային գետնի վրայ կիրարկելէ վերջ, կ'անցնի մանկավարժական երեւոյթներու եւ հոս ալ ամենայախուռն կերպով կ'արտայայտուի։ Սեռային զգացումը, ըստ Ֆրոյտի, ոչ թէ արբունքի հասնելէ վերջ, այլ ծնած վայրկեանէն իսկ գոյութիւն ունի մարդկային էակին մէջ։ Նորածին մանկիկի մը իր մօր կուրծքին փակած կաթ ծծելը, ինչպէս եւ 2—3 տարեկան մանուկներու իրենց ծնողքին նոյնասեռ անդամին հանդէպ զգացած խորշանքը սեռային բնազդի գոյութեան մէկ ազդանիշն է։

Ֆրոյտ իր ուսումնասիրութեանց շարքին, բազմաթիւ ուշագրաւ յայտարարութիւններ կ'ընէ, որոնց սակայն բանաւոր պատճառաբանութիւն մը գտնել յաճախ դժուար է։ Այս կարգէն պէտք է նկատել նաեւ սերնդագործական արարքի հետ կապ ունեցող այն տեսութիւնը, որով, ըստ Ֆրոյտի, կարելի կ'ըլլայ սաղմնային վիճակի մէջ գտնուող էակի մը սեռը նախապէս գուշակել։

Հակառակ այս վարդապետութեան կարգ մը կէտերուն ենթադրական հանգամանքին, հոգեքննութիւնը, վերջին 30 տարուան ընթացքին հետզհետէ իր շուրջը հաւաքեց բազմաթիւ հետեւորդներ ու իր հեղինակն ալ պարգեւեց համաշխարհային համբաւ։ Ֆրոյտ այժմ Վիէննական համալսարանի «արտակարգ» փրոֆէսէօրի տիտղոսը կը կրէ։

Կ. ՊԵՏՐՈՍԵԱՆ

ԵՐԵԿՈՅԹԻ ՄԸ ԱՌԹԻ[Ւ]

Հինգշաբթի գիշեր տեղի ունեցաւ «Երիտասարդական Միութեան» վիճաբանական երեկոյթը։ Սրահը լեցուն էր երկսեռ հասարակութեամբ։

Նախագահը՝ երեկոյթին նպատակը պարզելէ յետոյ, որուն վիճաբանութեան նիւթը համատեղ ներկայացուց հանդիսականներուն, անխտիր ձայն տալով բոլոր ներկաներուն։ Նիւթը կը կայանար հետեւեալը.— «Որո՞նք են հայ ազգին թերութիւնները եւ ինչ միջոցներով կարելի է դարմանել. թուել նաեւ առաւելութիւնները եւ անոնց յատկանշական օգտակարութիւնները»։

Դժբախտաբար լուրջ վիճողներ չգտնուեցան։ Մանաւանդ, քանի մը հոգի կը ջանային ուրիշ գետնի վրայ փոխադրել երեկոյթը։

Խօսողները կը հետեւցնէին թէ «հայ ազգը նախանձոտ է, կրքոտ եւ անհամերաշխ»։ Սակայն չկրցան շօշափել խնդրին էութիւնը,— թէ ի՞նչէն ծնունդ կ'առնեն վերոյիշեալ թերութիւնները, եւ ինչ միջոցներով կարելի է դարմանել։ Շատեր կը պախարակէին հայ ժողովուրդը թէ «օտարամոլ է»։ Բայց թէ ինչո՞ւ համար — հարցումը անպատասխան կը մնար։

Եթէ կ'ենթադրեն որ օտարներէն յուսադրուելով մեր հայրենիքը կորսնցուցինք, ատոր պատճառը բոլորովին ուրիշ բան է, ոչ թէ օտարամոլութիւն։ Իսկ եթէ գործարաններուն մէջ հայ երիտասարդները օտարներուն աւելի յարգանք կը տածեն, քան իրենց հայրենակիցին, այդ յանցանքը մեծերուն համար, ոչ թէ օտարամոլութիւն։

Ցաւալի է որ մեր արժէքներուն մասին շատ քիչ բան խօսուեցաւ, առանց իրականութեան համապատասխանելու։

Երեկոյթին վիճաբանական մասը վերջանալու վրայ էր, երբ երիտասարդ մը խօսք առնելով եզրակացուց. «Կը ցաւիմ որ ոեւէ անհատ չկրցաւ խնդրին խորը թափանցել։» Այսքանը աղէկ էր, բայց պարոնը աւելի առաջ գնաց եւ ըսաւ. «Ի զուր այդ անիմաստ վիճաբանութեան ժամանակ կը մաշէք, ոեւէ ազգ ոչ թերութիւն ունի, ոչ ալ առաւելութիւն»։

Գալով գրական մասին, դժբախտաբար շատ ուշ սկսաւ։

Քերթուածները կարդացուեցան, բացի մէկէն, բոլորն ալ սիրային։ Գունհիկ տողերուն քով կ'երեւային ցայտուն տողեր ալ։ Մէկ երկու քերթուածներ կը բախէին սիրոյ հարազատ ներշնչումներով. բայց տակաւին պէտք է կազմաւորուիլ։ Կը նշմարուէր որ ոճերը թերի են եւ գրողները արտայայտուելու դժուարութիւն կը զգան։ Գրական մրցանակ պիտի տրուի յաջող քերթուածներու հեղինակներուն։

Ցանկալի է որ մեր ժողովուրդը գնահատել գիտնայ այս սակ ձեռնարկները։

Ա. Սոփոկլեան

ՊԱՏԱՍԽԱՆ «ՅԱՌԱՋ»Ի ՀԱՐՑԱՐԱՆԻՆ

24.— ԼԸ ՀՕՐՄԻ ՄԷՋ

Երկաթուղիի գծին վրայ փոքրիկ գիւղաքաղաք մըն է Լը Հօրմը։ Բլուրի մը վրայ կը գտնուի Սէն Շամօնի երկաթի գործարանին Փէրօնիէր։ Կլիման ընդհանրապէս լաւ է։ Երկու կամ երեք սենեակնոց փոքրիկ տուներու մէջ կը բնակին երկու տուոր հայ ընտանիքներ։ Այրերը կ'աշխատին գործարանը. երկուքը ներկարար, երկուքը «գուռնէօռ» եւ մէկը «փիլօնիէ», գոհացուցիչ օրավարձով։ Կան երկու փոքրիկներ, որոնք օտարաձայն դաստիարակուած են։

Կը ստանան պոլսահայ եւ փարիզահայ թերթերը, եւ չեն մոռնար իրենց հայրենակցական պարտականութեան մէջ։ Գործարանը տուներուն հետ տուած է իրենց մշակելու հողը։

Լը Հօրմի մէջ կան ուրիշ գործարաններ ալ, ուր ուրիշ վայրերէ եկած աշխատիլ քանի մը հայ ընտանիքներ։

Ե. Ս.

25.— ՏԻԿՐԱՏԻԻ

Տիկրատիւ կը գտնուի փօն տ'Օ-Շաթյէն մէկ քիլոմէթր հեռու։ 1924 Հոկտեմբերի սկիզբը առաջին անգամ ըլլալով 24 Հայեր եկած, տարիներէ ի վեր փակ մնացած մետաքսի գործարանին մէջ աշխատելու։ 100 քայլ հեռաւորութեամբ կը գտնուի ուրիշ գործարան մը ուր կ'աշխատին ֆրանսուհիներ։ Պարտէզներով եւ այգիներով շրջապատուած այս վայրը պարտիզպաններու յատկացուած քանի մը տուներէ զատ, ուրիշ բնակարան չունենալով, բանուորները կը բնակէին գործարանին վերի յարկը, հետզհետէ շինուող մաքուր եւ կոկիկ սենեակներու մէջ։ Լոյսը, մահճակալներ եւ անկողիններ, վառելիքի հետ ճերմակեղէնի պնակներ եւ գդալ ու պատառաքաղներ անձ գլուխ կը տրուէին գործատիրոջ կողմէ։ Առողջ կլիմային եւ սքանչելի ծառաստաններուն շնորհիւ. Ներկայիս 60ի բարձրացած է մեր հայրենակիցներուն թիւը։ Ունեցած են երկու ծնունդ, մէկ հարսանիք եւ մէկ նշանտուք։ Մահ չկայ։

Առաջին անգամ եկած այրերէն մէկուն գիրքը միւս երեքին նախանձը շարժելով, գոհհիկ ձեւ մը կը սկսի, որուն հետեւանքով գործատէրը կը բարկանայ եւ այլեւս գործաւոր չընդունիր։ Չեմ ուզեր բանալ այս աղտոտ պատմութեան բոլոր ծալքերը, մանաւանդ մէկուն մասին որ պատահաս դարձած է խեղճ որբերու ու որբեւայրիներու գլխուն։ Այս վերջիններն սկսած են հեռանալ արդէն նոյն վայրէն եւ բոլորն ալ իրենց աշխատանքի պայմանաժամի լրանալուն կը սպասեն։ Անցեալները որբ աղջիկ մը եկած էր Մօնթէլիմարէն, գործ գտնելու համար. սակայն շաբթուան մէջ երկու գործարան փոխելով եւ վարպետին 25 ֆրանքը, իսկ Հայու մը 75 ֆրանքը առնելով կը փախի։ Նոյնպէս մայր ու աղջիկ եւ հարս մը քանի մը գործարաններ փոխելէ ետք կ'երթան Վալանս, հոն ալ իրենց անհանգիստ վիճակը շարունակելու համար...

Ա. Մանուկեան

ՊԷՅՐՈՒԹԻ ԴԱՐՄԱՆԱՏՈՒՆԸ

Պէյրութի հայ գաղթականական կայաններու մէջ, մօտաւորապէս երկու տարի առաջ, հաստատուած է Նպաստամատոյցի կողմէ դարմանատուն մը, որբանոցներէ արձակուած որբերու եւ անոնց ընտանիքներուն համար։ Հիմնուած է նաեւ առանձին բաժին մը 3—6 տարեկան պզտիկներու համար, ուր ծնողները ամէն օր գործի երթալու ժամանակ կը յանձնեն իրենց պզտիկները, որոնք մինչեւ իրիկուն հոն կը խնամուին եւ կը կերակրուին։

Դարմանատունը բաց է ամէն օր, ուր մինչեւ կէսօր կը գտնուի իր մասնաւոր բժիշկը։ Ունի նաեւ երկու հիւանդապահուհիներ։ Միջին հաշուով ամսական դարմանուողներուն թիւը կը հասնի 7000—10,000ի։

Երկու տարուայ ընթացքին դարմանուած են թրաքոմա 1036, աչքի զանազան հիւանդութիւններ՝ 856, մալարիա՝ 1135, թոքախտ՝ 10, ֆրանկախտ՝ 7, զանազան հիւանդութիւններ՝ 2626. ընդհանուր գումար 5670։ Այս ընդհանուր գումարին մէջ անշուշտ չեն մտներ մէկէ աւելի անգամներ միեւնոյն հիւանդութեան համար դարմանատուն եկող եւ բժշկուող հիւանդները։ Դարմանատան մէջ բժշկուած են նաեւ «Նիր Խոթի» տնօրէնութենէն թուղթ ստացող ուրիշ աղքատները։ Միջին հաշուով Նպաստամատոյցը ամսական 10,000 տոլար կը ծախսէ դարմանատան համար։

ՕԳՆՈՒԹԵԱՆ ՀԱՍԷՔ

Հօմսի (Սուրիա) թաղ. խորհուրդէն ստացանք սրտառուչ նամակ մը, որմէ կը քաղենք հետեւեալ տեղեկութիւնները համապատասխան մարմիններու ուշադրութեան յանձնելով.—

Հօմսի մէջ զանազան քաղաքներէ հաւաքուած են 8-900 հոգի, Կիլիկիոյ վերջին պարպումէն վերջ։

Հայ մանուկներ այլասերումի գիրկը նետուելու վրայ էին արդէն. բոկոտն, ցնցոտիներու մէջ փաթթուած, փողոցները արաբ տղոց հետ արաբերէն լեզուով խօսելով կը խաղային. միթէ այս խեղճները պէ՞տք էր ձգել որ անդառնալի կորուստի մատնուէին։ Դպրոց մը բանալու ձեռնարկեցինք։ Ուրախ ենք ըսելու թէ յաջողեցանք։ Երկու երեք տարի առաջ եթէ երջանիկ չէր ժողովուրդը, գոնէ հացի կարօտ չէր. այսօր ցաւալի է ըսել թէ, չոր հացի կարօտ ունինք։ Դպրոցը որ միւս տարիներէն աւելի լաւ դիրքի վրայ դրած էինք, առանց նըկատի առնելու Սուրիոյ ներքին խառնակութիւնները, եկեղեցիին հետ գոցուելու վտանգին ենթարկուած է։ Այս վտանգին առաջքն առնելու համար ուրիշ միջոց չգտանք, այլ գրել եւ խնդրել «Յառաջ»էն որ մեր թարգմանը հանդիսանաք եւ բարեհաճիք կոչ մը ուղղել Փարիզի հայութեան, որպէսզի քիչ մը զգեստեղէն, դպրոցական պիտոյքներ եւ դրամական օգնութիւն փութացնեն։ Փարիզի Ազքատախնամին ալ գրած ենք։ Անհամբեր կը սպասենք ձեր բարի լուրերուն։

ՁԱՑՆԵՐ ԳԱՒԱՌՆԵՐԷՆ

ԿՍԿԾԱԼԻ ՀԱՆԴԻՊՈՒՄ ՄԸ

Մարսիլիոյ նեղ փողոցներէն մէկուն մէջ, յանկարծ դիմացս ելաւ ծանօթ դէմք մը։ Այնչափ նիհարցած էր որ հազիւ կրցայ ճանչնալ։ Նախկին վաշտապետս, Սեդրակ Պալթաեանն էր։

— Տկար կ'երեւիք, հիւա՞նդ էք, հարցուցի, գոնէ խօսք մը փրցնելու համար։

«Ճամբորդ եմ կ'երեւի», մըռլտաց տխուր ժպիտով մը եւ հեռացաւ դանդաղ քայլերով։

*
* *

... Ատանա ճանչցայ զինքը զինադադարի օրերուն, երբ նոր իջեր էր քաղաք, չորս տարի Պօզանդըէն մինչեւ Տիգրանակերտի լեռները ասպատակելէ վերջ։

Ազգային միութեան դրդումով մտաւ ոստիկան զօրքի շարքերը եւ սպայական դպրոցէն ելաւ փոխ-տեղակալի աստիճանով։ Անկարելի է մանրամասն պատմել իր վրէժխնդիր արարքները եւ քաջագործութիւնները որոնք գիրքեր կը լեցնեն։ Թուրքերը զինքը կը կոչէին «Ջալըմ Սեդրակ», Հայերը՝ «Սադայէլ» եւ իր պատկանած կուսակցութիւնը պատիւ կը զգար իր շարքերուն մէջ ունենալուն առիւծի սրտով ու դէմքով մարտիկ մը։

Մէկուկէս տարի պաշտօնավարելէ վերջը, առանց ո եւ է հրամանի անցաւ հարիւրեակ մը ձիաւորներու գլուխը եւ գնաց Սիս, ուր կռուեցաւ երեք ամիս պաշարման մէջ մինչեւ նահանջ։

Կիլիկիոյ պարպումին անցաւ Փոքր Ասիա, մտաւ յունական բանակը, կռուեցաւ 2 տարիէ աւելի Փոքր Ասիոյ եւ Յունաստանի ամէն կողմերը, բարձրանալով մինչեւ հարիւրապետութեան աստիճանին։ Հիմա ինկեր է այս ափերը, գործարանի մը մէջ հիւծուելու...

Յ. Մուրատեան

ՄԵՐ ԲՈՂՈՔԸ

Լա Սէյն եւ Թուլօն քաղաքներու հայ գաղութը միշտ մասնաւոր հետաքրքրութեամբ հետեւած է հայրենիքի անցուդարձերուն։ Գաղութը բարոյական սերտ կապ պահած է մայր հողի վրայ ապրող իր արենակիցներուն հետ եւ սիրով իր նիւթական աջակցութիւնը բերած է Երեւանի վերջին ողողումներու եւ այլ աղէտներու առթիւ։

Վերջերս, սակայն Հայաստանի մէջ կատարուած զանգուածային ձերբակալութիւնները շատ տխուր եւ դժպհի տպաւորութիւն մը գործեցին գաղութին վրայ։

Այս ցնցող տպաւորութեան տակ, անհամբերութեամբ սպասեցինք պաշտօնական լուսաբանութեան մը որ բացատրէր այս աննախընթաց ձերբակալութիւնները որոնց հետեւանքով մէկ օրէն միւսը հարիւրաւոր ընտանիքներ մոխիրի վրայ կը նստէին։ Հակառակ մեր սպասումին, ոչ միայն չհերքուեցաւ լուրը, այլ ընդհակառակն հաստատուեցաւ զոհերուն աքսորումը հեռաւոր Ռուսիոյ խորերը։

Այս անորակելի արարքը իրենց իսկ ջատագոված սկզբունքներուն գլխովին հակառակ ըլլալով, մենք ստորագրեալներս, նաւարանի, խաղաղորդարանի, օդային կապի բանուորներս, ուժգնօրէն կը բողոքենք եւ կը պահանջենք Գ. Միջազգայինէն որ իրենց տեղերը վերադարձուին զոհերը, կամ եթէ իսկական յանցաւորներ կան, հայկական հողի վրայ միայն բանտարկուին։

Լա Սէյն. (54 Ստորագրութիւններ)

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

ՔԱՆ ՕՏՏՈՅԻ ՀԱՇԻՒՆԵՐԸ

Համաձայն «Յառաջ»ի (թիւ 114) յանձնարարութեան, կը փութամ հաղորդել հետեւեալ իրողութիւնները Քան Օտտոյի հաշիւներու մասին.—

1. Մարսէյլի Քան Օտտօ հայ գաղթակայանը անջատուեցաւ Մարսիլիոյ հրաժարեալ Ազգ. Միութենէն, նոր Ազգ. Միութիւն մը ընտրուելու պահուն անոր ենթարկուելու որոշումով։ Կայանի առժամեայ մատակարար մարմինը պիտի ըլլա՛ր ընտրովի, վերին եւ համարատու մարմին, բայց դարձաւ անուանական եւ ղեկավարութիւնը կեդրոնանալով տնօրէնին ձեռքը, Պ. Թ. Խաչիկեան ոչ միայն չենթարկուեցաւ ընտրուած Ազգ. Միութեան (1924) այլ եւ կարեւորութիւն չտուաւ կայանի ժողովուրդին եւ ամբողջ երեք տարի ո՛չ մէկ հաշիւ ներկայացուց։

2. Նկատի ունենալով Պ. Տնօրէնին հակօրինական ընթացքը, կայանի ժողովուրդը հրապարակային մեծ ժողովի մը մէջ որոշեց իր կամքը պարտադրել, եւ հանրագրութեամբ դիմեց Պ. Տ. Միրզայեանցի եւ Մարսէյլի Ազգ. միութեան։

3. Հակառակ ժողովուրդի խորհուրդներուն, կաթի վաճառման գործը եւ կայանի մէջ բացուած խանութը յանձնուեցաւ իր ուզած մարդոց ու ի վերջոյ իր եւ խանութպանին անհամաձայնութեան պատճառաւ, ֆրանսական դատարանը վերջացուց խնդիրը։

4. Կայանի մէջ գանձման գործը շատ աններդաշնակ եւ խորական եղած է եւ տեղի տուած ժողովրդական դժգոհութեան։ Իբրեւ այս վիճակին մէջ, դարձեալ շաբաթը 2000 ֆրանք դրամ գանձուած է ժողովուրդէն. որով երեք տարուան համար կ'ունենանք 300,000 ֆրանք։ Բացի այս պատկառելի գումարէն, կաթի վաճառումէն մասնաւորապէս կ'օգտուէր կայանի դպրոցը, նոյնպէս խանութի հաշուէն 750 ֆրանք կը ստացուէր։ Հանդէսներու մկրտութեան, հարսանիքներու, եկեղեցիի պնակներու եւն. շրջագայութենէն ձեռք բերուած դրամը տասնեակ մը հազարներու կը հասնի. օտար եւ հայ այցելուներու նուէրներն ալ 1000—1500 ֆրանքի։

Անհրաժեշտ է որ անյապաղ հաշիւ տրուի եւ քննութեան ենթարկուին կայանի անջատման խնդիրը եւ Պ. Թագւոր Խաչիկեանի ինքնագլուխ գործունէութիւնը։ Կ'իմանամ թէ եղած դիմումին վրայ, Հօկը ընդունած է քննել հաշիւները, պայմանաւ որ կայանը վճարէ ճանապարհածախսը։ Մատակարարականը 5000 ֆրանք ծախք նախատեսած ըլլալով, խնդիրը առկախ կը մնայ։

Մարսէյլ Ս. Պօյաճեան

ՀԱՅ ԲԱՐԵԳՈՐԾԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ որբանոցներուն 1925ի կացութեան մասին պատրաստուած ընդհանուր տեղեկագրէ մը կը տեսնուի թէ՝ Միութեան Պէյրութի եւ Երուսաղէմի որբանոցներուն մէջ հոգ տարուած է կարելի եղածին չափ այլազան արհեստներու վարժեցնելու որբերը եւ որբուհիները։ Այսպէս, որբերը կը սորվին կօշկակարութիւն, ատաղձագործութիւն, դերձակութիւն, մեքենագործութիւն, ոսկերչութիւն, սափրիչութիւն, քարակոփութիւն, հողագործութիւն, դարբնութիւն, ձուլագործութիւն, շաքարագործութիւն, սայլագործութիւն, գրաշարութիւն, մեքենագրութիւն, հագուստի ներկարարութիւն, կահագործութիւն, ծխախոտի եւ սիկարէթի պատրաստութիւն, կազմարարութիւն, լուսանկարչութիւն, ժամագործութիւն, յախճապակեգործութիւն, շոֆէօրութիւն, քառուչուի նորոգութիւն, իսկ որբուհիները կը սորվին ձեռագործ, ձեւագիտութիւն, գորգագործութիւն, գուլպայագործութիւն, խոհարարութիւն։

*
* * Վերակազմուած է Քօնսթանցայի մանածիւղը, որ դադրած էր ժամանակէ մը ի վեր։

ԹՐԻԷՍԹԷԻ հայ վաճառականներէն Երուանդ Ընմաշեան Իտալիոյ թագաւորին կողմէ արժանացած է Cavaliere della Coranna d'Italia տիտղոսին։

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ ղրկել հին բաժնեգիններ, առանց ազդի սպասելու։

ՅԱՌԱՋ,,Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (8)

ՅԻՇԱՏԱԿ ՄԸ
ՄԵՐ ԳԻՒՂԱՔԱՂԱՔԷՆ

(ԸՆԿԵՐՈՋ ՄԸ ՊԱՏՄԱԾԸ)

VII

Վերջապէս անվտանգ հասանք պահեստին առջեւ որուն պատը կը բարձրանար ծովեզերքէն հազիւ մէկ մետր հեռու։ Բոլորս դուրս ելանք մակոյկներէն։ Ան կը հրամայէր կարճ ու խիստ շեշտով։ Բոլորը զինուած էին մէկ մէկ ատրճանակով ու դաշոյնով։ Իմ ձեռքս ալ ատրճանակ մը խօթեցին։ Ան խոշոր բանալիով մը բացաւ պահեստին երկաթապատ դուռը։ Դրան ճռինչը արձագանգեց քարէ հսկայական շէնքին կամարներուն տակ։ Շունչերնիս բռնած յառաջացանք։ Ան կը քալէր դանդաղ, ոտքերուն մատներուն վրայ։ Յանկարծ բռնեց ձեռքէս ու ըսաւ.—

Պզիր հոս։ Ելեկտրական ձեռքի լամբին կոճակը կոխեց ու դէմը ... ոտքը տեսայ հսկայ ... թիկնեղ քիւրտ մը որ կը մրափէր։ Ոտքերու ձայնէն արթնցաւ ու ձեռքը տարաւ մէջքի ատրճանակին։ Յանկարծ ատրճանակի ուժը փողեր ուղղուեցան ճակտին։ Ան մօտեցաւ ատրճանակը ուղղած մարդուն բերնին ու զօրաւոր, խիստ ու ցած ձայնով ըսաւ.—

Ձեռքերդ վեր, կը սպաննեմ քեզ եթէ շարժիս։ Մարդը հնազանդեցաւ։ Ձայն կապեցին։ Քիւրտը ճչաց։ Յայտնի էր որ պիտի պօռար դուրսի պահակներուն ուշադրութիւնը գրաւելու համար։

Ան մօտեցաւ քիւրտին. իր դէմքը հանդարտ էր ու խիստ։ Թաշկինակը կոխեց բերանը։ Ցետոյ ուրիշ մըն ալ։ Յետոյ իր իսկ դաշոյնով վիրաւորեց զայն ու կից մը տուաւ մարմինին։ Հազիւ քառորդ ժամ անցած, երկու մակոյկներն ալ լեցած էին արդէն աղիւ տեսակի գլանիկներու տուփերով։ Երբ մակոյկներու մէջ ալ տեղ չմնաց, հանդարտօրէն բոլորս ալ դուրս ելանք։ Ան դուռը փակեց կրկին ու նաւակները բացուեցան։ Լուսնկան կը թեքէր դէպի հորիզոնը։ Լռութեան մէջ թիակներուն ձայնը կը թաւալէր։ Անգամ մը ծովին բացը բոլորը մէկ սկսան երգել թրքական փողոցի երգ մը։ Հասանք յունական գիւղը։ Ծովեզերքը ստուերներ կը խաղային։ Պարկերու մէջ լեցուցին բոլորը։ Մեզմէ մէկը մնաց ցամաքը, ուր երկու Յոյներ կային արդէն ու մենք վերադարձանք գիւղաքաղաք։

Երբ առաւօտեան դէմ իրենց տունը եկանք, անոր դէմքը հանգիստ էր մեծ պարտականութիւն մը կատարած մարդու մը դէմքին նման։ Ես կը դողայի. իսկ անոր պզտիկ եղբայրը ականջս ի վար կը փսփսար.

— Հաւատա՛, տասնոց մը շահ չունի այս բոլորին մէջ...։

VIII

Զատիկի նախընթաց օրն էր։ Նստած էինք սովորական սրճարանին ներսի կողմը։ Գիշերային արկածին մանրամասնները բո՛լորն ալ ներկայ էին։ Կառավարութիւնը հակառակ իր փնտռտուքներուն աւազակներուն հետքը չէր գտած։ Կ'ըսէին որ թուրք գիւղացիներ են։ Քիւրտ պահապանը որ հիւանդանոցը հոգին աւանդած էր, ըսած էր որ թուրք գիւղացիներ էին ու հարցը փակուած էր։

Դուրսը անուշ ու խաղաղ իրիկուն մը կը ծանրանար քաղաքին վրայ։ Եկեղեցիներուն զանգակները կը հնչէին յաջորդաբար։ Դրան առջեւ չուք ընող աքասիաներուն բուրումը կ'ողողէր սրճարանը։ Ես ու իր փոքր եղբայրը կ'ուզէինք եկեղեցի երթալ, բայց ան ըսաւ —կեցիր։

Բոլորն ալ կը խմէին, հաւաքուած նոյն սեղանին շուրջը։ Անոնցմէ մէկը կը պատմէր սիրային արկած մը, երբ սրճարանին դուռը բացուեցաւ ու յոյն մաքուր հագուած երիտասարդ մը զայն ուզեց տեսնել։ Երիտասարդը մօտեցաւ ու ըսաւ որ առանձին խօսելիք ունի, բայց ան չբարձրացաւ։ Ըսաւ

—Այստեղ դիր։ Նորեկը փոքրիկ ծրար մը զետեղեց սեղանին վրայ։ Գնա՛,— հրամայեց ան։ Ցետոյ ծրարը երկարեց մեր շուրջը նստող երիտասարդներէն մէկուն ու ըսաւ

—Գնա՛, ներսը համրէ։ Երիտասարդը գնաց ու վերադարձաւ։

— Ճի՞շդ է

— Այո։

— Լա՛ւ, գրպանդ դիր, եղբօրդ ու քեզի համար է...

Երիտասարդը կը նայէր անոր մեծ ու իր ախտաժէտ աչքերով։ Վայրկեան մը նոյնիսկ թարթիչները թրջուեցան բայց զսպեց ինքզինքը։ Գլուխը կախած գետին՝ չէր խօսեր ու նոյնիսկ շնորհակալութիւն չյայտնեց։

Դուրսը մեր թաղի եկեղեցիին զանգակը կը հնչէր միշտ։

Բարձրացանք։ Ես ու ան կը քալէինք կողք կողքի։ Երբ մինակ մնացինք, թեւէս բռնեց ու տարաւ զիս եկեղեցիին հակառակ ուղղութեամբ, դէպի դաշտը։ Երեկոն կ'իջնէր վրանիս հանդարտօրէն։ Շուրջի խաղաղութիւնը կը վրդովուէր միայն ժամերգութեան զանգակէն։ Մեր քովէն տաճիկ սայլապան մը անցաւ իր սայլով։ Անցած ատեն բարեւեց զայն մեծ յարգանքով։ Անոր աչքերը պղտորեցան ու դէմքը տժգունեցաւ։ Կը զգայի որ մեծ ցաւ մը կը յուզէ զայն։ Կ'անցնէինք արտի մը քովէն

— Նայէ՛, ըսաւ, սա կեռասի ծառին (ծաղիկները ամբողջ թափած էին գետին). մարդիկ կան որոնց կեանքը կը նմանի այս վրիպած ծառին։ Կը ծաղկին, բայց փոթորիկը կը զարնէ իրենց ծաղիկները, այն տարբերութեամբ որ մինչդեռ այս ծառը կրնայ գալ տարի կրկին պտղաւորուիլ, մարդը միայն մէկ անգամ ծաղիկ կը բանայ... Հասանք նեղ կածանի մը։ Վայրկեան մը կեցաւ։ Նկատեցի որ աչքերը խոնաւ են։ Հարցուցի թէ ի՞նչ ունի։

— Ուրախութեան արցունք է, ըսաւ տրտում. ամէն տօնի գիշեր այսպէս կը տրտմիմ, գուցէ ուրախանալ չկրնալուս համար, մանաւանդ Զատիկին... Կը ճանչնա՞ս այն տղան որուն տուի ամբողջ դրամը..

— Այո՛, կը ճանչնամ երկու եղբայրներն ալ, քոյրերուն հետ դասընկեր եղած ենք ես ու քոյրիկդ, սիրուն աղջիկներ են...

(Շար.) ՎԱԶԳԷՆ ՇՈՒՇԱՆԵԱՆ

բապարակին վրայ հաւաքուած կը լսէին արհեստակցական միութեան ներկայացուցիչը, որ կը թելադրէր համերաշխիլ միւս գործարանի իրենց ընկերներուն հետ, ընդունիլ տալու համար անոնց պահանջները: Ոստիկաններ կարգապահութեան կը հսկէին: «Իւմանիթէ» կ'ըսէ թէ ժամը 13.20ին ոստիկանապետ Պ. Կիշար սուլիչով երկու անգամ նշան տուաւ, որուն վրայ մեծ խուճապ մը սկսաւ. բանուոր և ոստիկան սկսան իրար ծեծել բռունցքով, կիցով և գաւազանով: Յետոյ ոստիկաններ մօտակայ սրճարաններն ալ «մաքրագործեցին» կասկածելի տարրերէ և ստիպեցին բանուորները, որ գործարան մտնեն աշխատելու համար:

Այս դէպքին առթիւ մեծ Ռընօի բանուորներէն մաս մը գործադուլ ըրին: Եօթը հոգի ձերբակալուած է:

Լեհաստանի տագնապը

Մարաջախտ Փիլսուտսքի յաղթանակը տարաւ: Հանրապետութեան Նախագահը և դահլիճը տուին իրենց հրաժարականը: Խորհրդարանի Նախագահը Ռաթայ, ըստ սահմանադրութեան, կը վարէ հանրապետութեան Նախագահի պաշտօնը: Վարչապետ նշանակուեցաւ Պ. Պարթէլ: Նոր դահլիճին մէջ պատերազմ. Նախարարի պաշտօնը ստանձնեց մարաջախտ Փիլսուտսքի, որ ազատ արձակեց Նախորդ դահլիճի անդամները: Կռիւներու սկիզբէն մինչեւ վերջը սպաննուած են 205 եւ վիրաւորուած 966 հոգի:

Հիմա խաղաղութիւնը վերահաստատուած է: Մօտ օրէն պիտի կատարուի հանրապետութեան Նախագահի ընտրութիւնը: Ընկերվարականները կը պահանջեն ցրուել Խորհրդարանը եւ պատերազմական ատեանին յանձնել հանրապետութեան Նախկին Նախագահն ու Վիթօսի դահլիճին անդամները: Աջակողմեանները որոշած են չմասնակցիլ Նախագահական ընտրութեան:

Զօր. Հալլէր Փօզէնի մէջ 10,000 զինուորի գլուխն անցած կը մերժէ հպատակիլ զօր. Փիլուտսքիի և կը պատրաստուի քալել Վարշաւայի վրայ: Փիլսուտսքի ծերակոյտի Նախագահը ղրկեց բանակցելու համար զօր. Հալլէրի հետ: Կը կարծուի որ եթէ ազգայնականներն ու աջակողմեանները յամառին իրենց ընդդիմադիրի դիրքին վրայ, Փիլսուտսքի դիկտատորութիւն պիտի հռչակէ:

Քրաքովիոյ մէջ ալ զօր. Տօվպօրմունսքի կը մերժէ ճանչնալ նոր վարչաձեւը և կը շարունակէ Վարշաւայի վրայ քալել, կանոնաւոր և կամաւոր զինուորներով:

Փօզէնի մէջ ընդդիմադիրները ուրիշ կառավարութիւն մը կազմած են: Վերին Սիլեզիոյ Խորհրդարանը եւս հակառակ արտայայտուած է Փիլսուտսքիի շարժումին:

«Նորկէ»ի ճամբորդութիւնը

Կիրակի օր հեռագիրները հաղորդեցին որ «Նորկէ» օդանաւը, որ Ամունտսընը և ընկերները կը տանէր, Ալասքա հասած է ողջամբ: Գնդապետ Նոպիլէ՝ Նոմէն հետեւեալը կը հեռագրէ Մուսօլինիի.—

«Նորկէ»ի Թռիչքը, Սփիցպերկէն Ալասքա, անցնելով հիւս. բեւեռէն, տեղի ունեցաւ յաջողութեամբ: Օդանաւը 31 ժամուան մէջ 5300 քիլօմէթր կտրեց: Անդրբեւեռեան Թռիչքին առաջին մասը կատարուեցաւ առանց դժուարութեան: Երկրորդ մասը բեւեռէն մինչև Պարրօի հրուանդանը վտանգաւոր էր, անոր համար որ օդանաւին մետաղեայ մասերուն վրայ սառոյց գոյացաւ, դժուարացնելով Թռիչքը: Պարրօէն մինչև Թէլլըր ուժգին հովերն ու թանձր մշուշը շատ դժուարացուցին Թռիչքը, և ստիպուեցաւ ճամբան փոխել դէպի Պէրրինկի ջրանցքը: Երկու օրէ ի վեր անթելը չէր բաներ: Այսպէս 172 ժամուան մէջ 13,000 քիլոմեդր ճամբայ կտրեցինք Հռոմէն մինչև Ալասքա»:

Ամունտսըն երեք ընկերներով Նոմ հասաւ: Միւս 14 հոգին Թէլլըր կը մնան: «Նորկէ», օդը պարպուելէ և քակուելէ վերջ, Ամերիկա կը ղրկուի շոգենաւով:

Կիրակի օրուան փոթորիկը

Երբեք այսպէս ցուրտ և փոթորիկ տեսած չէր Փարիզ Մայիսի կիսուն: Կիրակի օրուան փոթորիկը բացառիկ երեւոյթ մըն է ամբողջ Ֆրանսայի համար: Ամէն կողմէ մեծ վնասներու լուրեր կը հասնին: Փարիզի շատ մը փողոցներուն մէջ տախտակամեր քանդուեցան, փայտաշէն տանիքներ փլան: Սէն Սիւլփիսի հրապարակի և Փօրթ տը Վէրսայլի տօնավաճառներուն մէջ փայտէ շէնքերը փլան. Սթատ Պէրժէրի տանիքին մէկ մասը նոյնպէս հովէն տարուեցաւ, ներկայ 2000 հանդիսականները հազճեպով պարպուեցան: Պուլօնեի անտառին մէջ ծառեր արմատախիլ եղան:

Գաւառներու մէջ կացութիւնը աւելի գէշ է: Ամէն կողմ ողողումէ կը վախցուի: Ռօնը 2 մեդր բարձրացած և խուժած է Լիօնի ու Ավինեօնի ցած քարափները, Տիւրանս, Հէրօ, Սօն և Էն յորդած են, խափանելով հաղորդակցութիւնները: Եթէ ցուրտը քանի մը օր եւս տեւէ, կը վախցուի որ պտղատու ծառերն ու ցորենի արտերը վնասուին: Արեւմտեան նահանգներու մէջ նոր ծաղկող խնձորենիները փճացած են: Շոմօնէն, Ավէյրօնէն, Ժիւռայէն, Լուառէն Հօթ-Լուառէն և Ալիէէն առնուած հեռագիրները կ'ըսեն թէ յիշեալ նահանգներուն մէջ առատ ձիւն եկած է, մանաւանդ Սէնթ Էթիէնի մէջ: Ռօնը յորդած է շատ մը կէտերու վրայ: Արամօնի և Պարպէնթանի միջև գտնուող առկախ կամուրջը ջուրերու տակ մնացած է և բնակիչները հաղորդակցութենէ կտրուած են:

Անգլիոյ պահանջը

Ելմտական նախարար Պ. Ռաուլ Փէրէ Լոնտոն մեկնեցաւ Ֆրանսայի պարտքի խնդրին մասին Պ. Չըրչիլի հետ տեսակցելու համար: Վճարանութեան առարկայ պիտի դառնան տարեվճարներու քանակը եւ մանաւանդ երաշխաւորութեան խնդիրը: Պ. Փէրէ պիտի պահանջէ որ առաջին տարիներու համար մասնաւոր դիւրութիւններ տրուին եւ թէ Ֆրանսայի վճարումները կախում ունենան Գերմանիոյ մէջ Տօըսի ծրագրին գործադրութենէն: Ամերիկա այս պահանջները ընդունած չըլլալով, յոյս չկայ որ Անգլիացիները ընդունին:

Վերջին լուրերու նայելով կարելի չէ եղած համաձայնութեան եզր մը գտնել եւ Պ. Փէրէ այսօր կը դառնայ Փարիզ: Ֆրանքը կը շարունակէ իյնալ. ստերլինը 168ի եւ տոլարը 34 ֆրանքի բարձրացաւ երէկ:

ՕՐ. ԱԶՆԻՒ ԳԱԼԻԿԵԱՆ

ԵՒ

ՊՐ. ՄԱՆՈՒԿ ՃԷԼԱԼԵԱՆ

ԱՄՈՒՍՆԱՑԱԾ

Վիէն իզեր 8 Մայիս 926

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Հ. Յ. Դ. Փարիզի ընկ. ընդհ. ժողովը տեղի կ'ունենայ այսօր Չորեքշաբթի երեկոյ (19 Մայիս) ժամը 8,30ին 2 Rue du Vieux Colombier. Métro St. Sulpice.

Հ. Յ. Դ. Ռոստոմ խումբի ժողովը յառաջիկայ Ուրբաթ, 21 իրիկուն ժամը 8.30ին սովորական հաւաքատեղին: Կարեւոր օրակարգ:

Վիէնի Հայ Ժողովրդային Լսարանի կազմակերպած ներկայացումը տեղի կ'ունենայ յառաջիկայ 23 Մայիսին Փօնթէվէք Սինեմայի սրահին մէջ:

Փարիզի հայ երիտասարդաց Միութեան շաբաթական հաւաքոյթը՝ վաղը, Հինգշաբթի ժամը 9ին Ֆլօրիայի սրահը, 61 Մէօսիէ լը Բրէնս փողոց: Վիճաբանութեան նիւթ «Պէ՞տք է ամուսնանալ»:

Չափահաս Որբերու Միութեան ընդհ. ժողովը Կիրակի, 23 Մայիս կէս օրէ վերջ ժամը 2.30ին: Կը հրաւիրուին անդամներէ զատ, բոլոր չափահաս որբերը: Ներկայ պիտի ըլլայ Պ. Ներսէս Օհանեան:

ԵՐԱԺՇՏԱԿԱՆ ԵՐԵԿՈՅԹ Թիպօր Հարսանիեի, մասնակցութեամբ Օր. Մ. ԲԱԲԱՅԵԱՆԻ: Այս գիշեր ժամը 8.45ին Քամէլիօնի սրահը. 241 Bld. Raspail:

ՄԵՐ ՄՕՏ ՆԱՄԱԿ ՈՒՆԻՆ Գրիգոր Հատոեան (Բասթէլ Սարազէնէն) եւ Կարիպ Վէլէզեան (Պաղտատէն):

ՄԱՐՍԻԼԻՈՅ ՄԷՋ

«Յառաջ»ի ցրուիչն է Պ. Գեղամ Ծերիկեան.— Հասցէ Guégham Tzerikian, Poste Restante, Marseille.

ԼԻՕՆԻ ՄԷՋ

«Յառաջ»ի և «Մարմարա»ի գործակալն է Յովհաննէս Դերձակեան, 34 Rue Dunoir, Lyon.

ՍՏԱՑԱՆՔ

Կ. Յ. Բասմաջեանի «Հայոց Հին գեղարուեստի վարպետները», պատկերազարդ 64 էջ: Տպագր. Յ. Թիւրապեան, Փարիզ, 1926: Կեդրոնատեղի Պալենց գրատուն, 208 bis Rue Lafayette.

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Էքաթէրինօտարէն, Չարշանպացի Տիկ. Սիրանոյշ (հայրը Տրապիզոնցի) կը փնտռէ եղբայրը Յակոբ Տէր Բարսեղեանը: Տեղեկացնել Հայկ Բնարեանի 51 Rue Monge Paris (5):

Մշոյ Խասգիւղացի Տիկ. Երանուհի Յարութիւնեան կը փնտռէ իր եղբայրը, Քերովբէ Յարութիւնեանը որ 13 տարի առաջ Ամերիկա գացած է: Երկու տարի առաջ, Սելանիկ եղած առեն նամակ մը առինք իրմէ, բայց Ֆրանսա գալէ յետոյ ճիշտ երկու տարիէ ի վեր լուր չունինք: Տեղեկացնել Eranouhi Haroutiounian, Cantonnement de la Varizelle N. 21 St. Chamond (Loire) կը խնդրուի «Հայրենիք»էն եւ «Ասպարէզ»էն արտատպել:

— Սասրճուքցի (Պրուսա) Յարութիւն Յովսէփեան կը փնտռէ նոյն գիւղացի Մկրտիչ Տէրտէրեանը, որ Փարիզ ըլլալ կը կարծուի: Տեղեկացնել 4 Quai de la Révolution, Alfortville.

— Ագշէհիրցի Կարապետ Մաթէոս կը փնտռէ իր ազգականներէն Յակոբ Մարտիրոսեանը, որ հարաւային Ամերիկա կը գտնուէր նախապէս: Կը խնդրուի Արժանթինի թերթերէն արտատպել: Տեղեկացնել 4 Quai de la Révolution, Alfortville.

— Եալովայի Քարձի գիւղէն Մուշիկ Քէլամեան կը փնտռէ եղբօրորդին, Կարապետ Գէորգեանը, որ Նիւ Եօրք էր 1922ին: Կը խնդրուի Ամերիկայի թերթերէն արտատպել: Տեղեկացնել 117 Emile Zola, Asnières, (Seine)

— Զարուհի Դանիէլեան կը փնտռէ Կարապետ եւ Պաղտասար Կարապետեանները, Ակնայ Կարուշլա գիւղէն, հօր անունը Տագէս, մօր անունը Հայկանոյշ: Մարսիլիա ըլլալ կը կարծուին: Տեղեկացնել Յարութիւնեան Աբրահամի, 14 Bld. de la Pologne, Lancey (Isère).

ՍԱԿԱՐԱՆ

18 Մայիս 1926

ԴՐԱՄՆԵՐ

Սթերլին,	L. St.	[illegible]
Տոլար,	Dollar	[illegible]
Մարք (ոսկի)	Mark	[illegible]
Թրքական Թղթ.	L. Trq.	[illegible]
Թրք. ոսկի	» or	[illegible]
Մէճիտիէ	Médjidié	[illegible]
Լէվա 100 հատր	Léva	[illegible]
Տրախմի »	Drachme	[illegible]
Լիր » »	Lire	[illegible]
Պելժ. ֆրանք »	Frc. Belge	[illegible]
Զուից. »	Frc. Suisse	[illegible]
Լէյ 100 հատր	Ley	[illegible]
Չերվոնեց	(10 Roubles or)	[illegible]

ԱՐԺԵԹՂԹԻ

Եգ. Քր. Ֆօնսիէ I	Cr. Fonc. Eg.	[illegible]
» II	»	[illegible]
» III	»	[illegible]
Թուրքիոյ երկթղ.	Lots turcs	[illegible]

Comptoir Parisien de change et de Cr[illegible]

80, Rue Lafa[illegible]

Le Gérant : H. TEURN[illegible]

Impr. MASSIS

208bis, Rue Lafayette Paris

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

"HARATCH,,

JOURNAL ARMÉNIEN PARAISSANT TROIS FOIS PAR SEMAINE

Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction et Administration / Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն — 208 bis, Rue Lafayette PARIS (10e).

Հեռաձայն՝ Nord 57-82

Մէթրօ.— Louis Blanc կամ Jaurès

ԲԱԺՆԵԳԻՆ	Եռամսեայ	Վեցամսեայ	Տարեկան
Ֆրանսա և գաղութներ	20 ֆր.	38 ֆր.	75 ֆր.
Անգլիա և » Եգիպտոս, Իրան		10 շ.	20 շ.
Ամերիկա	—	3 տ.	5 տ.
Ուրիշ երկիրներ	—	50 ֆր.	100 ֆր.

Հասցէի փոփոխութեան համար 2 ֆր. վճարել անհրաժեշտ է։

ՈՒՐԲԱԹ 21 ՄԱՅԻՍ 1926

21 MAI 1926

On reçoit des annonces en français et en arménien.

Ա. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 126 — Կը հրատարակուի ԿԻՐԱԿԻ, ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ և ՈՒՐԲԱԹ — ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ ՀԱՅԿ. ԱՆԿԱԽՈՒԹԵԱՆ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ ՊԻՏԻ ՏՕՆՈՒԻ ՄԱՅԻՍ 29ԻՆ ՇԱԲԱԹ ԳԻՇԵՐ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

"ԽՈՍՏԱՑԵՐ ԷԻՆ ՀՈՂ ՏԱԼ, ԵՒ ՉՏՈՒԻՆ,,

Ի՛նչքան պերճախօս են վրացի մարզպան Օրջօնիկիձէի յայտարարութիւնները՝ Անդրկովկասի մէջ տիրող խլրտումներու մասին։

Կարմիր փոխարքան, իրական տնօրէնողը Անդրկովկասի գործերուն, մատնանիշ կ'ընէ կարգ մը իրողութիւններ, որոնց համար այնքան մելան սպառած է մեր մամուլին մէջ։

Ամէնէն առաջ կը մատնանշէ վտանգ մը,—«Դաշնակ»ներուն կենսունակութիւնը։ Իր հայ ընկերները հինգ տարիէ ի վեր մեռելական ամէն եղանակ հնչեցուցին, Դաշնակցութեան թաղումը աւետելու համար։ Վերջին ձեռբակալութեանց առթիւ, «Խորհրդային Հայաստան»ը, իր մէկ սիւնակին մէջ կը յայտնէր թէ կալանաւորները 110 հոգի են, որոնց 70ը Դաշնակցական, իսկ ճիշդ անոր քովը, և քանի մը տեղ կ'արհամարհէր այդ ուժը, իբրև «հատ ու կէնտ»։ Այստեղ, թափթփուք ազոտներ արդէն ասպարէզէն քշուած կը յայտարարէին Դաշնակ»ները. բայց, Լիօնի ողբերգութեան առթիւ, փութացին գրել թէ հարիւրաւոր սպառազէն Դաշնակցականներ համախմբուեր, թափեր էին Խորհրդային Հայաստանի «սակաւաթիւ» համակիրներու գլխուն։

Շատ աւելի անկեղծ է իրենց վարպետը, որ «թեթեւութիւն» կը համարէ ուրանալ «Դաշնակ»ներուն կատարած աշխատանքը, ու կ'աւելցնէ, «Այդ աշխատանքը չի կրնար յաջողութիւն չունենալ Հայերու որոշ մէկ մասին մէջ»։ Իսկ այդ իրողութիւնը արդէն ապացոյց է կենդանութեան և ուժի։

Ուշագրաւ մեղադրանք մը կ'ընէ Օրջօնիկիձէ. «Դաշնակները կը շահագործեն Հայաստանի հողային ծայրայեղ նեղութիւնը»։ Որքան ճիշդ։ Անիրա՞ւ է այդ շահագործումը։ Մնասէջ ժամփո՞ւշտ մը։ Ո՛չ։ Պոլշեւիկ վարիչը ինք ալ վկայ։ Ան ալ կ'ընդունի որ հողի «ծայրայեղ նեղութիւն» կը տիրէ Հայաստանի մէջ։ Ախալքալաքի 37 գիւղերուն ըմբոստութիւնը միայն մէկ օրինակն է երկրամասերու անարդար, քմահաճ սահմանման ու տիրող դժգոհութեան։ Գանձակի լեռնային շրջանին պարագան ալ ուրիշ մաս մը։ «Այնտեղ խոստացեր էին Հայերուն հող տալ, եւ չտուբին»։ Ինչո՞ւ։ Անվիճելի է հայ ժողովուրդի իրաւունքը Ախալքալաքի, Ղարաբաղ-Գանձակի, Լօռիի, Զանգեզուրի եւ Նախիջեւանի մասին։ Տակաւին չենք յիշեր Կարսի Նահանգն ու Սուրմալուն, ոչ ալ այն հողամասերը որ Թուրքիոյ լուծին տակ մնացին, բոլոր տեսակի Օրջօնիկիձէներու սրտայրակա՛ն աջակցութեամբ, շնորհիւ Թուրքպոլշեւիկ գինակցութեան։

Արդ, ի՞նչ ըրին պոլշեւիկ յեղափոխականները, այդ իրաւունքներուն գոնէ մէկ մասը վերադարձնելու համար։ Ինչո՞ւ ականջալուր չեն տար հայ ժողովուրդի արդար պահանջներուն, և կը շարունակեն հետապնդել, պատժել դժգոհները, փոխանակ պատճառն կանչելու բռնագրաւողներն ու զրկողները։ Ախալքալաքի պարագային, միայն հողային գործավարութիւնը չէ խլրտումին կամ անջատման պատասխանատուն։ Այդ հայկական գաւառը պարզապէս Հայաստանի միանալ կ'ուզէ, արժեցնելով բնական իրաւունք մը։ Վրացի վարիչներն ալ կը զօրացնեն այդ ձգտումը, իրենց խելագար հալածանքներով, ինչպէս հաստատեց Քեննիչ Յանձնաժողովը։ Բայց թող չկարծեն թէ քանի մը պաշտօնեայ փոխելով կամ տեղափոխելով Ախալքալաքը կը հանգստանայ եւ երանի կուտայ կոմիսարներին։ Ասիոյ կամ Աֆրիկէի գաղութները աշխարհակալներու ձեռքէն ազատել փորձած ատեն, Օրջօնիկիձէները, Ստալինները, Գարախանները կամ Չիչերինները պարտաւոր են աչք մը պտտցնել իրենց բոլորտիքը, եւ խոստովանիլ թէ նո՛յնքան եւ աւելի նուաճողական ձգտումներ բռնի լուծի տակ կը պահեն պզտիկ ժողովուրդը, կը զրկեն զայն իր իսկ հողերէն, սեղմելով լեռան մը ստորոտը, քառակուսի տուփի մը մէջ։ Չի բաւեր խոստովանիլ թէ Գանձակի լեռնային շրջանին մէջ Հայերուն հող են խոստացեր, բայց չեն տուեր։ Այս յայտնութեան հեղինակը պարզ գիւղացի մը չէ, ոչ ալ իր ունկնդիրները՝ փողոցէն հաւաքուած հետաքրքիրներ։ Ի՞նչ որոշումներ տուաւ կոմկուսի Անդրկովկասեան այդ իրաւասու ժողովը, լսելով պաշտօնական զեկուցումը։

Վերջերս Հայաստանի Ներքին գործավարութիւնը պաշտօնապէս կը ծանուցանէր թէ 1922ի սկիզբէն մինչև 1925ի վերջը 17,452 գաղթական մտած են Հայաստան։ Ա՛յս է որ կը կոչեն «տասնեակ հազարաւոր» գաղթականութիւն, այն ալ չորս տարուան մէջ։ Բայց հաշուա՞ծ են թէ որքան հեռացած են Հայաստանէն, դէպի հիւսիսային Կովկաս և Ռուսիոյ խորերը։ «Երկիրը դատարկւում է», կը գրէր վերջերս մայր մը, Երեւանէն։ Այն իմաստով նամակ մը հրատարակեցինք վերջերս, Ալէքսանդրապոլէն։

Գաղութներու խաղաղութիւնը վրդոված ատեն, հայ պարզամիտները որ եւ է ատեն հետաքրքրուա՞ծ են թէ ինչու Հայերուն հող է խոստացուեր, բայց չէ տրուեր . . . Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

"ԴԱՇՆԱԿ,,ՆԵՐԸ ԱՄԷՆ ՏԵՂ ԵՒ ԱՄԷՆ ԳՈՐԾԻ ՄԷՋ . . .

Մոսկուայի «Փրավտա»ն, խորհրդային իշխանութեան պաշտօնաթերթը, Մայիս 12 թիւով կը հրատարակէ Օրջօնիկիձէի մէկ ճառը որ խօսուած է Թիֆլիս, կուսակցական լայն ժողովի մը մէջ.

— «Թեթեւութիւն կ'ըլլար ըսել թէ Դաշնակները աշխատանք չեն կատարեր։ Ոչ, անոնք կը շահագործեն Հայաստանի հողային ծայրայեղ նեղութիւնը։ Այդ աշխատանքը չի կրնար յաջողութիւն չունենալ Հայերու որոշ մէկ մասին մէջ։

«Անոնք կը թափանցեն մեր հիմնարկութիւններուն մէջ, խորհրդային մեքենայի, գործակցական ընկերութեանց, դպրոցներու մէջ ու այնտեղ կ'աշխատին քայքայել մեքենան, վարկաբեկել խորհրդային իշխանութիւնը։ Բոլոր օրինական հնարաւորութիւններու օգտագործումը հիմնական միջոց մըն է հակախորհրդային խումբերու ձեռքը, մեր դէմ վարած կռուի ընդհանուր ծրագրին մէջ»։

ԽՈՍՏԱՑԵՐ ԷԻՆ ՀԱՅԵՐՈՒՆ ՀՈՂ ՏԱԼ, ԵՒ ՉՏՈՒԻՆ...

Կովկասի կարմիր փոխարքան յետոյ կը յիշէ շարք մը օրինակներ, ապացուցանելու համար թէ զանազան շրջաններ սխալ ճանապարհով կը մօտենան ազգային հարցի լուծման.

— «Անցեալ տարի Ախալքալաքի գաւառին մէջ, քննութեան միջոցին պարզուեցաւ որ 37 գիւղեր փափաք յայտնած են միանալ Հայաստանին։ Զայթակղելի է, երբ խորհրդային հանրապետութեան քաղաքացիները կ'ուզեն հեռանալ այդ հանրապետութիւններէն միայն այն պատճառով, որ Հայեր են, եւ ոչ Վրացիներ։ Իսկ այդ յառաջ է եկած սա իրողութենէն, — Ախալքալաքի մէջ երկրագործական գործավարութեան մեքենան այնպէս է խճճեր հողային յարաբերութիւնները որ, մարդիկ ուրիշ ելք չէին գտներ։ Երկրագործական գործավարութեան մեքենան պատճառ է դարձեր հայ բնակչութեան եւ վրացի խաշնարածներու ընդհարումներուն։ Նոյնը պատահած է Ադրբէջան, Գանձակի շրջանի լեռնային մասին մէջ։ Այնտեղ խոստացեր էին Հայերուն հող տալ, եւ չտուին»։

ՆՈՐ ՇԱԲԱԹԱԹԵՐԹ ՄԸ

Ստացանք նոր երկիրը, Ս. Դ. Հնչակեաններուն Փարիզի օրկանը, որ խմբագրականին մէջ պարզելով իր ուղղութիւնը, կը գրէ.

«Նոր Երկիրը մաքուր քննադատութեան տարրալուծող լոյսին տակ դիմակաթափ պիտի ընէ խորհրդային Հայաստանի հիմայքը շահագործող եւ իրենց տխուր աղարքով անոր անունը նսեմացնող կեղծ յեղափոխականները — որոնք կը վխտան եւրոպական մայրաքաղաքներուն մէջ — եւ իր միջոցներով զարկ պիտի տայ Մայր Հայրենիքի պայծառութեան եւ վերաշինութեան վսե՛մ գործին։»

ՄԱՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ԿԸ ՇԱՐՈՒՆԱԿՈՒԻՆ

Լիօնի մեր թղթակիցը կը գրէ.—

Մէկ շաբաթէ ի վեր գաղութիս մէջ խաղաղութիւն կը տիրէր եւ համայնավար ոճրագործներու արարքը մոռցուելու վրայ էր, երբ Ընդհ. Ապահովութեան տնօրէնութեան կողմէ հարցաքննութեան հրաւէր եկաւ կարգ մը քաղաքացիներու։ Համայնավար մատնիչները վերջին անգամ իրենց ամբողջ ուժը տուած էին Տէսինի եւ կը ջանային ապացուցանել թէ Մխիթար Պաղտասարեանի սպանիչը Տեսինի բնակիչ մըն է։ Այս տոմթիւ ոստիկանական խստութիւններու ենթարկել տուին երեք երիտասարդներ, որոնց անմեղութիւնը հաստատուած ըլլալով, ազատ արձակուեցան։ Այս պարագան կասկեցուցած է զիրենք եւ անպատճառ Հայ մը իբրեւ ոճրագործ դատապարտել տալու իրենց մոլուցքին մէջ, չափ ու սահման չեն դներ մատնութեանց։ Իրենց Փարիզի օրկանին մէջ Լիօնի հայ արիները զրպարտելէ վերջ, հիմա ալ ոստիկանութեան մատնանշած են Հ. Մ. Ը. Մ.ի արիներէն 14 տարեկան Յակոբ Պէնէքեանը, որ Չորեքշաբթի օր Ընդհ. Ապահովութեան տնօրէնութեան ներկայանալու հրաւէր ստացած է։ Նոյն օրուան համար կանչուած են նաեւ Յարութիւն Շիշլեան, Թադէոս Թադէոսեան եւ Վահէ Յակոբեան։ Այս վերջինը արդէն իբրեւ «Ենիչէրի» մատնանշուած էր սուտի սաւանին մէջ։ Կանչուածներուն մէջ կան այնպիսի երիտասարդներ, որոնց անունը չես գիտեր ի՛նչպէս կ'իմանայ ոստիկանութիւնը։ Ամէն պարագայի, մատնութեան գործը լաւ ձեռքերու մէջ է...

ԲԱՆԿԱԼԹԻԻ ԳԵՐԵԶՄԱՆԱՏՈՒՆԸ ՊԻՏԻ ԳՐԱՒԵՆ

Բանկալթիի գերեզմանատունը ճինէն ի վեր աչքի փուշ եղած է Թուրք կառավարութեան համար։ Պատերազմէն առաջ քանիցս ոտնձգութիւններ կատարուեցան եւ պողոտան լայնցնելու համար կարեւոր մաս մը կտրուեցաւ։ Այն ատեն այս խնդիրը երկար վիճաբանութեանց դուռ բացաւ եւ Պ. Պ. Հալաճեանի միջամտութեամբ, 15,000 ճնչուն ոսկի հատուցում տրուեցաւ Պատրիարքարանին։ Այս անգամ կ'ուզեն ամբողջովին գրաւել։ Ատոր համար ալ Բերայի Թաղապետութիւնը արգիլած է ննջեցեալ թաղել Բերա գտնուած գերեզմանատուններուն մէջ եւ մասնաւորաբար որոշած է յարմար տեղ մը փոխադրել Բանկալթիի Հայոց գերեզմանատունը։ «Ագշամ» կ'ըսէ թէ Թաղապետութիւնը յարմա՛ր դատած է ինքը շէնցնել այդ հողը, որ «պողոտայի կանոնաւորութիւնը կը խանգարէ»։ Ատոր փոխարէն քաղաքէն դուրս պահանջուածին չափ հող պիտի տրուի Հայոց եկեղեցիին եւ պիտի արտօնուի գերեզմանատուն շինել։

Այսպէս փաշա, գերման դեսպանատան դէմի Թուրք գերեզմանատունն ալ քաղաքէն դուրս փոխադրելու «մտադրութիւն» կայ։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԱՐՏԱԿԱՐԳ ԺՈՂՈՎ ՖՐԱՆՔԸ ՓՐԿԵԼՈՒ ՀԱՄԱՐ

Քանի մը օրուան ընթացքին ֆրանքը այնքան գահավէժ անկում ունեցաւ, որ պաշտօնական շրջանակները սկսան լրջօրէն մտատանջուիլ։ Հանրապետութեան Նախագահը հապճեպով Փարիզ դարձաւ Ռամպուլեէի իր ամարանոցէն։ Ելմտական Նախարար Պ. Ռաուլ Փէրէ եւս Լոնտոնէն վերադառնալով ուղղակի գնաց Էլիզէի պալատը, ուր փութացին նաև վարչապետ Պ. Պրիան, պետական դրամատան վարիչները և ուրիշներ։

Պ. Տումէրկի նախագահութեան տակ արտակարգ ժողով գումարուեցաւ, ֆրանքը փրկելու բացառիկ միջոցներ ձեռք առնելու համար։ Ելմտական Նախարարը յայտնեց թէ այս տագնապը միայն տնտեսական չէ, այլ և քաղաքական։ «Իրական ելմտական պատերազմի մէջ ենք, ըսաւ. երկիրը փրկելու համար պէտք ունինք ամբողջ ազգին աջակցութեան, և բոլոր կուսակցութեանց պետերը պէտք է մասնակցին ձեռք առնուելիք միջոցներուն պատասխանատուութեան»։

Պետական դրամատան վարիչները յայտնեցին թէ այս տագնապին պատճառները շատ հեռուները պէտք է փնտռել. ժամանակին զանց առնուած են կարգ մը օրէնքներ, որոնք անհրաժեշտ էին երկրին վարկը պահելու եւ վստահութիւն ներշնչելու համար։ Վարչապետ Պ. Պրիան աւելի գործնական գտնուելով, թելադրեց որ անմիջական միջոցներ ձեռք առնուին «փրկելու համար հիւանդը, որ, աւա՛ղ, շատ ծանր վիճակի մէջ է։ Ամէն բանէ առաջ անհրաժեշտ չթողուլ որ մեռնի»։

Որոշուեցաւ «հատուցման սնտուկ» (caisse de compensation) մը հաստատել, դրամներու արժէքին վրայ ազդելու եւ ֆրանքին բարձրացումը ապահովելու համար։

Թերթերը այս կացութեան դարման գտնելու համար, կ'առաջարկեն «մեծ դահլիճ» մը կազմել՝ նախկին վարչապետներէ, մէջն ըլլալով Քլէմանսօ. Փուանքարէ, Փէնլըվէ, Էռիօ, Քայեօ, Պրիան, Պարթու, Ֆրանսուա Մարսալ եւն.։

Իտալիոյ եւ Յունաստանի գործակցութիւնը

Գրեցինք թէ զօր. Փանկալոս վերջ տուած է ֆրանսական (զինուորական) և անգլիական (նաւային) պատուիրակութեանց պաշտօնին։

Թերթերը մասնաւոր նշանակութիւն կուտան այս իրողութեան, մանաւանդ որ անգլիացի սպաները տակաւին մէկ տարի պայմանաժամ ունէին։ Փանկալօս մեծագումար հատուցումներ ըրաւ, որպէսզի ժամ առաջ երթան։ Այս բոլորը կը վերագրուի Իտալիոյ ճնշումին։ Կը յիշուի որ վերջերս Հռոմ գնաց Յունաստանի արտաքին նախարարը, որուն ետեւէն հասաւ նաև Եուկօ Սլավիոյ արտաքին նախարարը։ Այս խնդիրը այն ատեն յուզուեցաւ, և Իտալիա պայմաններ դրաւ՝ իբրև զինակից առնելու համար Յունաստանը։ Յայտնի չէ թէ Յունաստան ինչ ստացած է իբրև փոխարինութիւն. բայց այս բոլոր երեւոյթները կը հաստատեն թէ Մուսօլինի հետզհետէ ձև ու մարմին կուտայ իր արտաքին քաղաքականութեան, թէ Միջերկրականի և թէ Պալքաններու մէջ։

Լօզանի դաշնագրին դէմ

Նիւ Եօրքէն առնուած հեռագիր մը կ'ըսէ թէ՝ Պոլսոյ նախկին դեսպան Պ. Հէնրի Մօրկընթօ Լօզանի դաշնագրին վաւերացման դէմ բողոքագիր մը ղրկած է ամերիկեան ծերակոյտի արտաքին յարաբերութեանց յանձնաժողովին նախագահ ծերակուտական Պօրահի եւ փոքրամասնութեան լիտըր Սուընսօնի։ Բողոքագրին մէջ Մուսթաֆա Քէմալը կ'անուանուի «վայրենի ճիւաղ մը»։

Մարզպանը Դամասկոսի մէջ

Մարզպան Պ. տը Ժուվնէլ Պէյրութէն Դամասկոս գնաց, Սուրիոյ պետութեան նախագահ Տամատ Ահմէտ Համի պէյի հետ։ Ժողովուրդը խանդավառ ցոյցերով դիմաւորեց մարզպանը։ Իսլամներ եւ նոյնիսկ ազգայնականներ յաղթական կերպով առաջնորդեցին մարզպանը հանրային պարտէզներէն մինչեւ իր կառքը։ Յուլիսի ապստամբութենէն ի վեր բարեկամական առաջին նշանն է ասիկա։ «Շիքակօ Թրիպիւն»ի թղթակիցը կ'ըսէ թէ այս ցոյցերը կը յիշեցնէին Վիլհէլմ կայսեր եղած ընդունելութիւնը։ Այն ատեն գերման կայսրը հրապարակաւ յայտարարած էր. «Վաթսուն միլիոն հպատակներս Դամասկոս պիտի ղրկեմ, որպէսզի սորվին թէ ինչպէս կ'ընդունին կայսր մը»։ Պ. Ժուվնէլ, պատասխանելով խանդավառ ցոյցերուն, ըսաւ որ «ամէն մէկ բարեկամական գործի փոխարէնը Ֆրանսա հնգապատիկ պիտի հատուցանէ»։ Դամասկոսի մէջ ընդհանուր կարծիքը այն է թէ հաշտութիւնը մօտալուտ է։

Պէյրութէն կը հեռագրեն թէ Սուէյտայի նախկին երեւելիներէն շատեր հպատակութիւն յայտնեցին։

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՁԵՐԲԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ԵՒ ՍԱՐՔՈՒԱԾ ՄԵՂԱԴՐԱՆՔՆԵՐԸ

Բ.

«Խորհրդային Հայաստան»ը երեք ամբողջ սիւնակ աւելորդ ձափուտուքներէ յետոյ, կը մօտենայ բուն խնդրին եւ կը ձգնի արդարացուցիչ պատճառներ գտնել եղած ձերբակալութեանց մասին։ Ան կը շարէ հինգ մեղադրական կէտեր, որոնք թելադրած են իշխանութեան «վատթարագոյնից խուսափելու համար չէզոքացնել», այսինքն բանտարկել, աքսորել եւ սպաննել այդ բազմութիւնները։

Առաջին մեղադրանքը այն է որ արտասահմանէն Հայաստան, Ընդրկովկաս եւ մինչեւ անգամ խորհրդային միութեան մէջ «անլէգալ» գրականութիւն են փոխադրած։ Ենթադրենք որ ճիշտ է։ Եւ եթէ կ'արգիլուի գրականութիւնը տարածել, այդ պարագային արտասահմանը կը դատապարտուի համրութեան, իսկ խորհրդային երկիրները՝ խլութեան։ Այդ անհնարին է, քանի որ ոչ մենք կ'ուզենք համր ըլլալ եւ ոչ ալ իրենց հպատակները խուլ։ Ուզենք-չուզենք տարբեր հասկացողութիւնները պիտի հաղորդակցին, եթէ նոյն իսկ հակօրէն եւ հակապետական համարուի։ Մենք ազատօրէն կը ստանանք խորհրդային թերթերը եւ հաճոյքով կը հետեւինք անոնց։ Այստեղ ոչ մէկը կ'արգիլէ անոնց մուտքը։ Ուրեմն, այդ մեղադրական կէտով կը խոստովանին թէ խորհրդային միութեան մէջ մամուլի ազատութիւնը չկայ եւ ազատ մամուլէն օգտուողները ենթակայ են պատիժի։ Այդ մենք գիտենք, ինչպէս եւ անոնք, դեռ ցարական օրերէն, երբ նոյնքան խստութեամբ կ'արգիլէին կարդալ պոլշեւիկեան «Իսկրա»ն եւ այլ թերթեր։

Ենթադրենք թէ համակերպած ենք խորհրդային միութեան այդ անհեթեթ օրէնքին։ Բայց չէ՞ որ խորհրդային միութեան եւ Հայաստանի մէջ որոշ պատժական օրէնք պիտի ըլլայ. առհասարակ կը պատժեն անոնք որ յանցանք են գործած։ Ապօրէն գրականութեան յանցանքը երեք դասի վրայ կ'իյնայ, — գրողներ, փոխադրողներ եւ կարդացողներ։ Այս երեք դասերէն դուրս մնացողները անմեղ են։ Եթէ կ'ընդունին այս տարրական ճշմարտութիւնը, թող ապացուցանեն թէ այդ ձերբակալուածներէն որո՛նք գրած, փոխադրած կամ կարդացած են ապօրէն գրականութիւնը։ Մենք կը պնդենք թէ չպիտի կրնան կալանաւորներուն մէջ ցոյց տալ մէկը, որ բանուած ըլլայ այդ անմեղ յանցանքին մէջ։ Հայաստանի տիրելէ յետոյ, մինչեւ այսօր, միայն մէկ դժբախտ Թաթար կրնան մատնանշել, որ «Դրօշակ» եւ «Հայրենիք» ամսագիրը շալկին, ձերբակալուած է կայարանին մէջ։ Դժբախտ ըսի, որովհետեւ իսկապէս միջնադարեան հաւատաքննութեան զոհն է այդ թշուառը։ Անշուշտ արտասահմանեան արգիլուած գրականութիւնը կը կարդացուի խորհրդային միութեան մէջ, բայց ո՞վ է կարդացողը. գոնէ ան պիտի որոշուէր, եւ այդ պարագային կը հաւատամ թէ իսկապէս կասկածելի պիտի դառնային պոլշեւիկները, որոնք աւելի կը հետաքրքրուին եւ կը կարդան արգիլուած պտուղը, քան բանադրուած հայ ժողովուրդը եւ Դաշնակցականները։

Աւելի հետաքրքրական է երկրորդ կէտը.— թէ «տէրօրիստական ակտեր ենք կազմակերպած»։ Իբրեւ ապացոյց կը պատմեն թէ Հաճի Ղարայ գիւղացի եւ գիւղի Գիւղական Խորհրդի քարտուղար քաղաքացի Մանուկ Խուշոյեանը սպաննուած է Երեւանի Դաշնակցական կազմակերպութեան որոշումով, եւ երբ թէ սպաննողները խոստովաներ են այդ պարագան։ «Խորհրդային Հայաստան» չի վերջացներ իր պատմութիւնը. չըսեր թէ սպանողները ո՛վքեր են եւ ինչ պատիժ են առած։ Այդ լրացուցիչ տեղեկութիւնը անհրաժեշտ էր, որովհետեւ խորհրդային երկիրներու մէջ յաճախ կը պատահի որ, չէկային անդամներէն մէկը կը ներկայանայ դատարան, իբրեւ ոճրագործ իր վրայ կ'առնէ յանցանքը եւ մատնանշումներ ընելով, չէկային ասպարէզ կը բանայ մէկը ձերբակալելու իբրեւ թելադրող, ուրիշ մը՝ իբրեւ զէնք հայթայթող եւլն.։ Այս կասկածները փարատելու համար, պէտք էր ըսել թէ սպանիչները ձերբակալուած են եւ այս կամ այն պատիժը կրած։ Իսկ եթէ սպանիչները աւելի խիստ չեն պատժուած, քան մատնանշումով ձերբակալուածները եւ ազատ կը շրջին, կը նշանակէ թէ չէկային սարքած աճպարարութիւններն են այդ պատմութիւնները։

Առանց որ եւ է վարանման, կ'ըսեմ թէ Մանուկ Խուշոյեանի սպանութիւնը ո՛ր եւ է կապ չունի Դաշնակցութեան հետ։ Եթէ այդ դժբախտը մեռնելէն յետոյ ալ արհամարհուած քաղաքացի մակդիրը ունի, ուրեմն պարզ է, որ կա՛մ Դաշնակցական եւ կամ չէզոք հայ գիւղացի մըն է։ Ի՞նչը պիտի դրդէր Երեւանի կազմակերպութիւնը՝ որոշում հանել, զէնքեր ուղարկել, ահաբեկիչ գտնել — եւ այդքան անճարակ ահաբեկիչ— որ եղլեն գիւղացի մը, այն ալ ոչ-կոմունիստ մը սպաննեն։ Տէրօր մը պիտի ունենայ իր քաղաքական նպատակը։ Ի՞նչ կը կարծեն, Հաճի Ղարա գիւղացի «քաղաքացի» Մանուկ Խուշոյեաններ սպաննելո՞վ է որ Դաշնակցութիւնը պիտի հասնի իր քաղաքական նպատակներուն։ Ցիմարներ. որքան ալ նզովէք Հ.Յ.Դաշնակցութիւնը, դուք շատ լաւ գիտէք որ ան իր հարուածը չուղղեր դէպի Հաճի Ղարա գիւղերու թշուառ հիւղակները։

Ահաբեկումներու երկրորդ եւ վերջին փաստը կը վերաբերի քիւրտ Ղազոյին։ Իրենց պատմութեան համաձայն, Դաշնակցութեան արտասահմանի Բիւրօն Թաւրիզ, Եղիշէ Իշխանեանի միջոցով 3000 րուպլի պահանջած է քիւրտ Ղազոյէն, եւ որովհետեւ վերջինը մերժեր է տալ, ահաբեկիչներ ղրկեր են սպաննելու քիւրտ Ղազօն։ Մեղք է «տէրօրիստական ակտ» անունը տալ այս առասպելին։ Պէտք է պարզապէս ըսել թէ արտասահմանեան Բիւրօն ուզեր է թալանել քիւրտ Ղազօն եւ սպաննել զայն։ Իսկ այդ՝ հասարակ ոճիր մըն է, ստոր աւազակութիւն մը, զուրկ քաղաքական որ եւ է նպատակէ։ Այդ՝ քրէական գործ մըն է, որուն ոչ մէկ պետութիւն կրնայ հանդուրժել։ Այդ գիտեն խորհրդային վարիչներն ալ. ուստի եթէ ճիշտ է գրուածը եւ ապացուցուած, ի՞նչու չեն բաներ բուն մեղաւորներուն՝ արտասահմանեան Բիւրօին եւ Եղիշէ Իշխանեանին օձիքը։ Անոնք արտասահմանի մէջ իսկ չեն կրնար ազատիլ արդարութենէն, քրէական յանցանքներու համար։ Եթէ ապացոյցներ ունին, ինչո՞ւ կեցեր են։

Իրողութիւնը այն է որ այդ գրուածին ինքը գրողն իսկ չի հաւատար։ Բայց քանի որ ապացոյց մը պէտք է բերել Դաշնակցութեան ահաբեկչական գործունէութեան մասին, այնպէս կը գրէ, կարծելով թէ մարդիկ պիտի հաւատան, առանց զգալու որ խօսն իր բերանն է, եւ իզուր դիմացինը անասուն կը կարծէ, համաձայն ժողովրդական իմաստուն առածին։

Ըստ էութեան մօտենալով խնդրին, բոլորովին ցնդաբանութիւն պէտք է համարել զայն։ Դաշնակցութեան Բիւրօն շատ լաւ գիտէ, որ ոչ թէ քիւրտ Ղազօի գրպանը, այլ նոյնիսկ Հայաստանի գանձարկղին մէջ 3000րբ. դրամ չի գտնուիր։ Եւ ի՛նչու անպատճառ պէտք է քիւրտ Ղազօէն խլել այդ դրամը, այնքան դժոխային պայմաններու մէջ, երբ աւելի դիւրին ճանապարհներ կան։ Ցաւալի է հերքել այդ գռեհիկ առասպելը, բայց քանի որ անոր հետեւանքով մարդիկ կը փտին բանտերու մէջ, ստիպուած ենք զբաղիլ եւ յայտարարել թէ այդպիսի սուտերով եւ զրպարտիչ միջոցներով պարզապէս իրենց գերեզմանը կը փորեն։ Չեմ կրնար ըսել թէ Դաշնակցութիւնը անկարող է տէրօրներ կազմակերպելու. այդ մասին շատ ապացոյցներ է տուած, բայց անոր այդ ուժէն գիշեր ցերեկ մի երեւակայէք թէ անոր օրհնեալ մաւզէրը կը պայթի ձեր գլխուն։ Մանաւանդ քիւրտ Ղազօները հանգիստ կրնան ըլլալ։ «Տէրօրական ակտ»երը մէկ նպատակ ունին —քաղաքական եւ վրէժխնդրական, ուղղուած՝ բուն աղբիւրին, չարիքի կեդրոնին։ Անոնք կրնան Ճէմալ կամ Թալէաթ փաշաները գետին փռել, եւ ատոր մէջ նպատակ կայ. բայց նոյնիսկ Հայաստանի խորհրդային վարիչները այն կեդրոնական անձերը չեն, որ արժանի ըլլան Դաշնակցութեան գնդակին։ Քաղաքական տեսակէտէն անոնք ողորմելի խրտուիլակներ են մեծ Ռուսաստանի վարիչներուն ձեռքին տակ, հետեւաբար անարժէք՝ Դաշնակցութեան համար։

Ուստի կրնան հանգիստ քնանալ, փոխանակ անգոյ ահաբեկումներ երեւակայելու։ Մինչեւ նոյն ատեն թող հանգիստ ձգեն մեզ։

ԿՈՎԿԱՍՑԻ

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ԱՐՏԱՔԻՆ ԱՌԵՒՏՈՒՐԸ

Մաքսային վարչութիւնը կը հաղորդէ որ 1926 տարւոյ առաջին չորս ամիսներուն Ֆրանսա ներածած է 15,903,697 թօնօ ապրանք (ուտելիք, ճարտարարուեստի նախանիւթ եւ շինուած նիւթեր) 19,842,953,000 ֆրանք արժէքով։ Անցած տարուան առաջին չորս ամիսներուն հետ բաղդատելով 793,032 թօնօ եւ 6,941,622,000 ֆրանքի յաւելում մը կայ այս տարի։

Գալով արտածումին, չորս ամսուան մէջ 10,534,940 թօնօ ապրանք արտածած է 17,590,751 հազար արժէքով, այսինքն 447,468 թօնօ եւ 3,148,493,000 ֆրանք աւելի քան 1925ին։

ԴԱՐԱԿԻՕԶԵԱՆ ՀՕՄԻՆ ՄԷՋ. — Վերջերս Ֆրանսացի տնօրէնը Պ. Բօնըատ կազմակերպած էր երաժշտական երեկոյթ մը, որուն մասնակցեցաւ նաեւ Հօմի աշակերտական երգչախումբը, հայերէն երգերով։ Ներկաները քաջալերական ծափերով գնահատեցին Հօմի սաներուն այս նախափորձը։

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ԼՈՆՏՈՆԷՆ

ԳՈՐԾԱԴՈՒԼԸ ԴԱԴՐԵՑԱՒ, ՏԱԳՆԱՊԸ - ՈՉ

(ՄԱՍՆԱՒՈՐ ԹՂԹԱԿՑՈՒԹԻՒՆ)

ԼՈՆՏՈՆ, 19 Մայիս

Ամիսներով վիճաբանութիւն, ծանրակշիռ որոշումներ, գործադուլ, իրարանցում եւ — ողորմելի վերջաւորութիւն մը։

Այսպէս կարելի է բնորոշել այն հսկայական շարժումը որ տեղի ունեցաւ Անգլիոյ մէջ, վերջին երկու շաբթուան ընթացքին։

Երբ Արհեստակցական Միութիւններու համաժողովը Ապրիլ 30ի իրիկունը կը վճռէր ընդհանուր գործադուլ հռչակել, եթէ մերժուէին իր պայմանները, ամէն մարդ կ'ենթադրէր թէ անոնց դիրքը զօրաւոր է եւ պայքարը կրնայ շաբաթներ տեւել։ Ութուկէս օր միայն տեւեց գործադուլը եւ անցեալ չորեքշաբթի կէսօրին, միութիւններու ներկայացուցիչները գացին վարչապետին յայտարարելու թէ պատրաստ են ետ առնելու գործադուլի հրամանը։ Կառավարութեան ուզածն ալ այդ էր արդէն։

Մութ են տակաւին այս յանկարծական որոշումին բուն պատճառները, սակայն պարզ է որ դահլիճին վճռական կեցուածքը եւ մանաւանդ ձեռք առած միջոցները մեծ չափով ազդեցին Արհեստակցական Միութիւններու վրայ։ Հանրային կարծիքը գրեթէ համոզուած էր այս անխուսափելի վախճանին, որովհետեւ ոչ մէկ ուղղափառ Անգլիացի կրցաւ պահ մը երեւակայել որ բրիտանական դըրամատիրութիւնը պիտի հանդուրժէր ենթարկուելու բանւորական կազմակերպութեանց վճիռներուն։ Տարակարծութիւն կար միայն պայքարի տեւողութեան մասին։

Բանակցութիւնները կը շարունակուին այժմ հետեւեալ հիման վրայ.— Կառավարութիւնը կ'առաջարկէ առժամեայ կրճատում հանքագործներու օրավարձերուն, 3 միլիոն ստերլինի նոր նըպաստ մը եւ կազմութիւնը նոր յանձնախումբի մը որ պիտի լուծէ օրավարձերու խնդիրը։ Բոլոր շրջանակները յոյս ունին որ պիտի ընդունուին այս առաջարկները։

* * *

Վերջին նամակիս մէջ յիշեր էի գործադուլին հիմնական պատճառները։ Հանքածուխի արդիւնաբերութեան ներկայ վիճակին մասին որոշ գաղափար մը տալու համար, կը քաղեմ կարգ մը լրացուցիչ մանրամասնութիւններ ալ, երեք քաղաքական կուսակցութեանց գրքոյկներէն եւ հանքածուխի յանձնաժողովի տեղեկագրէն։

ՈՒ՞Ր Է ՑԱՒԸ

Հանքածուխը բրիտանական կղզիներու առաջին հարստութիւնն է եւ ընդհանուր արդիւնաբերութեան ջիղը։ Չկայ ճարտարարուեստ մը որ անուղղակի լծորդուած չըլլայ այդ արտադրութեան հետ։ Բնակչութեան մէկ տասներորդէն աւելին կապուած է անոր։ Ածխահանքերու շահագործումը սկսած է դարերէ ի վեր, բայց ամէնէն մեծ յառաջդիմութիւնը տեղի ունեցած է վերջին հարիւր տարուան մէջ։ 1800ին կ'արտադրուէր միայն 10 միլիոն թօն, իսկ 1913ին՝ 287 միլիոն։

Սակայն ինչպէս ամէն հին պատմութիւն ունեցող ձեռնարկ, Անգլիոյ հանքերուն շինուածքը, արտադրութեան միջոցները եւ կազմակերպութիւնը, չեն գոհացներ այսօրուան գիտական եւ ընկերային պահանջները. կան բազմաթիւ հանքեր որոնք հինցած են, բայց կը բանին։ Ուրիշներ թերի են արագաշարժ մեքենաներու եւ փոխադրութեան միջոցներու տեսակէտէն։ Ելեկտրական ուժի չգոյութիւնը կը դժուարացնէ շատ անգամ կարգ մը հանքերու գործունէութիւնը։ Ասոր վրայ աւելցուցէք նաեւ այն իրողութիւնը որ ածուխը երբեմն թաղուած է մինչեւ 4000 ոտք խորութեան մէջ եւ մեծ ծախք եւ աշխատանք կը պահանջէ, գետնին երեսը հանուելու համար։

Հանքերու այս վիճակը կը կազմէ առաջին մէկ պատճառը ճարտարարուեստի տկարացման։ Կայ աւելի կարեւոր երեւոյթ մը։ Անգլիոյ հանքածուխի մթերքը կը հասնի, համաձայն գիտական հետազօտութեանց, 197 միլիառ թօնի, այսինքն կրնայ բաւել մինչեւ 700 տարի։ Սակայն այդ հարստութիւնը իր հում վիճակին մէջ չի ներկայացներ այնքան խոշոր արժէք արդիւնաբերութեան յառաջդիմութեան տեսակէտէն, եթէ պէտք եղած կերպով չշահագործուի տարբեր ուժեր ստեղծելու համար։ Այս ճամբուն վրայ Անգլիա շատ ետ կը մնայ, ինչպէս կը ցուցնեն գիտական ուսումնասիրութիւնները։ Լօյտ Ճօրճի տեղեկագրին մէջ կը յիշուի որ եթէ ելեկտրական ուժի արտադրութիւնը զարգանայ շնորհիւ ածուխի առատութեան, տարեկան 55 միլիոն թօնի խնայողութիւն մը կրնայ ընել ժողովուրդը։ Հետեւաբար ճարտարարուեստի բոլոր ճիւղերը օգտագործելով իբր շարժիչ ուժ միայն հանքածուխը, որ անհամեմատ աւելի կը սպառի քան ելեկտրականութիւնը, երկրին բոլոր արտադրութիւնները կը սղեն։ Այս չարիքը դարմանելու համար, պէտք է մէկ կողմէն ուժ տալ ելեկտրական կամ ուրիշ տեսակ ուժերու արտադրութեան եւ դիւրացնել ածխահանքերու շահագործումը, եւ միւս կողմէ կարելի եղածին չափ շատ քանակութեամբ արտածել օտար երկիրներ։

Այստեղ երեւան կուգայ երրորդ խոչընդոտը։ Ցայտնի է որ պատերազմի ընթացքին բրիտանական ճարտարարուեստի վերին իշխանութիւնը, հակակշռի իրաւունքը յանձնուեցաւ պետութեան։ Արտածութիւնը նուազեցաւ զգալապէս եւ օտար երկիրներ, որոնք տարիներով յաճախորդ էին Անգլիոյ, հետզհետէ զարկ տուին իրենց հանքածուխի ճարտարարուեստին։ Ռուսիա, Գերմանիա, Ֆրանսա եւ Իտալիա ամէնէն մեծ յաճախորդներն էին զորս Անգլիա կորսնցուց պատերազմէն ի վեր։ Հետեւեալ թիւերը բաւական պերճախօս են.—

	Բրիտ. արտադր.	Օտար երկիր.
1900ին	225 միլ. Թօն	530 միլ. Թօն
1921ին	163 » »	955 » »
1925ին	246 » »	1074 » »

* * *

ԱՐԴԻՒՆԱԲԵՐՈՒԹԵԱՆ ՍԻՍՏԷՄԸ

Այս ընդհանուր պատճառներու կողքին կան կարգ մը ուշագրաւ երեւոյթներ, որոնք յառաջ բերին ներկայ վէճը տէրերուն եւ բանուորներուն միջեւ։

Յանձնաժողովի տեղեկագրին համաձայն, Անգլիոյ մէջ ներկայիս կան 2718 ածխահանքեր, որոնք կը պատկանին մօտ 1400 զանազան անհատներու կամ ընկերութեանց։ Իւրաքանչիւր ա
հատ որ սեփականատէր է կ
բաժնեկից այդ հանքերուն,
ստանայ տարեկան որոշ գու
մը, երբ վարձք կամ երբ նպա
հանքածուխի ճարտարարուեստ
Այնպէս որ 4000 հոգիի տր
այդ վարձատրութիւնները
հասնին տարեկան 6 միլիոն
կի։ Հանքագործներու Դաշնակ
ցութիւնը, ինչպէս նաեւ Աշխա
տաւորականները կը գտն
այդ օրէնքը բոլորովին սխալ է
հողը եւ իր պարունակած բնակ
հարստութիւնները կը պատկան
ժողովուրդին, ոչ թէ անհատն
կ'առաջարկեն որ այդ 6 միլ
ոսկին յատկացուի հանքածուխ
ճարտարարուեստի զարգացմ
ձեռնարկներուն։

Ինչ կը վերաբերի տէրերու
իրաւունքին, պետութիւնը պէտք
է միանգամ ընդմիշտ իւրացնէ այ
նպաստի իրաւունքները։ Այսպէս
որոշ չափով մօտեցած կ'ըլլա
հանքերու պետականացման սկզ
բունքին, որ իրենց հիմնական պա
հանջներէն մէկն է։

Հանքագործները համոզուած
են որ ճարտարարուեստի ներկայ
անբաղձալի վիճակը կը բարե
լաւուի, եթէ պետութիւնը ս
փականացնէ հանքերու շահա
գործումը, որոշ իրաւասութիւ
ներ տալով բանուորական կազմա
կերպութեանց։ Հակառակ է այ
բանաձեւին հանքածուխի յանձ
նաժողովը, ինչպէս ամբողջ դր
մատէր Անգլիան. այն առարկ
թեամբ թէ ոչ մէկ երկրի
պետականացման սիստէմը յաջ
ղած է եւ թէ արդիւնաբերութեան
կամ հանրային ձեռնարկներ
մատակարարութիւնը լաւագ
արդիւնք տուած է միայն անհ
տական սեփականատիրութեամբ

* * *

Ի՞ՆՉ ԿԸ ՇԱՀԻՆ ՏԷՐԵՐԸ

Համաձայն Աշխատաւորա
կաններու տեղեկագրին, հետեւ
հսկայական գումարները շահ
են ափ մը միլիոնատէրներ, հ
քածուխի արտադրութենէն.—

1914ին	15,500,000	ստեռլ
1916ին	37,800,000	»
1920ին	35,000,000	»
1923ին	26,148,715	»
1924ին	13,419,057	»

Բնականաբար բոլոր հան
միեւնոյն չափով շահած չեն ե
կան շրջաններ ուր հանքատէր
իրական վնասներու ենթարկ
են 1918էն ի վեր։ Հանքագործ
րու դաշնակցութիւնը կ'առար
նոյնպէս որ բազմաթիւ հանք
ծուխի ընկերութիւններու գ
թիւնը կը նպաստէ ներկայ
րէքներուն։

ԻՆՉ ԿԸ ՍՏԱՆԱՅ ԲԱՆՒՈՐԸ

Յանձնախումբի տեղեկա
գրին համաձայն, միջին հաշ
հանքագործները կը ստանան
շիլլինէն մինչեւ 53 շիլլին շաբ
թական, նայելով աշխատանք
տեսակին, իսկ այն բանուոր
որոնք օրական 7,30 ժամ կ
կի վրայ պառկած ածուխին կ
ները կը կտրեն հազար ոտք
րութեան տակ, կը ստանան 6
90 շիլլին։ Այս վճարումները
տարբերին շրջանէ շրջան։
մը շրջաններու մէջ բանուոր
բացի իրենց շաբաթականէն
ստանան նաեւ ձրի բնակարան
ածուխ։ Աշխատաւորականներ
տեղեկագիրը կը հաշուէ որ մ
հաշուով ներկայ օրավարձ
միայն 48 շիլլին 6 բէնի, մի
առնելով բոլոր շրջանները։

Հանքագործներու նուազ
գոյն օրավարձի առաջարկը
պաստաւոր չէ տէրերուն, որ
կը նախընտրեն տարբեր սակ
իւրաքանչիւր շրջանի համ
Ատկէ զատ, անոնք չեն ուզեր նո

...կ գործադրել 1921ի համա-...նութիւնը եւ կ'աշխատին զեղ-...ցած օրավարձերը: ...ցնենք միայն գլխաւոր պատ-...ները հանքածուխի տագնա-...ին: կան բազմաթիւ ուրիշ հար-...եր, որոնց վրայ դրամատէրն ու ...ուորը կը նային տարբեր ակ-...ով: Աշխատանքի ժամերու, ...աւորներու ողորմելի վիճակին ...ւ հանքային արկածներու խն-...իրները տակաւին չեն լուծուած: ...ժողովին թեւլադրութիւն-...ները ընդհանուր կազմակերպու-...թեան մը անհրաժեշտութեան ...ին, նկատի իսկ չառնուեցան ...ւորներու կողմէ, որովհետեւ ...օրավարձերու խնդիրը ամէնէն կեն-...կանն էր ներկայ պայմաննե-...րուն մէջ:

ԺԻՐԱՅՐ

ԼՈՆՏՈՆԻ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԸ

Լոնտոնէն կը գրեն մեզի.— Մայիս 15ին Լոնտոնի Հայ Կարմիր Խաչը տուաւ իր առաջին պարահանդէսը, շքեղ պարասրահի մը մէջ:

Անցեալ Չորեքշաբթի օր յայտարարուած էր թէ ընդհանուր գործադուլին պատճառաւ պարահանդէսը պիտի յետաձգուի. սակայն նոյն օրն իսկ ետ առնուած ըլլալով գործադուլի հրամանը. պարահանդէսը տեղի ունեցաւ նախապէս ծանուցուած օրը:

Հարիւրի մօտ Հայեր եւ օտարներ եկած էին զուարճանալու եւ օժանդակելու կարմիր խաչին:

Պ. Մայքըլ, կարմիր խաչի հնդկահայ ատենապետը, քանի մը խօսքով (անգլիերէն) պարզեց Հայաստանի վիճակը եւ օգնութեան անհրաժեշտութիւնը: Փոքրիկն Օր. Կիւլպէնկեան կարդաց որբերու ուղղուած սրտաճմլիկ եւ միեւնոյն ատեն ոգեւորիչ ուղերձ մը, որ խոր տպաւորութիւն գործեց թէ Հայ եւ թէ օտար ունկնդիրներուն վրայ: Նոյնքան ոգեւորիչ էր Օր. Մարի Բիթըլի հայկական պարը:

Հասոյթն է մօտաւորապէս 120 ստերլին, որ Հայաստան պիտի ղրկուի բժշկական պիտոյքներու ձեւին տակ:

Պարահանդէսը վերջացաւ առտուան ժամը 2.30ին անգլիական քայլերգով:

*** Լոնտոնի Հօկի պարահանդէսը, որ տեղի պիտի ունենար Մայիս 8ին, յետաձգուած է Յունիս 5ին:

*** Լիոնի մէջ Հայ կարմիրներուն ծանօթ արարքները խոր զզուանք պատճառեցին այստեղ:

Արտաշէս

ՄԻՈՒԹԻՒՆ ՄԸ ԶՈՒԻՑԵՐԻՈՅ ՄԷՋ

Ժընեւէն կը գրեն մեզի.— Երկու ամիսէ ի վեր, նախ «Հայ դպրոց»ի շրջանակէն, յետոյ ալ Ժընեւի գաղութէն, պ. պ. Գէորգեանի նախաձեռնութեամբ եւ ջանքերով կազմուած է «Հայ եկեղեցասիրաց միութիւն» մը:

Նպատակն է անդամավճարներով (ամսական նուազագոյն մէկ ֆրանք) եւ նուիրատուութիւններով Փարիզէն քահանայ մը բերել տարին գոնէ երկու—երեք անգամ, մէկ երկու օրուայ համար, մեծ տօներուն պատարագ մատուցանելու համար: Միութիւնը ամէն ջանք պիտի ընէ որ միրոնութիւն, պսակադրութիւն եւայլն ունեցողները կարենան կատարել:

Միութեան պիտի կրնան անդամակցիլ Ժընեւ, Լօզան եւ Զուիցերիոյ ուրիշ քաղաքները եղող քսանէն վեր երկու սեռի բոլոր Հայերը: Անդամներու թիւը արդէն քառասունը անցած է:

Առաջին ընդհանուր ժողովը տեղի ունեցաւ Ապրիլ 11ի Կիրակի առտուն, «Հայ Աշակերտական Տան» մէջ, որ միութեան կեդրոն որոշուած է: Կը նախագահէր Պ. Գէորգեան, որ բացատրեց միութեան կարեւորութիւնը ազգային թէ անհատական արժանապատուութեան տեսակէտով: Ապա քննուեցաւ ծրագիր-կանոնագրի նախագիծը, որ գրեթէ նոյնութեամբ ընդունուեցաւ: Կազմուեցաւ վարչութիւնն ալ հետեւեալ կերպով— Պ. Ա. Ալըճեան ատենապետ, Պ. Գէորգեան ատենադպիր, Պ. Ն. Չամքերթէն գանձապահ եւ տիկ. Ա. Փափազեան անդամ:

Վարչութիւնը նամակ մը եւ ծրագիր-կանոնագիր մը ուղղած է կաթող. պատուիրակ Պալաքեան եպիսկոպոսին եւ խնդրած է անոր օժանդակութիւնը:

Խնդրուած է նոյնպէս, որ եթէ կարելի է, վերադարձուին միութեան այն քշոցները, շապիկները եւայլ գոյքերը, որոնք ատենօք շինուած են Ժընեւի գաղութէն եւ մէկու մը կողմէ իբր թէ Փարիզի եկեղեցիին յանձնուած են:

Ա. Խ.

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ ղրկել հին բաժնեգինները, առանց ազդի սպասելու:

Այս պարագան մասնաւորապէս կը յիշեցնենք արտասահմանի կարգ մը բաժանորդներուն:

ՊԱՏԱՍԽԱՆ «ՅԱՌԱՋ»Ի ՀԱՐՑԱՐԱՆԻՆ

26.— ՖՈՒԷԺԻՒՍ (Վառ)

Այստեղ առաջին անգամ եկած են (1923ին) քանի մը հայ ընտանիքներ որոնք Կ. Պոլսէն ձրի փոխադրուած են ֆրանսական բանակի մէջ ծառայած ըլլալով: Հիմա տասը տնուոր ընտանիք կայ եւ քանի մը հոգի ալ ամուրի երիտասարդներ. համագումար 40 անձ. 14 այրեր, 11 կիներ, 2 օրիորդ, 11 փոքրիկներ (6ը աղջիկ իսկ 5ը տղայ, 6 տարեկանէն 5-6 ամսուան).— Մինչեւ հիմա մէկ մահ պատահած է, 68 տարեկան ծերունի մը, մէկ ամուսնութիւն, մէկ նշանախօսութիւն, երկու ծննդաբերութիւն: Մկրտութեան համար քահանային լուր ղրկեցինք, բայց կարծեմ մեր բնակավայրերը բուն Ֆուէժիւս քաղաքէն 3 քիլոմեդր հեռու ըլլալուն չուզեց գալ: Կուսակցութիւն կամ ուրիշ կազմակերպութիւն չկայ, ոչ ալ դպրոց կամ մատուռ:

Կ'աշխատինք աղիւսի գործարանը օրական 10 ժամ, ժամը 2.10, իսկ կիները 1. Փր. 20: Հացին քիլօն 2.20 է. ապրուստը մեծ քաղաքներու հետ բաղդատելով շատ սուղ է: Գործարանատէրը միայարկ տուներ յատկացուցած է մեզ, նաեւ վառարաններ: Ունինք պարտէզներ եւ հաւեր եւ հանգիստ ենք: Քաղաքին մէջ ունինք մէկ հայ դերձակ, մէկ կօշկակար, որուն փոքր եղբայրը դժբախտութիւնը ունեցաւ աջ ձեռքը կորսնցնելու եւ այժմ ապահովագին կը ստանայ: Մէկ ալ հիւան կայ: Մեր ընկերութիւնը երեք քիլոմեդր հեռու գործարան մը եւս ունի ուր կը գտնուի մէկ հայ մեքենավար, իսկ հինգ քիլոմեդր հեռու, աղիւսի մեծ գործարանի մը մէջ կ'աշխատին բաւական թիւով Հայեր, որոնք 11 ժամը կը ստանան 13էն 18 ֆրանք, կիները 6—10 ֆրանք: (Puget sur argent): Երեք քիլոմեդր հեռու St. Raphaël քաղաքը մէկ ընտանիք կայ 5 անդամէ, որմնադիր:

Յ. Ս. Երամեան

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌՆԵՐԷՆ

ՍԷՆԹ-ԷԹԻԷՆ (Սեփ. թղթ.).— Անցեալ շաբաթ տեղի ունեցաւ Հ. Յ. Դ. ենթակոմիտէի դասախօսական ժողովը: Դասախօսն էր ընկ. Մ. Գույումճեան: Հակառակ ութ օրէ ի վեր անընդհատ տեղացող ձիւնախառն անձրեւին, բաւական թիւով ընկերներ եւ համակիրներ ներկայ էին դասախօսութեան, որուն նիւթն էր «Ընկերվարական տարրը Հ. Յ. Դ. ծրագրին մէջ»:

Ընկեր Գույումճեան խօսեցաւ մօտ երկու ժամ, պարզելով ընկերային յեղաշրջումները դարերու ընթացքին եւ ճնշուած դասակարգերու ազատագրական պայքարի յաղթանակները, եւ Հ. Յ. Դ. նուաճումները այս գետնին վրայ:

*** Կիրակի օր տեղի ունեցաւ Ս. Էթիէնի եւ Ս. Շամօնի Տարօն-Տուրուբերան հայրենակցական միութեան կազմակերպած ներկայացումը, «Սասունի դիւցազներգութիւնը»: Դժբախտաբար շատ բազմութիւն չկար, խստաշունչ օդին պատճառով: Ներկայ էին նաեւ տասնեակ մը ֆրանսացի պատանիներ, որոնք հետեւեցան մինչեւ վերջը: Դերակատարները ամէն ճիգ թափեր էին տարազներու պատշաճեցման համար:

Դերասանական խումբը կազմուած էր Ս. Շամօնի եւ Ս. Էթիէնի հայրենակիցներէն, ամէն հոսանքէ, որոնք համերաշխութեան գեղեցիկ օրինակ մը տուին:

Իրիս

ՎԻԷՆ (Իզեր).— Քանի մը գիտակից երիտասարդներու ջանքերով, այստեղ ալ կազմուեցաւ Ջահահաս Որբերու Միութիւնը:

Անդամներու թիւն է 12, որոնք հոգեւին փարած են իրենց միութեան, եւ ամէն ջանք կը թափեն զայն զարգացնելու համար:

Կը հրաւիրենք մեր ընկերները մասնակցիլ մեր աշխատանքներուն: Անշուշտ բոլոր անոնք որոնք գտնուած են որբանոցներու մէջ, չպիտի զլանան իրենց բարոյական եւ նիւթական օժանդակութիւնը:

ՎԱԼԱՆՍ.— Քանի մը ամիս առաջ, գողութեան համար ձերբակալուեցան երեք հայ երիտասարդներ: Այսօր Ազատ արձակուեցաւ, Նուպար անչափահաս ըլլալով երկու տարի բանտարկութեան դատապարտուեցաւ, իսկ Կարապետ չորս տարուան: Դատավարութեան ընթացքին թէ փաստաբանը եւ թէ գոմիսէրը լաւ արտայայտուեցան Հայերու մասին: Հա՞րկ է զգուշութեան խրատներ տալ այս առթիւ:

Ս. Ք.

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ բոլոր աշխատակիցներէն գրել թուղթին մէկ երեսը միայն:

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

ՃՇՏՈՒՄ ՄԸ

«Երեւան»ի 28 Ապրիլ թիւին մէջ կարդացինք թղթակցութիւն մը Մարսէյլէն, որով պ. թղթակիցը կը ճգնէր համառօտակի պատկերացնել Մարսիլահայ միութիւնները, որոնց կարգին նաեւ Սիվրի-Հիսարի Հայրենակցական Միութիւնը:

Պ. թղթակիցը «Միութիւնը տարի մը հազիւ բոլորած եւ իր հայրենակցական շրջանակին համար օգտակար եղած» ըլլալը հաստատելէ վերջ, ցաւ կը յայտնէր թէ «Միութեան վարչական կազմին մէջ գտնուած ըլլան այնպիսի անհատներ, որոնք Միութեան մեքենան մղած են դէպի Դաշնակցութիւնը»:

Այդ վերագրումը չի համապատասխաներ իրականութեան: Միութիւնս՝ իր կազմութենէն ի վեր ունեցած է չէզոք եւ անկողմնակալ ընթացք մը հանդէպ բոլոր քաղաքական կազմակերպութեանց. եւ ոչ մէկ առթիւ գիտակցաբար կամ անգիտակցաբար չէ շեղած իր որոշ ուղիէն, յարգելով եւ գործադրելով իր ծրագիր կանոնագրի որոշ տրամադրութիւնները: Ան իբրեւ Հայրենակցական Միութիւն պարտաւոր էր հետաքրքրուիլ տեղական ազգային գործերով եւ հետեւաբար պիտի ունենար իր սեփական տեսակէտը անոնց շուրջ, հոգ չէ թէ այդ տեսակէտը պաշտպանուած ըլլար որ եւ է քաղաքական կազմակերպութեան կողմէ:

Պ. թղթակիցը կը մոռնայ որ ծանօթ ներկայացումը տրուած է ի նպաստ քաղաքի եւ կայանի երկու դպրոցներուն: Ներկայացման հաշուեկշիռը Միութեանս կողմէ հրատարակութեան տրուած է «Հայ Սիրտ»ի 18 դեկտ. 1925 եւ 34 թիւին մէջ, ինչ որ կ'անգիտանայ պ. թղթակիցը, խեղաթիւրելով իրողութիւններն եւ մեղանչելով ճշմարտութեան դէմ:

Թէեւ Վարչութիւնս սոյն ճշդումը ղրկած էր «Երեւան»ի, սակայն այս վերջինը խիստ կրճատելով եւ ձեւափոխելով զայն, 9 Մայիս թիւին մէջ կը գրէ թէ «Սիվրի-Հիսարի Հայրենակցական Միութեան Մարսէյլի մասնաճիւղի կողմէ» իրենց նամակով մը յայտնուած է թէ ներկայացումը տրուած է եղեր Քէմփի դպրոցի հաշւոյն:

Մինչդեռ իրականութեան մէջ միութիւնս կազմուած է Մարսիլիոյ մէջ եւ չունի ոչ մէկ մասնաճիւղ, իսկ նոյն ներկայացումը տրուած է մեր վերոգրեալ բացատրութեանց համաձայն:

Դիւան Ս. Հ. Միութեան
Մարսէյլ

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ԿԻՐԱԿԻ ՕՐՈՒԱՆ ՄՐՑՈՒՄՆԵՐԸ

Ինչպէս գրած էինք, այս Կիրակի, 23 Մայիս, Էլիզապէթի կոկիկ մարզարանին մէջ տեղի կ'ունենան ֆութպոլի խիստ հետաքրքրական մրցումներ, կազմակերպուած Հ. Մ. Ը. Մ.ի կողմէ, ի նպաստ պատերազմի ռուս վիրաւորեալներուն: Հանդէսին փայլը աւելցնելու համար, Փարիզի զինուորական կառավարիչ Զօր. Կուրօ ստանձնած է պատուակալ նախագահութիւնը, Ֆօ եւ Մարիօ զօրավարներու հետ միասին, տրամադրելով զինուորական ֆանֆառ մը: Նաեւ ռուս խաղախները ղաղարներուն պիտի պարեն իրենց ազգային պարերը:

*** Ֆութպոլի այս մեծ մրցումներուն կը մասնակցին Հ. Մ. Ը. Մ.ի խումբէն զատ Փարիզ եղած չեհական, յունական եւ ռուսական խումբերը, իսկական միջազգային «տէրպի» մը: Մրցումները կը սկսին ժամը 2ին, Հ. Մ. Ը. Մ.ի եւ չեհական խումբերուն միջեւ կէս կէս ժամուայ կիսախաղով: 3.15ին կը սկսի միւս մրցումը ռուսական եւ յունական խումբերուն միջեւ: Այս երկու մրցումներուն յաղթականները ժամը 5ին կը մրցին La Russie Illustrée թերթի բաժակին համար: Ժամը 4.30էն 5 տեղի կ'ունենան խաղախներու պարերն ու երգերը:

Ի՞նչ կրնայ ըլլալ այս մրցումներուն արդիւնքը: Այս հարցին կարելի է դիւրութեամբ պատասխանել, նկատի առնելով եղանակի ընթացքին եղած մրցումները: Մեր կարծիքով Հ. Մ. Ը. Մ.ը Չեխերուն յաղթած ըլլալով երկու անգամ, եւ այս անգամ ալ աւելի զօրեղ կազմով ելլելով, կրնայ փայլուն յաղթանակ մը ապահովել Չեխերուն վրայ:

Ռուս. եւ յունական խումբերէն նախընտրելի է ռուսականը որ շատ բարձր է Հելլէններէն — եթէ նկատի ունենանք որ Փարիզի մեծ խումբերէն խաղացող բոլոր Ռուսերը կը մասնակցին:

Հ. Մ. Ը. Մ.ը դժուարին մրցում մը պիտի ունենայ. բայց ապահովաբար վերջին խաղին յաղթական ելլէ Ռուսերէն, նկատի առնելով Հ. Մ. Ը. Մ.ի երկու ժամուայ հանգիստը, մինչ Ռուսերը միայն կէս ժամ պիտի ունենան:

Ամէն պարագայի մէջ, խիստ հետաքրքրական, եւ հաւասարակշիռ մրցումներ են որ պիտի կատարուին:

Հ. Թ.

ՅԻՇԱՏԱԿ ՄԸ

ՄԵՐ ԳԻՒՂԱՔԱՂԱՔԷՆ

(ԸՆԿԵՐՈՋ ՄԸ ՊԱՏՄԱԾԸ)

VIII

— Այո՛, գեղեցիկ են բայց աղքատ, հազիւ ուտելու չոր հաց ունին ու ոչ ոք չամուսնանար իրենց հետ, որովհետեւ աղքատ են. իսկ անոնք որ կ'ուզեն ամուսնանալ, յարմար չեն իրենց...

— Շատերը աղքատ են, մարդուն սիրտը հարուստ ըլլայ, ճակատագիր է...

— Ճակատագի՞ր, պատասխանեց մելամաղձոտ, շաբաթէ մը երկու եղբայրներն ալ Ամերիկա պիտի մեկնին այդ դրամով ու կը տեսնես, եթէ հոս մնաս, թէ ինչպէս այդ աղջիկներուն բախտին անիւը պիտի դառնայ...

Անոր դէմքը կը շողար ու ես կը զգայի որ քաղցր յուզում մը կը թափանցէ ու կը գրաւէ մարմինս: Այն միտքը թէ գիշերային այդ ասպատակութիւնը ամբողջ ընտանիքի մը երջանկութիւնը պիտի ապահովէր, սիրտս կը լեցնէր մեծ երջանկութեամբ:

Դանդաղօրէն վերադարձանք, լուռ ու կորսուած մեր մտածումին խորը:

Կ'անցնէինք ցորենի արտի մը քովէն: Մտաւ ներս ու սկսաւ կակաչ հաւաքել: Ես ալ հաւաքեցի ու խոշոր փունջ մը շինեցինք: Ուրախութենէն կը շողար դէմքը:

— Քոյրիկիս համար է, ըսաւ, չես գիտեր ի՜նչպէս կը սիրեմ զինքը: Ինչպէս աչքերը կոյր մարդու մը լսելիքը ու հոտոտելիքը սովորականէն աւելի զօրաւոր կ'ըլլան, այնպէս ալ իմս... Քանի տարիները կը սահին ու ամէն սիրոյ նրազ կը սպառի, այնքան քրոջս հանդէպ ունեցած սէրս կը մեծնայ:

— Երիտասարդ ես, սիրելու պատեհութիւններ միշտ կ'ըլլան...

— Սէրը երիտասարդութեան հետ ո եւ է կապ չունի եւ ոչ ալ պատեհութեանց: Տարիներ առանց սիրոյ եւ գուրգուրանքի ապրող չոր ու խստասիրտ մարդու մը մօտ, յանկարծ առաւօտ մը ներկայութիւնը կը զգացուի նոր ու մեծ զգացումի մը, ալիքի մը որ կը սրբէ ու կը տանի բոլոր հին, ճղճիմ ու մանր հաշիւները, եսասէր նկատումները, դժկամակութիւնը ու կը լեցնէ սիրտը նոր բուրումով:

Նայէ մեր գիւղաքաղաքի ընտանիքներուն: Քանի քանի զոյգեր կ'ապրին տան մը մութին մէջ, գորշ ու ծանր օրերով, առանց սիրոյ, առանց այն ստեղծագործող շունչին որ տունը երջանկութեամբ կ'ողողէ: Առանց իրարու ներկայութենէն զգալու այն ցնցող ու խռովիչ հաճոյքը որ սէրը կը յատկանշէ:

— Այո՛, շարունակեց տրտմութեամբ, պտտէ՛ ամբողջ գիւղաքաղաքը ու հազիւ կը հանդիպիս տուներու որ սիրոյ բոյներ ըլլան, կարծես թէ սէրը խաղաղութենէ ու հանդիստէ չախորժիր. բայց ահա առաւօտ մը, սիրոյ ճամբու մը վրայ, նայուածքի մը գոգը կամ գաղտնօրէն արտասանուած սիրոյ բառի մը տպաւորութեան տակ՝ որ միշտ խռովիչ կ'ըլլայ, ընտանեկան յարկի տակ կրաւորական կինը կամ անտարբեր այրը կը հանդիպին ուրիշի մը... (ա՜հ, այդ ուրիշը որ սիրոյ պատմուճանը կը հագնի ու միշտ գեղեցիկ կ'ըլլայ...) Ու ահա գուրգուրանքի, սիրոյ, զոհողութեան ու հոգածութեան ի՜նչ մեծ հարստութիւն, ի՜նչ մեծ ու պերճ բուսականութիւն ամուլ ու աղքատ կարծուած հոգիներու մէջ... Ինչպէս ծառի ճիւղի մը վրայ քնացած աչք մը որ յանկարծ կ'արթննայ ո եւ է պատրուակով, դիպուածով մը որուն չէր սպասեր ու կ'ընձիւղի, կ'ընձիւղի գարնան լուսաւոր գիշերներով...:

Ամէն էակ թաքուն ու փափուկ զգացումներու ու զգայնութիւններու շտեմարան մը ունի: Ինչպէս ռումբի մը պատրոյգին կը բաւէ մօտեցնել լուցկի մը՝ պայթեցնելու համար ուժի այդ աճարկու ու հեթանոս գունդը, այդպէս ալ որոշ ու ճակատագրական պահու մը արտասանուած որոշ խօսք մը կը բաւէ սրտի մը պատուարները քանդելու, ամբարտակները իջեցնելու ու յաղթանակի դրօշակ տնկելու վրան: Բառերը իրենց հաստատուն իմաստէն զատ յարաբերական մեծ նշանակութիւններ ունին ու ի՜նչպէս յարափոփոխ ու ի՜նչպէս գունագեղ: Երբ ես «գարուն» կ'ըսեմ, ուր ալ ըլլամ, կը յիշեմ մեր գիւղաքաղաքը ծածկող եղրեւանինները, գառնուկները որ նոր կը ծնին ու ցորենները որ գիշերները կը բուսնի՜ն, կը բուսնի՜ն ինչպէս աստղերը երկնքին խորը. բայց երբ ուրիշ մը «գարուն» կ'ըսէ, վստահ եմ որ կը հասկնայ ուրիշ բան: Ու տակաւին «գարուն»ը ուրիշ բառ է սիրուհիի մը ծաղկած բերնին վրայ ու ուրիշ՝ հոգեվարք ու ծեր շրթունքներու վրայ: Բառը կը տարբերի, ու ո՛չ միայն կը տարբերի մարդէ մարդ, հապա նաեւ ժամանակէ ժամանակ: Բանաստեղծները գիտեն բառերուն թաքուն կարողութիւնները, մենք կը զգանք միայն...

Վայրկեան մը լռեց:

— Սէրը ճակատագրական ու եղերական է, աւելցուց տրտում, ինչո՞ւ ան եւ ոչ ուրիշ մը, աւելի գեղեցիկ ու աւելի կատարեալ ուրիշ մը: Հա՛րցուր: Պրպտէ՛: Պատճառը չես կրնար գտնել: Սիրոյ հետ հաշուի նստիլ չըլլար...

Ժողովրդական հէքեաթ մը կ'ըսէ որ արարիչը իւրաքանչիւր արարած ստեղծած ատեն զայն բաժնած է երկու կէսի: Մէկը՝ կին, միւսը՝ տղամարդ: Երկու կէսերն ալ առանձին պակաս են ու դժբախտ: Տարիներ այդ կէսերը կը փնտռեն իրար կեանքի տխուր ու մութ ճամբաներուն վրայ: Երբեմն պատրանքը կ'ունենան իրենց կէսը գտած ըլլալու, «իրենց կէսը»: Երանի անոնց որ կը գտնեն: Այլապէս ո՜րքան սիրոյ խօսքեր, ո՜րքան մելամաղձոտ ու խռովիչ զգուանքներ, ո՜րքան սիրոյ գիշերներ պիտի կորսուէին հասարակ ու տաղտկացուցիչ օրերու մառախուղին մէջ (ես իր ճշգրիտ բառերը չեմ յիշեր, բայց իր ըսածներուն իմաստը այս էր):

(Շար.) ՎԱԶԳԷՆ ՇՈՒՇԱՆԵԱՆ

Աքսորի որոշումը ետ առնուած

Աթէնքէն կը գրեն թէ նոր դիմումները արդիւնաւոր եղած են։ Մատնիչները այնքան պղտորած էին Ներքին Նախարարին միտքը, որ երկար ջանքեր անհրաժեշտ եղան՝ հասկցնելու համար թէ բոլոր վերագրումները սուտ զրպարտութիւններ են։ Մայիս 7ին Նախարարը ետ առաւ աքսորի որոշումը՝ գործը յանձնելով կուսակալութեան։

Վարչութեան անդամներէն Պ. Պ. Աղասեան և Էմիրեան, քանի մը չէզոքներու հետ փորձած են համերաշխութիւն առաջ բերել, սակայն Մազլըմեան չէ համաձայնած ետ առնել իր «ժուռնալ»ը։ Մատնիչները մեծ գործի վրայ են և տխրահռչակ Թորգոմն ու սմսեղուկ Զէյթունցեանը նորէն պաշտօնատունէ պաշտօնատուն կը պտտին ձերբակալուածները աքսորել տալու համար։ Սակայն հելլէն իշխանութիւնները այլեւս հասկցան սոնց իսկական դիմագիծը։

Դրամանենգութեան խնդիրը

Փէշթայի դատավարութեան ընթացքին, Հունգարիոյ վարչապետին համար ջախջախիչ յայտնութիւններ ըրաւ երեսփոխան Հիր, որ ամբաստանութեան տակ է։ Յայտարարեց թէ կոմս Պէթլէն նամակ մը գրած էր իրեն, արտօնելով կեղծարարութիւնը։ «Այդ նամակը ամէն բան կը պարունակէր, բացի ֆրանք բառէն։ Առանց այդպիսի արտօնութեան մը, երբեք չպիտի համարձակէինք փորձել այս բախտախնդրութիւնը»։ Աւելցուց թէ վարչապետը մէկ միլիոն քուրօն խոստացած էր իշխան Վինտիշկրացի։ Իսկ Նախկին Նախարար Թէլէքի քարտիսագրական հաստատութիւնը դրաւ կեղծարարներու տրամադրութեան տակ»։ Վկան յայտնեց թէ կոմս Պէթլէնի Նամակը ապահով տեղ պահուած է, բայց չի կրնար ըսել տեղը, որովհետեւ ծանր կացութեան մը պիտը մատնուէին բազմաթիւ անձեր։ Դատարանին նախագահը սպառնաց բանտարկել երեսփոխանը եւ հրամայեց խուզարկել տունը։ Իշխան Վինտիշկրաց ալ հարցաքննուելով, մերժեց յայտնել այդ փաստաթուղթին բովանդակութիւնը, միայն ըսաւ թէ թուականը 1923 էր։

Գործադուլ Լիոնի մէջ

Լիոնի Քաղաքապետական Խորհուրդը եւ Նահանգային Ժողովը ընդունած չըլլալով հանրակառքի գործաւորներուն պահանջը, 3500 ծառայողներ գործադուլ ըրին առջի օր։ Ոչ մէկ հանրակառք բանեցաւ։

Օդանաւի արկած

Մոսկուայէն կը հեռագրեն թէ Մոսկուա-Թիֆլիս գծին օդանաւերէն մէկը ինկաւ Խարքոֆի մօտ։ Երկու ճամբորդներ, որոնց մէկը «Փրավտա»ի աշխատակից, մեռան, իսկ առաջնորդը եւ մեքենավարը ծանրապէս վիրաւորուեցան։ Պատճառը յայտնի չէ։

Մարոքի յարձակողականը

Ֆրանսական եւ սպանիական բանակները բուռն յարձակողականի մը սկսած են քանի մը օրէ ի վեր։ Հասած լուրերու համաձայն, ֆրանսական զօրքը աւելի քան տասը քիլոմեդր յառաջացած է։ Արիւնալի կռիւներ կը սպասուին։ Սպանիացիներն ալ իրենց կարգին յառաջ կը խաղան եւ պզտիկ յաջողութիւն մը շահեցան.

Գործադուլին վնասները

Անգլիոյ երեսփ. ժողովին մէջ եղած յայտարարութեան մը համաձայն, գործադուլին հետեւանքով հանքածուխի ճարտարագործութիւնը 7 միլիոն ստերլին վնաս կրած է, երկաթուղիները՝ 8 միլիոն, մետաղագործութիւնը՝ 3,5 միլիոն, հիւսուածեղէնի գործը, 5 միլիոն, նաւաշինութիւնը՝ 2,5 միլիոն, քիմիական արտադրութիւնները՝ 500,000։ Ընդհանուր կորուստը կ'ենթադրուի 30 միլիոն։ Պետական ելմտացոյցին համար եղած բացառիկ ծախքն է 750,000 ստերլին։

ԼԵՀԱԿԱՆ ՏԱԳՆԱՊԸ

Մարաջախտ Փիլսուտսքիի դէմ հակառակութիւնը կը շարունակուի կարգ մը գաւառներու մէջ։ Լեհաստանի Գերմանները կը շարունակեն խռովութիւն սերմանել երկրին մէջ։ Զօրավար Հալլէր յայտնած է «Շիքաքօ Թրիպիւն»ի թղթակցին թէ 50,000 Փօզնցի քաղաքացիներ պատրաստ են կռուելու համար Փիլսուտսքիի դէմ։

Վարչապետ Պ. Պարթէլ Վարշաւայի օտար դեսպաններուն պաշտօնապէս հաղորդած է նոր կառավարութեան կազմութիւնը։ Օտար պետութիւնները դեռ չեն վաւերացուցած այս փոփոխութիւնը եւ կը սպասեն որ Փիլսուտսքի սահմանադրական կարգ մը դժուարութիւններու ալ յաղթէ, խորհրդարանը լուծելով կամ նախագահական ընտրութեան նոր ձեւ մը գտնելով։ Քանի որ ըստ սահմանադրութեան խորհրդարանը չի կրնար լուծել, բռնի ուժի պիտի դիմէ։ Այս պայմաններուն տակ չի կարծուիր թէ պետութիւնները ճանչնան Փիլսուտսքիի պետական հարուածը։

Ռընոյի գործադուլը

Գործադուլի շարժումը կը շարունակուի։ Ժամով աշխատող բանուորները, որ միջին հաշուով ժամը 3,70 ֆր. կը ստանան, 50 սանթիմի, իսկ կտորով աշխատողները հարիւրին տասը յաւելում կը պահանջեն։ Շատ մը ճիւղերու մէջ բանուորներուն 100ին 40ը գործադուլ ըրած են և կը ստիպեն իրենց միւս ընկերներն ալ որ չաշխատին։ Ոստիկանները շատ դժուարութիւն կը քաշեն գործարանին առջեւի համախմբումները արգիլելու համար։ Գործադուլի կոմիտէն երէկ կոչով մը հրաւիրեց Ռընոյի բոլոր գործաւորները ընդհ. գործադուլ յայտարարել։ Մեծ Ռընոյի մէջ 28,000 բանուորներ կ'աշխատին. ասոնցմէ 15,000ը երէկ գործադուլին մասնակցեցան։

Խորհրդարանի բացումը կը պահանջեն

Ընկերվարական երեսփոխաններու կողմէ պատուիրակութիւն մը վարչապետութեան ներկայանալով պահանջեց որ Խորհրդարանը ստիպողաբար նիստի հրաւիրուի, ներկայ բացառիկ կացութեան առթիւ։ Արմատական ընկերվարական կուսակցութեան գործադիր մարմինը եւս իր վերջին ժողովին մէջ նոյն իմաստով որոշում տուաւ։

ՕՐ. ԹԱԳՈՒՀԻ ԳԱՍՊԱՐԵԱՆ
ԵՒ
Պ. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ՉԱԹԱԼԵԱՆ
ՆՇԱՆՈՒԱԾ
17 Մայիս 926 Լիօն

ԿՈՉ ԱԿՆՑԻՆԵՐՈՒՆ

Հայաստանի մէջ «Նոր Ակն» մը հիմնելու ծրագրին իրականացման զօրծակցելու համար, Մայիս 15ի գիշերը գումարուած հաւաքումի մը մէջ, միաձայնութեամբ որոշուեցաւ կազմել, փարիզաբնակ Ակնցիներու Հայրենակցական Միութիւն մը, եւ ընտրեց առժամեայ Վարչութիւն մը հետեւեալ անձերէն.— Պ. Պ. Արշակ Զօպանեան, Տօքթ. Բօյօլեան, Գիսակ Փափազեան, Վահան Եարճանեան, Հրանտ Թորոսեան, Արթին Տատեան, Մ. Պարսամեան եւ Օր. Աշխէն Խերեան։

Յառաջիկայ Մայիս 25ի երեքշաբթի իրիկունը ժամը 9ին, Ֆլօրիա ճաշարանը, 61 Րիւ Մէօսիէօ լը Փրէնս (Մէթրօ Օտէօն) տեղի պիտի ունենայ Բրդ. ընդհ. ժողով մը, որուն համար հրաւէր ղրկուած է, Փարիզի եւ շրջականներու բոլոր Ակնցիներու։ Այն բոլոր հայրենակիցները, որոնց հասցէն անծանօթ ըլլալով մեզի, հրաւէր ստացած չեն, կը խնդրենք որ հաճին անպատճառ ներկայ ըլլալ այս Բ. ժողովին, ուր պիտի ընտրուի մնայուն Վարչութիւնը եւ Միութեան ծրագիրը եւ կանոնագիրը պիտի վաւերացուին։

Առժամեայ վարչութիւն

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

"ՄԱՅԻՍԻ 28„Ը

Աշխատակցութեամբ Ա. Ահարոնեանի, Ա. Իսահակեանի, Ա. Խատիսեանի, Ռուբէնի, Մ. Վարանդեանի, Ս. Վրացեանի, եւլն.։ Հրատարակութիւն Հ. Յ. Դ. Փարիզի Շրջանային Կոմիտէի։ 14 մեծ և փոքր պատկերներով։ Տպագր. Կ. Յ. Ներսէս, Փարիզ, 1926։ Գին 5 ֆրանք։ Կարելի է ստանալ «Յառաջ»ի խմբագրատունէն։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Էքաթէրինոտարէն, Չարշանպացի Տիկ. Սիրանոյշ (հայրը Տրապիզոնցի) կը փնտռէ եղբայրը Յակոբ Տէր Բարսեղեանը։ Տեղեկացնել Հայկ Բնարեանի 51 Rue Monge Paris (5)։

Մշոյ Խասգիւղացի Տիկ. Երանուհի Յարութիւնեան կը փնտռէ իր եղբայրը, Քերովբէ Յարութիւնեանը որ 13 տարի առաջ Ամերիկա գացած է։ Երկու տարի առաջ, Սելանիկ եղած ատեն նամակ մը առինք իրմէ, բայց Ֆրանսա գալէ յետոյ ճիշդ երկու տարիէ ի վեր լուր չունինք։ Տեղեկացնել Eranouhi Haroutiounian, Cantonnement de la Varizelle N. 21 St. Chamond (Loire) Կը խնդրուի «Հայրենիք»էն եւ «Ասպարէզ»էն արտատպել։

— Զարուհի Դանիէլեան կը փնտռէ Կարապետ եւ Պաղտասար Կարապետեանները, Ակնայ Կարուշլա գիւղէն, հօր անունը Տագէս, մօր անունը Հայկանոյշ։ Մարսիլիա ըլլալ կը կարծուին։ Տեղեկացնել Յարութիւնեան Աբրահամի, 14 Bld. de la Pologne, Lancey (Isère).

Ակնցի Առաքել Վարդեանը կը փնտռէ իր հօրաքրոջ որդին Մկրտիչ Ռայիսեանը, բնիկ Չմշկածագցի, որ 1919ին Հալէպի մէջ տեսնուած է։ Տեղեկացնել, Arakel Vartian, au Chateau de Pin a Couture. (Loire et-Cher), France. Կը խնդրուի Եգիպտոսի թերթերէն արտատպել։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Հ. Յ. Դ. Ռոստոմ խումբի ժողովը այսօր Ուրբաթ, ժամը 8.30ին սովորական հաւաքատեղին։

ՏԷՍԻՆԻ Հ. Յ. Դ. ենթակոմիտէի ընկ. ընդհ. ժողովը Մայիս 23 Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2ին ծանօթ, հաւաքատեղին։

ՄԱՐՍԻԼԻՈՅ Հ. Յ. Դ. «Քրիստափոր» խումբի ընկերական ժողովը Մայիս 23ին Կիրակի երեկոյեան ժամը ճիշդ 8,30ին ծանօթ սրահին մէջ։

ՎԻԷՆԻ Հայ ժողովրդային Լսարանի կազմակերպած ներկայացումը տեղի կ'ունենայ 23 Մայիս կիրակի օր Փօնթէվէք Սինեմայի սրահին մէջ։

Չափահաս Որբերու Միութեան ընդհ. ժողովը Կիրակի, 23 Մայիս կէս օրէ վերջ ժամը 2.30ին։ Կը հրաւիրուին անդամներէ զատ, բոլոր չափահաս որբերը։ Ներկայ պիտի ըլլայ Պ. Ներսէս Օհանեան։

ԳՏՆՈՒԱԾ

Յառաջի մէջ փնտռուած Պոլսեցի Թորգոմ Փափազեանը կը գտնուի Հալէպ եւ կ'աշխատի Պաղտատի կայարանը, իբրեւ մեքենավար։

ՄԱՐՍԻԼԻՈՅ ՄԷՋ

«Յառաջ»ի ցրուիչն է Պ. Գեղամ Ծերիկեան.— Հասցէ Guégham Tzerikian, Poste Restante, Marseille.

ԼԻՕՆԻ ՄԷՋ

«Յառաջ»ի և «Մարմարա»ի գործակալն է Յովհաննէս Դերձակեան, 34 Rue Dunoir, Lyon.

ԳՈՐԾԱԽՈՐՈՒՀԻ Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Փօն տ'Օպընայէն 4-5 գործաւորուհի կ'ուզուի մետաքսի գործարանի մէջ աշխատելու։ Բնակարան, ելեկտրականութիւն, վառելիք ու անկողին գործատիրոջ կողմէ։ Դիմել՝ հետեւեալ հասցէին Ա. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ փօն տ'Օպընա (Արտէշ)։

ՎԱՐՈՒԺԱՆԻ ԳՈՐԾԵՐԸ

Նկատի ունենալով ներկայ պայմանները որոշեցինք, ողբացեալ Դ. Վարուժանի հետեւեալ գործերը մեծաքանակ ծախել նշանակուած զեղճալ գիներով (կանխիկ).—100 Հացին Երգը՝ հատը 25 սէնթ, 50 Հացին Երգը՝ հատը 30 սէնթ, 5 Հեթանոս Երգեր՝ հատը 2.30 տօլար։ Դիմել.— Ժ. Յ. ԱՔԻԿԵԱՆ, 76 Lexington Ave. New-York.

Le Gérant: H. TEURNIER

Impr. MASSIS
208bis, Rue Lafayette Paris (10e

ՍԱԿԱՐԱՆ

20 Մայիս 1926

ԴՐԱՄՆԵՐ

		Ֆր.	
Սթեռլին,	L. St.	163	
Տոլար,	Dollar	33	5
Մարք (ոսկի)	Mark	8	20
Թրքական Թղթ.	L. Trq.	17	20
Թրք. ոսկի	» or	130	—
Մէճիտիէ	Médjidié	12	50
Լէվա 100 հատր	Léva	26	50
Տրախմի »	Drachme	41	—
Լիր » »	Lire	129	—
Պելժ. ֆրանք »	Frc. Belge	101	—
Զուիցր. »	Frc. Suisse	650	—
Լէյ 100 հատր	Ley	11	90
Չերվոնեց	(10 Roubles or)	168	—

ԱՐԺԵԹՈՒՂԹ

Եգ. Քր. Ֆօնսիէ I	Cr. Fonc. Eg.	3480	—
» II	»	2200	—
» III	»	2100	—
Ռումելի երկթղ.	Lots turcs	130	—

Comptoir Parisien de change et de Crédit
80, Rue Lafayette

խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

"HARATCH,,

JOURNAL ARMÉNIEN PARAISSANT TROIS FOIS PAR SEMAINE

Directeur-Propriétaire: SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction et Administration / Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն — 208 bis, Rue Lafayette, PARIS (10e).

Հեռաձայն՝ Nord 57-82

Մէթրօ.— Louis Blanc կամ Jaurès

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ	Եռամսեայ	Վեցամսեայ	Տարեկան
Ֆրանսա և գաղութներ	20 ֆր.	38 ֆր.	75 ֆր.
Անգլիա և » Եգիպտոս, Իրան	—	10 շ.	20 շ.
Ամերիկա	—	3 տ.	5 տ.
Ուրիշ երկիրներ	—	50 ֆր.	100 ֆր.

Հասցէի փոփոխութեան համար 2 ֆր. վճարել անհրաժեշտ է:

ԿԻՐԱԿԻ 23 ՄԱՅԻՍ 1926

23 MAI 1926

On reçoit des annonces en français et en arménien.

Ա. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 127 • Կը հրատարակուի ԿԻՐԱԿԻ, ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ և ՈՒՐԲԱԹ — ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ՄԱՅԻՍ 28Ը, ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԱՆԿԱԽՈՒԹԵԱՆ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ, ՊԻՏԻ ՏՕՆՈՒԻ ԱՄԷՆ ՏԵՂ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՏԵՂ ՄԸ ԺԱՆԳ, ՏԵՂ ՄԸ ԿԻՐՔ

Յունիս 20ին կը բացուի Եւրոպայի Հայերու Պատգամաւորական ժողովը, վաւերացնելու համար մշակուած Սահմանադրութիւնը:

Մինչեւ հիմա միայն Լիոնի մէջ յայտարարութիւն եղած է ընտրութեանց համար: Միւս շրջաններէն լուր չկայ տակաւին: Ոչ ալ գիտենք թէ ինչ կը կատարուի Ֆրանսայէն դուրս: Փարիզի մէջ, եկեղեցական հոգաբարձութիւնը նշանակած է, կ'ըսեն, հինգ պատգամաւորներ իր իսկ անդամներէն կամ գործակիցներէն, երեւի վեցերորդն ալ «դրսեցի»ներուն, բուն ժողովուրդին, եթէ ոչ Աղքատախնամին ձգելով:

Այսպէս կամ այնպէս, պիտի կազմուի Պատգամ. ժողովը: Առայժմ դժուար է ճշդել անոր դիմագիծը: Բայց, տիրող հոգեբանութենէն դատելով, շատ ալ փարդագոյն յոյսեր չենք կրնար ունենալ: Արդէն իսկ նշանակուած անդամներուն կամ թեկնածուներուն մէջ տարրեր կան, որոնք ազգային կազմակերպութեան փորձն անգամ աւելորդ կը համարեն: Ատոնք էին որ վերջերս սպառնագիր մը ղրկեցին կաթող. պատուիրակին, որպէս զի ձեռնթափ ըլլայ: Հանրագրութիւն մըն ալ պատրաստեր էին, քառասուն երեւելիներու ստորագրութեամբ, եւ զանազան մեղադրանքներով. բայց յետոյ ետ առին, եւ խաղաղութիւնը վերահաստատուեցաւ:

Ինչպէս ըսինք, պատգ. ժողովին առաջին գործը պիտի ըլլայ վաւերացնել մշակուած Սահմանադրութիւնը, որ վաթսունական թուականներու թարմութիւնն ունի, աւելի ժանգոտ քան Պոլսոյ ազգային Սահմանադրութիւնը: Թեմական առժամեայ վարչութիւնը չափազանց մտավախութեամբ շարժած է, անխախտ պահելով հօտ և հովիւի դրութիւնը և ուժ տալով կղերապետական կարգ ու սարքին: Նոյն իսկ տեղական պայմաններով չի բացատրուիր այդ երկչոտութիւնը: Անշուշտ պատգամաւորները առիթ պիտի ունենան արտայայտուելու այս մասին, համապատասխան փոփոխութիւնները կատարելով: Բոլորին համար ալ անմիջականը՝ կազմակերպութեան իրականացումն է: Եւ պէտք է կարելին փորձել որ գործը կէս ճամբան չմնայ:

Այլեւս ներելի չէ նախկին դրութեամբ շարունակել, և 40-45 հազարնոց գաղութի մը պահանջները գոհացնել պատահական կամ կողմնակի մարմիններով: Ժանգ մը կայ որ պէտք է թափի: Բացեր կան որ պէտք է լեցուին: Այլասերումն ու օտարացումը աւերներ կը գործեն մեր աչքերուն առջեւ, և մենք տակաւին կրթարան մը չունինք Փարիզի մէջ: Չունինք մինչեւ անգամ «ազգային տուն» մը, որ հոգեկան հաղորդակցութիւն հաստատէր ցիր ու ցան հայրենակիցներուն միջեւ: Երեք տարի վերջն ալ, ժամուն դուռը կը մնայ միակ ժամադրավայրը, և պիտի մնայ յաւիտեան, եթէ չկարմրինք այս անպատուաբեր վիճակէն:

Ֆրանսայի մէջ տիրող թմրութեան դիմաց, որոշ եռանդ կը նշմարուի կարգ մը գաղութներու մէջ,— Պուլկարիա, Յունաստան, Սուրիա, Եգիպտոս: Դժբախտաբար մթնոլորտը չափազանց պղտորած է չորս վայրերուն մէջ ալ, իբրեւ հետեւանք անորակելի խաչակրութեան մը: Սանձարձակ ասպարէզ գտած են կանխակալ կարծիքներն ու կիրքերը: Հիմնական շահեր կը վտանգուին քինախնդրութիւններով:

Այդպէս է պարագան Պուլկարիոյ համար, ուր տիրող պայքարը եթէ վերլուծենք եւ խտացնենք, երեւան կուգայ մէկ իրողութիւն,— հինի եւ նորի. տեղացիի եւ դրսեցիի կռիւ: Մինչեւ երէկ հայութեան հետ ամէն կապ կտրած խանութպաններ հրապարակ իջած են ո՛չ թէ գործ արտադրելու, այլ աւանդաբար հաստատուած իրաւունքներն ալ վրայ տալու: Կրթնած՝ իրենց հպատակութեան կամ զանազան տիտղոսներու, անոնք անդադար կը խորացնեն խրամատը, առանց կշռելու հետեւանքները:

Նոյնը Յունաստանի մէջ, ուր կարկտան եւ փարկաբեկ «Վարչութիւն» մը կը յամառի պահել աթոռը, չէզոքներն անգամ չլագրգռելով: Իր գարշելի արարքները այլեւս համեմատութեան չեն կրնար դրուիլ ընդդիմադիր ճակատի վրիպումներուն հետ:

Այլապէս վրդովիչ է պատկերը Եգիպտոսի մէջ, ուր կամկար եպիսկոպոս մը, փոխանակ ժողովուրդին կողմը բռնելու եւ փոթորիկը կանխելու, մինչեւ կառավարութեան դուռը գնաց, ըմբոստ Աղեքսանդրիան պատժելու համար: Հետեւանքը,— Աղեքսանդրիոյ ժողովուրդը կտրեց իր կապերը Գահիրէի հետ, եւ լրացուց երեսփոխանական ընտրութիւնները: Իբրեւ պատասխան, խառնակիչներն ալ ուրիշ երեսփոխաններ ընտրեցին, եւ հիմա դէմ դիմաց կը սպասեն...: Երկար պիտի ըլլար խօսիլ Սուրիոյ մասին:

Նպրծուն է այս ճամբան: Ե՞րբ պիտի սթափին:

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

"ՈՃՐԱԳՈՐԾԱԿԱՆ ՓՈՐՁԻ ՄԸ ԴԷՄ,,

Այս խորագրով խմբագրականի մը մէջ, «Լը Նուվօ Սիէքլը», Ֆրանսայի ֆաշիստներուն օրկանը, ուժգնօրէն կը քննադատէ կառավարութիւնը, «որ կ'ուզէ արտասահման նետել Ֆրանսայի Դրամատան ոսկիի պահեստը, արհեստականօրէն ուժ տալու համար ֆրանքին զոր ինք սպաննեց եւ կը շարունակէ սպաննել».

— «Եթէ քաշեն Ֆրանսայի Դրամատան ոսկին, եթէ միայն շեղցնեն զայն իր դերէն, այդ ակիզբը պիտի ըլլայ թղթադրամ ֆրանքին վերջնական փլուզման: Դրամատան ոսկին անհրաժեշտ երաշխաւորութիւնն է շրջաբերութեան հանուած թղթադրամին:

«Եթէ պետութիւնը կատարէ այն գործողութիւնը զոր կը ծրագրեն ֆրանքին սպանիչները, ֆրանքը բացարձակապէս պիտի իյնայ: Ատեն մը խաբուսիկ բարձրացում տեղի պիտի ունենայ, բայց յետոյ պետութեան վարկը բոլորովին պիտի չքանայ եւ պիտի պայթի մեծ աղէտը: Այդ աղէտը պիտի կործանէ արտադրողները, պիտի ոչնչացնէ թոշակները, գործելու ամէն ազատութենէ պիտի զրկէ Ֆրանսան՝ միջազգային կեանքի մէջ եւ ծանր խռովութիւններ պիտի յարուցանէ Ֆրանսայի գաղթային կայսրութեան մէջ:»

Թերթին կարծիքով, ֆրանքին անկման սկզբնական պատճառը այն է որ պետութեան ճնշման վրայ, շրջաբերութեան դրուեցաւ աւելի քան 40 միլիառ (52 միլիարի վրայ) թղթադրամ, ոչ թէ ոսկեդրամի կամ մուրհակի հիման վրայ, այլ պետութեան պարզ մէկ խոստումով:

ՆԵՐԳԱՂԹԸ ԴԱԴՐԱԾ

Նաիր Զմարէն (Միջազգեալ) կը գրեն.— Գաղթակայանի Հայերը նախապէս տրուած խոստումներու համաձայն, կը պատրաստուէին անցագիր առնելու, որպէս զի մտնեն Հայաստան մեկնին: Սակայն նորէն յուսախաբ եղան՝ Պատրիարքի Առաջնորդարանէն հասած նամակի մը վրայ, որով կը հաղորդուէր թէ «ներգաղթը առժամապէս դադրած է»: Թէհրանի խորհրդային հիւպատոսը հաղորդած է այս գէշ լուրը՝ հեռագրով: Հիմա գաղթականները շատ դժուար կացութեան մէջ են: Այս տարի անգործութիւն կը տիրէ եւ շատեր անհամբեր էին գաղթելու:

Պ. Շահվէրդեան Աթէնքի մէջ կարգ մը անորոշ խօսքեր ըրած է ներգաղթի մասին: «Կը յուսամ որ այս տարի ալ մաս մը գաղթականներ ղրկուին Հայաստան»:

ԲՐԻՏԱՆԱԿԱՆ ԳՈՐԾԱԴՈՒԼԸ ԵՒ ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Մայիս 6ին Երեւանի մէջ տեղի ունեցաւ միթինկ մը, Հայաստանի Արհեստակցական Միութեանց Վարչութեան նախաձեռնութեամբ: Այս առթիւ ընդունուեցաւ բանաձեւ մը, որով «Հայաստանի աշխատաւորները պատրաստակամութիւն կը յայտնեն ամէն կերպ աջակցիլ անգլիական պրոլետարիատի հերոսական կռուին»: Այս առթիւ «Մարտակոչ» կը գրէ.— «Մենք, Խորհրդային Միութեան աշխատաւորներս, կարող ենք օգնել լոկ նիւթապէս, դրամով. կարող ենք եւ պէտք է օգնենք, որովհետեւ Մեծ Բրիտանիայի բանւորների կռիւը մեր կռիւն է, նրանց յաղթանակը՝ մեր յաղթանակը»:

ՔԻՒՐՏԵՐՈՒ ԴԱՏԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ ԿԸ ՍԿՍԻ

Թրքական վերջին ապստամբութիւնը դարձեալ գործ բացաւ Թրքական Ջեկաններուն: Արեւելեան Անկախութեան Դատարանը Տիգրանակերտ գացած է, դատելու համար ապստամբութեան ղեկավարներէն անոնք որ ձեռք անցուած եւ ողջ թողուած են: Այս անգամ եւս կախաղանները պիտի գործեն: Ամբաստանեալներուն մէջ է նաեւ Քեախթէի Մէրտիս ցեղախումբին պետը, Շիւքրի աղա, որ նախապէս Խարբերդի Անկախութեան Դատարանին կողմէ 15 տարի թիապարտութեան դատապարտուած, սակայն յետոյ փախչելով նոր ապստամբութիւնը վարած էր: Ինչպէս գրեցինք, վերջին ապստամբութեան առթիւ 1000 հոգի ամբաստանութեան տակ են:

Իտալական լիրէն ալ հիւանդ

Իտալական կառավարութիւնն ալ բացառիկ միջոցներ ձեռք առաւ, լիրէթը փրկելու համար: Առանձին վարչութիւն մը հաստատուեցաւ ելմտական պաշտօնատան մէջ, որ պիտի զբաղի դրամներու փոխանակութեան գործով եւ որուն անդամները մասնաւորապէս ընտրուած սեղանաւորական մասնագէտներ պիտի ըլլան: Միեւնոյն ատեն որոշուեցաւ միայն Հռոմի եւ Միլանոյի սակարաններուն արտօնել փոխանակութեան գործողութիւնները, մինչեւ ցնոր տնօրինութիւն: Շատ խիստ տնօրինութիւններ կ'ըլլան անոնց դէմ որոնք օտար դրամ կ'առնեն առանց օրինաւոր պատճառները ապացուցանելու, որքան ալ փոքր ըլլայ գումարը: Հռոմի դրամատունը մերժեց 500 ֆրանք տալ յաճախորդի մը, որովհետեւ միասին չէր տարած իր անցագիրը որ հաստատէր թէ դէպի Փարիզ ճամբորդութեան մը ամար պէտք ունի այդ գումարին:

ԼԻՕՆԻ Թրամուէյի գործադուլը երկու օր տեւելէ յետոյ վերջացաւ: Բանթողներուն կողմէ պատուիրակութիւն մը ներկայացաւ քաղաքապետ Պ. Էռիօի, որ յաջողեցաւ համոզել զանոնք:

ԵԳԻՊՏ. ՔՐԷՏԻ ՖՕՆՍԻԷի Մայիս 15ի վիճակահանութեան մէջ 50,000ական ֆրանք շահեցան հետեւեալ թիւերը.— 290,159 (1886ի պարտաթուղթերէն), 424,547 (1903) եւ 364,881 (1911):

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՌԸՆՕՅԻ ԴՈՒՌՆԵՐԸ ՓԱԿՈՒԱԾ

30.000 ԲԱՆՒՈՐՆԵՐ ԱՆԳՈՐԾՈՒԹԵԱՆ ԴԱՏԱՊԱՐՏՈՒԱԾ

Քանի մը օրէ ի վեր կրկնուող գործադուլի փորձերը ընդհ. գործադուլի մը նախանշան սեպելով, Ռընօյի հսկայ գործարանը առջի օր փակեց իր դուռները, և փողոց նետեց 30,000 բանւորներ: Գործարանին չորս կողմը ոստիկանական հսկողութեան տակ առնուած է, որպէսզի բանւորները չկարենան ունէ յարձակում փորձել Երեքշաբթի պատասխան պիտի տրուի:

Բանթողները ամէն կողմ միթինկներ կը գումարեն: Առջի օրուան հաւաքոյթին մէջ 12 պատուիրակներ նշանակուեցան, որոնք բանակցութիւնները պիտի վարեն գործատիրոջ հետ:

⁂ Ուրբաթ օր «Ֆարման» օդանաւի գործարանը եւս դուռները փակեց, փողոց ձգելով երկու հազար բանւորներ: Առաւօտ ժամը 8ին պատուիրակութիւն մը ներկայացած էր գործատիրոջ՝ յաւելում պահանջելով: Պ. Տիք Ֆարման պատասխանեց թէ կառավարութեան հետ պայմանագրութիւն ունի, որով չի կրնար անմիջապէս գոհացում տալ բանւորներու պահանջին: Բանակցութիւնները տեւեցին մինչեւ կէս օր, առանց արդիւնքի յանգելու: Ասոր վրայ գործարանը փակուեցաւ: Այնտեղ ալ բանւորական միթինկներ կազմակերպուեցան: Համայնավար կուսակցութիւնը հրաւէր կ'ուղղէ բոլոր օտար բանւորներուն, միանալ բանթողներուն և միասին պայքարիլ:

⁂ Մեզի կը տեղեկացնեն թէ Ռընօի գործարանի կողմէն ժամավարձերու յաւելումի սակացոյց մը պատրաստուած եւ նամակի մը հետ միասին իւրաքանչիւր գործաւորի ղրկուած է մէկ մէկ օրինակ:

Այն գործաւորները որոնք համաձայն են յաւելումներուն, պիտի ստորագրեն ներփակ նամակը եւ առաջին առթիւ ղրկեն գրասենեակը:

Կը թուի թէ այդ նամակներուն պատասխանները ստացուելէ յետոյ, պիտի ձեռնարկուի գործարանի վերաբացման:

Այն բոլոր հայ գործաւորները, որոնք փոխած են իրենց հասցէները եւ չեն իմացուցած գործարանի վարչութեան, իրենց նամակները պիտի ստանան նախկին հասցէով:

Ծանր վիճակ Անգլիոյ մէջ

Ընդհանուր գործադուլի հրամանը ետ առնուեցաւ, բայց հանքագործները կը դիմադրեն տակաւին, անելի մը մատնելով կառավարութիւնը: Հանքագործներէն յետոյ, հանքատէրերն ալ մերժեցին կառավարութեան առաջարկած ծրագիրը: Այս կերպով, քաոսը կատարեալ կը դառնայ եւ բանակցութիւնները կը մնան այնտեղ ուր կը գտնուէին ընդհ. գործադուլէն առաջ: Վերջին երեք շաբաթներու ընթացքին մէկ թօնօ հանքածուխ իսկ հանուած չէ. 700,000 հոգի անգործ են, հանքերը փակուած ըլլալով, իսկ 300,000 հանքագործներ ալ առաջուընէ պարապ էին:

Ծանր տագնապ մը կը տիրէ նաեւ երկաթուղիներու կազմակերպութեան մէջ, բանթողներու վերահաստատման մասին:

⁂ Լօյտ Ճօրճ ամերիկեան թերթերու մէջ աղմկալի յօդուածաշարք մը հրատարակած ըլլալով, ազատական կուսակցութեան վարիչները կը պահանջեն որ հրաժարի խորհրդարանական վարիչի պաշտօնէն: Կ'ըսուի թէ աշխատաւորականներուն պիտի միանայ:

Ֆրանքը փրկելու համար

Գրած էինք թէ ֆրանքի գահավէժ անկումին պատճառով, կառավարութիւնը արտակարգ ժողով մը գումարեց հանրապետութեան նախագահին պալատին մէջ, բացառիկ միջոցներ ձեռք առնելու համար: Խորհրդակցութեան գլխաւոր առարկան էր Ֆրանսայի դրամատան (Պանք տը Ֆրանս) ոսկիի պահեստը գործածելու խնդիրը: Դրամատան վարիչները, հակառակ հանրապետութեան նախագահին, վարչապետին և ելմտական նախարարին պնդումներուն, մերժեցին ոսկիի պահեստը, ինչպէս նաև Մօրկանի փոխառութիւնը օգտագործել ֆրանքը փրկելու համար: Ֆրանսայի դրամատունը պետական դրամատուն չէ, բառին իսկական իմաստով: Կառավարութիւնը իր կողմէ երկու հոգի նշանակած է. բուն գործը բաժնետէրերու խորհուրդին ձեռքն է: Այս մարմինը, բաղկացած 15 հոգիէ, հակառակ ըլլալով հանդերձ կառավարութեան պահանջին, խոստացաւ ամէն զիջողութիւն ընել, երկիրը սպառնացող մեծ տագնապէն ազատելու համար:

Երկու օրէ ի վեր արդէն ֆրանքը սկսաւ բարձրանալ, և գրեթէ այնքան արագ, որքան եղած էր անկումը:

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՁԵՐԲԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ԵՒ ՍԱՐՔՈՒԱԾ ՄԵՂԱԴՐԱՆՔՆԵՐԸ

(Գ. ԵՒ ՎԵՐՋԻՆ ՄԱՍ)

Շարունակելով իր մեղադրանքները, «Խորհրդային Հայաստան»ը կը գրէ թէ հատ ու կէնտ Դաշնակցականներ Ա.) «Բանդիտների հետ կապ են պահպանել, Բ.) կապ են պահպանել Թուրք հակայեղափոխականների հետ, Գ.) Մուսավաթականների հետ, Դ.) կամ ազգային ատելութեան մթնոլորտ սերմանել յետամնաց մասսաների մէջ»։

Ենթադրենք որ այդ մեղադրանքները ճիշտ են եւ յանցանքներ։ Բայց ո՞վքեր են այդ յանցանքներու մէջ բռնուած քաղաքացիները որ պէտք է պատժուին։ Եթէ հատ ու կէնտ Դաշնակցականներ են, ինչպէս կ'ըսեն, ուրեմն անոնք միայն պէտք է պատասխանատուութեան կանչուին։ Ի՞նչ յանցանք ունին միւս հարիւրաւոր բանտարկեալները։ Եթէ Դաշնակցական մը «բանդիտ»ներու (աւազակ) կը գործակցի, ան դադրած է Դաշնակցական ըլլալէ։ Այդպիսի Դաշնակցականին ոչ թէ ձերբակալումը, այլ նոյն իսկ գընդակահարութիւնը ցաւ չպիտի պատճառէր որ եւ է Դաշնակցականի։

Այդ սփոփանքը ունենալու համար պէտք է պարզուի, թէ ի՛նչ կը հասկնան «բանդիտ» ըսելով, ո՛վքեր են այդ «բանդիտ»ները, ի՛նչ յանցանքներ են գործած եւ ո՛վքեր են այն Դաշնակցականները որ մեղսակից են այդ յանցանքներուն։ Քանի այս կէտերը չեն լուսաբանուած հասարակութեան համար, այդ յայտարարութիւնը կը մնայ դատարկ խօսք, անհիմն մեղադրանք, դիտմամբ հնարուած սուտ մը, վարկաբեկելու համար Դաշնակցութիւնը եւ արդարացնելու բանտարկութիւնները։

Աւազակներու հետ կապակցութիւնը համարելով սուտ եւ հնարովի, քննենք այն մեղադրանքը թէ Դաշնակցականները կապ կը պահեն Թուրք հակայեղափոխականներու, Մուսավաթականներու հետ եւ միաժամանակ ազգային ատելութիւն կը սերմանեն յետամնաց զանգուածներու մէջ։

Այս մեղադրական կէտերը իրարու ետեւէ, մէկ պարբերութեան մէջ կարդալով, ամենէն անտրամաբան մարդն անգամ պիտի հասկնայ որ ամբաստանութիւնը մտացածին է։ Եթէ Դաշնակցութիւնը ազգային ատելութեան մթնոլորտ կը ստեղծէ, չի կրնար ոչ Թուրքին, ոչ ալ Մուսավաթի հետ կապ ունենալ. եւ ընդհակառակն եթէ կապ ունի, չի կրնար ազգային ատելութեան մթնոլորտ ստեղծել։ Հետեւաբար եթէ այս իրարու հակասող երկու կէտերը հիմ կը բռնուին, ուրեմն Չեկան ինքն է սարքած այդ անճարակ մեղադրանքը։

Բայց այս խնդիրը առանձին պէտք է ուսումնասիրել։ Ամբաստանութեան հինգերորդ կէտը այն է թէ «Դաշնակները սողոսկելով խորհրդային եւ այլ հիմնարկներում, աշխատել են խանգարել մեր աշխատանքները։ Որպէս օրինակ կարելի է յիշել գիւղմիահարկի գանձման դէմ պայքարելը եւ չքաւորների կազմակերպման մասին տարածած այլանդակութիւնները։»

Այս մեղադրական կէտի փակագիծերը քիչ մը կը բանայ Աշոտ Յովհաննիսեանը «Խորհրդային Հայաստան»ի 100 թիւին մէջ, ըսելով. «Կոմերիտմիութեան անյաջողութիւնն այդ տեսակէտից նշանակում է, որ մեր դէմ գործող ուժերին յաջողուել է իրենց կողմը քաշել գիւղի միջակ եւ չքաւոր տարրերին եւ հարուած հասցնել մեզ այն ուղղութեամբ»։ Իսկական մեղադրանք պէտք է համարել Աշոտ Յովհաննիսեանի այս խոստովանութիւնը, եւ ոչ թէ վերոյիշեալ խեղաթիւրումը։ Որովհետեւ, ինչպէս Ստալին ալ կը յայտարարէ («Խորհրդային Հայաստան թիւ 99) «Չէզոքները եւ ոչ-կոմունիստները աւելի են նուիրուած վերաշինական գործին, նրանք աւելի բարեխիղճ, մաքուր աշխատողներ են խորհրդային երկիրներում, քան կոմունիստները, որոնք խոզի նման կը լափեն եւ կը փճացնեն»։ Պատասխանատու վարիչի մը այս յայտնութենէն յետոյ, ալ ո՞ւր կը մնան այն խօսքերը թէ «Դաշնակները աշխատել են խանգարել մեր աշխատանքները»։

Բայց կարեւոր յանցանք մը կ'իյնայ Դաշնակցականներուն եւ առ հասարակ ոչ-կոմունիստներուն վրայ, այն թէ «նրանք կարողանում են իրանց յետեւից քաշել գիւղի չքաւոր եւ աղքատ դասակարգը»։ Այս յանցանքին համար է որ հարիւրաւորներ բանտարկուած են, ասոր համար է որ Դաշնակցութիւնը աչքի փուշ է դարձեր եւ արժանի՛ է ոչնչացման։ Պահ մը թող մէկդի դնեն կուսակցական նեղ սրտութիւնն եւ Աշոտ Յովհաննիսեանը գտնէ ինքն իր մէջ թող պատասխանէ հետեւեալ հարցումին.—«Եթէ իր ատած Դաշնակցութիւնը իր ետեւէն չքաշէ միջակ եւ աղքատ գիւղացին, ո՞վ պիտի քաշէ, ո՞վ պիտի փոխարինէ անոր։ Ի՞նչ է այն ոյժը որ կը հարկադրէ բազմութիւնները երթալ Դաշնակցութեան ետեւէն»։ Առաջ կ'ըսէին.— Մավզէրը, ծեծը, իշխանութիւնը, գրականութիւնը, դրամը, սուտը, պաշտօնը, կաշառքը եւլն։ Այդ միջոցներէն ոչ մէկը ունի Դաշնակցութիւնը Հայաստանի մէջ. այդ բոլորը կրնայ օգտագործել միայն խորհրդային երկիրներու մէջ ինքը Աշոտ Յովհաննիսեանը։ Իրենք բնականաբար պիտի ուզէին որ ժողովրդական բազմութիւնները երթային կոմունիստներու ետեւէն, ունենային այն իտէալները որոնցմով տոգորուած են իրենք։ Բայց ի՞նչ է պատճառը որ չեն երթար, թէեւ կը գլխատուին ժողովուրդին առաջնորդները։

Պատճառներուն գլխաւորը՝ անիմաստ հալածանքն է. երկրորդը ժողովրդական իտէալներու բռնաբարումը։ Պոլշեւիկները չեն իրագործեր կամ չեն ձգտիր գլուխ հանել բոլոր այն պահանջները եւ իտէալները զորս Հայ ժողովուրդը դարերու ընթացքին կերտած, սրբագործած է իր զաւակներուն յորդահոս արիւնով։ Հայ ժողովուրդը ազատատենչ է, եւ գիտակից՝ իր շահերուն. ան չի կրնար դաւաճանել իր հայրենիքին, հողին, ցեղին ու աւանդութիւններուն։ Ան այդ ոյժին եւ ձգտումի մարմնացումը բնազդօրէն կը գտնէ Դաշնակցութեան մէջ եւ ատոր համար ալ քննադատելով հանդերձ կ'երթայ անոր ետեւէն։ Եթէ Հայ պոլշեւիկները կ'ուզեն ժողովուրդին իրական եւ ոչ թէ խուժական առաջնորդը դառնալ, դժուար չէ. թող որդեգրեն մեր իտէալները. այլապէս մինակ պիտի մնան եւ իրենց բոլոր «ռէքլամ»ները ծիծաղ պիտի շարժեն։ Անոնց կատարած հալածանքները զայրոյթով պիտի լեցնեն գիւղացիին սիրտը, եւ երբ համբերութեան բաժակը յորդի, դժուար թէ ռուսական սուինն իսկ կարենայ ապահովել իրենց դիրքն ու հանգիստը։ Կուսակցական ցաւը չէ որ անհրաժեշտ կը դարձնէ հալածանքներու դադարումը եւ բանտարկեալներու ազատութիւնը։ Այդ հալածանքները նպաստաւոր են կուսակցական շահերուն համար. բանտերն են որ իսկական յեղափոխականներ ու ընդդիմադիրներ կը պատրաստեն։ Անհրաժեշտ է որ վերջ տրուի այդ հալածանքները, որովհետեւ մեր ժողովուրդը արիւնաքամ է, տկար է եւ կարօտ ներքին անդորրութեան։ Ան պէտք է իր բոլոր ուժերը յատկացնէ իր հայրենիքի ամփոփման եւ իր քանդուած տնտեսութեան վերականգնման։ Այդ տեսակէտով արժէք ունի նոյն իսկ «չէկիստ» Հայու մը կեանքը։

Բայց մեղքը մերը չէ, եթէ չհասկնան մեր բարեացակամ խօսքերը։

ԿՈՎԿԱՍՑԻ

ԲԺՇԿԱԿԱՆ ԱՍՈՒԼԻՍ

ԳԻՆԻ ԽՄԵ՞Լ ԹԷ ՈՉ

Ընթերցող մը այս հարցումը կ'ուղղէր բժիշկներուն։ Շատ շատեր այդ ընթերցողին շուարած կացութեան մէջ կը գտնուին ու չեն գիտեր թէ պէ՞տք է գինի գործածել թէ ոչ։ Ոմանք լսած են թէ Փարիզի ջուրերը մաքուր չեն, առանց գիտնալու թէ ինչ բանի մէջ կը կայանայ այդ անմաքրութիւնը, ու ստիպուած կը կարծեն գինի խմել։ Ուրիշներ ալքօլամոլութեան հեռաւոր աւերներէն սարսափած, կաթիլ մը գինի իսկ չեն ուզեր բերաննին դնել։ Իսկ շատեր ալ, եւ ասոնք մեծամասնութիւնը կը կազմեն, տեղացի ժողովուրդէն օրինակ առնելով, գինին կենսական անհրաժեշտութիւն մը կը նկատեն աշխատաւորին համար, եւ ոչ միայն իրենք կը չափազանցեն անոր գործածութիւնը, այլ իրենց մի քանի մը տարեկան զաւակներն ալ կը թունաւորեն անով։

Պէտք է խոստովանիլ որ հարցը բարդ է ու դժուար։ Պարագային համեմատ, կարելի է հաւասարապէս պաշտպանել գինիի գործածութեան թէ՛ ջատագովներուն եւ թէ կատաղի հակառակորդներուն տեսակէտը։ Խօսքս գինիի մասին է եւ ոչ թէ ընդհանրապէս ոգելից ըմպելիներու մասին։ Ջանանք գիտականօրէն մօտենալ խնդրին եւ լուսաբանել զայն։

* * *

Գինին ըմպելի մըն է, այսինքն յառաջ կուգայ խաղողի հիւթի (շիրէ) խմորումով, որու հետեւանքով անոր շաքարը կարգ մը միքրոպներու ազդեցութեան տակ ալքօլի կը վերածուի։ Եթէ խաղողի հիւթը միայն խմորման ենթարկուի, կը ստացուի ճերմակ գինի, իսկ եթէ խաղողի հիւթի հետ միասին խմորման ենթարկուին նաեւ խաղողին կեղեւը, միջուկը եւ կուտերը, այդ պարագային կ'ունենանք կարմիր գինի։ Սովորական գինիները, ճերմակ թէ կարմիր, հարիւրին 9-12 ալքօլ կը պարունակեն, իսկ կարգ մը գինիները (Մալակա եւլն.) մինչեւ հարիւրին 15-22։ Ալքօլէն զատ գինին կը պարունակէ նաեւ քիչ մը շաքար, զանազան աղեր եւ թթուներ։

Բնական գինիները (Պօրտօ եւլն.), կարմիր թէ ճերմակ, «չոր գինի» կը կոչուին, որովհետեւ քիչ շաքար կը պարունակեն, անոնք թթուեւ են եւ ալքօլի քանակութիւնը միջակ (հարիւրին 9-12)։ Անուշ գինիներուն (Բօրտօ, Մալակա եւլն.) մէջ շաքարը բնականօրէն շատ է կամ յաճախ արուեստականօրէն աւելցուած է։ Իսկ փրփրող գինիները, որոնք ընդհանրապէս ճերմակ են (շամբանիա), մեծ քանակութեամբ շաքարի մասնաւոր խմորումէ յառաջ եկած ածխաթթու կը պարունակեն։

Նոր պատրաստուած գինիները աւելի ալքօլ կը պարունակեն եւ աւելի թթու են, քան հինցած գինիները, որոնց մէջ ժամանակի ընթացքին ալքօլի եւ զանազան աղերու փոխակերպումով յառաջ կուգան այնպիսի նիւթեր, որոնք անոնց կուտան մասնաւոր համ մը եւ բոյր մը (bouquet).

Բանաստեղծներուն թողլով գինիին հանրածանօթ յատկութիւնները, մենք պիտի մօտենանք անոնց բնախօսական տեսակէտով։ Գինին շնորհիւ իր ալքօլին եւ կարգ մը հիւթերուն, հաճելի ջերմութիւն մը յառաջ կը բերէ մարմնին մէջ, կը կազդուրէ եւ կը բարձրացնէ ֆիզիքական կորովը ու հոգեկան տրամադրութիւնները։ Միեւնոյն ատեն կը գրգռէ ստամոքսը եւ կը դիւրացնէ մարսողութիւնը։ Շնորհիւ իր թթուին, քիչ մըն ալ հականեխական է։

Այսպէս ուրեմն, գինին տեսակ մը սնունդ է որ ոյժ կուտայ, ջերմութիւն յառաջ կը բերէ մարսողութիւնը կը դիւրացնէ եւ միեւնոյն ատեն հականեխական է։ Հետեւաբար առաջին առթիւ այնպէս կը թուի թէ անվերապահ կերպով պէտք է յանձնարարել անոր գործածութիւնը։

Եւ սակայն, կ'արժէ քիչ մը մօտէն եւ քանի մը տեսակէտէ քննել այս յատկութիւնները։ Եթէ գինին, իբր սնունդ ուրիշ ուտելիքներու հետ բաղդատենք, կը տեսնենք որ մէկ լիտր գինին նոյնքան ոյժ եւ ջերմութիւն կուտայ որքան կէս քիլօ հացը կամ 150 կրամ շաքարը կամ 8—900 կրամ կաթը։ Արդ, գինին ոչ միայն այս սննդեղէններէն աւելի սուղ է, այլ իր տուած սնունդի որակն ալ լաւ չէ, որովհետեւ շինիչ չէ ու իր դերը ներքին գործարանները ժամանակաւորապէս գրգռելու, մտրակելու մէջ կը սահմանափակուի։ Հետեւաբար աշխատաւորին համար թէ խնայողական եւ թէ սնունդի որակի տեսակէտէն աւելի նպաստաւոր է գաւաթ մը շաքար ջուր (օր. լիմոնատ), թէյ կամ առանց շաքարի կաթ խմել, քան նոյն քանակութեամբ գինի։

Գինիի մարսողական յատկութիւնները անժխտելի են, շնորհիւ անոր ալքօլի եւ թթուներու գրգռիչ ազդեցութեան։ Այս գրգռումը կրնայ անվնաս, երբեմն ալ օգտակար ըլլալ առողջ կամ կարգ մը տկար ստամոքսներու համար։ Սակայն եթէ մէկուն ստամոքսը արդէն գրգռուած է, կը թթուի, ցաւ ու նեղութիւն կ'առթէ, ինչ որ յաճախ կը պատահի մեր երիտասարդ աշխատաւորներուն որոնք ամէն տեսակէտով շատ գէշ պայմաններու մէջ կը սնանին։ Այդ պարագային գինիի գործածութիւնը կը դառնայ վնասակար։ Նոր գինիները որոնք բաղդատաբար շատ ալքօլ եւ թթու կը պարունակեն քան հինցած գինիները, աւելի գրգռիչ ու վնասակար են, հիւանդ ստամոքսներու համար։ Ահա թէ ինչու ոմանց համար գինին հաճելի, առողջարար, իսկ ուրիշներու համար յոռի ու անտանելի ըմպելի մըն է։

Գիտուած է որ գինին, մանաւանդ ճերմակը, շնորհիւ իր առատ թթուին՝ 2-3 ժամէն կը սպաննէ ժանտատենդի (թիֆօ) եւ քօլերայի միքրոպները։ Պէտք է ըսել որ պարզ թթուն ալ այդ դերը կը կատարէ։ Միւս կողմէ եթէ Ֆրանսայի եւ մասնաւորաբար Փարիզի ջուրերը կրային են եւ ծանր խըմելու համար, սակայն միքրոպի տեսակէտով նոյնքան եւ թերեւս աւելի մաքուր են քան մեր Թուրքիոյ ջուրերը։ Հետեւաբար այդ տեսակէտով կարելի է աներկիւղ խմել զայն։ Կ'ըսեն նաեւ թէ գինի խմողները նուազ ենթակայ են կուր աղեաղի (աբանտիսիդ) քան ջուր խմողները։ Սակայն գինի չգործածող երկիրներու մէջ այս հիւանդութիւնը աւելի յաճախադէպ է քան Ֆրանսայի մէջ։

Այժմ գանք գինիի ամենաէական յատկութեան, անոր ջղային դրութեան վրայ յառաջ բերած հեշտալի գրգռումին, որուն համար շատեր կը գործածեն զայն։ Տարակոյս չկայ որ ալքօլը, եւ գինին ալքօլի ամենանուազ ձեւն է, կը գրգռէ ու կը դիւրացնէ թէ մտային թէ ֆիզիքական աշխատանքը ու հաճելի վիճակ, տրամադրութիւն մը կը ստեղծէ։ Հետեւաբար քիչ քանակութեամբ ջրախառն անվնաս է եւ երբեմն կրնայ օգտակար ըլլալ շատերու համար։ Եւ սակայն այդ հաճելի գրգիռը, յոգնութեան անհետացումը, նոր ուժ ու կորով ստանալու տպաւորութիւնը պատրանք մըն է միայն ու ժամանակաւոր։

Եւ հոդ է ահա վտանգը, որովհետեւ շատեր, մանաւանդ ջղասպառներ, ֆիզիքապէս տկարացածներ եւլն. անոր մէջ կը փնտռեն ուժի խաբուսիկ աղբիւր մը, կը չափազանցեն անոր գործածութիւնը ու հետզհետէ կը թունաւորեն իրենց ներքին գործարանները։ Այդ տեսակ անձերու մօտ գինին նոյն դերը կը կատարէ ինչ որ մտրակը յոգնած եւ ուժասպառ ձիերու վրայ։ Ժամանակաւորապէս մարմինը աւելի ուժգին կը գործէ, յետոյ աւելի սպառելու համար։ Հետեւաբար գինին աւելի վնասակար է անոնց համար, որոնց օգտակար ըլլալ կը կարծուի առաջին առթիւ։

Եզրակացնենք։ Գինին, ոգելից ըմպելիներու մէջ ամէնէն նուազ վնասակարն է։ Քիչ քանակութեամբ, օրական 1-2 բաժակ, կը նպաստէ մարսողութեան եւ կը դիւրացնէ մտային եւ թէ ֆիզիքական աշխատանքը։ Սակայն անոր գործածութիւնը անհրաժեշտ չէ ու շատ անգամ կրնայ վնասակար ըլլալ, որովհետեւ գէշ եւ սուղ սնունդ է, կրնայ խանգարել ստամոքսը եւ անոր հականեխական ազդեցութիւնը բոլորովին երկրորդական եւ խնդրական է, մանաւանդ որ ժողովրդական ճաշարաններու մէջ տրուած գինին յաճախ խարդախուած է ջուրով, գոյներով, եւ զանազան վնասակար նիւթերով։

Հետեւաբար գործաւորին համար, գինիի գործածութիւնը աւելի վնասակար է քան օգտակար թէ խնայողական եւ թէ առողջապահական տեսակէտով։ Գինիէն զգուշանալու են մանաւանդ ջղասպառները, ֆիզիքապէս եւ մտաւորապէս յոգնածները եւ բոլոր անոնք որոնք անոր կը դիմեն ոյժ եւ մխիթարութիւն գտնելու համար։ Անոնք իրենց մարմնի կազդուրումը պէտք է փնտռեն հանգիստի, լաւ սնունդի եւ մաքուր օդի եւ ոչ թէ գրգռիչ ըմպելիներու մէջ։ Մեր մարմինը ամէն ժամ եւ ամէն վայրկեան ենթակայ է ջղային բազմազան գրգռումներու, յուզումներու ու սպառումներու։ Կամովին եւ ապարդիւն կերպով չաւելցնենք այդ գրգռումները, եթէ չենք ուզեր որ օր մը մեր ջղային դրութիւնը կորսնցնէ իր հաւասարակշռութիւնը։

ՏՕՔԹ. Լ. ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ

ՕՏԱՐԱԿԱՆՆԵՐՈՒ ՀՊԱՏԱԿՈՒԹԵԱՆ ԵՒ ՁՈՒԼՄԱՆ ԽՆԴԻՐԸ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՄԷՋ

«Լ'Էքօլ է լա Վի»ի մէջ կարդանք.—

1925 Հոկտ. 12 թուակ... Նախարարական շրջաբերական ... ուշադրութիւն կը հրաւիրէ հետեւեալ ծանրակշիռ խնդրին վրայ. Ֆրանսայի բնակչութիւնը պակաս... բազմի եւ ծնունդներու նուազումին պատճառով պակսած է եւ Ֆրանսա բազմամարդ երկիրներու բնակչութեան համար հեռընկալ օճախ մը դարձած է. Ֆրանսայի բանուորները անբաւական են։ Ճամբաներու շինութեան ծանր աշխատանքները առ հասարակ Սպանիացիներ եւ Իտալացիներ կը կատարեն։ Հանքերու մէջ եւս օտարականներու թիւը կ'աճի հետզհետէ։ Բազմաթիւ Հայեր, Սպանիացիներ, Ռուսեր, Ռումէններ եւ Լեհեր կը վխտան հանքային շրջաններու մէջ։

Կրթական քննիչ մը հետեւեալ տեղեկութիւնները կը հաղորդէ.—

Ֆրանսական դպրոցներու մէջ օտար աշակերտները կը լեցնեն պակսող ֆրանսացիներու տեղը. ...իմ շրջանիս՝ Տէքազվիլ, Օպէն, Ֆրանսաքի եւ Վիվիէի հանքային կեդրոններու դպրոցներուն մէջ 1560 օտար աշակերտներ կան, որոնց 1175ը հանրային եւ 385ը մասնաւոր դպրոցներու մէջ։ ... մեծ դպրոցներու մէջ օտարականները ամբողջական թիւէն կէսէն աւելին կը ներկայացնեն, ... ամբողջ շրջանի դպրոցներուն կ... օտար աշակերտները 100էն ... տոկոսը կը կազմեն։ Այլեւս հասած է ժամը, որ լրջօրէն զբաղինք օտարականներու ձուլման խնդիրով։

Յայտնի օրագրող Լիւսովիլ Նօտօ կը գրէ.—

Մեր երկիրը կը տառապի ծնունդներու անբաւականութենէն. Ժողովուրդը կը պակսի աճելու ... բազմութեամբ։ Մէկ միջոց կայ այս վտանգին առաջքն առնելու համար. մեր հողին վրայ բնակող եւ ազգային տեսակէտէ ամէն ... պահովութիւն ներկայացնող օտարականները Ֆրանսահպատակ դարձնելու եւ Ֆրանսա. քաղաքացիութեան տիտղոսը տալ անոնց։ Տեսնենք թէ ինչ է կացութիւնը.—

1911ին Ֆրանսայի մէջ 1,130,000 օտարականներ կային։ 1921ին այս թիւը բարձրացաւ 1,550,000ի։ Ընկէ ի վեր, օտարականներու խուժումը մեր երկիրը եղաւ այնքան մեծ, որ այսօր անոնց թիւը երեք միլիոնը կ'անցնի, այսինքն գրեթէ Ֆրանսայի բնակչութեան մէկ 12րդը։

Չորս տարուան մէջ Ֆրանսաբնակ օտարականներու թիւը կրկնապատկուած է։ Միայն անգործ հարուստներ, վաճառականներ օտար տուներու ներկայացուցիչներ, գործարանի կամ հանքի բանուորներ չեն եկողները, այլ եւ հողագործներ, փայտահարներ, ... նաւնապահներ, կաթնատնտեսներ ու գիւղերն ալ ինչպէս քաղաքները, կը լեցուին օտարականներով որոնք կը գնեն ագարակներ, ... տեր, արօտավայրեր եւ կը մշակեն զանոնք։ Եւ խուժումը կը

շարունակուի։ Սահմանագլուխի կայարաններէն ամէն օր հարիւրաւոր գաղթականներ կ'անցնին, ամէն ազգէ։

Ի զուր պիտի մեղադրենք մենք մեզ. բնութիւնը կը սարսափի պարապութենէն, ու մինչ ուրիշ երկիրներու մէջ մարդիկ կը վխտան, իրարու վրայ նստած կը խեղդուին, Ֆրանսայի հարուստ հողը չի կրնար ամայի մնալ։ Քանի որ մենք չենք կրնար լեցնել այդ հողը, ուրիշներ, աշխարհի չորս ծագերէն, կը վազեն կուգան, կը հաստատուին եւ կ'աշխատին։ Բան չենք կրնար ընել արգիլելու համար այս ներգաղթը, մանաւանդ որ յաճախ մենք է որ կ'ուզենք ատիկա, բանուորներ ունենալու համար։

Ուրիշ հրապարակագիր մը կը գրէ.—

Օտարականներէն մաս մը տարուան որոշ մէկ եղանակին Ֆրանսա կուգան, յետոյ իրենց հայրենիքը կը դառնան. այսպէս են իտալացիները։ Բայց շատեր իրենց հայրենիքէն կը մեկնին, առանց վերադարձի յոյսն ունենալու։ Անոնց միակ փափաքն է ֆրանսական քաղաքացի դառնալ։ Պէտք է աշխատիլ զանոնք հպատակ դարձնել։ 1911ին տարեկան 4000 օտար Ֆրանսացի կը դառնար. 1924ին այս թիւը 5224 եղած է։ Այսինքն, մինչ օտարականներու թիւը կրկնապատկուած է, հպատակութիւն ընդունողներու թիւը մէկ քառորդ միայն աւելցած է։

1924ին 5224 օտարականներ իրենց ընտանիքով հպատակ դարձան եւ այս կերպով 19,129 օտարականներ Ֆրանսացի եղան։ 1925ի թիւերը աւելի բարձր չեն։

Բնականաբար ամէն ազգի պարտականութիւնն է ամէն նախազգուշութիւն ձեռք առնել եւ խնամքով ճշդել արժէքն ու բարոյականը անոնց, որոնց քաղաքացիութեան տիտղոս կը շնորհէ. սակայն նկատի պէտք է ունենալ որ երկիրը շատ բան կը շահի, բոլորովին ձուլելով իր երկրին վրայ ապրող օտարականները։

Հպատակութեան ներկայ օրէնքը շատ խիստ է, պէտք է դիւրացնել պայմանները։ Վիճակագրութիւնները ցոյց կուտան թէ 1922, 1923 եւ 1924 տարիներուն հպատակութիւն ընդունողներէն 100էն 29ը միայն 40 տարեկանէն վար են։ Ասոր պատճառն այն է որ հպատակ դառնալու համար օտարական մը տասը տարի պէտք է ապրած ըլլայ Ֆրանսայի մէջ։ Եթէ այս պայմանաժամը կրճատուի, աւելի երիտասարդ եւ կենսունակ տարրերով պիտի օժտուի երկիրը։

Նոյն վիճակագրութեան համաձայն, 3511 հպատակութիւն ընդունողներու վրայ, 300ը 60 տարեկանէն վեր են, 1600ը 40-60 տարեկան, որով եւ ամուսնութեան տարիքը անցուցած են, միայն 1400 հոգի երիտասարդ եւ չափահաս են։ Աւելցնենք նաեւ որ հպատակութիւնը ընդունողներէն շատեր քիչ զաւակ ունեցող ընտանիքներ են։

Վերջին երեք տարիներուն մէջ հպատակութիւն ընդունողներուն զաւակներու տոկոսը 1,5ը չանցնիր։ Շատեր ամուրի, այրի, ամուսնալուծուած կամ ամուլ են։

Անհրաժեշտ է նաեւ զեղչել հպատակութիւն ընդունելու համար վճարուելիք ծախքերը։

ԸՆԿԵՐՎԱՐԱԿԱՆՆԵՐՈՒ ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐԸ

Ֆրանսայի ընկերվարական կուսակցութեան տարեկան համագումարը տեղի կ'ունենայ այսօր, կիրակի Քլէրմօն Ֆէրրանի մէջ։ Այս առթիւ օրակարգի խնդիրները վիճաբանութեան ենթարկուեցան կուսակցութեան զանազան մասնաճիւղերուն կողմէ եւ համապատասխան բանաձեւեր քուէարկուելով, յանձնուեցան պատգամաւորներուն։

Անցեալ կիրակի Սէնի շրջանի ընկերվարականները Մօնրուժի թաղապետարանին մէջ գումարուելով քննեցին ներկայացուած երեք բանաձեւեր։ Առաջին բանաձեւը, որուն հեղինակներն են Լէօն Պլում, Փօլ Ֆօր եւ Քօմփէր-Մօռել, կը մերժէ կառավարութեան մասնակցութիւնը, սակայն կարգ մը երաշխաւորութիւններու տակ, պատրաստակամութիւն կը յայտնէ ուժ տալ կառավարութեան։ Նոյնպէս կը պահանջէ որ բոլոր ընկերվարականները խստիւ գործադրեն կուսակցութեան որոշումները, եւ կ'այպանէ բոլոր այն կուսակցականները, «որոնք գործնապէս կ'աջակցին Ֆրանքը փրկելու համար բացուած կամաւորական տուրքին»։

Երկրորդ բանաձեւին հեղինակն էր Փիէռ Ռընօտէլ, որ պարզելէ վերջ երկրին տագնապալի վիճակը, կ'առաջարկէ որ ընկերվարական երեսփոխանները՝ հարցապնդում ուղղեն կառավարութեան՝ անոր ընդհ. քաղաքականութեան, մանաւանդ ելմտական քաղաքականութեան վրայ։

Երրորդ բանաձեւին հեղինակը Մօրիս Մօրէն, ձախակողմեաններու ներկայացուցիչը, կը ջատագովէ համայնավար կուսակցութեան հետ միացումի գաղափարը, ցաւ կը յայտնէ որ յեղափոխական պրոպագանդի բաւականաչափ տեղ չէ տրուած եւ վերջնականապէս կը դատապարտէ ձախակողմեան խմբակցութեան (քարթէլ) քաղաքականութիւնը եւ կը պահանջէ որ քաղքենի տարրերու հետ ոեւէ համագործակցութիւն չըլլայ։

Առաջին բանաձեւը, զոր պաշտպանեց Ժիրոմսքի, ստացաւ 2210 ձայն, երկրորդ բանաձեւը՝ 836 եւ երրորդը՝ 701 ձայն։ Յետոյ ընտրուեցան պատգամաւորները, որոնցմէ 7ը առաջին, 3ը երկրորդ եւ 2ը երրորդ բանաձեւին կողմնակից են։

Ժողովէն առաջ կարդացուեցաւ համայնավար կուսակցութեան մէկ նամակը, որով կ'առաջարկուէր մէկ ճակատ կազմել։ Այս նամակը արձանագրուեցաւ միայն, առանց վիճաբանութեան դրուելու։

ԺՈՂՈՎՐԴԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ ԴԱՄԲԱՆԱԿԱՆԸ

Ֆաշիստական նոր սէնտիքալիզմի օրէնքի քուէարկութեան առթիւ, Մուսոլինի իտալիոյ բոլոր ֆաշիստներուն ուղղեց պատգամ մը, որուն մէջ կ'ըսէ.— Այլեւս մեռած է ժողովրդավար ազատական պետութիւնը։ Իր տեղ կը բարձրանայ ֆաշիստ պետութիւնը։ Աշխարհի պատմութեան մէջ առաջին անգամ ըլլալով մերինին պէս շինարար յեղափոխութիւն մը տեղի ունեցաւ խաղաղօրէն, արտադրողական գետնի վրայ, եւ աշխատանքը իրար միացուց ազգին բոլոր տնտեսական եւ մտաւոր ուժերը, զանոնք առաջնորդելու համար դէպի հասարակաց նպատակ մը։ Առաջին անգամ 15 մեծ ընկերակցութիւններ միացան հաւասար իրաւունքներով եւ ճանչցուեցան իբրեւ գերիշխան պետութեան մասնիկներ, որոնց օրինաւոր միացեալ շահերը ճանչցուած եւ ապահովուած են։

Այս փորձը վճռական է, մեր հաւատքը հաստատ։ Մեր հոգիէն կեանք առած, եւ մեր կարգապահութիւնով պաշտպանուած, ազգը սերտօրէն բոլորուած խորհուրդի խորհրդանշանին շուրջ, քաղաքական, տնտեսական եւ բարոյական ուժի անխորտակելի թումբ մը պիտի կազմէ։

ՊԱՏԱՍԽԱՆ «ՅԱՌԱՋ»Ի ՀԱՐՑԱՐԱՆԻՆ

27.— ԱՐԺԱՆԹԷՕՅԼ

Արժանթէօյլ գիւղաքաղաք մըն է Փարիզէն 20 վայրկան հեռու, Սէնի ափը։ Հայերը եկած են 1923էն ի վեր։ Ներկայիս մեր հայրենակիցներուն թիւն է 70—80։ Մեծ մասը համախումբ կը բնակին։ 15ը ամուրի եւ պարկեշտ երիտասարդներ են, իսկ մնացեալը ընտանիքով։ Քանի մը փոքրիկներ ֆրանսական դպրոց կ'երթան։ Այրերուն մէկ մասը տեղին վրայ կ'աշխատի, իսկ մեծ մասը աւելի հեռուն։ Կազմակերպութիւն ըլլալով միակ «Հ.Մ.Ը.Մ.»ի «Ծիծեռնակ» խումբը կայ։ Կը խորհին երկրորդ խումբ մը եւս կազմել։ Խումբը կը բաղկանայ Արժանթէօյի եւ Պուա-Քօլօմպի մարզիկներէն։ Թ.

ԲԺՇԿԱԿԱՆ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Բժշկական Միութեան հրապարակային երկրորդ դասախօսութիւնը տեղի ունեցաւ Մայիս 12ին, վեներական հիւանդութիւններու շուրջ։ Տօքթ. Քօլօլեանի կողմէ ընդհանուր ակնարկէ մը ետք, Տօքթ. Գրիգորեան մանրամասնօրէն նկարագրեց ֆրանկախտէն զատ միւս վեներական հիւանդութիւնները, եւ ընդհանուր ծանօթութիւններ տուաւ անոնց դարմանումի եւ զգուշական միջոցներու մասին։ Մոգական լապտերով ցոյց տրուեցան այդ հիւանդութեանց մասին կարգ մը շահեկան պատկերներ, ինչպէս նաեւ շարժանկար մը ֆրանկախտի մասին։

Ուրախալի է որ այս անգամ երիտասարդներու հոծ բազմութիւն մը փութացած էր ներկայ ըլլալ դասախօսութեան։

Յառաջիկայ Մայիս 26ին, Չորեքշաբթի գիշեր ժամը 9ին տեղի կ'ունենայ երրորդ դասախօսութիւնը (41 Կէ Լիւսաք փողոց), նախագահութեամբ Տօքթ. Թորգոմեանի։ Պիտի խօսի Տօքթ. Մինասեանց՝ Թոքախտի մասին։

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ բոլոր աշխատակիցներէն գրել թուղթին մէկ ԵՐԵՍԸ ՄԻԱՅՆ։

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ԱՅՍՕՐՈՒԱՅ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ՄԵԾ ՄՐՑՈՒՄՆԵՐԸ

Էլիզապէթի մարզարանին մէջ այսօր տեղի կ'ունենայ Հ.Մ.Ը.Մ.ի կազմակերպած «Թուրնուա»ն, ռուսական «Russie Illustrée» թերթի բաժակին համար։ Հանդէսին ներկայ պիտի ըլլան զօրավարներ Կուռօ, Փօ, Մարիօ, իբրեւ հովանաւոր. խաղախներու խումբ մը կովկասեան պարեր պիտի պարէ գաղարներուն եւ ֆրանսական զինուորական նուագախումբ մը պիտի նուագէ։

Ինչպէս գրած էինք, Հ.Մ.Ը.Մ.ը մեծ հաւանականութիւններ ունի բաժակը շահելու։ Իր լաւագոյն խումբը պիտի կազմեն հետեւեալ խաղացողները.— Տէվէճեան, Մկրտիչ, Ռուբէն, Հայկազ, Գամեր, Շահէն, Աշոտ, Ս. եւ Կ. Կարապետեաններ, Արծիւեան, Գրիգորեան, Ասատուր, Սանօեան եւ Հրայր։

Յոյն խումբին մաս կը կազմեն Վիթալի, Գօլօքաչի, եւ մեծ խումբերու մէջ խաղացողներ։

Չեխերուն մաս կը կազմեն բէտ Սթարի առաջինէն խաղացող Բրօշասքա, Հօլապէք, Ճելինէք, եւն.։

Ռուսերն ալ ընտրովի խումբ մը կը հանեն՝ կազմուած Փարիզ գտնուող մեծ խումբերու լաւագոյն խաղացողներէն։

Հ.Մ.Ը.Մ.ը «Թուրնուա» շահելու վարժուած է եւ երկու անգամ ալ Մօնմօրանսիի բաժակը շահեցաւ, չորրորդ ձգելով նախորդ տարի Չեխերը եւ այս տարի ալ Յոյներն ու Ռուսերը։ Այս անգամ աւելի դժուարութիւն պիտի ունենայ, բայց վստահ ենք մեր «Ճերմակ Սատանաներուն» վրայ։

*** Հանդէսը կը բացուի ժամը 3ին զինուորական քայլերգով, եւ անմիջապէս վերջ տեղի կ'ունենայ Հայ-Չէխ մրցումը որ կը տեւէ մինչեւ ժամը 3.10։ Հինգ վայրկեան վերջ կը սկսի Ռուս-Յոյն մրցումը որ կը վերջանայ 4.20ին։

Յաղթականներուն միջեւ մրցումը պիտի սկսի ժամը 5ին, այնպէս որ Ռուս խաղախներու պարերն ու երգերը տեղի կ'ունենան 4.30էն 5։ Հանդէսը կը վերջանայ ժամը 6ին։

*** Տոմսերու գիներն են 20, 10, 5 եւ 3 ֆրանք։ Հաղորդակցութեան միջոցներ Մէթրօ Փորթ տ'Օրլէան։ Թրամուէյ 28, 8 ։ Օթօպիւս AE, AL. Հ. Թ.

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ ղրկել հին բաժանեգինները, առանց ազդի սպասելու։

ՄԵՐ ՀԱՐՑԱՐԱՆԸ

ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ

1.— Ի՞նչպէս կ'ապրին մեր հայրենակիցները ձեր շրջանին մէջ (քաղաք. գիւղ, գործարան կամ ագարակ)։ Բնակութեան պայմաններ, առտնին կենցաղ, սնունդ։ Մասնաւորապէս քննել ամուրի երիտասարդներու, պատանիներու եւ մանուկներու պարագան։

2.— Ի՞նչ տեսակ հիւանդութիւններ կը տիրեն, կամ կը սպառնան։ (Ո՞րքան մեռած են մինչեւ հիմա եւ ի՞նչ հիւանդութիւններէ։ Ո՞րքան եւ ի՞նչ հիւանդներ գիտէք)։

ՓԱՐԻԶԻ ՀԱՄԱՐ

Քանի՞ հոգի էք ձեր հիւրանոցին մէջ (յիշել ծննդավայր եւ տարիք) Բ.— Ո՞ւր կ'աշխատիք եւ ի՞նչ կը շահիք. Գ.— Քանի՞ Հայ կայ ձեր գործարանին մէջ. Դ.— Ի՞նչ կը վճարէք սենեակի. Ե.— Ի՞նչպէս կը սնանիք։ (Գրել նաեւ ընտանիքներու մասին, որոնց մեծ մասը բոյն դրած է քաղաքի զանազան հիւրանոցներուն մէջ, ինչպէս եւ անոնց անչափահաս զաւակներուն թիւի եւ դաստիարակութեան մասին)։

Կը խնդրուի գրել կարճ, առանց խորհրդածութեան, ամփոփուելով հարցարանին շուրջը։ Վիճակագրական տեղեկութիւն մը, թուանշան մը, իրական կեանքէ մասնիկ մը հազար ածական կ'արժէ, մանաւանդ այս յօրձանքին մէջ ուր ամէն ինչ հեւ ի հեւ կ'ընթանայ։

"ՅԱՌԱՋ,, ԿԸ ՆՈՒԻՐԵՆ

Հայրենակից մը հինգ տարեկան բաժնեգին յանձնած է մեզի, «Յառաջ» ղրկելու համար զանազան հաստատութեանց։

Յատկացուցինք.— 1. Ղազիրի որբանոցին (Լիբանան), 2. Ալժէրիոյ լէգէոնականներուն (Սիտի-Պէլ- Ապպէս), 3. Մարսէյլի Պատանի Միութեան, 4. Հօմսի ազգային վարժարանին, 5. Դպրոցասէրի սաներուն, (Մարսէյլ)։

Փարիզէն Պ. Յ. Պաղտասարեան մէկ եռամսեայ «Յառաջ» կը նուիրէ Սահակ քահ. Շամլեանի, քան Օտտօ, Մարսէյլ։

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ և ՍԵՐՊԻՈՅ

միջեւ դաշնագիր մը կնքելու համար կատարուած բանակցութիւնները ընդհատուած են եւ առ այժմ չպիտի վերսկսին։

ՅԻՇԱՏԱԿ ՄԸ ՄԵՐ ԳԻՒՂԱՔԱՂԱՔԷՆ

(ԸՆԿԵՐՈՋ ՄԸ ՊԱՏՄԱԾԸ)

VIII

— Գտնողները աւելի քիչ են քան չգտնողները, ըսի անվստահ. ամէն մարդ իր հետը կը կրէ մեռած սիրոյ մը դիակը՝ պաղ ու ... երազներու փշուրներ, կորսուած պատրանքներ, նշխարներ...

— Այո՛, շարունակեց աւելի յուզուած, շատերը կ'ապրին առանց հէքեաթական իրենց կէսին, դժբախտ ու համր։ Ծաղիկները թող ...ին գոյնը ու թռչունները երգեն, արեւամուտը թող արիւնի ...երուն վրայ, երբ մարդուն գեղեցկութիւնը ըմբռնելու կարողութիւնը ու տրամադրութիւնը ...ի մէջ է, ո՞ւր է, գիշերն է որ կ'իջնէ ծանր ու հեղձուցիչ։

Կ'անցնէինք տան մը առջեւէն։ ...երեւանններու երկու հարուստ ու ծաղկաւէտ բոյներ կը մագլցէին ...տշգամը ու վերի յարկը։ Ծաղիկներու հոտաւէտ ու բաց մանիշակագոյն հասկերուն մէջէն երիտասարդ կնոջ վարսաւոր գլուխը երեւցաւ ու կորսուեցաւ յանկարծ։

Կը քալէինք հանդարտօրէն։ Փողոցները ամայի էին։ Միայն մէջընդմէջ կը տեսնուէին հարսեր որոնց վրայ կ'իյնայ տօնական գիշերներու ամբողջ պարտականութիւնը։ Ես կը նայէի անոր դէմքին ու երջանիկ զգացում մը կը թափանցէր մարմինս։

— Տեսա՞ր, հարցուց ինծի, թեւէս քաշելով ջղայնութեամբ ու քայլերը արագացնելով, տեսա՞ր ծաղիկներուն մէջէն այն երիտասարդ կնոջ գլուխը...

— Այո՛, ըսի դողդոջուն, տեսայ, գեղեցիկ էր

— Այդ կինը, շարունակեց խեղդուկ, այդ կինը...

— Այո՛, կրկնեցի անձկութեամբ։

— Այդ կինը, օր մը, ապրիլ այսպէս գիշերամուտով, Զատիկի գիշերով, այդ եղրեւաններուն առջեւը...

Ու ձայնը խեղդուեցաւ յուզումէն ու տեսայ որ արտասուքի կաթիլներ փայլեցան աչքերուն մէջ...

— Տասը տարի կ'ընէ այդ օրէն ի վեր, աւելցուց, ի՜նչ տարիներ... ու մտածել որ սպիտակ թելեր ինկած են արդէն մազերուս մէջ...։

Ու եկեղեցիին զանգակը կը հնչէր միշտ։

IX

Մայիսի վերջերն էինք։ Ամիս մը ամբողջ անկողնիս մէջ հիւանդ անցնելէ յետոյ կազդուրուած էի, երբ առաւօտ մը ան եկաւ քովս։ Նստած էինք ճեմողկուզակի մը տակ։ Լուռ էր ու շատ տժգոյն։ Նախընթաց օր ամբողջ գիւղաքաղաքը իրար անցած էր նոր ու սարսափելի դէպքի մը պատճառաւ։ Բոլորն ալ կը զգային թէ «Ան» է իր ընկերներուն հետ։

Ամբողջ ժողովուրդը յուզումի մէջ էր։ Հայ տղաքը կոխած էին Թուրք Թաղին ծայրամասը գտնուող տուն մը, երկու երիտասարդներ սպաննած ու անոնց անչափահաս քոյրերը պղծած ու ինչ որ ահաւոր էր, պղծելէ յետոյ դաշունած էին զանոնք. ու այս բոլորը որովհետեւ Թուրք երիտասարդները, կիրակի օր մը, հայկական փողոցէ մը անցած ատեննին խօսք նետեր էին հայ աղջկան մը։

Թուրք կառավարութիւնը գրեթէ անուանական էր գիւղաքաղաքին մէջ։

Կառավարութիւնը կը զգար որ անոր գործն է. բայց չէր համարձակեր դպչիլ, գիտնալով որ մինակ չէ։ Արդէն փաստեր ալ չկային։ Գոնէ այդպէս կ'ըսէր ժողովուրդը։

Ի հարկէ ոմանք կը ծափահարէին հայ տղաքը, բայց ուրիշներ ալ կային որ անհանգիստ էին։ Կը վախնային փոխվրէժէ ու ինչ որ կը վրդովէր զիրենք, աղջիկներու սպանութիւնն էր։ Անկիւնէ անկիւն կը փսփսային իրարու ոճրին, մանրամասնութիւնները։ Թուրքերը անզօր ակռայ կը կճրտէին ու ամէն ժամ ժողովուրդին տագնապը կը մեծնար։

Ան քովս եկած էր գաղտնի։ Իրեն համար չէր վախնար. բայց այն միտքը թէ իրենց արկածախնդրութիւնը կրնար վտանգել հայ հասարակութիւնը, կը մտահոգէր զայն։

Խօսեցանք երկար ու յուզուած։ Պատմեց ինծի մանրամասնութիւնները։

— Քրոջս գլուխը վկայ, ըսաւ տրտում, ես ինքս մատս դպցուցած չեմ աղջիկներուն...

— Ընկերներուդ ալ թոյլ տալու չէիր այդ բարբարոսութիւնը։

— Չկրցայ, պատասխանեց մելամաղձոտ, պահեր կան ուր մարդ կը մոռնայ մարդկային ամէն զգացում։ Դժուար է անասնացած մարդիկը զսպել...

Միատեղ դուրս ելանք մեր տանը ետեւի դռնէն։ Կը մտածէր որ լաւ է որոշ ատեն մը չերեւալ ժողովուրդին ու մանաւանդ Թուրքերուն չի գրգռելու համար զանոնք։

Գոնէ այդպէս թելադրած էին իր շուրջինները։

Միասին գացինք դաշտ ու ամբողջ օրը անցուցինք ձմերուկի արտի մը խրճիթին մէջ, որ իր ընկերներէն մէկուն կը պատկանէր։ Գիշերամուտին օդին սեղան մը սարքեցին ու խնջոյքը սկսաւ։ Իրարու բերնէ խլելով կը լրացնէին դէպքին մանրամասնութիւնները։ Երբ եկան աղջիկներու բռնաբարումին, բոլորն ալ լռեցին ու նայուածքները կախեցին գետին։ Խրճիթը ծուխով բռնաւորուած էր ու կը թուէր թէ՝ անոնց սրտերն ալ բռնաւոր էին։ Ես կը նայէի իրենց դէմքերուն ու թանձր, ու խուլ տրտմութիւն մը կը գրաւէր մարմինս։

Ան գլուխը հակած էր ու իր փափուկ, երկար ու տաք ձեռքերը կը դողդղային ծունկին վրայ։

Յանկարծ տղաքներէն մէկը սկսաւ խեղական տրտում երգ մը։ Ան կ'երգէր մեղմ բայց խռովիչ ձայնով։ Բոլորին գլուխները ծռած էին ու սիկարներուն ծուխը գալար գալար կը բարձրանար վեր։

(Շար.) Վ.ԱԶԳԷՆ ՇՈՒՇԱՆԵԱՆ

ՀՐԱՊԱՐԱԿԱՅԻՆ ՄԵԾ ՀԱՆԴԷՍ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԱՆԿԱԽՈՒԹԵԱՆ 8ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁԻՆ ԱՌԹԻՒ

նախաձեռնութեամբ՝ Հ. Յ. Դ. ՓԱՐԻԶԻ ՇՐՋ. ԿՈՄԻՏԷԻՆ

ու մասնակցութեամբ՝ ՀԱՅ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԱԶԳ. ՄԱՐՄԻՆՆԵՐՈՒ

29 ՄԱՅԻՍ, ՇԱԲԱԹ ԵՐԵԿՈՅ ԺԱՄԸ ՃԻՇԴ 9ին

Sociétés Savantesի մեծ սրահին մէջ 8, Rue Danton, մէթրօ Odéon

ԿԸ ԽՕՍԻՆ ԾԱՆՕԹ ՀՌԵՏՈՐՆԵՐ

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՃՈԽ ԲԱԺԻՆ: ՓԱՐԻԶԱՀԱՅ ՖԱՆՖԱՌԸ ԿԸ ՆՈՒԱԳԷ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՔԱՅԼԵՐԳՆԵՐ: ԻՐԵՆՑ ՍԻՐԱՅՕԺԱՐ ՄԱՍՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ ԿԸ ԲԵՐԵՆ ՀԱՅ ԾԱՆՕԹ ԱՐՈՒԵՍՏԱԳԷՏՆԵՐ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏԱԳԻՏՈՒՀԻՆԵՐ:

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

Կառավարութեան դրկած դրամը

Անգլիոյ երեսփ. ժողովին մէջ, պահպանողական երեսփոխան մը ուշադրութիւն հրաւիրեց թէ Մոսկուայի սենտիքաներու գլխաւոր կազմակերպութիւնը 2,600,000 րուբլի պիտի ղրկէ հանքագործներու դաշնակցութեան: Ներքին նախարարը պատասխանեց թէ ընդհանուր գործադուլի տագնապալի պարագաներուն մէջ, կառավարութիւնը իրաւունք ունէր արգիլելու օտար օգնութեան ստացումը եւ թէ այդ իրաւունքը գործադրեց, երբ Մոսկուա առաջին անգամ 100,000 ռուբլին ղրկեց: Կը յիշուի թէ Արհեստակցական միութիւններու համագումարը մերժեց ընդունիլ այդ գումարը: Ինչ կը վերաբերի հանքագործներու գործադուլին, որ օրինաւոր է որովհետեւ իրապէս ճարտարագործական վէճէ մը ծագած է, կացութիւնը կը փոխուի: Հանքագործները կատարեալ իրաւունք ունին ստանալու իրենց ռուս կամ գերման ընկերներուն օգնութիւնը:

Թրակիան բանակը պատրաստ է...

Պատերազմական եւ ծովային նախահաշիւներու վճաբանութեան ատեն, Թուրքիոյ ազգային պաշտպանութեան գործավարը հետեւեալ յայտարարութիւններն ըրաւ.

— «Բանակը դէպի կատարելութիւն կը յառաջանայ թէ սպառազինութեան եւ թէ ուժի տեսակէտով եւ ունի բոլոր պահանջուած յատկութիւնները: Հանրապետութեան բանակը պատրաստ է ո՛ր եւ է օր, ո՛ր եւ է պայմանի մէջ, առաւելագոյն ճարտարութեամբ, զօրութեամբ, կարգապահութեամբ եւ յաջողութեամբ կատարել իրեն յանձնուած ամէն գործ, ըլլայ իսկ ամենէն դժուարին պարագաներուն մէջ:»

Ժողովը ջերմապէս ծափահարեց այդ խօսքերը եւ որոշեց շնորհաւորութիւններ ուղղել բանակին եւ նաւատորմին:

Թուրք-պուլկար դաշնագիրը

Սօֆիայի մէջ բողոքի նոր միթինկ մը տեղի ունեցաւ Թրակիոյ գաղթականներու միութեան կողմէ, վերջերս կնքուած Թուրքեւպուլկար համաձայնութեան դէմ, որ տակաւին չէ վաւերացուած: Օրուան բանախօսները յայտարարեցին թէ դաշնագիրը վնասակար է հազարաւոր գաղթականներուն համար, որոնց վերադարձը չարտօներ: Յետոյ բանաձեւ մը քուէարկուեցաւ, որով հրաւէր կ'ուղղուի Պուլկարիոյ բոլոր քաղաքական գործիչներուն, որպէսզի ամէն ջանք թափեն դաշնագիրը խորհրդարանին կողմէ մերժել տալու համար:

Հարեւաններուն առեւտրական վէճը

Ինչպէս յայտնի է, ասկէ առաջ խորհրդային միութիւնը արգիլած էր Թուրքիայէն կարգ մը ապրանքներու Ռուսիա ներածումը՝ մինչեւ երեք ամիս, սակայն յետոյ, կատարուած դիմումներու վրայ, արտօնած էր փճանալու ենթակայ կարգ մը ապրանքներու —նարինջ, լեմոն— մուտքը: Ասոր վրայ, քանի վաճառականներ 300,000 մնտուկ լեմոն եւ նարինջ ղրկած էին Օտեսա: Վերջին լուրերու համաձայն, այդ ապրանքները 30 օրէ ի վեր մաքսատան մէջ կը մնան եւ փտելու դատապարտուած են: Պոլշեւիկները հաղորդած են թուրք վաճառականներուն որ այդ ապրանքները Պոլիս վերադարձնեն եւ կամ նաւավարձի փոխարէն հոն թողուն: Վաճառականները բողոքած են էնկիւրի՝ առեւտրական գործավարութեան: Օտեսայի մէջ դիզուած ապրանքներու արժէքն է կէս միլիոն ոսկի:

Միայն թուրքերէն

Իզմիրի մէջ, աչքի զարնող տեղերու և թրամուէյներու մէջ վերտառութիւններ զետեղուած են, ուր կ'ըսուի, «Հայրենակից, թուրքերէն խօսէ»: Երեւի տակաւին «կեավուր Իզմիր»ի մէջ յունարէնը կը շարունակէ տիրապետող լեզու ըլլալ, այլապէս պէտք չկար այս տեսակ միջոցներու դիմելու:

Մուսթաֆա Քեմալ Կիլիկիոյ մէջ

Վարչապետ Ըսմէթ փաշայէն ետք, Մուսթաֆա Քէմալ եւս քննական պտոյտի ելած է դէպի Կիլիկիա: Տարսոն եւ Մերսին այցելելէ վերջ անցած է Սելէֆքէ, անկէ ալ պիտի մըն է Ատանա եւ Չուգուր Օվայի աւաններէն անցնելով պիտի երթայ Օսմանիէ եւ Տէօրթեօլ:

Պրինտիզի–Պոլիս գիծը բացուած

Առջի օր Պրինտիզիի, Աթէնքի և Պոլսոյ միջև օդանաւային սպասարկութեան առաջին փորձը կատարուեցաւ: Պրինտիզիէն ճամբայ ելած օդանաւ մը երեքուկէս ժամէն Աթէնք հասաւ և փոքրիկ դադարէ մը վերջ ճամբան շարունակեց դէպի Պոլիս:

«Լքեալ» գոյքերու աւարը

«Լքեալ» գոյքերու վարչութիւնը տեղեկացած է որ փախստական Տիկին Սուրբիկի կը պատկանին Սքարլաթօ վաճառատունը, կահավաճառի և գլխարկի չորս խանութներ և ափարթման մը, որոնց վարձքերը կը գանձէ Պ. Սարգիս Գարակէօզեան: Եթէ հաստատուի այս պարագան, յիշեալ շէնքերու երեք տարուան վարձքերը պիտի պահանջուին Պ. Գարակէօզեանէ:

Քաղաքային ամուսնութիւնը

Պոլսոյ քաղաքապետ Մուհիտտին պէյ յայտարարած է թէ քաղաքային նոր օրէնքին համաձայն, Սեպտեմբեր 1էն սկսեալ բոլոր ամուսնութիւնները պիտի կատարուին թաղապետական պաշտօնատուններու մէջ: Այս առթիւ Զուիցերիայէն պիտի բերուին մանաւոր տետրակներ, ամուսնական պայմանագրութեանց օրինակներ և այլ թուղթեր, որոնք թուրքերէնի թարգմանուելով պիտի տպուին: Ներքին գործավարութիւնը այս թուղթերը պիտի ղրկէ բոլոր քաղաքապետութեանց:

ՓԱՐԻԶԻ ՀԱՅ ՏՐԱՄԱԹԻՔ ԹԱՏԵՐԱԽՈՒՄԲ

Sociétés Savantesի Թատրոնին մէջ (8 Rue Danton)

Այսօր Կիրակի գիշեր ժամը ճիշդ 8.30ին

Բովանդակ հայ բեմերու վրայ Ա. անգամ ըլլալով Պ. Ղ. ՄԵԼՈՅԵԱՆԻ

Հայ կեանքէ **ՍՈՒՏԸ** *տռամ 5 արար*

Տոմսերու գիները Մասնաւոր 20, Ա. կարգ 10, Բ. կարգ 7.50 ֆր.

Ոչ ոքի տոմսակ պիտի ղրկուի: Դիմել Տ. Նշանեանի 63, Rue Mr. le Prince 1—3 *եւ 7—9: Բոլոր հայ ճաշարանները: Իսկ ներկայացման գիշերը ժամը 6էն սկսեալ կիշէն:*

ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Ի ՆՊԱՍՏ ՓԱՐԻԶԱՀԱՅ ՖԱՆՖԱՌԻՆ

ՆԱԽԱՁԵՌՆՈՒԹԵԱՄԲ ՀԱՅ ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱՍԷՐՆԵՐՈՒ

5 Յունիս շաբաթ գիշեր ժամը 9.30էն մինչեւ առաւօտ Salle des Fétes, Mairie du VI. (Place St. Sulpice), վեցերորդ թաղապետութեան շքեղ սրահներուն մէջ

Միրուն անակնկալներով, աւանդական պիւֆէ

Նախապէս գնուած մուտք տոմսերու գին՝ 10 ֆր. այր ու կին

Նոյն գիշերը կիշէն՝ 8 ֆր. այր, 5 ֆր. կին

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Ջափահաս Որբերու Միութեան *ընդհ. ժողովը Կիրակի, 23 Մայիս կէս օրէ վերջ ժամը 2.30ին: Կը հրաւիրուին անդամները գալ, բոլոր չափահաս որբերը: Ներկայ պիտի ըլլայ Պ. Ներսէս Օհանեան:*

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՀԱԼԷՊ, Գ. Ե.— Ժ.ի հասցէն է 11 Richmond Buildings, Dean St. London W.1: *Ձեր հայրենակիցներուն համար գրել* S. Ketindjian, Entrepot des Dépéches, Hors Sac Valence (Drome).

ՓՕՆ Տ'ՕՊԸՆԱ, Ա. Մ.— Կը պարտիք 30 ֆրանք:

ՎԱԼԱՆՍ, Գործ.— Ստացանք հինգ հարիւր ֆրանք:

ՇԱՀԱՐՈՒՆԻ.— Կանխահաս է:

ՄԱՐՍԻԼԻՈՅ ՄԷՋ

«Յառաջ»ի ցրուիչն է Պ. Գեղամ Ծերիկեան.— Հասցէ Guégham Tzerikian, Poste Restante, Marseille.

ԼԻՕՆԻ ՄԷՋ

«Յառաջ»ի և «Մարմարա»ի գործակալն է Յովհաննէս Դերձակեան, 34 Rue Dunoir, Lyon.

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Էքաթէրինօտարէն, Չարշանպացի Տիկ. Սիրանոյշ (հայրը Տրապիզոնցի) կը փնտռէ եղբայրը Յակոբ Տէր Բարսեղեանը: Տեղեկացնել Հայկ Քնարեանի 51 Rue Monge Paris (5):

— Զարուհի Դանիէլեան կը փնտռէ Կարապետ եւ Պաղտասար Կարապետեանները, Ակնայ Կարուշլա գիւղէն, հօր անունը Տագէս, մօր անունը Հայկանոյշ: Մարսիլիա ըլլալ կը կարծուին: Տեղեկացնել Յարութիւնեան Աբրահամի, 14 Bld. de la Pologne, Lancey (Isère).

Ակնցի Առաքել Վարդեանը կը փնտռէ իր հօրաքրոջ որդին Մկրտիչ Ռայիսեանը, բնիկ Չմշկածագցի, որ 1919ին Հալէպի մէջ տեսնուած է: Տեղեկացնել, Arakel Vartian, au Chateau de Pin a Couture. (Loire et-Cher), France. *Կը խնդրուի Եգիպտոսի թերթերէն արտատպել:*

Գրիգոր Հոռոեան կը խնդրէ իրեն հաղորդել հասցէները հետեւեալ հայրենակիցներուն.— Շարիստան Մուրատեան, Յարութիւն Հոռոեան, Յակոբ Հոռոեան, Ղազար Հոռոեան, որոնք Ֆրէզնօ կը գտնուին: Գրել «Յառաջ»ի հասցէով:

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

"ՄԱՅԻՍԻ 28„Ը

Աշխատակցութեամբ Ա. Ահարոնեանի, Ա. Իսահակեանի, Ա. Խատիսեանի, Ռուբէնի, Մ. Վարանդեանի, Ս. Վրացեանի, եւլն.: Հրատարակութիւն Հ. Յ. Դ. Փարիզի Շրջանային Կոմիտէի: 14 մեծ և փոքր պատկերներով: Տպագր. Կ. Յ. Ներսէս, Փարիզ, 1926: Գին 5 ֆրանք: Կարելի է ստանալ «Յառաջ»ի խմբագրատունէն:

ԾԱԽՈՒ Է ԿՕՇԻԿԻ ՇԻՆՈՒԹԵԱՆ ՄԵԾ ԳՈՐԾԱՐԱՆԻ ՄԸ

ՎԱՐՁԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆԸ. Գործարանին կից տեղեր կան վարձու տալու համար: Դիմել 44, Rue Fossart. Paris (19).

ԾԱԽՈՒ Է

Փարիզի մէջ մասնաւոր տուն մը ամէն յարմարութիւններով. 7 սենեակ: Գինն է 185,000 ֆր.: Դիմել 15, Rue Henri Pape. Paris (13). *Թէլ. Կօպլէն* 74-11:

ՄԵԾ ՍԵՆԵԱԿՆԵՐ

Խոհանոցով, ջուր, կազ, ելեկտր.: Մէթրօ ԻԹԱԼԻէն 4 վայրկեան: Դիմել՝ Պ. Նշանեանի 221, Rue de Tolbiac (Մէթրօ Corvisart):

ԴԱՐՄԱՆԱՏՈՒՆ ԿԱՌ ՏԸ Լ'ԷՍԹ

6 Petits Hôtels (Bd. Magenta 87*ի անկիւնը*): *Տք. ԹԱՓՈՆ. Փ. Բ. Հ.:* Tél. Trud. 11-28.

ՋԵՐՄԱՄԻՋՈՒԹԵԱՆ նոր եւ հին բարդութիւններու արագ բուժում նոր մեթոտներով: Լաւագոյն արդիւնքներ: Ամէն օր ժամը 9-12 եւ 2-8: Կիրակի եւ տօն օրեր 9-12:

ՎԱՐՁՈՒ

ԵՐԵՔ ՕԴԱՍՈՒՆ ՍԵՆԵԱԿՆԵՐ

ԵՐԿՐՈՐԴ ՅԱՐԿԻ ՎՐԱՅ

կազ, ելեկտրականութիւն, ջուր, Gare les Valléesէն հինգ վայրկեան, Colombes, rue des Allouettes N. 16:

ԲԺՇԿԱԿԱՆ ԴԱՐՄԱՆԱՏՈՒՆ

123 Bld. Sébastopol, 123 (Métro: St. Denis *և* Réaumur)

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ԲԺԻՇԿՆԵՐ

ջերմամիջութեան, փրանկ ախտի, արիւնի եւ մորթային հիւանդութեանց:

Բժշկական տարրալուծումներ

Ամէն օր ժամը 9—12 և 2—8, Կիրակի՝ 9—12:

Ժողովրդական գիներ

ՍԱԿԱՐԱՆ

22 Մայիս 1926

ԴՐԱՄՆԵՐ

Սթերլին,	L. St.
Տոլար,	Dollar
Մարք (ոսկի)	Mark
Թրքական Թղթ.	L. Trq.
Թրք. ոսկի	» or
Մէճիտիէ	Médjidié
Լէվա 100 հատը	Léva
Տրախմի »	Drachme
Լիր » »	Lire
Պելժ. ֆրանք »	Frc. Belge
Զուից. »	Frc. Suisse
Լէյ 100 հատը	Ley
Չերվոնեց	(10 Roubles or)

ԱՐԺԵԹՈՒՂԹ

Եգ. Քր. Ֆօնսիէ I	Cr. Fonc. Eg.
» II	»
» III	»
Ռումելի երկթղ.	Lots turcs

Comptoir Parisien de change et de Crédit 80, Rue Lafayette

Le Gérant : H. TEURNIER

Impr. MASSIS 208bis, Rue Lafayette Paris

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

"HARATCH„

JOURNAL ARMÉNIEN PARAISSANT TROIS FOIS PAR SEMAINE

Directeur-Propriétaire: SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction et Administration / Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն — 208 bis, Rue Lafayette PARIS (10e).

Հեռաձայն՝ Nord 57-82

Մեթրօ.— Louis Blanc կամ Jaurès

ԲԱԺՆԵԳԻՆ	Եռամսեայ	Վեցամսեայ	Տարեկան
Ֆրանսա և գաղութներ	20 ֆր.	38 ֆր.	75 ֆր.
Անգլիա և » Եգիպտոս, Իրան		10 շ.	20 շ.
Ամերիկա	—	3 տ.	5 տ.
Ուրիշ երկիրներ	—	50 ֆր.	100 ֆր.

Հասցէի փոփոխութեան համար 2 ֆր. վճարել անհրաժեշտ է:

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 26 ՄԱՅԻՍ 1926

26 MAI 1926

On reçoit des annonces en français et en arménien.

Ա. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 128 — Կը հրատարակուի ԿԻՐԱԿԻ, ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ և ՈՒՐԲԱԹ — ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ՆԵՐԿԱՅ ՀԱՅԱՍՏԱՆԸ ԱՐԴԻՒՆՔՆ Է ՄԱՅԻՍ 28ԻՆ. ԱՄՕԹ ԱՆՈՆՑ ՈՐ ԿԸ ԺԽՏԵՆ ՎԱՏՕՐԷՆ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՓՈՂՈՑԷՆ ԱՆՑՆՈՂ ԳՆՉՈՒՆԵՐԸ

Անցեալ տարի այս ատեն, պժգալի պոռչտուք մը կ'արձակեն երկու որոշ հոսանքներ, կարմիր-տոտիկ սոփեստիկներն ու սա կամկար տիրացուները, որ ռամկավար կը կոչուին:

Անբարոյական արշաւ մը՝ որմէ պիտի զանէր ո եւ է պարկեշտ մարդ:

Լկտի լուտանքներ քով քովի շարելով, կը փորձեն սրբագրել պատմութիւնը, եւ ապացուցանել թէ հայկական անկախութեան, պետական կեանքի հիմնարկութիւնը կը սկսի ոչ թէ 1918 Մայիսէն, այլ 1920 Նոյեմբերէն:

Աստիճան մը հասկնալի է կարմիրներուն ջղագրգռութիւնը, քանի որ, անոնց տեսակէտով, Հայաստանը «պուրժուա-նացիոնալիստական» դժոխք մըն էր 1920 Նոյեմբեր 29էն առաջ, իսկ այսօր՝ բանուորա-գիւղացիական դրախտ մը, ոչ աւելի, ոչ պակաս: Բայց անոնք անգամ ծիծաղելի կը դառնան, որովհետեւ իրենց վարպետները շատ լաւ գիտեն թէ ի՛նչպէս ստեղծուեցաւ այն երկիրը որուն գլխուն եկեր նստեր են այսօր, շնորհիւ պատմական դաւադրութեան մը: Ոչ միայն գիտեն, այլ եւ կը խոստովանին: Միւս կողմէ, իբրեւ թունդ միջազգայնական, անոնք շատ ալ չեն հետաքրքրուիր անկախութեամբ կամ սեփական հայրենիքով: Չէ՞ որ «պրոլետարիատ»ը հայրենիք չունի: Եւ եթէ վերջերս անդադար կը հոլովեն «ազատ և անկախ Հայաստան» բառերը, կամ անկախութեան տօն կը հռչակեն Նոյեմբեր 29ը,— անկախութեան խորտակման թուականը,— պատճառը այն է որ կ'ուզեն հող շահիլ արտասահմանի մէջ: Երկու տեսակ վաճառանիշ ունին անոնք. մէկը՝ զուտ «պրոլետարական»՝ ներքին սպառման համար, միւսը՝ կէս ազգային՝ իբրեւ արտածելի ապրանք: Եւ այս այլասերածները տակաւին կը փորձեն համոզել թէ Հայաստանը դաշնակցած է Ռուսաստանի հետ, հաւասա՛ր իրաւունքներով, երբ լաւ գիտեն որ անցագրի մը «վիզա»ն անգամ Մոսկուայէն կը կարգադրուի, կամ Հայաստանի մէջ քաղաքական յանցաւորները մինչեւ հիւսիսային Ռուսաստան կամ Սիպերիա կ'աքսորուին:

Ո՛րքան ճիշտ բնորոշած է պատգամաւոր Լըպա, Ֆրանսայի ընկերվարական համագումարին մէջ. «Պոլշեւիկները սիստեմի վերածած են սուտն ու զրպարտութիւնը»:

Անցնելով միւսներուն, ճերմակ տիրացուներուն, բառ չենք գտներ որակելու համար անոնց ընթացքը: Արդարութիւնը կը պահանջէ ճշդել պարագայ մը,— իւրաքանչիւր ռամկավար չըլլան կամ թերթ իր տեսակէտն ունի Մայիս 28ի մասին: Ամերիկայի եւ Եգիպտոսի ռամկավար թերթերը, քէն քարոզելով հանդերձ, երբեմն կը բարեհաճին բացատրել այդ օրուան նշանակութիւնը: Այստեղ, իրենց պաշտօնաթերթին մէջ, 14 բողոքողներուն պսակաւոր բարապանը, երկու տարի առաջ կը թելադրէր ազգային տօն հռչակել տարուան 365 օրերէն ո՛ր և է մէկը, բայց ամէն պարագայի մէջ՝ ոչ Մայիս 28ը: Չենք ուզեր բերան անգամ առնել ինչ որ կը խօսին ու կը գրեն անկէ ի վեր, հայկական պետութեան հիմնադրութիւնը ժխտելու, ծաղրելու, վարկաբեկելու համար: Աւելի ցած քան թշնամի Թուրքը, աւելի գռեհիկ քան փողոցէն անցնող գնչուները, անոնք մինչեւ անգամ կը մոռնան որ տակաւին երէկ, 1919էն մինչեւ Հայաստանի խորհրդայնացումը, իրենք ալ, ամէն տեղ, Պոլսէն մինչեւ Եգիպտոս եւ Ամերիկա, կը մասնակցէին Մայիս 28ի տօնակատարութեանց, շարժման մէջ կը դնէին իրենց մեծ ու պզտիկ հռետորները, կը փառաբանէին պատմական դէպքը, եւ կը խանդավառուէին ապագայ «տեսիլք»ներով...:

Օրացոյց անցած էր Մայիս 28ը, ինչպէս Ապրիլ 11ը: Եւ տակաւին անցեալ տարի, Կիլիկիոյ կաթողիկոսն ու Եգիպտոսի Առաջնորդը — իրենց աչքին լոյսերը — յարգեցին զայն, հրամայեցին տօնել:

Կարելի չէր գտնել անյատակ ստորնութեան, հաւաքական այլասերման այսքան պերճախօս շարժանկար: Դեռ հասկնալի էր, եթէ մեղադրէին հանրապետութեան վարիչները, թէ լաւ չկառավարեցին երկիրը: Կարելի էր առանձին տօնել մայիս 28ը, որպէսզի «թշնամական ցոյց» չնկատուի ներկայ իշխանութեան դէմ,— ինչպէս կը փափսան շնականօրէն: Բայց ուրանա՛լ պատմական թուական մը, մոռնա՛լ թէ հազարներ կռուեր, ինկեր և գէշ-աղէկ հայրենիք մը ստեղծեր են, ծաղրե՛լ կատարուած աշխատանքն ու մէջտեղ դրուած արդիւնքը զոր տակաւին կը վայելեն նորեկները...

Լա՛ւ է մէկդի նետել գրիչը, այս զազրելի պատկերին առջեւ: Թո՛ղ սողան ինչքան որ կ'ուզեն: Թող հեգնեն ազգային վերածնութեան առաջին հանգրուանը:

Պատմութիւնը պիտի տայ իրենց դասը:

Այս քանի մը տողերն ալ մեծ պատիւ են այդ բոշաներուն:

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ՀԱՅ ԷՖԹԻՄԸ ԿԸ ԳՈՐԾԷ...

Պոլսոյ «Ազգամ» թերթը կը հրատարակէ Տոքթ. Եաղուպեանի հետեւեալ յայտարարութիւնները, լուսանկարին հետ մէկտեղ.—

— «Հայերը երկու բան կ'ուզեն.— Թուրքի մը նման Թուրք ըլլալ: 2.— Ապահովել որ այլեւս Թերթերու մէջ չգործածուի սա «դաւաճան Հայ» բացատրութիւնը: Այլեւս մէկ կողմ դնենք անցեալ օրերը, եւ իբրեւ եղբայր ապրինք: Ափ մը Հայեր խառնուած կան Թրքութեան մէջ, որ բազմաթիւ անգամներ հաստատած է իր ազնուականութիւնը: Այդ ափ մը Հայերը կ'ուզեն Թուրք, այն ալ կատարեալ Թուրք ըլլալ:

Կարգ մը խնդիրներ կան, որ անյետաձգելի են: Նախ Պատրիարքարանը այլեւս միայն կրօնական գործերով զբաղելու է, եւ խառնուելու չէ աշխարհիկ հարցերու: Քաղ. ժողովը պիտի կազմէ իրաւագէտներէ բաղկացեալ մարմին մը, որ պաշտօն պիտի ունենայ ապահովել մեր դպրոցներուն եւ որբանոցներուն մատակարարութիւնը: Այս տեսակ աշխարհիկ հաստատութիւնները պիտի անջատուին Պատրիարքարանէն եւ աշխարհական մարմնի մը միջոցաւ պիտի կառավարուին: Արդէն իրաւագէտներու այդ յանձնաժողովը պիտի խմբագրէ մեր հիմնական կանոնագիրը, որ կառավարութեան պիտի մատուցուի: Եւ որպէսզի այս կանոնագիրը ընդունելի ըլլայ, հայ իրաւագէտները եւ երեւելիները շատ պիտի աշխատին անոր վրայ:

Կատարուելիք գործերը սահմանափակ են.— Քաղաքական ժողովը բաժնուելու է Պատրիարքարանէն, լեզուին ուժ տալու է եւ, *հայ վարժարաններու մէջ նախակրթութիւնը Թուրքերէնով կատարելու է*: Թաղական խորհուրդներն են որ պիտի վարեն դպրոցները:

Պատրիարքարանի Քաղ. ժողովը, որուն մէջ վստահելի անդամներ կան, պէտք է նկատի ունենան թէ, կառավարութիւնը աւելի մեծ թոյլտուութիւններ պիտի ընէ մեզի, երբ վստահ ըլլայ մեր բարեացակամութեան մասին: Առաջ Հայերը մինչեւ Պօլթանը չէին կրնար երթալ, մինչդեռ հիմա կրնան մինչեւ Պրուսա, Եալովա եւ ուրիշ զբօսավայրեր երթալ»:

Փա՛ռք Տոքթ. Եաղուպեանի, որ Պէհաէտտին Շաքիրի կեանքը փրկելէ յետոյ, այժմ ալ Թրքահայ նոր սերունդը պիտի փրկէ, Թրքացնելով:

⁂ Նոր Քաղաք. ժողովը, որուն ատենապետ նշանակուած է Պ. Արթիւր Մաղաքեան, ձեռնարկած է Թաղային ընտրութեանց:

ԻՏԱԼԱԿԱՆ ԳԻՐՔ ՄԸ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՄԱՍԻՆ

Թուրք թերթերը մասնաւոր ուշադրութեամբ կը քննեն ֆաշիստ երեսփոխան Փէտէրզացիի նոր գիրքը, «Արեւելեան Միջերկրական եւ Իտալիա», որ նոր լոյս տեսաւ: «Վագըթ»ի մէջ, Մէհմէտ Ասըմ պէյ շեշտելով թէ գիրքը Թուրքիոյ աննպաստ է եւ քաղաքական նպատակներ կը հետապնդէ, կը գրէ.

«Պ. Փէտէրզացի մեր ընդհանուր բնակչութեան մասին խօսելով, կ'ըսէ թէ հազիւ 6 միլիոն հոգիի կը հասնի: Մինչեւ հիմա կարգ մը օտարներ, որ կը փափաքէին Թուրքիան պզտիկ տեսնել, մեր բնակչութեան թիւը 7—8 միլիոնէն վար չէին գնահատած: Սակայն ոչ ոք 6 միլիոնի իջեցուցած էր: Ճիշտ է որ այսօր կանոնաւոր մարդահամար չունինք: Սակայն զինուորահաւաք ճիւղերու գործառնութեանց վրայ հիմնուելով, մեր բնակչութեան թիւը 15 միլիոն կարելի է ընդունիլ»:

Լոնտոնի պատգամաւորները

Լոնտոնէն կը գրեն մեզի.—

Եւրոպայի թեմական ընդհ. ժողովին համար Լոնտոնի Երեսփ. ժողովը միաձայնութեամբ պատգամաւոր ընտրեց Պ. Պ. Զաքարիա Մամուլեան եւ Ժիրայր Միսաքեան:

ՆՈՐ ՍԵՂՄՈՒՄՆԵՐ ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ ՀԱՄԱՐ

Ծերակուտական Րիտ ծրագիր մը ներկայացուցած է, որուն համաձայն այսուհետեւ Միացեալ Նահանգները գաղթական ընդունելու համար նկատի պիտի առնուի ոչ թէ իւրաքանչիւր երկիր (ծննդավայր, հարիւրին 2 համեմատութեամբ), այլ նախահայրութիւնը կամ ազգային ծագումը: Ծրագիրը Խորհրդարանին առջեւ է արդէն եւ բուռն վիճաբանութիւններ կը կատարուին: Եթէ ընդունուի, գործադրութիւնը պիտի սկսի 1927 Յունիս 1ին:

Բազմաթիւ բողոքներ հասած են թէ Ծերակոյտին եւ թէ Երեսփ. ժողովին, Եւրոպայի փոքր ազգերու ներկայացուցիչներուն կողմէ, որոնց տարեչափը (քօթա) մեծապէս պիտի զեղչուի, իսկ Անգլիոյ եւ Գերմանիոյ բաժինները պիտի աւելնան:

Ծրագրին հեղինակը դիտել կուտայ թէ իր առաջարկը Ծերակոյտին կողմէ ընդունուած էր երկու տարի առաջ: Իր կարծիքով, արդար չէ որ միայն օտարածին ժողովուրդները նկատի առնուին, այլ պէտք է տարեչափին մէջ հաշուել նաեւ հին ամերիկեան տարրը: Տարեչափը ճշդած ատեն, պէտք է նկատի առնել Միացեալ Նահանգներու մէջ գտնուած իւրաքանչիւր մարդկային էակ, եւ ոչ թէ արտասահման ծնածը կամ օտարածինը: Այս ծրագրով, 35,000 հոգի պիտի ընդունուին Անգլիայէն, 15,000 Սկովտիայէն եւ 30,000 Իրլանտայէն: Ծրագրին դէմ մասնաւոր ձեռնարկներ պիտի կատարեն են Նորվեկիոյ, Շուէտի, Տանըմարքայի, Լեհաստանի եւլն. կազմակերպութիւնները:

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԼԻԲԱՆԱՆԸ՝ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԻՒՆ

Սուրիոյ մարզպանը Մայիս 23ին հանդիսաւորապէս հռչակեց Լիբանանի հանրապետութիւնը, Պէյրութի մէջ:

Մարզպանը Փարիզ կուգայ, իր գործունէութեան տեղեկագիրը ներկայացնելու:

⁂ Մարզպանը հանրապետութիւն հռչական ատեն ճառ մը խօսելով ըսաւ.— «Մենք ձեր կողքին պիտի երեւանք դժուարին վայրկեաններուն, ստուերի մէջ պիտի մնանք, երբ գործը դիւրին է: Մենք այլազան կրօններ եւ ցեղեր գտանք այստեղ: Պիտի ջանանք իրարու մօտ զանոնք, ո՛չ թէ իրար բախելու, այլ գործակցելու համար: Որպէսզի Լիբանանցիները եւ Սուրիացիները եղբայրակցին, այսօր իսկ ընդհ. ներում պիտի շնորհէի, եթէ չուզէի այդ բարեպատեհ առիթը վերապահել Լիբանանի հանրապետութեան ապագայ նախագահին»:

Մուսուլի համաձայնութիւնը

Օրէ օր կը հաստատուի թէ Անգլիա եւ Թուրքիա համաձայնութեան մը պիտի յանգին, Մուսուլի սահմանավէճի մասին, փոխադարձ զիջումներով: Սահմանագծի պզտիկ փոփոխութիւն մը պիտի ըլլայ, բայց Մուսուլը պիտի մնայ Անգլիոյ ձեռքը: Թուրքիա տնտեսական իրաւունքներ պիտի ստանայ: Պաղտատէն կը հեռագրեն թէ Միջագետքի ներկայացուցիչն ալ պիտի ստորագրէ համաձայնագիրը: Նուրի փաշա, Միջագետքի ներկայացուցիչը, մօտերս օդանաւով ճամբայ պիտի ելլէ դէպի Հալէպ, ուրկէ երկաթուղիով Էնկիւրի պիտի երթայ: Կը սպասէ ֆրանսական կառավարութեան արտօնութեան, օդանաւի անցքին համար:

ՌՈՒՍԵՒԹՈՒՐՔ ՄԻՋԱԴԷՊ ?

Լոնտոնի թերթերը կ'իմանան թէ Թրքական կառավարութիւնը բացատրութիւն պահանջած է Ռուսիայէն, Թրքական ապրանքներու ներածման դէմ դրուած արգելքին համար:

Ինչպէս յայտնի է, ամիսներէ ի վեր կը տեւէ այս վէճը, ծանր վնասներ պատճառելով Թուրքիոյ: Կէս միլիոն ոսկի արժէքով նարինջ եւ լեմոն արգելքի տակ է ռուսական նաւահանգիստներուն առջեւ:

Վերջին լուրերու համաձայն, Ռուսերը միայն այս անգամ արտօնած են որ այդ ապրանքները ցամաք հանուին: Թուրք հանրային կարծիքը յուզուած է այս դժկամակութեան հետեւանքով:

Պատերազմի պարտքերը

Միացեալ Նահանգներու Ընկերվարական Կուսակցութեան տարեկան ընդհ. ժողովը գումարուեցաւ Մայիս 24ին: Այս առթիւ քուէարկուեցաւ բանաձեւ մը, որ կը պահանջէ ջնջել պատերազմի բոլոր պարտքերը, գերմանականն ալ միասին, պայմանաւ որ կատարեալ զինաթափութիւն ըլլայ եւ ամէն հատուցում ջնջուի: Բանաձեւը կծու խօսքեր կը պարունակէ ֆաշիստ Իտալիոյ դէմ, որ երկու միլիոն տոլարի տոկոս պարգեւ ստացաւ, բայց, պարտքի խնդիրը կարգադրելէ անմիջապէս յետոյ, յանձն առաւ հարիւրին 7 տոկոսով հազար միլիոնի փոխառութիւն մը կնքել Ամերիկայի մէջ, աշխարհակալութեան համար:

Ուրիշ բանաձեւ մը կը մերժէ համայնավարներուն առաջարկած միացեալ ճակատը:

Ֆրանսայի ընկերվարականներն ալ...

Բուռն վիճաբանութիւններ ծագեցան Ֆրանսայի ընկերվարական համագումարին մէջ, օրուան խնդիրներու առթիւ: Համայնավարներուն հետ միացեալ ճակատ կազմելու հարցն ալ քննուեցաւ ժողովին մէջ: Քոմփէռ Մորէլ դիտել տուաւ թէ «ընկերվարական կամ համայնավար, իրաւունք չունինք վարպետութիւններ փորձել մեր կուսակցութեանց օգտին, բանուոր դասակարգի կռնակին վրայ, որ քաղաքական կամ արհեստակցական կազմակերպութեանց խաղալիք ըլլալու համար ստեղծուած չէ»: Պատգամաւոր Լըպա յայտարարեց թէ մերձեցում գոյանալու համար ուղղամտութիւն պէտք է երկու կողմէն ալ: «Արդ, ես չեմ կրնար մոռնալ որ պոլշեւիկները սիստեմի վերածած են սուտն ու զրպարտութիւնը»:

Եգիպտական ընտրութիւնները

Շնորհիւ ազգայնականներու մղած պայքարին, Եգիպտոսի վերջին ընտրութիւնները ծանր հարուած մը եղան Զիվէր փաշայի դահլիճին, հետեւաբար եւ Անգլիոյ ազդեցութեան համար:

Յայտնի է որ Զաղլուլ փաշա հրաժարեցաւ անգլիացի հրա-

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

Ի՞ՆՉՊԷՍ ԿԸ ՎԵՐԱՇԻՆԵՆ ՀԱՅՐԵՆԻՔԸ

Անցեալ 1920 Յունիսի վերջերը Յունաստանէն Պոլիս կը հասնէր Պ. Խատիսեան, հայ գաղութներուն մէջ 20 միլիոն տոլարի «Անկախութեան փոխառութիւն»ը կնքելու պաշտօնով: Շատ մը հարուստ Հայեր, որոնք փերեզակ դարձած էին կամ «պազիրկեան»՝ բառին հրէական առումով, ինչպէս Թուրքերը կը սիրեն որակել Հրեաները, բնաւ չտալու կամ քիչ տալու մտայնութեամբ, կը պատրուակէին.

—«Մինչեւ որ մեծամասնական վտանգը չանհետանայ, չեմ կրնար մասնակցիլ փոխառութեան, չուզելով վտանգել փոխ տուած դրամներս:»

Այս մտայնութեան դէմ կը ծառանայինք մենք, գրելով «Ճակատամարտ»ի մէջ. «Մեծամասնական վտանգին անհետացումին սպասող Պ. հարուստին պիտի ըսէինք թէ՝ Հայաստանը պատուար մըն է անոր դէմ. եթէ այդ պատուարը փլի, վտանգը կրնայ հասնիլ մինչեւ մեր դուռները: Այն ատեն հարուստները պիտի ըլլան փողոցի հասարակ աւելածուներ եւ իրենց պիտի տրուին կարճ կոթով աւելներ, որպէս զի կորաքամակ աւլեն փողոցները, ինչպէս եղաւ Պաքուի հարուստներուն: Եւ եթէ նոյնիսկ Հայաստան չկարենայ տոկալ եւ քայքայուի, ի՞նչ արժէք կրնայ ունենալ մեր դրամներուն կորուստը, երբ անդին մեր եղբայրներն ու քոյրերը իրենց արիւնի գնովը պիտի տուժեն այդ սեւ օրը»:

Մինչ մենք մամուլին մէջ կը պայքարէինք այս շիլ մտայնութեան դէմ, մեր պայքարը չափազանց կը դժուարացնէին աջակողմեան երեսփոխանները, որոնք նոյն օրերուն, Ազգ. Ժողովի բեմէն, ձախակողմեան երեսփոխաններու երեսն ի վեր կը պոռային. «Դո՛ւք, պոլշեվիքնե՛րդ, լռեցէ՛ք»: Նոյն օրերուն, հայ մեծահարուստի մը կողմէ ճաշի կը հրաւիրուէինք Թօքաթլեանի մէջ: Հայ հարուստը թուելով Հայերուն ունեցած անսահման հարստութիւնը Պոլսոյ մէջ, 40է աւելի խաներ կը համրէր միայն Պոլսոյ կողմը, Պահճէ Գափուի շրջակաները, որոնց ամէնքն ալ սեփականութիւնն էին Հայերու: Եւ այս Հայերը ոչինչով կ'ուզէին սակարկել Անկախութեան փոխառութենէն իրենց ինկած բաժինը:

Այս բոլորը հարեւանցի յիշեցի, սրտի աննախընթաց ճնշումով մը, երբ Պոլսէն հասնող թերթերու մէջ սկսայ կարդալ թէ՝ հայկական խաներ, հսկայ կալուածներ, «լքեալ» գոյքի պատրուակին տակ, տաճիկներու սեփականութիւն կը դառնան: Յուզումով յիշեցի նաեւ մեծահարուստ Խբրանոսեանի պարագան, որուն դիակը հողեցուցին մաս մը դրամի համար եւ որուն ամբողջական հարստութիւնը այսօր սեփականութիւնը դարձած է քէմալականներու:

Այս յուզմունքի պահերուն էր որ ձեռքս անցաւ Պաղեստինի հիմնարկութեան հրէական ֆոնտի ընկերութեան կոչը (*): Տաճիկներուն հեգնաբար պազիրկեան որակած Հրեան, հայրենասիրական մարզին մէջ կ'ունենայ պոռթկումներ, օրինակելի «ժէսթ»եր, որոնց կարօտը կը քաշենք մենք սկիզբէն ի վեր:

Ի՞նչ կ'ըսէ այդ կոչը: Պաղեստինի հրէական Ազգային Օճախին մէջ ամէն տարի պիտի պատսպարէ հազարաւոր հրեայ գաղթականներ, այս ներգաղթին շնորհիւ պիտի պակսեցնէ հակասեմական երկիրներու հրեայ ժողովուրդներու թիւը, պիտի պատրաստէ համայն մարդկութեան կողմէ պաշտօնապէս ճանչցուած հրէական ազգային կեդրոն մը, որպէս զի կարենայ Ազգերու Ընկերութեան առջեւ պաշտպանել բոլոր Հրեաները, հակասեմական անարդարութիւններու հանդէպ եւ ապահովել ապաստանարան մը այն Հրեաներուն համար, որոնք պիտի ստիպուին ձգել իրենց բնակած վայրերը, զարկ պիտի տայ եբրայական մշակոյթին, արդի արուեստներու եւ գիտութիւններու հիման վրայ եւլն.:

Հրեայ երիտասարդութեան յառաջապահները վերջին տարիներ Պաղեստին գաղթելով, սկսած են հաստատել երկրագործական գաղութներ, նոր քաղաքներ, գործարաններ եւ արհեստարաններ, ճամբաներ, չորցնել ճահիճներ եւ տնկել անտառներ: Պաղեստինեան աշխատաւորներու զոհաբերութեան, տոկունութեան եւ քաջութեար ոգին բոլորին ալ հիացում պատճառած են: Ուրիշ հազարաւորներ անհամբեր կը սպասեն, փութով վերադառնալու Պաղեստին եւ փութացնելու հրեայ ազգ. օճախին վերաշինութիւնը: Անցեալ տարի մօտ 4000 Հրեայ մտած են Պաղեստին եւ Պաղեստինի հիմնարկութեան հրէական ֆոնտի ընկերութիւնը այս բոլոր գաղթականներուն ալ գործ հայթայթած է: Այս տարի ալ նախորդ տարիներէն աւելի բազմաթիւ գաղթականութեան մը կը սպասուի: Նորէն այս ընկերութիւնն է որ այդ գաղթականները պիտի տեղաւորէ, տնտեսական հաստատուն հիման մը վրայ: Ընկերութիւնը երկրագործական գաղութներու ստեղծման եւ քաղաքներու տեղաւորման անհրաժեշտ վարկերը կուտայ, կը հոգայ հանրային առողջապահութեան, բժշկական սպասարկութեան եւ կրթութեան ծախքերուն մեծագոյն մասը եւ տարեկան նպաստներ կուտայ բոլոր հանրային ձեռնարկներու:

Առանց այս ընկերութեան, չափազանց դժուար է Պաղեստինի գաղթականացումը: 1920էն ի վեր, մօտ հարիւր հազար Հրեաներ կրցած են հաստատուիլ Պաղեստինի մէջ, նոյն թուականէն ասդին այս ընկերութեան հաւաքած երկու միլիոն անգլ. ոսկիի դրամագլուխով: 1926ի համար ալ ընկերութիւնը հրէական ազգէն մէկ միլիոն ոսկի եւս կ'ուզէ, որպէսզի կարենայ հոգալ ներգաղթի ստիպողական պէտքերը: Բոլոր երկիրներու Հրեաները իրարու հետ կը մրցին, այս պահանջին գոհացում տալու համար: Բոլոր Հրեաները, առանց դաւանանքի, կուսակցութեան եւ ընկերային դասակարգի խտրութեան, կը փութան բերել իրենց մասնակցութիւնը:

Հիմա դուք բացատրեցէք հայկական եւ հրէական ներգաղթի կազմակերպումը:

Հրեաները եթէ ունին իրենց Ազգային Օճախը, մենք ալ ունինք մեր հայրենիքը, թէեւ ոչ-անկախ, բայց վերջապէս մեր բոյնն է, զոր պարտինք փութով շինել, շէնցնել Հրեաներու ցոյց տուած անսահման եռանդով եւ հզօր ճիգերով: Մեզի կը պակսի գլուխ մը որ կարենայ վարել ազգային մեքենան իր բոլոր կազմածներով:

Եւ մինչ մենք, ներքին պայքարներու համար, անհաշիւ կը մսխենք մեր ճիգերն ու կորովը, տարիները արագօրէն կը սահին, Պաղեստինի անապատը կը վերածուի հրէական Ազգ. շէնշող Օճախի՝ վաղը դառնալու համար հրէական բարգաւաճ պետութիւնը, իսկ մեր «երկիր դրախտավայր» Հայաստանը կը կծկուի, կը ճնշուի, ճահիճներու, մօրուտներու, ժայռերու եւ անապատներու միջեւ:

«Ողբա՜մ քեզ, Հայոց աշխարհ, ողբամ դաշտերդ խոպան, անդ եւ անդաստանդ գօսացած, դարաստաններդ սաղարթազուրկ ու դաստակերտերդ հիմնայատակ: Ողբա՜մ մշտահեծ մշակներդ, անարօր դաշտերդ»:

Բայց մինչեւ ե՞րբ այս ողբերը, այս լաց ու կոծերը, որ կը տանին մեզի դէպի ազգային ինքնասպանութիւն:

Թօթափենք մեր ներքին վէճերը եւ գիտնանք արժեցնել մեր բոլոր չքնաղ յատկութիւնները՝ մէկ նպատակի համար.

— Ազգային սեփական միջոցներով վերաշինել Հայաստանը՝ ամենամօտ ժամանակի մէջ:

ՍԵՊՈՒՀ ՍՏԵՓԱՆԵԱՆ

(*) The Erez Israel (Palestine) Foundation Fund Keren Hayes-sod, Ltd.

ԿՈՎԿԱՍԻ ԿԱՐՄԻՐ ՓՈԽԱՐՔԱՅԻՆ ՅԱՅՏՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Անցեալ օր, հեռագրական լուրի մը վրայ հրատարակեցինք Անդրկովկասի կարմիր փոխարքայ Օրջօնիկիձէի քանի մը խօսքերը, կուսակցական լայն ժողովի մը մէջ: Թիֆլիսի «Մարտակոչ»էն (12 Մայիս) կը քաղենք այդ զեկուցման ամբողջութիւնը,— այն որ կը վերաբերի ընդդիմադիրներու պայքարին եւ ազգային հարցին.—

Անցնինք մեր քաղաքական կացութեան: Ընկերներէն մէկը ըսաւ որ ամէն ինչ լաւ է, դաշնակցականները, մուսաւաթները եւ մենշեւիկները բոլորովին ոչնչացած են:

Այդպէ՞ս է արդեօք: Ճիշդ է, այդ կուսակցութիւնները քայքայուած են արդէն, բայց վերջնականապէս ոչնչացու՞ած են արդեօք:

Մենշեւիկեան կուսակցութիւնը Վրաստանի մէջ ունէր 60,000 անդամ. անոնց լաւագոյններն արդէն անցած են մեր կողմը եւ մէկ մասն ալ մտած է մեր կուսակցութեան շարքերը:

Արտասահմանեան գաղթականութիւնը սկսած է քայքայուիլ. ներքին խլրտում մը սկսած է մենշեւիկներու մէջ: Եւ չեն միայն նաեւ Դաշնակցականները. Լիոնի մէջ Ահարոնեանի ճառը վերջացած է զինուած ընդհարումով. մեր անկեղծ բարեմաղթութիւնները անոնց այդ գործերու յաջողութեան համար:

Վրաստանի ազգայնական մտաւորականութիւնը դէմ է Խորհրդային իշխանութեան. ուրիշ կերպ ալ չէր կրնար ըլլալ, անոնց ընկերային բնութիւնը այդպէս է: Ատոր փոխարէն գիւղացիութեան մեծ մասը մեր կողմն է:

Հայաստանը վերջնական քայքայման ենթարկող Դաշնակցականները առաջին տարիները լռեցին. անոնք հիմա ալ լուռ են: Հայ գիւղացին բնաւ չարձագանգեր անոր կոչին, եւ Խորհրդային իշխանութեան դէմ չերթար. սակայն թեթեւամտութիւն կ'ըլլայ, եթէ մենք ըսենք թէ անոնք բոլորովին չեն գործեր: Անոնք իրենց գէնք դարձուցած են Հայաստանի սակաւահողութիւնը եւ միամիտ մարդոց, մանաւորապէս Թրքահայերու հայեացքները կ'ուղղեն դէպի տաճկական սահմանի ա՛յն կողմը:

Ատրպէյճանի մէջ ալ մուսաւաթներ կան. անոնց հիմը նախկին խաները, առեւտրականները, տնատէրերը եւ մտաւորականներն են: Թուրք գիւղացին դեռ նոր կ'արթննայ, նոր է միսլիմանէ թուրք դարձեր: Ազգայնական կուսակցութիւններու համար ան իբրեւ պարարտ հող կը ծառայէր, եթէ մեր ղեկավարութիւնը, մեր դաստիարակութիւնը չըլլար: Խորհրդային Ատրպէյճանը կը փորձէ ղեկավարել ոչ միայն մեր երկրի թուրք ժողովուրդը, այլ եւ անոր սահմաններէն դուրսը գտնուողները: Թրքաբանական համագումարը այդ ուղղութեամբ առաջին քայլն էր: Ատրպէյճանը պէտք է դառնայ խորհրդային «խալիֆայութիւն»: Ատրպէյճանի գործը ի հարկէ ծանր է, մանաւանդ որ ան հին, եփուն կոմունիստներ քիչ ունի, սակայն կայ Պաքուի պրոլետարիատը, որ թուրք կոմունիստներուն տուած է եւ պիտի տայ միջազգայնական կրթութիւն:

Դառնանք մեր թշնամիներուն, հակայեղափոխականներուն, մենշեւիկներու, դաշնակներու եւ մուսաւաթիստներու տակտիկային: Ո՞րպիսի տակտիկա կը վարեն անոնք ներկայ րոպէիս: Անմիջապէս չեն դներ զինուած ապստամբութեան հարց: Զինուած ապստամբութենէն հրաժարեցան մենշեւիկները, խորապէս համոզուելով, որ ապարդիւն է: Այդ հողին վրայ ներկայ րոպէիս տարաձայնութիւններ կան մուսաւաթեան կուսակցութեան մէջ —Ռասուլ-Զադէի եւ տօքթօր Սուլթանովի միջեւ: Ռասուլ-Զադէն կը հասկնայ, որ զինուած ապստամբութիւն յարուցանել Ատրպէճանի մէջ — կը նշանակէ դիմել անխուսափելի պարտութեան: Նոյնն է Հայաստանի մէջ: Դաշնակները ներկայիս ա՛լ չեն բարձրացներ զինուած ապստամբութեան հարց եւ այդ հասկնալի է. փորձել ապստամբութիւն բարձրացնել Հայաստանի մէջ — կը նշանակէ վերջնականապէս թաղել ինքզինքը: Ո՞րն է անոնց տակտիկան: Անոնք ներս կը սողան մեր հիմնարկութիւններուն մէջ, խորհրդային կազմ, կոոպերացիա, դպրոցներ եւայլն: Եւ այդտեղ կը սկսին կազմալուծել մեր մեքենան, չարիք հասցնել մեզ: Ատով կը ձգտին վարկաբեկել խորհրդային իշխանութիւնը:

Ի՞նչ վիճակի մէջ է մեզ մօտ այս րոպէիս այդ հարցը: Ընկ. Շահգեալդեանի եւ ընկ. Սվանիձէի զեկուցումներէն մենք իմացանք, որ գոյութիւն ունին շփումներ, իսկ ես կ'ըսէի— ոչ թէ շփումներ, այլ բաւական գարշահոտութիւն: Բոլոր հանրապետութիւններու մէջ կան ազգային փոքրամասնութիւններ: Կը թուի թէ իւրաքանչիւր հանրապետութեան շահը կը պահանջէ վարուիլ այնպէս, որ այդ ազգային փոքրամասնութիւնները գոհ ըլլան, այլապէս աղմուկ կը բարձրացնեն, կը խօսին անջատուելու, միացման մասին, գրութիւններ կ'ուղարկեն Անդրկովկասի Երկրային Կոմիտէին, Կեդրոնական Գործ. Կոմիտէին ընկ. Կալինինին եւ այլն: Այդ բանը չեն կրնար հասկնալ մեր պետական կազմի քանի մը ղեկավարները:

Սկսինք Վրաստանէն: Ի՞նչ տեղի ունեցաւ անցեալ տարի Ախալքալաքի գաւառին մէջ: Երբ մենք այնտեղ ընկերներ ուղարկեցինք քննութիւն կատարելու համար, 37 գիւղ ցանկութիւն յայտնեցին միանալու Հայաստանին: Զէ՞ որ խայտառակութիւն է, երբ Խորհրդային Հանրապետութեան քաղաքացիները կ'ուզեն փախչիլ տուեալ Խորհրդային Հանրապետութենէն, միայն այն պատճառով որ անոնք Հայեր են եւ ոչ թէ վրացի: Ասիկա խայտառակութիւն է: Ի՞նչու տեղի ունեցաւ այդ երեւոյթը: Որովհետեւ մեր երկրագործական ժող. գործավարութեան մեքենան ստեղծած էր այնտեղ այնպիսի սատանայական հողային յարաբերութիւններ, որ մարդիկ ուրիշ ելք չէին գտներ: Մենք ղրկեցինք այնտեղ ընկերներ, Ստեփանօֆը եւ Սահակեանը: Եւ ի՞նչ հետեւանք ունեցաւ անոնց տարուան մը ընթացքին կատարած աշխատութիւնը: —Այժմ այլեւս չի խօսուիր այն մասին թէ կ'ուզեն միանալ, անջատուիլ եւլն.:

Այլեւս վէճեր չեն պատահիր նաեւ ոչխարաբոյծներու հետ: Երբ ես այսօր հարցուցի Ստեփանօֆին, թէ ի՞նչ վիճակի մէջ է ոչխարներու վերաբերեալ գործը, ան պատասխանեց, թէ այս տարի թոյլ տրուած է Ախալքալաքի գաւառը մտցնել մէկ միլիոն ոչխար, իսկ առաջ վէճ կը յարուցուէր 500,000 հօտի համար:

Երբ Ախալքալաքի բնակչութեան վրայ նայեցան ոչ թէ իբրեւ օտարներու, այլ իբր սեփական կազմի մէկ կտորի վրայ, անոնք հասկցան, որ Վրաստանի հանրապետութիւնը անոնց համար ոչ թէ խորթ, այլ հարազատ մայր է:

Ինծ կը թուի թէ վերջերս, ազգայնականութեան դէմ մեր մղած պայքարը մասամբ բթացեր է: Ազգայնական ամէն տեսակ արարքներ այլեւս առաջուան պէս ցաւ չեն պատճառեր մեր ականջներուն: Ազգայնական մտաւորականութեան մեր կողմէ եղած անհրաժեշտ զիջումները մեր մի քանի ընկերները կ'ընդունին իբրեւ օրինաւոր երեւոյթ կոմունիստներու մէջ: Ցամենայն դէպս, ազգայնականութեան դէմ անհրաժեշտ եղած կատաղի պայքարը գոյութիւն չունի: Ընկերներ, պէտք է պայքարիլ ազգայնականութեան դէմ առաջուան պէս ծաւալուն ճակատներով: Պէտք է երիտասարդ սերունդը դաստիարակել միջազգայնական ոգիով:

Ստալինը, 1921ին Թիֆլիզի մէջ հրապարակ նետուելով ըսաւ. «Պէտք է շիկացած երկաթով թաղել նացիոնալիզմը»: Ով որ այս պարագան չի հասկնար, համայնավար չէ: Անդրկովկասի մէջ մեզ համար ոչ մէկ բան այնքան վտանգաւոր չէ, որքան ազգայնականութեան դէմ մղուած պայքարին թուլացումը: Բաւական է վիրաւորել ո եւ դատարկաշրջիկ մը եւ ան իսկոյն կ'աշխատի իր անձնական վիրաւորանքը անցընել ազգային հողը եւ շահագործել: Այդպիսի շահագէտներու, ըլլան համայնավար թէ ոչ, վզակոթին պէտք է տալ հին, պոլշեւիկեան ձեւով:

ԺԸՆԵՒԻ միջազգային համաժողովը որոշած է Հայերու համար Նանսէնեան անցագրի դրութիւնը պահել եւ յանձնարարել բոլոր պետութիւններուն, որ երկրէ մը մեկնած գաղթականներուն թոյլատրուի առժամապէս կրկին դառնալ իրենց տեղերը:

ԳԻԾԵՐ
ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ ՀԱՅ ԿԵԱՆՔԷՆ

Տիթրոյթ, 16 Մայի…

Տիթրոյթ՝ իբրեւ հայ… միջավայր եւ նոր գաղութ, հանրային եւ կուսակցական ուղիով բացառիկ տեղ մը գրաւէ մեր շրջանին մէջ.

Ահա կուսակցական ակումբ…ները, հայկական երկսեռ… մամուլը, մշակոյթի միութ… Ուսանողական եւ Հայրենակց…կան Միութիւնները, երիտասարդ…ներու շքեղ ակումբը, Օրիորդ…ներու Միութիւնը, կարմիր խաչը, մանկա… մասնաճիւղերը, հայկական դպր… դարանները (Դաշնակցական կումբներու մէջ) եւ մանաւանդ Հ. Յ. Դ. Ուսանողական միութեան որ ամենափայլուն … կը գրաւէ գաղութիս հայկական կեանքին մէջ, իր գեղարուեստական ներկայացումներով … խօսքով, ազգային կեանքի … գերը, մանաւանդ հայ մշակոյթ… իր որոշ նուաճումները կ'ընդ… բացումէ փրկելու համար հայ կեանքը, որուն խոշոր վտանգներ սպառնան ամէն օր:

Կարելի է ըսել որ, այս… աշխատաւորական կեանքը աւելի նախանձելի է, քան որ եւ է գա… ղութի մէջ ուր հայութիւն … կ'ապրի:

Քաղաքական կամ կուսակ… ցական տեսակէտով Տիթրոյ… հայութիւնը աւելի մաքուր … քան այնպէս կոչուած մտաւոր… կան կեդրոնները, ուր քիչ … հայութիւն մը հաստատուած…

Ընդհանուր Ամերիկայի … հազիւ թէ տեղ մը գտնուի … ամբողջ հայ մտաւորական… թիւնը մօտէն եւ շօշափելի … պով իր գործօն մասնակցութիւն… բերէ հայ մշակոյթի եւ մասնա… ւորապէս քաղաքական կեան… արթնութեան շարժումներուն … քան Տիթրոյթ: Այս առթիւ … գաղութի մտաւորականութի… շնորհաւորելի է ոչ միայն … համար որ գործնապէս կը … նակցի մեր գաղափարական … շարժումներուն, այլ եւ … կենսունակ տարր եւ ազգա… հոսանք, կորովի ազդակ կը … դիմանայ մեր ցեղի ստեղծ… աշխատանքին, ինչպէս նաեւ … հաւատքի եւ յոյսի ջահերը … պահելու համար:

Այս բացառիկ հանգամա… մանքներուն մէջ թրծուած … քաղաքական ըմբռնումներ… լաւ մարզուած հայկական … ղութ մը բնականաբար … չիւրացնէր այն այլամերժ … որ «համաշխարհային … խութեան» հում … կրնար աղիտաբեր ըլլալ … ձուլումի ենթակայ այս … ղութին:

Երէկ խանդավառ… մռայլ ու լուռ, բայց մի… ւատաւոր վաղուան նոր … քին, յոյսը սրտին, կայծը … րուն, ան կը նայի ապագ… Ահա ամերիկահայ աշխա… րութիւնը:

Մենք հարուստ կամ … կոչուած «պուրժուա» … չունինք Տիթրոյթի մէջ: … պարագան առաւելութիւն … կրնանք համարել գաղութի… մար: Որովհետեւ այս … գը իր այլամերժ ընթացք… միայն չէ նպաստած Հայ… վերաշինութեան աշխատանք… րուն, այլ եւ իր հետ … հոսանք մը որ բացարձակ … սակար եղած է մեր ժողով… վերածնութեան:

Նիւ Եորքի, Պօսթընի եւ …

ՄԵՐ ՀԱՐՑԱՐԱՆԸ

ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ

1.— Ի՞նչպէս կ'ապրին մեր հայրենակիցները ձեր շրջանին մէջ (քաղաք. գիւղ, գործարան կամ ագարակ): բնակութեան պայմաններ, առտնին կենցաղ, ընտանեկան կեանք։ Մասնաւորապէս քըննունդ: Մասնաւորապէս քըն... ամուրի երիտասարդնեւ, պատանիներու եւ մանուկներու պարագան։

2.— Ի՞նչ տեսակ ճիւանդութիւններ կը տիրեն, կամ կը սպառնան: (Ո՞րքան մեռած կը մինչեւ ճիժա եւ ի՞նչ ճիւանդութիւններէ: Ո՞րքան եւ ի՞նչ ճիւանդներ գիտէք):

ՓԱՐԻԶԻ ՀԱՄԱՐ

Քանի՞ ճոգի էք ձեր ճիւրանոցին մէջ (յիշել ծննդավայր եւ տարիք) Բ.— Ո՞ւր կ'աշխատիք եւ ի՞նչ կը շահիք. Գ.— Քանի՞ հայ կայ ձեր գործարանին մէջ. Դ.— Ի՞նչ կը վճարէք սենեակի. Ե.— Ի՞նչպէս կը սնանիք: (Գրել նաեւ ընտանիքներու մասին, որոնց մեծ մասը բոյն դրած է քաղաքի զանազան ճիւրանոցներուն մէջ, ինչպէս եւ անոնց անչափահաս զաւակներուն Թիւի եւ դաստիարակութեան մասին):

Կը խնդրուի գրել կարճ, առանց խորհրդածութեան, ամփոփելով հարցարանին շուրջը։ Վիճակագրական տեղեկութիւն մը, թուանշան մը, իրական կեանքէ մասնիկ մը հազար ածական կ'արժէ, մանաւանդ այս յորձանքին մէջ ուր ամէն ինչ հեւ ի հեւ կ'ընթանայ։

քաղոյի մէկ հայ միլիոնատէրներ կ'ապրին, բայց երբ ազգային կամ բարեգործական նպատակներու համար հանգանակութիւն կատարուի, արդիւնքը երբեք համապատասխան չէ ակնկալութեանց։ Իսկ Տիթրոյթ հանգանակութեան մը մէջ միշտ առաջին դիրքին վրայ կը գտնուի, շնորհիւ իր աշխատաւոր, բայց պարտաճանաչ բազմութեան։

Ոչ-կուսակցական տարրերու մէջ ալ նախապէս տիրող վհատութեան տեղ, այժմ եռանդ մը սկսած է։ Այս մխիթարական երեւոյթներուն մէջ մեծ դեր ունեցած են դաշնակցական գործիչները։ Վերջերս նոր ոգեւորութիւն յառաջ բերաւ ընկեր Կարօ Սասունին, իր ժողովրդական հրապարախօսութիւններով։

ԳԻՍԱԿ

ԱԹԷՆՔԻ ԲԱՆՏԱՐԿԵԱԼՆԵՐԸ ԱՐՁԱԿՈՒԱԾ

Ինչպէս յայտնի է, հակառակորդներու մատնութեամբ 21 դաշնակցականներ ձերբակալուած էին վերջերս, իբրեւ «խռովարար» աքսորուելու համար։

Յունահայ թերթերը կը գրեն թէ Մարդկային Իրաւունքներու Պաշտպանութեան Յանձնախումբ մը ներկայանալով Ներքին Նախարարին, խնդրած էր չգործադրել աքսորի որոշումը։ Միւս կողմէ ամբաստանեալները իրենք դիմում կատարած էին։ Այս դիմումներուն վրայ Ներքին Նախարարը վճիռը վերաքննելու որոշում տուած է։

Կուսակալէն, դատախազէն եւ ոստիկանութեան տնօրէնէն բաղկացած յանձնախումբ մը վերաքննելով ամբաստանագիրները, որոշեց անպարտ արձակել աքսորի դատապարտուած 21 Հայերը։ Նոյն վճիռը Նախարարութեան կողմէ ալ իւրացուելէ յետոյ, Մայիս 17ին բանտարկեալները ազատ արձակուեցան։

ՍՈՒՐԻՈՅ ԿՌԻՒՆԵՐԸ ԿԸ ԴԱԴՐԻ՞Ն

Դամասկոսէն կը հեռագրեն թէ մարզպանը ընդունած ըլլալով ազգայնական կառավարութեան պահանջները, պատերազմը գրեթէ վերջացած է։ Միայն մէկ խռչընդոտ կը տեսնուի խաղաղութիւնը վերջնապէս վերահաստատելու համար։ Պ. Ժուվնել վերջնագիր մը տուած է, որուն մէջ կ'ըսէ թէ «Ֆրանսա ընդհ. ներում կը շնորհէ բոլոր ապստամբներուն եւ քաղաքական բանտարկեալներուն, եթէ այլեւս գնդակ չարձակուի Յունիս 15էն յետոյ»։

Եթէ Սուրիոյ ազգայնականները չկրնան համոզել Տոքթ. Շահպէնտէրը եւ Սուլթան Էլ Աթրաշը, կը կարծուի թէ ֆրանսական բանակը, որ այժմ աւելի քան երբեք զօրաւոր է, ուժգին յարձակողական մը պիտի ձեռնարկէ, ապստամբութեան վերջին հետքերը ոչնչացնելու համար։

ՀԱՊԷՇԻՍՏԱՆ ՃԱՄԲՈՐԴԵԼՈՒ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐԸ

Ապրիլ 16 թուակիր հրամանագրի մը համաձայն, Ճիպութի եւ Հապէշստան մուտքն ալ կարգ մը խստութիւններու ենթարկուած է։ Այսպէս, այն բոլոր օտարականները որոնք Ճիպութի ցամաք պիտի ելլեն, եթէ չկարենան հաստատել որ այդ երկրին մէջ որ եւ է սեփականութիւն ունին եւ կամ պայմանագրութեամբ մը պաշտօնի կոչուած են, պարտաւոր են իրենց գրպանը ունենալ 400 ֆրանքի գումար մը, որպէս զի առնուազն մէկ ամիս կարենան ապրիլ Ճիպութիի մէջ. անկէ զատ ոստիկանապետին պէտք է յանձնեն, երաշխաւորութեան համար, չորրորդ կարգի տոմսակի մը փոխարժէքը, ի հարկին, գաղթականին իր եկած տեղը դարձուիլը ապահովելու համար։ Նոյնպէս, օտարականները պէտք է կանոնաւոր անցագիր ունենան։ Նոյն պայմաններուն ենթակայ են Հապէշստան ճամբորդողները։ Իսկ ուսահպատակները Հապէշիստան պիտի կրնան մտնել՝ եթէ հապէշ կամ ֆրանսական կառավարութեան կողմէ տրուած պաշտօնական արտօնագիր կը ներկայացնեն։

ՀԱՅԵՐԸ ՉԻՆԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

Խարպինի մէջ 250ի մօտ երկսեռ Հայեր կան։ Մեծ առեւտրականներ կը պակսին։ Կան չորս հացագործներ, երկուքը հարուստ, չորս բժիշկ, մէկ իրաւագէտ, չորս ճարտարագէտ (էնժէնիէօր), մասնագիտութեան հետեւող ուսանողներ։

Ունինք Հայ Համայնքի Վարչութիւն մը, որուն անդամները ամէն ճիգ կը թափեն, համայնքին շահերը պաշտպանելու համար։

Կան նաեւ ուրիշ երկու Միութիւններ.— «Երիտասարդաց գրական-գեղարուեստական Միութիւն» եւ «Արծիւ» Մարմնակրթական Միութիւն։

Ազգային կեանք գրեթէ չկայ։

ՈՐԲԵՐՈՒ ԽՆԴԻՐԸ

Մերձաւոր Արեւելքի Նպաստամատոյց ընկերութիւնը կարեւոր ժողով մը պիտի գումարէ մօտերս, Պոլսոյ մէջ։ Ժողովին պիտի մասնակցին Նպաստամատոյցի որբանոցի տնօրէնները։ Օրակարգն է որբերու խնդիրը։

Սուրիոյ հայ աւետարանական եկեղեցիներու ժողովը որոշած է գտնել Նպաստամատոյցի խընամքին յանձնուած որբերը եւ զանոնք առանձին որբանոցի մէջ ամփոփել։ Այս առաջարկը պիտի ներկայացուի Պոլսոյ համաժողովին։ Երկու տարի առաջ ալ հայ կաթոլիկները զատած էին իրենց որբերը։

ՀԱՅԸ 2.05ի պիտի ծախուի յառաջիկայ Յունիսէն: Վախ կայ որ մինչեւ 2.10 կամ 2.20ի բարձրանայ։

ՉԱՑՆԵՐ ԳԱՒԱՌՆԵՐԷՆ

ԼԱՆՍԷՑ.— Ութը Հապուսեցի երիտասարդներ 1925ին Սուրիայէն Ֆրանսա եկան ծանօթներու շնորհիւ եւ հաստատուեցան Լանսէյ (Իզէր), Թուղթի գործարանը։ Հիմա կ'աշխատին այլեւայլ բաժիններու մէջ։ Հապուսեցիները կազմած են վարչութիւն մը որ կեդրոն ընտրած է Ամերիկայի իրենց համանուն միութիւնը։

Այս ութը անձերը կազմած են նաեւ երիտասարդներու միութիւն մը, իրենց ուսումը բարձրացնելու համար։ Մեծ մասը ընտանիքի տէր են։

*
* * Ընկեր Պօղոս Եղիկեանը 27 տարեկան, որ գործատան մը մէջ կտորով կ'աշխատէր, Մայիս 11ին արկածի մը հետեւանքով կորսնցուց աջ ձեռքին ցուցամատին եւ միջնամատին երկրորդ խաղերը։ Դժբախտ երիտասարդը անմիջապէս փոխադրուեցաւ Կրընօպլի հիւանդանոցը։ Վէրքը բաւական ծանր է եւ հաւանաբար մատները կտրուին։ Խ. Խ.

ՎԻԷՆ.— Յառաջդիմասէր Երիտասարդաց միութիւնը կիրակի օր վիճաբանական ժողով մը ունեցաւ «Մի՞տքը թէ դրամը» նիւթին վրայ, որ պիտի շարունակուի։

Փոնթէվէկի հայ ժողովրդային լսարանի մէջ գումարուած է խորհրդակցական ժողով մը, Մայիս 28ը տօնելու համար։

Կը լսեմ թէ Ազգ. միութիւնը պատգամաւորներ ղրկած է Լիօն, մասնակցելու համար Փարիզի թեմական ժողովին պատգամաւորներու ընտրութեան։ Այս կիրակի գաղութը ունեցաւ երկու հարսանիքներ։

Վիշապ

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

Հ. Մ. Ը. Մ.Ը ՇԱՀԵՑԱՒ ԱՐԾԱԹ ԲԱԺԱԿԸ

Հ. Մ. Ը. Մ.ի կազմակերպած բաժակի միջազգային մրցումները տուին սպասուած փայլուն արդիւնքը։ Երեք հազարի մօտ ժողովուրդ խռնուած էր Էլիզապէթի մարզարանը, որ փոքր կուգար։

Ժամը 2ին հայ խումբը դաշտ ելաւ խլելով բուռն ծափեր։ Ջեխերն ալ պատրաստ ըլլալով մրցումը սկսաւ։ Երեք տարիէ ի վեր Ջեխերու եւ Հ. Մ. Ը. Մ.ի միջեւ տիրող «թշնամութիւնը» չորրորդ անգամ ըլլալով հարթուեցաւ ի նպաստ Հ. Մ. Ը. Մ.ի, որ մրցումը շահեցաւ 0—1ով։ Խաղը արագ եւ քիչ մըն ալ կոպիտ եղաւ, ինչպէս ամէն մրցում այս երկու խումբերուն միջեւ, որոնց յաղթականը Զուիցերացիներէն վերջ լաւագոյն օտար խումբը կը սեպուի։

Ջեխերն ալ զօրացած դաշտ գալով խաղը միշտ հաւասար էր եւ մեր պաշտպանողականը խիստ գեղեցիկ խաղ մը ունեցաւ։ Միակ նշանակէտը շահեցանք առաջին կիսախաղին։ Երկրորդին հայ յառաջապահները աւելի առիթներ ունեցան, բայց անկարելի էր անցնիլ չեխ վերջապահները եւ կամ խաբել չեխ բերդապահը։ Հակառակ չեխ դատաւորին անիրաւութեանց եւ խաղը ութը վայրկեան երկարաձգելուն, Հ.Մ.Ը.Մ.ը յաղթական վերջացուց 0ի դէմ 1ով։

Յոյներուն եւ Ռուսերուն միջեւ մրցումը սպասուած արդիւնքին ճիշտ հակառակը տուաւ, Ռուսականը տկար, իսկ յունականը զօրացած Տիմօֆ, Վիթալիս, Օմիրիս ծանօթ խաղացողներէն։ Յոյները շահեցան 0—2։ Խաղախմբեներու պարերէն ու երգերէն վերջ, ժամը 5.40ին սկսաւ վերջական մրցումը յունական եւ Հ.Մ.Ը.Մ.ի խումբերուն միջեւ։ Հայ խումբը հետեւեալ կազմով դաշտ ելաւ. Բերդ. Տէվէճեան, վերջապահ Մկրտիչ եւ Ռուբէն, միջնապահ Արթաքի, Գամէր, Շահէն, յառաջապահ Աշոտ, Ս. եւ Կ. Կարապետեան, Ասատուր, Գրիգորեան։

Խաղը հազիւ սկսած, մեր յառաջապահները հասան յունական բերդին առջեւ, բայց Վիթալիս, Օմիրի արգելք հանդիսացան ինչպէս եւ յոյն բերդապահը որ լաւ օրի մը մէջ էր։ Մինչեւ կիսախաղ խաղը արագ եւ անորոշ էր։ Հ. Մ. Ը. Մ.ը քիչ մը առաւելութիւն ցոյց տուաւ մասնաւորապէս պաշտպանողականին մէջ։ Կիսախաղին խիստ տաք եւ հետաքրքրական խաղէ մը վերջ երկու խումբերը հաւասար էին 0-0ով։

Առաջին քանի մը վայրկեաններուն մէջ Ասատուր վիրաւորուելով տեղը եկաւ Հրայր, որ երկրորդ խաղին ալ միջնապահ խաղաց, իսկ Շահէն աջ-մէջ։

Հազիւ երկրորդ կիսախաղը սկսած Հ. Մ. Ը. Մ.ը երեք վայրկեանի մէջ երկու նշանակէտ շահեցաւ, առաջինը Գրիգորեանի միջոցաւ, երկրորդն ալ Ս. Կարապետեանի գեղեցիկ մէկ փասին վրայ Շահէնի միջոցաւ։ Յոյները վհատելով ձգեցին որ մեր յառաջապահները անցնին իրենց բերդին մօտ եւ քանի մը սիրուն փասերով վայրկեան մը վերջ Ս. Կարապետեան նշանակեց երրորդը։ Բաժակը շահուած էր... Եւ մեր տղաքը սկսան անձնական խաղ փորձել. խաղն ալ արդէն պաղած էր եւ ժողովուրդը վերջին քսան վայրկեաններուն փակման սուլիչին կը սպասէր։

Այսպէսով կէս ժամ գրեթէ միշտ յունական բերդին առջեւ կռուելով, մեր տղաքը չկրցան փակել «սքօր»ը եւ խաղը վերջացաւ Հ. Մ. Ը. Մ.ի յաղթականով։

Խաղէն վերջ, հանդէսին Նախագահ Զօր. Պարաթօֆ, ռուս բանակի հրամանատարներէն, բաժակը յանձնեց Հ. Մ. Ը. Մ.ի խմբապետ Ռուբէնի, գնահատելով հայ ազգին տոկունութիւնը այսքան չարչարանքներէ վերջ եւ շեշտեց քոյր ազգերու միջեւ մշտական սերտ յարաբերութեանց պէտքը։ Տոքթ. Իզմիրլեան ալ յանուն Հ. Մ. Ը. Մ.ի շնորհակալութիւն յայտնեց զօրավարին։ Հ. Թ.

*
* *

ԿՈՓԱՄԱՐՏ.— Աթաեան, ծանօթ հայ կոփամարտիկը Յունիս 9ին Սպանիա կը մեկնի, մրցելու Յունիս 12ին Լաֆինքօր ծանօթ ֆրանսացի կոփամարտիկին դէմ, որ Ֆրանսայի լաւագոյն «Վէլթըր»ը կը սեպուի եւ հաւասար մնացած է Գերմանիոյ ախոյեան Տօտկօրկէնի, Ֆրանս. ախոյեան Ռոմէրիօի հետ եւ յաղթած Անգլիոյ ախոյեանին։

ՀՐԱՊԱՐԱԿԱՅԻՆ ՄԵԾ ՀԱՆԴԷՍ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԱՆԿԱԽՈՒԹԵԱՆ 8ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁԻՆ ԱՌԹԻՒ

Նախաձեռնութեամբ՝ Հ. Յ. Դ. ՓԱՐԻԶԻ ՇՐՋ. ԿՈՄԻՏԷԻՆ

ու մասնակցութեամբ՝ ՀԱՅ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԱԶԳ. ՄԱՐՄԻՆՆԵՐՈՒ

29 ՄԱՅԻՍ, ՇԱԲԱԹ ԵՐԵԿՈՅ ԺԱՄԸ ՃԻՇԴ 9ին

Sociétés Savantesի մեծ սրահին մէջ 8, Rue Danton, Մէթրօ Odéon

ԿԸ ԽՕՍԻՆ ԾԱՆՕԹ ՀՌԵՏՈՐՆԵՐ

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՃՈՒ ԲԱԺԻՆ. ՓԱՐԻԶԱՀԱՅ ԹԱՆԹԱՌԸ ԿԸ ՆՈՒԱԳԷ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՔԱՅԼԵՐԳՆԵՐ. ԻՐԵՆՑ ՍԻՐԱՅՕԺԱՐ ՄԱՍՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ ԿԸ ԲԵՐԵՆ ՀԱՅ ԾԱՆՕԹ ԱՐՈՒԵՍՏԱԳԷՏՆԵՐ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏԱԳԻՏՈՒՀԻՆԵՐ:

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

"ՅԱՌԱՋ,, Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (11)

ՅԻՇԱՏԱԿ ՄԸ

ՄԵՐ ԳԻՒՂԱՔԱՂԱՔԷՆ

(ԸՆԿԵՐՈՋ ՄԸ ՊԱՏՄԱԾԸ)

IX

Փոս աղբիւրին մեծ ծառը
—Ո՞վ արածէ մեր գառը...
Ինկաւ Սախայիս(*) թառը
Ես արածեմ ձեր գառը

Խրճիթէն ներս կը լենար երկնային զով ու անուշ զեփիւռը։ Ծղրիթներուն ձայնը կը լեցնէր միջոցը ու դուրը կապոյտ ու հանդարտ երկինքին խորը հատ հատ կը բուսնէին աստղերը։ Լուսնկան եօթը օրուան մահիկ էր...

Էգին կ'երթամ՝ գինովցած..
—Երբոր անցնիմ, դուռը բաց...
Մարս տաշտտալաւ փուռը..
Ե՛կուր, բաց է մեր դուռը:

Քովը ցորենի արտի մը խշրտուքը կը լեցնէր լռութիւնը.

Յանկարծ իր ընկերներէն մէկը հեւ ի հեւ ինկաւ ներս։

— Տաճիկները վարի թաղէն հայ գիւղացի մը սպաննած են, պօռաց վայրագ. տասը տեղէ դանակ զարկած են...

— Ո՞վ է սպաննուողը, հարցուց ան տժգոյն։

— Չե՛մ, գիտեր, սրճարանը լուր բերին, ես ալ վազեցի քեզի ըսելու, ես իրենց հօր...

— Ջարդելու է շանորդիները, ըսաւ վայրենի ու սեւ դէմքով տղայ մը։

— Գլուխ մի՛ տանիք, հրամայեց ան, տեղերնիդ հանգիստ կեցէ՛ք, սպասեցէք տեսնենք ի՞նչ կ'ըլլայ...

— Ի՞նչ պիտի ըլլայ, նորէն երես կ'առնեն, գլուխնին ջարդելու է...

Բոլորը լռեցին։

— Այն շունն ալ դեռ կը պտտի, ատրճանակին կոթը հագուստին տակէն ցուցնելով, մեր քթին կը խնդայ, աւելցուց ուրիշ մը։ Երէկ գիշեր նորէն տեսած են տղաքը բոզին դռնէն դուրս ելլելը, տեղնուտեղը սատկեցնելու է այս գիշեր, ամէնէն կարճը ատ է...

— Քեզմէ խրատ չեմ ուզեր, գոռաց ան, ձայնդ քեզի քաշէ ու տեղերնուդ չխախտիք, մինչեւ որ գամ կամ լուր ղրկեմ...

Ցետոյ ինծի դառնալով.

— Եկուր, ըսաւ մեղմօրէն, քիչ մը դուրս ելլենք։

Միատեղ դուրս ելանք խրճիթէն ու ուղղուեցանք քաղաք։ Ան կը քալէր առանց խօսելու, ձեռքերը գրպանը, գլանիկը շրթունքին։ Շրթունքները կը դողային։ Վայրկեան մը կեցաւ, ձեռքս բռնեց։

Վարէն կը լսուէր տղոց ձայնը որ կը շարունակէին ընդհատուած երգը։ Աստղերը շատցած էին կապոյտին խորքը։ Շա՜տ, շա՜տ աստղեր։

Փրթաւ սալորին տալը
— Գամ մեր կալէն ձեր կալը,..
— Չար նախազգացում մը, ըսաւ տրտում. նախազգացումի կը հաւատա՞ս...

— Այո՛, ըսի կամաց։

— Ես ալ, շարունակեց ու նախազգացումս բնաւ զիս չի խաբեր. այսուհանդերձ պիտի սատկեցնեմ այդ շունն ալ. շունը շուն է, ինչ ալ ըլլայ... ես իրենց հօրը... դանակ շարժողը դանակով կ'երթայ...

Վայրկեան մը լռեց։

— Կեանքիս համար չեմ ցաւիր, ըսաւ տխուր, եթէ քոյրիկս չըլլա՜ր...

Ու լռեց։

Շաբաթներէ ի վեր գիւղաքաղաքին մէջ կը խօսէին երիտասարդ ու գեղեցիկ հայ որբեւայրիի մը մասին որ գիշերը, մութը ինկածին պէս, թուրք հարուստ ու շատ քաջ տեղացի նախկին սպայ մը տունը կ'ընդունէր։ Պատերազմի ընթացքին սպան նախ բանի մտած էր որբեւայրի(ի)ին տունը, բայց ժամանակի ընթացքին իրար սիրած էին։

Հայերը գայթակղած էին կնոջ ընթացքէն ու փոքրիկները անոր տանը պատուհաններուն ապակիները ջարդած. բայց կինը չէր հրաժարած սպան տեսնելէ։ Կ'ըսէին նոյնիսկ որ պիտի թրքանար՝ սպային հետ ամուսնանալու համար, եթէ զաւակ չունենար։ Ու ինչ որ եղերական էր, այդ պզտիկը, որ քաջ տղայ մըն էր, մահու չափ կ'ատէր թուրքը։

Այդ իրենց պզտիկն էր որ հայ տղոց լուր տուած էր թէ այդ գիշերը սպան նորէն պիտի գայ իրենց տունը։

Կ'անցնէինք ցորենի արտի մը քովէն։ Արդէն իսկ ծանրացած հասկերը կը խշխշային մեղմօրէն։ Բուսականութեան թարմ ու առողջ բուրումը կը լեցնէր ռունգերս։ Լուսնկան կը լուսաւորէր մեր ճամբան։ Տրտմութեամբ կը մտածէի երիտասարդ սպային որ գուցէ սպաննուէր այդ գիշեր ու հայ գեղեցիկ կնոջ սեւ ու խոշոր աչքերուն...

Ես տեսած էի այդ սպան։ Հասակաւոր ու գեղեցիկ տղամարդ մըն էր, շիտակ, վստահութիւն ներշնչող ու սեւ աչքերով։ Կը նայէր վրադ անկեղծութեամբ ու իր նայուածքը կը յաղթէր ամէն դժկամակութեան։ Մեր փողոցներէն կ'անցնէր առանց վախի ու առանց այն տեսակ մը նեղութեան որ մեր գիւղաքաղաքին մէջ մարդիկ կը զգային թշնամի կողմին փողոցներէն անցած ատենը։ Դէմքը սպիտակ էր ու գրաւիչ։ Անհնար էր չհամակրիլ իրեն։

Կը ճանչնայի նաեւ այն կինը զոր կը սիրէր— կ'ըսէին մեծ սիրով, հայու սիրով։ Թաղին ամէնէն գեղեցիկ հարսերէն մէկն էր։ Մինչեւ պատերազմը ո՛չ ոք կը համարձակէր ծուռ նայիլ իրեն։ Բայց մեր գիւղաքաղաքին մէջ սէրը սխալ կը հասկնան ու այն օրէն որ խեղճ կինը սիրած էր սպան՝ դուրս չէր կրնար գալ առանց նախատուելու։ Անոր տան առջեւէն կ'անցնէի յաճախ ծովեզերք երթալու համար։ Վարդենիի երկու թուփեր կը մագլցէին պատշգամը։ Ու ի՜նչ վարդեր։ Մեծ պսակներով, մութ, խռովիչ վարդեր։ Կը բացուէին քիչ մը ուշ, բայց կը տեւէին մինչեւ ուշ աշուն։

Ծանր ու արբեցնող բուրում մը կը զարնէր երեսիս, ամէ՛ն անգամ որ կ'անցնէի այդ փողոցէն։ Երբեմն կը կենայի վարդերու այդ հեղեղին տակը ու կը նայէի անոնց թաւշային ու մութ բալի գոյն պսակներուն, ու քաղցր մելամաղձոտութիւն մը կ'իջնէր սրտիս վրայ։

(Շար.) ՎԱԶԳԷՆ ՇՈՒՇԱՆԵԱՆ

(*) Սախա, եկքանիկ

մանատարին սպանութենէն յետոյ, երբ Անգլիա վերջնագիր տուաւ: Հիմա յաղթանակը տարած են Զաղլուլի կուսակիցները. բայց որովհետեւ ազգայնական պետք ծերացած է եւ յոգնած, հաւանաբար Ատլի փաշայի յանձնուի նոր դահլիճին կազմութիւնը:

Շատ մը արիւնալի կռիւներ ծագեցան ընտրութեանց առթիւ:

Այտիւլ Քէրիմ հաշտութիւն կ'ուզէ

Իբրեւ հետեւանք Մարօքի մէջ սկսած բուռն յարձակողականին եւ նոր գրաւումներու, Այտիւլ Քէրիմ պատուիրակ մը ղրկելով, խնդրած է վերսկսիլ հաշտութեան բանակցութիւնները: Նախարարական խորհուրդը երէկ արտասովոր նիստ գումարեց այս դիմումը քննելու համար: Ֆրանսացիները և Սպանիացիները կը շարունակեն յառաջ խաղալ: Արդէն իսկ գրաւած են երկու կարեւոր դիրքեր, որուն հետեւանքով շատ մը ցեղապետներ հպատակութիւն յայտնեցին:

Թուրքիոյ հանրային պարտքը

Ազգ. Մեծ Ժողովը քուէարկեց նոր ելմտացոյցին զանազան գլուխները: Հանրային պարտքին վճարման համար յատկացուած է 10,186,000 ոսկի: Ելմտական գործավարը այս առթիւ գիտել տուաւ. «Այս գումարը մեր ընդհ. եկամուտին 13ուկէս առհարիւր կը կազմէ: Բեռը ծանր է մեզի համար: Հակառակ մեր բարեացակամութեան, չկրցանք միջոց մը գտնել մեր պահանջատէրերը գոհացնելու համար»:

Մուսոլինի կը շարունակէ ճառել

Իտալիոյ դիկտատորը Ճենովա գնաց կիրակի օր, մարտանաւով մը, որուն կը հետեւէր փառաշուք թափօր մը: Այս առթիւ բացումը կատարեց նաւաղներու ընդհ. ժողովին: Պատասխանելով ֆաշիստ նաւաղներու ընկերակցութեան քարտուղարին առենախօսութեան, ըսաւ.

—«Դուք, նաւաղներ, մեծ գործ մը ունիք ձեր առջեւ: Երբ ծովուն վրայ էք, երբ կը համնիք հեռաւոր նաւահանգիստներ, դուք Իտալիան կը ներկայացնեք, մեր Իտալիան, նոր Իտալիան, ֆաշիստ Իտալիան, վերջնապէս ֆաշիստ Իտալիան: Անդառնալի է այս: Ամէն մարդ պէտք է խոկայ այս խօսքերուն վրայ: Իտալիան ֆաշիստ է: Այս է իր կամքը. այս է միլիոնաւոր Իտալացիներու կամքը, որոշումը, երդումը: Ֆաշիստ կառավարութիւնը և ֆաշիզմը կը պահանջեն բացարձակ բարեկարգութիւն և կարգապահութիւն: Մենք հետզհետէ աւելի կ'ուզենք դառնալ մեծ, պինդ, տոկուն, յօժարակամ և միատեմատիկ ժողովուրդ մը: Ֆաշիզմին գործն է տիեզերական համգամանք մը տալ այդ առաքինութիւններուն»:

Դիկտատորը յետոյ ներկայ եղաւ պատկառելի թափորի մը որուն անցքը հինգ ժամ տեւեց: Ապա գնաց Ֆէրրարէի հրապարակը, ուր աւելի քան հարիւր հազար ժողովուրդ հաւաքուած էր: Այն տեղ ալ կրակոտ ճառ մը խօսեցաւ, փառաբանելով ֆաշիզմը:

Ռուսիոյ տնտեսական հոգերը

Պոլշեւիկ գործակալներէն Ուլիանօֆ վերջերս ուշագրաւ տեղեկագիր մը կարդաց Մոսկուայի կուսակցական ժողովին մէջ: Խօսելով ապրուստի սղութեան վրայ, տեղեկագիրը կ'ըսէ թէ երկրին տնտեսական կացութիւնը թոյլ չի տար աւելցնել թոշակները. հետեւաբար, պէտք է կրճատել կուսակցութեան ու կառավարութեան օրկանները: Նշանակալից դժգոհութիւն կը տիրէ բանւորներուն և մասնաւորապէս հանրակառքի վարիչներուն միջեւ: Այս դժգոհութիւնը կը նեղէ մանաւանդ որակեալ բանւորները, որոնք կը տրտնջան թէ արդար կարգադրութիւն չէ եղած և իրենց ալ նոյն թոշակը կը տրուի ինչ որ հասարակ բանւորներուն: Արդար չէ որ, կ'ըսեն, միեւնոյն թոշակը տրուի յաւ, միջակ և անճարակ աշխատաւորներուն: Կը հաստատուի թէ բանւորները յաճախ կը բացակային գործարաններէն և գինովութիւնը մեծ վնասներ կը պատճառէ: Միւս կողմէ, գիւղերէն քաղաքները խուժող բանւորութիւնն ալ անկարգութիւն յառաջ բերած է աշխատանքին մէջ: Տեղեկագիրը այս կարգի շատ մը չարիքներ մատնանշելով, կ'առաջարկէ դարմանել զանոնք, որպէսզի կարելի ըլլայ աւելցնել արտադրութիւնը:

Կացինով յարձակում կնոջ մը վրայ

Աթէնքէն կը գրեն թէ Լիփազմայի մէջ, եկեղեցական արարողութիւններէն յետոյ, Թաղ. Խորհուրդի անդամներէն Քէլ Եղիա յարձակած է Կարմիր Խաչի ատենապետուհի Տիկին Ռամելա Ղազարոսեանի վրայ եւ բռունցքներ իջեցուցած անոր գլխուն: Յետոյ կացինով կը յարձակի, բայց դրացի յոյն տիկիններ օգնութեան համնելով կ'ազատեն: Զարագործը, որ Մազլըմեանի պաշտպանեալներէն է, կը փախչի, բայց կը ձերբակալուի:

Կիներու համաժողովը

Մայիս 30ին Փարիզի մէջ կը բացուի քուէպահանջ կիներու համաժողովը: Այս առթիւ հազար պատգամաւորներ կը սպասուին աշխարհի ամէն կողմերէն: Միայն Ամերիկայէն ճամբայ ելած են 49 կիներ:

Քառասուն ազգեր անդամ են Քուէպահանջ կիներու Միջազգային Դաշնակցութեան: Այս տարի ներկայացուցիչներ պիտի ունենան նաեւ Պարսկաստան եւ Եգիպտոս: Ընկերութիւնը ընդհ. ժողով կը գումարէ ամէն երեք տարին անգամ մը: «Այս անգամ Փարիզ եկանք, որովհետեւ Ֆրանսա եւրոպական միակ մեծ երկիրն է որ չի ճանչնար կիներու քաղաքական իրաւունքները», յայտարարած է պատգամաւորուհիներէն մէկը:

Ռըննօյի գործադուլի տագնապը

Մինչեւ թերթս մամուլը դրուած պահուն, կարգադրուած չէր Ռընօյի գործադուլի խնդիրը: Հաստատութեան վարչութիւնը կը շարունակէ փակ պահել դռները, և մասնաւոր նամակներով հաղորդել իր պայմանները՝ բանւորներուն:

Պոլշեւիկները երէկ մեծ միթինկ մը գումարեցին, գործադուլին ուժ տալու համար:

Հայերէնը Հայաստանի մէջ

Երեւանի թերթերը կը գրեն թէ կառավարութեան որոշումով, պէտք է մինչեւ վեց ամիս հայերէն սորվին երկաթուղիներու ոչ-հայ պաշտօնեաները, այլապէս, պիտի փոխուին:

ՕՐ. ՇԱՔԷ ՉԱՏԸՐՃԵԱՆ

ԵՒ

Պ. ԱԶԱՏ ԴԱՐԲԻՆԵԱՆ

ԱՄՈՒՍՆԱՑԱԾ

Փարիզ, 22 Մայիս

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՍԷՆ ՇԱՄՕՆԻ մարզական խումբը իր հեծելանիւի մրցումը պիտի ունենայ 30 քիլոմեթրի վրայ, կիրակի 30 Մայիս, առտուան ժամը ճիշտ 8,30ին:

Շրջականներէն ով որ կը փափաքի մասնակցիլ, կրնայ գրել Haigazoun Der Haroutunian, au Cantonnement de la Varizelle par Izieux. St. Chamond. (Loire) կամ մեկնումէն քառորդ ժամ առաջ խումբին մասնակցիլ:

ԶԱՓԱՀԱՍ ՈՐԲԵՐՈՒ Միութեան ընդհ. ժողովը՝ 30 Մայիս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2,30 ին, 40, Պէլվիլ փողոց, մեթրօ Belleville. բոլոր անդամներուն ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

"ՄԱՅԻՍԻ 28"ը

Աշխատակցութեամբ Ա. Ահարոնեանի, Ա. Իսահակեանի, Ա. Խատիսեանի, Ռուբէնի, Մ. Վարանդեանի, Ս. Վրացեանի, եւլն.: Հրատարակութիւն Հ. Յ. Դ. Փարիզի Շրջանային Կոմիտէի: 14 մեծ և փոքր պատկերներով: Տպագր. Կ. Յ. Ներսէս, Փարիզ, 1926: Գին 5 ֆրանք: Կարելի է ստանալ «Յառաջ»ի խմբագրատունէն:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Բնիկ Մանիսացի Գալուստ Տէր-Ղազարեան կը փնտռէ իր եղբօր՝ Սարգիս Տէր-Ղազարեանի կինը՝ Տիկին Հնազանդ (Կեսարացի) եւ զաւակը՝ Ղազարոս՝ 11 տարեկան, որոնք Իզմիրի աղէտէն վերջ ապրած են Փիրէա, իսկ յետոյ, մետաքսի գործարանի մէջ աշխատելու համար գործաւոր արձանագրուած ու եկած են Ֆրանսա: Տեղեկացնել Kaloust Derghagarian, chez Schwobfrères (Tissage) HÉRICOURT (Haute-Saone):

Երուանդ Մկրտիչեան Վանի Ամնօկանց գիւղէն, հօր անուն Մկրտիչ, 23 տարեկան, կամաւորական զունդէն, 1920ին Ամերիկա գացած էր և կը գտնուէր Նիակարա Ֆօլս: Իմացնել Ղազար Մկրտիչեանին 36 Rue Damesmes, Place d'Italie, Paris (13e): Կը խնդրուի Ամերիկահայ թերթերէն արտատպել:

— Էքաթէրինօտարէն, Չարշանպացի Տիկ. Սիրանուշ (հայրը Տրապիզոնցի) կը փնտռէ եղբայրը Յակոբ Տէր Բարսեղեանը: Տեղեկացնել Հայկ Քնարեանի 51 Rue Monge Paris (5):

— Զարուհի Դանիէլեան կը փնտռէ Կարապետ եւ Պաղտասար Կարապետեանները, Ակնայ Կարուշլա գիւղէն, հօր անունը Տաղէս, մօր անունը Հայկանոյշ: Մարսիլիա ըլլալ կը կարծուին: Տեղեկացնել Յարութիւնեան Աբրահամի, 14 Bld. de la Pologne, Lancey (Isère).

Ակնցի Առաքել Վարդեանը կը փնտռէ իր հօրաքրոջ որդին Մկրտիչ Ռայիսեանը, բնիկ Չմշկածագցի, որ 1919ին Հալէպի մէջ տեսնուած է: Տեղեկացնել Arakel Vartian, au Chateau de Pin a Couture. (Loire et-Cher), France. Կը խնդրուի Եգիպտոսի թերթերէն արտատպել:

Գրիգոր Հոտոեան կը խնդրէ իրեն հաղորդել հասցէները հետեւեալ հայրենակիցներուն.— Շարիստան Մուրատեան, Յարութիւն Հոտոեան, Յակոբ Հոտոեան, Ղազար Հոտոեան, որոնք Ֆրէզնօ կը գտնուին: Գրել «Յառաջ»ի հասցէով:

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՀԱԼԷՊ, Գործ.— Ստացանք 100 ֆրանք: Աւելցուցինք: Հաշիւներու մանրամասնութիւնները նամակով:

ՍՈՒՏԱՆ, Յ. Մ.— Ստացանք մէկ եզիպտակ: Կը ղրկենք նոր հասցէով:

ՄԱՐՍԷՅԼ, Յ. Ե.— Ստացանք 20 ֆր. կը ղրկուի:

ՊՈՌՏՕ, Գործ.— Ստացանք 76 ֆրանք:

ԼԱ ՍԱՐԷՆ, Ա. Ս.— Ստացանք 20 ֆրանք. նոր հասցէին ղրկուեցաւ:

ԼԸ ԲԻՒ, Ա. Թ.— Ստացանք 20 ֆրանք:

ՍԷՆ ՇԱՄՈՆ, Հ. Կ.— Ստացանք 25 ֆրանք:

ԼԻՈՆ, Գ. Մ.— Ստացանք 25 ֆրանք:

ՖՐԷՆԶՕ, Ա.ի վարչութեան.— Ստացանք 5 տոլար. ղրկեցինք:

ՄԱՐՍԷՅԼ, Ս. Պ.— Ստացանք 20 ֆրանք. ղրկեցինք:

ԼԱ ՍԷՅ, Յ. Պ.— Ստացանք 20 ֆրանք:

ԱՏԻՍ ԱՊԱՊԱ, Ն. Հ.— Ստացանք 100 ֆրանք:

ՌՈՄԱՆ, Մ. Թ.— Ստացանք 25 ֆրանք. ձեր նախորդ հասցէն տեղեկացուցէք:

ԱՐՖՈՐՎԻԼ, Թ. Քհ. Մ.— Ստացանք 20 ֆրանք:

ԹՈՒԼՈՒԶ. Խ. Փ.— Ստացանք 20 ֆրանք:

ՄՈՆՖԷՐՄԷՅԼ, Ա. Ն.— Ստացանք 38 ֆրանք:

ՊՈՒԱ ԳՕԼՕՄՊ, Բ. Վ.— Ստացանք 20 ֆրանք:

ԼԱՊԷԿԻՒՏ, Մ. Գ.— Ստացանք 38 ֆրանք:

ՍԷՆ ԼՈՐԱՆ, Հ. Ն.— Ստացանք 20 ֆր.: Ղրկուեցաւ:

ՍԷՆԹ ԷԹԻԷՆ, Վ. Խ.— Ստացանք 20 ֆրանք:

ԼԻՈՆ, Գ. Պ.— Ստացանք 20 ֆրանք. ղրկեցինք:

ՎԱԼԱՊՐԸ, Վ. Շ.— Ղրկեցէք ձեր ընկերոջ վկայականին նիւթերը:

ՄԱՐՍԻԼԻՈՅ ՄԷՋ

«Յառաջ»ի ցրուիչն է Պ. Գեղամ Ծերիկեան.— Հասցէ Guégham Tzerikian, Poste Restante, Marseille.

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

«Յառաջ»ի և «Մարմարա»ի գործակալն է Յովհաննէս Դերձակեան, 34 Rue Dunoir, Lyon.

ՍԱԿԱՐԱՆ

25 Մայիս 1926

ԴՐԱՄՆԵՐ

		Ֆր.
Սթերլին,	L. St.	157 50
Տոլար,	Dollar	31 10
Մարք (ոսկի)	Mark	7 18
Թրքական թղթ.	L. Trq.	16 50
Թրք. ոսկի	» or	135 —
Մէճիտիէ	Médjidié	12 —
Լէվա 100 հատը	Léva	21 —
Տրախմի »	Drachme	39 —
Լիր » »	Lire	117 —
Պելժ. ֆրանք »	Frc. Belge	99 50
Զուից. »	Frc. Suisse	592 —
Լէյ 100 հատը	Ley	11 50
Չերվոնեց	(10 Roubles or)	152 —

ԱՐԺԵԹՈՒՂԹ

Եգ. Քր. Ֆօնսիէ I	Cr. Fonc. Eg.	3450 —
» II	»	2150 —
» III	»	1900 —
Թուրքիոյ երկթղ.	Lots turcs	120 —

Comptoir Parisien de change et de Crédit 80, Rue Lafayette

Le Gérant : H. TEURNIER

Impr. MASSIS 208bis, Rue Lafayette Paris(10e)

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

"HARATCH,,

JOURNAL ARMÉNIEN PARAISSANT TROIS FOIS PAR SEMAINE

Directeur-Propriétaire: SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction et Administration / Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն — 208 bis, Rue Lafayette PARIS (10e).

Հեռաձայն՝ Nord 57-82

Մէթրօ.— Louis Blanc կամ Jaurès

ԲԱԺՆԵԳԻՆ	Եռամսեայ	Վեցամսեայ	Տարեկան
Ֆրանսա և գաղութներ	20 ֆր.	38 ֆր.	75 ֆր.
Անգլիա և » Եգիպտոս, Իրան		10 շ.	20 շ.
Ամերիկա	—	3 տ.	5 տ.
Ուրիշ երկիրներ	—	50 ֆր.	100 ֆր.

Հասցէի փոփոխութեան համար 2 ֆր. վճարել անհրաժեշտ է:

ՈՒՐԲԱԹ 28 ՄԱՅԻՍ 1926

28 MAI 1926

On reçoit des annonces en français et en arménien.

Ա. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 129 — Կը հրատարակուի ԿԻՐԱԿԻ, ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ և ՈՒՐԲԱԹ — ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԽՈՆԱՐՀԵՑԷՔ ԲԻՒՐԱՒՈՐ ԶՈՀԵՐՈՒՆ ԱՌՋԵՒ ՈՐՈՆՑ ԱՐԻՒՆԸ ՅԱՆԳԵՑԱՒ ՄԱՅԻՍ 28ԻՆ.

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՎՃՌԱԿԱՆ ՀԱՐՈՒԱԾԸ

Երկու երեք տարի անդադար խօսելէ, ծրագրելէ և արծարծելէ յետոյ, քէմալական Թուրքիան արդէն իսկ ձեռնարկած է ոչ-Թուրքերը Թրքացնելու գործին:

Եւ ձեռնարկած է հիմնական քաղաքականութեամբ մը, ուղղակի արմատէն:

Մինչեւ հիմա կողմնակի ձեւեր կը փորձէին, տեսակ մը պաշարողական շարժում, որպէսզի զոհերը չխրտչին: Առանց ատոր ալ, փոքրամասնութիւնները որ և է միջոց չունէին դիմադրելու դիւային դաւադրութեան: Լախտի հարուած մը իջած է անոնց գլխուն, Լօզանի խայտառակութենէն ի վեր: Մնաց որ, Էնկիւրի այդ ծաղրանկարին ալ չհանդուրժեց, և երբեմն սողոսկելով, երբեմն սպառնալով հանրագրութիւններ ստորագրել տուաւ փոքրամասնութեանց ներկայացուցիչներուն, Լօզանի շնորհներէն հրաժարելու համար: Այդ բռնի «հրաժարիմք»-ները հրատարակութեան տրուեցան դատական գործավարութեան կողմէ, իբրեւ Թանկագին փաստաթուղթ արտաքին աշխարհին համար, որ շատոնց աճուրդի հանած է իր պատիւն ու ստորագրութիւնը:

Այս դիւանագիտական աշխատանքին զուգընթաց, եւ անկէ շատ առաջ, մկրատը կը բանէր փոքրամասնութեանց իրաւունքներու տետրակին վրայ: Քէմալական իշխանութեան առաջին օրէն իսկ, Թուրքերուն համար այլ եւս չկայ Պատրիարքարան, այլ միայն «Պաշ Փափազլըգ»: Տեղապահի կամ Քաղաք. ժողովի ատենապետի անունները — անձնական, ոչ թէ պաշտօնական — կը յիշուին Պայրամի կամ ուրիշ տօներու առթիւ: Բռնութեան Թաթը մանաւորապէս ինկաւ դպրոցներու վրայ: Ո՛չ Թաղ. Խորհուրդ, ոչ Ուսումն. Խորհուրդ, այլ միայն Մէարիֆ եւ Ոստիկանութիւն: Ասոնք են տէրն ու տիրականը, ներսէն ու դուրսէն, իրենց Թանկագին աջակից ունենալով բոլոր դպրոցներու մէջ երկուքով-երեքով տեղաւորուած Թուրք ուսուցիչները եւ զանազան քննիչներ, որոնք աւելի շատ կեղեքիչներ եւ լրտեսներ են: Վա՜յ է եկեր այն Թաղականին որ կը համարձակի դասարանէ մը ներս մտնել, Թուրք ուսուցչին ներկայութեանը, պատուհանի մը ապակին կամ վառարանի մը խողովակը քննելու համար...:

Եւ Թաթը կը գործէ տիրաբար, ոչ միայն դասաժամերն ու դասագիրքերը որոշելով, այլ եւ Թուրքերուն վճարելի Թոշակները սահմանելով, եւ օրը օրին զանձելով: Ո՛ր եւ է Թերացում կը յանգի դպրոցին փակման: Եւ օրինակներ ալ պակաս չեն: Թուրք ուսուցիչը պիտի ստանայ ժամը 75 կամ 150 ղրուշ, դպրոցի աստիճանին համաձայն, իսկ ոչ-Թուրքերը միայն Ալլահին օրհնութիւնը:

Բայց այս վիճակն ալ չգոհացուց Թուրք ազգայնականները, եւ անհաւասիկ վճռական հարուած մը, միանգամ ընդ միշտ վերջ տալու համար փոքրամասնութեանց տաղտուկին:

Ինչպէս կը հաղորդեն Պոլսոյ Թերթերը, Ազգ. Մեծ ժողովի օրինագիծներու յանձնախումբը ընդունած է առաջարկ մը, որուն համաձայն Թրքահպատակ դպրոցականները միայն Թրքական դպրոցներու մէջ պիտի ստանան իրենց նախակրթութիւնը: Կրթական յանձնախումբն ալ համաձայն է, իսկ Ազգ. Մեծ ժողովը՝ ի խորոց սրտի: Որոշումը տրուած է և իրեն կը մնայ միայն «Թէմէննահ» մը: Թուրք մամուլը, որ շատոնց պատրաստած էր գետինը, կը փութայ ողջունել նոր բանաձեւը: Կը բաւէ կարդալ միայն լուսամիտ համարուած երեսփոխանի մը, իրաւագէտ Նէճմէտտին Սատըգի չքնաղ տեսութիւնները, գաղափար կազմելու համար հետապնդուած քաղաքականութեան վրայ: Ցեղային անհասատականութիւնը, ինքնուրոյն դիմագիծն է որ կ'ուզեն ոչնչացնել, ոչ-Թուրք մանուկները կրթելով Թուրք դպրոցներու մէջ: «Նախակրթութիւնը այն կարեւոր ազդակն է, որով հրեայ, յոյն և հայ փոքրամասնութիւնները կ'ապրին իբրեւ Թուրքէն տարբեր ազգ մը»: Այլեւս ոչ հաւատարմութեան, ոչ հպատակութեան խնդիր կայ: ԹՐՔԱՑՈՒՄ,— ահա օրակարգը: Թրքացում՝ բառին բովանդակ նշանակութեամբ — լեզուով, մտքով, վարք ու բարքով:

Այս կացութեան առջեւ, ակամայ կը յիշենք Թէ «ազատ և անկախ» Հայաստան մը ունինք, որ «հաւասար իրաւունքներով» դաշնակցա՛ծ է Մեծ Ռուսաստանի հետ, որ հազար կտոր կ'ըլլայ ազգային փոքրամասնութիւնները, մանաւանդ Թուրքերը շոյելու համար: Կը յիշենք ու կը հարցնենք, — Չա՞րժեր քիչ մըն ալ այս ուղղութեամբ աշխատիլ, եւ Հայաստանի 50-60 հազար Թուրքերուն վայելած իրաւունքները արժեցնել Թուրքիոյ նոյնքան եւ աւելի հայութեան բարիքին համար: Այստեղ ոչ աշխարհակալութեան հարց կայ, ոչ ալ Թուրքպոլշեւիկ միրակցորդ եղբայրութիւնը խզելու. այլ միայն մարդկային տարրական, բնական իրաւունքի մը պաշտպանութեան: Եւ այն ալ՝ փոխադարձութեան օրէնքով:

Զե՞ն ուզեր հետաքրքրուիլ, գոնէ այնքան որքան ժողով մը խանգարելու կամ Անգլիոյ հանքագործներուն օգտին դրամ հաւաքելու համար:

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

Լռջօրէն կը խորհին բռնացնել

Էնկիւրիէն կը հեռագրեն Թէ օրինագիծներու յանձնաժողովը ընդունած է առաջարկ մը, որուն համաձայն Թրքահպատակները միայն Թուրք դպրոցներու մէջ պիտի ստանան իրենց նախակրթութիւնը:

Այս առթիւ երեսփոխան և հրապարակագիր Նէճմէտտին Սատըգ պէյկը գրէ «Աքշամ»ի մէջ.—

«Թուրքիոյ կարգ մը քաղաքներուն եւ մանաւանդ Պոլսոյ մէջ շատ մը օտար դպրոցներ կան: Միեւնոյն ատեն համայնական վարժարաններն ալ Թուրք դպրոցներու չափ խճողեալ աշակերտութիւն մը ունին: Օտար դպրոցներու մէջ, բազմաթիւ Թուրքերէ զատ, կան նաեւ Թրքահպատակ հրեայ, յոյն եւ հայ տղաք: Եւ անկասկած, ամէն կրթարան աւելի կարեւորութիւն կուտայ իր պատկանած ազգին լեզուին, պատմութեան եւ սովորութեանց: Որքան ալ լայն ըլլան մեր կրթական օրէնքները, որքան ալ խիստ հսկակշիռ ի գործ դրուի, օտարները իրենց դաստիարակութիւնն է որ պիտի տան տղոց: Դաստիարակութիւն ըսելով պէտք է հասկընալ շատ մը բաներ, — դասին անունը, դասագիրքը, դպրոցին մթնոլորտը, ուսուցիչները եւլն. եւլն.:

Օտար կամ համայնական դպրոցներու մէջ, նախակրթութեան ազդեցութիւնը ամէնէն աւելի փոքրամասնութեանց տարրերուն վրայ երեւան կուգայ: Նախակրթութեան ազդեցութիւնն է այն կարեւոր ազդակը, որով հրեայ, յոյն եւ հայ փոքրամասնութիւնները որոնք կը պնդեն Թէ իրենք Թուրք են, կ'ապրին իբրեւ Թուրքէն ամբողջովին տարբեր ազգի մը ձեւով: Ամէն փոքրամասնութիւն իր անկախ գոյութիւնը կը տեսնէ նախ իր ներքին համայնական կեանքին մէջ, յետոյ ընտանեկան մասնաւոր միջավայրին եւ ի վերջոյ ալ մասնաւոր դպրոցներու մէջ: Այսպէս է որ կրցած են այսօրուան վիճակին հասնիլ: Եւ որովհետեւ միայն առեւտրական ասպարէզի մէջ շփում ունին Թուրք ազգին հետ, օտար եւ նոյն իսկ Թշնամի փոքր ազգեր կազմուեցան Թրքութեան ծոցին մէջ: Միայն առեւտրական յարաբերութիւնները չեն կրնար միութիւնը պահպանել զանազան տարրերու միջեւ. անհրաժեշտ է որ լեզուի, զգացումի եւ հոգեբանութեան ալ նոյնութիւն ստեղծուի: Իսկ ասոր ալ առաջին միջոցն է՝ նոյն նախակրթութիւնը տալ տղոց: Որով, շատ տեղին է այն «Թագրիր»ը, որ տրուած է Ազգ. Ժողովին. քանի որ փոքրամասնութիւններն ալ կ'ուզեն իրական Թուրք հայրենակից դառնալ եւ հրաժարած են Լօզանի դաշնագրին առանձնաշնորհներէն:

Այս ձեւով գոնէ կ'ազատինք այն կեղծ հայրենակիցներէն, որոնք միայն ֆրանսերէնով կրնան հասկցնել Թէ, Թուրք հայրենակից են, եւ չինարէն սորվող Եւրոպացիներու պէս, Թուրքերէնը կը նկատեն տարօրինակ եւ դժուար գրօսանք մը:»

ԱՆՎԵՐՋ ՍՈՒՏԵՐ ԵՂԲԱՅՐ ԵՂԲՕՐ ԴԷՄ ԼԱՐԵԼՈՒ ՀԱՄԱՐ

Լիօնի մեր մասնաւոր Թղթակիցը կը գրէ.—

Անցած Շաբաթ գրած էի Թէ Ընդհ. Ապահովութեան Տնօրէնը հարցաքննութեան համար կանչած էր մեր հայրենակիցներէն Վահէ Յակոբեան, Յարութիւն Շիշլեան, Թագւոր Թագւորեանը, ինչպէս նաեւ երկու հայ արբներ (սկաուտ), Յակոբ Պէնէկեան, 14 տարեկան եւ ընկերը, աւելի պզտիկ: Համայնավար մատնիչները կը յուսային յանցանքը բեռցնել անոնց վզին, քանի որ նախապէս կանչուածները բոլորն ալ ազատ ձգուած էին, իրենց անմեղութիւնը ապացուցուած ըլլալով: Նոյնը պատահեցաւ նաեւ այս վերջիններուն համար: Բոլորն ալ, քանի մը վայրկեան հարցաքննուելէ վերջ ազատ Թողուեցան: Մատնիչները, զայրացած, ոստիկանութեան լուր տուած են Թէ Յարութիւն Շիշլեան, Մայիս 2ի դէպքէն երկու օր առաջ, ճաշարանին մէջ, դաշոյնը ձեռքը բոլորին յայտարարած է Թէ կարմիրներու արիւնը պիտի խմէ: Ասկէ վրան բաց սուտը Փարիզի իրենց վայելերան օրկանին մէջ ալ տեղ գտած էր միաժամանակ: Ոստիկանութիւնը հարցաքննեց Տիւնուար Փողոց Թիւ 34 ճաշարանին հայ սպասաւորը, որ Հօկի անդամ է: Ասիկա վերջինը յայտարարած է Թէ Շիշլեան ո՛չ դաշոյն ունէր ոչ դանակ, այլ պարզապէս ճաշելու եկած էր եւ ուզած էր «կարմիր» խմել, այսինքն «կարմիր գինի»: Շիշլեան, որ այս մատնութեան վրայ, երկրորդ անգամ հրաւիրուած էր Շաբաթ օր, առանց հարցաքննութեան ետ ղրկուած է, որովհետեւ Ընդհ. Ապահովութեան Տնօրէնը ծիծաղելի գտած էր իրեն դէմ եղած զրպարտութիւնը:

Սուտի սաւանը իր 21 Մայիսի Թիւին մէջ այս կարգի գռեհիկ եւ ստոր զրպարտութիւններ հրատարակած էր կեղծ ստորագրութեամբ մը, մեր հայրենակիցներէն Մելիք Գէորգեանի, Թագւոր Թագւորեանի, Վ. Յակոբեանի, Երուանդ Ճանկէօզեանի, Սեդրաք Վահրամեանի, Կարապետ եւ Արամ Օհանեաններու եւ Պօղոս Թիւլպէնտճեանի մասին: Զրպարտիչը կը յայտնէ Թէ «կարեւոր փաստաթուղթեր» ունի այս մասին: Բոլորս ալ կը սպասենք այդ փաստաթուղթերուն հրատարակութեան, մատնիչները միանգամ ընդ միշտ դիմակազերծ ընելու համար:

Այսօր՝ Չորեքշաբթի, Հարցաքննիչ Դատաւոր Պ. Ժուատէնի ներկայանալու հրաւէր ստացած է Տէսինաբնակ Յարութիւն Մուրատեան, որ կ'ամբաստանուի «հարուածի եւ վէրքերու համար»: Մուրատեան կռիւի պահուն սովորական դաւազան մը ունի եղեր ձեռքը, սակայն այդ դաւազանի գործածութեան մասին ո եւ է փաստ չկայ: Մուրատեանի պաշտպան փաստաբանութիւնը սիրայօժար ստանձնած է ընկերվարական կուսակցութեան մասնաւոր փաստաբանը: Արդէն Ֆրանսական ընկերվարական կուսակցութիւնը բարոյական աջակցութիւն կուտայ իր քոյր կուսակցութեան Լիօնի ընկերներուն: Տարակոյս չկայ որ բոլոր սուտերն ու մատնութիւնները պիտի ջրուին դատարանին առջեւ եւ բուն եղբայրասպանները երեւան պիտի հանուին:

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԱՊՏԻՒԼ ՔԷՐԻՄ ԱՆՁՆԱՏՈՒՐ՝ ԸՆՏԱՆԻՔՈՎ

Քանի մը օր առաջ Մարոքի ապստամբապետը պատուիրակ ղրկած էր ֆրանսական հրամանատարութեան, հաշտութեան մասին բանակցելու համար: Ֆրանսա և Սպանիա վճռապէս մերժեցին որ և է նոր բանակցութիւն, անպայման անձնատուութիւն պահանջելով: Ապտիւլ Քէրիմ նոր պատուիրակներ ղրկելով, անձնատուր եղաւ Մայիս 26ին, ամբողջ գերդաստանով: Ապստամբապետը միեւնոյն ատեն ազատ արձակած է բոլոր գերիները: Երէկ Ֆէս ղրկուեցաւ՝ ուր պիտի դրուի ֆրանսական մարզպանին պաշտպանութեան տակ:

Այս անձնատուութիւնը հետեւանք է ֆրանքեւսպանիական վերջին յարձակողականին, որ պսակուեցաւ շարք մը յաղթանակներով: Քանի մը օր առաջ Ապտիւլ Քէրիմ կորսնցուց իր բանակետղը, իսկ իր ապաստանած բերդն ալ բուռն յարձակման ենթարկուեցաւ: Միւս կողմէ, շատ կարեւոր ցեղ մը ոչ միայն լքեց զէնքը, այլ և օգնեց Ֆրանսացիներու յարձակողականին:

ՖՐԱՆՔԸ ՓՐԿԵԼՈՒ ՀԱՄԱՐ

Կառավարութիւնը կը շարունակէ միջոցներ ձեռք առնել, ֆրանքին գինը պահելու համար:

Ելմտական նախարարութիւնը նոր որոշումներ տուաւ, որոնց համաձայն. 1. Ի հարկին պիտի դադրեցնեն սուրհանդակով վարկ բանալ արտասահման բնակող կամ այնտեղ գործող անձերու: (Առեւտրական կեանքի մէջ, ֆրանս. դրամատուները օտար դրամատուներու խնդրանքին վրայ, կրնան որոշ վարկ մը բանալ ֆրանքով, զոր օտար դրամատուները պարտաւոր են վճարել սուրհանդակով: Անշուշտ բաւական ժամանակ կ'անցնի երկու գործողութեանց միջեւ: Սովորական ժամանակներու մէջ, անպատեհութիւններ չի ներկայացներ այս ձեւը. բայց նոյնը չէ ներկայ պարագաներուն մէջ:)

2. Հաստատուած է որ կարգ մը ֆրանսացի արտածողներ հայրենիք չեն վերադարձներ իրենց ապրանքներուն վաճառումէն գոյացած օտար արժէքները, սահմանուած երեք ամսուան ընթացքին: Այս պարագան խիստ քննութեան պիտի ենթարկուի եւ Յունիս 5էն սկսեալ, արտածողները պարտաւոր պիտի ըլլան ամսէ-ամիս հաղորդել իրենց վերադարձուցած գումարները: Ասսաստողներուն դէմ տուգանքի եւ բանտարկութեան պատիժներ ալ նախատեսուած են:

Միւս կողմէ, կազմուած է յատուկ յանձնաժողով մը, երկրին ամէնէն յայտնի մասնագէտներէն, դրամական խնդիրը խորապէս ուսումնասիրելու եւ միջոցներ առաջարկելու համար: Ո՛ր եւ է քաղաքական գործիչ պիտի չգտնուի այս յանձնաժողովին մէջ:

Ֆրանքը նորէն իյնալ սկսաւ:

ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ԱԶԱՏ ԶԳՈՒԱԾ

(Մեր մասնաւոր Թղթակցէն)

Լիօն, 27 Մայիս

Երէկ գրած էինք Թէ հարցաքննիչ դատաւորը հրաւիրած է Տեսինաբնակ Յարութիւն Մուրատեանը՝ հարցաքննութեան համար: Մուրատեան ժամը 3,30ին ներկայացաւ Պ. Ժուատէնին, ընկերակցութեամբ Թարգմանին: Ինքնութեան ճշդումէն յետոյ, Մուրատեան ազատ արձակուեցաւ, յայտնած ըլլալով որ փաստաբանին ներկայութեան միայն կը խօսի: Հարցաքննութիւնը յետաձգուեցաւ ուրիշ օրուան: Փաստաբանը կ'ուսումնասիրէ խնդիրը:

Մուրատեան բնիկ Սասունի Գոմք գիւղէն է եւ ծնած է 1895-ին: Ֆրանսա կը գտնուի հինգ տարիէ ի վեր: Իր դէմ եղած ամբաստանութիւնը լուրջ հիմք չունի: Ոստիկանութիւնը ձեռք անցուցած եւ Թարգմանել տուած է համայնավարներու Ապրիլ 25 Թուակիր Թռուցիկը, որ հրաւէր մըն էր, Ահարոնեանի բանախօսութիւնը գործքով խանգարելու:

Գաղութիս մէջ մեծ զայրոյթ առաջ բերաւ Մայիս 28ի տօնակատարութեան դէմ նոր Թռուցիկը: «Երեւան» Թերթի կիրակի օրուան Թիւի մէջ մէյ մէկ հատ տեղաւորուած էր այդ գարշելի քուրջէն:

Ռընոյի դուռները բացուած

Երէկ, Հինգշաբթի, առտուն կանուխ բացուեցան Ռընոյի դուռները, 33,000 բանուորներէն 20,000ը հաստատական պատասխան տուած ըլլալով գործարանի վարչութեան նամակներուն: Այդ գրութիւններով կը յայտնուէր Թէ ժամը 30էն 50 սանթիմ յաւելում պիտի ըլլայ, համաձայն իւրաքանչիւր բանուորի հնութեան եւ ընդունակութեան: Գործարանին վարչութիւնը 20,000ի պատասխանը ստանալէ յետոյ, իր կարգին պատասխաններ ղրկեց, ծանուցանելով վերաբացումը եւ ներփակելով բանուորական քարդը: Այն բանուորները որոնք տա-

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ԱՆՀԵԹԵԹ ՄԵՂԱԴՐԱՆՔՆԵՐ ՎԵՐՋԻՆ ՁԵՐԲԱԿԱԼՈՒԹԵԱՆՑ ԱՌԹԻՒ

(ՄԱՍՆԱՒՈՐ ԹՂԹԱԿՑՈՒԹԻՒՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆԷՆ)

. . . ԲԱՂԱՔ, 6 Մայիս

«Խորհրդային Հայաստան»ը Ապրիլ 25ի համարում, փորձում է «լուսաբանել» Հայաստանում տեղի ունեցած ձերբակալութեանց պատճառները: Մի փաստ, որ մինչեւ այսօր արտասահմանի բոլշեւիկեան վարձկանները աշխատում էին ժխտել: Յօդուածի ոճն ու բովանդակութիւնը ցոյց են տալիս, որ յօդուածագիրը հեռու չէ կանգնած Չեկայից:

Համաձայն յօդուածագրի տեղեկութեանց, ձերբակալուածների ընդհանուր թիւն է 110, որից 40 հոգին մուսաւաթականներ, իսկ 70ը Դաշնակցականներ: ԲԱՑԱՐՁԱԿ ՍՈՒՏ: Ձերբակալուած Հայերի թիւը ոչ թէ 70 է, այլ 400ից աւել: Որ 70 թիւը շինծու է եւ դիտմամբ պակսեցրած, — ապացոյց այն, որ միայն Երեւան քաղաքից ձերբակալուած են 90 հոգի: Արտասահմանեան մամուլը չէ գրել, թէ Անդրկովկասում ձերբակալուած են 1500 Հայեր, այլ ասած է՝ ձերբակալուած են 1500 հոգի (Հայեր, Վրացիներ եւ Ատրբէջանցիներ), որից մէկ երրորդից աւելին Հայաստանում: Չի կարելի խեղաթիւրել փաստերը, օգտուելով այն բանից, որ Հայաստանի բնակչութիւնը ոչ մի հնարաւորութիւն չունի անձամբ կարդալու ոչ-պոլշեւիկ թերթերը եւ ստուգելու ամէն ինչ:

Եւ ի զուր են «մուսաւաթ» Թուրքերի ձերբակալութիւնը կապում Դաշնակցութեան «գործունէութեան» հետ: Թուրքերը ձերբակալուել են Դեկտեմբերի առաջին կէսերին, իսկ զանգուածային ձերբակալութիւնները տեղի են ունեցել Յունուարին: Դաշնակցութիւնը բնաւ կապ չէր կարող ունենալ ձերբակալուած Թուրքերի հետ, որովհետեւ նրանց մէկ մասը բռնուած էր որպէս մաքսաննենգ, իսկ մէկ մասն էլ որպէս քէմալական գործակալներ, Անդրաքյից Անդրկովկաս զէնք փոխադրելու ամբաստանութեամբ: Ինչ է, վախենո՞ւմ էք խուլութիւնը հրատարակելուց . . .

Ինչո՞ւմն են մեղադրում Հայ Յեղ. Դաշնակցութեանը.— Առաջին՝ իբր թէ նա հետապնդում է ահաբեկչական եւ աւազակային գործեր. երկրորդ՝ խանգարում է խորհրդային աշխատանքները եւ երրորդ՝ կապ պահպանելով մուսաւաթականների հետ, միեւնոյն ժամանակ ազգային ատելութիւն է սերմանում ժողովուրդների մէջ:

Հ. Յ. Դ. IO-րդ ընդհ. ժողովը մի յայտարարութեամբ պարզել է իր քաղաքական ուղեգիծը, որից ամէն մէկ անաչառ ու ազնիւ Հայ կարող է եզրակացնել, որ այդ կուսակցութիւնը չի խանգարելու Հայաստանի շինարար աշխատանքն եւ խուսափելու է ցուցական քայլերից, միեւնոյն ժամանակ պայքարելով իր գաղափարների յաղթանակի համար: Ոչ միայն ժողովից յետոյ, այլ եւ խորհրդային իշխանութեան հինգ տարուայ գոյութեան ընթացքում, Դաշնակցութիւնը հաւատարիմ է մնացել իր որոշումներին:

Ինչ վերաբերում է Դաշնակցութեան երկրում գոյութիւն ունենալուն, այդ չգիտէինք մենք. իսկ եթէ այնտեղ կազմակերպութիւն կայ, ապա դա ցոյց է տալիս, որ խորհրդային իշխանութիւնն արտաքին ու ներքին այնպիսի սխալ քաղաքականութիւն է վարում, որ հակառակորդ կուսակցութիւնների քարոզները առատ հող են գտնում ժողովրդի մէջ: Այդ ի՞նչպէս է, որ նոյնիսկ «անլեգալ» գրականութիւն է տարածւում. ինչպէ՞ս է, որ խորհրդային այս «փառաւոր» կարգերի տակ ապրող «երջանիկ» ժողովուրդը բոյկոտի չի ենթարկում այդ «անլեգալ գրականութիւնը»:

Ապա ուրեմն, եթէ երկրում գոյութիւն ունի Դաշնակցութիւնը, կը նշանակէ խորհրդային կարգերն ու սխալ քաղաքական ուղին է եղել նրա ծնունդի պատճառը: Եւ եթէ այդ այդպէս է, ապա ինքնածին կազմակերպութիւնը կը գործէ իրեն շրջապատող պայմանների համաձայն եւ կարիք չի զգայ արտասահմանեան հրահանգների: Կարծեմ Ժընեւը շատ էր հեռու, որպէս զի վրացական ապստամբութեան ժամանակ, հրահանգէր չմասնակցել շարժմանը: Ինչ եւ իցէ, մեզ համար պարզւում է, որ Դաշնակցութիւնը երկրում չէ մեռել. այն ինչ կարծում էինք, որ նա վաղուց արդէն հաշուեյարդարի է ենթարկուած: Շնորհակալութիւն յօդուածագրին այս տեղեկութեան համար:

Զափազանց ծիծաղելի է ասել, որ Դաշնակցութիւնը իր գործունէութիւնն արտայայտել է մի ինչ որ Գիւղխորհրդի քարտուղարի ահաբեկելով: Եւ մարդ չկա՞ր, որ Խուշոեանին չէզոքացնելով պէտք է հարուած հասցնէին խորհրդային իշխանութեանը: Այդ խեղճ քարտուղարի սպանութիւնը պէտք է համարել մէկն այն համաճարակային գործերից որն ընդգրկել է ողջ խորհրդային միութիւնը 1924 թւից սկսած, որին զոհ գնացին հազարաւոր քարտուղարներ, նախագահներ ու թղթակիցներ: Այդ սպանութիւններն ոչ թէ հակաբոլշեւիկ կազմակերպութիւնների գործերն են, այլ ժողովրդի ինքնադատաստանի:

Ինչ վերաբերում է Կոմենանցի դէմ կազմակերպուած մահափորձին, ԴԱ ԻՐԵՆՑ ԿՈՄՈՒՆԻՍՏՆԵՐԻ ԳՈՐԾՆ է, նման երեք տարի առաջ տեղի ունեցած այն Թուրք կոմիսարի սպանութեան, որի դատավարութիւնն այնքան աղմուկ հանեց ու ծայրերն էլ հասան մինչեւ Ջանգեզուրի կոմիսար Թաւաքալեանին: Կոմենանցը ապստամբութեան շրջանին շահել էր մի շարք կոմունիստների անձնական թշնամանքը եւ եթէ ճիշտ է մահափորձի լուրը, ապա դա անձնական հողի վրայ է կատարուած: Ինչպէս երեւում է Կոմենանցին չի փրկել նաեւ «Դաշնակցական աւանտիւրիստական գործելակերպը դիմակազերծ» անելը:

Գալով քիւրտ Ղազօին որ խուսափելով կուսակցութեան դատաստանից փախել է Հայաստան եւ ապաստան գտել խորհրդային իշխանութեան թեւերի տակ, դա դեռ չի նշանակում, որ Դաշնակցութիւնը կոմունիստների նման ընդունակ է միջոցների մէջ խտրութիւն չդնել եւ օգտագործել ամէն մէկ աւազակի:

Զափազանց հետաքրքիր է իմանալ, այդ ե՞րբ եւ ի՞նչ նպատակով է Դաշնակցութիւնը կապ պահպանել աւազակների հետ: Եւ եթէ կապ է ունեցել, ապա ի՞նչպէս է, որ նրանց չի օգտագործել իր տէրրորիստական ու այլ գործերի համար. չէ՞ որ այս աւազակները իշխանութիւնից խուսափած դժգոհ տարրեր են, լեցուած բուռն վրէժխնդրութեամբ, եւ շատ դիւրին էր նրանց կոյր գործիք դարձնել: Եթէ այդ են փաստերը, ապա զուր էք բաց դռները թակում: Անենք վրդովուելու պէտք չկայ, որովհետեւ բոլշեւիկների սիստեմն է մուսսաններից ճշմարտութիւնը ծածկելու համար ճիգ ու ջանք գործ դնել, հակառակորդին վարկաբեկելու:

Ինչո՞ւ «Խ. Հայաստան», խօսելով ինչ որ կապերի մասին, շարունակ հոլովում ու շեշտում է Թուրքերի անունը: Միթէ ամբոխավարական նպատակով չի՞ արւում այդ եւ գրգռումներով չի սերմանում ազգային ատելութիւն, որ վերջն էլ իր վրայից ձգելով, վերագրի Դաշնակցութեանը: Մենք բնաւ չենք թաքցնել, որ մեր հարեւան Վրացիների ու միւսների ազատագրումը համարում ենք մեր ազատութիւնը եւ ամէն ջանք ի գործ ենք դնում վերացնելու այն խոչընդոտները, որոնք ժառանգութիւն են մնացել ցարից ու 1918-20 թուականներից. բայց բնաւ բոլշեւիկներից նման հետեւում Գալիցինո-Դաշկովեան քաղաքականութեան իշխանութիւնը պահելու նպատակով: Այսօրուայ վրացական ապստամբութեան ճնշման ձեր բանեցրած ձեւերը ազգային ատելութեան ուժգին պատճառներ են հանդիսանում: Դրան ապացոյց, որ վրացի ժողովուրդն այսօր, քան երբ եւ իցէ մեր պատմութեան մէջ, աւելի է ատում Հային: Իսկ որ բոլշեւիկեան ազգային քաղաքականութիւնն աւելի քան սխալ է, բաւական է յիշել այն բողոքները, որոնք արւեցին Աջարիայի ու Աբխազիայի ներկայացուցիչների կողմից, Վրաստանի կոմկուսի վերջին համագումարում: Մի կողմ թողնելով բազմիցս անգամ գրուած միւս փաստերը, կարող ենք յօդուածագրի ուշադրութիւնը հրաւիրել նաեւ Ս. Խ. Հ. Մ.-ի կենդգործկոմի ապրիլեան նստաշրջանում Լարինի արտասանած ճառի վրայ:

«Դաշնակցութիւնը խանգարում է գիւղմիասհարկի գանձումը եւ չքաւորների կազմակերպումը»: Չգիտեմ, յօդուածագիրը ապո՞ւշ է, թէ սուտ յիմար. գուցէ «Խորհրդային Հայաստան»ի ընթերցողներին է յիմարների տեղ դնում...: «Խորհրդային Հայաստանի» նոյն համարում ոմն X առաջարկում է «Ագիտ-պրոպ»ի աշխատանքների (կուսակցական քարոզութիւն) առանցքը դարձնել XIV-րդ համագումարի ուսումնասիրութիւնը: Աքանչելի առաջարկ: Գոնէ այդ դէպքում թշուառական չէկիստները նման յիմարութիւն դուրս չեն տայ: Իսկ եթէ ուսումնասիրեն համագումարի աշխատանքները, կը տեսնեն որ գիւղմիասհարկի գանձման անյաջողութիւնը եւ չքաւորների դժգոհութեան մեղքը ամենեւին Դաշնակցութեանը չէ: Համագումարում պարզուեց, որ սխալը XIV-րդ կուսակցական համագումարին էր, որովհետեւ երեսները գիւղ դարձնելով փլիրտի բռնեցին կուլակների հետ, աչքաթող անելով աղքատ գիւղացուն եւ մոռացութեան մատնելով բանուորին. իսկ գիւղմիասհարկի անկատ մուտքը, հետեւանք է ժողովրդի մէջ զգալի կերպով արթնացած քաղաքական գործունէութեան: Վատ չէր լինի, եթէ մեր դատախազը ուսումնասիրէր նաեւ Դէպի հետեւանքները:

Յօդուածագիրը անհեթեթութիւնների շարանը վերջացնում է Սահակ Թորոսեանի դիմումով: Զարմանալի ծիծաղելի դրութիւն: Ինչպէս երեւում է, կոմկուսը դեռ ձեռք չէ քաշել ինքնախաբէութիւններից ու զաւեշտներից: Կարծէք թէ հայ ժողովրդի քաղաքական չափանիշը Ս. Թորոսեանն է. իսկ Դաշնակցութեան ոգեւորութեան աղբիւրը ոչ թէ ժողովուրդը, այլ նոյն Թորոսեանները: Չէկան ու Թորոսեանը որքան ուզում են թող իրար խաբեն ու աչկապուկ խաղան. բայց բնաւ յաւակնութիւն չունենան նաեւ մեզ խաբելու:

Եւ քանի որ մեր ընկերները Չէկայի ու բանտի նկուղներում են տառապում, մենք ոչ ոքի չենք կարող հաւատալ:

Վայր ի վերոյ փաստերն ապացուցանելու համար, անհրաժեշտ է հրապարակային դատավարութիւն. մի բան, որից ամենից շատ սարսափում են կարմիր բռնակալները:

Ա.

ՄԱՏՆԻՉՆԵՐԸ ԿԸ ԽԱՅՏԱՌԱԿՈՒԻՆ

ՋՈՀԵՐԸ ԱԶԱՏ ԱՐՁԱԿՈՒԱԾ

Մատնիչները դիմակազերծ կ'ըլլան.— Նախարարութեան պաշտօնական զեկոյցը.— Հօկերու եւ պետական կարմիր խաչերու սեւ դերը.—

(ՄԱՍՆԱՒՈՐ ԹՂԹԱԿՑՈՒԹԻՒՆ)

ԱԹԷՆՔ, 18 Մայիս

Մատնութեամբ ձերբակալուած հայրենակիցները 25 օրուան բանտարկութենէ յետոյ, ազատ արձակուեցան Մայիս 14ին, նախարարական հրամանով մը, որ հրատարակուեցաւ բոլոր յունարէն թերթերուն մէջ:

Առաջին օրէն իսկ այսօրուան վախճանի մասին ո՛չ մէկ կասկած ունէինք. Հակառակ անոր որ, Մազլըմեան եւ Պոլսէն եկած վստահամբաւ խմբագիրը, անդադար թոյն ու ատելութիւն կը սերմանէին գաղութին մէջ:

Նախապէս մաքսանենգ վարչութեան քանի մը անդամները, գործակցաբար քանի մը չէզոք հայրենակիցներու, ուզեցին դիմումներ կատարել՝ ի նպաստ բանտարկեալներուն: Միեւնոյն ատեն պիտի պարապէին Մազլըմեանը ետ առնել իր «ժուռնալ»ը: Մեր շուշորթ խմբագիրը փութաց ծիծաղելի գիրքի մը մատնել այս նախաձեռնարկները, ոճրագործներու պաշտպան ներկայացնելով զանոնք: Յետոյ, հրապարակաւ սպառնալիքներ արտայայտեց չէզոքներէ կազմուած յանձնախումբին, թելադրելով փոխանակ ձերբակալուածներու պաշտպանութեան աշխատելու, անոնց անպայման պատժուելուն նախաձեռնարկ ըլլալ: Նոյն իսկ սպառնաց իր կուսակցական ընկերոջ, եւ ձեռք ձեռքի տուած խաչագող Թորգոմի կը շարունակէր անդադար դիմումներ ընել նախարարութեան, 21 բանտարկեալներուն աքսորը պահանջելով:

Միւս կողմէ, պետական կարմիր խաչն եւ Հօկերը գործիք դարձուցին մթնոլորտը պղտորելու: Ապացուցուած է որ Հօկերն ու պետական կարմիր խաչերը իրենց ստորագրութիւններով եւ կնիքներով ամբաստանագրեր ղրկած են նախարարութեան, պահանջելով բանտարկեալներուն անպայման աքսորը:

Եւ սակայն արդարութիւնը յաղթեց:

Հակառակորդներուն դիմաց, կային զոհերուն համար աշխատող այնպիսի անձեր, որոնք սիրայօժար արամադրեցին իրենց աջակցութիւնը:

Նախկին հելլէն նախարարներ եւ երեսփոխաններ, յոյն լրագրապետեր, բարձրաստիճան զինուորականներ եւ վերջապէս տակաւին շատ մը յայտնի յոյն անձնաւորութիւններ, որոնք մօտէն ծանօթ էին «Նոր Օր»ի եւ անոր շուրջ հանաքուած մտաւորականութեան գաղափարներուն, աշխատեցան ամէն գնով ազատել բանտարկեալները:

Միւս կողմէ, Աթէնքէն եւ շրջականներէն, ինչպէս եւ Սելանիկէն եւ Մակեդոնիոյ բոլոր շրջաններէն, արտայայտուած համակրանքի վրայ, կազմուեցաւ Ներքին Նախարարութեան, կուսակալութեան եւ ոստիկանութեան պաշտօնատարներէն բաղկացած յանձնախումբ մը, որուն դիմումներուն իբրեւ հետեւանք, Նախարարութիւնը որոշեց քննել կալանաւորներուն դէմ տրուած բոլոր ամբաստանագրերը:

Մինչ ծանօթ պաշտօնական յանձնախումբը իր ժողովը կը գումարէր, վրայ կը հասնէր նոր եւ աւելի ուժեղ դիմում մը Մարդկային Իրաւունքներու Դաշնակցութեան կողմէ, որ կը պահանջէր անպայման ազատ արձակել «Նոր Օր»եան մտաւորականները, քանի որ անոնք յայտնապէս պատուաւոր անձեր էին եւ մատնուածներ:

Երկար քննութիւններէ յետոյ, կառավարական յանձնախումբը իր վճռական եւ արդար վճիռը ստորագրելով, ղրկեց բոլոր յունարէն թերթերուն: Ահաւասիկ այդ պաշտօնագիրը:

— «Նախարարութեան, կուսակալութեան եւ ոստիկանութեան պաշտօնատարներէն բաղկացած պաշտօնական յանձնախումբս՝ քննելէ վերջ ձերբակալուած մտաւորականներու մասին, առաջնորդ Մազլըմեանի եւ զանազան կազմակերպութեանց կողմէ հասած ամբաստանագրերը, եկաւ այն հաստատ համոզման որ, ձերբակալուածներն ու անոնց հաւաքականութիւնը, իրենց համայքին վերաբերեալ կարգ մը գործերու վրայ պարզ հակակշիռ միայն ի գործ դրած էին:

«Ուստի՝ խորհուրդս՝ համոզուած ըլլալով որ անոնք պատուաւոր եւ յանիրաւի բանտարկուածներէն, որոշեց անպարտ արձակել զանոնք»:

Ահա՛ կարճ ու պերճախօս յայտարարութիւն մը, որ շառաչուն ապտակ մը եղաւ բոլոր մատնիչներուն եւ զրպարտիչներուն երեսին, ո՛ւր որ ալ գտնուին:

Պիտի զգաստանա՞ն ...

ՄԱՐԳՈՒՍ

ՔԻՒՐՏԵՐՈՒ ԱՔՍՈՐԸ

Այտընէն գրուած անհատական նամակէ մը կը քաղենք հետեւեալ տեղեկութիւնները.—

Երկու ամիս առաջ ճամբայ հանուելով, անլուր չարչարանքներ կրելէ յետոյ, Պոլսոյ գծով հոս հասան բազմաթիւ ծանօթ քիւրտ ու Թուրք Քղեցիներ: Ասոնք գաւառները պիտի ցրուեն եւ կը յուսան թէ իրենց ընտանիքներն ալ պիտի բերեն:

Յիշեմ քանի մը երեւելիներու անունները.—

ԹՈՒՐՔ.— Օմնակցի Հաճի Ցէտէ, Հողասցի Ահմէտ պէկ Ջատէ Հիւսէին եւ Մէհէմէտ, Ռուշտի պէկ Ջատէ Ահմէտ պէկեր, Գասպացի Խամայիլ չավուշ օղլու Շաքիր, Պէլէտիէ րէյիզի Տէյնէկճի օղլի Իւսուֆ եւ Տուրսուն էֆէնտիները:

ՔԻՒՐՏ.— Գեաժըլքան գեղացի Ուլաշ Օղլու Մուսթաֆա եւ Իզէթ, Մուրսումցի Միրվէիս զատէ Գաւրաման, Ուզուն Մաշաթցի Հաճի Տէրվիշ օղլու Մահմուտ եւ Խուլթափ Աշիրէթէն Հաճի Ռէսուլ օղլու Մէհէմէտ Աշիր էֆէնդիները:

«Մենք ալ Հայերու վիճակին ինկանք», կ'ըսէ նամակագիրը:

ԹԱՏՐՈՆ

«ՍՈՒՏԸ», Ղ. ՄԵԼՈՅԵԱՆ[...]

Մարթա՝ աւելի արուեստ[...] գէտին քան արուեստին սիր[...] տարուած, լքեր է հօր տունը, [...] նակցելու համար աղքատ նկար[իչ] մը՝ Արսէն Պօլունիի հետ: [...] ան անձնուրացմամբ իր ամ[...] կորովով, սիրուած էակին հան[...] կը բաւէ որ իր «Մարդը» [...] բէն հետապնդէ արուեստ[...] իր ուրախութիւնը, ապրել[...] նպատակը եւ իր փառքի [...] քանի մը թերթ թափթփէ [...] գլխուն:

Երիտասարդ նկարչին ջան[...] ը սակայն, չեն գնահատուիր, [...] նոր նկարները չեն ծախուիր, [...] կինը երբ սիրէ, աւելի յամառ[...] տոկուն է յոյսի մէջ, քան թէ [...] ը: Կը տքնի անդուլ, գիշերը կ[...] խառնէ ցերեկին ու տունը՝ ըլլայ [...] իսկ աղքատ, կ'ապրեցնէ:

Իսկ Պ. Սիմօն՝ Մարթա[...] հայրը, որ շուկայի ակնոցով կը դիտէ արուեստ ու արուեստագէ[...] չի կրնար նշմարել իր աղջկան անձնուրացումը. կասկածներ [...] անոր պարկեշտութեան մասին[...] Մարթա, իբր իր գործատիրոջ [...] բագրուհին, գլուխ գլխի ճամբ[...] գած է անոր հետ. ինչո՞ւ է, [...] գիտցուիր. բայց ենթադրութիւն[...] մը կը բաւէ որ, Սիմօն անկում[...] պատասխանատու ընէ [...] իր աղջկան առաջարկէ լքել [...]

Իսկ Պօլունի որ իր կնոջ [...] տակը կը կրծէ համր տառապ[...] քով, անոր բացակայութեան [...] թացքին մատնուած է անձնա[...] թեան. կինը՝ կասկած կը ներշ[...] իրեն: Ներքին խուլ գրգռութ[...] մը կ'արգիլէ զինքը աշխատ[...] իր կնոջմէն լքում կը պաղա[...] որպէսզի տառապանքին մէջ կար[...] նայ գտնել իր տաղանդին ուժ[...] Այր ու կին են, սակայն, որ սկսած են իրարմէ կասկածիլ: Կարու[...] մը առաջարկը միասին կաղնել[...] համար, կը բաւէ որ անոնք իր[...] րու հետ զառնութիւններ փոխ[...] նակեն: Ու կաղանդի սեղան[...] շուրջ, Մարթայի խորթ մօր «[...] բան բաց» ակնարկութիւն[...] այլ եւ կնոջ կը պարտադրեն [...] խադարձ կեռ բացատրութիւն[...] Պօլունի՝ ճշմարտութիւնը կը [...] հանջէ ու երբ կինը կը [...] տովանի . . .

Կը կարծես թէ մինչեւ [...] տեւող «Սուտ»ն է որ յանկարծ [...] պարզուի կարճ ու թունդ վ[...] մը մէջ: Բայց ոչ. «Սուտ»ը [...] խոստովանութիւնն իսկ է. [...] հոգ, փորձ մըն է, խայծ մ[...] կան սրտէն կորզելու անոր թ[...] տագնապը, դուրս քաշելու [...] կան ներքին ճշմարտութիւնը [...] տեսանելի մարդը: Ու պահ մ[...] մղուիս ենթադրելու թէ, մի [...] հեղինակը տարուած ըլլայ [...] մադրելու հոգեկան չոր [...] թիւն մը, ինչպէս կը [...] քանի մը տարիէ ի վեր Փրան[...] մին վրայ, Ֆրէօյտի յայտնութ[...] ազդին: Մինչեւ հոգ, պ[...] հոգեկան դրութիւն մըն է [...] կազմ խաղին առանցքը, այ[...] ոչ թէ կասկածը իր ելեւէջ[...] թէ դառն ու շօշափելի [...] թիւն մը, այլ փոխադարձ [...] հութեան խախտումը, մինչեւ [...] այրը, առնուած վերջապէս [...] յորդորներէն ու յանդիմ[...] թիւններէն, առնէ քայլ:

Սուտը, ուրեմն, որուն նախ[...] թաց հետքերուն կ'անդրադ[...] վերջին արարին միայն, լու[...] նուրացումն է կնոջ որ, յ[...] լու համար իր արտիստը կը [...] ինքզինքը, կը խնայէ ու գ[...] գողի գնել կուտայ Պօլունիի [...] կարները, զորս կը ճմռթէ ...

յուսակի մը մէջ...: Մարթայէն բաժնուած Պօլունի պէտք է գոհ եղած ըլլայ, քանի որ «Սուտ»ին անտեղեակ, կ'արտադրէ ու կը կարծէ գնահատուիլ. Նորէն պիտի վերադառնայ Մարթայի մօտ որ կը հանի ալ: Հիւանդ է, կը հագայ: Մարթա՝ առած է վերադարձի լուրը, բայց ուրկէղի, իրականութեան դիպուածական յայտնութիւնով մը, Պօլունի չմտնուլ կատարութեան, կ'այրէ անոր նըկարները գորս գնած ու պահած էր, մինչ նոյն միջոցին Նկարիչը կը հանի իր բանաստեղծ բարեկամին հետ: Այրած նկարի կտոր մը, սակայն, Թոյլ կուտայ անոնց՝ հաշտութիւնը կռահելու, մինչ Մարթա, գայն ծածկելու իր գերագոյն ճիգին մէջ, կը գլորի անկենդան, իբր գոհ իր անձնուրացութեան: Ու «Սուտ»ը կը վերջանայ անոր դիակին վրայ...:

Ահա գրուագը, որ Մելոյեանի գրչին տակ, պիտի կրնար ամբողջէն մանրամասնուիլ վէպի թոյլատու շրջանակին մէջ, եւ կը տատանի 5 արարներու ծանրութեան տակ: Տրամը իր բնոյթով իսկ, մեղկ գործողութիւն մը միայն կը թոյլատրէ, զուրկ անհրաժեշտ շարժումէն որ, խօսքին ու ձեւին տար կեանքի մասնիկ մը, բեմական խամաճիկները կենդանացնէր իրականութեան մը պատրանքովը: Մինչ որ ջանացի համառօտել կարելի հարազատութեամբ, խօսակցութիւն է՝ ի հարկէ, վարպետ թատերագրի մը գրչին տակ, դէպքը՝ խօսքին է որ կը հետեւի, իբր անոր անմիջական բխումը, ունկնդրին մէջ արթնցնելով ու լարելով հետաքրքրութիւնը: Բայց Մելոյեանի խօսակցութիւնը առ հասարակ, արդէն անցած կացութիւնն է որ կը բացատրէ ու կը թուլցնէ անոր ուշադրութիւն. գործողութիւնը կ'ընթանայ երկչոտ ու վարանոտ քայլերով եւ արարէ արար հազիւ կը նշմարես էական ու տրամաբանական փոփոխութիւն մը, անոր համար որ, հոգիները որ առանցքը կը կազմեն խաղին, իրենց տարողութիւնով ու ներքին ընդունակութիւններով իսկ, կոչուած են դանդաղօրէն դառնալու նոյն կէտին շուրջ ու տարտղնելու կեդրոնացման շարժումը: Մարթա ու Պօլունի տղու սիրտեր են, զգայական անձեր, որոնք քով քովի զուգահեռաբար կ'ընթանան, իւրաքանչիւրը առանձինն իր ելքին, իբրեւ նոյն ճամբուն վրայ երկու անցորդներ, առենը մէյ մը իրարու հետ փոխանակելով գորովի կամ յանդիմանութեան նայուածքներ: Զգացումը որ զիրենք կը լծէ նոյն տառապանքին, իրենց մէջ կը դնէ մանկունակ քէն մը միայն, լուռ ու կրաւորական, առանց ոխի ու վրէժի մղումներու եւ փոխանակ անոնց պարտադրելու պայքարի սաստկութիւնը, զանոնք իրարմէ կը բաժնէ դառնագին վարանումով, վշտով: Զգացումի այս նրբութիւնը որ բեմը կը պարպէ ամէն շարժումէ ու միայն հերոսներուն բերանը կը բանայ, վերլուծական իր լրիւ գեղեցկութիւնը պիտի գտնէր անշուշտ վէպի մէջ: Եւ արդէն գործին էական թերութիւնը որուն վրայէն կարելի չէ լուռ անցնիլ, անոր վիպական կառուցուածքին մէջ է: Մելոյեան՝ իր թատերական երկու յղացումներուն մէջ ալ կը մնայ առաւելապէս վիպասան: Ըսել է արդեօ՞ք թէ՝ հեղինակը որ, տարիներ առաջ, հիւթեղ վէպով մը սկսաւ, պէտք է նորէն հոն վերադառնայ, գտնելու համար իր տաղանդին ազատ կիրարկումը:

Խաղարկութիւնը ամբողջութեամբ յաջող անցաւ: Գլխաւոր դերերը վերցուցեր էին Տկն. Նշանեան (Մարթա) եւ Պարոններ Նշանեան (Պօլունի) ու Գմբէթեան (Սիմօն)

ՄԿՐՏԻՉ ԵՐԻՑԱՆՑ

ՇԻՐԱԿԻ ՋՐԱՆՑՔԸ 15 վերստ եւս պիտի աւելնայ յառաջիկային, ինչպէս կը հաղորդեն Երեւանի թերթերը: Մինչեւ այժմ շինուած է 11 վերստ, որով ամբողջ ջրանցքը պիտի ըլլայ 26 վերստ: Մինչեւ հիմա եղած առուներով կ'ոռոգուի 4000 տես. հող: Երբ ամբողջը լրանայ, պիտի ոռոգուի 18,000 տեսխադին:

ԱԹԷՆՔԻ ֆրանսական հիւպատոսարանը հրաման ստացած է «վիզա» չտալ Ֆրանսա մեկնող Հայերուն:

ԱԶԳԱՅԻՆ ԿԵԱՆՔԸ
ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

(Մեր մասնաւոր Թղթակցէն)

ԼԻՈՆ, 26 Մայիս

Եւրոպայի պատգամաւորական ժողովին առթիւ, Լիոնի մէջ ալ զանազան մէքենայութիւններ կը լարուին: Ազգ. Միութիւնը քայքայուած ըլլալով, առժամեայ կարգադրութեամբ մը գործերը կը վարէին Պ. Զաքմաքճեան եւ իր երկու ընկերները: Կաթող. Պատուիրակը, որ շաբաթէ մը ի վեր հոս կը գտնուի, ձեռնարկներ կատարեց նշանակովի, նոր ազգային միութիւն մը կազմելու համար: Այս առթիւ ժողովուրդի ներկայացուցիչներուն հետ խորհրդակցութիւններ կատարեց եւ Երկուշաբթի օր որոշուեցաւ եօթը հոգինոց նոր մարմին մը կազմել՝ «վարչական խորհուրդ» անունով: Համաձայնութիւն գոյացաւ որ Դաշնակցութիւնը նոր մարմնին պիտի տայ երկու ներկայացուցիչ եւ այս ուղղութեամբ հրաւիրագիրներ պատրաստուեցան յիշեալ եօթը անձերուն ղրկուելու համար: Սակայն Երեքշաբթի առաւօտ, շնորհիւ քանի մը աղբիւրներէ բխող դաւերու եւ մեքենայութեանց, նախորդ օրուան ցանկը բոլորովին փոխուած էր եւ նոր ցանկին մէջ մտցուած էին կարգ մը խամաճիկներ: Այս երեւոյթին առջեւ, Դաշնակցութիւնը մերժեց ներկայացուցիչ տալ նոր մարմնին եւ որոշեց մնալ ընդդիմադիրի դիրքին մէջ:

Այս բոլոր խաղերը կ'ըլլան Լիոնէն պատգամաւոր ընտրելու համար այնպիսի անձեր, որոնք նախապէս ծախած են իրենց քուէները: Դաշնակցութիւնը հասկնալով այս դաւադրութիւնը, չուզեց մեղսակից ըլլալ անոր: Կաթող. պատուիրակը, որ ամէն տեղ կը յայտարարէր թէ պատգամաւորական ժողովի ընտրութիւնները պիտի կատարուին ժողովրդավար սկզբունքներով, այսօր յանցանքը կը ձգէ Փարիզի Թեմական առժամեայ վարչութեան վրայ, ըսելով թէ ան վերջին պահուն որոշած է քուէի իրաւունք տալ միայն անոնց, որոնք ազգային կամ եկեղեցական տուրք կը վճարեն: Փարիզի մէջ հին գաղութի ջոջերը, թիւով 22, ըստ Կաթ. պատուիրակի յայտարարութեան, հաւաքուելով ընտրած են վեց պատգամաւոր, առանց լուր տալու տասը հազարէ աւելի հաշուող փարիզահայերուն: Եւ այս մարդիկը, վաղը գումարուելով, Ազգ. Սահմանադրութիւն պիտի մշակեն տասնեակ հազարաւոր հայութեան համար: Կ'իմանանք թէ նոյն խաղերը կան նաեւ Մարսիլիոյ մէջ:

Կաթ. պատուիրակը, ժողովրդական ներկայացուցիչներու առջեւ յայտնեց թէ ազգային տուրքի համար կարելի է նուազագոյն սակ նշանակել տարեկան 24 ֆրանք եւ դիւրութիւններ տալ մասնակի վճարումի համար: Սակայն ժողովուրդը վստահութիւն չունի նշանակովի նոր մարմնին, որով եւ չպիտի մասնակցի ոչ ազգային տուրքին, ոչ ալ պատգամաւորական ընտրութեանց: Հոս ալ Փարիզի պէս պիտի ըլլայ. երկու հոգի Լիոնէն եւ երկու հոգի ալ Փարիզաբնակ հայրենակիցներէ պիտի ընտրուին: Այժմէն կարելի է ըսել թէ Յունիս 20ի պատգամաւորական ժողովը դատապարտուած է ամլութեան եւ զուր ծախքեր պիտի ըլլան այս առթիւ:

Կաթող. պատուիրակը հովուական այցելութեան ելաւ մօտակայ հայաբնակ քաղաքները: Կիրակի կէսօրէ վերջ այցելեց Սէնթ Էթիէն եւ Սէն Շամօն: Սակայն երկու քաղաքներուն մէջ ալ չէ կրցած շփման մէջ մտնել ժողովրդական լայն զանգուածներու հետ: Երկուշաբթի կէսօրէն վերջ ալ գնաց Վիէն: Բարձունքի մը վրայ հաւաքուած մօտ 150 հոգիի ներկայութեան, Պալաքեան եպսկ. ժողովրդական քարոզ մը խօսեցաւ եւ կարդաց վերջերս հրատարակած իր կոնդակը:

Վիէն մօտ 600 Հայ կը հաշուէ եւ բոլորն ալ կ'աշխատին ֆօնթ Էվէքի կամ Վիէնի գործարաններուն մէջ:

Կիրակի առաւօտ պատարագեց Լիոնի մատուռին մէջ եւ քարոզ մը խօսեցաւ, ձաղկելով համայնավարները, որոնք քանի մը շաբաթ առաջ փորձած էին խափանել ազատ խօսքը, այս ազատ երկրին մէջ եւ եղբայրասպան կռիւի պատճառ եղած:

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌՆԵՐԷՆ
ԴՊՐՈՑ Կ'ՈՒԶԵՆ ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Շաբաթ օր, Վալանս այցելեց Կաթող. պատուիրակ Պալաքեան եպսկ.: Շատ մը հայրենակիցներ հիւրանոց գացին զինքը տեսնելու: Եպիսկոպոսը լրջութեան եւ խոհեմութեան խրատներ տուաւ: Այս առթիւ փափաք յայտնուեցաւ, որ ինչքան կարելի է շուտ, Վալանսը ունենայ իր դպրոցը ուր տոհմիկ կրթութիւն եւ դաստիարակութիւն ստանան մեր բազմաթիւ փոքրիկները: Կաթող. պատուիրակը Շաբաթ օր, 29 Մայիս կրկին պիտի անցնի Վալանս, կազմելու խկոյն Ազգ. Միութիւն մը եւ բանալ տալու նաեւ դպրոցը:

Նոյն օրը, կարգադուրկ եղաւ քահանայ որ իր թեթեւսոլիկ ընթացքով գաղութի զզուանքին էր արժանացած:

*** Հոս երկար ժամանակէ ի վեր կարգ մը մարդեր, այսպէս կոչուած՝ «թարգմաններ» չարաչար կը գործածեն իրենց «պաշտօն»ը, մէկի տեղ տասը առնելով լեզու չգիտցող ամէն հայրենակիցներէ, որոնք միշտ պէտքը կ'ունենան անոնց, ամուսնական, ինքնութեան թուղթերու եւ ուրիշ խնդիրներու համար: Կը զգուշացնենք մեր հայրենակիցները որ չխաբուին: Անշուշտ գէշերուն քով կան եւ լաւերը:

Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէն պատրաստուած է հանդիսաւորապէս տօնելու Մայիս 28ը:

Արտազ

«ԼՔԵԱԼ» ԳՈՅՔԵՐՈՒ ԱԽԱՐԸ

Պոլսոյ «Ագշամ» Թերթը կը գրէ.

Պոլսոյ լքեալ գոյքերու տեսչութիւնը առ այժմ զբաղած է աճուրդի դնել այն լքեալ կալուածները, որոնց վարձու պայմանաժամը լրացած է եւ կարգ մը շարժուն գոյքեր ալ ծախել: Ասոնցմէ աւելի կարեւորը վարձքերը գանձելու խնդիրն է.

Այսօր Պոլսոյ մէջ տակաւին թաքուն մնացած 2-3 միլիոն լքեալ կալուածներ կան: Ասոնք երեւան հանելու համար անհրաժեշտ միջոցները ձեռք առնուած են:

Մինչեւ հիմա լքեալ կալուածներու վարձքերը գանձելու համար, պէտք էր նախապէս դատարանի դիմել եւ վճիռ մը ձեռք բերել:

Լքեալ գոյքերու տեսչութեան դիմումին վրայ, հրաման տրուած է լքեալ կալուածներու վարձքերը գանձել տուրքերու գանձման օրէնքին համաձայն: Հետեւաբար ասկէ յետոյ Լքեալ Գոյքերու տեսչութիւնը պիտի կրնայ իր վարձքերը գանձել ծախելով գոյքերը այն բոլոր վարձակալներուն, որոնք իրենց բնակած կալուածներուն վարձքերը չեն վճարեր:

Լքեալ կալուածները, տէրերուն փախուստի թուականէն սկսեալ կառավարութեան սեփականութիւնը կը նկատուին: Հետեւաբար այդպիսի կալուածներու մէջ բնակողներ ստիպուած են կալուածատիրոջ փախուստի թուականէն սկսեալ բոլոր վարձքերը վճարել կառավարութեան: Այս որոշման համաձայն, անոնք որ վարձած են լքեալ կալուածները եւ կամ կը կասկածին տիրոջը փախստական ըլլալէն, առանց քննութիւն կատարելու պէտք չէ վարձք վճարեն եւ կամ շէնքերը վարձեն:

Շատեր լացով կը դիմեն լքեալ գոյքերու տեսչութեան եւ կ'ըսեն թէ չեն կրնար վարձք վճարել իրենց քանի մը տարիէ ի վեր բնակած կալուածին համար: Այս վարձակալներուն մէջ կան այնպիսիներ, որոնք վարձքերը փախստականին օրինական փոխանորդին եւ կամ փոխանորդ կարծուածին վճարած են: Կան ուրիշներ ալ, որ քանի մը տարուան վարձքը ուղղակի փախստականին վճարած են անոր փախուստէն առաջ: Սակայն կառավարութիւնը այս առարկութիւնները երբեք նկատի չառներ եւ վարձակալներուն գոյքերը արգելքի տակ դնելով՝ իր պահանջները կը գանձէ:

Ճիշդ է որ այս կարգադրութիւնը շատերուն կը վնասէ: Որովհետեւ շատ է թիւը այնպիսիներուն, որոնք կալուածատէր եւ կամ անոր փոխանորդը կարծելով դրամ վճարած են: Այսպիսի կարգադրութեան մը առջեւ գտնուողներէն ոմանք դատարան դիմած են: Ինչպէս որ անցեալները օտար մեծ վաճառատունէ մը հարիւր հազարաւոր ոսկի վարձք պահանջուած է փախստականի մը պատկանելուն համար, եւ որովհետեւ վաճառականը չէ ուզած վճարել, կառավարութիւնը արգելքի տակ առած է անոր ապրանքները:

Ասոր վրայ վաճառականն ալ նօտարութեան միջոցաւ բողոքելէ վերջ, դատի դիմած է:

ՅԱՌԱՋ,,Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (12)

ՅԻՇԱՏԱԿ ՄԸ
ՄԵՐ ԳԻՒՂԱՔԱՂԱՔԷՆ

(ԸՆԿԵՐՈՋ ՄԸ ՊԱՏՄԱԾԸ)

IX

Բայց տարիներ անցած էին այդ օրերէն: Այն ատեն վարդերու գեղեցիկ տիրուհին Թուրքի սիրուհի չէր ու ես պզտիկ ու վայրենի տղայ մըն էի: Ու ան կը սիրէր զիս ինչպէս փոքր եղբայր մը կը սիրեն: Դեռ նոր մեռած էր իր ամուսինը: Սեւերով հարս մըն էր՝ տըխուր աչքերով: Պզտիկ էի բայց կը զգայի անոր գեղեցկութիւնը: Կ'ուզէր որ կը սիրէի իր վարդերը. Ամառ երբ կ'անցնէի Թոյլ կուտար որ հաւաքեմ: Ընդամ մը ան իսկ կը յիշեմ որ ճակտիս վրայ ինկած մազերու խուրձ մը ետ ըրաւ իր անուշ ձեռքովը:

Այդ վայրկեանին ես կը յիշէի այդ բոլոր մանրամասնութիւնները ու սիրտս դառնութեամբ մը կը լենար իրեն համար: Գիւղաքաղաքին մէջ արգիլուած է թուրք սիրելը ու ես քաջութիւնը չունէի ընկերոջս ըսելու ինչ որ զիս կը տրմեցնէր:

Կը շարունակէինք մեր ճամբան լուռ ու գլխիկոր: Կը զգայի որ ան կը խօսէր ինքնիրեն: Շըրթունքները կը շարժէին ջղաձգօրէն:

— Սպան հոգս չէ, հեծեց մեղմ, բայց երբ կը մտածեմ կնոջ սեւ ու խոր աչքերուն, սիրտս կը կծկուի. քաջ ու գեղեցիկ կին է, մե՛ղք...:

— Զգեցէք հանգիստ, թող սիրեն իրար, ըսի վախկոտ, ժողովուրդը կը գանգատի ու կը վարժուի. կամ ստիպեցէք որ հեռանան քաղաքէն...:

— Ո՛չ, ընդմիջեց զիս կըտրուկ, պիտի սպաննեմ, կարճը եւ շիտակը այդ է: Սիրոյ վէճը կը բուժուի ու յետոյ մի մոռնար որ պզտիկը կայ, այստեղ Հայու դպրոց կ'երթայ, եթէ քաղաքէն հեռանան տղան կը մեռնի սրտին ցաւէն. չե՞ս գիտեր ի՛նչ քաջ ու աղուոր տղայ է, եթէ ան չըլլար, ի հարկէ լաւագոյնն էր զանոնք քաղաքէն հեռացնելը, բայց պզտիկը Թուրքի տուն պէտք չէ ձգել...:

Զգացի որ իրաւունք ունի ու տրտմութիւնս աւելի մեծցաւ: Մութին մէջէն կը տեսնէի կնոջ խոշոր ու աղուոր աչքերը՝ թա՛ց, թա՛ց ու գթութեան ու սիրոյ աղերսանք մը կ'ողողէր զիս:

— Գոնէ դուն մի սպաններ, ըսի տրտում, թո՛ղ տղաքը ընեն... խօ՛սք տուր...

Ան նայեցաւ աչքերուս մեծ ու տրտում աչքերով:

Չպատասխանեց:

Յանկարծ մութին մէջէն սիլուէթ մը տեսանք որ արագօրէն դէպի մեզ կուգար:

Հազիւ քանի մը քայլ մնացած փսփսաց.

— Սպան տունը մտաւ, եկայ որ լուր տամ քեզի:

— Լա՛ւ, պատասխանեց չոր, դուն գնա խրճիթ ու տղոց ըսէ որ առաւօտը դուրս չելլեն մինչեւ որ չգամ:

Շարունակեցինք մեր ճամբան: Անոր դէմքը հետզհետէ աւելի կը տժգունէր:

Գիւղաքաղաքին բերանը շուն մը հաչեց: Երախը բաց վազեց վրանիս ու կը սպառնար ժանիքները ցուցնելով: Ան ոտքով կից մը տուաւ գլխուն, այնպէս ուժով որ անասունը ինկաւ գետին ու սկսաւ հեղձամղձուկ կաղկանձել: Տանտէրը բարկացած դուրս ցատկեց ու անշուշտ պիտի պոռար վրանիս, եթէ չտեսնէր անոր դէմքը որ շատ աժգոյն էր լոյսին տակ ու աչքերը որ կը փայլէին: Լուռ ու շտապ քայլերով քաշուեցաւ ներս:

Ան հիմա առջեւէս կը քալէր արագ ու ջղային քայլերով: Հասանք տան մը առջեւ: Դրան զարկաւ չորս անգամ: Գիշերային արկածին մասնակցող տղաքներէն մէկը իջաւ վար ու բացաւ մեզ:

Ան ծռեցաւ ականջին ու վայրկեան մը փսփսաց: Ես կը տեսնէի աչքերը որ կը շողային ու ձեռքը որ կը դողար իր ընկերոջ ուսին վրայ:

— Թո՛ղ տուր որ աղբիւրը անցնի, աւելցուց լսելի ձայնով, յետոյ զա՛րկ, փողոցին անկիւնը:

— Լա՛ւ, ըսաւ միւսը վճռական:

— Մտ՛ածէ, չըլլայ որ վիրաւոր ձգես, եթէ չկրնաս, երեսս չտեսնես:

— Լաւ, կրկնեց միւսը կտրուկ:

— Յետոյ կուգաս սրճարան, ուշադրութի՛ւն, աւելցուց տրտում, գէնք շարժել գիտէ...

— Գի՛տեմ.

— Յաջողութիւն, գնա՛:

Ես կը լսէի տրտմութեամբ: Հեռուէն շուն մը կը հաչէր: Երիտասարդը հեռացաւ արագ քայլերով: Մենք շարունակեցինք ճամբանիս:

Հինգ վայրկեան յետոյ կանգ առինք ուրիշ դրան մը առջեւ: Նորէն զարկաւ չորս անգամ ու գիշերային արկածին մասնակցողներէն ուրիշ մը իջաւ վար: Սեւ ու ծաղիկէ աւրուած դէմքով տղայ մըն էր: Դրան մութին մէջ խօսեցան վայրկեան մը: Երիտասարդը դուռը փակեց:

— Զտեսնէ քեզ, ըսաւ ան, մէջ կը մտնես երբ կը տեսնես որ մինակը չպիտի կրնայ: Առանց աղմուկի: Գնա՛:

Երիտասարդը գնաց միւսին ուղղութեամբ, մենք իջանք զառիվերէն վար ու գացինք սովորական սրճարանը: Անոր դէմքը վերագտած էր իր սովորական խաղաղութիւնը: Բայց իմ սիրտս կը զարնէր ուժգնութեամբ:

— Նարտ մը բե՛ր, ըսաւ սպասեակին:

Ու սկսանք խաղալ, բայց ձեռքս կը դողար:

— Կը դողաս, ըսաւ տրտում:

Ու լռեցինք: Ամբողջ երեք ժամ:

Յոգնած էի ու դառն դող մը կը ցնցէր մարմինս, այսուհանդերձ չէի մտածեր տուն դառնալու մասին: Ի վերջոյ սեւ ու ծաղիկէ աւրուած դէմքով տղան եկաւ: Դուռը բացաւ մեղմ: Մօտեցաւ: Նստաւ ու փսփսաց:

— Սատկեցաւ:

— Ո՞ւր է ինքը:

— Տուն գնաց, հագուստը արիւնով թաթխուած էր ու գլուխը վիրաւորուած, շունը լաւ պաշտպանեց ինքզինքը:

Բարձրացանք ու դանդաղօրէն գացինք դէպի ի վայրը, պատերուն տակէն՝ գող ու ոճրագործ մարդոց պէս: Հասանք աղբիւրը, յետոյ փողոցին դարձուածքը:

Դիակը հրած էին պատին: Ան ոտքովը դէմքը դարձուց իրեն ու նայեցաւ աչքերուն երկար ու տրտում նայուածքով: Ես կը դողայի ու ակռաներս կը զարնուէին իրարու: Ձեռքէս բռնեց ու ըսաւ.

— Նայէ՛ շրթունքներուն. ժամ մը առաջ համբոյր, ժամ մը յետոյ արիւն: Սէր ու մահ...

Լուսնկան կը շողար դիակին դէմքին վրայ: Ոտքով հրեց զայն կրկին պատին ու լուռ հեռացանք: Ան կը քալէր նորէն գլխահակ, ձեռքերը գրպանը, գլանիկ մը շրթունքին, տժգոյն ու լուռ:

X

Բայց մարդ գիւղաքաղաքին մէջ չէր գիտեր թէ վաղը արեգակ օր պիտի ըլլայ թէ տղմուտ երկինք: Ու գիշեր մը նորէն լուսնի լոյսով, նոյն աքասիաներուն տակ ուր կտրիճ ու գինով տղոց խումբի մը մէջտեղը ան կը սպասէր որ գիշերը թանձրանայ փողոցներուն մէջ որպէսզի իր օրը սկսի, ան՝ անպարտելին, վայրենի ու քաջ տղան որ իր փափուկ, երկար ու տաք ձեռքերով դաշոյնի հետ կը խաղար, ինկաւ Թուրք զինուած ոստիկաններու համազարկին տակ:

Մութ գիշերին, անհա՛ւատներ, յանկարծակիի բերած էին զայն մինակ ու մարմինը ծակծկելէ յետոյ, մատները ու ականջները կտրած ու պահած որպէս նշխարք:

Գիւղաքաղաքը զայն թաղեց անսահման ու երկիւղած յարգանքով: Բոլորը լացին դիակին վրայ:

Ամրան ծանր ու յամրընթաց իրիկուն էր, երբ թաղեցին զայն:

Նոյեմբեր 1925 Վալանս

ՎԱԶԳԷՆ ՇՈՒՇԱՆԵԱՆ

ՎԵՐՋ

կաւէն պատասխան չեն ստացած, պիտի սպասեն: Անոնք կրնան գործարան ներկայանալ նոյնիսկ սովորական ժամերէն վերջը, անմիջապէս որ ստանան իրենց մուտքի տոմսը:

.˙. Ցարման գործարանը վճռապէս մերժած ըլլալով յաւելումը, գործադուլը կը շարունակուի:

Զօր. Փեթլիւրայի սպանութիւնը

Երեքշաբթի օր Սէն Միշէլի պողոտային եւ Ռասին փողոցին անկիւնը սպաննուեցաւ Զօր. Փեթլիւրա, Ուկրայնայի հանրապետութեան նախկին նախագահը: Զօրավարը, որ պոլշեւիկներուն դէմ կռուելէ յետոյ, աքսորուած էր իր հայրենիքէն, իբրեւ ազգայնական, Փարիզ կը բնակէր 1925 Մարտէն ի վեր: Երեքշաբթի ժամը 2ին ճաշարանէն ելած ատեն, երբ փողոցին անկիւնը կը դառնար, մէկը ետեւէն կանչեց. «Պան Փեթլիւրա, Պան Փեթլիւրա (Պան Տէր)» նախկին նախագահը ետին դարձաւ և կեցաւ: Կանչողը, որ Սամուէլ Շվարցպար անուն ռուս հրեայ մըն էր, դիմացը կանգնեցաւ եւ ատրճանակը ուղղելով պոռաց. «Պաշտպանէ կաշիդ, սրիկա՛յ»: Եւ չորս գնդակ մէկէն արձակեց: Զօրավարը գետին փռուեցաւ: Շվարցպար վրան ծռեցաւ եւ երեք գնդակ եւս արձակեց: Յետոյ, բոլորովին պաղարիւն, պատին կրթնեցաւ, վիրաւորին մօտ, եւ հասնող ոստիկանին յանձնեց ատրճանակը, ըսելով. «Ձերբակալեցէք զիս, բայց ես վրէժս լուծեցի»: Փեթլիւրա հիւանդանոց փոխադրուեցաւ, բայց անմիջապէս մեռաւ:

Սպանիչը հարցաքննուելով, յայտարարեց թէ երբեք չի զղջար եւ թէ գիտակցութեամբ կատարած է իր գործը: Յետոյ, ուկրայնական յեղափոխութեան կարգ մը դրուագները պատմելով, յայտարարեց թէ իր ղաւանակիցներուն վրէժը լուծեց: Շվարցպար համոզուած է թէ Փէթլիւրան է որ 1917ին հրամայած է հազարաւոր (ինք կ'ըսէ 100,000) Հրեաներու ջարդը: Աւելցուց թէ ռուսական թերթի մը մէջ կարդացած ըլլալով որ զօրավարը Փարիզ կը գտնուի, լուսանկարը գտած եւ երդում ըրած էր վրէժ լուծել: Ուստի ատրճանակ մը գնելով սկսաւ հետապնդել: Տասնըհինգ օր առաջ հանդիպած էր, բայց զօրավարին կինը եւ աղջիկը միասին ըլլալով, չէր ուզած զանոնք ալ սպաննել: Առաջին անգամ էր որ առանձին կը գտնէր:

Շվարցպար ծնած է 1888ին, եւ ֆրանսական հպատակ դարձած, կռուած ըլլալով ֆրանսական բանակին մէջ: Թոքէն վիրաւորուած է գերմանական գնդակէ մը: Ժամագործի խանութ մը ունի: Շատ անուշ եւ աշխատասէր մարդ է, ոչ կը խմէ, ոչ կը ծխէ: Կինը հարցաքննուելով, յայտարարեց թէ երբեք բան մը չէր յայտնած իր մտադրութեան մասին, միայն յաճախ կը մրմռար. «Խե՜ղճ Հրեաներ. միշտ զոհ կ'երթան»:

Զօր. Փեթլիւրա ծնած է 1882ին: Ուսման շրջանին արտաքսուած է իբրեւ յեղափոխական: 1905ին օրագրող էր Մոսկուայի մէջ. եւ Ուկրանիոյ իրաւունքները կը պաշտպանէր: Յետոյ հաշուակալ եղաւ եւ յարեցաւ Սոցիալ-դեմոկրատ կուսակցութեան: 1917ի յեղափոխութեան ատեն մասնակցեցաւ Քիեվի ուկրանական գունդերու կազմութեան եւ պատերազմական նախարար եղաւ: Յետոյ ապստամբութիւն մը սարքեց եւ Քիէվ մտնելով, իշխանութիւնը ձեռք առաւ: Թէ պոլշեւիկները եւ թէ Զօր. Տէնիքին կը հետապնդէին զինքը, որով Կալիցիա ապաստանեցաւ: 1921ին, ռուսեւլեհ պատերազմին, միացաւ լեհական բանակին եւ Քիէվ մտաւ: Երբ հաշտութիւն կնքուեցաւ, Լեհերը ցրուեցին իր զօրքը եւ սահմանէն դուրս հանեցին զինքը:

Ազատականներուն պառակտումը

Լուրջ պայքար մը բացուած է Անգլիոյ ազատական վարիչներուն միջեւ: Լորտ Ասքուիթ, կուսակցութեան պաշտօնական պետը, նամակ մը գրելով Լօյտ Ճօրճի, ցաւ յայտնած է իր բռնած ընթացքին և հրատարակած յօդուածներուն համար: Լօյտ Ճօրճ երկու երեք օր մտածելէ յետոյ, երկար պատասխան մը գրեց, պաշտպանելով իր ընթացքը ընդհ. գործադուլին ատեն: Խնդիրը այնպիսի ձեւ առած է որ, կամ Ասքուիթ պիտի հեռանայ կամ Լօյտ Ճօրճ: Կը հաւաստեն թէ նախկին վարչապետը պիտի մերժէ համակերպիլ արտաքսման. բայց պիտի անցնի արմատականներուն թեւին գլուխը և թերեւս աշխատաւորականներուն մօտենայ, ոչ թէ ձուլուելու, այլ գործակցելու համար: Մասնաւորապէս ուժ պիտի տայ հանքային տագնապը լուծելու աշխատաւորական ըմբռնումով: Ունի նաեւ հողերու ազգայնացման ծրագիր մը:

Անգլիա եւ Թուրքիա բարեկամ...

Սըր Լինտսէյ, Պոլսոյ անգլիական դեսպանը, տեսակցութեան մը միջոցին հետեւեալ յայտարարութիւններն ըրաւ «Ճիմհուրիէթ» թերթին.— «Թէ Անգլիա և թէ Միջագետք պատրաստ են ամէն ապահովութիւն տալու Թուրքիոյ՝ Մուսուլի կողմէն, կը բաւէ որ բանաւոր առաջարկներ ըլլան: Առասպել է կարծել թէ Անգլիա կ'ուզէ դէպի հիւսիս յառաջանալ, Իրաքի մէջ ոտք դնելէ յետոյ: Կրնամ բացարձակապէս ապահովել ձեզ թէ իմ կառավարութիւնը մտքէ չանցներ մէկ մատնաչափ իսկ յառաջանալ գծուելիք սահմանէն անդին: Հանրապետական Թուրքիան կրնայ երկու բարձի վրայ քնանալ, անմիջապէս որ կարգադրուի Մուսուլի խնդիրը: Այս սահմանավէճի կարգադրութենէն յետոյ, Անգլիան այլեւս որ և է վէճի առիթ չպիտի ունենայ Թուրք հանրապետութեան հետ, և թերեւս երէկուան թշնամութեան տեղ, յառաջ պիտի գայ բարեկամական յարաբերութեանց շրջան մը: Այն ատեն պիտի վերադառնանք այն կացութեան որ կը տիրէր երկու պետութեանց միջեւ, անցեալ դարու երկրորդ կիսուն:»

Ռուսերու առեւտուրը

Պոլսոյ թերթերը կը գրեն թէ՝ Ռուսերուն կողմէ Թրքական՝ ապրանքներուն դէմ ձեռք առնուած միջոցներուն պատճառաւ, առեւտրական դաշնագրի բանակցութիւնները յետաձգուած են:

Ըսուեցաւ թէ Օտէսայի մաքսատան մէջ դիզուած Թրքական ապրանքներու ցամաքահանումը արտօնուած է: Ընդհակառակը, կարգ մը վաճառականներու եկած հեռագիրները կը հաղորդեն թէ, ապրանքները տակաւին մաքսատան մէջ կը մնան:

Ռուսերը հաղորդած են թէ, Ռուսիա ղրկուած լեմոններու իւրաքանչիւր սնտուկը կրնայ հինգ ոսկիի ծախուիլ, մինչդեռ սնտուկ գլուխ հինգ ոսկի մաքս կը պահանջուի: Միւս կողմէ երկար ժամանակէ ի վեր մաքսատան մէջ մնացած ապրանքները փտելու վրայ են: Խորհրդային առեւտրական ներկայացուցիչ Նուրիէֆ, այս խնդրով զբաղելու համար Պոլիս եկած է: Էնկիւրի գտնուած միջոցին յայտարարած էր թէ, Թուրք վաճառականները առանց առեւտրական ներկայացուցչութեան «վիզէ»ն ստանալու ապրանք ղրկած են, եւ այս պատճառաւ ռուսական իշխանութիւնները արտօնած չեն Թրքական ապրանքներու ցամաք հանուիլը:

Մինչդեռ Մոսկուայէն հրաման ստանալու համար, կարգ մը Թուրք վաճառականներէ 25 ոսկի հեռագրի վարձք առնուած է:

Դրամանենգները դատապարտուած

Չորեքշաբթի օր վերջացաւ Փէշթայի մէջ բացուած դատը՝ ֆրանսական հազարնոց ֆրանքներու կեղծարարութեան առթիւ: Գլխաւոր ամբաստանեալներէն իշխան Վինտիշկրաց և Փէշթայի ոստիկանութեան տեսուչ Նատօսի դատապարտուեցան չորսական տարի տաժանակիր աշխատանքի և տասը միլիոն կուրօն տուգանքի: Ազատուելէ յետոյ երեք տարի պիտի զրկուին հանրային պաշտօնէ և նոյնքան ժամանակ ալ ամէն քաղաքական իրաւունքէ: Ուրիշ երկու հոգի դատապարտուեցան մէկ տարի բանտարկութեան և երկու միլիոն կուրօն տուգանքի: Կէրի՝ երկու տարի տաժանակիր աշխատանքի և երկու միլիոն կուրօն տուգանքի եւլն:

ՀՐԱՊԱՐԱԿԱՅԻՆ ՀԱՆԴԷՍՆԵՐ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԱՆԿԱԽՈՒԹԵԱՆ 8ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁԻՆ ԱՌԹԻՒ

ՎԱՂԸ ՇԱԲԱԹ, 29 ՄԱՅԻՍ, ԻՐԻԿՈՒԱՆ ԺԱՄԸ ՃԻՇԴ 9ին

Sociétés Savantesի մեծ սրահին մէջ 8, Rue Danton, Մեթրօ Odéon

Կը խօսին Ա. ԽԱՏԻՍԵԱՆ, Ա. ՋԱՄԱԼԵԱՆ

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍ. ՃՈԽ ԲԱԺԻՆ ԵՒ ՑԱՆՑԱՌ եւ ՍԻՓԱՆ ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԲ

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

ԱՆԿԱԽՈՒԹԵԱՆ ՏՕՆԸ ԳԱՒԱՌՆԵՐՈՒ ՄԷՋ

ՄԱՐՍԻԼԻԱ

Մայիս 30, Կիրակի առաւօտեան ժամը 9ին, Սէնէմա Թափի Վէրի մէջ: Հրաւիրուած են հայ քաղաքական, ազգային եւ հայրենակցական միութիւնները: Պիտի բանախօսեն Ս. ՎՐԱՑԵԱՆ, ՀԱՅԿ ՍԻՐԸՆԿԻՒԼԵԱՆ: Սիրայօժար մասնակցութեամբ «Քնար» ֆանֆառի:

ՎԻԷՆ (ԻԶԷՐ)

Պիտի տօնուի Մայիս 30ի Կիրակի կէս օրէ վերջ ժամը 8.30ին, Սինէմա Սէն Լուի մէջ: Երգեր, արտասանութիւններ, բանախօսութիւն եւլն.:

ՎԱԼԱՆՍ՝ Շաբաթ իրիկուն, Բանախօս՝ Արմէն Սասունի:

ԼԱՆՍԷՅ

Մայիս 30ի. Կիրակի իրիկուն, Սինէմա Սէն Ժէոմէնի կից սրահը: Երգեր, արտասանութիւններ, բանախօսութիւն եւլն::

ԼԻՕ, ՍԷՆ ՇԱՄՈՆ, ՍԷՆԹ-ԷԹԻԷՆ.— Մանրամասնութիւնները տեղին վրայ:

ՊՐԻՒՍԷԼ (ՊԵԼԺԻԱ)

Շաբաթ գիշեր 29 Մայիս: Մանրամասնութիւնները տեղին վրայ:

Հ. Հ. ՊԱՏՈՒԻՐԱԿՈՒԹԻՒՆԸ պատիւ ունի յայտնելու որ Հայաստանի Անկախութեան Ութերորդ տարեդարձին առիթով սովորական ընդունելութիւնները տեղի պիտի ունենան վաղը Ուրբաթ, Մայիսի 28ին, կ. ե. ժամը 4ին, Պատուիրակութեան պաշտօնատեղիին մէջ, 71, Avenue Kléber. (կնիք)

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Հ. Յ. Դ. ԼԻՈՆԻ Ենթակոմիտէի ընկերական ժողովը յառաջիկայ Կիրակի 30 Մայիս, Քաֆէ Նուվօ Սանթրի սրահին մէջ, 7 Փլաս տիւ Փոն: Ճիշդ ժամը 9ին:

ՍԷՆ ՇԱՄՕՆԻ մարզական խումբը իր հեծելանիւի մրցումը պիտի ունենայ 30 քիլոմէթրի վրայ, կիրակի 30 մայիս, առտուան ժամը ճիշտ 8,30ին:

Շրջականներէն ով որ կը փափաքի մասնակցիլ, կրնայ գրել Haigazoun Der Haroutunian, au Cantonnement de la Varizelle par Izieux. St. Chamond. (Loire) կամ մեկնումէն քառորդ ժամ առաջ խումբին մասնակցիլ:

ՉԱՓԱՀԱՍ ՈՐԲԵՐՈՒ Միութեան ընդհ. ժողովը՝ 30 մայիս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2,30ին, 40, Պէլվիլ փողոց, մէթրօ Belleville. Բոլոր անդամներուն ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

«Յառաջ»ի և «Մարմարա»ի գործակալն է Յովհաննէս Դերձակեան, 34 Rue Dunoir, Lyon.

ՄԱՐՍԻԼԻՈՅ ՄԷՋ

«Յառաջ»ի ցրուիչն է Պ. Գեղամ Ծերիկեան.— Հասցէ Guégham Tzerikian, Poste Restante, Marseille.

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Կը փնտռուին Սեպուհ եւ Տիգրան Աբիկեան, բնիկ Ատանացի, մինչեւ 1915 Մերսին էին: Այժմ կը կարծուին Միջագետքի կողմերը ըլլալ: Տեղեկացնել M. Arshag Apikian. 12, Rue Chanoinesse, Paris (4): Առաջին լուր տուողին 500 ֆրանք պարգեւ:

Բնիկ Մանիսացի Գալուստ Տէր-Ղազարեան կը փնտռէ իր եղբօր՝ Սարգիս Տէր-Ղազարեանի կինը՝ Տիկին Հնազանդ (Կեսարացի) եւ զաւակը՝ Ղազարոս՝ 11 տարեկան, որոնք Իզմիրի աղէտէն վերջ ապրած են Փիրէա, իսկ յետոյ, մետաքսի գործարանի մէջ աշխատելու համար գործաւոր արձանագրուած ու եկած են Ֆրանսա: Տեղեկացնել Kaloust Derghagarian, chez Schwobfrères (Tissage) HÉRICOURT (Haute-Saone):

Երուանդ Մկրտիչեան Վանի Ատնօկանց գիւղէն, հօր անունն Մկրտիչ, 23 տարեկան, կամաւորական գունդէն, 1920ին Ամերիկա գացած էր և կը գտնուէր Նիակարա Ֆօլս: Իմացնել Ղազար Մկրտիչեանին 36 Rue Damesmes, Place d'Italie, Paris (13e): Կը խնդրուի Ամերիկահայ թերթերէն արտատպել:

— Զարուհի Դանիէլեան կը փնտռէ Կարապետ եւ Պաղտասար Կարապետեանները, Ակնայ Կարուշլա գիւղէն, հօր անունը Տադէս, մօր անունը Հայկանոյշ: Մարսիլիա ըլլալ կը կարծուին: Տեղեկացնել Յարութիւնեան Աբրահամի, 14 Bld. de la Pologne, Lancey (Isère).

Ակնցի Առաքել Վարդեանը կը փնտռէ իր հօրաքրոջ որդին Մկրտիչ Ռայիսեանը, բնիկ Չմշկածագցի, որ 1919ին Հալէպի մէջ տեսնուած է: Տեղեկացնել, Arakel Vartian, au Chateau de Pin a Couture. (Loire et-Cher), France. Կը խնդրուի Եգիպտոսի թերթերէն արտատպել:

Գրիգոր Հատոեան կը խնդրէ իրեն հաղորդել հասցէները հետեւեալ հայրենակիցներուն.— Շարխատան Մուրատեան, Յարութիւն Հատոեան, Յակոբ Հատոեան, Ղազար Հատոեան, որոնք Ֆրէզնօ կը գտնուին: Գրել «Յառաջ»ի հասցէով:

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

"ՄԱՅԻՍԻ 28„Ը

Աշխատակցութեամբ Ա. Ահարոնեանի, Ա. Իսահակեանի, Ա. Խատիսեանի, Ռուբէնի, Մ. Վարանդեանի, Ս. Վրացեանի, եւլն.: Հրատարակութիւն Հ. Յ. Դ. Փարիզի Շրջանային Կոմիտէի: 14 մեծ և փոքր պատկերներով: Տպագր. Կ. Յ. Ներսէս, Փարիզ, 1926: Գին 5 ֆրանք: Կարելի է ստանալ «Յառաջ»ի խմբագրատունէն:

ԳՐԱՎԱՃԱՌ ՀՐԱՏԱՐԱԿԻՉ ՊԱԼԵՆՑ

պատիւ ունի յայտարարել յարգոյ հասարակութեան թէ իր գրատունը հաստատած է փարիզ:

ՃՈԽ ՄԹԵՐՔ

ՀԱՅԵՐԷՆ եւ ՖՐԱՆՍԵՐԷՆ

ԱՄԷՆ ՏԵՍԱԿ ԳԻՐՔԵՐՈՒ

Պ. Պ. հեղինակներ եւ հրատարակիչներ կրնան իրենց երկերէն մերմօտ կեդրոնացնել իւրաքանչիւր ամիս վաճառուածներուն փոխարժէքը ստանալու պայմանաւ:

Գրատանս լիակատար գրացուցակը մամլոյ տակ է:

Հասցէ P. BALENTZ.

208 bis Rue Lafayette Paris (10e).

ԴԱՐՄԱՆԱՏՈՒՆ ԿԱՌ ՏԸ Լ'ԷՍԹ

6 Petits Hôtels (Bd. Magenta 87ի անկիւնը):

Տք. ԹԱՓՈՆ, Փ. Բ. Հ.: Tél. Trud. 11-28.

ՋԵՐՄԱՄԻԶՈՒԹԵԱՆ նոր եւ հին բարդութիւններու արագ բուժում նոր մեթոտներով: Լուսադոյն արդիւնքներ:

Ամէն օր ժամը 9-12 եւ 2-8: Կիրակի եւ տօն օրեր 9-12:

ՍԱԿԱՐԱՆ

27 Մայիս 1926

ԴՐԱՄՆԵՐ

Սթեռլին,	L. St.	[illegible]
Տոլար,	Dollar	[illegible]
Մարք (ոսկի)	Mark	[illegible]
Թրքական Թղթ.	L. Trq.	[illegible]
Թրք. ոսկի	» or	[illegible]
Մէճիտիէ	Médjidié	[illegible]
Լէվա 100 հատը	Léva	[illegible]
Տրախմի »	Drachme	[illegible]
Լիր » »	Lire	[illegible]
Պելժ. ֆրանք »	Frc. Belge	[illegible]
Զուից. »	Frc. Suisse	[illegible]
Լէյ 100 հատը	Ley	[illegible]
Ձերվոնեց	(10 Roubles or)	[illegible]

ԱՐԺԵԹՈՒՂԹ

Եգ. Քր. Ֆօնսիէ I	Cr. Fonc. Eg.	3800
» II	»	229 8
» III	»	2020
Օսմանեան երկթղ.	Lots turcs	125

Comptoir Parisien de change et de Crédit, 80, Rue Lafayette

Le Gérant : H. TEURNIER

Impr. MASSIS

208bis, Rue Lafayette Paris (10e

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

"HARATCH,,
JOURNAL ARMÉNIEN PARAISSANT TROIS FOIS PAR SEMAINE
Directeur-Propriétaire: SCHAVARSCH MISSAKIAN
Rédaction et Administration / Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն — 208 bis, Rue Lafayette, PARIS (10e).
Հեռաձայն՝ Nord 57-82
Մէթրօ.— Louis Blanc կամ Jaurès

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ	Եռամսեայ	Վեցամսեայ	Տարեկան
Ֆրանսա և գաղութներ	20 ֆր.	38 ֆր.	75 ֆր.
Անգլիա և » Եգիպտոս, Իրան	10 շ.		20 շ.
Ամերիկա	—	3 տ.	5 տ.
Ուրիշ երկիրներ	—	50 ֆր.	100 ֆր.

Հասցէի փոփոխութեան համար 2 ֆր. վճարել անհրաժեշտ է:

ԿԻՐԱԿԻ 30 ՄԱՅԻՍ 1926
30 MAI 1926
On reçoit des annonces en français et en arménien.

Ա. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 130 — Կը հրատարակուի ԿԻՐԱԿԻ, ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ և ՈՒՐԲԱԹ — ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԲ ՊԻՏԻ ՁԵՌՆԱՐԿՈՒԻ ՀԱՍՏԱՏԵԼՈՒ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԱԿՈՒՄԲ ՄԸ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՈԳԻ՛Ն ՉԻ ՄԵՌՆԻՐ

Ազատ եւ անկախ հայրենիքի գաղափարը ոչ միայն սրբազան հանգանակ մը, այլ եւ կենսական պահանջ մըն է հայ ժողովուրդին համար:

Դժնդակ եւ երկարատեւ երկունքէ մը յետոյ, երբ ազատութեան առաջին շողերը ծագեցան, շատ քիչեր խորապէս կ'ըմբռնէին կատարուած փոփոխութիւնը: Ծըմած՝ անհելի վերիվայրումներէն, հայ ժողովուրդը դեռ նոր ոտքի պիտի կանգնէր, լիովին վայելելու համար անկախութեան իրականութիւնն ու իրական բարիքները, երբ նոր անակնկալներ լեղի խառնեցին իր բաժակին: Բայց, անկէ ի վեր, աւելի խորացաւ ու ծաւալեցաւ անկախութեան տենչը: Հինգ տարի է որ կը տեւէ նոր վարչաձեւը, տիրաբար իշխելով: Եւ սակայն, բոլորի սրտին մէջ կը կսկծայ ազատութեան կարօտը, ինքնաբուխ եւ անպարտելի: Ճիշտ է, փոթորիկներ չկան այսօր, եւ խաղաղութիւն կը տիրէ մեր հայրենիքի սահմաններուն վրայ — խաղաղութիւն՝ մեր ամէնէն տարրական իրաւունքներուն ուրացման գնով: Եւ սակայն, լոկ այլ ամենի փոթորիկ մը կը խռովէ ժողովուրդի հոգին: Այն ինչ որ ունինք այսօր, ոչ միայն չի համապատասխաներ հայ ժողովուրդի կամքին, այլ եւ անոր անմիջական, ընթացիկ շահերուն: Հայրենիքի գաւակները տէրը չեն իրենց իրաւունքներուն, խաբուսիկ եղբայրութեան մը դրօշին տակ, նորէն զօրաւորներն են որ կը վայելեն առիւծի բաժինը: Վրաստանը եւ Ատրպէճանը չունին թափառական բազմութիւններ, բայց թառ կապած են հայկական հողերու վրայ, որոնց համապատասխան ժողովուրդ անգամ չկայ, իբրեւ արտածելի քանակութիւն: Մինչդեռ մենք ստիպուած ենք սպասել որ առուներ բացուին եւ ճախճախուտներ չորնան, որպէսզի կարելի ըլլայ քանի մը հազար հայրենակիցներ ճամբայ հանել, այն ալ իրենց սեփական դրամով... Ամերիկեան տարեչափը (քօթա) աւելի անհանդուրժելի չէ քան Հայաստան մտնելու պայմանները: Չենք ուզեր խօսիլ ներքին կարգ ու սարքի մասին, որ այլապէս — եւ գիտակցօրէն — կը սաստկացնէ ազատութեան ծարաւը:

Դառն եղաւ առաջին պարտութիւնը, բայց միանգամայն դաստիարակիչ: Ինչ որ տարերային բնազդ մըն էր երէկ, գիտակից խոյանք մըն է այսօր:

Ձեկաները չեն կրնար չքացնել ազատութեան ոգին:

ՄԻՆԱՍ ՉԵՐԱԶ

Այսօր, 30 Մայիս, Մարսէյլի մէջ կը տօնուի Մինաս Չերազի հանրային գործունէութեան 60ամեայ յոբելեանը:

Մինաս Չերազ դասական ներկայացուցիչն է այն սերունդին, որ հայ ժողովուրդին վիճակին բարելաւումը կը սպասէր Եւրոպայէն: Այն շրջանին ուր ինք ասպարէզ նետուեցաւ, մարդիկ միայն Պապը Ալին ունէին իբրեւ յոյս և ապաւէն: Խրիմեան պատռեց վարագոյրին մէկ մասը, Մինաս Չերազն ալ միասին: Առաջին քաղաքական փորձն էր որ կը կատարուէր:

Բայց յեղափոխական մը չէր Մինաս Չերազ: Եւ ճիշտ ատոր համար ալ, մինչեւ իր հասուն և ալեւոր տարիքը, մնաց նոյն վիպական տիպարը, մայրաքաղաքէ մայրաքաղաք ման գալով, դիւանագէտներու դուռները ափ առնելով, ի խնդիր հայկական դատին, որուն լուծման ուղիղ ճանապարհը չէր գտնուած դեռ: Իր «Յիշատակ»ներուն մէջ կը հանդիպինք այնպիսի պատմութիւններու, որոնք վկայականներ են իր և իր սերունդի միամտութեան: Կամքով թոյլ, միշտ կ'ազդուէր ամէն հոսանքէ: Իր մշակած գրականութիւնն ալ, որ կը շարունակուի մինչեւ այսօր, իբրեւ աղօտ նշոյլ մը, արտայայտութիւնն է իր խառնուածքին հեզ և տժգոյն:

Ներկայ սերունդը, չարաչար յուսախաբ հայկական դատի նախկարապետներու մանկունակ միամտութիւններէն, յարգանք ունի, այսուհանդերձ, բոլոր վաստակաւորներուն հանդէպ. գոնէ անոնց հանդէպ որոնք անկեղծօրէն հաւատացին արդարութեան մը և տքնեցան անոր համար: Չերազն ալ եղաւ այդ վաստակաւորներէն, և պէտք է իբր այդ ողջունել զայն:

Ահա կեանք կը որ մաշեր է աւելի քան կէս դար, հաւատքի մը համար: Շ.

ՄԵՆԱՇՆՈՐՀՆԵՐԸ ՌՈՒՍԻՈՅ ՄԷՋ

Խորհրդային կառավարութիւնը որոշեց բազմաթիւ նոր դիւրութիւններ տալ օտար արտօնատէրներուն, հանրային շինութեանց համար: Անոնք իրաւունք պիտի ունենան մասնակցիլ կաճ կարասիներու, գործարաններու, նաւահանգիստներու եւ հանրային շէնքերու շինութեան մրցումներուն, խորհրդային հաստատութեանց հաւասար գետնի վրայ:

ՄԱՄՈՒԼ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՁԵՐԲԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

«Դրօշակ»ի վերջին թիւէն կը քաղենք հետեւեալ զեկոյցը.—

«Անցեալ Փետրուարին, արտասահմանեան մամուլին հաղորդուած հեռագիրներ և նամակներ կը տեղեկացնէին հարիւրաւոր ձերբակալութիւններ, որոնք տեղի ունեցած էին Հայաստանի մէջ, Յունուարի սկիզբները:

Այս մասին բացարձակ լռութիւն կը պահէր խորհրդային մամուլը, իսկ արտասահմանեան հակադաշնակցական թերթերը, սովորականին պէս ածապարեցին «սուտ», «յերիւրածոյ» եւլն. հռչակել ձերբակալութեանց լուրը: Եւ իրենց մէկ օրկանը աւելի առաջ երթալով, «պաշտօնական հերքում» մըն ալ բերել տուաւ Երեւանէն:

Հ. Յ. Դաշնակցութեան Բիւրօն, որ աչալրջութեամբ կը հետապնդէր խնդիրը առաջին օրէն իսկ, ներկայիս լրացուցած ըլլալով իր քննութիւնը, ի վիճակի է պաշտօնապէս հաստատելու, թէ բացարձակապէս ճիշտ են ձերբակալութիւնները, թէ շատերը մինչեւ այսօր կը տառապին բանտերու մէջ, իսկ շատերն ալ աքսորուած են Ռուսաստանի խորքերը:

Հայաստանի սահմաններուն մէջ առաջին օրերուն ձերբակալուած են.—Շիրակի շրջան՝ 42 հոգի, Ալագեազ 12, Էջմիածին 15, Կոտայք 5, Ղամարլու 2, Դիլիճան 10, Դարալագեազ 12, Զանգեզուր 11, Երեւան 89, Երեւանի զինուորական եւ հրամանատարական կազմէն 40:

Այնուհետեւ ձերբակալութիւնները շարունակուած են փոքր ընդհատումներով, միշտ վառ պահելու համար ահ ու սարսափը: Մասնաւորապէս Էջմիածինէն ձերբակալուած են շարք մը ուսանողներ և զինուորականներ: Այս ձերբակալուածներու թիւը, ինչպէս և խորհրդային միւս երկիրներու մէջ ձերբակալուած Հայերու թիւը դեռ եւս ստուգման կը կարօտի:

Բանտարկեալները, որոնց մեծամասնութիւնը ուսուցիչներ, ուսանողներ և գիւղացիներ կը կազմեն, դժնդակ վիճակի մը դատապարտուած են, Չեկայի խոնաւ նկուղներուն մէջ, թէ բարոյապէս և թէ ֆիզիքապէս:

Բոլշեւիկեան բռնակալութեան առաջին քաջագործութիւնը չէ այս, անպաշտպան զոհերու հանդէպ: Այդ իշխանութիւնը միջոցներու մէջ խտրութիւն չի դներ, անսասան պահելու համար իր լուծը. պատրուակներն ալ ինքն է որ կը հնարէ, ինչպէս ներկայ պարագային:

Բայց իր իսկ ձեռքով կը փորէ իր հիմքերը: Ճակատագրական է այս անհաշեկչական քաղաքականութեան վախճանը:

Եւ զոհերը շատ լաւ գիտեն այդ պարագան, երբ աներկիւղ կը դիմագրաւեն ամէն վտանգի, կը տոկան անլուր չարչարանքներու:»

ԵՂԲԱՅՐԱՍՊԱՆ ԿՌԻՒԸ—ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

(Մեր մասնաւոր թղթակցէն)

ԼԻՕՆ, 29 Մայիս

Համաձայն դիագննութիւնը կատարող Տօքթ. Էթիէն Մարթէնի բժշկական տեղեկագրին, Մխիթար Պաղտասարեան զանազան տեղերէ թեթեւ վէրքեր ստացած է, սակայն մահը առաջ եկած է սրտին մխուած դանակէ մը, որ աջ բլթակը ծակելով ներքին արիւնահոսութիւն պատճառած է: Ոստիկանութիւնը չէ կրցած գտնել ոճիրին հեղինակը: Երեք երիտասարդներ կ'ամբաստանուին իբրեւ զաւազանով զարնող: Ֆրանսացի բանուոր մը, Կիւսթավ Կօտ, կարգ մը վկայութիւններ տուած է այս ուղղութեամբ: Ներկայիս բանտը մարդ չկայ: Հաւանաբար տասը օր վերջ Յար. Մուրատեան կրկին կանչուի:

⁂ Երկար սակարկութիւններէ յետոյ կազմուեցաւ առժամեայ ազգային միութիւն մը, որ տեսակ մը կարկտան է: Դաշնակցականները մերժեցին մասնակցիլ: Նախկին ազգ. միութեան երեք անդամները՝ Պ. Պ. Սերոբէ Փափազեան, Աբրահամ Չաքմաքճեան և Մելքոն Մելքոնեան կը շարունակեն իրենց պաշտօնը. ասոնց վրայ աւելցան Պ. Պ. Զաքարիա Մեսրոպեան և դերձակ Յակոբ Կիւլպէնկեան: Ասոնք պիտի տանին գործը, մինչեւ որ Փարիզի պատգամաւորական ժողովը վաւերացնէ Սահմանադրութիւնը և ընտրուի նոր մարմին կազմուի:

Լիօն պիտի տայ չորս պատգամաւոր: Ընտրութեանց օր նշանակուած է Յունիս 6 Կիրակի օր: Բուէարկութեան պիտի մասնակցին «եկեղեցական-ազգային տուրք վճարողները»:

Իբրեւ հաւանական թեկնածու կը յիշուին Տօքթ. Լեւոն Գրիգորեան, Պ. Պ. Ներսէս Օհանեան, Բարսեղ Կիւլպէնկեան և Ս. Փափազեան (Լիօնէն):

ՄԱՅԻՍ 28Ի ԱՌԹԻՒ

Հայկ. Հանրապետութեան 8րդ տարեդարձին առթիւ, Ուրբաթ օր ընդունելութիւն մը կատարուեցաւ Հ. Հ. Պատուիրակութեան գրասենեակին մէջ: Ներկայ էին շատ մը ծանօթ անձեր եւ մանաւանդ երիտասարդներ, Վրաստանի եւ Ատրպէճանի կողմէ՝ ազգային կառավարութեանց ներկայացուցիչները եւլն.: Տկարութեան պատճառով գրաւորապէս շնորհաւորութիւններ յայտնած էին Փարիզի հոգեւոր հովիւ Վռամշապուհ եպսկ. եւ ուրիշներ: Պ. Ա. Խատիսեան խօսք առնելով բացատրեց օրուան նշանակութիւնը: Հ. Մ. Ը. Մ.ի Փարիզի մասնաճիւղի Վարչութեան ներկայացուցիչը գրաւոր ուղերձ մը կարդաց, որ շեշտելով թէ «հայ ժողովուրդը իտէալի մը պէտք ունի, և կը բաղձայ որ այդ իտէալը Հայաստանի անկախութիւնը ըլլայ»: Խօսք առաւ նաեւ Հայ Սպաներու Միութեան ներկայացուցիչը, ողջունելով տարեդարձը եւ հայ մարտիկներու ամուր հաւատքը յայտնելով վաղուան համար:

Այս առթիւ պատուասիրութիւններ եղան հիւրերուն:

Եռագոյնը կը ծածանէր Պատուիրակութեան շէնքին վրայ:

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԽՍՏՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԼԻՈՆԻ ՀԱՅԵՐՈՒՆ ԴԷՄ ?

Վերջին պահուն Լիոնէն ստացանք հետեւեալ տխուր տեղեկութիւնը.— Սէն-Տիտիէի քաղաքապետը յայտնած է Լիոնի Ազգ. Միութեան ատենապետին թէ՝ այսուհետեւ ինքնութեան թուղթ չպիտի տրուի Հայերուն եւ թէ շրջականերէն Լիոն եկած բոլոր Հայերը իրենց եկած տեղերը պիտի վերադարձուին:

Խառնակիչներուն աչքը լո՜յս:

«Ինչ ըսել կ'ուզէ»

Այս խորագրով լուրի մը մէջ, Պոլսոյ «Ազգամ» թերթը կը գրէ.— Յունաստանի դիկտատոր Պ. Փանկալոս Կրետէի մէջ, իրեն ի պատիւ տրուած հացկերոյթի մը պահուն, խօսքը սպաներուն ուղղելով ըսած է. «Պէտք է միշտ նկատի առնուի որ, խիստ մօտ ժամանակի մէջ Յունաստան ձեռք պիտի բերէ առիթը, պահանջելու համար այն իրաւունքները որ զլացուեցան իրեն աղէտի օրերուն: Հետեւաբար, միշտ պատրաստ եւ միացած գտնուեցէք»:

⁂ Թուրքիոյ պատերազմական գործավարութիւնը հրամայեց ազատ արձակել այն զինուորները որոնք կանչուած էին գարնան ռազմափորձերուն առթիւ:

ԵԼՄՏԱԿԱՆ ՏԱԳՆԱՊԸ եւ ԽՈՐՀՐԴԱՐԱՆԸ

Խորհրդարանը բացուեցաւ Հինգշաբթի օր, Զատկի արձակուրդէն յետոյ, եւ Պ. Պոիան 209ի դէմ 320 քուէ շահեցաւ, երբ պահանջեց անպայման ժամանակով յետաձգել երկրին ելմտական կացութեան վիճաբանութիւնը: Դահլիճը փոքրամասնութեան մէջ մնաց քիչ յետոյ, ընտրական օրէնքի բարեփոխման ծրագրին առթիւ, որուն անմիջական քննութիւնը կը պահանջէր. բայց վստահութեան խնդիր հանած չըլլալով, հրաժարականի հարց չծագեցաւ: Ֆրանքին զգալի բարձրացումը (տոլարը՝ 37էն իջաւ 30ի) եւ Ապտիւլ Քէրիմի անձնատուութիւնը ամրապնդած էին դահլիճին դիրքը:

Կառավարութիւնը ելմտական խնդրին յետաձգումը պահանջեց այն պատճառաբանութեամբ թէ ներկայ պարագաներուն մէջ հրապարակային վիճաբանութիւն մը մեծապէս պիտի վտանգէ իր կարգադրութիւնները: Զանազան խմբակցութեանց ներկայացուցիչներ կը պնդէին անմիջապէս սկսիլ վիճաբանութիւնները: Ընկերվարական երեսփոխան մը դիտել տուաւ թէ առաջ ֆրանքին անկումը կը վերագրուէր Ամերիկայի եղած պարտքին կարգադրութեան ձախողման. մինչդեռ համաձայնութիւն գոյանալէ յետոյ, դրամը ա՛լ աւելի ինկաւ: Աւելցուց թէ մասնագէտներու յանձնախումբի մը կազմութիւնը ուրիշ բան չի նշանակեր, եթէ ոչ ուրիշ Տօուսի ծրագիր մը հաստատել Ֆրանսայի համար: Վարչապետը պատասխանեց թէ կառավարութիւնը ամբողջ ծրագիր մը ունի երկրին ելմտական վերակազմութեան համար որ պիտի պարզուի ամրան արձակուրդէն առաջ:

Ապտիւլ Քէրիմի ճակատագիրը

«Տէպա» խմբագրականով մը խիստ պատիժ կը պահանջէ Ապտիւլ Քէրիմի համար, յայտնելով թէ իր բռնած գերիներուն մէկ մասը ջարդած է:

Սպանիան ալ կը պահանջէ իբրեւ ապստամբ դատել զայն: Ցեղապետը պաշտօնապէս հպատակութիւն յայտնեց առջի օր:

Չինաստան պոլշեւիկներուն դէմ

Ուրբաթ օր Փէքինի մէջ բացուեցաւ արտասովոր ժողով մը, որուն օրակարգի գլխաւոր նիւթն է պոլշեւիկեան ամէն ազդեցութիւն ոչնչացնել Չինաստանի մէջ: Այս շարժման վարիչներն են երկու առաջնակարգ զինուորականներ: Կռիւները կը շարունակուին զանազան նահանգներու մէջ, եւ Քանթոնի պոլշեւիկ իշխանութիւնը բանակ մը ղրկած է դէպի հիւսիս, բայց իր հակառակորդները աւելի զօրաւոր են:

Ժողովը նկատի պիտի առնէ նաեւ սահմանադրական կառավարութիւն մը հաստատելու խնդիրը:

Խնայողութիւն՝ անուանապէս

Խորհրդային իշխանութիւնը սկսած է խստօրէն գործադրել խնայողութեան հրամանը, որ տրուեցաւ վերջերս: Պաշտօնական տեղեկագրի մը համաձայն, արդէն 220 հոգի գնդակահարուած են: Այն բոլոր հաստատութիւնները որոնք պետական նպաստով կը մատակարարուին, պարտաւոր են կրճատել ծախքերը: Կ'ըսուի թէ քանի մը միլիոն ոսկի րուբլի խնայուած է արդէն: Խիստ միջոցներ ձեռք առնուած են, որպէսզի կրճատուին պաշտօնէութեանց թիւը եւ թոշակները: Անոնք որ կ'անսաստեն տրուած հրամանին, իրենց դէմ կը գտնեն Չեկայի ներկայացուցիչները, որոնք ընդհանրապէս կը գնդակահարեն մէկ-երկու

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ԱՆԿԱԽՈՒԹԻՒՆԸ...

(ՄԱՅԻՍ 28-Ի ԱՌԹԻՒ)

Անկախութեան զտարիւն թշնամիները պոլշեւիկներն են: Ռամկավարները թշնամի են տակտիկի տեսակէտով. իրենց «սրտերուն մէջ», սակայն, պահած ունին, «անկախութեան տենչը»: Պոլշեւիկները, առանց բացառութեան, բոլոր պարագաներու մէջ, կը ժխտեն անկախութեան հնարաւորութիւնն ու օգտակարութիւնը եւ մոլեգին կը պայքարին Հայաստանի անկախութեան կողմնակիցներուն դէմ:

Անոնք կ'ըսեն.— Պուրժուական կարգերու մէջ անկախութիւն չի կրնար ըլլալ, իսկ համայնավարական կարգերու մէջ անկախութեան պէտք չկայ, քանի որ բոլոր աշխատաւորները մէկ ընտանիքի զաւակներ են: Եւ իրենց միտքը հաստատելու համար օրինակներ ալ կը բերեն: Անկա՞խ է Գերմանիան, որ Վէրսայլի դաշնագրով ու Տօուսի ծրագրով ստրկացած է դաշնակիցներուն. անկա՞խ է Ֆրանսան, որ ճորտ է այսօր ամերիկեան դրամատէրերու ձեռքին. անկա՞խ են միւս մանր ու խոշոր պետութիւնները, որոնք ստորադասուած են մէկ մէկու, հազար ու մէկ կապերով: Անկախ կրնայ ըլլալ Ամերիկա մը կամ, թերեւս, Անգլիա մը. բայց մնացած բոլոր երկիրները զուրկ են բացարձակ անկախութենէ եւ, ուրեմն, անկախութեան ձգտողները կոյր երազատեսներ են միայն:

Այս իմաստով, ի հարկէ, անկախութիւն չկայ: Ու հասարակ. բացարձակ երեւոյթներ գոյութիւն չունին ընկերային կեանքի մէջ: Բացարձակօրէն Ամերիկան ալ անկախ չէ. եւ աւելի պակաս Անգլիան, որ անդամ է Ազգերու Դաշնակցութեան: Արդի հանրակարգի մէջ — եւ բոլոր հանրակարգերու մէջ ալ — իւրաքանչիւր պետութիւն հազար ու մէկ թելերով կապուած է ուրիշներու հետ: Երբ ելեկտրականութիւնն ու ռատիօն տարածութիւնները հասցուցած են նուազագոյն չափին, երբ արդիւնաբերութիւնն ու առեւտուրը կազմակերպուած են միջազգային ձեւով եւ հում նիւթերու արտադրութեան ու մշակութեան վայրերը բաժնուած են իրարմէ հազարաւոր քիլօմեդրներով, իսկ բաշխման ու սպառման շուկան բովանդակ աշխարհն է, անհեթեթութիւն է խօսիլ բացարձակ անկախութեան, այսինքն ազգերու բացարձակ առանձնացման եւ ինքնամփոփման մասին: Ի հարկէ, իւրաքանչիւր ժողովրդի վեհապետական իրաւունքները սահմանափակուած են եւ պէտք է սահմանափակուին ուրիշներու իրաւունքներով ու շահերով: Ասիկա բնական է եւ անհրաժեշտ՝ ընկերային յառաջդիմութեան տեսակէտով: Եւ ասոր դէմ չէ, որ կ'առարկուի:

Բայց անկախութեան թշնամիները կ'անտեսեն — եւ կ'անտեսեն գիտակցօրէն — քանի մը պարագաներ, որոնք հիմնական նշանակութիւն ունին խնդիրը լուծելու համար: Առաջին եւ գլխաւոր պայմանը այն է, որ իւրաքանչիւր ազգ ինք իր ազատ կամքով որոշէ, թէ ի՞նչն է իրեն համար օգտակարը,— անկախութի՞ւնը, թէ ուրիշ ազգի մը հետ մէկ յարկի տակ ապրիլը: Եթէ պոլշեւիկները թոյլ տային, որ հայ ժողովուրդը ազատ ու ինքնորէն՝ ինքն արտայայտուէր իր ճակատագրի մասին եւ ինքնայօժար որոշէր իր երկիրը մտցնել խորհրդային միութեան մէջ, մեր պատասխանը կ'ըլլար.— Օրհնեալ ըլլայ այդ կամքը: Ժողովուրդներու ինքնորոշման օրէնքը, գերագոյն սկզբունք մըն է որ պոլշեւիկներն ալ կ'ընդունին թուղթի վրայ, միակ եւ բացարձակ օրէնքը, որով ազգերը պէտք է որոշեն իրենց վիճակը: Ասկէ դուրս ամէն կարգադրութիւն բռնութիւն է: Եւ բռնութիւն է նաեւ պոլշեւիկներու ըրածը, երբ անոնք, առանց ժողովուրդներու կամքը հարցնելու, միայն զէնքի ուժով կուգան ու կը նստին անոնց վզին:

Երկրորդ, երբ ժողովուրդ մը ազատ կամքով կ'որոշէ հրաժարիլ իր վեհապետական իրաւունքներու մէկ մասէն յօգուտ ուրիշին, կը ղեկավարուի միայն այն սկզբունքով, որ ազատ ժողովուրդներու համերաշխութեան մէջ է իր եւ ընդհանուրի շահը, եւ իր մէկ իրաւունքէն ձեռք քաշելով՝ կ'ապահովէ ուրիշ, աւելի արժէքաւոր իրաւունք մը: Այս սկզբունքը բոլորովին կը մերժեն պոլշեւիկները, երբ Մոսկուայէն տրուած հրամանի մը վրայ, կը լայնցնեն կամ կը նեղցնեն այս կամ այն ժողովուրդին իրաւունքները: Մէկ կողմէն, օրինակի համար, Ուզպէկիստան մը կը յայտարարուի ինքնօրէն պետութիւն եւ վեհապետական իրաւունքներով կը մտցուի միութեան մէջ, միւս կողմէ Հայաստան մը կամ Վրաստան մը կը զրկուին վեհապետական իրաւունքներէ եւ կը դրուին Անդրկովկասեան պետութեան մէջ: Ո՞վ տուաւ այս որոշումը. ինչո՞ւ համար: Հայ կամ վրացի ժողովուրդներու կամքը հարցնող եղա՞ւ: Ո՛չ: Մոսկուան այդպէս յարմար տեսաւ եւ այդպէս ալ եղաւ: Վաղն ալ կրնայ ատոր հակառակը կատարուիլ: Մինչդեռ Չէխօ Սլօվաքիա մը կամ նոյնիսկ պարտուած Պուլկարիան երբեք թոյլ չեն տար, որ Լոնտոնէն Չէմպըրլէն մը կամ Փարիզէն Պրիան մը իրենց ուզածին պէս տնօրինեն իրենց ճակատագիրը: Տարբերութիւնը մեծ է:

Կայ եւ մէկ ուրիշ կարեւոր պարագայ, զոր կ'անտեսեն անկախութեան հակառակորդները: Ընդունինք թէ ապագային անկախ ազգեր պիտի չըլլան եւ արդի առանձնացած պետութիւններու տեղ պիտի ստեղծուի ազատ ազգերու համաշխարհային միութիւն մը: Ասիկա հնարաւոր է, հաւանական է եւ բաղձալի բոլոր ազգերու, բայց, մանաւանդ, փոքր ազգերու համար: Բայց այսօր այդպէս չէ: Կան անկախ ազգեր եւ ամէն անհատ քաղաքացի է ո եւ է ինքնօրէն պետութեան: Պետականութենէ դուրս քաղաքացիութիւն չկայ եւ պետութեան մը պատկանելու հնարաւորութենէն զուրկ անհատը կը մնայ կախուած օդին մէջ՝ անտէր, անպաշտպան եւ հազար փորձանքներու ենթակայ: Այսպէս է «պուրժուական» աշխարհը, որուն մէջ դատապարտուած ենք ապրելու:

Արդ՝ երբ կար անկախ Հայաստանը, ամբողջ երկրագունդին վրայ ապրող Հայերը իրենք զիրենք կը զգային քաղաքացի այդ Հայաստանին, իրենց գրպանը ունէին անոր անցագիրը եւ իրենց թիկունքին՝ պաշտպանութիւնը անոր ներկայացուցիչներուն: Որքան եւ տկար, այդ պաշտպանութիւնը կար եւ օր աւուր կը դառնար իրական: Պոլշեւիկները խորտակեցին Հայաստանի անկախութիւնը եւ ի՞նչ դրին տեղը, ինչո՞վ փոխարինեցին հայ քաղաքացիին անցագիրը, ի՞նչ վիճակ ստեղծեցին սա արտասահմանի 700,000նոց հայ գաղթականին համար: Ո՛չ մէկ վիճակ: Անոնք արհամարհանքով թքին այդ «պուրժուական նախապաշարումին» վրայ եւ քալեցին իրենց ճամբան: Մայիս 28ը փոխարինելով Նոյեմբեր 29ով, պարզ ժամանակագրական գործողութիւն մը չէ կատարուած, այլ դրութիւն մը յեղաշրջուած: Պոլշեւիկները ոչ միայն ջանացին սպաննել հայ ժողովուրդի գիտակցութեան մէջ անկախութեան գաղափարը, այլեւ իրաւազուրկ դարձուցին ու չորս հովերուն տուին բովանդակ գաղութահայութիւնը. այսինքն՝ հայ ժողովուրդին մէկ չորրորդը: Անոնց կացութիւնը ծանրացա՛ւ, մանաւանդ, եւ այն պատճառով, որ պոլշեւիկներու դաշնակից ու հոգեհարազատ բարեկամ քէմալականները արտասահմանի նախկին օսմանեան հպատակ բոլոր Հայերը զրկեցին քաղաքացիութեան իրաւունքէն, որով հարիւր հազարաւոր բազմութիւններ դրուեցան աշխարհաքաղաքացիներու վիճակին մէջ՝ Տքթ. Նանսէնի երեւութական հովանաւորութեան տակ: Եւ հայ պոլշեւիկները մատը մատին չզարկին անոնց վիճակը բարելաւելու համար:

Այս եւ նման հարցերու մասին պէտք է մտածել Մայիս 28ի տարեդարձին առթիւ: Փոխանակ ջղագարօրէն աջ ու ձախ անաթէմաներ կարդալու եւ այլանդակ՝ ծամածռութիւններով ու հայհոյանքներով կուսակցական հաշիւներ մաքրելու՝ պէտք է լրջօրէն մտածել ժողովրդի՛ մասին: Այդ պարտականութիւնը չունին ռամկավարները — ոչ ալ կարողութիւնը — բայց պոլշեւիկներու անմիջական պարտականութիւնն է ատիկա, իբրեւ կուսակցութիւն մը, որ իշխանութեան գլուխը կը գտնուի: Մենք կը տեսնենք, սակայն, որ անոնք ալ ատանկ «քաղքենի» — «նեղ ազգայնական» հարցերով չեն զբաղիր: Հո՛ն, ուր դրուած են, տիեզերական «պլանէտար» խնդիրներ, ուր մարդիկ կը շարունակեն, օրօրուիլ «համաշխարհային յեղափոխութեան «անմիջական հնարաւորութեանց» զառանցանքներով, ի՞նչ նշանակութիւն ունի 700,000 հայ գաղթականներու իրական վիճակը կամ քանի՞ սանթիմ կ'արժէ ամբողջ հայ ժողովուրդն իսկ . . .

Ս. ՄԱՍՈՒՐԵԱՆ

ՏՈՒՐՔ՝ ՕՏԱՐ ԼԵԶՈՒՈՎ ԱԶԴԵՐՈՒ ՎՐԱՅ

Փարիզի Քաղաքապետական խորհուրդի անդամներէն Պ. Մասսոն նորէն առաջարկած է տուրք հաստատել այն բոլոր ազդանշաններուն եւ ազդերուն վրայ որոնք Ֆրանսերէնէ տարբեր լեզուով կը գրուին: 1925ին նոյն այս առաջարկը դրուած էր, բայց մերժուեցաւ, որովհետեւ Սէնի նահանգապետը դիտել տուաւ թէ միւս երկիրներն ալ կրնան փոխադարձ միջոցներ ձեռք առնել Ֆրանսերէն լեզուին դէմ, եւ եկամուտն ալ չարժեր: Կարգ մը թերթեր ուժ կուտան Պ. Մասսոնի առաջարկին:

ՍՕՖԻԱՅԻ մէջ եօթը դրամանենգներ տասը տարի եւ տասը հոգի ութէն 2 տարի բանտարկութեան դատապարտուեցան, 30 միլիոն լէվա արժողութեամբ 5 հազարնոց թղթադրամ շինած ըլլալով:

ԱՊՐԻԼ 11-ՄԱՅԻՍ 28

Յորձանուտ անկումներու, եւ խելայեղ ու փառապանծ բարձրացումներու էջեր ունի մեր պատմութիւնը:

Արիւնոտ ու յուսահատ ողբումներ տեղ մը: Եւ յանկա՛րծ, — խիզախ ու միահամուռ ճիգ, անակնկալ դիմագրաւում, արցունքին հետ իսկ ժպիտ, ու խոյանքնե՛ր...:

Այսպէս է քալեր — նետուե՛ր — դարերուն մէջէն՝ մեր պզտիկ, բայց հաւատաւոր ժողովուրդը:

Մէկ կողմը՝ — մեր պատմութեան — խորհրդաւոր, ումթին, մեր մենաւոր Սեւանին նման:

Կողքին՝ վէս ու ճառագայթաւո՛ր անսիլքներ, մեր ալեհա՛ռ Արարատը յիշեցնող:

Իսկ վարէն՝ տրտում ու յարատեւ գնացքը մեր ժողովուրդին — «քայլամոլո՛ր» «Մայր Արաքս»ին:

*
* *

Բայց առաւելապէս յատկանշական է մեր պատմութեան վերջին տասնամեակը: Վասն զի, մեծագոյն Պարտութեան հետ մեծագոյն Յաղթութեան միացման շրջանն է ան:

Ան կը սկսի անօրինակ Հատուցումով մը, ու կը վերջանայ անփոխարինելի փառքով մը,

Ապրիլ 11ը գերագոյն ողբերումն է ցեղին, Մայիս 28ը՝ երկունքն է նոյն տառապանքին:

Ճիշդ է, անջատ դէպքեր են անոնք: Մանաւանդ որ, մէկը՝ մեր կամքէն անկախ կորուստն է ժողովուրդի կէսին: Իսկ միւսը՝ անակնկալ արեւծագը՝ ցայգալոյսէն իսկ առաջ: Առանձնապէս յիշատակուած այդ օրերուն մէջ չէ, սակայն, երկու թուականներուն յատկանիշը: Ու ինծի կը թուի, որ հնարաւոր չէ անջատաբար արձանագրել կամ տօնել այդ երկու Օրերը: Պէտք է նոյնացնել ու խառնել զանոնք: Ու պէտք է միասին կրել — միեւնոյն նպատակով ու միեւնոյն կռուին մէջ ինկած զինուորին Դափնեպսակը (Ապրիլ 11), ու բարձունքներուն դիմագրաւող իր զինակցին Եռագոյնը (Մայիս 28):

Աւարայրի վրայ տարուած Վարդանանց յաղթանակը եթէ իր ոգիով կը մնայ նոյնը՝ Սարտարապատի լանջերուն վրայ օրհասական կռիւէ մը վերջ շահուած փառքին հետ, անոնց երկուքին բնոյթը կը փոխուի, սակայն:

653 թուականը ինք իրմով կը ծնի, ու ինք իրմով կը յատկանշուի:

1918ը՝ իր խորքն ու շունչը կ'առնէ իրմէ առաջ՝ աւելի քան կէս դարու զրկանքներէն ու երազանքներէն: Իսկ տարիներու այդ յարատեւ ողբերումներն ու դիմագրաւումները հաւաքաբար կը բնորոշուին Ապրիլ 11ով:

*
* *

Սովոր ենք ինք իրմով տօնել այս թուականը եւս: Ի՜նչ բարեմիտ ինքնամոռացում: «Դափնեպսակ» ու «Հոգեհանգիստ» միայն ունինք այդ օրը: Ու միայն այդ օրուայ կալանաւոր շարքը՝ մեր յիշողութեանը մէջ, իրենց գեղեցիկ ու պայծառ նայուածքները արիւններուն մէջ փակող մեծերուն: Ու անոնց հետ, նոյն շրջանին, ձեռնակապ եւ հալածական՝ գետերու յորձանքին յանձնուածներու, ծառի մը կոճղին տակ խողխողուածներու, կամ՝ կիրճերու դաւաղիր մենութեանը մէջ ջախջախուած գանկերու արհաւրալի կսկիծը:

Ինծի կը թուի, դարձեալ, որ միայն երեք-չորս տարիներու այդ արիւնոտ ողբերումով չի յատկանշուիր Ապրիլ 11ը: Անիկա ամենէն կսկծալի ու կարմիր էջն է մեր ողբերգութեան գրքին, որուն ծալքերը կ'երկարին մինչեւ 60ական թուականները, որ՝ իր նախաբանը կ'առնէ Սասունի եւ այլ կոտորածներով, ընթացիկ բնոյթ կը ստանայ անհատական եւ անվերջ սպանութիւններով, կը բնորոշուի 96ի ջարդերով, կ'ընդհանրանայ թուրք պետութեան ծրագրեալ հալածանքներով, ու իր եղերական վախճանին կը հասնի 1915ի եղեռնով:

1865-1915՝ ամբողջ յիսուն տարիներու անվերջ, հետզհետէ ծաւալող ու շղթայուող, իրար զօդուած կամ իրար լրացնող զոհերուն ու ողբերգութիւններուն, կսկծուն բայց յուսադրող, արիւնոտ բայց յաւերժական ԽՏԱՑՈՒՄն է Ապրիլ 11ը:

Կարծ՝ Հայկական Դատին «ել.ք»ի (հատուցումի) էջն է ան:

*
* *

Իսկ այդ դատին մուտքի (յաղթանակի) փառքը կը սկսի նոյնքան զուգահեռ Ազատագրութեան գաղափարը ծնունդ կ'առնէ տառապանքին հետ ու անոր իսկ համա՛ր: Եւ ի՜նչ յատկանշական զուգադիպութիւն: Մինչ գոյութեան առաջին պայքարին (Վարդանանց) ամէնէն հուժկու դէմքը կը հանդիսանայ Ղեւոնդ Երէց, երկրորդին գաղափարախօսը կ'ըլլայ նոյն քրիստոնէական պաշտամունքին նուիրուած եւ 60ական թուականներու մեր ամէնէն հեղինակաւոր կղերականը: Եկեղեցիէն ներս՝ խորաններու ճակտին քանդակուած «խնդրեցէք եւ տացի ձեզ»ը, նախ նոյն եկեղեցիին հոգեւոր հովիւին համար կը դառնայ սկեպտիկ հեգնութիւն մը: Եւ Աբովեանով ծնունդ առած ազատագրական ոգին կը փառաբանուի Խրիմեանով: (Հայրիկը՝ հայ ժողովուրդին, բայց մանաւանդ հայ յեղափոխութեան), կ'արծարծուի Րաֆֆիով, կ'իւրացուի եւ կը յեղյեղուի Արծրունիով, կը մարմնաւորուի Հայ Յեղափոխութեամբ, կը ձեւաւորուի Մուրատներով, Անդրանիկներով, Գէորգ Չաւուշներով, Խանասորով ու Բասէնով, կը փառաբանուի Զէյթունով, Շապին Գարահիսարով, Եդեսիայով, Տարօնով, Վանով, Արարատով, եւ՝ արդէն ճառագայթածին Արշալո՛յսն է — 28 Մայիս: Ու Հայկական եռագոյնը Արագածի կատարին...:

*
* *

Այսօր, նորէն խորտակուած ու կքուն՝ պիտի կրենք զայն.—այդ Եռագոյնը, իբրեւ խտացած յատկանիշը՝ մեր դարաւոր երազանքին, հերոսական դիմադրաւումներուն, բայց մանաւանդ յիսուն տարիներու արիւնոտ եւ հաւատաւո՛ր պայքարներուն:

Ու պիտի կրենք զայն, ոչ թէ իբրեւ արտայայտիչը պատահական թուականի մը, այլ ամբողջական ու հոյակապ գիրքը մեր անփոխարինելի, անվերջ, երկա՛ր տարիներու ողբերումին (11 Ապրիլ), եւ նոյն տարիներու մեր անօրինակ ու հերոսական պայքարներուն, եւ անոնցմէ բխող յաղթանակին (28 Մայիս) հարազատ խորհրդանշանը:

Առանձնապէս ու ամբողջովին հայ ժողովուրդինն է 28 Մայիսի հպարտութիւնը, ինչպէս 11 Ապրիլի կսկիծը:

Ու ամէն մէկ ճշմարիտ հայ պիտի միացնէ այդ երկու տօները իր մտածումին ու զգացողութեանը մէջ

— Դափնեպսակին հետ կրելով փառապսակը:

ԿԱՐՕ ՂԱԶԱՐՈՍԵԱՆ

ՕՏԱՐ ԵՐԿՐԻ ՄԷՋ

Ի զուր այդպէս, դուք կը ժպտիք, օտարական այս հէք տղուն,
Գարունի թարմ ծիծաղը ձեր, խայթող սլաք մ'է իր կրծքին.
Եդեմական՝ բուրմունքը ձեր, բաժակ մ'է սոսկ թոյնով լեցուն,
Ու լոյսը՝ ձեր, պատանք մ'է իր մութ աչքերուն տառապագին:

Երբ ան կ'անցնի ձեր առաջէն, հոգին է միշտ թափառական,
Ձեզ տեսնելով, չուրախանար, աւելի՛ միշտ, կը ծիւրի ան.
Ինքն ալ ունէր, ձեզի նման դալարաւէտ պուրակներ լայն,
Որոնց կարօտն է, որ ահա՛, կ'այրէ սիրտն իր երազական:

Գետա՛կ, առուա՛կ, սարեր, ու դո՛ւք, նկարագեղ ո՛վ բլրակներ,
Եւ դուն, չքնաղ հոնի ափին տարածական սիրուն գիւղակ,
Գուցէ ըլլաք, դուք իր երկրէն, աւելի՛ ճոխ ու գերիվեր,
Բայց՝ բան մը զինք միշտ կը տանջէ ձեր այս խաղաղ երկինքին տակ:

Յիշատակն է այն սիրավառ, իր երդիքին հայրենական.
Կաթն է արդար, որ դեռ մանուկ, տուեր է իր մայրը բարի.
Մտածո՛ւմն է իր երկնքին, որուն կապուած է անբաժան,
Սէրն է այդ իր տանջուած ցեղին, ազատատենչ ու միշտ գերի՛...

ԱՐՍԷՆ ԱՃԷՄԵԱՆ

ԻՄ ԽՌՈՎԱԾ ԵՐԿՐԻ ՀԱՄԱՐ

Ա

Շա՛տ անպատկառ ու յամ[illegible] ես... Մու՛թ ես նոյնպէս. [illegible] անգութ...— Ցանկրաւի զիս ձաղկես, կը չարչարես ու կ'[illegible] խռով մնալ, բայց եւ նորէն [illegible] գաս կանգնիս նայուածքիս [illegible] կը ժպտի՛ս ինծ...

Լաւ, խօսք չունիմ քու [illegible] րոյթին, ատելութեան. [illegible] ինչո՞ւ, հիմակ՝ երբ ես նոր [illegible] բաներ ու նոր սէրեր փնտռել [illegible] թամ, հիմակ երբ քեզ [illegible] կ'երթամ... — Ինչո՞ւ, ինչո՞ւ [illegible] քիս նման կապուեր ես ինծ[illegible] սրտիս պէս կ'ընկերանաս...

Մթախորհուրդ Երկիր [illegible] նենգ. ես՝ որ այնքան [illegible] սօսափեցի, հովերուդ հետ [illegible] այնքան զիկզակեցի քու [illegible] քիդ կածաններով ու դուն [illegible] չը գթացիր, ու դուն նորէն [illegible] ատեցիր.— Հիմակ ինչո՞ւ այ[illegible] ազո՛ւ, այսպէս քաղցրիկ կը [illegible] տես դու... Հիմակ իմ [illegible] կ'արտասուես ու իմ մեկնում[illegible] խանգարես...

*
* *

Խաղաղախօ՛ս ու [illegible] Թաւրիզի մէջ, ամէն մէկ օր [illegible] պզտիկ պատճառներով հե[illegible] հառաչեցիր ու չը թողիր որ [illegible] դարտիմ ու յափրանամ... [illegible] մէկ օր հազար արդելք ու [illegible] րուակ ստեղծելով. ստիպեցիր [illegible] հանդուրժեմ, համակերպիմ [illegible] յամենամ... Ղազուինի մէջ [illegible] տեցիր, թէ կը սիրեմ Լալ[illegible] ու Շահի-փողոց... Համադանի [illegible] ղադալար ուռիներու [illegible] տակ՝ ինծ անպատուող խօսքեր [illegible] սիր... եւ արթընցած վերյ[illegible] րովդ հարաւներու ամառէն [illegible] ինծ կիզեցիր. Բխիթունէն [illegible] Քիրմանշահ. Քիրմանշահէն [illegible] որ-Շիրին...

ըսէ՛, սու՞տ է... Բաքուրայի
...նդրական ու անարգել բացե-
...ն մէջ չկա՞ր նորէն ամբար-
...կուիլ ճամբուս վրայ. ու չը
...ցոլե՞ր որ տատանիմ ու տառա-
...իմ... — Կ'ուզե՞ս ըսեմ.— ես կը
...ւզէի քեզ չը տեսնել, ես կը
...ցանկայի չը վերյիշել իմ հին սէ-
...րս.— ինչո՞ւ նորէն ու ամէն տեղ
...ին կը շշտես...

...Հէքեաթային պաղտատի մէջ, ...ո՞ւց այլեւս ինծի համար չը ...փողոցն ու ծիծաղուն Տիգրիսի հետ, ...ու շարունակ փոխսացիր... մերթ ...յական ու մերթ հեգնող բառեր, ...ւքեր ու նայուածքներ նետե- ...ցիր ինծ... դու շարունակ կաքա- ...ելով ու երգելով անցար իմ լուռ ...մարանի ճամբաներէն. խանդա- ...ցիր ունկնդրութեան իմ կարծ ...զահեր, ու չը թողիր որ ես սիրեմ ...է հատ տերվիշ. սորվիլ կրնամ ...է հատ հէքեաթ՝ քեզմէ բացի...

Ամօթ չէ՞ր այդ... Հպարտու- ...թիւնդ կորսնցուցի՞ր... Երբ քու ...փրոյդ մղձաւանջէն օր մը շու- ...տով ազատուելու, քիչ մ'ալ քեզմէ ...խուսափելու տենչէն տարուած կը ...փախչէի Միջագետքի անապատէն, ...Եփրատը բռնած՝ դու կող-կողքի ...եկա՛ր ինծ հետ. ամէ՛ն գիշեր եր- ...գեցիր իմ հանդրուանի պատերուն ...տակ... Ուշքդ գնաց Տէր-Զօրի ...մէջ... ինծ խնդրեցի՛ր Ռաքքայի ...մօտ... ու հեւալով, հեկեկալով ...հետեւեցար մինչեւ Հալէպ...

Ո՞վ քեզ ցուցուց, առաջնորդեց ...կրանանի գեղածիծաղ ափերն ...անու... դուն երբ եկար, դուն ...երբ ինծմէ առաջ ինկար... Հօմս ...ու Համան գիտէին քեզ... Բաալ- ...բէքն արդէն քեզ ընկեր էր...— ...պատմէ՞ր էիր... Անմեղ Ջահլէն ու ...Լի-Սօփար. չքնաղ Համդուն ու ...խենթ Ալէն ինծ սեւցուցին քու ...պատճառով...

Օ՛, դուն ինծի այնպէ՛ս ան- ...ութիւն կը զրպարտես, որ անծանօթ ...ու փամիտ հոգի մ'անշուշտ կրնայ ...հաւատալ թէ ե՛ս է որ քեզ տան- ...ջեր եմ...

Երբ ինծ կ'ատես, կը նախա- ...տե՛ս, կը զրպարտե՛ս, ըսէ՛ ինչո՞ւ ...ինծ հետ մէկտեղ դու կը նստիս ...թովմաս-ֆուքայ, մերթ կը կայ- ...տիս, կը լեղակիս, կը կատաղիս ...Միջերկրական ծովի նման, ու ...մերթ ինչո՞ւ կը դարպասես հեգ իմ ...հոգին, ու պարուրուած կ'ընկերա- ...նաս մինչեւ Բիրէ.— Կայմանրո- ...խին նաւահանգիստ...

Այս սրտհատումէ երկարեմ ...որ.— Վախճան մը տուր այս ...ատին հնհնուքին... — Ձայնդ ...կը խառնես իշխանական այս նա- ...ւերու աղաղակին՝ եւ կրկնապէս՝ ...այս քնազուրկ ու մշտարթուն ...նաւերուն պէս կ'ըլլես ինծի... ինծ ...կը սպառնաս գօգինիայէն... Զիս ...կը գրկես, զիս կը խեղդես Օմօ- ...նիայի ոստայնաձեւ փողոցներու ...գեղադաժան պատերուն մէջ... Կը ...վեհանա՛ս աչքերուս դէմ՝ Պար- ...թենոնի սիւներուն հետ... Հիր ու ...մարմակ, բոց ու ձիւնէ Աթէնքի ...դէս սրտիս վրայ՝ յաւերժօրէն կը ...կոկոնուի՛ս, ինչպէս յամառ Լի- ...կաբիթօն ու անառակ Ակրոպօ- ...լին...

ՕՀԱՆ ԿԱՐՕ

ՄԵԼԻՔԹԱՆԳԵԱՆԻ ՅՈԲԵԼԵԱՆԸ

Առօրպատականի Առաջնորդ Մելիքթանգեան Արք.ի յոբելեա- նին հանդէսը տեղի կ'ունենայ Յունիս 12ին։ Փարիզի յոբելեա- նական յանձնաժողովը Թաւրիզ ղրկած է ուղերձ մը՝ ստորագրու- ած Պ. Պօղոս Նուպարի եւ յանձ- նաժողովի բոլոր անդամներու կող- մէ, նոյնպէս յիշատակի նուէր մը։

Յունիս 12ին Փարիզի մէջ, Salle de Géographieի սրահը կը կատարուի յոբելեանական հանդէսը, գրական-երաժշտական բաժնով։ Յանձնաժողովը ձեռնար- կած է հանգանակութեան Ղարա- պաղի հայաշատ գաւառին մէջ «Մելիքթանգեան» անունով դպ- րոցի մը շինութեան օգտին։

*
* *

Ա. ԱԻՆ

Եղբայր իմ, եղբայր անանուն,
Ներե՛ր ինծ.
Ես ուզում եմ լսել ձայնդ քո
հեռուից,—
Ձայնդ յստակ ու անբիծ.
Եղբայր իմ, եղբայր անանուն,
Խօսի՛ր ինծ։
Չէ՞ քո կողմից հազար-հազար
«Բարի սրտեր» են խօսում,—
Գովքդ անում,
Օրդ օրհնում...
Բայց չեմ գտնում, աւա՛ղ, երգի
մէջ նրանց
Մեծ ոգեթմը քո խառնուածքի
եւ ոչ ցաւդ իսկական։

*
* *

Մենակ եմ.
Լռութիւնն է միայն սուլում,
Ճզմում, խեղդում...
Ու յիշում եմ մի ժամանակ
Փարած իր մեծ երջանկութեան,
Արեւի բոցն աչքերիս մէջ,
Բոցն արեւի մազերիս մէջ,
Յոյսը սրտիս, ջահը ձեռքիս,
Քայլում էի միշտ դէպի վեր։
Հիմա ես մեծ լռութիւնն եմ.
Բայց թւում է միշտ տեսնում եմ
Պատկերը քո.—
Խրճիթներդ կիսակործան,
Արտերդ դատարկ,
Ջրաղացդ անձայն,
Լքած, փլած,
Օ՛, եղբայր իմ հեռու երկրիս
Ինքդ խօսիր ինծ։
Մենակ եմ.
Լռութիւնն է միայն սուլում,
Խեղդում։

*
* *

Քամին քշեց մոխիրը քո հրդեհ-
ուած գիւղերի,
Քամին երգեց զանգերի մէջ ան-
գերեզման հազարների
Ու քեզ, թափած արի՞նովդ
կարմիր ներկեց
Ու կուրացրեց մոխի՞րդ սեւ
«բարի մարդկանց»,
Զըզխեմ...
Բայց թւում է միշտ տեսնում եմ
Պատկերը քո,—
Խրճիթներդ կիսակործան
Ջրաղացդ անձայն
Լքած, փլած...
Եղբայր իմ, եղբայր անանուն,
Ներե՛ր ինծ
Միշտ ոսկեփա՛յլ ճառագայթի
փարած,
Արեւապաշտ եղբայր իմ,
Ինքդ խօսիր ինծ։

ԼԱՍ

ԱՇԽԱՏԱՆՔԻ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԹԻՒՆԸ ԻՏԱԼԻՈՅ ՄԷՋ

Անցած շաբաթ հրատարակե- ցինք Մուսօլինիի մէկ կոչը ուղղու- ած իտալացի ժողովուրդին՝ Ար- հեստակցական Միութեանց նոր օրէնքին հրատարակութեան առ- թիւ։ Այդ նոր օրէնքին համար, դատական նախարար Պ. Ալֆրէտօ Ռօքքօ հետեւեալ լուսաբանու- թիւնները կուտայ.—

Մենք մեկնեցանք այն սկզ- բունքէն թէ՝ դասակարգերու պայքարը, գործադուլները, «լօք- աութներ»ը, կը պատկանին բար- բարոսական անցեալին։ Արդիական ընկերութեան մէջ, բանուորներու եւ գործատէրերու միջեւ խաղա- ղութիւնը պէտք է տիրէ, արդա- րութեան հիման վրայ։ Յարգե- լով հանդերձ արհեստակցական միութեանց ազատութիւնները եւ արտօնելով որ աշխատաւորները ընկերակցութիւններ կազմեն իրենց ուզած ձեւով, որոշած ենք որ ի- րաքանչիւր բանուորական կամ գործատիրական կազմակերպու- թեան մէջ, իւրաքանչիւր մասնա- գիտական աշխատաւորներու խմբակ- ցութեան մէջ սէնտիքա մը պիտի ճանչցուի պետութեան կողմէ։ Այս ճանաչման փոխարէն, գերիշխան պետութիւնը հակակշռի իրաւունք պիտի ունենայ։ Միայն ճանչցու- ած սէնտիքան է աշխատաւորնե- րու կամ գործատէրերու օրինա- կան ներկայացուցիչը։ Միայն ան կրնայ պայմանագրութիւն կնքել բոլորին համար. միայն անիկա իրաւական անձնաւորութիւն ունի։

Այս սէնտիքաները խմբուած են արհեստապետութեանց մէջ՝ վեցը գործատիրական եւ վեցը բանուորական՝ հետեւեալ բա- ժանմունքով.— Ճարտարապետու- թիւն, երկրագործութիւն, առեւ- տուր, ծովային փոխադրութեան միջոցներ եւ դրամատուններ։ Միւս երեք արհեստապետու- թիւնները կը պատկանին արուես- տագէտներուն, արհեստաւորնե- րուն եւ ազատ արուեստասէրնե- րուն։

Սէնտիքաները, ինչպէս նաեւ արհեստները անսահմանօրէն կը ստորաբաժանուին այսպէս. մե- տաղագործութիւն, մեքենագոր- ծութիւն, արտածման առեւտուր, մեծաքանակ առեւտուր, մամուլ, գրատուն եւլն., սակայն բոլորն ալ կը յանգին 15 ազգային դաշ- նակցութեանց (fédération), ուր աթոռ ունին աշխատաւորներու եւ արդիւնաբերողներու կողմէ ընտ- րուած պատգամաւորներ։ Այս դաշնակցութիւնները կը կազմեն մէկ ընդհանուր համադաշնակ- ցութիւն (confédération générale), կառավարութեան կողմէ նշանակ- ուած գործակալներու շնորհիւ, ո- րոնք կապ պիտի պահպանեն անոնց միջեւ։ Մենք կը մտածենք թէ աշխատանքի զանազան ճիւղերու համադումար շահերը կը կազմեն բոլորին շահերը։

Գործադուլներն ու լօքաութ- ները ջնջուած են։ Ընասատողները տուգանքի եւ բանտարկութեան կը դատապարտուին։ Աշխատանքի վէճերը պարտաւորիչ կերպով պի- տի տարուին աշխատանքի դատա- րաններուն առջեւ, որոնք պիտի ստեղծուին իւրաքանչիւր վերա- քննիչ ատեանի կողքին։ Այս դա- տարաններուն մէջ դատաւորի պաշտօնը կը վարեն չէզոք անձեր, որոնք ոչ աշխատաւորական, ոչ ալ գործատիրական դասուն կը պատ- կանին։

Բնաւ վախ չկայ թէ այս կազմակերպութիւնը օր մը ձեռք առնէ պետութեան ղեկը. որովհե- տեւ այս հսկայական ուժին մէջ հաւասարակշռութիւնը պիտի պահուի խստիւ։ Մեր կազմակեր- պութեան մէջ տեղ գրաւած են գործատէրերն ու երկրագործները, որոնք կարգը պահպանող տարրեր են. ասկէ զատ պետութեան մէջ ստեղծած ենք արհեստապետու- թեանց նախարարութիւն մը։

Մօտ օրէն բարեփոխումներ պիտի մտցուին նաեւ Սահմա- նադրութեան մէջ։ Ծերակուտա- կաններուն կէսը պիտի ընտրուի Արհեստակցական Միութեանց կողմէ, երկրորդ աստիճանի ընտ- րութեանց հիման վրայ։ Ծերա- կոյտը իր ծոցին մէջ առնելով աշ- խատանքի իսկական ներկայացու- ցիչները, մասնաւոր հեղինակու- թիւն մը պիտի ստանայ։

Մէկ խօսքով, կը վերջացնէ նախարարը, մենք կը կազմակեր- պենք արդիական պետութիւնը։ Գիտել տամ թէ Ժ․Ը․ դարու բռնա- նապետական կառավարութեանց ձեւը չէ որ պիտի վերահաստա- տենք. ատիկա աններելի պիտի ըլ- լար. մենք յառաջդիմութեան ճամբան կը հետապնդենք. մեզի կը միացնենք երկրին բոլոր գոր- ծօն ուժերը եւ կը հրաւիրենք զա- նոնք գործակցիլ մեզի հետ, բայց կարգապահութեամբ։

ՈՂՈՂՈՒՄՆԵՐ ՌՈՒՍԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

Վոլկայի յորդումը ահռելի համեմատութիւններ առած է, համաձայն վերջին հեռագիրնե- րու։ Սարաթովի մէջ գետին մա- կերեսը 14 մեթր բարձր է։ Փեթրո- վսքիի մէջ 12,000 հոգի անպա- տսպար մնացած ըլլալով, հանրա- յին շէնքերու մէջ տեղաւորուած են։

ՊԱՏԱՍԽԱՆ «ՅԱՌԱՋ»Ի ՀԱՐՑԱՐԱՆԻՆ

28.— ԿԱՐՏԱՆ

Կարտանը հանքային գիւղա- քաղաք մըն է, Մարսէյլէն եր- կաթուղիով մէկ ժամ հեռու։ Գիւղաքաղաքէն՝ շուրջ քսան վայրկեան հեռաւորութեան վրայ կը գտնուին հանքերը, որոնց մօ- տերը ընդարձակ տարածութեան մը վրայ՝ քարաշէն ու կոկիկ տնակներու մէջ (մասնաւորաբար պատրաստուած հանքագործներու համար) կ'ապրին մեր աշխատա- ւոր ընկերները իրենց ընտանիքնե- րով։ Վայրը կը կոչուի Puits Bi- vest. Հայերը կը կոչեն զայն «Հայաստան»։ Հայերու կողքին կ'ապրին նաեւ իտալացիներ։ Այս արդիական գիւղի հայ բնակիչնե- րուն թիւը դժուար է ճշդել։ Կը հաշուեն շուրջ հազար հոգի, կամ շուրջ 200—250 ընտանիք։ Ա- մուրիները համեմատաբար քիչ են ու հետզհետէ կ'ամուսնանան։

Կ'աշխատին բո՛լորն ալ (միայն այրերը) հանքին մէջ, ընդհան- րապէս ստորերկրեայ։ Աշխատան- քը յաճախ ծանր է, վտառողջ եւ վտանգաւոր։ Արկածներ անպակաս են։ Հայերուն ընդհանրապէս վի- ճակուած է սեւ աշխատանքը։ Բնակարանի վարձք գրեթէ չեն վճարեր, ո՛չ ալ վառելիքի։ Ունին նաեւ այլ յարմարութիւններ։ Օրավարձերը կը տարբերին 18-30 ֆրանքի մէջ, ընդհանրապէս ան- բաւական։

Ամուսնութիւնները եւ ծնունդ- ները յաճախադէպ են։ Հայերը իրենց հազարով, ամէն ամիս, ա- ւելի ծնունդ ունին քան ֆրանսա- ցիները իրենց երեք հազարով, հա- մաձայն ֆրանսական թերթերու։ Քաղաքի հիւանդութիւններ (թո- քախտ, եւայլն) չկան. փոխարէնը մանուկները գէշ խնամուած են, աղտոտ ու յաճախ փողին մէջ, տուներէն դուրս ու գրեթէ դպրո- ցէ զուրկ։

Կայ հայկական խանութ մը ու սրճարան մը՝ ուր կ'արբենան, կը կռուին, թուրքերէն կ'երգեն ու կը հայոյեն։ Նաեւ կը խաղան դրամով։ Գիւղին միակ հաճոյքի վայրը այդ սրճարանն է։ Մինչեւ անցեալ տարի այս փոքրիկ հա- մայնքը ձգուած էր իր բախտին. հակառակ որ Մարսէյլը ժամ մըն է։ Հայկական կեանք չկար։ Կ'ապ- րէին օտար՝ հայ կեանքին։ Հ. Յ. Դաշնակցութեան մարմնի հաս- տատուելէն ի վեր, ստեղծուած է հայ միջավայր։ Ո՛չ մէկ ազ- գային տօն զանց կ'առնուի։ Ունին ջերմ ազգային մթնոլորտ։ Յաջոր- դաբար տօնուեցան՝ «Վարդա- նանց»ը, «Ապրիլ 11-24»ը, «Հ. Յ. Դաշնակցութեան Օրը» եւայլն։ Կ'ունենան բանախօսութիւններ։ Հ. Օ. Կ.ի պատուիրակութենէն յե- տոյ՝ լսեցին նաեւ ընկ. Ա. Ահա- րոնեանը, քաղաքապետարանի շէն- քին մէջ։ Յոգնախուռն բազմու- թիւն մը ծափեց զայն մինչեւ փողոցը։ Հ. Յ. Դաշնակցութեան տեղական ենթակոմիտէէն զատ, որ բաղկացած է շուրջ քառա- սունըհինգ բանուորներ։ Ընունով գոյութիւն ունի նաեւ Ռամկա- վար մասնաճիւղ մը եւ անոր երկ- րորդ տպագրութիւնը՝ Հօկը։

Կայ նաեւ ազգային իշխա- նութիւն։ Հաւանաբար ունենան դպրոց, իսկ Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը իր «տուն»ը։ Հրաշալի միջավայր է՝ ազգային ինքնուրոյնութիւնը պահելու տեսակէտէն։ Դաշնակ- ցութիւնը յաճախակի բանախօսու- թիւններով, կը ձգտի պատրաստ պահել զիրենք հայրենիք վերա- դարձի։

Հայ բանուորներէն որոշ մաս մը՝ կը պատկանի C. G. T.ի տե- ղական մասնաճիւղին։ Բոլորն ալ գնահատուած են իբրեւ հաւա- տարիմ ու տոկուն աշխատաւոր- ներ։

Ոտքով՝ շուրջ մէկ ու կէս ժամ հեռու կայ Վալապրի երկ- րագործական վարժարանը, ուր կ'ուսանին վեց հայ երիտասարդ- ներ։ Համայնքին եւ ուսանողնե- րուն յարաբերութիւնը շատ լաւ է։ Յաճախ՝ ուսանողները կ'անցընեն իրենց կիրակին բանուորներուն մօտ։

Թղթակից

29.— ԼԱՊԷԿԻՒՍ

Կը գտնուի Փօնթ-Օփնայէն 4ուկէս քիլոմեդր հեռաւորու- թեան վրայ եւ ունի շիշի գոր- ծարան մը։ Հոս Հայեր եկած են 1924-1925ին, առանց պայմա- նագրութեան։ Ներկայիս 30ի չափ հայրենակիցներ կ'աշխատին 18- 20ֆր. օրավարձով։ Շատեր ընտա- նիքի տէր են, եւ կը բնակին Փօնթ Օփնա, զատ զատ սենեակներու մէջ։ Սենեակներու վարձքերը ան- հասարակ գոհացուցիչ են։

Իսկ ամուրիներ 3-4 ընկե- րով կ'ապրին մէկ սենեակ եւ կերա- կուրները իրենք կը պատրաստեն։ Իրենց վարքուբարքը գովելի է։

Շատ լաւ են օդն ու ջուրը։ Մանաւանդ հանքային ջուրեր, որ ձրի են ամենուն համար, թէեւ մերիները չեն ուզեր օգտուիլ։

Հիւանդութիւնը հազուադէպ է։ Ծնունդ, մահ, նշանտուք, պսակ ունեցած չենք։ Ազգ. ոգին կը քնանայ։

Լապէկիւսի մէջ կը գտնուին 4 ընտանիք, 14 անդամներով, 7 այր, 4 կին, եւ 3 փոքրիկներ։ Կի- ները առհասարակ չեն գործեր։

Ասկէ չորս քիլոմեդր հեռու կը գտնուի Լալվատ անունով գիւղ մը, ուր կ'ապրին մէկ ընտա- նիք չորս անդամներով, 2 այր եւ 2 կին։ Այրերը կ'աշխատին ա- տաղձի գործարան մը։ Օրավարձերը գոհացուցիչ են։ Օդն ու ջուրը շատ մաքուր, գիւղը՝ ծառաստան։

Մ. Գրիգորեան

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌՆԵՐԷՆ

ԼԻՈՆԱՀԱՅ ԿԵԱՆՔ

ԼԻՈՆ (Սեփ. Թղթ.).— Գօ- մէտի - Տրամաթիք» Նորակազմ թատերախումբը Շաբաթ գիշեր ներկայացուց «Նամուս»ը։ Սի- րողներու խումբի մը համար բա- ւական յաջող անցաւ խաղարկու- թիւնը։ Կ'արժէ քաջալերել այս խումբ մը երիտասարդները, ո- րոնք կը ձգտին հայ գեղարուես- տը կենդանի պահել գաղութ- ներուն մէջ։

Ցաւալի է գիտել սակայն, որ կարգ մը բացասական տարրեր կ'ուզեն գնով խափանարար դեր կատարել։ Այսպէս, «Մարտունի» Լսարանական Միութիւնը, որ Ար- շաւական մըն է եւ Հօկի հովա- նաւորութեան տակ կը գտնուի, յիշեալ թատերական երեկոյթը ձախողեցնելու նպատակով, նոյն ի- րիկունը սարքած էր փանչունիա- կան հանդէս մը։ Հօկի դրամները նոյն գիշերուան գինարբուքին համար ծախսուած են անհա- շիւ....

ՏԷՍԻՆԻ ԱԶԳԱՅԻՆ ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ

ՏԷՍԻՆ (Սեփ. Թղթ.).— Կա- թող. պատուիրակը, որ հովուական այցելութեան եկած է Լիոնի շըր- ջանը, այցելեց նաեւ մեր գիւղը։ Այս առթիւ քննութենէ անցուց մանկապարտէզի փոքրիկները, ո- րոնք հայերէն եւ ֆրանսերէն յա- ջող արտասանութիւններ ըրին եւ երգեր երգեցին։ Մանկապարտէզը մինչեւ հիմա կանգուն մնացած է շնորհիւ դաշնակցական ընկերնե- րու, որոնք ամէն կերպով աջակ- ցած են անոր։ Մասնաւորաբար շնորհաւորելի են ընկեր Առաքել Թիւֆէնքճեանի ջանքերը այս մասին։

Նախկին Ազգ. Միութիւնը կազմալուծուած ըլլալով, Պալաք- եան եպսկ. կազմեց նորը եօթը անդամներէ, որոնք են՝ Սմբատ Տէրտէրեան, Առաքել Թիւֆէնքճ- եան, Յարութիւն Փափազեան, Ալ- պէռ Ղուկասեան, Սիրական Պօ- յաճեան, Օննիկ Սամուէլեան եւ Եդուարդ Մկրտիչեան։

ԼԱՆՍԷՅ (Սեփ. Թղթ.).— Հ. Յ. Դ. ենթակոմիտէէն սարքեց ընկե- րական-համակրական դասախօ- սութիւն մը, ուր խօսեցաւ ընկ. Մ. Գույումճեան, պարզելով հայ- կական հարցին զանազան փու- լերը։

Ներկաներու կողմէ եղան հարցումներ, որոնց սիրով պատաս- խանեց դասախօսը։ Մեր շարքե- րուն վրայ աւելցան չորս նոր ըն- կերներ։

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

ԿՈՉ ՓԱՐԻԶԱՀԱՅ ՈՒՍԱՆՈՂՆԵՐՈՒՆ

Փարիզի Հայ Ուսանողական Միութեան վարչութիւնը ջերմա- պէս կոչ կ'ընէ հին ու նոր բոլոր հայ ուսանողներուն մասնակցիլ Փրանքի անկումը կանխելու նը- պատակաւ բացուած «կամաւոր տուրքի» հանգանակութեան։

Կը խնդրուի որ ամէն ուսանող իր կարողութեան չափով պատաս- խանէ մեր հրաւէրին, ղրկելով դրամ միութեանս գանձապետ Պ. Եղմայեանի հասցէին, 18 Ռիւ տը լ'Ալմա. Անիէռ։

Կնիք

ԱՀՌԵԼԻ ԱՂԷՏՆԵՐ ՃԱՐՈՆԻ ՄԷՋ

Քանի մը օրէ ի վեր, նոր ա- ղէտներ իրարու կը յաջորդեն Ճա- րոնի մէջ։ Կը վախցուի որ նորէն բորբոքի թօքաշի հրաբուխը։ Պաշտօնական տեղեկագրի մը համաձայն, արդէն հազարէ աւելի գիւղ հանուած է առջի օրուան բորբոքման զոհերէն։ Նիւթական վնասը չորս միլիոն տոլարը կ'անցնի։ Միւս կողմէ բազմաթիւ թումբեր քանդուած եւ ողողումներ պատա- հած են, ամբողջ տարածութիւն- ներ աւերելով։ Այս աղէտին զոհե- րուն թիւը 2000ը կ'անցնի։ Հա- զարէ աւելի տուներ կործանած են։

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ԱՅՍՕՐՈՒԱՅ ՄՐՑՈՒՄԸ Հ. Մ. Ը. Մ.Ը ՊԻՖԱԼՕԻ ՄԷՋ

Հ. Մ. Ը. Մ.ի խումբը այսօր ժամը 2.30ին խիստ կարեւոր մրցում մը կ'ունենայ, Գլիւպ Ֆրանսէ եւ Փարիզի ախոյեան Սթատ Ֆրանսի խումբերէն կազ- մուած խառն ընտրովի խումբի մը դէմ։ Հ. Մ. Ը. Մ. առաջին անգամ է որ կը մրցի Պիւֆալօի մարզա- րանին մէջ եւ կը յուսանք որ յաղթական դուրս գայ, դատելով իր կատարած վերջին մրցումնե- րէն եւ մեր տղոց արդի «ֆորմ»էն։ Հ. Մ. Ը. Մ.ը իր ներկայ կազմով կրնայ շատ գեղեցիկ խաղ մը տալ։ Իր հակառակորդներն ալ բարձր «թէքնիք»ով օժտուած են։

Այս խաղէն յետոյ ժամը 4ին Գլիւպ եւ Սթատ Փարիզի ա- խոյեանութեան վերջին մրցումը կը կատարեն։

*
* * Սթատ Պիւֆալօ, Փօրթ տ'Օրլէանէն քառորդ ժամ հեռու է միայն եւ արդէն 1 ֆրանքի մասնաւոր օթօպիւսներ կան Մէթ- րօի դուռնէն դէպի մարզարան։

*
* * Պիւֆալօի ամէնէն աժան տե- ղերն իսկ ծածկոց ունենալով, մըր- ցումը տեղի կ'ունենայ որ եւ է օդով։

Հ. Թ.

պաշտօնեաներ, իբրեւ պետութեան դրամը խորող: Մոսկուայի թերթերը տասնըհինգ օրէ ի վեր այս կարգի զանցառութիւններու գնդակահարութիւնը կը պատմեն: Կ՚ըսուի թէ Ճէրճինսկի, Ազգային Տնտեսութեան եւ Զեկային Նախագահը, կը պատի դատաւորները, խնայողութեան ծրագիրը գործադրելու համար: Այս նոր քաղաքականութեան մէկ արդիւնքը այն եղած է որ Ռուսիոյ մէջ անգործներու թիւը 1,400,000էն բարձրացած է աւելի քան երկու միլիոնի:

Կառավարական հրամանագիր մը կը պատուիրէ բոլոր պետական հաստատութեանց վարիչներուն՝ զարգացնել անհատական նախաձեռնութիւնը պաշտօնեաներուն մէջ, խնայողութիւնը յաջողցնելու համար:

Թուրքերն ալ քրիստոնէական թուականով

Թուրք կառավարութիւնը յայտարարութեամբ մը կը ծանուցանէ թէ ընդունուած է քրիստոնէական (Գրիգորեան) տոմարը: Թուրքիոյ մէջ ալ տարեգլուխը պիտի սկսի 1927 Յունուար 1ին, որ կը համապատասխանէ Հիճրէթի 1342 թուականին:

Սուրիոյ եւ Լիբանանի հպատակութիւնը

Արտաքին Նախարարութիւնը հետեւեալ զեկոյցը հրատարակեց. — Լօզանի դաշնագրին 34 եւ 36րդ յօդուածներուն համաձայն, արտասահման ապաստանած Սուրիացիները և Լիբանանցիները, դաշնագրին գործադրութեան թուականէն՝ 1924 Օգոստոս 16էն սկսեալ երկու տարուան ընթացքին իրաւունք ունին յայտնել իրենց կամքը, իրենց պատկանած երկիրներու հպատակութիւնը ընդունելու համար: Այն Սուրիացիներն եւ Լիբանանցիները որոնք Ֆրանսա կը բնակին եւ տակաւին չեն օգտուած այդ իրաւունքէն, պէտք է դիմեն, Փարիզի մէջ, Ոստիկանական Տեսչութեան, եւ գաւառներու մէջ՝ Նահանգին կեդրոնական ոստիկանութեան: Մասնաւոր ուշադրութիւն կը հրաւիրուի ան կէտին վրայ թէ՝ դաշնագրին որոշած պայմանաժամը կը լրանայ յառաջիկայ Օգոստոս 16ին եւ թէ այդ թուականէն յետոյ որ եւ է խնդրանք չպիտի ընդունուի:

⁂ Տիւրզի հրոսախումբեր առջի գիշեր յարձակեցան Հոմսի վրայ, բայց ետ մղուեցան մեծ կորուստներով:

Մուսոլինի չուզեր զէնքը վար դնել

Իտալիոյ ծերակոյտին մէջ, Լօքարնոյի դաշնագիրներուն վաւերացման առթիւ, Մուսոլինի երկար ճառ մը խօսելով, յայտարարեց. «Իտալիոյ աշխարհակալութիւնը այն բարկացայտ աշխարհակալութիւնը չէ որ պատերազմ կը պատրաստէ, այլ իտալացի ժողովուրդին բարոյական արժանաւորութեան երեւոյթը: Իտալիոյ կառավարութիւնը կը հետապնդէ խաղաղասիրական քաղաքականութիւն մը և չի ձգտիր վրդովել աշխարհի խաղաղութիւնը, բայց մեր խաղաղասիրութիւնը զէնքընկէցութիւն չի նշանակեր»:

Դիկտատորը աւելցուց թէ Իտալիա հաւատք չունի ազգերու եղբայրակցութեան հաւատքներուն վրայ: «Նոյն իսկ երկարատեւ ազատական աւանդութիւններ ունեցող ազգեր թաղած և մոռցած են այդ աւանդութիւնները:»

Այս առթիւ Մուսոլինի յայտնեց թէ Գերմանիան շուտով անդամ պիտի ըլլայ Ազգերու Դաշնակցութեան:

«Սօփա»ն գրագէտի մը գլխուն

Ծանր դէպք մը ծագեցաւ ֆրանսացի նոր գրողներու միջեւ: Լուի Արակօն կը քննադատուէր քննադատ-փիլիսոփայ Մօրիս Մարթէն տիւ Կառի կողմէ, «Լէ Նուվէլ Լիթէռէռ» շաբաթաթերթին մէջ: Քանի մը անգամ դիտողութիւն ըրած և պահանջած էր որ իր մասին չգրէ, ոչ լաւ, ոչ գէշ: Քննադատը ատեն մը լռեց: Բայց վերջերս նորէն քաշքշած ըլլալով, ենթական պահանջեց ճշդում մը հրատարակել: Քննադատը, որ միեւնոյն ատեն թերթին վարիչներէն է, կը ձգձգէր: Առջի օր, հաստ գաւազան մը ձեռքը, Լուի Արակօն քանի մը բարեկամներով հանդիպեցաւ իր ոսոխին, և քանի մը խօսք ուղղեց: Քննադատը խոյս տուաւ: Արակօն ետեւէն խմբագրատուն գնաց, և սանդուղներուն վրայ գաւազանը իջեցուց: Քննադատը կրցաւ սենեակ մը ապաստանիլ, միւսները ետեւէն հասան, լամբար մը և ապակիները խորտակեցին, մինչև որ ոստիկանները եկան ձերբակալեցին:

Պոլշեւիկները ռումանական հողին վրայ ?

Պուքրէշէն հասած հեռագրի մը համաձայն, խորհրդային զինուորներ յարձակած են Պեսարապիոյ զանազան մասերուն վրայ, գնդացիրներով զինուած: Ռուսերը գրաւեր են, կ՚ըսեն, Ռումանիոյ սահմանապահ բանակի դիւանագիտական թուղթերը: Պաշտօնական լուր չկայ այս մասին:

Հրդեհ Ռընոյի գործարաններուն մէջ

Առջի օր յանկարծ հրդեհ ծագեցաւ Պիյանքուռ, Ռընոյի գործարաններուն մէջ, քանի մը միլիոն ֆրանք վնաս պատճառելով: Հրշէջներու եւ գործաւորներու բացառիկ ճիգերուն շնորհիւ միայն կարելի եղաւ ահռելի աղէտի մը առաջքը առնել:

Հրդեհը սկսաւ այն բաժինէն ուր «փնէօմաթիք»ներ կը շինուին: Բանուորները ճաշի գացեր էին: Վտանգի աղաղակին վրայ, չորս կողմէն օգնութեան հասան: Մասնաւոր ջանքեր թափուեցան հեռացնելու իւղի տակառներ եւ ուրիշ դիւրավառ նիւթեր: Սաստիկ հով մը կը դժուարացնէր հրշէջներուն աշխատանքը: Ժամը երկուքին ծաւալման վտանգը անհետացաւ:

Որովհետեւ բազմաթիւ բանուորներ դեռ դուրսը կը մնան, կասկածողներ եղան թէ հրդեհը դիտմամբ ձգուած է: Բայց սխալ էր այս ենթադրութիւնը, եւ հաստատութեան տնօրէնը ինք հերքեց: Երկու արհեստանոցներ վառեցան:

Հայ ազատարար մը

Ալֆորվիլի մէջ, ուր բազմաթիւ Հայեր կան, ֆրանսուհի մը, Տիկին Շամպօն, 31 տարեկան, լուացք կ՚ընէր առուի մը ափը, երբ սխալ շարժում մը ընելով ջուրը ինկաւ: Առուն երկու մեդր լայնութիւն եւ 1,50 մեդր խորութիւն ունի: Թէեւ ձախ թեւէն վիրաւորուած, տիկինը փորձեց ցամաք ելլել, բայց աւազին մէջ խրած էր արդէն եւ պիտի քշուէր: Սկսաւ օգնութիւն կանչել: Հայրենակից մը, Պ. Տօնիկ Զաքարեան, որ մօտերը կը բնակէր, ձայնը լսելով օգնութեան հասաւ եւ յաջողեցաւ փրկել դժբախտ կինը: Վիճակը վտանգաւոր չէ:

ՕՐ. ԱՏՐԻՆԷ ԹՕԳԱԹԼԵԱՆ
ԵՒ
Պ. ՄՈՎՍԷՍ ՇԱՔԱՐԵԱՆ
ԱՄՈՒՍՆԱՑԱԾ
Անկէն — 23 Մայիս, 926

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԲՈԼՈՐ ԿԻԼԻԿԵՑԻՆԵՐԸ սափոքաբար ժողովի կը հրաւիրուին՝ Երեքշաբթի, 8 Յունիս, իրիկուան ժամը 9ին 61, Rue Mr. le Prince, Ֆլօրիա ճաշարանը: Մէթրօ՝ Օտէօն կամ Սէն Միշէլ:

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՎԻՇՆԷՕՎ, Խ. ՀԱՄԲ.— Ետամսեան ստացած ենք:

ՆՈՒԿԱՐՈՒԼԷ, Յ. Ս.— Ստացանք 16 ֆրանք:

ԼԸ ՔՐԷՕԶՕ, ԳՈՐԾ.— Ստացանք 50 ֆրանք:

ԼԱ ՍԷՅՆ, Լ. Ս.— Ստացանք 20 ֆրանք:

ՍԷՆ ՇԱՄՈՆ, Տ. Հ.— Նոյնպէս:

ԼԻՈՆ, Ե. Վ.— Ստացանք 60 ֆրանք: Կարգադրեցինք:

ՍԷՆԹ ԷԹԻԷՆ, Վ. Ն.— Ստացանք 20 ֆրանք:

ԱԹԷՆՔ, Ս. Կ.— Ղրկեցինք առաջին թիւէն: Պայմանները թերթէն կը տեղեկանաք:

ՎՕ-ԱՆ-ՎՕԼԷՆ, Մ. Գ.— Ստացանք Գ. Պ.ի բաժնեգինը: Գիրքը ղրկուեցաւ:

Փ. Ս.— Ձեր ուզած հասցէն է Studensky Domow, Na Slupi, Prague II (Théco-Slovaquie).

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

"ՄԱՅԻՍԻ 28,,Ը

Աշխատակցութեամբ Ա. Ահարոնեանի, Ա. Իսահակեանի, Ա. Խատիսեանի, Ռուբէնի, Մ. Վարանդեանի, Ս. Վրացեանի, եւլն.: Հրատարակութիւն Հ. Յ. Դ. Փարիզի Շրջանային Կոմիտէի: 14 մեծ և փոքր պատկերներով: Տպագր. Կ. Յ. Ներսէս, Փարիզ, 1926: Գին 5.50 ֆրանք: Կարելի է ստանալ «Յառաջ»ի խմբագրատունէն:

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

«Յառաջ»ի և «Մարմարա»ի գործակալն է Յովհաննէս Դերձակեան, 34 Rue Dunoir, Lyon.

ՄԱՐՍԻԼԻՈՅ ՄԷՋ

«Յառաջ»ի ցրուիչն է Պ. Գեղամ Ծերիկեան.— Հասցէ Guégham Tzerikian, Poste Restante, Marseille.

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Կը փնտռուի Շուշանեան Յակոբ որ 1923ին Լուար է Շէրի նահանգը, Լա Մարօլ կոչուած գիւղը կ՚աշխատէր Տէգէնլու անունով հողագործի մը քով: Տեղեկացնել Near East Relief 15 Bd. des Italiens Paris.

— Մշոյ Ալվառինչ գիւղացի Մարգար Բարխեան, կը փնտռէ նոյն գիւղացի Յովսէփ Հազրոյեան եւ Արամ Սարգիսեան, որոնք Փարիզ ըլլալ կը կարծուին: Տեղեկացնել «Յառաջ»ի:

— Մշոյ Բուլանուխ Խարաղըշ գիւղացի Մանուկ Գրիգորեան կը փնտռէ նոյն գիւղացի Բարէկ Մխիթարեանը, որ 2 տարի առաջ Փարիզ էր: Տեղեկացնել «Յառաջ»ի:

— Սեբաստացի Ալիքսան Տէրտէրեան կը փնտռէ եղբայրը Կարապետ Տէրտէրեանը, 28 տարեկան, որ երկու տարի առաջ Փարիզի մէջ տեսնուած է: Տեղեկացնել Ալիքսան Տէրտէրեանի 551 Hudson St. New-York N. Y., U. S. A.

— Յակոբ Հիսաեան կը փնտռէ Ուրֆացի Կարապետ Պօղոսեանը, որ Լիոն ըլլալ կը կարծուի: Տեղեկացնել 66 Rue Hoche Colombes (Seine) France.

ՍԱԿԱՐԱՆ

29 Մայիս 1926

ԴՐԱՄՆԵՐ

		Ֆր.
Սթեռլին,	L. St.	151
Տոլար,	Dollar	31
Մարք (ոսկի)	Mark	7
Թրքական թղթ.	L. Trq.	16
Թրք. ոսկի	» or	136
Մէճիտիէ	Médjidié	11
Լէվա 100 հատը	Léva	21
Տրախմի »	Drachme	41
Լիր »	» Lire	114
Պելժ. ֆրանք	» Frc. Belge	97
Զուիցր. »	Frc. Suisse	5.80
Լէյ 100 հատը	Ley	11
Չերվոնեց	(10 Roubles or)	157

ԱՐԺԵԹՈՒՂԹ

Եգ. Քր. Ֆօնսիէ I	Cr. Fonc. Eg.	3800
» II	»	2298
» III	»	2020
Թուրքի երկթղ.	Lots turcs	125

Comptoir Parisien de change et de Crédit
80, Rue Lafayette

Le Gérant: H. TEURNIER

Impr. MASSIS
208bis, Rue Lafayette Paris (10e)